7ª Yaro, 1ª Nº. 15 Januaro 1914. Nº 73.

PROGRESO

Oficiala organo di l'*Uniono por la Linguo Internaciona*,
konsakrata ad la propagado, libera
diskutado e konstanta perfektigado di la

LINGUO INTERNACIONA

PARIS
LIBRAIRIE CH. DELAGRAVE
15, RUE SOUFFLOT, 15

1914

Progreso aparas la 15-ma di omna monato, en kayero de 32 pagini adminime. *La aboni departas de l' 1ma januaro e de l' 1ma julio.*

	Francio.	Exter Francio.
Preco di l'abono : 1 yaro	6 fr.	7 fr.
— — 6 monati	3 »	3 50

por l' aboni recevata *direte* : 1-e, da l' administranto, Bois-le-Roi (Seine-et Marne); 2-e, da **Ido-Editerio**, Lüsslingen (Solothurn, Suiso); 3-e, da Sº Fr. Fasse, Waitzstrasse 24, Charlottenburg; 4-e, da Sº Guilbert Pitman, 34, Coombe Road, Croydon, Anglio; 5-e, da Sº Ant. Waltisbühl, 46, Bahnhofstrasse, Zürich, Suiso; 6-e, da Dlo G. Mönster, Osterbrogade 54 B 4, Kopenhago; 7-e, da Sº A. Den Hengst, 21, Delistraat, Haag (La Haye); 8-e, da Sº P. Ahlberg, 37, Surbrunnsgatan, Stockholm; 9-e, da Sº P. Marcilla, calle Leon, 9, 2º, Madrid; 10-e, da Sº Ward Nichols, 1306, Fitzwater street, Philadelphia (Pa., U. S. A.), 11-e, da Sº Jan Roze, Liteynaya 16, Mitau (Rusio).

Preco di l' abono por la komerco, e di singla yaro-serio pasinta : **10** fr., (un numero aparta : **1** fr. che Imprimerio Chaix, 11, boulevard Saint-Michel, Paris 5e). — **Nⁱ 7 e 13 esas exhaustita.**

REGULARO

1. Omna letro devas kontenar (*ultre sua dato*) la *kompleta adreso* di la sendanto e lua numero di adhero a l'*Uniono*.

2. La redakterio absolute ne povas enirar en *privata* diskutado pri linguala questioni, e konseque ne respondas a *privata* letri pri tala temi.

3. L'artikli destinata a *Progreso* devas esar materiale separita de la privata letri. Singla questiono devas traktesar sur aparta folio e sub aparta titolo, kun preciza refero a l'antea artikli traktinta sama temo.

4. *Progreso* insertas nur needitita artikli. Ol povas furnisar aparta imprimuro di singla artiklo, po la preco di fabriko, se l' autori demandas lo ante l' aparo di l' artiklo.

5. Omna manuskripto por imprimo devas skribesar nur sur un latero di l' papero, kun marjino sat larja e linei eskartita (ne sur postal karto). Ol devas esar tre facile lektebla, o prefere tiposkribita. (Nia Germana korespondanti esas pregata uzar la Romana literi e ne le Gotika [*Fraktur*]).

6. La redakterio aceptas nula artiklo en nacionala linguo, nek asumas la tasko tradukar tala artiklo en Ido. Ol ne esas obligata aceptar artikli en altra linguo artificala kam Ido.

7. Nula artiklo esos insertata, qua postulos por imprimesar altra tipi kam la literi di l' Angla-Romana alfabeto.

8. La redakterio ne esas obligata aceptar artikli expozanta o diskutanta altra linguala sistemo kam la sistemo Ido.

9. La redakterio havas la yuro konsiderar l' artikli recevita kom serioza e definitiva, e konseque refuzar la textala emendi sendita pose da l' autori. Ol ne esas obligata sendar imprimprobi a l' autori.

10. On insertos nula manuskripto, ed on respondos a nula letro, qua ne satisfacos la superdicita kondicioni.

11. La letri ed informi devas advenar ante la 1-ma di singla monato por insertesar en la sequanta numero.

12. La redakterio ne responsas pri la manuskripti ne insertita.

PROGRESO

SEPESMA YARO

1914

PROGRESO

Oficiala organo di l'*Uniono por la Linguo Internaciona*,
konsakrata ad la propagado, libera
diskutado e konstanta perfektigado di la

LINGUO INTERNACIONA

SEPESMA YARO

(1914)

PARIS
LIBRAIRIE CH. DELAGRAVE
15, RUE SOUFFLOT, 15
— 1914

703.170-B 80sp-
7
1914

ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK WIEN

TABELI

I. — Tabelo di la propra Nomi.

A. N. : 167.
A. S. : 469.
Bakonyi (I.) : 97, 106, 202, 204, 205, 206, 207, 208, 226, 287, 288, 290, 303, 404.
Barral (J.) : 112.
Beaufront (L. de) : 282, 353, 354, 401.
Bellet (Daniel) : 461.
Bond (Sidni) : 115.
Bourgeois (Léon) : 511.
Brush (Pro) : 509.
Campbell Swinton (A. A.) : 254.
Casares (J.) : 200, 203, 206, 207.
Choblet (J.) : 64, 78, 143, 190, 253 254.
Cohen (Hyman) : 127.
Cormeray (R.) : 16.
Cotte (Dre A.) : 205, 273, 347, 406.
Couturat (L.) : 24, 32, 42, 46, 48, 53, 72, 88, 94, 95, 127, 132, 182, 191, 196, 200, 233, 234, 257, 269, 274, 276, 277, 326, 331, 340, 387, 396, 398, 399, 400, 406, 419, 446, 456, 464, 466, 470, 483, 484, 485.
Czibur (Géza) : 105.
Dautan : 63.
Demény : 189.
Devannes (Henry) : 44, 405, 468 479, 485.
Dow (D.) : 188.
Dudouy (A.) : 49, 95, 150, 152, 189, 202, 204, 217, 219, 294, 299, 350, 411, 473, 481.
Dunois (Amédée) : 277.
Dussaud : 189.
Dyer (L.-H.) : 138.
Edison : 189, 190.
Egger (E.), Dro Riedel, O. Schefers : 46, 286, 477.
Feder (K.) : 21, 44, 99, 102, 146.
Forchhammer (G.) : 170, 333.
Fournier : 479.
Giese (R.) : 284, 286, 360, 414, 415, 417, 420.
Gillain (M.) : 477, 479, 481, 509.
Gordon (H.-K.) : 461.
Goris (A.) : 16.
Guesnet (L.-M. de) : 255.
Guignon (J.) : 382, 474, 476.
Hamilton (J.-O.) : 509, 511.
Hauff (W.) : 112.
Heegaard (Dro Paul) : 371.
Henkel (J.) : 303.
Hermann (Dro I.) : 82, 142, 339, 477, 484.
Heydorn (Addy) : 170.
Hoeltje : 146.
Holmes (S.-J.) : 361.
Hudson (Maxim) : 510.
Janko (Paul de) : 349, 351, 352, 354, 355, 412, 471, 473, 474, 475, 476.
Janotta (Karl A.) : 54, 353, 480.
Jeanjean (G.) : 78.
Jespersen (Otto) : 1, 407.
K. L.-L. : 227.
Kaneff (Th.), 34.
Kapustyanskiy (Andrey M.) : 153 154, 158.
Keller (J.) : 160.

Laan (O.) : 347, 350, 404.
Lagarde (Dro M.) : 258.
Lange (Chr.-L.) : 90.
Larsén (K.-L.) : 361.
Liesche (Dro O.) : 91, 153, 290, 369, 402, 403, 408.
Ljustina (J. de) : 397.
Lorenz (F.-V.) : 112.
Lumière : 189.
Lusana (P.) : 371.
M. G. : 43, 44, 45, 46, 49, 98, 101, 203, 352, 477, 478, 479, 480.
Mackensen (B.) : 349.
Mackenzie (Dro W.) : 449.
Marey : 189.
Masera (Paolo) : 157, 192.
Meier (H.) : 168.
Meucci (Antonio) : 1?0.
Meylan (L.) : 127.
Mirot (F.) : 190.
Monasterianu (D.-I.) : 173.
Mönster (Gunvar) : 35, 90, 105, 228, 372, 392.
Moore (J.-L.) : 111.
Moureu (Ch.) : 270.
Mundi-Petersen (Valfrid-Palmgren) : 388.
Odin (Dro G.) : 277.
Peipers (Dro A.) : 343, 448.
Peus (H.) : 225.
Pfaundler (L. von) : 206, 319, 361, 362, 467.
Plateau : 189.
Pontet : 45.
Popescu (Dro D.) : 154, 162, 406, 469.
Raffin : 383.
Rathenau (W.) : 10.
Raynaud : 189.
Redento del Monaco : 191.
Richard (Alfred-A.) : 128, 263, 279, 510.
Riedel (Dro) : 10, 45, 47, 48, 350, 356, 408.
Riedel (Dro) e O. Scheffers : 46, 482, 483, 484.
Roos (O.-C.) : 145, 511.
Roze (Jan) : 101, 159.
Schneeberger : 346.
Schrag (A.) : 111, 133.
Strauss (C.-T.) : 355, 486.
Suttner (B. von) : 35.
Szentkereszty (Zsigmond) : 56, 286, 290, 405, 406, 422.
T. L. S. : 220.
Talmey (Dro Max) : 102, 495.
Tobler (Th.) : 500.
Troy (Dro von) : 82.
Uzzell (Thomas-H.) : 132.
Vejmelka (F.) : 204, 209, 288, 355.
Verrier : 409.
Vincent (P.) : 103.
Waltisbühl (A.) : 302, 425.
Wiehe (H.) : 427.
Winans (Richard-M.) : 510.
Yushmanov (N.) : 26, 42, 50, 75, 96, 97, 162, 252, 254, 353, 366, 383, 408, 409, 413, 459, 479.

II. — Tabelo di l'Artikli.

Abstenero... e furtero : 64.
Acizo pri acendala aparateti : 254.
Advoko : 192.
Anafilaxio nedireta : 255.
Aniversario oblivüta : 274.
Anunci : 128, 192, 256.
Apliko di la motoro Diesel a la lokomotivo : 508.
Avizo : 128, 320.
Berta von Suttner : 466.
Biblioteko di Stockholm por pueri e yuni : 388.
Chiniana politeso : 319.
Decidi di l'Akademio : 65.
Decidi pri chanji dum l'unesma periodo di stabileso : 68, 129.
Decido di la Komitato : 67.
Dramato funde di la maro : 467.
Ek la dio-libro di kapitano Scott : 16.
Errata : 320.
Europana vorti en Orientala lingui : 24.
Faciala estetiko : 258.
Fekundeso dil ostro : 63.
Finala diskurso da O. Jespersen : 1.

Fizikala fundamenti di la muziko : 264, 321.
Forest, inventinto dil exploz-motoro : 464.
Genro di la substantivi en l'Araba humuro : 382.
Ginesta papero : 253.
Helen Keller, surda-muta-blinda : 21, 82.
Honoro a la bravi : 188.
Infanto sen cerebro : 340.
Internaciona Komercal Borso : 255.
Kongreso di experimentala fonetiko : 331.
Kongreso en Luxemburg : 383.
Kuraco di akumulatori sulfatizita : 511.
La granda tasko di la triesma Konfero di la paco : 88.
La hundo pensanta di Mannheim : 449.
La imperi di la saneso : 187.
La inventeri dil cinematografilo : 189, 318.
La kemiala bazo di la mentala morbi : 78.
La komerco di Bulgario (dum 1912) : 32.
La mediata traduko : 340.
La Nitra-lampo : 145.
La palaco dil paco : 34.
La pavoro che l'infanto : 75.
La rara gasi di la termal fonti : 270.
La reformo dil kalendario : 444.
La submara tunelo inter Francia ed Anglia : 459.
La sufrajo di la homini segun l'experienco : 276.
L'inventinti di cinematografilo : 507.
Lito kom recevilo di radiotelegrafado : 254.
Mekanijo dil produktado : 6.
Mental efiko dil tabako : 127.
Milito di la celulo-stato kontre la patogena bakterii : 333.
Moderna Babelo : 190.
Ne konsiderez lo tro seriozе : 138.
Nova argumento por la L. I. : 382.
Okulal higieno : 327.
On serchas alfabeto : 252.
Origino dil absinto (segun saja Marokano) : 445.
Peskado per elektrala fluo : 128.
Pomvino : 510.
Por evitar tro frua enterigi : 142.
Pri la Gioconda : 26.
Pri ula pseudo-historio di Ido (apendico n° 76).
Proceso di la sigareto : 509.
Progresi di la Franca lokomotivi : 392.
Progresi di la metrala sistemo : 63.
Protozoo en la sango di kanceriki : 277.
Qua konocas Brioni ? : 317.
Quale me lernis parolar la Rusa en sis monati : 132.
Quante profunde on povas plunjar ? : 396.
Quanton ulu spensas por alkoholo e tabako ? : 319.
Radiofrenagado di la treni : 126.
Rato injenioza : 383.
Refuto di kelka neveraji (apendico n° 76).
Senfenestra cielo-skrapero : 143.
Sinonimi ed eufemismi : 511.
Skisuro pri la Chinana linguo : 73.
Skisuro pri la Japoniana linguo : 456.
Skribado di la futuro : 250.
Stabiligo di la vejetanti : 10.
Un inventoro dimentikat : 190.
Unesma Kongreso universala di la rasi : 273.
Varmeso e koldeso : 253.

III. — Tabelo di la Linguala Questioni.

abado : 69.
abastar : 69.
abatar : 69.
abatiso : 197.
abato : 69.
abdomeno : 69.
abdomino : 69.
Abisinia : 194.

ableto : 66.
abonar (*tr.*) : 195.
Abreviuri (pri l'—) : 151, 361, 412.
abutmento : 66.
acendento : 385.
acentizar : 284.
acento : 283.
acetometro : 66.
aciano : 131.
acidometro : 66.
Adjektivi (pri la substantivigo dil —) : 153.
Adjektivo (akordo Esp. dil —) : 51.
Adresizo internaciona : 162.
Afganio : 195.
Afganistan : 195.
Afganistano : 195.
Afgano : 195.
afidio : 197.
Afrika : 194.
agrafo : 69.
agrimonio : 66.
ai (acentizo di —) : 282.
-ajo (remarko pri) : 365.
ajustar : 66.
ajuto : 197.
Akadia : 194.
Akaya : 194.
aktinio : 66.
Akuzativo Esp. : 51. 351.
Akuzativo kun netransitiva verbo :
alambiko : 66.
Albania : 195.
Albanio : 195.
albatro : 131.
albatroso : 131.
albino : 131.
albinoso : 131.
aldo : 69.
alezar : 66.
alidado : 66.
alizarino : 66.
Aljer : 195.
Aljeria : 194.
alkaloido : 66.
alonjo : 197.
alopecio : 66.
alterar : 203.
alto : 69.
Alzacia : 195.
ambliopa : 66.
amebo : 66.
amelo : 69.
amento : 66.
Amerika : 194.
Amhara : 49.
amido : 69.
amilo : 69.
ampulo : 66.
-an- : 283.
anado : 69.
anakoluto : 66.
Anam : 195.
anaso : 69.
anastomoso : 279.
Anatolia : 194.
ancestro : 385.
Andaluzia : 194.
aneroida : 66.
angiospermo : 66.
Anglia : 194.
Anhalt : 195.
anhelar : 66.
antarkta : 131.
antarktika : 131.
ante : 100.
antifrazo : 66.
antonomazio : 66.
antropoido : 66.
aparta : 154, 351, 476.
aplombo : 130.
apoziciono : 66.
aprochar : 197.
aprocho : 197.
Apulia : 194.
aquatinto : 66.
aquilono : 66.
Aquitania : 194.
Arabia : 194.
Aragon : 195.
Aramea : 49.
arbor-rano : 66.
arbuto : 66.
argalo : 279, 476.
Arjentinia : 195.
Arkadia : 194.
arkonto : 66.
arkta : 131.
arktika : 131.
arlekeno : 131.
arlekino : 131.
armadilo : 197.
Armenia : 194.
artilerio : 69.

artilrio : 69 (noto).
artropodo : 66.
arumo : 66.
Arvernia : 195.
Arvernio : 195.
Aryana : 385.
aselo : 66.
asentar : 97.
asfodelo : 66.
asimptoto : 66.
Asiria : 194.
-asm- : 66.
aspiracar : 69.
astatika : 66.
asterio : 66.
Asturia : 194.
-ateskar : 69.
atikismo : 66.
atlanto : 66.
atrapar : 66.
atropino : 66.
au (pronuncado di —) : 282.
auriklo : 69.
aurikulo : 69.
Australia : 194.
Austria : 194.
autoklavo : 66.
avelano : 131.
avelo : 131.
Azia : 194.
babueno : 69.
babuino : 69.
baderno : 66.
badiano : 66.
badijonar : 66.
bakanala : 66.
Bako : 385.
Baktria : 194.
balanciero : 66.
balas-rubino : 66.
baldakeno : 131.
baldakino : 131.
baldrio : 66.
baliso : 66.
balisto : 66.
balso : 129.
balustro : 66.
bandear : 66.
baobabo : 66.
barbakano : 66.
bardano : 66.
barejo : 66.
barografo : 66.
baroskopo : 66.
barsho : 198.
basamento : 66.
basoto : 102.
bastingo : 66.
baterio : 69.
batrio : 69.
Bavaria : 194.
bedelo : 43, 154.
Bedueno : 69.
Beduino : 69.
begonio : 66.
belemnito : 66.
Belgia : 194.
Beluchistan : 195.
Beludjio : 195.
Beludjistan : 195.
Beludjistano : 195.
Beludjo : 195.
Bengal : 195.
Beotia : 194.
Berberia : 194.
berberiso : 66.
beredo : 42.
berenjeno : 66.
berjero : 66.
bermo : 66.
bernaklo : 66.
Besarabia : 194.
betelo : 66.
betulo : 70.
biblio : 69.
biblo : 69.
biciklego : 70.
bicikleto : 70.
biciklo : 70.
bilardo : 131.
bileto : 131.
bilgo : 66.
biliardo : 131.
bilieto : 131.
bi-lingua : 130 (noto).
bi-lorneto : 70.
bi-manua : 130 (noto).
bineto : 66.
binoklo : 70.
bi-peda : 130 (noto).
birko : 70.
Bitinia : 194.
bito : 66.
bizelo : 198.

blezar : 385.
blu-kalzo : 66.
bodrucho : 198.
Bohemia : 194.
boleto : 198.
Bolivia : 194.
boracho : 66, 67.
bordear : 67.
bosajo : 67.
Bosnia : 194.
bov-pelikulo : 198.
Brabant : 195.
braco : 44.
bradipo : 67.
brakiopodo : 67.
brakteo : 67.
brankiopodo : 67.
Brazilia : 195.
Bretonia : 194.
brig-seglo : 67.
brigantino : 67.
Britania : 194.
brokatelo : 67.
broshar : 414, 415.
bubalo : 199.
bufar : 70.
bufo : 70.
bufono : 70.
buleteno : 131.
buletino : 131.
Bulgaria : 194.
bulino : 42, 200.
burelo : 67.
bureto : 67.
Burgundia : 195.
burino : 416.
Burma : 194.
butoro : 67.
ca : 200, 349.
cementacar : 70.
cementar : 70.
cemento : 70.
centaureo : 67.
centono : 70.
centurio : 67.
cerato : 67.
cerumeno : 67.
ceyano : 131.
chalenjo : 198.
chamado : 67.
chanfreno : 198.
chanjar : 203, 404.
chefa klefo : 195.
chelato : 67.
chigo : 67.
Chile : 386.
Chili : 195, 386.
Chinia : 194.
chitino : 67.
cicisbeo : 67.
Cifri (la) : 417.
ciklameno : 67.
Cilicia : 194.
cimaso : 67.
cimento : 70.
cimitaro : 70.
cimitero : 70.
cinerario : 67.
cinetika : 67.
cipo : 67.
Cirkasia : 194.
cirke : 70.
cirko : 70.
cirkonvalaciono : 67.
cirkum : 70.
cirkuso : 70.
Dacia : 194.
daeno : 131.
daimo : 131.
Dalmatia : 194.
dalmatiko : 67.
damijano : 198.
Dania : 194.
Dati (pri la —) : 485.
dazlar : 42, 44.
debochar : 70.
decendar : 198.
decidar : 97.
Decidi di l'Akademio : 65, 197, 257, 385.
Decidi dil Akademio pri chanji : 68, 129, 193.
Decido di la Komitato : 67.
Decimala fracioni : 163, 420.
defektiva : 67.
defekto : 70.
defileo : 67.
dejorar : 131.
dejurar : 131.
dekalogo : 67.
dekantar : 67.
delfeno : 69.
delfino : 69.
deliquecar : 67.

demisar : 70.
demisionar : 70 (noto).
demiurgo : 67.
demokrata : 154.
demokratio : 154.
Demonstrativi : 471.
denaturar : 67.
densimetro : 67.
deperisar : 67.
deponenta : 67.
Derivo (nemediata —) : 405.
Derivo di vorti de kompozita radiki : 486.
derogar : 67.
detersar : 200.
devorar : 70.
diakritika : 283.
diastazo : 67.
diastolo : 67.
diatezo : 198.
diatomeo : 67.
dibochar : 70.
dieto : 476.
difekto : 70.
diferencialo : 67.
Diftongi : 473.
digitalo : 67.
digitigrado : 67.
dikotomio : 67.
diktamo : 67.
dimezo : 482.
dimitio : 67.
dioptriko : 67.
dioptrio : 67.
diorito : 67.
diporto : 101, 354.
diptiko : 67.
disidenta : 67.
disonancar : 385.
disonar : 385.
dispacho : 198.
disparata : 67.
dispensario : 67.
distingar : 67.
divenar : 102, 103, 294.
diversionar : 67.
divorar : 70.
do (*muz.*) : 66.
doario : 67.
dogeto : 198.
dolio : 67.
dolmano : 67.
dolmeno : 67.
dolo : 67.
Dominika (insulo) : 194.
dorado : 67.
dorno-fisho : 198.
dorno-perko : 198.
draceno : 67.
drato : 286, 414, 477.
dre : 350, 480.
drilo : 67.
dronar (*tr.*) : 70.
dronto : 42, 204.
druido : 67.
drupo : 67.
druzo : 42.
dugongo : 70.
duktila : 7.
dulkamaro : 67.
duople granda kam... : 481.
duvo : 67.
duyongo : 70.
e (pronuncado di —) : 400.
ebonito : 198.
edemo : 279.
edilo : 198.
Edito di la vortolibri : 196.
edukado (dil animali) : 44, 98.
edzo (Esp. —) : 103, 166.
efektivo : 198.
efekto : 477.
efemerido : 198.
efervecar : 198.
efikar : 45.
efiko : 477.
eflorecar : 198.
-eg- : 146.
egido : 198, 199.
Egiptia : 194.
eglefino : 279, 474.
ei (acentizo di —) : 282.
ekidno : 199.
ekimoso : 199.
ekonomiko : 398.
ekonomio : 398.
ekumenika : 279.
elefantiazio : 385.
elefantiazo : 385.
elektrodo : 199.
elektrolito : 199.
elektuario : 199.
elevaciono : 199.
Elipsi : 160, 356.

elitro : 199.
eltro : 386.
emalio : 70.
embotar : 199.
embriogenio : 199.
embriologio : 199.
en tante ke... : 475.
encefalo : 199.
enfilar : 199.
enkaustiko : 199.
enklitika : 199. [131.
eno (finalo — remplasita da ino) :
enportar : 70.
entablamento : 199.
enternar : 199.
entrechato : 199.
entremeso : 199.
entrenar : 199.
entreo : 199.
eocena : 199.
eolipilo : 199.
epakto : 199.
eperlano : 199.
epigrafio : 155.
epigrafo : 155.
epistemologio : 199.
epodo : 199.
epruveto : 199.
Equador : 195.
eratika : 199.
eriso : 71.
Eritrea : 194.
ermito-krabo : 199.
erodar : 279.
-esk- : 69.
eskarolo : 199.
esko : 72.
eskopeto : 199.
eskoto : 199.
eskupar : 199.
esmalto : 70.
esmerilio : 199.
esparseto : 70.
Espelar (helpilo por —) : 470.
Esperantala plajiado : 164.
espino : 199.
estampar : 199.
estampo : 199.
estayo : 199.
Estonia : 194.
estragono : 199.
estuario : 199.
estublo : 199.
etiko : 70.
Etiopia : 194.
Etolia : 194.
Etruria : 194.
eu (pronun ado di —) : 282.
Eufoniala vokalo : 421.
euforbio : 199.
eukalipto : 199.
Europa : 194.
eviktar : 199.
evolucionar : 70.
evoluco : 70.
exergo : 199.
exfoliar : 199.
exkavar : 98.
exodo : 199.
exordio : 199.
expiracar : 69.
expirar : 69.
exportacar : 70.
exportar : 70.
externa : 199.
exudar : 199.
fa (*muz.*) : 66.
facionar : 130 (noto).
faktorio : 199.
falansterio : 199.
falco : 199.
falko : 199.
Familio-nomi Rusa : 412.
farcino : 199.
fayo : 199.
femno : 204.
fenco : 199.
Fenicia : 194.
fenikolo : 132.
fenikulo : 132.
fereo : 129.
fermentacar : 70.
fermentar : 70.
fermento : 70.
festeno : 131.
festino : 131.
fiancar : 70.
fianco : 70.
ficho : 199.
Fidji : 195.
Fiji : 195.
figuranto : 199.
filandro : 199.
fileto : 199.

filo : 286, 414, 477.
fintar : 386.
finto : 386.
fiorituro : 99.
firmamento : 199.
fitanta : 99.
fiziokratio : 199.
fiziokrato : 386.
flagrar : 71, 149.
flakerar : 71.
Flandria : 194.
flebito : 199.
flegmono : 199.
flikerar : 71.
flintglaso : 387.
floreno : 131.
florino : 131.
flotilio : 199.
floxo : 279.
folado : 199.
folietono : 71.
folkloro : 279.
folyetono : 71.
fontanelo : 199.
fonten-plumo : 286, 404, 477.
for-... : 45, 352, 478.
forajo : 71.
forejo : 71.
Formaco gramatikala : 405.
Formoza : 194.
foronomio : 386.
fosato : 71.
fotofono : 199.
foxo : 131.
Francia : 194.
francisko : 199.
frangolo : 132.
frangulo : 132.
franjipano : 199.
frankolino : 199.
Frankonia : 194.
fraxeno : 131.
fraxino : 131.
friabla : 199.
frianda : 156.
Frigia : 194.
frikasar : 71.
frikaseo : 71.
Frizia : 195.
Frizo : 195.
frogo : 199.
fulgurar (expliko) : 199.
fulgurito : 199.
fuligino : 131.
fuligo : 131.
fuliko : 386.
fulko : 386.
fulmino : 199.
fumario : 199.
fumarolo : 199.
funelar : 71.
funelo : 71.
funikulara : 199.
furajo : 71.
furiero : 199.
furtar : 45.
fuxio : 199.
fuzeno : 199.
gabaro : 199.
gablo : 131.
gafo : 199.
Galatia : 194.
galbano : 199.
Galicia : 194.
galikano : 199.
Galilea : 194.
galimatiaso : 158.
galinelo : 199.
Galisia : 194.
galvanizar : 199.
Gambia : 194.
ganso-marcho : 386.
garsonino : 99, 204.
Gaskonia : 194.
gastronomo : 155.
gaujar : 199.
ge-... : 65.
geblo : 131.
Genro en la Malaya : 219.
Georgia (la du —) : 162.
gepardo : 199.
gerfalko : 199.
Germania : 194.
gibelina : 199.
gilochar : 199.
gimnospermo : 199.
gimnoto : 199.
gineceo : 199.
gipaeto : 199.
gizardo : 199.
gladiolo : 199.
glaukonito : 199.
glicino : 199.
glikokolo : 199.

glu-agar : 149.
glutinar : 65, 149.
gneiso : 199.
gnoso : 199.
gnostiko : 199.
gnuo : 199.
godrono : 199.
golpo : 199.
gorgear : 199.
Gotia : 195.
Gotio : 195.
grabar : 413.
graco : 114.
grafiko : 356.
Gramatikala enigmato : 102.
grameno : 131.
gramino : 131.
Grandesala gradi : 360.
granivora : 199.
gratino : 199.
Grekia : 194.
griliotalpo : 42.
grimar : 386.
Gruzia : 162.
Guadelupa : 195.
Guadelupo : 195.
Gualo : 195.
Guayana : 194.
guelfa : 199.
Guinea : 194.
gulo : 199.
gurmando : 155.
gurmo : 199.
guyavo : 199.
habitaklo : 199.
hagiografio : 199.
hagiografo : 199.
hano-lakto : 199.
helianto : 199.
helioskopo : 199.
Helvetia : 195.
Helvetio : 195.
hematito : 199.
hemerokalo : 199.
hemiptero : 199.
hemistiko : 199.
hepatiko : 199.
herbivora : 199.
herisono : 71.
Herzegovina : 194.
Hesia : 194.
heterodoxa : 199.
hexagramo : 199.
hidrodinamiko : 199.
hidrografio : 199.
hidrografo : 199.
hidrologio : 200.
hidromancio : 200.
hidrometrio : 200.
hidrometro : 200.
hidroskopio : 200.
hidroskopo : 200.
hilo : 200.
himenoptera : 200.
hipalago : 200.
hiperbato : 200.
hiperborea : 200.
hipogeo : 42, 200.
hipokampo : 200.
hipostazo : 42, 200.
hipsometrio : 200.
Hispania : 194.
histologio : 200.
histriko : 131.
hitar : 66.
holoturio : 200.
homilio : 200.
hoplito : 200.
hugenoto : 200.
hundo-herbo : 200.
Hungaria : 194.
huo : 200.
ica : 200, 349.
Idiotismi (pri la nomizo dil —) : 95, 290.
-ier- : 94.
iguano : 386.
-ij- : 69.
ikneumono : 386.
ikono : 386.
iktiosauro : 386.
ileono : 386.
iluminato : 65.
-im- : 68.
imbecila : 386.
imortelo : 386.
importacar : 70.
imprim-inko : 403.
-in- (uzo di —) : 92.
India : 194.
infanterio : 69.
infantrio : 69 (noto).
influxo : 386.
infuzorio : 386.

ingueno : 131.
inguino : 131.
inhibar : 386.
inkandecar : 386.
inkubacar : 386.
inkuy-plumo : 286, 404.
-ino vice -eno : 131.
inspiracar : 69.
inspirar : 69.
instanto : 71.
intalio : 42.
interstico : 42.
intestat- : 386.
intradoso : 386.
introducar : 71.
introduktar : 71.
involuciono : 70.
involuco : 70.
involukro : 386.
Ionia : 194.
iruptar : 386.
-isar : 350.
-ist- : 283.
Istria : 194.
-ita : 349.
Italia : 194.
-iz- : 350, 422.
izobara : 386.
izodinama : 386.
izomera : 386.
izoplera : 386.
izoterma : 386.
Jamaika : 194.
Jansen-ismo : 386.
Japonia : 194.
jardiniero : 42.
jargono : 158.
jaro : 386.
jasmeno : 131.
jasmino : 131.
jelato : 71.
jeleo : 71.
jestio : 131.
jigo : 386.
jineto : 386.
jiravolto : 386.
judiciar : 257.
jugar : 72.
julepo : 386.
juras-ala : 354.
juridikar : 257.
justa : 99.

kabano : 386.
kaduca : 45.
kaduka : 46.
kaftano : 386.
Kalabria : 194.
kalamino : 386.
kalamito : 386.
Kaldea : 194.
kalenturo : 386.
Kalifornia : 194.
kalmaro : 386.
kalorio : 386.
kalvario : 386.
Kambodja : 194.
Kampania : 194.
kampanulo : 386.
kampesh-ligno : 386.
Kanaan : 49.
kanabeno : 131.
kanabino : 131.
Kanada : 194.
kanoo : 386.
kantarelo : 386.
kantileno : 386.
Kapadocia : 194, 195.
kapo-kaulo : 386.
kaponiero : 386.
kapro-salto : 279, 474.
kapuceno : 131.
kapucho : 131.
kapucino : 131.
kapuco : 131.
karabo : 386.
karakalo : 386.
karbonario : 386.
karcinomo : 386.
kardamomo : 386.
kareno : 386, 387.
karico : 387.
karikatar : 71.
karikaturar : 71.
kariko : 387.
Karintia : 194.
karlino : 387.
karmezina : 387.
karnivora : 387.
karonado : 387.
karpeno : 131.
karpino : 131.
kartero : 387.
kartomancio : 387.
kartuziano : 387.

Kashmir : 195, 387.
kashmiro : 387.
kasio : 387.
Kastilia : 194.
kastrita : 287.
katalpo : 387.
Katalunia : 194.
kategorika : 387.
katoptriko : 387.
kazimiro : 387.
kazuaro : 387.
ke (tante plu —) : 291.
ke (yen —) : 289.
kiflo : 207, 288.
kilsono : 387.
kindo : 194.
kiroptero : 200, 387.
klamido : 387.
klano : 387.
klaspo : 69.
klaudikar : 71.
klavikulo : 387.
klefar : 71.
klefo (chefa) — : 71, 195.
klifo : 207.
klipero : 387.
klishar : 71.
klisheo : 71.
klishigar : 71.
kloko : 399.
kluzo : 387.
koadjutoro : 387.
kola-nuco : 387.
koleoptero : 387.
kolino : 387.
kolkotaro : 387.
kolokinto : 131.
kolono : 386.
koloquinto : 131.
kolpar : 72.
Kolumbia : 194.
koluteo : 42, 200.
koluziono : 387.
komo (en la nombri decimala) : 39, 193 (noto).
komodoro : 387.
Komplementalo (la) : 402.
Komplemento (participo kun —) : 159.
komplica : 387.
komutar : 71.
kondominio : 387.
konduktoro : 387.
konestablo : 387.
konfervo : 387.
kongro : 387.
konklavo : 387.
konkologio : 387.
konkordar : 97.
konkurar : 131.
konkurencar : 131.
konsentar : 97.
konskriptar : 72.
konskriptigar : 72.
konsoldo : 387.
konsonancar : 387.
Konsonanti (nomi di la —) : 91, 218, 290, 346, 347, 402; (akumulo di —) : 347; (duopla —) : 200.
konstatar : 206.
konversionar : 387.
kopaivo : 387.
Kordileri : 195.
Kordilieri : 195.
Korea : 194.
korelatar : 72.
korespondario : 405.
koriandro : 387.
koribanto : 387.
korinto : 387.
kormorano : 387.
kornalino : 387.
Kornualo : 195.
Kornwal : 195.
korpuskulo : 387.
korvear : 72.
Koshinchinia : 194.
koteno : 387.
kotiledono : 387.
kotiliono : 387.
krayono : 416.
kredenco : 387.
kreno : 287.
krepono : 387.
kriko : 387.
krinolino : 387.
krioforo : 387.
kriometro : 387.
krioskopo : 387.
kriptogamo : 387.
kriptografar : 387.
krismo : 387.
kristalino : 387.
Kroatia : 194.

kronglaso : 387.
kronometr-ago : 361.
kropo : 156.
krotalo : 387.
krotono : 387.
krucifero : 387.
krumo : 387.
krupiero : 387.
krustaceo : 387.
kubebo : 387.
kukolo : 132.
kukulo : 132.
kukurbitaceo : 387.
kulato : 387.
kulebrino : 387.
kultivado : 44.
kulturar : 98.
kuneiforma : 387.
kuperoso : 387.
kupulo : 387.
kuracao : 387.
kurbetar : 387.
kurkuliono : 387.
kurkumo : 387.
kurlio : 387.
kursoro : 387.
kuskuto : 387.
kutio : 387.
la (*muz.*) : 66.
la qua : 43, 202, 203.
lafo : 131.
lama : 71.
lameno : 194.
lamo : 194.
lampaso : 280.
lanolino : 280.
Laponia : 194.
laskaro : 280.
lauso : 72.
lavao : 131.
lentigino : 131, 194.
lentugo : 131, 194.
Libia : 194.
Licia : 194.
Lidia : 194.
lieno : 131.
Liguria : 194.
Likaonia : 194.
limedo : 72.
limeto : 72.
limpida : 42.
lineo : 284.
liquacar : 280.
Literi (la —) : 417; (nomi di la —) en Ido : 344, 469; (detrimento di omna extera —) : 220.
Lituania : 194.
Livonia : 194.
lo : 398.
logar : 72.
logo : 72.
Lombardia : 194.
Lotringia : 195.
Lotringio : 195.
lu : 398.
lua : 68.
ludar : 72.
lupeno : 131.
lupino : 131.
lupo : 131.
lupolo : 132.
lupulo : 132.
lurar : 72.
Luxemburg (urbo) : 195.
Luxemburgia (lando) : 195.
Luxemburgo : 195.
Macedonia : 195.
magazeno : 131.
magazino : 131.
magdo : 405.
Majorka : 195.
majoro : 72.
Makedonio : 195.
maklo : 280.
Malaya (genro en la —) : 219.
Malorka : 195.
Manchuria : 195.
Mandea : 49.
Mandjuria : 194, 195.
manekeno : 131, 194.
manekino : 131, 194.
marabuto : 280.
maraskino : 280.
marchar : 46.
marcho (ganso-) : 386.
mardio : 72.
marko : 283.
marokeno : 131.
marokino : 131.
marsdio : 72.
Martinika : 195.
Martiniko : 195.
mashino : 47; (skribo—) : 131.
maskulo : 72.

maslo : 72.
mateno : 131.
matino : 131.
Mauritania : 194.
Mayorka : 194, 195.
mayoro : 72.
medalio : 72.
medalo : 72.
Media : 194.
mediacar : 72.
mediana : 280.
mediata : 72.
mekana : 46, 48, 204, 287, 478.
mekanismo : 47.
merino : 131, 194.
merinoso : 131, 194.
merlono : 280.
mestico : 72.
mestizo : 72.
metico : 72.
metiso : 72.
Mexikia : 194, 355.
Mexiko : 355.
mezodio : 482.
mezojorno : 482.
Mezopotamia : 194.
mi (*muʒ.*) : 66.
miaular : 205.
milto : 131.
mimo : 156.
Minorka : 194.
Mizia : 194.
Moab : 49.
modiliono : 280.
modulacar : 194.
modular : 194.
mokasino : 280.
Moldavia : 194.
momento : 71.
Mongolia : 194.
mopso : 198.
moralo : 70.
Moravia : 194.
moto : 155.
Mozambik : 195.
muliero : 405.
multimo : 267 (noto).
multoplo : 267 (noto).
mumpsa : 353, 406.
muskolo : 72.
muskulo : 72.
Nabatea : 49.
nabobo : 280.
nauzar : 131.
nauzear : 131.
Navara : 194.
nenio : 280.
never : 287, 406.
nevre : 206, 287.
nielar : 72.
nielizar : 72.
nielo : 72.
Nigeria : 194.
Nombri (pri l'enunco di la —) : 38; (pri — decimala) : 163, 420; (pri la — kompozita) : 39, 69, 163.
Nomi di la Semida lingui : 49; uniformigo dil nomi di populi : 96; pri la nomi sengenra : 35, 153.
Normandia : 194.
Norvegia : 195.
Nova vorti propozita : 42, 200, 279, 474.
Nova-Kaledonia : 194.
Nubia : 194.
nuco : 72.
numulito : 280.
nune : 479.
nure : 479.
nuxo : 72.
o (pronunco di —) : 400.
obcena : 72.
obsena : 72.
Oceania : 194.
oficero : 72.
oficiro : 72.
oi (acentizo di —) : 282.
-oj- : 365.
oleandro : 130.
-olo remplasita da -ulo : 132.
-on- : 68, 146.
onobriko : 70.
operkulo : 280.
opiato : 280.
orangutango : 70.
orangutano : 70.
Oranjia : 195.
Oranjo : 195.
oreliono : 206, 353.
orifico : 280.
oripelo : 200.
orlar : 129.
orlo : 129.
orselo : 280.

oxo : 288, 407, 479.
-oz- : 94.
Paflagonia : 194.
palankeno : 131.
palankino : 131.
Palestina : 194.
palinodio : 280.
palmo : 129.
paltoto : 156.
Pamfilia : 194.
pancho : 129.
Panonia : 194.
pansar : 129 (noto).
panso : 129.
pantomimo : 156.
papagayo : 131.
papago : 131.
Paraguay : 195.
paralaxo : 280.
parenkimo : 281.
parlementar : 281.
paromo : 129.
parotidito : 206, 406.
parotido : 406.
Partia : 194.
Participo kun komplemento : 159.
partiklo : 69.
partikulara : 154.
partikulo : 69.
partio : 130.
partiso : 130.
pastelar : 71.
pastelo : 71.
Patagonia : 194.
patetika : 281.
pediklo : 69.
pediko : 71.
pedikulo : 69.
pelagro : 281.
pendolo : 132.
pendulo : 132.
pepiar : 131.
perianto : 281.
perikardio : 281.
perikarpo : 281.
perineo : 281.
Periodo di stabileso : 196.
periosto : 281.
perko (dorno—) : 198.
perlamuto : 130.
perlomatro : 130.
permutar : 203.
Persia : 194.
Peru : 195.
pesario : 281.
petro : 130.
petrografio : 281.
petrologio : 281.
Piemont : 195.
Pikardia : 195.
piochar : 71.
piocho : 71, 149.
pipiar : 131.
pirotekniko : 408.
pirotekno : 408.
plantacar : 131.
plastika : 130.
plear : 72.
plentar : 131.
plisar : 130.
plombo : 130.
plu ke (tante —) : 291.
plumbo : 130.
Pluralo di vorti stranjera : 102, 355.
pluse : 481.
pluso sequos : 48.
Podolia : 194.
polico : 283.
Polinezia : 194.
polmo : 129.
Polonia : 194.
Pomerania : 194.
Populi (nomi di la —) : 96.
porkespino : 131.
Portugal : 195.
Posnia : 194.
posteno : 130.
pramo : 129.
pre- : 100.
preludar : 157, 353.
preludio : 157, 353, 479.
preludo : 157.
preventar : 130.
prevosto : 157.
primolo : 132.
primulo : 132.
priventar : 130.
prolegomeno : 281.
propra (di) : 353.
proprietar : 130.
proprietario : 130.
proximeskar : 197.
Prusia : 194.
pseudo-... : 288.

publicano : 281.
Punturi (la) : 418.
punturo : 418.
qua (la —) : 43, 149, 202; (ta —) : 202.
quadranto : 322.
quadri-manua : 130 (noto).
quadri-peda : 130 (noto).
quercitrono : 281.
quikar : 205.
quinkunco : 281.
quon divenas... : 103, 294.
quon esas... : 351.
rabotar : 71.
raboto : 71.
radiar : 130.
rango : 284.
ranunkolo : 132.
ranunkulo : 132.
rateno : 282.
ravelino : 282.
raveno : 131.
ravino : 131.
re (*muz.*) : 66.
recepcionar : 49, 480.
reduktar : 130.
refraktara : 282.
registristo : 157, 158.
remarkar : 206.
remplasar : 130, 149.
reporto : 101, 200, 354.
republikano : 155.
republikisto : 155.
resortar : 130.
resortisar : 130.
resorto : 130.
retuchar : 131.
retushar : 131 (noto).
rezolvar : 97.
rezurektar : 101.
riglar : 71.
riglo : 71.
risorto : 130.
Rodezia : 194.
rodomonto : 67.
rotango : 131.
rotano : 131.
rozlauro : 130.
rubriko : 412.
Rumania : 194.
Rumelia : 194.
Rusia : 194.
sa : 68, 200, 349.
saguo : 130.
saguto : 130 (noto).
sakristo : 130.
salto (kapro-) : 279.
salvear : 130.
Samaria : 194.
samideano : 404.
Sant-Helena : 194.
Sardinia : 194.
Sarmatia : 194.
saturdio : 72.
saturndio : 72.
Savoya : 194.
Saxonia : 194.
seducar : 130.
seduktar : 130.
selektar : 98.
selvar : 130.
semlo : 207, 288.
Senegal : 195.
Sengenra (pri la nomi —) : 35.
sen-hara : 217.
sen-sona : 408.
Serbia : 194.
serio : 284.
servutar : 72.
shovelar : 71.
shovelo : 71.
shrifto : 417.
si (*muz.*) : 66.
Siam : 195.
Siberia : 194.
Sicilia : 194.
siflar : 207.
signatar : 130.
Silezia : 194.
siliko (*chem.*) : 130.
siliquo (*bot.*) : 130.
siluriana : 355.
simultana : 66.
Sintezala formi : 160, 161.
Siria : 194.
Siriaka : 50, 162, 408.
Siriana : 50, 162, 408.
sis : 480.
sisar : 207.
sive : 409.
six : 350, 480.
skabeno : 131.
skabino : 131.
Skandinavia : 194.

skarabeo : 131.
skarabo : 131.
Skitia : 194.
Skotia : 194.
skrapar : 413.
skrib-mashino : 131.
skudo : 131.
skultar : 413.
skuto : 131.
slango : 158.
Slavonia : 194.
sol (*muz.*) : 66.
Somal-lando : 195.
Somali-lando : 195.
sonoza : 408.
spleno : 131.
splino : 131.
sporada : 131.
sporadika : 131.
stacar : 131.
starar : 131.
Statistiko dil Indo-Europana lingui : 485.
stilo : 416.
Stiria : 194.
stono : 130.
stormo : 386.
Stranjera vorti (pluralo di —) : 355.
striglar : 71.
striglo : 71.
strumo : 156, 198.
sturmo : 386.
Suabia : 195.
subskribar : 130.
substitucar : 149, 196.
subvencar : 131.
subvencionar : 131.
suceno : 131.
sucino : 131.
Sudan : 195.
Suedia : 194.
Sufixi (supreso dil — en kompozita vorti) : 209.
sufrajo : 276.
Suisia : 194.
Supersigni (pri la —) : 220, 300, 364.
surtuto : 156.
susurar : 386.
ta : 349.
ta qua : 43, 202.
tala kam : 101.
talioro : 71.
talyoro : 71.
tante plu, ke... : 153, 291, 474.
Tasmania : 194.
Tataria : 194.
tatuo : 197.
tauro : 386.
tegolo : 132.
tegulo : 132.
telo : 131.
tempesto : 198.
tenaro : 282.
tendeno : 131.
tendino : 131.
teriero : 102.
Tesalia : 194.
testiklo : 69.
testikulo : 69.
Tibet : 195.
Tigreana (linguo) : 50.
tipo-skribilo : 131.
Tirol : 195.
titolo : 132.
titulo : 132, 412.
tolo : 131.
Tonkin : 195.
tortugo : 131.
tortuo : 131.
Toskania : 194.
Toskano : 194 (noto).
trabo : 198.
Trakia : 194.
Transilvania : 194.
transitar : 131.
Transval : 195.
tranzitar : 131.
travo : 198.
tres : 350, 480.
tri : 350, 480.
tris : 350.
truko : 158.
tuchar : 131.
Tunizia : 195.
Turingia : 195.
Turkestan : 195.
Turkestanano : 195.
Turkia : 195.
tushar : 131 (noto).
ugero : 43, 154, 203.
ui (pronunco di —) : 282, 473.
-ul- (pri la sufixo —) : 353; (pri l'uzo di —) : 92.
ulo vice olo (en la finali) : 132.

ultre : 481.
-um (derivaji per —) : 97.
umbrino : 198.
unglo : 131.
ungo : 131.
Usa : 195.
ushero : 43, 154, 203.
Usono : 195.
-uy- : 365.
vadar : 131.
vado : 131.
Valakia : 195.
vel : 158, 399.
veleno : 131.
velino : 131.
Venezuela : 195.
venkar : 131.
ventriklo : 69.
ventrikulo : 69.
verdegriso : 131.
verdigriso : 131.
verdigro : 131.
verniso : 131.
verno : 131.
Vestfalia : 195.
vestiblo : 131.
vestibulo : 131.
vezik-arboro : 42.
vicar : 130, 149.
vice : 130.
vicena : 131.
vicina : 131.
vinkar : 131 (noto).
vinkulo : 355.
virino : 194.
viro : 194.
Vokali (pronuncado di kelka —) 90.
volfo : 131.
Volinia : 195.
volpo : 131.
volumeno : 131.
volumino : 131.
Vortordino : 161, 209, 484.
vulpo : 131.
Wals : 195.
Wurtemberg : 195.
Xantip-ala : 288.
ya : 195 (noto).
yen : 207.
yen ke : 207, 208, 289.
Zanzibar : 195.
zimo : 70.

IV. — Tabelo di la Kroniki.

A la Dana Esperantisti : 425.
Aarhus : 427.
Acionieri dil Uniono : 302, 425.
Armavir : 106.
Bern : 167, 427.
Brioni : 225.
Budapest : 106, 226, 303.
Cherbourg : 53.
Esch-sur-Alzette : 167.
Espo verko di puero : 429.
Esp-ismo e spekulado : 428.
Esp-ista furtero : 110.
Federuro Idista socialista : 303.
Florianopolis (Brazilia) : 303.
Gelsenkirchen : 106.
Göteborg (Suedia) : 226, 303.
Grava « suceso » di Espo : 229.
Graz : 227, 303.
Grenoble : 227.
Ido e la Finsen-Instituto : 105.
Ido en la komerco : 54.
Ido en la muziko : 171.
Kalummieŝ! : 172.
Köbenhavn : 1, 168, 227, 304.
Köln : 106.
Kongreso por la L. I. : 223.
Konservema reŝonachi : 55.
Kruco, societo internaciona dil Katoliki abstenera : 425.
La Ponto : 372.
La vera mondolinguo : 172.
Leigh : 53.
Leipzig : 107.
Löffelscheid : 303.
London : 427.
« Loyaleso » di jurnalo Espo : 233.
« Loyaleso » dil « Oficiala Gazeto Esperantista » : 232.

Lund (Suedia) : 170.
Luxemburg : 107, 369, 500.
Luxemburgia : 304.
Milano : 370.
Mitau : 228.
Ne disipez energio : 225, 366.
Ni koncentrez nia energio ! : 300.
Nia jurnali : 104.
Nova internaciona Societo Idista: 105.
Opiniono pri Ido : 371.
Paris : 53, 304.
Pertuis (Vaucluse) : 428.
Ponderano (proxim Biella) : 53.
Praha : 107.
Pri nia formati : 108.
Pri nia Kongreso : 497.
Pri nia Revui : 51.
Programo di la Kongreso : 498.
Providence : 305.
Saint-Sauveur-le-Vicomte : 107.
Schaffhausen (Suisia) : 171.
Stassfurt : 228.
Suedia : 305.
Torino : 53, 171, 229.
Tours : 500.
Wien : 54.
Winterthur : 108.
Yverdon : 108.

V. — Tabelo di la Libri e Jurnali.

A Epoca : 125, 187.
Adversar devenit amic al limbei mondiale Ido : 173.
Al kvesto pri evoluado de Esperanto kie lingvo vivanta : 236.
An elementary Gramar of Ido : 512.
Anthropos : 505.
Anuncilo dil U. S. I. : 57.
Arbeiter Zeitung : 60.
Astro Idista : 121.
Az Ido internacionalis nyelv : 56.
Az Internationalis nyelvro : 56.
Belga Sonorilo : 175, 310, 433.
Berliner Tageblatt : 60.
Berner Intelligenzblatt : 59.
Birjevaya spekulaciya i Akcionernoe Delo : 187.
Brazilo : 121, 243, 312.
Brioni Insel Zeitung : 315, 441.
Bulletin officiel du Syndicat des Médecins de Marseille : 506.
Causeries (*Fribourg*) : 505.
Colonia : 245, 380.
Consultez-moi ! : 124.
Correio do Povo : 125.
Corriere del Mattino : 315.
Daily Consular and Trade Reports : 121.
Dansk-Ido Ordbog : 373.
Danzer's Armee-Zeitung : 60.
Das Monistische Jahrhundert : 122, 179, 180, 438, 504.
Das stenographische Jahrhundert : 122.
Der arme Teufel : 381.
Der Fortbildungsschüler : 183.
Der Kompass : 187, 382.
Der Schweizer Abstinent : 183, 184.
Deutsches Volksblatt : 186.
Deyatel : 187.
Die Neue Zeit : 246, 316, 381.
Die Welt des Kaufmanns : 314.
Die Weltsprache Ido : 116, 175, 239, 309, 374, 432, 433, 502.
Domni : 115.
Dresdner Studentisches Taschenbuch : 379.
Dziennik Petersburski : 249.
Echo vom Rheinfall : 247.
Echternacher Anzeiger : 122.
Edelweiss : 316, 380, 441.
El Obrero : 381.
El Paso Herald : 442.
Elektrichestvo i Jizny : 61.
Escher Tageblatt : 246, 381.
Esperanto (*Polyglott-Kuntze*) : 174.
Esperanto oder Ido ? 501.
Feldsherskaya Misl : 249.
Feuer und Wasser : 60.
Freds-bladet : 182.
Gazzetta del Popolo : 247.
Golos Moskvi : 187.
Gosty : 187.
Grafikistala Buletino : 237, 313, 377, 437, 503.

Grammatica completa da L. I. Ido : 112.
Guidlibreto Dana-Ido e Ido-Dana : 512.
Huszadik Század : 248, 316.
Idealisto : 437.
Ido : 57, 177, 377, 436.
Ido-propagilo : 57, 120, 179, 242, 313, 378, 436.
Il Grido del Popolo : 247.
Il Viaggiatore : 60, 247.
Illustreret Tidende : 243, 244, 315, 381, 439.
Internaciona Fotografala Lexiko, en Ido : 308.
Internaciona Socialisto : 117.
Internacionisto : 176, 240, 376, 434.
International Notes and Queries : 121, 185, 246, 506.
Iz Mraka k Svetu : 249.
Jazyk Mezinarodni : 178.
Journal d'Allemagne : 182.
Kombato : 120, 313, 503.
Komissioner : 249.
Kommercheskiy Kuryer : 61.
Konstruktero : 242.
Korespondo-Revuo : 120, 243.
Kuryer-Kopeyka : 249.
La Dépêche Dauphinoise : 316.
La Gazette de Lausanne : 439.
La Kantistino : 112.
La Langue Auxiliaire : 115, 116, 175, 239, 309, 374, 433, 501.
La Libre Parole : 441.
La Libre Pensée internationale : 505.
La Ligue de la Croix, Réveil suisse : 505.
La Ondo de Esperanto · 443.
La Paix par le Droit : 180.
La Patrie : 440.
La Pharmacie française : 59, 123, 186, 244.
La Santé de la Famille : 186, 380.
Laboro : 119, 242, 378.
L'Ami du Clergé : 315.
L'Avenir de la Manche : 182.
L'Avenir syndical du Centre : 124.
Le Caducée : 124, 186, 245, 380.
Le Clergé : 123.
Le Droit du Peuple : 245, 316.
Le Maître phonétique : 59.
Le Réveil de Cherbourg : 183.
Le Réveil d'Indre-et-Loire : 440.
Le Travailleur Espérantiste : 442.
Lehrbuch der Weltsprache : 111.
Letopis Matice srpske : 184.
L'Homme libre : 441.
L'Idisto katolika : 118, 177, 240, 311, 376, 434, 435.
L'Indépendance belge : 58, 122, 123, 185, 245, 315, 382, 439.
L'Indépendance luxembourgeoise : 246.
L'Informilo : 120, 243, 503.
Lingvo Cosmopolità : 61.
Luxemburg e Luxemburgia : 432.
Luxemburger Wort : 246, 316, 381.
Luxemburger Zeitung : 246, 316, 381.
Mejdunarodniy Yazik : 235, 250.
Milovarennoye Delo : 382.
Mittewochenblatt : 442.
Monat-Rosen : 379.
Mondo : 118, 119, 176, 241, 312, 435, 502.
Mozaiko : 235.
Neue Freie Zeitung : 125.
Neuer Freier Aargauer : 184.
New York Call : 122.
Nieuwe Haarlemsche Courant : 245, 246.
Nouvelliste Valaisan : 124.
Nova horizonti : 112.
Novosti Belostoka : 187.
Obnovlenie Shkoli : 249.
Orientala trezoro : 373.
Pædologium : 504.
Pioner : 438, 504.
Pioniro : 437.
Practical Grammar of Ido : 111.
Progress : 61, 317, 442, 506.
Prometheus : 379.
Revue internationale de l'Enseignement : 439.
Revue positive internationale : 378.
Revue scientifique : 439.
Sadsihwe : 248.
Schweizerische Lehrerzeitung : 246, 315, 380, 505.
Shkola dlya Vsekh : 382.
Sibirskiy Torgovo Promishlenniy Vestnik : 187, 249.
Stenidano : 120, 243, 438.
Sunday Times : 246, 315.

Tehwija : 247.
The auxiliary Language : 57, 240, 309, 375, 434, 502.
The Cosmopolitan Student : 316, 442.
The Dial : 184.
The Nation's Business : 121.
The Providence Sunday Journal : 381.
The Standard : 316.
Tobler-Chokolado : 500.
Touring-Club luxembourgeois : 60, 506.
Tours-typo : 381.
Turisten : 439.
Unwersal : 308.
Vestnik Blijnyago Vostoka : 249.
Vestnik Krasnago Kresta : 250.
Vestnik magnetizma : 249.
Vestnik Prava : 187.
Vestnik Saratovskago Otdeleniya Imperatorskago Russkago Tekhnicheskago Obschestva : 249.
Volksrecht : 247.
Vortareto Ido-Portugalana : 112.
Votes for Women : 380.
Zamenhof e la Delegitaro : 512.
Zapiski Krimsko-Kavkazskago Gornago Kluba : 249.
Zeitschrift für physikalische Chemie : 314.

PARIS. — IMPRIMERIE CHAIX (SUCCURSALE B), 11, BOULEVARD SAINT-MICHEL. — 3817-19.

PROGRESO

Nº 73. 15 januaro 1914.

KONTENAJO

Finala diskurso, da O. Jespersen 1
Mekanijo dil produktado, da W. Rathenau 6
Stabiligo di la vejotanti, da A. Goris 10
Ek la diolibro di kapitano Scott, trad. K. Feder 16
Helen Keller, da L. Couturat 21
Europana vorti en Orientala lingui, da N. Yushmanov 24
Pri la Gioconda, da L. Couturat 26
La komerco di Bulgario dum 1912, da Th. Kaneff 32
La palaco dil paco, da B. von Suttner 34
Oficiala dokumenti : *Pri la nomi sengenra; Pri l' enunco di la nombri* 35
Linguala questioni : *Nova vorti propoẓita;* **La qua; Bedelo, ushero, ugero; Braco, dazlar; Edukado, kultivado; Efikar; For; Furtar; Kaduca; Marchar; Mekana; Pluso sequos; Recepcionar;** *Nomi di Semida lingui; Esperantulo* 42
Kroniko : *Pri nia revui;* Cherbourg; Leigh; Paris; Ponderano; Torino; Wien; *Ido en la komerco; Konservema reẓonachi* 51
Bibliografio : Libri : *Aẓ Ido internacionalis nyelv...,* da Szentkereszty; *Aẓ internationalis nyelvről,* da Szentkereszty 56
Jurnali : *The Auxiliary Language; Anuncilo dil U. S. I.; Ido; Ido-propagilo; L'Indépendance belge; La Pharmacie française; Le Maître phonétique; Berner Intelligenẓblatt; Arbeiter-Zeitung; Danẓer's Armee-Zeitung; Touring-Club luxembourgeois; Feuer u. Wasser; Berliner Tageblatt; Il Viaggiatore; Elektrichestvo i Jiẓny; Kommercheskiy Kuryer; Progress; Lingvo Cosmopolita* 57
Diversaji : *Progresi di la metrala sistemo; Fekundeso dil ostro; Abstenero... e furtero.* — **Avizo** 63

FINALA DISKURSO

da

Otto Jespersen

[En autuno 1913 me facis en la universitato di Köbenhavn mikra serio di diskursi pri la mondo-linguala problemo kun kurta kurso di Ido. La dekesma decembre [1] me finis per la sequanta diskurso tote en Ido, qua tradukesis frazope sen preparo da yuna komencanta Idisti. — O. J.].

La kurso quan me finas cadie, esas necese ne-kompleta. En tante mikra nombro de hori me povis nur skisar la problemo pri

1. Ta formo semblas a me plu korekta kam « la dekesma decembro » (quale on ofte vidas en nia revui) e plu komoda kam « la dekesma di decembro ».

la linguo internaciona e donar a vi kelka specimeni. E vi komencis lernar Ido, vi ne parlernis ol; ma me esos gratitudoza se vi duros studiar la problemo e la linguo. Mea intenco esis nur incitar vi a tala plusa studio.

Me finos per kelka generala remarki pri la filologiala aspekto di la problemo e pri la chanci por la futuro. Unesme me naracos epizodo de mea voyajo en Amerika, quar yari ante nun. En la universitato Harvard on invitis me raportar pri la laboro por linguo internaciona en mikra kunveno di profesori. Pos mea diskurseto la diskuto apertesis da profesoro Leo Wiener, tre erudita linguisto, qua dicis la sequanto :

« Me anke povas parolar pri ca kozi, nam me esis un de la unesma Esperantisti. Duadek yari ante nun, me esis samskolano di Zamenhof, kande il konstruktis sua « lingvo internacia ». Quale omna lua kamaradi, anke me divenis entuziasmoza por la ideo ; ni lernis lua linguo e kantis himni ye honoro di la granda ideo, nam ni esis tre yuna. Nun me konsideras la tota ideo kom neposibla e me skribis plura artikli kontre ol. La kauzo di ta chanjo esas simple, ke me nun evas duadek yari plu kam lore ».

A to me respondis : « Anke me okupis me pri la ideo duadek yari ante nun. Kande me esis yuna studento, la Volapükala movado komencis, e me facis diskurseto en la filologiala societo di Köbenhavn kontre la posibleso di mondolinguo. Me havis pronta la ordinara argumenti di filologi kontre tala linguo, argumenti qui semblas tante evidenta a ti qui studiis la naturala lingui e lia evoluco ; la sama argumenti quin on povas lektar anke en la artikli da Sº Wiener. Ma anke me nun evas duadek yari plu kam lore, e mea studii di diversa lingui e di la generala problemi di linguistiko duktis me dum ta tempo de la yunala kredo, ke artificala linguo esas ne-posibla, a plu matura konvinkeso, ke tala linguo esas posibla ed esos necesa por la civilizita homi ».

Esis interesanta por me ipsa nun rilektar la argumenti quin me alegis kontre linguo internaciona en la mencionita diskurseto de 1885 (*Kort udsigt over det philologisk-historiske samfunds virksomhed*, 1884-85, p. 88).

1. « La desfacilaji esas unesme éxtera, pronuncala, nam singla naciono tentesas per sua sono-sistemo pronuncar diversa-maniere, tale ke la altra nacioni ne povos komprenar li » ; me mencionis aparte *ü, ö* kom tre desfacila por la Angli. — A to me nun respondas, ke on povas konstruktar helpolinguo kun tante simpla sono-sistemo, ke singla naciono havos nur tre poka desfacilaji ; la *ü* e *ö* di Volapük esis eroro, qua evitesis en plu recenta lingui. E

la experienco, unesme en la kongresi di Volapükisti, duesme en ti di Esperantisti, ed anke en plu mikra kunveni di diverslandana Idisti, sat montris, ke la desfacilaji timita da teoriisti tote ne esas grava en la praktiko. On fakte tre ofte obtenis suficanta interkompreno per artificala lingui, e quante plu tala linguo uzesos segun sua naturala skopo, tante plu facila esos ta interkompreno. Per mikra racionala studio di la relatanta parti di fonetiko la doceri di Ido povos eskartar la pronuncala erori partikulara di lia samlandani.

2. « Duesme, me dicis en 1885, existas interna desfacilaji ; exemple, Anglo ne povos facile komprenar la importo di la quar kazi, quin la Germana inventinto konsideris kom necesa ». — A to on povas respondar, ke en nun konstruktita lingui on evitis segun posibleso tala desfacilaji. On povas konkluzar nulo de ne-perfekta sistemi. Volapük eroris per havar quar kazi ; la eroro di Esperanto, qua honservis akuzativo kom obligala, esas min granda ; tamen to anke esas eroro, quale on povas vidar de la fakto, ke nur tre poka Esperantisti sempre uzas la akuzativo korekte. Multa naturala lingui, exemple Angla, Dana, Chinana, montris ja, ke on povas karear ta kazo en preske omna kombinuri ; e konseque Ido agis saje per restriktar la uzo di ta kazo preske kareebla.

3. Ma pos ta exemplo me dicis en 1885 : « la propozicioni aspektos tote diferante segun la diversa lingui quin la paroleri havas kom departo-punti. » To esas tre importanta objeciono, ed on trovas ol en diversa formi anke en la maxim recenta libri pri linguistiko. Esas sendube vera, ke divers-linguani expresos la sama ideo ye diferanta maniero ; e la instrukto en linguo internaciona sempre havos kom maxim grava tasko avertar la lerneri pri omna trapi preparita da la patrala linguo. La chefa regulo esas ne tradukar vortope, ma segun la interna penso ipsa ; en omna kazo oportas trovar por singla ideo la maxim sobra expresuro e pose tradukar ol tote simple. Ma hike anke la experienco montris, ke en praktiko esas reale posibla interkomprenar ; me lektis artikli en Ido e me recevis letri en Ido skribita da Rusi, Leti, Bulgari, Hungari, qui prizentis nula mem maxim mikra desfacilajo, ed en qui me trovis nula o preske nula traco di la patrala linguo di la skribanti. Do anke ta objeciono esas ne-grava.

4. La lasta objeciono di mea diskurso de 1885 esis, ke « mem se omna terani lernabus Volapük, la uneso balde desaparus e diversa lingui existeskus, quale la Romanala lingui genitesis per disfalo di Latina ».

Anke ta argumento audesas tre ofte de linguisti. Me havas du kritiki kontre ol: unesme, la konkluzo de la historio di lingui esas ne-justa; duesme, se ol esus korekta, ol ne devus impedar ni laborar por linguo internaciona.

Esas ya vera, ke la historio di lingui montras a ni tre ofte diferenciado di lingui: ni savas, ke la maxim multa lingui di Europa naskis de un sama linguo. Ma ta tendenco a diferenciado esas nule fatala. Ti qui kredas, ke linguo mustas omnaloke ed omnatempe disfalar e fendesar, oblivias la maxim importanta lego di linguala biologio, nome, ke konstanta interkomunikado kreas linguala uneso, mem ube nula uneso existis, e ke ceso di interkomunikado genitas linguala diferi, ube olim existis uneso. Se pos la koloniizo di Island la Islandana linguo difereskis de la Norvega, to esis pro la ceso di konstanta interkomunikado, e se nun la linguo di Kalifornia esas tote konforma a ta di Boston en omna esencala punti, to debesas a la fakto, ke la habitanti di la westo e di la esto en Amerika havas tre vivaca interkomunikado. En olima periodi ni vidas multa disfali di lingui; nuntempe on inverse vidas omnaloke desaparo di dialekti e konstanta kresko di uneso; sempre plu multi parolas la granda unesala nacionala lingui. La sola kondiciono do, sub qua internaciona linguo unfoye adoptita disfalus aden diferanta lingui, esus manko di komunikado: se exemple kolonio di Idisti migrus ad insulo til nun ne habitita e vivus ibe sen komunikado kun la cetera mondo. Ma ta supozo evidente esas absurda, e ni mustas dicar, ke tam longe kam linguo internaciona duros uzesar segun sua ideo en interlanda kunagado, existas nula danjero, ke ol havos la fato di la Latina, kande ol disruptesis aden la Romanala lingui.

Altralatere, mem se ni admisus la posibleso e la probableso di tala diferencio, to nule devus impedar ni laborar por linguo internaciona e parolar Ido. Ti qui dicas, ke linguo necese e fatale disfalas, ti qui konsideras to kom naturala lego, li tamen omnadie parolas lia patrala linguo sen timar, ke segun ta fatala lego anke ol disfalos sub lia manui. E to esas tote racionala, nam tala diferencio ne eventas de un dio a la sequanta; ol prenas tempo, longa tempo; e ni povas sentime asertar, ke ol ne eventos dum nia vivo. Ni povos do dicar: Pos ni la diluvio! Ma quale me ja dicis, me ne kredas, ke mem pos ni eventos la timata linguala diluvio.

Me mencionos fine objeciono qua facesas pasable ofte kontre artificala linguo; on dicas, ke ol nultempe povas esar egale bona kam la naturala lingui. Ido advere ne esas tam richa kam la

Angla, ne tam eleganta kam la Franca, ne tam forta kam la Germana, ne tam bela kam la Italiana, ne tam nuancoza kam la Rusa, ne tam hemala kam la Dana. Ma merkez bone, ke omna ta bona qualesi, quin on prizas e laudas en naturala lingui, trovesas nur kande indijeni parolas e skribas oli, ma ne en la boki ed en la plumi di stranjeri. Ed Ido povas tre facile esar plu richa kam la Angla parolata da Franco, e multe plu eleganta kam la Franca di ula Dano; ol esas plu forta kam la Germana di ula Italiano, plu belä kam la Italiana di la Angli, plu nuancoza kun la Rusa di la Germani, e plu hemala kam la Dana di la Rusi. E pro ke Ido esas helpolinguo, la komparo nur esas justa kun la lingui naturala quale la mezvalora altralandano parolas li; e lore Ido ne bezonas shamar.

Qua esas la chanco en la proxima futuro por generala adopto di internaciona linguo ? Se on questionas tale, me volas dicar quale bot-netigisto en Suisana hotelo, quan me questionis, ka la sempra pluvado ne balde cesos : « Ich bin kein Wetterprophete » — me ne esas veter-profeto. La chanci di nia movado dependas de multa kozi quin me ne povas kalkular. La maxim granda impedo kompreneble esas la homala indiferenteso, qua en ica kazo esas tote naturala ed anke parte justifikebla. Linguo ne esas varo quan on kompras quale biciklo od automobilo, e quan on povas uzar pos kelketa exerco. Linguo esas mentala kustumo ; por profitar linguo internaciona, on mustas lernar ol, e la maxim multa homi vidis, quanta esforci esas necesa por lernar stranjera linguo, do li tote naturale dicas, ke li ne deziras lernar un plusa linguo. Lia hezito komencar tala laboro esas plu granda, kande on ne povas garantiar, ke ta nova mentala kustumo, ta laboro esas tre utila por li. Ma hike ni povas dicar, ke quante plu perfekta la artificala linguo esas, tante plu facila ol esas por li, e tamen tante plu granda esas la chanco, ke ol divenos la internaciona linguo di la futuro. Plubonigo di la linguo do en du relati kreskigas la koeficiento di utileso.

Ni travivis du periodi di helplinguala movado e nun ni esas en la komenco di triesma. Volapük esis kelkete puerala e havas multa traiti komune kun la lingui inventita da puera skolani por lia sekreta interkomuniki. En ta tempo on dicis generale, kande on vidis linguo quan on ne komprenis : « To esas volapük por me » — precize quale on dicas : « To esas hebrea », quale la Franci dicas : « To esas algonkina ». Por propagesar, tala linguo bezonas tre forta organizo, e la adheranti sentas su kom sekto kun plu o min misterioza kulto. La Volapükisti esis quaze framasonaro

relate la altra homi. Esperanto konservis plura traiti di la sama karaktero ; anke ol havas vorti di la sama skolanala tipo, aparte la famoza korelativa vorti, qui komprenesas nur da la iniciiti (tiu chi, kiam, iom, nenial e. c.) Me mem vidis ulloke, ke on rekomendis Esperanto quale sekreta linguo. Anke la Esperantistaro havas kelke karaktero di eklezio, ne-tolerema a la profani. Dum ula periodo la Esperantisti sempre paroladis pri lia « santa afero » e men pri lia « santa libro ».

Ido eskartis ta karaktero : Ido nultempe povos uzesar quale sekreta linguo ; Ido esas tante racionala, ke ol ne bezonas sektala od ekleziala organizo. Ido esas nur tam artificala kam esas necesa por certigar kompreno ; nulu povas skribar o parolar Ido sen lernir ol e sen sequar definita reguli. Ma Ido esas tante naturala, ke on povas uzar ol skribe ad omna bone edukita Europano, mem se lu ne lernis ol ; e lu lore deskovros, ke (quale skribis a me ula dr. phil.) « esas vera plezuro lektar linguo quan on ne konocas e quan on tamen komprenas ». Co esas la verajo pri Ido : precize quale Monsieur Jourdain en la komedio di Molière parolas prozo sen savar lo, tale anke Sr N. e X. en omna Europana ed Amerikana urbi komprenas ja Ido sen savar lo. La sola kozo bezonata nun esas montrar a li, ke li esas Idisti... parte, e ke li devas divener Idisti... komplete.

Se on dicas, ke linguo internaciona esas utopiala revo, me respondas, ke to ne devas timigar ni. Ni memorez to quon la Amerikana poeto Lowell dicas : « La maxim multa de la bonaji quin ni nun posedas, komencis per esar revi. » Vi mustas esar idealisti ; idealismo donas valoro a la vivo, e vi devas laborar por realigar la revi di filozofi quale Descartes e Leibniz. Linguo internaciona esas utopio realigebla, realiginda, e realigenda !

---

* MEKANIJO[1] DIL PRODUKTADO

Ek omna parti dil teral surfaco la prima materii di minerala ed organika deveno fluadas sur fera od aqua voyi a la kolektobaseni dil urbi e portui. De ibe li bifurkas a la laboreyi, ube li arivas en predeterminita mixuro por komencar duesma ciklo kom miprodukturi kemiale o * *mekane* riformacita. Nove separita ed itere mixita e laborita li aparas kom konsumaji, qui triesmafoye ordinita unionesas en la magazeni dil engrosisti, ante ke li trovas

1. Videz en la *Linguala questioni* l' artiklo pri *Mekana*. [RED.]

la tenua voyi sinuoza a la endetalisto e fine a la konsumero, qua transformas li en rezidua substanci e retrosendas li aden la proceso di formizo. Komparebla a la cirkulo dil sango, la fluo dil konsumaji varsas su tra la reto di sua arterii e veini. En omna momento dil jorno e dil nokto tondras la reli, bruisas la helici, mujas la flugroti e vaporifas la retorti, por rinovigar e movar la masego di ca cirkulado.

E qua esas la fato dil materii en la stomako dil parlaborado? Da mekanismi li sizesas, solvesas, varmigesas, pistesas o presesas, o li tranchesas, martelagesas, tiresas o laminesas, o li *spinesas, filigesas, texesas o trempesas. Duesma, triesma mashinala proceso sequas, e la homo ordinanta, aceleranta, mezuranta surveyas sua laboro, la laboro ne plus di sua manui, ma di sua mekanismi. Se formizo per manuala laboro ankore esas bezonata, la lego di produktado esas neperfekte satisfacita. Ica lego dicas: Acelero, exakteso, diminuto dil friciono, unesaleso e simpleso dil tipi, sparado di laboro, diminuto e rekupero dil reziduo. Se irgaloke parto dil procesi devas lasesar a la kreanta agi dil naturo, on sentas su yurizita, demandar de ol egala acelero ed akurateso, egala reaktiveso ad inciti e diciplino kam de senviva mekanismi e procesi.

E la naturo obedias. Ol, la genitanto dil prima materii, divenis koncianta la seriozeso e skopo di sua taski. Ne plus ridetanta e ludanta quale antee, ma serioza ed agema, ol produktigas da sua agri la dekopla mezurajo, ol igas fluar ek sua flanki la miloplo de minerala valori. Ya ol konocigas, ke ol lasas nur a la homala laboro e deziremeso, plue multopligar la vivanta e senviva rekoltaji. Nula dil valoraji cadie prizata semblas tempe diminutar; omnaloke luras e brilas ankore nelevita trezori de materio e forco.

La homaro komprenis ico e hastas avancar su a sua idealo di produktado. Ca idealo atingesas, kande de la extrakteyi momente maxim oportuna la produkturi venas tra la maxim kurta voyo e kun la maxim granda rapideso a la maxim oportune situita parlaboreyo, por formizesar per unika proceso e quik transdonesar a debiterio, qua duktas li a la stapli, koqueyi e fabriki dil konsumeri.

Semblas kelkafoye, ke la produktado di valoraji, pafanta trans sua skopo, komencas extraktar superflua quanti ne plus konsumebla la landi kambiante expedias l' una a l' altra, perpetue kreskanta masi de materii e fabrikaji. Yen erci po karboni, kotono po frumento, animali po fero, ligno po sukro; e tamen ca vasta aquirado e spensado ne diminutos; nam sempre plu kreskas la nombro dil terani e sempre ankore milioni de manui ne esas sat

intense implikata en la produkto-proceso, por konquestar sua parto de deziraji.

Ad ube nun varsas su ca fluo di valoraji? Ni trovas li en la doki dil portui, en la stapli dil fabrikerii e komercerii, ni trovas li en venderii e komprerii: La Berlin di 1811 ne kontenis tam multa vari en la cirkuito di sua muri kam un unika dom-insulo dil Berlin di 1911. Ek la magazeni la fluvio fluas aden la domi di la homi. Nekontita substanci, quin antee on ne konocis, plenigas la apartamenti; objekti e metali, vitri, ligni, argilo, paperi, ledro, osto, texuri, omni kovrita da koloroza strati, polisuri ed * ornamenti; saponi, esenci, kemialaji esas amase, nutrivi e juebli ek omna terparti akumulesas; mem en la lojeyi di la ne-richi, ya dil povri, multeso e diverseso di utensili e konsumaji trovesas multopligita depos tri generacioni. Preske on opinionus, ke la homaro sizesis da la manio posedar vari, utensili, quan en anciena tempi forsan on atribuabus a senskrupula spekuleri od a distraktema guvernerii. E sempre plu kreskas la dezirego e joyo pri komprebla kozi, precipue che la homini.

Elia pasiva partopreno a la kresko dil produktado ne esas desprizenda. Nam lia plu naiva joyo pri chipa posedajo e pri la komparo dil posedajo moveskas sennombra mestieri, e lia min granda intereso por la strukturo e konstruktado favoras astonante la stranja modifiko di qualeso di la moderna produkturo. Or ol havas kun ica modifiko la sequanta relato: Omnu qua tenas en sua manui produkturo dil olda industrio, ex. libro, kesteto, klefo, sentas en ica objekti ulo organala, quale ol esas propra a naturala kreuri. La kozo esas laborita precize, ma ne matematikale. La naturala materio, de qua ol derivas, esas formizita, ma ne transformita. Ol havas intrinseka fermeso, qua rezistas la efiki dil uzado e dil tempo e tamen permisas a li influo stranje plubeliganta. Mem en la maxim granda richeso, ol esas sparema, nam ol esas laboruro parpensita, existanta por su, peco di la homala naturo.

La mashino ne povas krear tala kozi. Ol produktas matematikala, linealatra, cirkla, pintoza, akuta, polisita kozi, qui vice konsumesar, divenas brechoza. Ol sparas materio, ma ol ne sparachas ornamenti, nam lo impozas ad ol nul plusa laboro. Anke ol transportas volunte artifici pruvita kom praktikala de un materio, de un formo ad altra. Ol formizas kun egala neutreso pregala libro ed fizikala balanco. Ma precipue ol vicigas la duriveso per la komoda rinovigo. Heme texita linjo e papera bokotuki esas simboli di ica polareso.

La *mekanijo* vicigas la valoro di aquiro per la valoro di kon-

sumo, la perdo di procento per la rinovigo. La luxo di nia tempo ne esas spenso de kapitalo, ma de renti. Tote komprenebla! Nam la *mekanijo* esas produktema. Ad ol reparerii esas plu kustoza kam fabrikerii; vice reparar, ol rifuzas. Hike ol favoresas da psikologiala cirklo; la posibleso chanjar genitas la deziro chanjar, ed inverse, ca deziro sustenas la principo di rinovigo.

Pluse la anciena substanci ne esis abstraktite pura. La minerali, kondimenti, farbi, ceramikaji kontenis enmixaji, di qui la perturbo esis artoze eskartita e qui lore ofris a la sento, regardo, flaro e gusto ulo harmonioza, nuancoza, hematra. La *mekanigita* produktado nomizas ica kompozanti nepuraji e ne havas multa peno separar li. Ol tenas sub nia nazo la odorifanta materio dil violo kristaligita e permisas nul objeciono. Ol produktas extraktaji, pura kultivuri, normalaji. Ma tala produkturi sen propra vivo, sen tempereso, tro iritas e fatigas. Tale li duktas itere a la chanjo ed acesore a la surogato, pro ke li ya perdis lia anmo.

Irge quante ca artificalaji, parte superpura, parte surfacale naturaligita, parte imitita, parte apretita, montras *beauté du diable* en la brilo dil noveso, en to quo per aferala vorto nomizesas la *finisuro, ed en ula insolenteso dil formo rapide konceptita, ta fresheso rapide perisas, e balde la *mekanigita* fato, la modo, frapas an la pordo e forpulsas la frue oldijinta kreajo en preurbala angulo, en la provinco, ad Chilio ed fine ad Afriko, por impozar a la produktado nova laboro.

Tale la *mekanijo* furnisas a su maxim vasta helpo-forci, per la kompro-hungro dil homi, per la nerealeso, senviveso ed ombratreso di sua produkturi, e per la modo.

Tamen, quon valoras ica efemera ciklo di la konsumaji, komparate a ta duesma ciklo akumulanta, quan la *mekanijo* genitas! Nam la homaro ne konsumas omno, quon ol produktas: granda parton de lua valoraji ol akumulas. En qua formo? Ol konstruktas.

Ol konstruktas domi, palaci ed urbi; ol konstruktas fabrikerii e magazeni. Ol konstruktas chosei, ponti, fervoyi, tramvoyi, navi e kanali, aquala, gasal ed elektral instaluri, telegraf-linei, konduktili di alta tenso e kabli; mashini e fairiferii. Ol plubonigas la agri, drenas, regulas e digizas.

Esas plu desfacila, formacar sensala kam nombrala koncepto pri la multeso di ca strukturi, qui en Germanio omnayare sumigas plura miliardi. On povas evaluar, ke la omnayara extensi di Berlin preske equivalas la movado di valori, qua esis necesa por konstruktar la Athenae di Perikles. La koloki dil Germana urbi

forsan atingas en kin yari valoro, qua pri *mekana* spenso equivalas la konstruktala valoro dil imperiala Roma.

A quo nun servas ica stuporiganta konstruktaji? Grandaparte li servas direte la produktado. Parte li servas la trafiko e komerco, do nedirete la produktado. Parte li servas la administrado, la habitado, la higieno, do precipue la produktado. Parte li servas la cienco, l' arto, la tekniko, la instruktado, la konvalecado, do nedirete e kun kelka restrikto ankore la produktado.

Lo esas la semajo, quan la *mekanijo* omnayare fidoze kolokas en la sulo e qua dum longa tempo produktos multopla rekoltajo. Ol esas samtempe la materia rekompenso dil mondo por la nedeskriptebla esforcado sub la yugo dil *mekanijo* : nam ica trezori e tero, stono e metalo signifikas la kresko dil nacionala havaji, di qui esas neutila evaluar hike per nombri la neimaginebla grandeso.

Rezumante la serio di ca konsideri, la tero devas aparar a ni kom unika, nedividebla komunajo ekonomiala. La kresko dil populizo moveskis ica vasta roto. Nun ol rotacas, augmentante sua maso e rapideso automate e sencese. Tendencanta trans la skopo dil protektado e nutrado, la *mekanijinta* produktado duras genitar nova avidesi. Ja ol remarkinde elevis la materiala kondicioni dil vivo. Ol duktos, e mustas duktar, a la supreso di omna absoluta mizero ek la mondo; samtempe sempre kreskanta hungro ad vari glutas la flui, divenante sempre plu potenta.

Anke en pasinta yarcenti la produktado esis chefa tasko dil homala agemeso, ma olua moyeni esis restriktita ed esperigis nulo pluse tam satisfacar la maxim granda bezoni, e lasar kelka restaji por la cielala e terala mastri. La desentravo dil mekaniko kruligis omna barilo. Ta parto dil homala agemeso en civilizita landi, qua nek direte nek nedirete servas la produktado e lua protektado, divenis mikra. La *mekanijinta* produktado divenis sua propra skopo.

Ek *Berliner Tageblatt*, 31 dec. 1911.

W. Rathenau.

trad. Dro Riedel.

STABILIGO DI LA VEJETANTI

Lua konsequi ; lua futuro.

En la jurnali medicinal e farmaciala, on parolas freque, de kelka yari, pri « planti stabiligita », pri « stabiligo di la vejetanti ». Multa mediki, di qui l' atenco ne retenesis da l' unesma publikigi, nun astonesas. Li questionas su, quala esas l' exakta senco di ca

expresuri, qua teorio justifikas ca nova trakto aplikata a la vejetanti ; li questionas su precipue per quo to povas interesar la kuracarto e quala esas la futuro di la metodo.

Por respondar a ca diversa questioni, ni skribis ca artiklo. Ni volas dicar unesme, sur qua principi ciencala ca nova kuracarto apogas su; pose, ni vidos quala esas la neces influo di ca laboratorial studii ad la preparado di la vejetala medikamenti ed a lia uzado. Ni montros fine quala esas la futuro di ca nova medikamentala formi, precoza por la mediko per la modaleso specal e sempre egal a su ipsa di lia ago farmaci-dinamikala.

I. — La stabiligo di la vejetanti havas la skopo destruktar la solvebla fermenti qui, efektiganta dum lia vivo la biologiala reakti di la planto, modifikas pos lia morto la naturo di la kemiala substanci e lia interrelati.

Ico semblas tre klara, kande on examenas la fenomeni qui produktesas dum la sikigo di la planti.

Ula planto, recente koliita, duras vivar ankore kelkatempe. Ol vivas per sua substanco, utiligante sua rezervaji, quin ol transformas e destruktas adminime parte. Inter ca substanci esas la karbohidrati : amilo, sakaroso, e c. Inter li anke on rangizas ofte, forsan nejuste, la glikosidi e l' alkaloidi. Ca « principi aktiva » di la drogi subisos do dum la sikigo ula diminuto influanta la tot agiveso : la sikigita planto esos pro to proporcione min aktiva kam la fresha planto. Altraparte, kemiala transformi eventas anke dum la sikigo, e facesas da normala fermenti di la planto. La transpiro, la vaporijo forprenas de la koliita planto preske la tota vejetala aquo. To produktas kompleta rupto di l' equilibro inter la celuli : inter li eventas kambii, qui ne facesas en normala stando, e qui kontaktigas la fermenti e substanci primitive separita, sur qui li povas agar. Hidrolazi, oxidazi, koagulazi kunlaboras por transformar la kemiala substanci komencala, e kande la sikigo esas finita, la normala relati inter ca substanci e lia kemiala naturo ipsa esas komplete modifikita.

Ca difero inter la kemiala kompozeso di la fresha planto e ta di la sikigita planto esis admisata implicite de longa tempo. Nam por konservar a la fresha planto lua kompozeso e lua propraji, on preparis l' alkoholaturi. On pensis ke l' agado di la kold alkoholo ye 96° ad la planto suficas por impedar omn altereso. On ne savis, ke mem en alkoholoza medio la fermenti agas.

La ciencala demonstro di ca transformi da la fermenti dum la sikigo di la vejetanti facesis da Sº Bourquelot, di qua l' unesma explori pri to evas de 1890, e koncernas la transformi di la sukroza

materii en la fungi, pos lia rekolto. En la medicinala kongreso en 1900, il montris la rolo di l' oxidiganta fermenti en l' altereso di la tinturi ed altra farmaciala preparaji. Il prenis kom exemplo la kolanuxo : il montris ke, departante de fresha kolanuxi, on povas per konvenanta traktado obtenar extraktajo preske blanka, donanta kun l' aquo « solvuro tre poke rozea qua abandonas a la kloroformo nur traci di kafeino », dum ke l' extraktajo preparita kun sikigita kolanuxo « donas solvuro qua abandonas facile la kafeino a la kloroformo ».

Nia personal explori pri la kolanuxo donis l' expliko di ca fakto. En la fresha kolanuxo existas ula kristaligita kombinuro : la kolatin-kafeino, qua, dividante su, donas kolatino, korpo perfekte kristaligita, e kafeino. Ca kombinuro esas nesolvebla en kloroformo ; ol esas disociebla da aquo, precipue da boliant aquo. De to rezultas ke, traktante per kloroformo solvuro di extraktajo di fresha kolanuxi, on forprenas nur traci di kafeino. En l' ordinara komercala nuxo, sikigita da la tropikala suno, ed en la preparaji facata ek ica drogo, la kombinuro kolatin-kafeino neplus existas : la kolatino oxidijis donante « kola-redo », e la kafeino libera povas lore solvesar tote en kloroformo.

Stabiligar medicinala planto esas do destruktar omna solvebla fermenti existanta normale en ca vejetanto, por impedar omna posa kemiala transformo. La moyeni permisanta atingar ca rezultajo esas poka.

L' unesma procedo uzata esis ta quan indikis Sº Bourquelot pos lua explori. Por evitar la fermental agi, lor la traktado di la vejetanti, il faligis la planto en boliant alkoholo, e durigis la bolio dum un mi-horo. Per ica procedo on obtenas alkoholatra liquido kontenanta la principi di la fresha planto, ma la planto ipsa ne plus povas uzesar. Reale, on obtenas *stabiligita preparajo* facita ek alkoholo dilutita per la vejetival aquo di la planto, e ne *prima materio stabiligita* qua permisos posa trakto per aquo, fort alkoholo, o mem per altra solvanti.

Sⁱ Goris e Arnould rekomendis altra metodo, quan li aplikas a la steriligo di la kolanuxi; olci traktesas en l' autoklavo per aquo vaporo kun preso ye 105º. La sama metodo esas aplikebla ad omna rezistant organi : stipi, radiki, semini, frukti. Tekniko derivata de l' antea, e debata a Sⁱ Perrot e Goris, permisis extensar la steriligo a la tisui plu fragila : folii, flori. Ne plus esis posibla uzar cakaze l' aquovaporo : l' autori uzis alkoholo, acetono, rezume liquidi di qui la boliopunto esas sub 100º. On enduktas la vejetant organi en partikular autoklavo, aden qua

venas steriliganta vapori sub preso de 1/4 atmosfero. On durigas la kontakto dum un til kin minuti segun la kazo. Se l'operaco bone duktesas, ekiras preske nula suko celulala ek la vejetant organi. On ekprenas la planto ed on sikigas ol en stuvo.

Tale realijas *l'unesma etapo* di la metodo di stabiligo. Ol donas a ni prima materio privacita de solvebla fermenti, di qui la nemediata principi esas en la sama stando kam li esis en la planto ye la momento di la rekolto. La granda avantajo di ca prima materio stabiligita esas, ke *ol povas uzesar por preparor, sen ula ecepto, omna farmaciala formi dezirebla*. To esas gravega, e ne esis suficante remarkata komence; en to tamen konsistas la praktikala valoro di ca metodo.

Nam en la *duesm etapo* ni povos facar ek ica materiali pulveri, azimaji, kompresaji; aquala preparaji : infuzuri, maceruri; alkoholala preparaji : tinturi, alkoholaturi, extraktaji, fluid extraktaji, vini. Inter ta preparaji, ne omni esas egale rekomendebla. La mol extraktajo havas kelka desavantaji : la stabiligo impedis l'oxidigo di la klorofilo, qua solvesas lore tre facile en l'alkoholo, e di qua on ritrovas granda quanto en l'extraktajo. Altraparte, esas poke racionala varmigar preparaji di qui la prima materio traktesis tante sorgoze. On esforcis do realigar ula plu avantajoza formo. Per kolda vaporigo en la vakuo til konvenanta koncentreso, on obtenas extraktajo, de qua on prenas la klorofilo fortranata per lavo per etero anhidra. Ca lavo deprenas nul aktiva principi, pro ke ici existas tre generale en la planto kom kombinuri ne solvebla en l'etero. Per ca diversa perfektigi on obtenas, departante de fresha planti, to quon on indikas komercale per la nomo « *intraktajo* ».

Ni montris suficante en l'antea paragrafi, quale la kemiala kompozeso di la farmaciala preparaji esas influata da la steriligo. Certege diferi devis existar en la fiziologial ago di ca preparaji. Pri to ni donos nur un exemplo.

Ni vidis ke la kola-extraktajo, preparita ek la stabiligita nuxo, kontenas la kombinuro kolatin-kafeino, qua ne trovesas en la preparaji facata ek la fresha nuxo. Or la komparado di la farmacidinamikal ago di la kolatino kun ta di la kafeino montras, ke ca du agi esas tre diferanta. Existas ula antagonismo inter l'ago di la kafeino e ta di la kolatino, tam ad la muskoli kam ad la centrala nervaro, antagonismo forsan kapabla impedor la kontraktigant ago di la forta dozi di kafeino ad la muskoli, e partikulare ad la miokardo; on savas cetere, ke ca partikular efekto konstitucas un de la precipua kontre-indiki di l'uzado di la kafeino en kuracarto.

II. — Admisinte do l'avantaji di la stabiligo e konocante la tekniko, ni videz quale ca progreso povos realigesar da la farmacio. To montros a ni, ke kompleta transformo di la farmacial industriala metodi esas neevitebla e necesa.

L'industriisto qua uzos la metodo di stabiligo renkontros kelka problemi quin il mustos solvar, nam, kande lu enirabos ica voyo, kateno de fakti interdependanta fortranos lu kontrevole aden serio de modifiki, qui formacos progreso reala relate la nuna stando, por la maxim granda profito di la kuracarto e di la farmakologio.

Unesme, e ca opiniono esas nule exajerata, ni opinionas, ke la rekolto di la vejetanti transformesos komplete. La rekoltanti devos sendor la fresha planti a la fabrikeyo ube oli traktesos; li devos sorgar plu bone la rekoltado, pro ke la produkturi furnisata da li surveyesos e verifikesos dum la manipuli, e pro ke ca verifiko esos multe plu facila pri la fresha specimeni kam pri la komercala pakegi de sikigit e kompresita planti.

Ma la transporto-spensi augmentos grandege! Oportos sendar per rapida treni planti kontenanta lia tota vejetal aquo; la kusto esos tre alta, pro ke la transportota pezo esos multe plu granda e la transporto plu rapida. On ne povas, altraparte, revar kreo di vehilaro, qua permisus stabiligar la vejetanti en la loko ipsa di la rekolto, pro ke l'uzado di l'alkoholo efektigus regiala formalaji.

Pro ca du materiala motivi, ed anke por respondar a la ciencala konsideri supere indikita (nome : quante plu rapide la planto traktesos quik pos la rekolto, tante plu bona esos la produkturo obtenata), l'industriisto havos grand avantajo kultivante ipse la planti quin lu volas steriligar. Lu reducos tale la spensi di lua exploto. Altra motivo, altraspeca, adjuntesas a l'antei : kelka planti devas rekoltesar sorge, en selektita sulo, ye determinita momento. To esas preske ne posibla kun rekoltanti ne surveyata.

La kultivaji tale instalita necesigos alta spensi; pro to la laboranti, en ula yaral epoki, pagesos multe. Por obtenor plu komplet utiligo, kontinua produktado, l'industriisto, apud la planti stabiligota, incitesos kultivar altra vejetanti util a la farmacio od a la herboristi.

La vast entraprezi tale establisita bezonos « industriala sikigeyi » specala. Por granda quanti de planti, on ne povos saciesar da la nuna metodi : tampita arei, granarii, hangari. Do, ne plus planti expozat a la mala vetero, ad alternanta sikeso e kumideso, qui favoras la moldado, la fermentaco e konseque l'altereso di l'aktiva principi. Omno to evitesos per l'establiso di la sikigeyi.

Apud ica modifiki praktikala, ni vidos grandeg evoluco di la metodi en la laboratorio di la farmacilogiisto.

Ica devos studiar la variado di l' aktiva principi di la vejetanti, qua restas ankore grandaparte obskura. Lu devos studiar samtempe la produktiveso di la vejetanti pri *aktiva principi* ed *extraktebla principi*, nam ica du faktori povas divenar antagonista.

Planto plu richa ye alkaloidi ne esas necese plu avantajoza; se la produktado di extraktajo exajeresas, la preparaji obtenita de ca prima materio esas min aktiva. On do ne darfas esperar augmento dil produktado di « extrakteblo » dal planti, sen sorgar paralel augmento di l' alkaloido o di la glikosido. La du devas progresar kune, e tale aparas tre interesanta parto di la problemo farmakologiala.

Por to, la farmakologiisto devos separar la divers agi qui povas influar ca produktado : lu studios l' influo di la rasi, di la varietati; lu modifikos la kondicioni di kultivo : dungi, emendi; lu sequos l' evoluco di la principi dum la vejetado. Tale l' antiqua medicinala materiaro prenos nova vivo; ol livos sua streta laboratorii, sua kolekteyi, ube la planti sorge klasifikita e de longe mortinta ofresas a la serchanto; ol decensos « a l' agri », e sendube ol trovos ibe, por sua maxim granda profito, « plu aeroza laboratorio ». Kultivo e rekolto di la planti cesos guvernesar da l' empiriko, por venar sub la kontrolo di la cienco, e konstitucos vasta objekti di explorado.

III. — La fiziologio, la terapio devos anke recevar de omno to maxim granda profito.

Unesme, la fiziologiala metodi precipue uzesos por guidar la terapio en l' uzado di ca nova produkturi. Depos ke la nemediata principi definita, glikosidi od alkaloidi, esas konsiderata kom la « aktiva principi » di la drogi, la kemiisto ya devas, dozigante olci, determinar la valoro di ula medikamento. Nulu kontestos, ke utila indiki donesas tale, ma ni ne kredas, ke la tota problemo povas reducesar a to.

On oblivias tro facile, ke ni ne konocas omna kemiala kompozaji quin kontenas ula planto; on oblivias, precipue, ke la kemiala naturo di ca kompozaji ne intervenas sola en la farmacidinamikal ago : grand influo apartenas a la inter-relati di la kemiala principi e *la total ago di la naturala komplexo* ya esas mezurenda. La kemio donas util informi, ma ol devas cedar hike a la fiziologiala metodo, ed esar nur lua helpanto, same kam la botaniko o la fiziko. Nur pos la fiziologiala probo che l' animalo, la mediko povos probar apliko a la homo.

La kuracanto tale informita pri la furnisita preparaji, povos lore laborar utile. Lu havos medikamenti sempre komparebla ad su ipsa, sempre studiita, maxim ofte titrizita fiziologiale. L' observi esos tante plu interesanta, ke la garantii furnisata da la planto quan, de la jermifo til la stabiligo, observabus l' agronomo, la kemiisto, la farmakologiisto e la fiziologiisto, donos ad lu plu granda sekureso pri lia uzado.

Ca sekureso apertas do nova voyi ad *ula rinovigita Galenala (vejetala) terapio.*

Tala esas segun ni la konsequi di la metodo di stabiligo di la vejetanti. Ol transformas ciencale la preparado di la vejetala medikamenti; ol interesas, per la probi qui preiras lia uzado, la vejetala biokemio, la fiziologio; ol donas a la kuracanti instrumenti serioz e probita.

Quala esos lua futuro ? Nur la kuracanti povas respondar a ni. Ma li trovos en lia observi fundamento tante serioza, apogita sur la ciencala principi maxim recenta, ke lia respondo ne esas dubebla.

Omnakaze, ja nun, la metodo di stabiligo kun sua derivita produkturi, staras, ne kom adverso, ma kom konkuranto, koncianta sua valoro, di la definita kemiala produkturi.

A. Goris.
Hospital-farmaciisto en Paris.

Ek « *Presse Médicale* » (julio 1913) e « *Pharmacie Française* » (septembro 1913).

trad. R. Cormeray.

EK LA DIOLIBRO DI KAPITANO SCOTT [1]

Sundio, 18 februaro 1912. Kampeyo R 32, bucherio-kampeyo. Pos la hororigiva nokto ni grantis a ni kin hori de dormo apud l' infra glacieral depozeyo e ni arivis cadie cirke 3 kloki en la bucherio-kampeyo pos ke ni pasable facile transiris la glaciosepareyo. L'ampla provizuro de kavalkarno ofris a ni bona dineo, quan sequos ankore multa simila, tale ke ni de nun neplus bezonas esar tante sparema, supozite ke ni dure facos bona marchi.

o. La tragediatra periso dil famoza pol-explorero emocigis en februaro 1913 la tota mondo. Kapitano Scott respondizas nun ipse la questiono pri la kauzo dil desfortuno. La supera chapitro esas specimeno ek lua diolibro, aparinta che F.-A. Brockhaus sub la titolo : « Letzte Fahrt ».

Kun la plu suficanta nutrivo preske momentale nova vivo rivenis en ni; ma la surfaco di la barivo desquietigas me.

Lundio, 19 februaro. Kampeyo R 33. Esis ja pos dimezo, kande ni marcheskis cadie, nam me grantabis 8 hori de dormo, e pose la kampeyal labori restigis ni longe; ni mustis chanjar la glitveturo e garnisar per masto e c. la nova glitveturo quan ni ritrovabis en la depozeyo; pose ni mustis pakigar kavalkarno e diversa personala havajo. La surfaco esis pecope tam mala kam me timabis: mola sablatra nivo kovris ol, e la suno brulis lumoze sur olu. Pos kurta tempo ni atingis nia anciena traco.

Ma ni ne povis facar plu multo kam 9 kilometri. Esis tranado quale sur dezertosablo, ne kelketo de glitado. Ke to ne tale durez! Ni esas hike ankore en senventa regiono, kontigua ad la rivo; pro ke ni avancas vers la maro, ni probable eskapos ol pos kurta tempo! Cetere nia situeso plubonijis. Nia sakoliti jacas estalita sur la glitveturo e ja komencas sikijar en la sunbrilo, ma ante omno, ni havas itere nia kompleta porcioni. Tavespere ni havis speco di stufajo de * pemikano e kavalkarno, quan ni deklaris kom la maxim bona varma manjajo dum la tota glitveturala veho. La manko di nia regretinda kamarado Evans advere profitigas ni en la distributo di la viktualii, ma se il esus sana inter ni, ni avancus plu rapide! — Quo do expektas ni ankore? Ke la sezono ne ja tro multe esez progresinta!

Marsdio, 20 februaro. Kampeyo R 34. La sama terorigiva surfaco; quar hori de penigiva trotado dum la tota mateno duktis ni a nia kampeyo di aflikteso, ube ni havis la quardia restado dum la adiro. Ni serchis plu multa pone-karno, ma trovis nula. Se ni ja esus trans ta lando! Esas dezolanta, ma quale ordinare, omna aflikti esas rapide obliviata, se ni sidas en la kampeyo e havas ulo bona manjebla. Deo volez, ke ni facez plu bona marchi! Nam ni neplus esas tam agiva kam antee, e la sezono sempre plu avancas.

Merkurdio, 21 februaro. Kampeyo R 35. Temperaturo dum la dejuneto 23 gradi e dum la dineo 24 gradi. Esis tenebroza e nuboza kande ni voyajeskis, ma multe plu varma. Ecesanta penado dum la tota jorno e tempope ni falis en afliktoza pensi. Esis konsolaciva momenti, kande ni tuchis anciena traci e voyosigni. Ye la dejuno ni opinionis misirir, ma pos du hori ni pasis la lasta pone-rempari ed atingis pose tendoringo; do ni fakte esis sur nia anciena pone-voyo.

Hike esas krizala loko kun longa disto inter la voyosigni! Se ni povas orientizar ni sur ol, ni venos itere sur la reguloze mar-

kizita voyo e kun kelka fortuno ni anke restos sur ol; ma omno dependas de la vetero. En nula marcho til nun ni trairis 16 kilometri kun plu granda desfacileso kam cadie. Tale lo ne darfas durar!

Jovdio, 22 februaro. Kampeyo R 36. Esas maledikite krizala tempo en qua ni migras adheme! La proximijanta vintro povas ankore serioze nocar nia voyajo! Camatene fresha sudestala vento suflis la nivo avan su e ni quik perdis la febla traco. Voyosigno quan ni expektis, ne volis montrar su. Posdimeze Bowers chanjis la direciono dil marcho, havante la ferma konvinkeso, ke ni tro multe migris vers esto. Rezultajo: Ni itere preteriris ponekampeyo sen vidar ol. Cavespere la mapo demonstris a ni, ke ni sendube esas tro este. En klara vetero la eroro esus facile emendebla, ma kad la vetero klarijos? E kad la sama eroro ne povas iteresar omna dio? Tenebroza situeso!

Venerdio, 23 februaro. Kampeyo R 37. Ni departis en sunbrilo, la vento preske kalmijabis. Fortunoze Bowers facis serio de angulmezuri e per la mapo ni deskovris, ke ni esas plu probable sur l' interna kam sur l' extera latero di la traco. Ma l' apogopunti esis tante nesuficanta, ke semblis a me tro responsenda deturnar; ma ni omni ne esis kontenta pri nia nuna direciono. Lore subite Bowers per sua marveloze akuta okuli deskovris anciena duopla voyosigno, la *teodolitlorno justifikis lua percepto e nun nia kurajo elevesis ye un stroko.

Posdimeze ni trovis duesma voyosigno, transiris ol ed instalis la kampeyo nur 4 1/2 kilometri avan la depozeyo. Ni advere ne ja povas vidar ol, ma neplus faliar ol, bona vetero supozite.

Saturndio, 24 februaro. Dejuno. Marveloza dio... tro bela! un horo pos la departo laxa nivo tote maligis la surfaco! Ni atingis la depozeyo meze dil predimezo e trovis la provizuri en bona stando, ma tro poka oleo; ni devos esar tre sparema pri la kombusteblo. Cetere ni havas depos cavespere provizuro por dek dii kompleta, e min kam 130 kilometri avan ni til la maxim proxima depozeyo. Folieto da Meares dicas, ke il pasis hike ye la 15 decembro, sur tre mala surfaco, e folieto da Atkinson, ke Keohane standas plu bone pos kurta maladeso. Kurta, kelke despitoza informo de Evans parolas anke pri mala surfaco ed alta temperaturo.

Nun kande ni havas ica depozajo sur la glitveturo, omna timo en me esas venkita.

Depos ke ni livis la bucherio-kampeyo, ni konstante acensis. La rivo-barivo decensis, ecepte ube glacieri extensas su ad la

maro. Ondifo existas ankore ma diminutanta. La surfaco esas supre mola ed infre stranje harda. Inter jornal e noktal temperaturi granda difero esas perceptebla ; dum ke me skribas ico en la tendo, esas tote varma. — Kompatinda Wilson havas pro la hierala esforci terorigiva aceso di nivo-blindeso. Ke ni do havez plu multa kombusteblo !

Kampeyo R 38. Temperaturo 27 gradi. Me esas itere kelke senkuraja. La surfaco esis caposdimeze vere hororigiva e ni pariris nur 7 1/2 kilometri sur nia traci. Esas neposibla, ke ni duros ta penigiva tiro dum la tota voyo ! Me ne savas quon pensar pri to, ma la rapida expiro di ca somero esas mala presigno ! To divenos konkuro inter sezono e mala vetero unlatere e nia povo e bona nutreso altralatere.

Sundio, 25 februaro. Temperaturo ye la dejuno 24 1/2 gradi. Ni sucesis camatene facar 11 kilometri. Ye la departo ni esis kelke depresita. Ma pokope la surfaco divenis plu bona e dum kelka tempo ni havis anke lejera vento en la dorso. Ma ankore la tirado esas tre penigiva, la ondi desaparas, ma neplanaji restas e la tirado terorigive exhaustas ni, quankam ni nun povas skiirar plu bone.

Lundio, 26 februaro. Temperaturo ye la dejuno 27 gradi. Dum la departo kovrita cielo, ma malgre co ni povis precize rikonocar la traci e la maxim proxima voyosigno en granda disto. Cadie lo esis kelke plu bona, til nun 12 kilometri parkurita. Bowers e Wilson esas avane tiranta. Esas vera repozo, esar en la duesma rango e ne esar obligata atencar la traco. Ni havas nun tre kolda nokti e matene, marcheskante, sempre kolda pedi, pro ke nia shui ne sikijas dum la nokto. Ni devus havar plu multa nutrivi, specale graso ! Espereble ni trovos en la proxima depozeyo, 93 kilometri plu fore, tanta provizuro, ke ni darfos konsumar plu multo. La poke suficanta provizuro de oleo anke chagrenigas me.

Kampeyo R 40. Temperaturo 29 1/2 gradi. Non hori de uniforma marcho prokuris a ni 22 kilometri. Ja nur 80 kilometri distanta de la maxim proxima depozeyo. Marveloze bela vetero, ma kolda, tre kolda ! Nulo sikijas e ni havas ofte tote kolda manjajo. La kombusteblo esas terorigive poka !

Marsdio, 27 februaro. La lasta nokto esis desesperigive kolda : 36 gradi, kande ni levis ni, e 38 gradi minime. Kelki sufris pro kolda pedi, ma omni bone dormis. Ni absolute devas balde nutrar ni plu bone. Ni preske neplus parolas pri ul altro kam pri la manjo, nur ne quik pos la repasti.

La lando desaparas fine ek la vido. Deo volez, ke ni neplus havez iteri !

Kampeyo R 41. Temperaturo 35 1/2 gradi. Ankore bela klara vetero, ma tre kolda; cavespere kompleta ventokalmeso. Ni havas dop ni ecelanta marcho (22 1/2 kilometri) e reptis multe plu frue en nia saki kam ordinare. Til la depozeyo ankore 57 kilometri; apene kombusteblo por 3 dii e provizuro por 6 dii.

Merkurdio, 28 februaro. Dejuno. La termometro indikis hiere vespere 40 gradi; esis desesperigive kolda, ma ni havis pasable bona nokto. Me rezolvis, plugrandigar nia porcioni kelkete, quo havas sendube bona efiko. En lejera nord-westala vento ni marcheskis, ed en torporiganta koldeso de 35 1/2 gradi! Tam longe kam ni ne atingabos la depozeyo, la situeso esos krizala, e quante plu me reflektas pri la kozo, tante plu klare me konvinkesas, ke mem pos la arivo ibe, la situeso restos ankore tala! Nur 45 kilometri distanta de la depozeyo! La suno lumas brilante, ma donas poka varmeso. Un kozo esas nekontestebla, la meza parto di la barivo esas hororigiva loko.

Kampeyo R. 42. Grandioza pone-raguto finis la malega dio. Ni facis 21 kilometri. Me timas ke venos kolda nokto.

Jovdio, 29 februaro. Dejuno. Kolda nokto. Minima temperaturo 38 1/2 gradi; kande ni levis ni, ni havis 34 1/2 gradi e nord-estala vento suflanta kun la forteso 4. Grandega koldeso dum la departo; fortunoze Bowers e Oates metabis sua lasta nova Finlandana shui; me portas ankore mei olda. La proxima kampeyo esas nia depozeyo, ol jacas precize ye 24 kilometri de hike. La marcho ad ibe versimile ne duros plu longe kam un e duona dio. Nur *un* bela dio ankore! La kombusteblo suficos ankore precize til ibe, e ni arivos kun nutrivi ankore por plu kam 3 dii. La plugrandigo di nia porcioni havis extraordinare bonfacanta rezultajo.

Venerdio, 1 marto. Tre kolda hiere nokte: minimo 41 gradi. Ni departis ye 8 kloki e marchis til loko, de ube ni ja povis vidar la depozeyo. La flago flirtas cirke 5 1/2 kilometri avan ni. Ni parkuris hiere 21 kilometri e camatene 11. Hiere esis mortigiva tirado e cadie mem plu multe.

Saturndio, 2 marto. Dejuno. Un desfortuno rare venas sole. Ni marchis hiere posdimeze pasable komode til la depozeyo e nun tri terorigiva frapi atingis ni, qui kruligis omna mea esperi. Unesme ni trovis tro poka oleo; mem per maxim severa sparemeso ol apene povas suficar til la maxim proxima depozeyo. Til ibe esas ankore 131 kilometri. Pose Oates montris a ni sua pedi: lua pedfingri aspektas tre male e probable frostis dum la lasta temperaturi. La triesma frapo venis en la nokto, kande la vento,

quan ni tante joyoze salutabis, adportis a ni obskura nuboza vetero. La termometro decensis dum la nokto til 40 gradi e camatene ni bezonis 1 1/2 hori por chanjar nia pedvestaro ! Malgre co ni marcheskis ante 8 kloki, ma ni perdis e voyosigni e traci e ni migris tam uniforme kam ni povis vers nordo apud westo. E lo maxim mala ek omno : la surfaco esas vere terorigiva ! Malgre la forta vento e la inflita seglo ni facis nur 10 kilometri. Ni esas en *tre grava ditreso !* Ni neplus povas facar la marchi absolute necesa e ni sufras terorigive de la koldeso !

trad. K. Feder.

HELEN KELLER

Surda-muta-blinda

Mark Twain dicis, ke la du personi maxim interesanta dil 19-ma yarcento esis Napoleon e Helen Keller. Ica aserto tre serioza dil famoza humuristo signifikas, ke Helen Keller esas, quale Napoleon, modelo di energio. E se lua energio havis min vasta feldo e min ampla konsequi kam ta di la tro famoza konquestero, ol esas certe plu alta e plu admirinda de la etikala vidpunto.

Helen Keller naskis la 27 junio 1880 en Tuscumbia (Alabama), kom normala infanto. Lua patrulo esis kapitano di la federala militistaro. El komencis marchar e balbutar kelka vorti (*tea*, *water*) kande ol divenis malada (februaro 1882) e perdis la vidado e l' audado. Ja « dum la 19 unesma monati di lua vivo, el recevabis impresi di extensaji vasta e verda, di cielo lumoza, di arbori e di flori »[1]; ma ta unesma e kurta periodo lasis ad el tre poka memori, e semblas ad el nur sonjo. Ja lore el manifestabis karaktero tre volema e pasable iracema. Pos lua desfortuno, el expresis sua deziri per naturala signi, quin lua familio facile komprenis; e lua gepatri anke komprenigis da el multa kozi per manuala signi: exemple, « el savis to quon lua matro deziris, e kuris a la loko konvenanta por querar lo »... « Evanta kin yari, el savis faldar e lokizar la linjo lavita, e rikonocis omna kozi quin el uzis. Palpante la vesti di la patrino ed onklino, el saveskis, kad li esis ekironta, e demandis akompanar li. » El asistis la viziti facita a lua patrino, konciis la prezenteso di gasti e facis a li signi di jen-

1. Ek la *Historio di mea vivo*, kompozita da el ipsa e publikigita en 1902.

tileso. Pozante sua manui sur la boko dil asistanti, el komprenis, ke li « parolis », t, e. komunikis per moyeno nekonocata da el; el probis imitar li, movis la labii e gestadis sen suceso, quo ecitis lua iraco til la « frenezio ». Tala krizi di desespero divenis sempre plu ofta, ed el divenis maligna infanto; el savis, ke per sua pedofrapi el dolorigis sua servistino, e pose remorsis... ma por iterar balde. El esis anke malicoza e petulema, e facis multa mala stroki kun lua kamarado, sameva mulatino. « Recevinte » fratineto, el divenis jaluza ad elca, e renversis el uldie, kande on kushabis l' infanteto en la lito di la pupeo di Helen. L' impreso di soleso, di kaptiteso en obskura karcero, igis el sempre plu furioza e sovaja. La nepovo komprenigar su genitis sempre plu multa acesi di iraco e di desespero.

Lore lua gepatri memoris la historio di Laura Bridgman, altra surda-blindino [1], quan Dro Howe sucesabis instruktar ed edukar; ma ca admirinda filantropo ed edukisto esis mortinta; kad lua metodo transvivabis lu? La gepatri di Helen konsultis (1886) okvlisto di Baltimore, qua transsendis li a Dro Graham Bell, la famoza inventinto dil telefonilo [2], ed ica direktis li a la *Perkins Institution* de Boston, direktata da S-ulo Anagnos, bofilio e sucedanto di Dro Howe, e konsakrata a l' edukado di la blindi. Ica serchis e trovis por Helen instruktistino, miss Sullivan.

Anna Mansfield Sullivan, naskinta en Springfield (Mass.), divenabis tote blinda tre frue; el enirabis (7. 10. 1880) *Perkins Institution* ye l' evo de 14 yari, e pose rekuperis parte la vidado. El havis omna qualesi dil intelekto e dil kordio, qui esis necesa por sucesar en sua desfacila tasko; ed el meritas adminime tam multa admiro kam Helen Keller. El ekirabis en 1886 la *Institution*; de agosto 1886 til februaro 1887, el preparis su a sua misiono, studiante la metodi di Dro Howe, rilektante l'instrucioni quin il lasabis okazione di l' instruktado di l' instruktado di Laura Bridgman. Tale armizita, el arivis en Tuscumbia, la 3 marto 1887, e komencis quik l' instruktado di Helen Keller, quan el ne plus livis. (El mariajis su pose kun So Macy, qua habitas kun la dici-

1. Naskinta en Hanover (New Hampshire) la 21 decembro 1829, el perdis la vidado, l' audado, la flarado e la gustado ye l' evo di 26 monati. Dro Howes (1801-1876) komencis instruktar el ye l' evo di 8 yari (4 10. 1837); il docis ad el la nomi di la kozi per reliefa karakteri grabita sur ligna peci, quin il igis tushar da el samtempe kam la kozi. Il esis direktisto di *Perkins Institution* en Boston.

2. Videz *Progreso*, VI, 174. Graham Bell esis nule elektristo, ma instruktisto di surda-muti.

pulino, on povus dicar : la kreatino e la spiritala filiino di sua spozino).

Quale on vidas, Helen Keller profitis e quaze heredis la experienco aquirita per la kazo di Laura Bridgman. Mikra detalo simbolizas ica relato : miss Sullivan adportis ad el pupeo, quan Laura Bridgman ipsa vestizabis, e quan la yuna blindi di *Perkins Institution* donacis a lia desfelica kamaradino. Pri ca objekto, e pri la cetera objekti, quin el palpis, miss Sullivan aplikis ica metodo : el skribis la nomo dil objekto per la fingro (literope) sur la palmo di manuo di Helen, ed igis el riskribar ol ipse pose. Tale Helen lernis la unesma « vorti », nomi di la familiara objekti qui cirkumis el. Ma el ne ja savis, quo esas « vorto » ; co esis por el nur ludo. On kustumigis el aplikar la sama vorto, *pupeo*, a la diversa pupei, quin el havis o tushis ; tale el komencis komprenar, ke la vorto havas signifiko *generala*. Ma la granda progreso eventis erste pos kelka semani. Miss Sullivan vane esforcis docar ad el dicernar *gobleto* e *aquo* (kompreneble, la du nocioni esis neseparebla en lua mento). Fine el duktis l' infanto a puteo, ek qua on cherpis aquo, pozis lua manuo sub fluo di aquo varsata ek sitelo e quik pose skribis en l' altra manuo la vorto *water* (aquo). Lore, sentante ta kolda fluido qua karezis lua manuo, Helen komprenis subite la generala relato dil vorti a la kozi, ed « en un foyo la misterio di la linguo revelesis ad elu ».

De lore el facis rapida, astonanta progresi. El savis, ke « omna kozo havas nomo », e ke omna nomo korespondas a nociono. El lernis rapide omna nomi dil kozi videbla o, plu juste, palpebla. Samtempe lua instruktistino iniciis el a la belaji di la naturo, sempre « parolante » ad el (per la manuala skribado) ; el deskriptis la cirkumanta kozi, la peizaji, e docis la diversa propraji di la planti, arbori, flori, frukti, quin Helen lernis rikonocar per la palpado e flarado. El sentis tre bone la diverseso di la vetero, e recevis teroriganta experienco de ula sturmo, qua surprizis el en ruro solitara.

El « havis la klefo di la linguo », el posedis la verbi korespondanta a la materiala vivo, e povis do kompozar frazi kompleta ; ma el ankore ne havis nocioni spiritala. El naracas per ravisanta maniero, quale el atingis ica nova etapo di lua mentala progreso.

« Miss Sullivan cirkumis jentile per la brakio mea tayo e skribis en mea manuo : « Me amas Helen ». — « Quo esas amar ? » me questionis. El atraktis me ad el e, pozante la manuo sur mea kordio, di qua me unesmafoye sentis la batado, el dicis : « To eventas hike ». Ca vorti multe embarasis me, nam me ne havis nociono

dt la kozi abstraktita. Me flaris la violi quin el tenis en la manuo, e, tam per signi kam per vorti, me questionis : « L' amo, kad ol esas la dolca odoro di la flori ? — No ». Me meditis. La suno radiis super ni. « Kad ol esas to, l' amo ? » E mea fingro indikis l'astro radianta... Ma miss Sullivan ankore un foyo respondis negante ; e me restis en granda embaraseso... »

Pos un o du dii, Helen trafilizis perli en reguloza grupi : du grosa, tri mikra, alternante. El facis erori, quin miss Sullivan emendis. Pos tala eroro, Helen haltis e meditis, por trovar la justa ordino. Lore miss Sullivan tuchis lua fronto e skribis en lua manuo : *Pensar*. « Me komprenis, quale en fulmino, ke ca vorto signifikas to quo eventis lore en mea kapo. Ye l' unesma foyo me komprenis ideo abstraktita. Longatempe me restis senmova, Me cesabis pensar pri la perli, e, lumizata da la nova ideo jus aquirita, me serchis la senco dil vorto *amo*. » Lore la suno apareskis ek la nubi. « Itere me questionis : « L' amo, kad ol ne esas to ? — L' amo, el dicis, esas ulo subtila quale la nubi qui recente velizis la facio brilanta dil suno. » Pose, per plu simpla vorti, nam me ne povis komprenar iti : « Vu ne povas tuchar la nubi, ma vu sentas la pluvo, e vu savas quala esas, pos varma jorno, lua bonfacema influo ad la flori e la tero durstanta. L' amon anke vu ne povas tuchar ; ma vu sentas per quala charmo ol impregnas la kozi. Sen l' amo vu ne konocus la joyo, vu havus nula plezuro en la ludo ». La splendida verajo lumizis mea cerebro. Me komprenis, quala nevidebla ligili unionas me a la ceteri ».

L. Couturat.

(*Fino sequos.*)

EUROPANA VORTI EN ORIENTALA LINGUI

Ofte on dicas, ke la L.I. devas kontenar ne nur Indo-Europana vorti, ma anke vorti de altra lingui, ex. Orientala. Nu, nia lingui ed aparte Ido havas kelka vorti de ta origino, exemple cirke 35 Araba vorti (*alkoholo*, *tarifo*, *cifro*, *zenito*, *nadiro* e c.) anke Persiana (*bazaro*, *lako*, *shako*, *tulipo*), Malaya (*ananaso*, *bambuo*) e c.

Tamen on nultempe adoptos Orientala vorto qua ne esas sufikante internaciona, pro ke la centro di la mondolinguala movado esas Europo, do ni penas obtenar komprenebleso precipue da la populi di Europana kulturo ; ultre l' Orientala vorti kontenas ofte tre desfacila soni, quin on mustus simpligar artificale : ta desfacila

soni ne esas pronuncebla mem da la Slavi! Ex. la vorto *tarifo* esas simpliguro, tamen naturala ed internaciona, dil Araba *ta'rifi*, ube l' apostrofo volas transskribar la sono *'ain*, qua esas nedeskriptebla e nepronuncebla dal Europani.

Inverse, la populi di Oriento adoptis ed adoptas plura Europana vorti, exemple, por objekti ed idei venanta de Europo. Li simpligas nia vorti segun sua manieri ofte tre groteska e nenecesa, tamen to ofte venas de lia ortografio, qua ne esas apta por l' Europana vorti.

La maxim difuzita lingui di « proxima » Oriento esas l'Araba (55 milion) e le Hindua (100 milion paroleri): pose sequas la Malaya (25 milion) et la Turka (23 milion), anke la Persiana (8 milion). Omna ca lingui skribesas per ne-Latin alfabeti; ula dialekti di Hindulando uzas propra skribado, simil a ta di Sanskrito, ma la chefa dialekto *Hindustani* (*Urdu*) uzas Araba alfabeto; anke parto de Malayi uzas ta alfabeto, dum ke la Europanigata Malayi uzas la Nederlandan (Latin) alfabeto.

L' alfabeto dil Araba esas utila por Semida lingui, ma ne por le Indo-Europana (Hindua, Persiana) ed Uralo-Altayana (Turka, Tatara). E pro to la lasta lingui enduktis 4 til 8 nova literi por la nova soni; ofte on ne savas juste lektar ula vorto!

L' Araba linguo moderna havas plura Europana vorti, ma alteras li segun la yena principi: *p* divenas *b*, *k* divenas simpla *k* o guturaligita *k* (meza inter *g* e *k*).

La maniero di neskribo di kurta vokali e di nedistingo e nedicerno di *o*, *u* ed *e*, *i* igis l'Arabi preferar *u* ad *o* ed *i* ad *e*, ex.

Bant.alûn[1], *bantufli*, *bêbâ* papo, *baẓabort* pasporto, *bat.ât.a* patato, *blât* plato, *bolis* polico, *bûmâd.a* pomado, *burt* portuo, *busta* posto, *bûdrâ* pudro e c. Mem propra nomi ne esas indulgata: *bûlus* Paulus, *bet.rus* Petrus, *bulûniya* Polonia, *brûsiya* Prusia, *kliûbâtra* Kleopatra! Pri *k* e *k*. : *k.arrûsa* karoso, *k.uns.ul* konsulo, *k.andîl* lampo, t. e. kandel-(ier)o, apud *kalsât* kalzi, *karantîna* quaranteno, *kenâl* kanalo.

La Turka havas tre multa Europana vorti, quo explikesas per la geografiala situeso e la financala stando (pruntaji de Europana pekunio e... pruntaji de Europana vorti!). Kelka Turkigita Europanaji koincidas kun la Idala; la aspekto ne esas alterita tam grave kam che l'Arabi:

Exemple: *adres*, *avokat*, *antik.a*, *ag.ostos*, *bank.a*, *balo*, *bira*,

1. Ni transskribas per *t*. la sono di harda (emfazoza) *t*, per *s*. tala di *s*, *d*. di *d*. La cirkonflexo montras longa vokalo, do anke skribata en l'Araba alfabeto.

botin, *djografya*, *fas.ulya*, *fabrik.a*, *fayton*, *fotograf*, *imperator*, *kelar* (kelero), *lampa*, *limonata*, *limon*, *mays* (mayo), *maniket* (mansheto), *mermer* (marmoro), *mart*, *metro*, *muzik.a*, *numero*, *opera*, *palpo*, *pant.alon*, *piano*, *petrol*, *pratik.a*, *posta*, *rum*, *stadziona*. *s.alata*, *s.abun* (sapono) [1], *teleg.raf*, *tiyatro*, *termometro*, *treno*, *torta*, *uniforma*, *vapor* (vapornavo), *k.amiz*, *k.anape*, *k.ontrato*, *k.apot*, *k.ordon*, e c. e c.

La linguo Persiana esas Indo-Europana e kontenas multa vorti simil ad Idala vorti, ex. *dû* (du), *tû* (tu), *padar*, *mada* (patro, matro), *tandar* (tondro), *kukuk* (kukolo), *leb* (labio) e c. Anke existas la pruntaji : *djigrafia*, *limûn*, *miliôn*, *muzik.a*, *pûsht* (posto), *s.abûn* (sapono) [1] e c.

La linguo Hindustani (Urdu) havas tre poka Europana vorti, ma la kulturoza Hindui certe konocas plura Europana vorti quin li audas del Angli. E la nekulturozi konocas tamen, ex. *attlas*, *beer* (biro), *botal* (botelo), *kankra*, *kvinin*, *mann* (manao), *mastul* (mastro), *nârandji* (oranjo), *polis* (polico), *rostbif*, *sabun*, *salât.a*, *shal*, *tambâko* (tabako), e c.

La linguo Malaya, uzata ofte en komerco di l' arkipelago, esas tre deformita dal Europani, qui enduktis multa nova vorti e mem sua alfabeto (Nederlandana pronunco). Ica Malaya, altre « komercala M. » o « Romanaligita M. » kontenas plura vorti Europana : *soziis* (sociso), *klas*, *sabon*, *lanterra*, *lampœ*, *cartæ-pos* (postokarto), *bierr*, *botol* (botelo), *sigaret*, *tembakœ*, *kareta* (karoso), e c. On vidas, ke ofte konservesas mem Holandana skribo *œ* = *u*.

N. Yushmanov
Studento-Orientalisto.

PRI LA GIOCONDA

La desaparo di *la Gioconda* de la muzeo *Louvre*, ye la 22ª agosto 1911, esis vera trauro por omna art-amatori, ma precipue por la Parisani. Juste fiera pri l'artala trezori di lia nacionala muzeo, li kustumis pasante tra la Quadrata Salono, ube esas asemblita la maestroverki di omna skoli, regardar la perpetua rideto di *Monna Lisa*, qua tronsidis ye la honor-loko. El esis por li familiara figuro, atraktiva e seduktiva per sua misterioza e profunda

1. On vidas, ke la Turki e Persiani savas plu bone la etimologio dil Europana vorti kam l' autoro di Esperanto, qua kripligis la radiko *sapon* en *sap* ! [Red.]

expreso ; el esis por li quaze persono amika e familiana [1]. Li ne povis kredar, ke ta trezoro senegala esis furtita, e forsan perdita por sempre. Tamen li mustis agnoskar la nekredebla verajo, vidante la loko vakua an la muro, ube tante ofte li kontemplabis revante l'enigmatoza figuro. Singlu sentis ta perdo quale se ol esus lua propra perdo ; nam vere *la Gioconda* esis parto di la komuna proprajo, di la nacionala patrimonio ; la maxim povra Franco o Parisano povis libere, gratuite, juar lua beleso, tam ofte kam lu deziris. E la Franci esis anke kelke shamoza, pro ke li lasis eskapar ta unika verko, pri qua Francio ulmaniere responsis ad la tota homaro civilizita.

A la regreto, ne plus vidar la famoza tabelo, juntesis la timo, ke on nultempe pluse rividos ol en irga loko e tempo. On facis omna posibla hipotezi : ol povis falir en la manui di vandalo, di maniiko o folo, qua forsan destruktus od alterus ol ; e lore ta marvelo esus vere perdita por sempre et por omni ! E nia descendenti konocus ol nur per fotografuri ! Ica penso divenis netolerebla, e tamen, segun ke la tempo pasis, la espero ritrovar e rividar ol diminutis pokope. Ula art-amatori ne plus povis enirar la Quadrata Salono sen tristeso e sen kordio-klemo, nam, quankam on pozabis en la loko di *la Gioconda* altra maestro-verko (la *Baldassare Castiglione* da Rafael), la viziteri di *Louvre* ne povis ne imaginar la neobliviebla belino, e lua nemateriala rideto sempre flugis avan lia okuli preter omna altra tabeli.

Quante plu profunda esabis la chagreno, tante plu granda esis la joyo, kande on saveskis, ke la nekomparebla verko esas ritrovita, e, quo maxime importis, sendomaja. On preske pardonus a la furtinto, pro ke ta povra homo respektis sua furtajo e konservis ol kun « pia » sorgo. Advere, il esperis vendar ol po bona preco ad ula richega amatoro o vendisto di pikturi (on ritrovis che lu l' adresi di plura tala personi) ; certe, tala trezoro valorus plura o mem multa milioni de franki, se on povus vendar ol (recenta tabelo da Tiziano multe min famoza vendesis du milion franki !) Ma ta kompatinda stulto ne savis, ke *la Gioconda* esis nevendebla.

Il esforcis paliatar sua delikto per patriotala motivi, alegante ke il volas retrodonar ta verko ad Italio ; omnasupoze, il esperis, ke ula Italiana muzeo esos tre kontenta komprar ol. Il havis do tre konfuza nocioni pri la yurismo internaciona ; ma il havis anke tre mala konoci pri historio.

1. Sº Péladan expresis la sama penso yene : « La *Gioconda* ne esas tabelo. El esas persono vivanta, amanta, a qua on parolas e qua respondas ». (*Revue hebdomadaire*, 3.1.14).

Esas vera, ke la armei di Bonaparte, o plu exakte lia chefi, spoliis Italio de multa artala verki plu o min precoza (on povus exkuzar li, kelke humuroze, alegante ke li facis tale la maxim bela homajo a la patrio dil bela arti, e pruvis, ke li digne prizis lua artala produkturi!) Esas vera anke, ke la federiti venkinta retroprenis, en 1814 e 1815, la maxim multi da ta verki raptita (exemple, la portreto di Leon X da Rafael). Ma la Gioconda ne esis tale « konquestata ». Ol esis aquirata da François I, de Leonardo vivanta, per la maniero maxim korekta e maxim honoroza por ta du personegi. Ton ni volas memorigar hike per kelke detali historiala[1].

Ser Francesco di Bartolommeo di Zanobi del Giocondo, eminenta civitano e borgezo di Firenze (1460-1528), prenis en 1495 kom triesma spozino, Monna (madonna) Lisa Gherardini, de famoza Napolitana familio. On savas preske nulo pri ta homino, quan Leonardo igis nemortiva; on savas nur, ke Leonardo laboris lua portreto dum 4 yari, e finis ol en 1505, quankam il konsideris ol ankore kom ne « finisita ». On imaginis e difuzis multa legendi pri ta portreto: la longa sorgado di Leonardo igis supozar, kompreneble, ke il esis amoroza a la Gioconda. Ma ta sorgado povas explikesar anke per l'amo di Leonardo ad sua arto, e per lua kustumala deziro, produktar perfekta verko. La famoza rideto nule esas propra a la *Gioconda*: ol karakterizas preske omna figuri piktita da Leonardo, exemple la *Santa-Anna*, *Bacchus* e la *Santa Johannes Baptista*. Do on ne darfas supozar, ke la misterioza rideto di la Gioconda esis transportata da l'amoroza artisto a sua cetera kreuri. Cetere, ta rideto esas pure intelektala, e nule voluptoza. En sua *Traktato di la piktado*, Leonardo dicis, komparante la poezio a la piktado: « Qua poeto, ho amoranto! prizentos a tu la vera imajo di tua idolo kun tam multa vereso, kam la piktisto? » On supozas, ke il pensis lore a la Gioconda; ma ca frazo ne signifikas, ke la piktisto ipsa esas l' amoranto; ol signifikas, inverse, ke lu laboras por l' amoranto. Reale, Leonardo esis amoranto precipue di la hominala beleso, di to quon Gœthe pose nomizis « lo eterne hominala ». Cetere on remarkis, ke la homini okupis tre mikra loko en la vivo di ta granda « intelektozo » reputata kom la maxim bona piktisto di la homino, e ke nula de lua portreti di homini evas de lua yuneso.

On ne savas pro qua motivo la portreto, qua kredeble esis destinata a Messer Giocondo, restis la proprajo di Leonardo. Nun ni

1. Segun Eugène Muntz, *Léonard de Vinci*.

devas memorigar lua relati kun la reji de Francio. En ta tempo l' artisti, por vivar, devis preske necese servar la princi ; Leonardo esabis en la servado di Ludovico Moro, en Milano, laborabis dum 17 yari la kavalkala statuo di lua patrulo Francesco Sforza (ol destruktesis da la Franci lor la konquesto di Milano) ; pose en la servado di Cesare Borgia. Kande Louis XII konquestabis Milano, Leonardo relateskis kun Charles d'Amboise, marshalo di Chaumont, qua esis guvernisto di Milano vice la rejo di Francio. Charles d' Amboise, e pose la rejo ipsa, multe prizis la granda artisto, di qua li admirabis la *Santa Supeo* en Milano, ed atraktis lu per komendi, donaci e honori. La 14 januaro 1507, la rejo skribis ipse a la Sinioraro di Firenze por expresar ad ol sua deziro uzar la talenti di Leonardo. La 24 mayo 1507, Louis XII facis triumfala eniro en Milano ; kardinalo Georges d'Amboise, frato dil marshalo, konstruktis lore l'admirinda kastelo di Gaillon (Eure), e volis engajar Leonardo por dekorar ta edifico ; ma Leonardo refuzis, e la kardinalo engajis vice lu lua dicipulo Andrea Solario[1]. Ankore en 1507, Louis XII skribis a la municipo di Firenze por rekomendar ad ol sua « kara e bone amata ». Leonardo okazione di proceso. En 1508, Leonardo facis, por la rejo, projeto di kanalo por juntar Milano a la lago di Como. Ma Charles d' Amboise mortis en 1511 ; en 1512, Gaston de Foix venkesis en Ravenna, e la Franci perdis Milano, ube on restauris Massimiliano Sforza, filio di Ludovico (29 dec. 1512). Leonardo devis livar l'urbo ed iris a Roma por ofrar sua servi a la nova papo Leon X, filio di Lorenzo il Magnifico, de la famoza familio Medici de Firenze (11 marto 1513). Leon X aceptis lu tre favoroze e lojigis lu en la *Belvedere*.

La 14 septembro 1515, François I, la nova rejo di Francio, venkis en Marignano, e la 16 oktobro, il anke eniris triumfe Milano. Por ica okaziono, Leonardo konstruktis leono automata, qua marchis renkontre a la rejo, ed apertis sua pektoro, kontenanta lilii (blazonala floro di la rejio di Francio). Kande François I retrovenis en Francio, il forduktis kun su Leonardo, quan il extreme admiris ed amis, e volis konservar apud su. « Il asertis », naracas Benvenuto Cellini, « ke nultempe homo savis tam multo kam Leonardo, ne nur pri skultado, piktado ed arkitekturo, ma ke il esis anke tre granda filozofo. » Ico aludas la astonanta

1. La muzeo *Louvre* posedas portreto di Charles d' Amboise da Andrea Solario. La kastelo di Gaillon, verko da Fra Giocondo, autoro dil Palaco Municipala di Verona (1476), esis la unesma edifico di la Renesanco en Francio e la modelo di la ceteri.

studii e probi di Leonardo pri omna cienci: fiziko, kemio, anatomio; on savas quante longe e profunde il studiis « la flugado dil uceli » ed esforcis fabrikar « fluganta mashini » [1]. On savas, ke il inventis la helico kom propulsilo, e mem aplikis ol a sua mashini. Cetere Leonardo ne esis nur artisto, ma anke *injenioro* e mekanikisto; e lua sucedanta mastri uzis precipue lua talento di injenioro, sive por la fortifikuri, sive por la konstruktado di kanali [2]. Lua lasta verko por la rejo di Francio esis kanalo exkavenda proxim Romorantin, e qua devis havar *sluzi*, novajo en Francio. On komencis konstruktar tala kanali (vulgara nun) erste sub Henri IV, ed on atribuis lua invento a Leonardo.

François I traktis Leonardo tre jeneroze : ne nur il grantis a la olda artisto pensiono yarala de 700 « skudi » (cirke 35.000 franki), ma il donis ad il kom domicilo la kasteleto di Cloux apud la kastelo di Amboise, ube la rejo ipsa rezidis; tale ke il povis ofte vizitar lu, aparte dum lua lasta maladeso. On dicas mem, ke Leonardo mortis en la brakii di la rejo (2 mayo 1519). Ica fakto ne semblas vera; ma ol esas quaze simbolo di la verajo, t. e. di la familiara relati di la yuna rejo e dil olda artisto.

En ta tempo, do cirke 1515, François I kompris la Gioconda de Leonardo po 4000 skudi (200.000 fr.), t. e. sumo grandega por ta epoko, en qua on ne ja kustumis kovrar per oro la verki di l' artisti. Ico suficus por pruvar, quante la rejo, qua enduktis en Francio l' arto di la Renesanco Italiana, estimis ed admiris la granda artisto. De lore, *la Gioconda* restis en la palaco di Fontainebleau (quan dekoris altra Italiana artisti : Rosso, Primaticcio, e c. advokita en Francio en 1531, 1532) til la regno di Louis XIV; e lore « el » venis en Louvre, de qua el ekiris erste...

1. La fervoro di Leonardo por la ciencala studii nule kontreagis lua artistala gusto, quale asertas surfacal e vulgara estetiko: kontree ol explikas lua artala koncienco e l'astonanta perfekteso di lua artala verki: la zelo por la verajo sustenis e helpis lua aspiro ad la belajo. Quale dicas Sr A. Pératé pri la Gioconda, Leonardo fuzis en ol « sua tota cienco kom poezio » (André Michel, *Histoire de l' Art*, tomo IV, 1, p. 257) ; anke : « Nulloke plu bone kam en lua poka pikturi e multa desegnuri ni sizos la reflektajo di la granda lumo di la cienco, qua penetris ed animis lua tota vivo ». Cetere on memorez la sublima devizo di Leonardo : « *Quante plu on konocas, tante plu on amas* ».

2. Kande il ofris sua servi a Ludovico Moro, il redaktis tre interesanta programo di omna labori (precipue militala) quin il esis kapabla facar, en 10 paragrafi, e adjuntis modeste, pos ta longa enumero : « *Item*, me facos en skultado, sive en marmoro, bronzo o terakoto, e same en piktado, irga laboruro egale kam irgu altra ». On savas, ke il kanalizis Lombardio.

la 22 agosto 1913. Ol apartenis do dum tri yarcenti a la Franca reji. Advere, ol faliis livar li en la 17ª yarcento, en tempo en qua la suvereni kustumis facar artala donaci l' uni e l' altri od a la personi quin li volis honorizar o rekompensar [1].

Segun Cassiano di Pozzo [2], kande la duko de Buckingham adduktis la princino di Anglio kom futura spozino di Louis XIII, il demandis de la rejo la Gioconda; ma diversa personi dil korto deskonsilis la rejo, remonstrante a lu, « ke il lasus ekirar de la rejio la maxim bela tabelo quan il havis »; la duko despitis pri ta refuzo, ed expresis sua chagreno, inter altri, a... Rubens de Anvers, piktisto dil arkidukino. Ica anekdoto montras, ke en ta korto di Louis XIII la Gioconda havis fervoroza e kompetenta admiranti! E probable a li Francio debas, ke lu konservis la precoza pikturo.

Nun lu debos ol ad Italio ipsa. Certe, nulu povis kredar, ke la guvernerio di Italio divenus komplica di la furto di Vincenzo Peruggia. Tamen, sincera o ne, lua patriotala pretexto esas ulmaniere komprenebla : ed esas bela fakto, ke per lu la Gioconda retrovenis dum kurta tempo en la urbo ipsa, ube el naskis, en la « civito di la flori », e povis admiresar anke en Roma e Milano, ube Leonardo vivis e laboris. Cetere, la povra homo esas tre exkuzebla, imaginante ke lua patrio esus kontenta e fiera rekuperar la maestroverko di la granda Italiano. Ta simpla mento ne savis, ke la nacioni « civilizita » havas du etiki, una por la paco-stando, l' altra por la militostando. Omno quo esas kondamninda e shaminda segun l' unesma esas permisata e mem laudinda segun la duesma; ne nur la furto, ma la homocido e mult altra krimini divenas legitima e glorioza en la milito. Forsan ta kompatindo kredis facar tre bela e meritoza ago, imitante kom simpla privato la spoliado quan facis dum multa yarcenti la stranjera armei veninta en Italio. Il ne komprenis, quanta difero existas inter mizeroza laboristo en bluzo, quale ilu, e generalo ye la kapo di sua armeo quale Bonaparte! L' una qualifikesas kom abominninda furtero, e l' altra kom glorioza konquestero. Pro to il meritas granda indulgo; certe il esos kondamnata dal Italiana judiciisti, ne nur

1. Exemple la *Santa Johannes* da Leonardo, komprita da François I, donesis da Louis XIII al rejo Charles I di Anglio kambie po *Erasmo* da Holbein e *Santa Familio* da Tiziano. Pos la tragediala morto di ilca, la tabelo kompresis da Jabach po 140 pound sterling, e retrokompresis de Jabach da rejo Louis XIV.

2. La sama testo asertas, ke ja ye ta epoko la tabelo esis domajita, flavigita ed obskurigita da verniso nehabile aplikita.

por obediar la legaro dil pacala etiko, ma anke por punisar delikto « internaciona » e por satisfacar l' amika naciono lezita. Ma ni esperas e sincere deziras, ke maxim balda pardono efacos la kondamno e la puniso, pro ke l' ago di ta humila homo nur augmentis la glorio di la verko e dil autoro, e donis a la du nacioni l' okaziono, per reciproka jentilaji, memorigar la longa tradicionala relati qui unionis li en la domeno dil arti.

L. Couturat.

LA KOMERCO DI BULGARIO DUM 1912

L' ekonomiala impetuo di Bulgario depos 10 yari e la intersequanta 5 o 6 bona rekolti efektigis rapida progresiva developo dil enporto ed exporto di Bulgario dum la lasta yari. Ica developo atingis sua rekordo dum l' unesma semestro di 1912, quo demonstresas dal sequanta nombri :

Semestri [1] Januaro-Junio	Valoro en mil franki	
	Enporto	Exporto
1908.	60.977	32.689
1909.	72.415	58.070
1910.	77.116	45.032
1911.	85.531	77.796
1912.	112.228	110.032

La supera nombri montras, ke l' internaciona komerco di Bulgario dum 1912 tenus rekordo, se ne explozabus la Balkanala milito. Advere, se on probus kalkular proxime la sumi quin l' enporto e l' exporto atingabus sen la milito, konsiderante ke l' enporto di l' unesma semestro dil yaro konstitucas mezvalore 46/100 de la tota yaral enporto e l' exporto 43/100 [2], adjuntante

1. La komerco por la tota yari esas en mil franki :

	Enporto	Exporto
1908.	130.151	112.357
1909.	160.430	111.434
1910.	177.357	129.053
1911.	199.345	184.634

Por la tota 1912 mankas nombri e pro to ni donas supere semestrala nombri por plu justa komparo.

2. Por la lasta 10 yari la procento di l' enporto dum l' unesma semestro (januaro-junio) konstitucas mezvalore *maxımo* 47,05/100 e *minimo* 42,91/100 de la tota yaral enparto, e l' exporto *maxımo* 57,23/100 e *minimo* 29,09/100.

la bona rekolto di 1912, qua esperigis ne nur un normala, ma mem supera exporto dum la lasta quar monati dil yaro, on povas kun certeso aceptar, ke 1912 klozus normale sua komercala balanco kun :

Enporto	240.000.000 franki.
Exporto	250.000.000 —

De la deklaro di la mobilizado ye la 17/30 septembro 1912, til la koncentrado dil trupi an la frontiero di Turkio, e dum l' unesma semani di la milito, omna varala trafiko en la lando e kun la stranjera landi cesis. La fervoyi servis nur ad militala skopi ; la voyo trans la Nigra Maro klozesis, trans Serbio ne esis posibla tranzito pro la ibea mobilizo e Danubo ne povis uzesar pro la haltigita interna movado.

Altraparte la deklarita *moratorium* en la lando, l' engajo di la restanta vehala moyeni por l' armeo, la kunvoko di omna viri evanta de 19 til 45 yari en la trupi, ed altra cirkonstanci restriktis anke l' interna komerco ad minimo.

Ica situeso duris nur dum l' unesma semani di la milito. La bezoni di la lando e di la milito impozis la riestabliso di la komerco, ma ol restis ecepta, nenormala, e recevis militistala karaktero.

Pri l' enporto, la komerco divenis suficante vivaca ja de la fino di oktobro e duris progresar, pro l' enportado di granda quantesi de objekti por l' armeo e la milito : l' armi ed olia acesori okupas l' unesma rango ; sequas altra produkturi necesa anke por l' armeo e por l' interna konsumo. Tamen de l' objekti di l' ordinara komerco, nur la koloniala vari atingis proxime sua normala enporto, e l' altra produkturi enportesis en restriktita quantesi.

L' exporto tamen ne havis la sama fato kam l' enporto. Ol restis preske suspendita til la fino dil yaro pro l' interdikto exportar la precipua exportala vari Bulgariana.

Qua reala quantesin atingis la komerco dum 1912, on ankore ne savas, nam l' administrerio di la statistiko pro la milito devis cesar sua funcioni e on ne ja publikigis la nombri di la komerco. Ma, konsiderante ke la revenuo di la stato de la doganal imposti dum 1912 (29.102.806 fr.) atingis ta di 1911 (28 milion) e ke l' enportita objekti dum la milito esas vari subisanta mezvalora o mem febla imposto, on povas aceptar, ke l' enporto, valore, dum 1912 ne esis min granda kam ita di 1911 ed esas super 200 milion franki.

Regretende on ne povas dicar la samo pri la exporto. Kontree, la monati septembro, oktobro, novembro e decembro adjuntis

tro poke al exporto dil unesma ok monati di 1912, e la total reala valoro dil exporto dum 1912 apene transiras 150 milion fr.

Tale, aceptante ke 1912 klozis sua komercal internaciona balanco kun :

Enporto. . . . . 200.000.000 franki.
Exporto. . . . . 150.000.000 —

ni havas, ke la milito diminutis la komerco di Bulgario adminime per 140.000.000 fr. de qui 40 milion por l' enporto e 100 milioni por l' exporto.

TH. KANEFF.
(Sofia)

LA PALACO DIL PACO

Kad klosho-sono o koro o kanon-selvo akompanos l'inauguro dil Palaco dil Paco? me ne savas to ; ma me kredas ja audar nevolata homajo-saluto, qua del extera mondo penetras aden la solenajo di Hago : la mokanta rido dil foli.

Nulo granda, nova aparas, sen ke la ne-saji (qui cetere imaginas esar non-ople plu saja kam altri) recevas lo mokante.

« Quale ?! » li klamos, « dum sis monati la milito devastis orientala Europo, minacante incendiar la tota mondo ; e samtempe la naiva reveri apertas Paco-Palaco? Ed ica reveri ne trublesas da la fakto, ke la mondo nultempe esis tam armizita kam nun, ke omnube on preparis su per la maxim ecesanta sakrifiki por la venonta mondo-milito, e ke la populi semblas pensar nur a la ne-evitebla renkontro? E la pacifisti selektas tala epoko por apertar hemo por sua idei, faliinta pro la eventi? Lo esas vere la vizas futura tempo, ne lasas su nihiligar, mem ne pavorigar per momentala eventi e fakti developita ek cirkonstanci di la pasinto.»

La olda idei, la olda aranjuri lasas su komprenende suplantar nur lente ed oli opozas su a le nova. Oli duras laborar sensucie dum kelka tempo; oli agas quale se la nova movado tote ne existus.

Ma ica, suaparte, duras anke developar su ne-dependante ; lu kreskas e formacas sua organi. Lu esas fazo dil developoproceso, quan parkuras la homala socio por, ek l'originala sovajeso, atingar sempre plu alta kultur-grado.

Por realigar l' ideo, sur qua movado esas fondita, oportas ke lu prenez formo, palpebla, videbla, vivanta formo.

Pri tala formo : konferi, diskursi, tribunali e c. la pacifisti laboras ne-interruptite e persisteme de cirke du yardeki. Ica kozi bezonas anke sua materiala formi, sua simboli videbla fore, sua domicili.

A la milito, qua dominacas la tero de yar-mili, nule mankas monumenti nek palaci. La paco posedas nur *un* statuo : la Kristo-statuo sur la Andi ; ed en Europo nur *un* luxoza edifico : la Palaco konstruktita da *Andrew Carnegie* en la nask-urbo dil internaciona korto di Arbitrado.

To ne esas multo ; ma omna nombro, irge quanta lu esas, komencas per Uno, ed omna organismo, irge quante potenta lu esas, konstruktas su ek *un* celulo.

La Paco-Palaco di Hago staras kom videbla signo dil interstata yurismo, ja naskinta e sempre avancanta vers developo.

Lua solena inauguro, eventinta malgre la generala militala bruiso, signifikas ankore un pazo en la marcho dil pacifismo. Anke la quika efiko dil inaugurala solenigo igos su sentebla ne-konsiderite la futura developo-posiblesi di ca stati, konsakrita ad la sorgo dil mond-organizo. En la extera mondo la evento genitos generala atenco. La adversi augmentos ya sua mokado, ma ti qui esas indiferenta pro nesavo, esos vekigata, e la adheranti fortigesos en sua fido ed augmentesos en nombro.

BERTHA v. SUTTNER,

Honor-prezidanto dil kontoro di Bern, laureato dil premio Nobel.

trad. GUNVAR MÖNSTER.

Ek *Le Palais de la Paix*, La Haye, 1913.

OFICIALA DOKUMENTI [1]

PRI LA NOMI SENGENRA

Por kompletigar ed espereble klozar nia expliki pri la decidi 1089 et 1090 dil Akademio, ni publikigas, kun la konsento di la prezidanto, la sequanta extraktaji de la sucedanta cirkuleri, en qui ca temo esis diskutata.

1. Ni repetas, ke la publikigo di ca oficiala dokumenti, necesa por informar nia samideani, nule implikas la riaperto di la diskutado pri la koncernata questioni, qui esas definitive solvita da la mencionita decidi por la duesma periodo di stabileso.

Extraktajo de la cirkulero 15 (23 mayo 1911) :

« La triesma grava questiono votenda nun esas ta pri la genri (videz I, 629, 694; II, 141, 282, 283, 474; III, 395, 472[1], 616; IV, 22, 26).

(questiono) « 15. 32. *a*. Kad vu aprobas, ke la substantivi significas nedeterminita sexuo ? (kompreneble on ne questionas hike pri substantivi, pri qui l'ideo ipsa determinas la sexuo e pri qui nulkaze povas existar korespondanta altra sexuo, exemple *amaẕono*).

« 15. 32. *b*. Se la plumulto decidas Yes pri *a*, kad vu votas, ke la masla sexuo expresesas per la sufixo *-ul* o per la sufixo *-ol* ? (Rimarkez ke simpla voto No, sen nuva propozo, implikus ke on nulmaniere povus expresar la masla sexuo, se la plumulto decidas Yes pri *a*).

« 15. 32. *c*. Se la plumulto decidas sive *-ol* sive *-ul* pri *b*, kad vu aprobas, ke la vorto *masla* vicigesez per *maskola* o per *maskula* segun la kazo ?

« 15. 32. *d*. Se la plumulto decidas No pri *a*, kad vu votas, ke nur substantivi signifikanta homala enti havas la senco di masla sexuo, od omna enti, do anke animali ?

« 15. 32. *e*. Se on decidas « nur homala » pri *d*, kad vu adoptas la sufixo *-ul* o la sufixo *-ol* por la masla animali ?

« 15. 32. *f*. Se on votas sive *-ol* sive *ul* pri *e* por la animali, kad vu decidas chanjar la vorto *maslo* a *maskolo* o *maskulo* segun la kazo ? »

On vidas, ke ca questioni (redaktita da Sº de Janko) tendencis exhaustar omna aranji posibla. Yen la respondi e voti, raportita en cirkulero 17 (31 julio 1911) :

Pri 15. 32. *a* : 5 yes, 4 no. — Repulsita (pro ke co esis propozo di chanjo, qua bezonis 2/3 de la voci por adoptesar).

Pri 15. 32. *b* : 5 voci por *-ul*, 1 por *-ol*, 1 plumulto (ma prefere *-ul*), 1 No (konservar la nuna stando : kaval-maslo).

Pri 15. 32. *c* : 6 yes, 1 no.

Pri 15. 32. *d* : 3 voci por « nur homala enti », 3 por « omna enti », 1 por la plumulto, 1 por la nuna stando. Un membro diskutas : « On povas dubar e diskutar pri la homala enti, ma pri animali la sola racionala stando esas komprenar nedeterminita sexuo, ed on povas mem pruvar, ke virtuale to esas la nuna stando. Nam se me dicas, ke me vidis krokodilo, pasero o papiliono, qua komprenas, ke me vidis masla animali ?... Pri homo la kazo esas altra, nam pri korpala homa ento me sempre savas, kad lu esas viro o virino ; nur pri abstraktita nomi de li (ex. *autoro*, *lektanto*) me eventuale ne konsideras to. Pluse ja la sufixi establisita por la animali pruvas, ke la injenioza autoro di

1. On obliviis hike kelka importanta referi : III, 551, 553 [Red.]

nia gramatiko koncie o nekoncie ma certe establisis ta stando. On formacas vorti signifikanta masla animali per kunpozo kun la vorto « maslo ». Me questionas, ka tala establiso ne esus superfluega luxo, se la substantivo ja per su signifikus masla animalo. Ed apud ta luxo on ne povus indikar nedeterminita sexuo : to esus vere nekomprenebla oblivio ».

Pri 15. 32. *e* : 1 voco por *-ul*, 1 por *-ol*, 6 no, 1 plumulto.

Pri 15. 32. *f* : 7 yes. 1 membro propozas *maskolino* e *feminino* pro la acento.

La questioni *b*, *c*, dependanta de l'adopto di *a* (repulsita), esis supresata. La questioni *d*, *e*, *f*, esis rivotenda. La raportanto adjuntis la sequanta questioni ;

« 15. 32. *g* : Kad vu votas, ke segun la nuna stando la simpla substantivi signifikanta animali havas la senco di nedeterminita sexuo, o di masla ?

« 15. 32. *h* : Kad vu votas, ke future la simpla substantivi signifikanta animali havez la senco di nedeterminita sexuo, o di masla ?

« 15. 32. *i* : Kad vu votas enduktar sufixo (sive *-ulo* sive *-olo*) sinonima a la kompozo kun *-maslo* ?

« 15. 32. *j* : Se on votas Yes pri *i*, kad vu adoptas *-ulo* od *-olo* ?

« 15. 32. *k* : Se on adoptas *-olo* per decido pri 15. 32. *j*, kad vu votas chanjar konforme la vorto *maslo*, en *maskolo* od en *maskolino* ?

« 15. 32. *l* : Se on adoptas *-ulo* per decido pri *j*, kad vu decidas chanjar la vorto *maslo* en *maskulo* od en *maskulino* ? »

Yen nun la respondi a ca questioni, qui raportesis en cirkulero 19 (7 oktobro 1911) :

Pri 15. 32. *g* : 8 voci unanime decidas (interpretas), ke la nuna stando esas : « nedeterminita sexuo ». 2 membri demandis ecepto, kande la du sexui esas tre diferanta : ex. *hano* esus maslo.

Pri 15. 32. *h* : 8 voci ek 9 decidas, ke on konservos la nuna stando, t. e. ke la nomi di animali signifikos nedeterminita sexuo. On remarkis, ke per la decido pri 15. 32. *a* la substantivi signifikanta homa enti devas havar la senco di masleso, ecepte kelki, qui signifikas esence femini, ex. *amazono*, *subreto*, *megero*, e. c.

(NB. : ico esas la decido 484, publikigita en *Progreso* : IV, 380).

Pri 15. 32. *i* : Repulsita per 6 No ek 9 voci.

La questioni *j*, *k*, *l*, dependante de *i*, esis supresata.

Rezume, la stando qua rezultis de ca decidi esis la yena : La nomi (simpla) di animali signifikis nedeterminita sexuo, dum ke la nomi (simpla) di homi signifikis per su masleso. (On havis exemple : *kavalulo*, *kavalino*, apud : *viro*, *virino*). Ica stando esis evidente ne duriva, ne stabila, ol esis nur duona solvo, do provizora. Ton me remarkigis dal Akademio ; me remarkigis pluse, ke la propozo « omna substantivi signifikas nedeterminita sexuo » repulsesis nur da 4 voci ek 9, do da la minmulteso dil Akademio, quo pruvis anke la nestabileso di ta aranjo. Lore me demandis

(3 novembro 1911) nova diskuto pri ca grava questiono, kun l'asento di la prezidanto (Sº Schneeberger), per la letro, quan me citis VI, 536, noto 2. Samtempe e nedependante Sº de Beaufront insistis pri l'adopto di la sufixo *-ul* (adminime por l'animali), pro ke ol esus plu simpla kam *maslo*, e plu simetra ad *-in*. On savas, ke ta du propozi esis adoptata unanime dal Akademio.

PRI L' ENUNCO DI LA NOMBRI

Pro ke on ja komencis aplikar en diversa loki la sistemo adoptita dal Akademio por l' enunco di la nombri (valoronta dum la duesma periodo di stabileso) e pro ke on diskutas ol mem ante lua oficiala promulgo, ni publikigas anticipe, kun la konsento di la prezidanto dil Akademio, la dokumenti qui explikas e justifikas ta decido. L'Akademio adoptis la sequanta propozo (*Apendico 2* a la cirk. 26) ed aprobis unanime la *Remark*i dil sama *Apendico*.

Apendico 2 a la cirkulero 26 (16 oktobro 1912).

31 agosto 1912.

Pri la nombri di deki.

Bf. e Ct. propozas a l'Akademio :

1. Chanjar nulo en la simpla nombro-nomi ;

2. Adjuntar *-a* a la multiplikanta nombri, e pozar *e* inter l'adicionata nombri.

Expliko : Omna nombro (ex. 5679) esas sumo di produkti :

$$5 \times 1000 + 6 \times 100 + 7 \times 10 + 9.$$

On enuncus : *kinamil e sisacent e sepadek e non* : t. e. on lektus la supera formulo, enuncante $\times$ per *a*, e $+$ per *e*. On dicus simile : *centamil*, *dekamil* ; *milamilion*.

Logikale, on devus dicar anke : *unamil*, *unacent*, *unadek* (ed on darfus dicar tale) ; ma on darfos dicar plu simple : *mil*, *cent*, *dek*. On enuncos 1111 : *mil e cent e dek e un*.

Motivi : 1. Ica aranjo konservas la perfekta regulozeso di nia nombro-sistemo, e la kurteso di la simpla nombri, qui restas unsilaba. Ma ol augmentas multe l'eufonio e konseque la klareso, sen longigar remarkeble la enunco (komparez *okdekquar* a *okadek e quar*) ; ol igas la nombri plu facile pronuncebla, audebla e komprenebla.

2. Ol impedas omna (mem semblanta) dusencesi, quin on objecionis a la nuna sistemo : mem ti qui esus tentata intermixar *tridek* e *dektri* ne povos miskomprenar *triadek* e *dek e tri*.

3. Ta procedo impedas mis-kompreni di plura sucedanta nombri : *cent ok dek tri* povas komprenesar : 108, 13 ; 0 : 100, 83 ; 0 : 183. Ma on distingos klare : *cent e ok*, *dek e tri* ; (*una*)*cent*, *okadek e tri* ; *cent e okadek e tri* (*Progr.* II, 353).

Remarki. 1. Super la mili, on sequos la kustumo, enuncar la nombri di mili, di milioni, di bilioni, e. c. kom aparta nombri. Ex.: 345000 ne enuncesos: *triacentamil e quaradeka mil e kinamil*, ma: *triacent e quaradek e kina mil*. To esas videbla simpligo.

2. Por enuncar granda nombri e diktar li, suficos enuncar lia sucedanta cifri, quo esas nur simpligo di la normala enuncado. Vice dicar: *triacent e quaradek e kinamil, sisacent e sepadek e non*, on dicos: supresante le mil, cent, dek: *tri, quar, kin, sis, sep, non*. Ico esas la maxim klara e simpla e kurta procedo, qua konsistas diktar la sucedanta cifri vice la nombro (quale se on espelus nomo). On povos ankore enuncar tale la nombri de tri cifri, enuncante nur mil, milion, bilion. Ex.: *tri-quar-kin-mil, sis-sep-non* (Propozo da Sº v. Pfaundler, IV, 354).

La sama procedo uzesos por enuncar o diktar la decimala nombri, enuncante nur lia sucedanta cifri. Ol konvenas precipue por la decimala nombri longa o senfina, exemple: $\pi = 3{,}14159...$: *tri, komo, un, quar, un, kin, non*... Kompreneble, on ne omisos enuncar insiste la komo, ed anke la zero.

3. On povos sempre, quale nun, substantivigar la nombronomi, tam en pluralo kam en singularo: *dekeduo, dekedui*; *duadeko, duadeki*. E l'aranjo propozita evitos ankore ula dusencesi: on povos distingar facile (mem aude): *du deki* e *duadeki*.

Apendico 2 a la cirkulero 27bis (26 decembro 1912).

Pri la nombri di deki.

Vi memoras, ke ca questiono transsendesis a la *Teknikala Subkomitato*, qua ne povis decidar ol; e ke lore l'Akademio devis retroprenar ol (tante plu, ke kelka membri opinionis, ke la questiono ne apartenas a la kompetenteso di la *Tekn. Subk.*) Ma por bone komprenar e judikar la propozo da Bf. e Ct, qua esas nun submisata a via voti, importas konocigar da vi, rezume, la cirkulero 13 di la *Tekn. Subk.*, datizita 6 februaro 1911, e redaktita da Dro Liesche. La fakto, ke ca raporto kelke larjigis la questiono, povas ofensar nulu, pro ke ta propozi ne esis definitiva e ne mem esis votata.

On enumeris la precipua loki, en qui la questiono esis diskutata: *Progreso*, II, 84, 352, 353, 409, 656, 658, 737, e 483; III, 96, 154.

On citis l'opiniono di nia kolego Cs:

« Omni konkordas, ke nia nuna sistemo di enuncar la nombri havas difekti: 1. Ol esas desbela, malsonanta, stonatra... shokoza pro la tro harda finali... 2. Ol genitas... plu multa miskompreni kam la nacionala sistemi; 3. Por D. E. e forsan altra lingui, *tridek* komprenesas quale *dektri*. Pro to esas tre dezirinda trovar plu bona sistemo ». Pose Cs. mencionis kelka remedii: 1. Adjun-

tar *-i* a la nomi *dek, cent, mil* : ma to obligis adjuntar *-o*, e dicar : *undeko, uncento...* 2. Separar la elementi per *e* (propozo da Jk) : *okmil e sepcent e okdek e kin.* Ma to ne emendis la « shoko » di konsonanti inter la cifri e la vorti *dek, cent...* 3. Adoptar la finalo *-enta* vice *dek*, solvo « belsona », ma ne logikala : on devus dicar *unenta* vice *dek*, o konservar *dek* kom ecepto. Cs. konkluzis, ke l'Akademio devos selektar inter la « logikala *e* e la belsona *-enta*. « Me inklinas ad la logiko », il dicis.

Hike Sº Liesche expozas, ke il imaginis distingar la kazi, en qui la apudpozo di du nombri signifikas rispektive adiciono e multipliko, per interpozo di du diversa vokali (co esas l'esenco di la propozo Bf. e Ct.) Ma pluse, por emendar la hardeso, il propozis samtempe igar omna simpla nombri dusilaba.

Laborinte kun Sº Wormser, il advenis a la sequanta sistemo : *Una, dua, tria, quatra, cinqua, sixa, septa, okta, nona* ; ... *dekeuna, dekedua...* ; *duenta, duenteuna, duentedua..... trienta* ; *quatrenta* ;... *centa, centuna* ; ..... *centedekeuna* ; *centeduenta* ;... *duacenta* o *ducenta* ; e. c. Exempli : 457 = *quatracente cinquentesepta* ; 5673 = *cinquamile sixacente septente tria.*

Tale omna nombri havis la formo di adjektivi (*-a*), en qui on povis cetere elizionar la finalo. En omna kazi, en qui apudpozo indikas adiciono, aparis *e* ; en omna kazi, en qui apudpozo indikis multipliko, aparis *a*. Tale evitesis omna miskompreni.

Wo. e Li. preferis la finalo *-anta* a la finalo *-enta* (quan me skribis erore supere), sen timar konflikto kun la participi. Cetere li admisis ke, en la docado exemple, on dicus : *nonadeke septa*, vice : *nonantesepta.*

Quale on vidas, la propozo Bf. e Ct. esas simple extraktita de ta raporto. Ma semblis a lua autori, ke suficis adoptar ta du ligovokali por eludar omna objecioni, e ke on bezonis, nek chanjar la simpla nombri, longigante neoportune lia nomi, nek chanjar la logikala e reguloza enunco di la nombri di deki (pro quo ne dicar : *dudek, tridek,* same kam on dicas : *ducent, tricent* ?) L'unika motivo por *-enta* esis l'eufonio : ma l'eufonio esas kontentigita per l'interpozo di la du vokali.

Me darfas adjuntar, ke lia propozo recevis aprobo mem de kelki, qui propozabis o favorabis antee la sistemo di *-enta* por la deki.

La 24 novembro 1912, pos recevir la cirk. 26, qua kontenas nia propozo, nia kolego Cs. sendis a Bf, Ct e Sb privata letro, en qua il dicis, ke la propozo di Bf.-Ct. tote ne plezas ad il « pro nenaturaleso, poka logikaleso e precipue pro la tre jenanta acentizo, qua necesigas ecepto » (segun la regulo, *quaradek* devus pronuncesar : *quarádek*), ed il pregis, ne adoptar tro hastoze sistemo, qua havas tanta difekti, e qua certe efektigus protesti o blami. Il propozis altra solvo, quan me rezumas.

« La nombri *un*, *du*, *tri*, *quar*, *kin*, *sis*, *non*, finanta per vokalo o fluida konsonanto, ne efektigas kakofonio. Nur *sep* e *ok* efektigas ol. Or li esas precize mutilita formi: suficas vicigar li per *septe*, *okte*. On obtenos tale : *septedek*, *oktedek*.

Avantaji di ca propozo : Evitar chanjo gramatikala, chanjante nur du vorti. — 2. Havar plu naturala formi. — 3. Ne longigar la 7/9 de la nombrovorti, ed evitar tre jenanta acentizo, o nova ecepto en la regulo di acentizo.

Plusa propozo : por emendar la hardeso di *dek* en la kompozita nombri, on povus vicigar ol per *des* o *deẓ* ; lore omna nombri esus fluanta, ed on ne mem bezonus interpozar *e*. Ex. : *quardeẓ quarmil quarcent quardeẓ quar*.

Cs. ne volante tardigar nia decidi, pregis la tri recevanti judikar bonvoloze lua propozo e decidar pri ol private ; il deklaris aceptar lia judiko. Me darfas dicar, ke la argumenti di Cs. ne sucesis konvinkar la tri, qui respondis nedependante e konkorde, ke la sistemo di la ligovokali semblis a li plu bona tam por la klareso kam por l'eufonio. L'unika objeciono ad ol, nome pri l'acentizo, ne semblis a li valida, pro ke on naturale pronuncos : *quâradêk*, insistante sur la signifikiva silabi, e ne sur la ligovokalo. Cetere Sb. propozis, por evitar omna eroro, interpozar streketo, tale : *quara-dek*, por montrar, ke *quara* esas un vorto, quan on devas acontizar sur l'unesma silabo.

Tamen, la tri, agnoskante la tre jentila demarsho di lia devota kolego, opinionis plu bona, prizentar lua propozo ad la cetera kolegi, tam pro egardo ad lu kam pro egardo a li, qui devas konocar omna posibla argumenti por e kontre, por facar decido definitiva e sen repento.

Persone, me respondis a Cs. sendante ad il noto, quan me redaktabis la 23. 10. 12 (do ante lua propozo), e qua implicite eskartas ol per kelka nova motivi. Me sendabis ol a Jk, ma ol advenis tro tarde por akompanar la cirk. 26, e me judikis ol neutila. Forsan ol esas utila nun, por priventar objecioni simila a ti di Cs. e por explikar la motivi e avantaji di la propozo Bf.-Ct.

23. 10. 12.

Pri la nomi di la nombri.

On devas konsiderar un plusa motivo. La nombri devas satisfacar du kondicioni quaze inter-kontredicanta, segun lia du uzi : On uzas li, sive por kontar sucedanta objekti ; e lore li devas esar maxim kurta posible, por ke la kontado esez facila, klara e rapida ; sive una aparte, por enuncar un nombro (ofte granda), e lore la nomo devas esas longa, por ke l'audanto havez la tempo remarkar e distingar la elementi.

L'unesma kondiciono postulas por la simpla nombri (de 1 til 10) nomi maxim kurta, do unsilaba ; e li *omna* devas esar unsilaba,

por ne ruptar la ritmo di la kontado ed efektigar erori. Ica konsidero exkluzas la nomi simila a : *cinque*, *septe*, *okto*, mem se li esus plu « naturala ». On enuncez sucede : *un*, *du*, *tri*, *quar*, *cinque*, *sis*, *septe*, *okto*..., ed on sentos desagreabla rupto di ritmo (on imaginez, ke on kontas kozi, qui sucedas rapide, ludkarti o vagoni di rapida treno). Trans « dek », advere, omna nomi divenasplursilaba ; ma kande on kontas rapide, on enuncas nur la « unaji » ; ex. : *dek*, *un*, *du*, *tri*,... *non*, *dudek* ; *un*, *du*, *tri*,... *tridek* ; e. c.

La duesma kondiciono esas evidente satisfacita per nia propozo, qua, interpozante *a* ed *e* inter la signifikanta elementi di la nombro-nomo (inter la cifri), posibligas perceptar e komprenar li plu facile e sekure. Ol remedias la precipua detrimento di la nuna sistemo, qua esas la neklareso. Ma esis interesanta montrar, ke ol satisfacas anke l'unesma kondiciono : unsilabeso di la simpla nombro-vorti, quan altra propozi ne satisfacus o mem violacus.

La sekretario.
L. COUTURAT.

LINGUALA QUESTIONI

Pri la nova vorti propozita (Rusa traduki).

(VI, 528). **Beredo** [EFR] = *berrei* (golovnôy ubôr).
Bulimio [EFIS] = *chrezvichayniy golod* [1] [Med].
Dronto [DFRS] = *dronî*, *dodô* [Ornit.]
Druzo [DEFRS] = *druza*, *schyotka* [Miner.]
+ **Grilio-talpo** = *medvyedka* (*nasyekomoe*). Stranja kazo : plura lingui havas *grilio-talpo* ed en R. ca vorto venas probable de *mevdyêdy* (ursulo) !
Hipogeo [DEFI] = *podzemelye* [Arkit.]
Hipostazo [DEFIR] = *ipostasy*, ekleziale skribita kun litero nº 35.
Intalio [DEFI] = *kameny s viryezannim izobrajeniem*.
Interstico [EFIS] = *promejutok vrémeni*.
Jardiniero [DEFIRS] = *jardinyerka*.
Koluteo [IL] = *puzirnoye derevo*, *puzirnik* [Bot]. Forsan on admisus metaforo **vezik-arboro** segun DER ?
Limpida [EFIS] = *yasniy*, kontreajo di *neponyatniy*.
(VI, 530). **Bulino** [DEFR] = *buliny* [Marist.].
Dazlar [E] = *pomrachâty razsudok*.

N. YUSHMANOV.

1. Hike me ne transskribas la R. sono nº 28 per *yi* (v. VI, 518), pro ke me ne riskas produktar homonimo ed ultre ita ne esas propra nomo, do rikonocebla da *omna* Rusi.

La qua vice *ta qua*.

(VI, 481). Certe D. e F. uzas pronomi demonstrativa avan *qua*, ma ici esas diferanta de la demonstrativi propre dicata (F. *celui-ci*, *celui-là*) ; nam, skribante nur pri F. : ica linguo distingas tre bone *celui qui* de *celui-là*, *qui* o de *celui-ci*, *qui*. Por facar simila sencodistingo, Ido posedas nur, en la linguo skribata ; komo facile omisebla (*ta*, *qua* apud *taqua*), en la linguo parolata : nulo ! Kad Ido, pri ta punto, restos min perfekta kam naturala lingui ?

Altraparte, pro ke *lo* admisesis kom pronomo e kom artiklo, l'analogeso pledas por *la* samtempe pronomo ed artiklo. Cetere l'artiklo definita esas ya fakte, se ne nome, adjeetivo demonstrativa, do lua pronomigo ne povas semblar stranja.

Me insistas precipue pri la klareso quan lo adportus en la frazi. Me propozas, ke on darfez uzar la du serii de formi kom provizora probo dum la longa periodo di stabileso balde apertota.

M. G.

Remarko. — La komo inter *ta* e *qua* recevis altra signifiko de la decido 1062 dil Akademio (VI, 211). Ed ol esas signo parolala same kam skribala (VI, 593).

Bedelo, ushero, ugero.

Ni havas nur la vorto *bedelo* por indikar plura funcioni qui tamen diferas l' uni de l' altri, e de qui, aparte en specala Franca senco, una tote diferas de l' altri :

(1) Ta vorto *bedelo* bone tradukas la nomo di ta qua preiras o sequas la procesioni (generale religiala). Ol memorigas D. *Pedell* ; E. *beadle* ; F. *bedeau* ; I. *bidello* ; S. *bedel*.

(2) Pro manko di altra vorto, ol povus expresar la funciono di ti qui preiras l' altagrada personi en oficiala ceremonii, o di ti qui introducas la vizitanti che ta personi. Kun rispektiva mikra diferi en la funcioni, la nomi qui relatas ta oficisti esas : D. *Thürhüter* ; E. *usher* ; F. *huissier*, *appariteur* ; I. *introduttore*, *mazziere* ; R. *pristar* ; S. *ugier* ; Portugalana : *introductor* ; Dana e Norvegana : *Dörsvogter* ; Sueda : *Dörrvaktare*.

(3) Ma ni ne havas vorto specala por tradukar la nomo di la F. *huissier*, qua komisesas oficiale por konocigar ed exekutigar la judiciala decidi. Esas kelke desfacila trovar ta vorto, pro ke en plura landi la funcioni di la F. *huissier* dividesas inter plura oficisti. En ula landi ex. la notarii komisesas por parto di ta funcioni.

La nomi qui maxim bone proximesas ta ofico, o qui indikas rispektive ti qui partoprenas ta funcioni ensemble o partale, esas le yena :

D. *Gerichtsvollzieher* ; E. *bailiff*, *sheriff's officer* ; F. *huissier* ;

I. *usciere*: R. *soudebni pristar*; S. *ugier, alguacil*; Portugalana : *official de justica*; Dana e Norvegana : *Retsbetient*; Sueda : *Rätsbetjent*.

Esus dezirinda, ke on kompozez vorto qua, de la logikala vidpunto, expresus l' ofico di ta oficiala judicial exekutisti. Se on ne sucesos en ta sinso, forsan on povus selektar *ushero* od *ugero*, qui memorigas F.I.S. en l' ofico aludita. Cakaze on konservus *bedelo* por 1 e 2. Ma lo maxim bona esus :

1e *bedelo* por 1.
2e *ushero* od *ugero* [E.F.S.] por 2.
3e teknikala vorto por 3.

Ca vorton precipue ni indijas.

Henry Devannes.

Remarko. — Por la senco 2 semblas suficar la vorto *bedelo* (tante plu ke ol indikesas en plura lingui da la sama vorto kam *bedelo*, ex. D. *Pedell*), o, se necesa, *introduc-isto, -ero*. Por la senco 3 on ja uzis : *judicala proceduristo*, qua esas kelke longa ; ma on devas atencar ke (quale l' autoro dicas) la funcioni e titoli diferas de naciono a naciono, e pro to on ne povas adoptar teknikala vorto qua korespondus exakte ad omna nacionala termini. Konseque perifrazo esas preske necesa, se on ne preferas uzar la nacionala termini. Ma *ushero* certe konvenus plu bone por 3 kam por 2.

Braco, dazlar.

(VI, 530.) La sama eroro pri *braco* kontenesas anke da la D. vortolibri : do *braco* = D. *Brasse*. La justa D. traduko di *dazlar* propozita esas *blenden* vice *verblenden*.

K. F.

Edukado, kultivado.

(VI, 483). *Edukado*, quankam admisebla por animali, semblas kelke stranja a nia nacionala kustumi en la senco konsiderata : esas remarkinda, ke preske omna, se ne omna populi uzas specala vorto por la bestiokultivado : D. *Zucht*, E. *rearing* (*to rear*), F. *élevage* (*élever, faire l'élevage de*), I. *allevamento*, S. *crianza* (anke pri planti). Do aparas apriorie kom naturala e komoda enduktar en Ido anke specala radiko por ta ideo, ex. *rerar* (*to please* divenis *plezar*).

Pluse, quale Dro Hermann demonstris, « *edukar* » planti havas la sama skopo kam « *edukar* » animali. Do *rerar* povus aplikesar anke a planti. Pri *produktar en granda amasi*, on povus dicar : *rerar engrose* (F. *faire l'élevage en grand*).

M. G.

Efikar.

Ica verbo recevas ofte du diversa senci : 'vel ta di F. *produire un effet, agir*, vel ta di F. *être efficace, avoir de l'efficacité;* on intermixas F. *action* kun F. *effet utile.* Evidente on bezonas povar expresar diverse ta du nocioni, ex. pri forco, pri diskurso : olca povas efektifir (agir) forte a la mento di l'audantaro, sen tamen produktir l'efekto dezirita da l'oratoro, esir « efikaca ». On povas anke remarkigar, ke *efikar* esas vera Esperantajo e ke la vorto F. *efficace* havas granda internacioneso, di qua l'utiligo esus dezirinda en Ido.

M. G.

Remarko. — *Efikar* nule esas Esperantajo : ol esas L. *effic-ere*, de qua *efica.x* esas nur derivajo (quan ni tradukas per *efik-iva*, *-ema*).

For.

Por F. *s'en aller, emporter, rejeter*, la nuna vortolibri indikas *forirar, forportar, forjetar.* Or por tradukar F. *aller au loin, porter au loin, jeter au loin*, ni devas necese uzar anke *forirar, forportar, forjetar*, pro la senco preciza atribuita a *for* prepoziciono. Semblas do ke, en la unesma kazo, qua relatas ideo, ne di forigo, ma nur di eskarto, di chanjo di loko, *for* esas misuzata.

M. G.

Remarko. — Quale omna nia nocioni, la nociono di *for* esas relativa, same kam la nociono di *proxim. Forirar* ne esas do sempre F. *aller au loin*, ma anke simple F. *s'éloigner.*

Furtar.

On astonesis, ke en *Progreso* (VI, 546) on parolis pri persono *furtita,* e questionis kad on vere forprenis lu. Ni respondas, ke on povas furtar ulo de ulu, ma anke furtar ulu. On devas admisar kelka libereso pri ca verbo, same kam pri *pagar* (decido 669 : IV, 691). Advere, on povas anke dicar : *spoliar ulu de ulo* ; ma spoliar havas plu larja extenso kam furtar ; on povas spoliar sen furtar. Cetere, se on volas dicar, ke on forprenis o forportis persono, on devas uzar, ne la verbo *furtar*, ma la verbo *raptar.* Konseque *furtar persono* ne esas serioze dusenca.

Kaduca.

(VI, 508). Sri Riedel e Pontet uzas *dekado* por la senco di F. *caducité* ; tamen *dekado* semblas expresar ideo pasable diferanta di F. *caducité* : ulo dekadanta ne ja perdis omna povo, esas ankore kapabla produktar efekti, dum ke ulo F. *caduc* (ex.regularo) esas

perdinta omna povo, omna valideso; semblas ke la *dekado* abutas a la F. *caducité*. Me propozas l'adopto di *kaduca*, *kaduka* esante okupata da senco afina a *dekadanta*.

M. G.

Remarko. — *Kaduka* semblas omnakaze suficanta; to esus metaforal apliko di ta termino a la yurocienco.

Marchar.

(VI, 534). Malgre la diskuto ni (ed omna Germani) ne ja savas la vera signifiko di *marchar*. Segun nia opiniono eroro esas judikar, ke nia propozo, adoptar la Germana signifiko di ca vorto, lezas la principo dil maxima internacioneso. Nam nia traduko di *marchar* esas tam E. kam D., do posedas la maxima internacioneso posible.

E. Eggert, Dro Riedel, O. Scheffers.

Remarko. — Ni memorigas, ke *marchar* esis definata en *Progreso* (IV, 463). On povas irar pede, sive marchante, sive kurante, sive mem reptante; on povas anke saltar e dansar. Do *marcho* esas nur un speco (la maxim ofte uzata) di *ped-iro*. Oi esas ago komuna a civili ed a soldati; e ni audacas mem asertar, ke la mekanismo di la marcho esas identa che la du speci de homi. Anke l'animali kun pedi marchas. On povas marchar bone o male, reguloze o ne, ensemble o ne; on povas mem marchar unope (izolite). Ed on povas esar marchero, mem bona marchero, sen esar soldato.

L. C.

Mekana.

Nia I.D. vortolibro kontenas la vorti *mekaniko* = D. *Mechanik* [parto dil fiziko] e *mekanismo* = D. *Mechanismus* [filozofiala doktrino]. Do *mekanikisto* devus signifikar ta ciencisto, qua okupas su pri mekaniko. False e kontree a ca senco la vortolibro tradukas *mekanikisto* per D. *Mechaniker*, t. e. mestieristo, qua fabrikas mekanismi. La adepto dil mekanismo ne nomesas *mekanismano*, ma *mekanisto*. [D. *Mechanistiker*].

Evidente mankas vorto, qua indikas la mestieristo [D. *Mechaniker*, F. *mécanicien*, E. *mechanician*, I. *meccanico*] e qua permisas distingar inter la ciencisto e ta persono qua mestiere aplikas la principi dil mekaniko plu o min klare savata da lu. Por ganar Idala vorto, ni propozas departar de *mekana*, D. *mechanisch*, F. *mécanique*, E. *mechanical*. La senco e la signifiko di ica vorto povas forsan klarigesar per la defino: movo nomesas *mekana*, kande per apliko di koakto ol eventas sur preskriptita voyi. De *mekana* on povus derivar: *mekano*, *mekaneso*, *mekanijo*, *mekanajo* e *mekanajisto* [D. *Mechaniker*].

Dro Riedel ed O. Scheffers.

Remarko. — La nejusta traduko di un vorto en la vortolibro ne justifikas la propozo di nova radiko. La senco di *mekan* esus extreme konfuza. Suficas tradukar D. *Mechaniker* per *mashin-ifisto* (*mashin-isto* esas prefere ta qua duktas mashino).

Repliko. — Ni ne propozis ca vorto, pro ke un vorto di nia vortaro esas false tradukita. Altre ni povabus facir ja tre multa propozi. Ma semblas a ni necesa adoptar por Ido vorto, qua havas extreme granda importo en omna moderna lingui. La poka formi dil sama radiko, quin ni havas en Ido, esas tre mala utiligo di ca importoza nociono.

Mekana ne povas tradukesar per *mashinala* od *mashinatra*. To rezultas klare, se ni memoras la signifiko di *mashino* e *mekanismo*. Pri ica defini ni trovis en *Webster's English Dictionary* (1897) la sequanta defini :

Mekanismo esas « a combination of movable bodies constituting a machine, but considered only with regard to relative movements [1] ».

Mashino esas « a combination of parts moving mechanically, as contrasted with a being having life, consciousness and will [2] ».

Do on povas dicar, ke *mekanismo* konsistas en parti interadeptita di mashino, o per extenso, di ulo, quo esas komparebla a mashino, tam materiala kam nemateriala.

Mashino sempre devas esar instrumento por transmisar forco (laboro) or por modifikar lua apliko (cf. *English Dictionary* by James Murray). Levero, roto, konio, e c. esas simpla mashini, ne mekanismi.

Nia defino di *mekana* permisas bone formacar la opozajo a « teleologiala » (skopoza), indikante ke ulo eventas blinde e necese per extera fizikala kauzi. Do se ni parolas pri la *mekanijo* dil koncio, ni pensos a la automatijo di psikala procesi per exerco e kustumo, quo implikas samtempe la gradopa nulijo dil konciado. Quale on savas, omna manuala o korpala fakultati ed instinti repozas sur la *mekanijo* dil koncio.

On povas anke parolar pri la *mekanijo* dil produktala procesi. To esas nek mekanismijo nek mekanismizo dil produktado ; nam procedo nultempe povas divenar aparato od provizesar per aparato. *Mekanikala* devas konservar lua strikta ciencala senco. Do semblas urjante necesa adoptar *mekana* en la senco propozita.

Dr° Riedel.

Respondo. — Ni ja agnoskis per nia propra experienco la neceseso adoptar *mekanismo* kun la senco supere definita ; la nuna

1. « Kombinuro de movebla korpi konstitucanta mashino, ma konsiderata nur kun egardo a la relativa movi » [Red.].

2. « Kombinuro di parti movanta mekanike, kom kontrastanta kun ento havanta vivo, koncio e volo » [Red.].

senco (filozofiala doktrino) povos, sive permanar, sive tradukesar per *mekanik-ismo*. On povos ex. parolar pri la *mekanismo* di horlojo o di altra *mashino*. Ico pruvas, ke *mekanismo* (en ica nova senco) ne esas aparato o materiala kozo, ma la *strukturo*, *dispoʒeso* di ula aparato, altravorte lua *ideala* figuro, l' ensemblo di la *mekanikala* relati di lua parti ed organi. Ma lore la vorto propozita (*mekana*) signifikas nulo altra kam : *mekanism-ala*. — Nia samideano uzis bonega moyeno por pruvar sua opiniono, to esas, l' experimento, nome, la traduko ; e ni dankas lu multe pro l' interesanta artiklo, quan lu sendis, e quan ni insertas texte, kom probo. Ma semblas a ni, ke la « mekanigo » dil produktado povus tre bone expresesar per « mekanismigo ». Cetere, nia lekteri povos e devos judikar.

L. C.

Repliko. — Se on adoptus la supera defino di *mekanismo*, on povus tre bone parolar pri la mekanismo di evento, kemiala reakto, industriala procedo, e c. Cakaze *mekana* esus nulo altra kam *mekanismala*. Ma semblas a me, ke *mekanismo* signifikas ne nur la strukturo di aparato, la dispozeso di lua parti, ma anke la aparato ipsa. Ex. la baskulala mekanismo di veturo, forno, e c. (D. *Kippvorrichtung*, E. *tilting or tipping mechanism*) esas aparato. Generala, omna ingranaji esas aparati, mekanismi. Se on nomus tala aparato per *mekanajo*, on abutus a *mekana* kun la propozita signifiko. On anke egardez, ke omna movi di korpi esas mekanikala, la libera falo di korpo same kam la falo di vapor-martelo. Ma nur la falo dil martelo darfus nomesar *mekana*, pro ke ol eventas inter la latera glitigili t. e. sur preskriptita voyo (D. *ʒwangsläufig*). Omnakaze la chanjo dil nuna *mekanismo* (filozofiala doktrino) a *mekanikismo* esas dezirinda.

Dr^o^ Riedel.

Remarko. — L' uzo di *mekanismo* vice *aparato* semblas a ni misuzo dil vorto. La *mekanismo* esas ulo abstraktita : « mekanismo di ula aparato ».

L.C.

Pluso sequos.

Quale on devas tradukar D. *Fortsetʒung folgt*, E. *to be continued*, F. *à suivre?* (VI, 538).

1e « *Pluso sequos* » semblas a me korekta; ma me deziras prizentar remarko pri l' ipsa questiono : « Quale on *devas* tradukar ?»

Se, inter la diversa expresuri uzadata por la sama ideo : *duronta*, *durigesos*, *sequo venos*, e c., ula kontenas eroro, on devas interdiktar ol. Se existas plura korekta expresuri, on povas adoptar una kom maxim bona, e *propagenda* en la vorto-libri. Ma on devas ne exkluzar l' altri; altre, on falus en la desfacileso dil

vivanta lingui, en qui on ofte dicas a la lernanti : Ca expresuro esis korekta, ma ol ne uzadesas.

Irga expresuro konforma a la radikaro ed a la gramatiko havas civito-yuro en la LI.

2e Pri l' ipsa selekto dil « maxim bona expresuro », semblas ke on devas atencar la tota sistemo : F. *à suivre*, — *suite*, — *la fin prochainement*, — *fin*. *Duro sequos*, — *duro*, — *fino sequos*, — *fino*, konstitucas sistemo kompleta, simpla, simetra. Se on adoptus *pluso sequos*, on devus *logikale* adoptar *pluso* por D. *Fortsetzung*, E. *continued*, F. *suite* ; e to ne semblas tre naturala.

A. Dudouy.

Recepcionar.

Ni bezonas verbo por la teknikala senco : *aceptar o refuzar furnisajo pos exameno pri lua qualeso*. *Recepcionar* semblas konvenar (F. *procéder à la réception de*).

M. G.

Remarko. — La senco esas simple *aceptar* (ne *recevar*).

La nomi di la Semida lingui.

Me propozas adoptar kelka nova nomi dil antiqua landi, populi e lingui, pro ke ta vorti povas esar bezonata en ula traduki e verki, ciencala o ne (ex. en la praktiko di U. S. I.), ma ofte on savas nek l' origino di ca nomi, nek lia justa formi. Pro to me hike donas la enumero klasifikala di la chefa Semida lingui :

Nordala grupo : *Arameana* linguo kun dialekti : *Kaldeana*, *Mandea*, *Nabatea*, *Samariana*, *Siriaka*.

Sudala grupo : *Araba*, *Etiopiana* (nun mortinta e supleata dal Abisiniana lingui : *Amharana*, *Tigrê-ana* (*Tigriña*) ec.).

Meza grupo : *Hebrea*, *Feniciana*, *Kanaanana*, *Moabana*.

Estala grupo : *Asiria-Babiloniana*.

Hike esas nova por nia lexiki :

Amhar-a,-ana = lando en Abisinio.

Arame-a,-ana = lando weste de Asirio : signifikas indijene « alta lando » opoze a *Kana'an* = « basa lando ». Ofte konfundesas kun Sirio (antiqua).

Kanaan,-ana = famoza bibliala « promisita lando ».

Mande-o,-a ; sekto *Mandei permananta en basa Mezopotamio.

Moab,-ana = filiulo di Lot ; **Moab-ani* = gento venanta de *Mô'âb* ; l' adjektivo (D. *moabitisch*, R. *moavitskiy*) importas en la cienco pro la surskriburo da *Moabana rejo Mêsha, tre antiqua monumento di la linguo multe simil a la Hebrea.

Nabate-i,-a = G. *Nabataioi*, L. *Nabataei* : Semida gento proxima a l'Arabi, tamen skribinta per l' Aramea linguo (de ibe la *Nabatea dialekto).

Siriaka [1] = E. *Syriac*, F. *syriaque*, R. *sirskiy*, dicernenda de **Siriana** = E. *syrian*, F. *syrien*, R. *siriyskiy* pro la sequanto : La G. nomi *Syria* e *Syroi* esis komence abreviuri por *Assyria* ed *Assyrioi*; la Greki konfundis l'Asiriani e l'*Arameani. Dum la Greka-Romana periodo, kande la klasika mondo komprenabis, ke ca du populi ne esas sama, on komencis uzar *Syria*, *Syroi* specale por Aramea ed Arameani. Dum la Kristana epoko la Kristanijinta Arameani neplus nomis su Arameani : li adoptis la G. vorto, alterita ad *suryâyê* e pruntita pose da la Persiani (*suristân* = Aramea). La Kristana Arameani skribis granda literaturo, precipue religiala e kontre-herezia ; por to li uzis la dialekto di Edessa, qua multe evolucis, influata exemple da la G., e divenis preske altra linguo.

Kande ni dicas *Sirio*, ni pensas pri nuna Sirio ; ma nuntempe ibe on parolas pura Araba linguo ed on sendas ad-ibe la futura Arabisti por studiar... l' Araba linguo kun pura pronunco, maxim simil a ta dil klasika Araba linguo ; do *Siri-ana* ne valoras por l'ideo di **Siriaka*.

Se ni adjuntus antiqua Sirio, antiqua Siriana, ni inkluzas la **Siriaka*, pro ke ol esis dialekto dil * Arameana linguo (Edessa), do Siriana (v. supre). Ma quale separar **Siriaka* de la *Siriana* antiqua ? Ni ne povus altre facar lo, kam citante du o tri linei del historio di ca linguo, quale me facis supere. Tamen la ciencala linguo ne povas tolerar longa perifrazi ube esas necesa kurta, ma justa expresuro. Se en vulgara uzado on kareas ica propozajo, on dicos anciena S'. od antiqua S'.

Tigre-ana esas linguo parolata en Abisinio. Me formacas ica adjektivo de la geografiala loko *Tigrê*, do ca formacuro esas exter nia linguo, quale kelki ankore de la citita propozaji. Anke on uzas la formo *Tigriña* kum la dezinenco dil linguo ipsa ; ma de ta nomo on ne povas formacas bon adjektivo !

N. Yushmanov,
Studento-Orientalisto.

Esperantulo.

Konocate la fanatiki amuzas su kompozante plu o min habile Idala texti dusenca, per qui li pretendas pruvar la utileso di l'akuzativo e dil akordo dil adjektivo. Ni ja de longe refutis ta febla objecioni (V, 287). Ma ni trovas hazarde en lia propra jurnali kelka frazi qui esas *egale dusenca* malgre l' akuzativo e l' akordo dil adjektivo (*egale dusenca*, se, quale nia loyala adversi, on ne egardas la senco nek la komuna raciono, ma nur la gra-

1. Prof. Dr. Krymskiy en Lazarev Instituto dil Orientala lingui, Moskva, propozas en *Enciklopedio* da Brockhaus e Efron distingar *siriaka* e *siriana* ; to esas posibla por E.F.R. ma dubebla por D.I.S.

matikala formo). Exemple (*Germ. Esp.* N° 12 B, p. 174, kol. 2) : « Unu el liaj servistoj faligis sur lian *kapon pladon viandoplenan* ».

Se on pozus *viandoplenan* inter *kapon* e *pladon* (quo esas certe permisata, e quon facas nia kritikachanti en lia texti), on ne savus, kad ol relatas *kapon* o *pladon*... precize pro ke la du vorti esas en l'akuzativo. Se la dusenceso ne esas serioza en ica kazo, ol povus esar tre reala en altra simila kazi, exemple : « varsis sur lian *veston multekostan parfumon* ». Kad la *vesto* o la *parfumo* esas *multekosta* (precoza) ? Do l'akuzativo nule helpas la klareso, e nule dispensas sorgar la vortordino ; kontree, la vortordino (quan ni rekomendas atencar, ma quan l'Esp-isti ne atencas e fanfaronas ne bezonar) dispensas de l'akuzativo. Ube esas la simpleso e facileso ?

Altra exemplo, sur la kovrilo dil sama jurnalo : « La praktika, de chiu *Esp-isto shatata poshlibro*... » Qua esas *shatata* (prizata) : l' *Esp-isto* o la *poshlibro* ? Audante ca frazo, on mustas unesme komprenar : *Esp-isto shatata*, ed erste pos audir *poshlibro* on povas komprenar, emendante sua miskompreno, quo esas tre desagreabla. La eroro esas tante plu facila, ke la *de* nule avertas pri la senco, quale nia *da* ; on povus komprenar ol kom nia *di* : « poshlibro *di* omna Esp-isto... » Do hike anke, ed en sennombra simila kazi, l'akuzativo e l'akordo dil adjektivo nule helpas kontre l'obskureso di nelogikala vortordino [1].

KRONIKO

Pri nia revui.

De l'origino dil *Uniono* on expresis multafoye la deziro, ke nia revui esez organizata, por evitar la disperso e la disipo di nia esforci. Exemple on opinionis, ke exter la central organo (*Progreso*) e la revui konsakrata a specala tendenci, devus existar nur un propagala jurnalo por singla linguo o por singla lando (V, 295). On opinionis anke, ke la parto maxim objektala di la nacionala jurnali, nome, la informi, devus esar plu bone aranjita. Nam, en movado internaciona quale la nia, la informi devas anke esar internaciona : or singla jurnalo publikigas ordinare nur l' informi di sua lando o linguala domeno, o, se lu volas publikigar altra informi, lu devas pruntar li de sua kunfrati ;

1. Videz en l' *Exercaro* da S^e^ DE BEAUFRONT, 3^a^ edituro, § 26 (*Vortordino*) exempli di bona e mala vortordino ; ti di mala vortordino esas tote konforma a la famoza « spirito » di Esperanto, ed a l'exempli di la « bona autori ».

ico esas nekomoda e sempre nesuficanta; pluse, la sama informi trakuras nia jurnali sucedante dum plura monati; tale on mustas riskribar e riimprimar aparte artikli tote e preske identa; to esas pura « disipo di energio ».

Pro omna ta motivi, me propozis a nia kunfrati realigar (adminime provizore e kom probo) plano indikita ante longe da altra eminenta Idisti: nome, unigar e komunigar la objektala parto di nia revui, tale ke suficus imprimar ol unfoye por omna revui asociita en ta aranjo. Tale ol esus plu kompleta, e singlu profitus la laboro di la ceteri.

Sep Idista jurnali ja adheris a ta aranjo, nome: *La Langue auxiliaire*, *Die Weltsprache*, *The Auxiliary Language*, *Laboro*, *Anuncilo dil U. S. I.*, *Jazyk mezinarodni* e *Patent-Revuo*. Ta aranjo funcioneskos por ta sep jurnali de la komenco dil yaro 1914. Li riproduktos la *Kroniko* e la *Bibliografio* di *Progreso*, ed inverse li kontributos alimentar ica du rubriki per la informi e recensi, quin li recevos single de sua aparta domeno. Co esas do probo di *kooperado* inter la Idista revui. Kompreneble, ico nule afektas la tota nedependo reciproka di ta revui, mem de la financala vidpunto. Singla de li esas libera expresar sua propra opiniono en sua nacionala linguo, e komentar la informi e fakti kontenata en la komuna parto.

Por ke ta aranjo divenez maxim avantajoza ed efikiva, importas, ke omna Idisti helpez ol per sua personala kontributi. Ni pregas do nia samideani sendar a ni, *maxim frue*, omna informi interesanta, *ne sub formo di privata letro*, *ma sub formo di artikli quik insertebla*. Li voluntez rilektar atence la konsili ja plurfoye donita hike (*Pri nia revuo*, I, 692; IV, 323; *Avizo e konsili*, IV, 687; *Avizo*, VI, 160), ed egardar anke tre sorgoze la *Regularo* di *Progreso*: singla de ta reguli esas nule arbitriala postulo, ma necesa kondiciono di bona ed utila kunlaborado[1]. La Idisti devas bone komprenar, ke nia revui *dependas de li*, ed esos tala quala li facos li. Same kam *Progreso* divenas sempre plu interesanta per sua literatural e ciencal artikli, danke a la kunlaborado di kompetenta samideani, same nia *Kroniko* e *Bibligrafio* povas divenar sempre plu richa e kompleta per la kunlaborado di omna Idisti. Li devas nur helpar ni, *min per konsili kam per agi*[2]. Ne questionez ni: « Kad vu konocas ta fakto? Kad vu lektis ta libro od artiklo? » ma sendez a ni, sen hezito nek tardigo, informo pri ta fakto, e recenso od analizo di ta libro od artiklo. Unvorte, agez quale praktikala homi e bonvoloza kunlaboranti: **nultempe skribez a ni letri; skribez sempre artikli!** Ni ne povas respondar a letri, nek kopiar li; ma ni volunte insertos omna artikli, se nur

1. Atencez anke la avizo *Pri la formati* (V, 636).

2. Vid. *Konsilo ad ula konsilanti* (II, 366); *Ad ula projetemi* (V, 296).

li esas kelke interesanta... *e ne tre longa.* Tale singla Idisto povas kontribuţar tre efikive a la konstanta progreso di nia linguo e di nia movado.

L. COUTURAT.

Cherbourg.

La 28 decembro la Societo Idista donis jorno-festo (balo kun koncerto) qua asemblis cirke 250 personi. Kom intermezo Sº FAUDEMER facis diskurseto pri e por la LI. La Societo facas kurso pri Ido, omna marsdio, en l' urbodomo, ye 8 1/2 kloki vespere.

Leigh.

En ica urbo (50.000 habitanti, inter Manchester e Liverpool). Sº pastoro FERGUSON, Idisto de l'unesma horo, apertis kurso pri Ido e fondis Idista grupo. L'origino di lua agado esis propagala diskurso quan Esp-ista chefo facis en la *Leigh Literaturala Societo.* Nia samideano expozis en ta okaziono la supereso di nia linguo (quo extreme chagrenigis la « fideli »), e defiis li a publika kontroverso. Kompreneble nia championo ne sucesis venkar lia prejudiki, ma il konvertis la neutra personi. Yen la bela frukto di la propagado dil Esp-isti : li laboras (nevole!) por Ido.

Paris.

Sº L. DE GUESNET facis, la 23 decembro, en la lojio *L'Avenir,* diskurso pri l'*Organiţado dil mondo,* segun prof. OSTWALD, insistante pri la neceseso di LI. e l'avantaji di Ido. L'audanti, poka ma selektita, manifestis granda intereso e simpatio. Un de li, sincera amiko di nia ideo, qua studiis Esp. ed Ido, deklaris preferar Ido e konsiderar ol kom la LI. di la futuro. Rezume, nova suceso por nia linguo en medio aparte favoroza.

Ponderano (proxim Biella).

La *Cirklo di studii sociala* institucis recente kurso pri Ido en la Domo dil populo. La docanto esas Sº R. Bertagnolio, ex-Esp-isto, nun fervoroza Idisto (ico esas ya la « natural evoluco »!) *Corriere Biellese* (22. 12. 13) anuncis ica fakto en I. *ed en Ido* : bela exemplo dil uzo di nia linguo por la propagado.

Torino.

La 18 e 19 novembro vespere eventis propagala diskursi en du saloni di la Municipala Skoli.

L'asistanti demandis komenco di kursi qui nun duras sucesoze. La du paralela kursi facesas : jovdio en la skolo S. Paolo ; venerdio en la skolo Michele Loppino; partoprenas sume 50 lernanti.

Esas interesiva savar, ke casomere la Municipo di Torino refuzis sama saloni por kurso di Esp., respondante a letro di Esp-isto [ne de Torino, ube l' Esp-isti komplete desaparis].

Pro la suceso di la du unesma on ja demarshas por balde apertar altra kursi.

Wien.

Ye la 21-ma novembro eventis la general asemblo di *Ido-Socieio Progreso*. Kom oficeri elektesis siori: Karl A. Janotta, prezidero (14, Oberzellergasse, Wien III), Rudolf Gunert, viceprezidero, Helene Quint sekretario, pluse Josef Baller, Franz Moser, Heinz Quint, Norbert Wald. La socieio expresis sua kordiala danko a Siorulo Gunert, qua esis la prezidero di la socieio depos olua fondeso til nun.

La societani havis la granda joyo povar salutar icayare kom gasti la samideani generalo de Ljustina (de Graz) e deputito Peus (de Dessau). La propago kelke haltis, pro ke on vartis la aparo di la nova lernolibri konforma a la lasta decidi dil Akademio. Tamen on sucesis rekrutar kelka fervoroza amiki inter la hikala bontemplanaro. Pos ke la nova vorto-libro kompleta D.-Ido aparabos, la socieio komencos quik plu ampla propago ja parte preparita.

Pluse la general asemblo decidis, ke on egardez de nun en la semanala asembli yena laborordino: 1. Lekto di la protokolo, 2. Raporti ed informi, 3. Raporti pri interesiti, 4. Informi ek Ido-revui, 5. Lekto di jurnalala extraktaji koncernanta la LI., 6. Linguala problemi, 7. Exerco pri refuto dil objecioni kontre la LI. e precipue kontre Ido, 8. Kad on obliviis traktar ula afero, 9. Diskurso, 10. Amuziva ludo por exerco pri Ido, 11. Konverso per Ido segun la naturala metodo, 12. Raporto pri la bibliotekala trafiko dum la asemblo, 13. Sumno a la membri ne-paginta sua kontributajo, 14. Raporto di la kasero. — Ja nun pos kurta apliko di ta laborordino on experiencis, ke lu esas apta por multe interesivigar ed animar la asembli semanala. Segun bezono on omisas kelka punti (exemple 6, 7, 9, 10, 11). Dum ta asembli on parolas nun preske nur en Ido. Ni Wienana Idisti rekomendas multe a la samideani probar ita o simila laborordino. Li esos agreable surprizata da olua efiko. Me ipsa esas pronta por respondar pri omna relatanta quesiioni (on adjuntez a la letri respondo-kupono).

Karl A. Janotta.

Ido en la komerco.

La famoza firmo Tobler, de Bern, jus editis serio de 12 reklamo-marki ilustrita per diversa kolorizita imaji, de qui singla portas l' enskriburi: « Tobler: *Suisiana Lakto-chokolado*; **Linguo internaciona Ido** ». Ni ne bezonas rekomendar a nia amiki ca tre

agreabla e saporoza moyeno propagar Ido. La lakto-chokolado esas la maxim bona formo di chokolado konsumenda kruda, e maxim komoda nutrivo kunportebla por manjar exter la repasti, en kazo di bezono, en voyajo, exkurso, e c.

Konservema rezonachi.

Konocate esas dogmato, che la fanatiki, ke Esp. esas « vivanta linguo », e ke ol debas sua vivo nur al « interna ideo ». Ton la « linguisto » di Esp. mustas agnoskar e repetar; e tale il explikas e justifikas, ke Zamenhof intime ligis Esp. al interna ideo, o plu juste konsideras Esp. kom instrumento (« *ilo* » !) dil interna ideo.

Ma, altralatere, la linguisto esas liberpensisto, e ne aceptas por su la « dogmato » dil Esperantismo. Yen do quale il rezonas : Ne konsequas de to, ke ni omna qui uzas Esp., devas anke ligar Esp. al interna ideo, e ke ni devas adoptar la « religial, filozofial e social idealo dil Maestro ». Ed il opozas tre juste a ta koncepto la *Deklaro* di Boulogne, qua tote exkluzas omna « interna ideo » e dementias tale la cetera « deklari » di la Maestro.

Bone ! ma co esas simpla, kruda kontredico. Yen tamen quale la linguisto esforcas velizar ol : Por ke Esp. vivez, suficas, ke singlu uzez ol por expresar sua propra idei, *irge quala li esas* : e mem ico esas por ol « nova fonto de vivo ». Yes, « la linguo poke servus al amo, al yustajo, al verajo, se ol ne povus samtempe servar a lia kontreaji ». Suficas, « ke ni uzez ol por expresar bezoni ed idei » (irgaspeca !). Perfekte ! ma co signifikas klare, ke ol esas ligita a nula « interna ideo », ke singlu povas uzar ol por irga skopo, bela o ne, nobla o ne. Ma lore, pro quo la fanatiki facas tanta misterio pri lia interna ideo, ed exkluzas severe de lia eklezio ti qui ne posedas ta beatiganta ideo ?

Ma quon signifikas reale ca kompatinda rezono ? Nur ico : la LI. devas expresar omna pensi e servar omna skopi, *quale irg altra linguo* : singlu uzas e darfas uzar ol por propagar sua « interna ideo » (se lu havas ula !) ; do ol povas esar ligita a nul aparta « interna ideo ». E tamen ol « vivas » segun quante ol uzesas e praktikesas da singlu por lua propra bezoni : yen omno !

Cetere, la linguisto sempre insistas por similigar Esp. a la « vivanta » lingui : ma kad singla vivanta linguo havas « interna ideo » e bezonas ol por « vivar » ? Qua esas do l' « interna ideo » dil Angla, di la Franca, di la Germana ? Kad singla de ta lingui, inverse, ne uzesas egale da idealisti e materialisti, da religiozi ed ateisti, da aristokrati e socialisti, por expresar e propagar sua rispektiva idei, qui unionas li a lia samideani trans la frontieri ed opozas li a lia samlinguani ?

Konkluzo : o la rezono di la linguisto signifikas nulo, od ol refutas su ipsa, e refutas samtempe la fanatika koncepto dil Esperantismo kom « anmo » di Esp., *qua esas la koncepto dil Maestro*

ipsa. Kompatinda Maestro, quan lua « fideli » ne povas justifikar sen « trahizar » lu! E kompatinda linguo, quan on povas defensar nur per tala sofismi! Quante on komprenas, ke ta homi desprizas e hororas la « logiko »! [1]

BIBLIOGRAFIO

LIBRI

Az Ido internacionalis nyelv nyelvtana és szotarai, da Dro Barono Szentkereszty Zsigmond (1 broshuro de 102 pagini; Budapest, Athenaeum, 1913). — Ica lernolibro Madyara kontenas tre kompleta gramatiko (tote konforma a la nova stando di nia linguo) kun la reguli di la derivado, e du lexiki Ido-Madyara e Madyara-Ido. Ica lexiki esas tante plu utila, ke la Madyara havas tre poka radiki komuna kun la lingui Indo-Europana. Tamen esas interesanta vidar, ke ol kontenas multa vorti internaciona, exemple la vorto *internacionalis* ipsa. E ca fakto refutas implicite l'objeciono klasika, ke Ido esas facita nur por la Indo-Europana papuli, e ne atingas la ceteri. Ol reale atingas (plu o min ample) omna populi qui partoprenas l' Europana kulturo, aparte l' Europana cienco e tekniko. E co suficas! — Ni devas multe dankar So de Szentkereszty pro ca verko tre sorgoza, ed aparte meritoza pro la specala desfacilaji di lua nacionala linguo, qua ofras minim multa kontakto-punti kun Ido.

Az Internacionalis nyelvröl, da Dro Barono Szentkereszty Zsigmond (1 broshuro de 22 p., Budapest, Athenaeum, 1913). — Ica broshuro esas quaze prefaco dil antea verko. Ol traktas la questiono di ia LI. de generala e ciencala vidpunto, expozas la historio e la principi di nia linguo, komparas ol ad Esp., e citas

1. Kad ni bezonas dicar, ke la chefa skopo di la « linguisto » esas demonstrar, ke la linguo esas, « ne skopo, ma instrumento », ke on ne devas konsiderar ol kom « filologiala ludilo » por « subtila teoriisti »? On komprenas do, ke nur la hororo ad Ido koaktas lu « desrezonar » tale! Ma lu oblivias, ke irga instrumento, por facar la servi praktikala qui esas lua skopo, devas antee esar konstruktata e perfektigata da « subtila teoriisti », mekanikisti, injeniori, e c. Irge qua esas la skopo di automobilo, ne esas indiferenta a la maxim praktikal uzanto, ke ol subisas paneo en la momento dil maxim urjanta bezono! E tala acidenti evitesos, ne da l'uzanto ipsa en la momento di ditreso, ma da la konstruktisto, per longa « teoriala » e « subtila » studii facita en la kalmeso dil laboratorio, por perfektigar la mashino. Yen quante valoras ta stulta e demagogiala desprizo di la « teoriisti »!

kelka texti, aparte brilanta atesto da Ostwald pri la richeso e la precizeso di Ido. Ol esas certe tre bona propagilo por nia Madyara samideani; ol kontrastos e kombatos efikive la komercala reklamado di la fanatiki.

JURNALI

The Auxiliary Language (okt.-dec.). — *A nia lekteri* : bonega raporto pri la progresi di Ido en Britanio dum la yaro ; la nombro dil Britana Idisti plu kam duoplijis. On anuncas la riorganizo di la jurnalo. — *Pri la postal mandati internaciona*, da L. Couturat : ica artiklo explikas pro quo la mandati « internaciona » de Britanio, Kanado ed Usono esas nule praktikala. — *The practical grammar of Ido* da J.-L. Moore anuncesas. — *La historio di la mondolinguo*, da W. Fraustädter, trad. B. Gottschalk. — *Noti ed informi.*

Anuncilo di l' U. S. I. (decembro). — *Usial informi* : l' U. S. I. enskribis sua 212ª adhero. — *Avizo.* — *Linguala questioni* : Nova vorti (sequo). — *Katekismo* : 10ª leciono : pri la misterio dil redemto. — *Afirmar e negar.* — *La vizito di Anjelo*, da Hernandez. — *La dansado di la folii*, da H. Devannes. — *Utiligo dil produkturi di la vito*, da A. Dudouy. — *Adresaro, Tabelo dil varo.*

Ido, *Dansk Verdenssprogs-tidende* (decembro). — *La logiko di la linguo*, da O. Jespersen; recenso di ca nova libro da nia kolego, da G. Forchhammer. Ni ipsa recensos ol detaloze. — *La Rutena populo*, diskurso da Hansen en Fredericia, 4. 11. 13. — *Lekturo*[1] : on recensas serio de artikli aparinta por e kontre Ido en *Vor Ungdom*. On anuncas *Ido for Begyndere* (Ido per komencanti) da Jönsson[2].

Ido-Propagilo (15 dec. 13). — *Mea skopo.* — *Cadie*, da P. Hastey. — *La pomo*, da H. Devannes. — *Valoro di l' aquo.* — *La kontrabandisti* (fino), da E. Foucher. — *Ni agez*, da A. Grégoire. — *La milito*, da Tolstoy. — *L' apetitigivo*, da Ch. Wagner. — *La pomieri*, da Ch. Frémine. — *Del taverno al foleyo*, da Pasquali. — *Mea avino jus mortis*, segun A. France. — *La santa milito.* — *La petrolo en Kaukazio*, segun M. de Nansouty. — *Stranjaji di la Franca linguo.* — *Diversaji.*

1. Plu bona esus *Lektajo.*
2. Vice : *Instruktez en Ido*, esas plu simpla dicar : *Docez Ido.*

L'Indépendance belge (8 dec.) insertis artiklo *Por Esp.* da J. Vandrunen. Ta profesoro konocas nulo de la historio di la LI : co aparas ek omna linei di lua artiklo. Il semblas kredar, ke l'Idisti esas kauzo od autori di omna recenta projeti di LI., ed il citas pelmele, kom aparinta *pos* Ido : *Neutral* (1902), *Universal* (1903), *Novilatin* (1895, 1907), *Latino sine flexione* (1907). Il atribuas mem a l'Idisti la projeti fabrikita da ula Esp-isti : *Romanal*, *Lingvo Kosmopolita* (il obliviis *Adjuvilo !*) Il ne savas, ke ante 1907 aparabis ja cirke 100 projeti ; il ne savas, ke la komitato di la Delegitaro studiis li omna e repulsis li omna. Ciencisto serioza e konciencoza devabus studiar la *Historio di la Linguo universala* e la dokumenti di la *Delegitaro*. Sº V. preferas repetar blinde la rakontachi di la fanatiki, e cherpas sua informi ek lia pamfleti plena de mentii e kalumnii ; ex. il asertas, ke « la grupo Idista de Berlin abandonis Ido por adoptar la Reform-Esp. di lua prezidanto Seidel ! » Aserti tante nevera e ridinda pruvas nur la kompleta nesavo dil autoro e senkreditigas lu avan la kompetenti. Esas vere shaminda, ke la senskrupula chefi di Esp. sucesas trompar tala personi, e per li la publiko. — (15 dec.) Kom. Lemaire respondis citante la paroli di Zamenhof pri Volapük ed Esp., qui povas nun aplikesar ad Esp. ed Ido. Sº Vandrunen, repetante kalumnio da C. Bourlet, parolis pri « perfektigeri en chambro qui nultempe parolis Esperanto » ; Kom. Lemaire respondas citante la nomi dil anciena ed eminenta Esp-isti qui divenis Idisti. Ed il deklaras : « Ni esas adversi, ne di Esperanto, ma dil Esperantismo, stranja religio nova di qui l'adepti deklaras : od Esperanto, o nula linguo helpanta ! » [1].

(22 dec.). Nova artiklo da kom. Lemaire expozanta la reguli di l'Idala derivado, e komparanta ol a la absurdaji di nia lingui (*plomber* = plumbizar, ma *plumer* = senplumigar, same kam *déplumer !*) Esp. nule regulizis la derivado, e konseque dronis en la kaoso, imitante sklave nia lingui — Sº Vandrunen recidivas *Por Esp.* : cafoye il diskutas Ido kom linguo, ma pruvas nur, ke lu nule konocas ol : « Ido supresis l'akuzativo, e pose riprenis ol » ; Ido havis adjektivo nevariebla, e pose riprenis la pluralo di Esp. ; Ido havas formo nereguloza *ela* (! ube lu vidis ol ?) e plurale : *elia*, ube *i* esas elemento ne explikebla (! do Sº V. ne mem savas, ke *i* indikas la pluralo en Ido ! [2]) Rezume, Sº V. repetas omna nevera

1. Sº Vandrunen opozabis a nia Akademio la pseudo-Akademio di *Latinacho ;* Kom. Lemaire konstatas, ke ol kontenas (stranja fakto !) tre eminenta Esp-isti. Loyala taktiko, kad ne ? e vere digna del « interna ideo » !

2. « En *gue*, *gui*, *guo* la *u* ne pronuncesas aparte ». (Eroro !) « *y*, qua esas *i* konsonanta, povas esar vokalo, quale en *ly* ». Ube Sº V. vidis, ke *y* esas vokalo en Ido ? Ed ube il vidis la vorto *ly* ? Nur en la stupida e per-

ed absurda argumentachi di la fanatiki, *sen ultempe verifikar li!* Bela exemplo di ciencala koncienco! Il citas pelmele omnaspeca opinioni, mem ta di la balayisto dil *Centra Oficejo*, quo esas extreme komika! Ed il obstinas intermixar ni kun la « Peanisti »! Il finas per la kustumata fanfaronado, anuncas la... futura suceso dil 10ª kongreso di Esp., ma sorgas ne parolar pri la... 9ª (Bern, 1913), probable por ne konstatar lua reala fiasko!

La Pharmacie Française (dec. 13).— *Kroniko di la LI.* da R. Cormeray; lasta artiklo, qua finas la historio (tre exakta e dokumentizita) di Ido; ol mencionas tre senpartie la « protesto » di kelka membri di la *Delegitaro*; ol finas per komparenda texti, pruntita de la « maxim bona autori », Dro Zamenhof e So Boirac. — Kontraste a ca artikli, la fanatiki sendis, segun sua kustumo, letri plena de neveraji e personal ataki; exemple, ulu asertas, ke So de Beaufront reprezentis Dro Zamenhof *en la Delegitaro* (!) e *votis por la reformo* (!!) Or ni dicis centfoye, ke So de Beaufront nultempe esis membro di la Delegitaro nek di la Komitato, e ne partoprenis olua voti. Yen quale ta kompatinda homi konocas e naracas la historio di la Delegitaro! Li repetas blinde, stulte, la mentii e kalumnii di sua chefi. Nulo pruvas plu bone, quante profunde e perfide ici trompis la « santa populo »!

Le Maître phonétique, organo dil *Asocio fonetikal internaciona* (nov.-dec. 1913) insertis specimeno di Ido skribita fonetike, da L. Couturat e H. Palmer; la sama texto esis anke tradukata en Esp. e skribata fonetike. La komparo di la du lingui esas interesanta; Ido diferas del alfabeto dil Asocio por la literi *c*, *j*, *x*, *y*, *qu*, *ch*, *sh*; Esp. per la literi *c*, *ch*, *sh*, *gh*, *hh*, *jh* (e per *u* konsonanto, qua devus skribesar *w*). On vidas tale, ke Esp. havas nula yuro pretendar, ke ol havas alfabeto « pure fonetikala », o plu fonetikala kam la nia (la Idala literi *j*, *y* diferas nur per la formo de la *simpla* literi korespondanta dil Asocio). Cetere, la du lingui esas remarkinda per lia fonetikal simpleso, kompare a la *vivanta* lingui, tante komplikita (mem e precipue l' Angla!)

Berner Intelligenzblatt (30 dec.) raportas interesanta diskurso, quan Dro A. Schrag kurajis facar en la *Societo por Germana linguo* pri *Matrala linguo e LI.* Il komencis expozante la nuna antinomio inter nacionalismo ed internacionismo, antinomio qua, en la linguala domeno, povas solvesar nur per LI. helpanta e neutra. Il refutis l'objeciono pri artificaleso alegante, ke por irga

fida pamfleti di la fanatiki, probable! Ni defias lu apogar sua kritiko sur Idala texti *autentika!* Tale on vidos, quante valoras la kritiko di So V.!

skolano irga stranjera linguo semblas tre artificala : esas a la indiferenta, kad ol esas produkturo di natural evoluco o di akademio. Il montris la stranjaji ed absurdaji di la derivado en la nacionala lingui, kompare a la logikala derivado necesa en la LI. Il konkluzis, ke la matrala linguo devas restar la linguo dil kordio, ma la LI. devas esar linguo dil intelekto rezervata al internaciona relati. Sequis diskuto, en qua nulu opozis sul al ideo di la LI. ; nur un o du tendencis restriktar la importo di la LI. kompare a la « kulturlingui »,... quale se la LI. ne povus esar la maxim « kulturita » linguo, rezumante en su omna progresi di la linguala cienco e tekniko ! La superstico di la « kulturlingui » equivalas la superstico di la « naturala lingui » : tante granda esas la povo di la vorti !

Arbeiter-Zeitung (Winterthur, 27 dec.) publikigas *Ido-angulo* : leciono pri l' adverbi, kun exercala texti.

Danzer's Armee-Zeitung (Wien, 18 dec.). — *Kolonelo Frey pri Esp°*, da Gen. J. DE LJUSTINA. Nia samideano refutas la vana fanfaronado dil Esp-isti pri lia kongreso, memorigante la paroli di la honor-prezidanto kol. Frey, qua deklaris sua absoluta senpartieso, e konstatante, ke li sisteme tacas pri ta deklaro. Li pavoras la verajo !

Touring-Club luxembourgeois (novembro). — H. MEIER anuncas la kongreso Idista eventonta en Luxemburg ; il montras, quale ca asemblo devas interesar la Luxemburgani, e quale Ido povus utilesar a ta lando plurlingua, frequentata da turisti stranjera.

Feuer und Wasser (Frankfurt a. M., 6 dec.) insertis artiklo : *Tekniko, Linguo e Linguo internaciona*, da O. LIESCHE, quan ni ja recensis (VI, 622). — Ol recensas anke *Weltsprache und Wissenschaft*, citante avizo quarlingua afishigita en l' Universal Expozeyo di Gand, qua esis redaktita en mala Germana ; ol konkluzas, ke esus plu bona e simpla redaktar tala dokumenti nur en la landala linguo ed en la LI. Ol rekomendas do adopto di Ido por kongresi ed altraspeca asembli internaciona.

Berliner Tageblatt (*Wochen-ausgabe*, 18 dec.). — Recenso tre bona e simpatioza dil nova edituro di *Weltsprache und Wissenschaft*, da Dr L. BIRNBAUM : « On ne povos refuzar atenco a ca propagala verko absolute moderita, e nule polemikala ». On remarkigas, ke ta libro havas kin autori de diversa landi e lingui, qui korespondis tote e nur per Ido.

Il Viaggiatore (Torino, sept.-dec.) insertis granda artiklo da P. M. pledanta por Ido e kontenanta mem rezumo di la grama-

tiko. — Pose ol recevis letri plena de fanfaroni e mentii de ula Esp-isti fanatika. La redakterio expresis la deziro, ke « kongreso solvez un bona foyo e definitive la questiono di la LI. » — Lore nia amiki respondis, ke ta kongreso esis precize la *Delegitaro*, qua examenis omna projeti, inkluzite Esp., ed adoptis Ido kun la voco dil Esp-ista membri. On citis peco de *Historio di nia linguo*, da JESPERSEN. — Altra fanatiki asertis, ke on povas skribar Esp. per omna mashini (!), ke *x* kontenas tri soni (! !), ke Esp. havas nur 16 reguli sen ula ecepto (! ! !) e c., e c. Venis fine anonima advokato di *Interlingua*, qua laudas lua facileso por... ti qui savas la Latina od ula Romanala linguo. Omna ta siori vere ne shamas trompar la publiko per sua senskrupula aserti !

Elektrichestvo i Jizny (*La Elektro e la Vivo*), Rusa monatalo (decembro) konsilas a sua lekteri lernar Ido, quan ol rekomendas kom Esp-o simpligita. La redaktero, injenioro V. V. RYUMIN, laudas la facileso e la belsoneso di Ido, mencionas lua difuzeso ed expozas, quante dezirinda esas enduktar ol aden la skoli e quante utila ol esas por omni e precipue por la Rusa elektristi bezonanta ciencala verki pri la elektro, qui esas nefacile atingebla pro la internaciona verko-konvencioni cheriganta la tradukuri. Il finas per la adreso di S° KAPUSTYANSKIY, kom Ido-propagero.

Kommercheskiy Kuryer (*Komercala Kuriero*, Belostok, 1.12.13), kontenas « *Suno ed uceleto* » e « *La futura homi* », artikli ek *Pioniro*, N° 6ª, kun la menciono, ke li esas tradukita de Ido. Nia amiko G. Z. SOKOLOV, qua direktas la sociala e literaturala faki dil jurnalo, uzas anke ica moyeno por propagar Ido.

Progress (novembro). — *Limiti de science natural*, da E. HAECKEL. — *Association pro creation de un Office cosmolingual.* — *Esp. co alfabet modifiqued* (da S° DE SAUSSURE). On judikas, ke « ca reformo ne esas sat radikala » en la sinso di la naturaleso. Ma la reformo di *Neutral* anke ne esas sat radikala en la sama sinso : on devus skribar *alphabet*, *orthographia*, *physica*, e c. Ico montras, ke « solvo mem plu naturala » esas posibla... til ke on abutos a naturala linguo ! — *Labori de Tsheshikhin.* — *Avis.*

Lingvo Cosmopolita (deçembro [sic!] 1913). — S° DE SAUSSURE arivis definitive (?) ad ica opiniono : on ne povas reformar Esp., pro ke ol esas ja « parolata ed uzata da multa adepti » (yes : « vivanta linguo di vivanta populo » !) ; ma on povas reformar lua ortografio, « nam tala reformo ne tuchas l' esenco di la linguo, t. e. la linguo parolata ». (S° de S. oblivias do la grava kritiki facita pri la *fonetiko* di Esp.!) Do il « propozas reformeto (!) dil alfabeto por supresar la literi kun supersigni, ne trovebla en l' ordinara imprimeyi » (bona konfeso!) « e por konformigar l' aspekto di la

skribita linguo kun la nun existanta teknikala terminaro (esence Latina) » (Itere bona konfeso; ma Sº de S. tote oblivias konformigar, ne nur l' *aspekto*, ma la formo e la selekto ipsa di la radiki a la ciencala terminaro « nun existanta ») ed il fondas *Societo por la reformo dil Esp. ortografio*. Il alegas, ke la Angli darfas propozar reformo di sua ortografio, restante « fidela » a sua linguo, nam tala reformo « nule tuchas l' Angla linguo »! Sempre la sama sofisma similigo di Esp. a vivanta linguo! Ma Sº de S. oblivias du kozi: 1e ke la reformo dil ortografio di Esp. implikas *necese* altra reformi, quale agnoskis multa eminenta Esp-isti, ex. abato Peltier; 2e ke la Angla e la cetera lingui havas nula *Fundamento* netuchebla, e ke lia ortografio povas libere evolucar, quale ol fakte evolucis dum la yarcenti; ma Esp. havas *Fundamento*, qua igas netuchebla l' ortografio same kam la vorti ipsa. Se on povas « restar fidela » reformante l' ortografio, on darfas do egale reformar irg altra parto di la *Fundamento*, e la kulto di la « santa libro » esas nur trompilo por naivi; 3e ke la precipua reformo propozita da Ido esis ta dil ortografio, ma repulsesis principe, same kam la ceteri, pro la netuchebleso dil *Fundamento;* do ica netuchebleso esis nur mala pretexto, od on devas exkomunikar Sº de S. same kam la cetera reformisti. Omnakaze, on agnoskas la justeso ed utileso di ta reformo, *e pro la sama motivi, quin ni alegis* ja en 1907, nam on dicas texte:

« Pro ke multa samideani opinionas, ke la literi kun supersigni... esas *nekomoda por la propagado, por l' imprimado, por la skribmashini*, e c.; ke ta literi *kripligas la teknikal e ciencala terminaro...* »

Do ti qui signatos ta deklaro e adheros a ta Societo esos « ribelantoj, hereziuloj kaj perfiduloj » egale kam ni Idisti! Ma se li deklaras samtempe restar fidela al « *Esperanto Zamenhofa* », to esos nur mentio, e trompo a la publiko. On ne povas *refuzar ad Ido la nomo di Esperanto*, e lasar ol a ta reformeri! O se ne, ni darfos dicar, ke Dro Zamenhof havas *du* mezurili por judikar la fideleso di sua sektani[1]. Ni do havas nun tre simpla e klara kriterio por judikar la *sincereso* di lua indigno de 1908, e di lua « granda abomino » ad omna reformeri!

Sº de S., qua til nun abstenis laudinde de la personala polemiki, insertas la letro da Dro Zamenhof, qua atakas ni tote nejuste; e samtempe il deklaras, ke ca numero esas la lasta. Ico esas tre komoda moyeno por eskapar omna rektifiko! Ni lasas nia lekteri judikar la loyaleso di ca procedo. Ol bone karakterizas la fidela Esp-isti!

1. Yen l' enumero di la « reformeti » quin on aplikas « provizore » al alfabeto Zamenhofa: **ch**, **gh**, **zh**, **k**, **sh** vice *c*, *g*, *j*, *k*, *s* chapelizita; **c** vice *k*, **ç** vice *c*, **x** vice *ks* o *kz*. Tala reformo esas nur plu profunda kam l' Idala!

DIVERSAJI

Progresi di la metrala sistemo.

Kande la Britana parlamento (marto 1907) repulsis la metrala sistemo per mikra majoritato (150 voci kontre 118), un de la precipua objectioni esis, ke ta sistemo trublus e detrimentus la komercala relati kun l'Oriento. Ica objeciono esis nejusta, nam la lego-projeto ne koncernis l'extera komerco, e lasis omna libereso uzar stranjera mezuri. Ma ol ne plus esas justifikita e mem turnas favore ad la metrala sistemo : nam Chino, Japono e Siamo facis grava decidi por adoptar la metrala sistemo.

En Japono existis til nun quar legala sistemi de mezurili : 1e la metrala ; 2e la *shaku-kwan* ; 3e la *kujira-shaku*, 4e la Britana sistemo (*yard* e *pound*). Or la guvernerio deklaris definitive sua prefero a la metrala sistemo, docas ol en omna skoli, ed igis ol obligala en la dogano, la militistaro, la medicino e l'elektral industrio. On adoptis por la lapidi la metral karato de 200 mgr.

Siamo, qua uzas de plura yari la metral sistemo por la fervoyi e publika labori, adheris recente al Internaciona konvenciono dil Metro, ed institucis kontoro di Normi en Bangkok. On intencas impozar la metral sistemo, ne en un foyo a la tota rejio, ma ad un provinco pos altra.

Rusio anke adoptis la metrala sistemo, e favoras lua propagado, ma ol devas prenar tempo por aranjar la kontrolado ed inspektado en tota imperio de 165 milion homi.

Omna stati di Suda e Central Ameriko esas konvertita a la metrala sistemo ; Australio favoras lua adopto en Britan imperio, e fine l'Unionita Stati preparas la reformo di lia mezurili.

Segun cirkulero di *The Decimal Association* [1] (nov. 1913).

Fekundeso dil ostro.

Sr Dautan studiis la riprodukto dil ostri, e lu komunikis a l' Akademio la rezultajo di sua observi. Generale on kredis, ke la riprodukto-fakultato dil ostri manifestesas nur pos tri yari, e ke ostro havanta ta evo donas de un til du milion ovi.

La serchado di So Dautan permisis ad il konstatar, ke l' ostro su riproduktas quik de l' unesma yaro, produktante 100.000 ovi ; pos la duesma yaro, ol donas 250.000, ed 800.000 ye la fino dil

1. Adreso : Finsbury Court, Finsbury Pavement, London E. C. — Komparez l'antea artikli pri la sama temo : V, 23, 462 ; VI, 54 (v. noto dil p. 58).

triesma yaro. Ultre to, dum ta tota periodo di kreskado, la maxim multa ovi, cirke 80 ek cent, havas la sexuo maskula.

Segun *La Croix*.

trad. JEAN CHOBLET.

Abstenero e... furtero.

Pro ke on tante parolas pri la krimini di alkoholismo, esas nur yusta dicar kelko pri la delikti, quin la sobreso genitas per neexpektita e nekredebla maniero; tante plu, ke la deliktanto esas prezidanto Wilson ipsa. On savas ya, ke il esas konvinkita antialkoholisto ed abstenero, e ke de lua eniro en la Blanka Domo di Washington on vidas en ol nul alkoholajo.

Tamen la rigoro di l' abstenala principi cedas kelkafoye a la devo di hosteso. Exemple, kande prezidanto Wilson aceptis recente tre eminenta Germana gasto, il ne povis dispensar su ofrar ad il biro. Ma on remarkis lore, ke on havas en la tota prezidantal menajo nula biroglaso, ne mem una![1] Or on ne darfas drinkar biro, e precipue Germana biro, en irga glaso. On kuris do ad la proxima hotelo por lokacar dekeduo de biroglasi, ...e tale salvesis la honoro di la Blanka Domo. Ma kande la gasto parglutis sua glasedo (segun la santa reguli di la bir-drinkado), il ne poke astonesis lektante en la fundo di sua glaso ica vorti grabita : « Furtita de Ernst Gerstenberg »[2]. Ico esas la nomo di la hotelestro, de qua on pruntabis la glasi. On divinas facile, ke il igabis grabar ica vorti sur la fundo di omna sua glasi por sekurigar su kontre la furtado da senskrupula konsumeri. Yen quale la tro vertuoza prezidanto aquiris la reputeso di furtero!

Segun *La Démocratie* (21 nov. 13).

AVIZO

Konseque l'aranjo indikita supere (*Pri nia revui*, p. 51) *Progreso* aparos de nun la 15ma di singla monato. Pro to ol aparas icafoye 15 dii plu frue; tale la yaro di *Progreso* koincidos de nun kun la civila yaro, e l' aboni departos de *januaro* e de *julio*, quo esas plu komoda por omni. Ni ja anuncis e preparis ica chanjo di dato ante un yaro (V, 768).

1. Por l' Esp-isti qui lektas ni : kande Dro Zamenhof volas dicar *plura* (vorto qua mankas a la linguo kompleta e perfekta dil Fundamento), il dicas : *ne unu!* Il oblivias, ke *ne una* povas anke signifikar *nula* : bela dusenceso! [RED.]

2. Remarkez, ke tala enskriburo esus neposibla en Esp. (la linguo qua povas dicar omno!), nam on ne savus, kad la glaso esas furtita *de* E. G. o *da* E. G. : mikra difero, kad ne? inter la furtanto e la furtato!

Le Gérant : L. COUTURAT.

PARIS. — IMP. CHAIX (SUCC. B), 11, BOULEVARD SAINT-MICHEL. — 5461-13.

PROGRESO

Nº 74. Februaro 1914.

KONTENAJO

Decidi dil Akademio 65
Decido di la Komitato 67
Decidi dil Akademio pri chanji 68
Skisuro pri la Chinana linguo, da YUSHMANOV 73
La pavoro che l' infanto, da JEANJEAN 75
La kemiala bazo di la mentala morbi, da VAN TROY 78
Helen Keller, da L. COUTURAT 82
La granda tasko di la 3-ma konfero di la paco, da LANGE 88
Linguala questioni : *Pronuncado di kelka vokali; Nomi di la konsonanti; Uzo di* **-ul** *ed* **-in**; *Sufixi* **-ier** *ed* **-oz**; *Nomizo dil idiotismi; Nomi dil populi; Derivaji per* **-um**; **Asentar, konsentar, konkordar, decidar, rezolvar**; **Edukado dil animali**; **Exkavar**; **Fiorituro**; **Garsono, -ino**; **Justa, fitanta**; **Pre, ante**; **Reporto**; **Rezurektar**; **Tala kam**; **Teriero, basoto**; *Pluralo dil vorti stranjera; Gramatikal enigmato; Esperantulo.* 90
Kroniko : *Nia jurnali; Ido e la Finsen-Instituto; Nova int. societo Idista*; Armavir; Budapest; Gelsenkirchen; Köln; Leipzig; Luxemburg; Praha; Saint-Sauveur-le-Vicomte; Winterthur; Yverdon; *Pri nia formati; Esp-ista eskrokero* 104
Bibliografio : LIBRI: *Lehrbuch der Weltsprache,* da A. SCHRAG; *Practical Grammar of Ido,* da J. L. MOORE; *Vortareto Ido-Portugalana,* da F. V. LORENZ; *Grammatica completa da Ido,* da F. V. LORENZ; *La Kantistino,* da W. HAUFF; *Nova horizonti,* da J. BARRAL; *Domni,* da S. BOND 111
JURNALI: *La Langue auxiliaire, Die Weltsprache, Int. Socialisto, Internacionisto, L'Idisto katolika, Mondo, Laboro, Ido-propagilo, Stenidano, L'Informilo, Kombato, Korespondo-revuo, Brazilo, Astro Idista, Int. Notes and Queries, Consular and Trade Reports, The Nation's Business, New York Call, Das Monistische Jahrhundert, Echternacher Anzeiger, L' Indépendance belge, Le Clergé, La Pharmacie française, Le Caducée, L' Avenir syndical du Centre, Consultez-moi, Nouvelliste Valaisan, Neue Freie Zeitung, Correio do Povo, A Epoca* 115
Diversaji : *Radiofrenagado di la treni; Mental efiko dil tabako.* — **Anunci** 126

DECIDI DI L' AKADEMIO

(15 januaro 1914)

1208. On decidas unanime abrogar la decido 651.

1209. On decidas unanime, ke la prefixo **ge-** signifikos nur la ensemblo di la du sexui [1].

1210. On adoptas unanime **glutinar** kun la senco di *gluagar* [2] (IV, 350).

1211. On adoptas unanime **iluminato** kun la nova senco propozita (VI, 140).

1. Ica du decidi ne esas chanji, ma simpla konsequanti di la decidi 1089, 1090.

2. Nam l' ago *glutinar*, o la fakto *glutinesar*, ne eventas sempre per *gluo*.

1212. On adoptas unanime **simultana** por la senco : « qua valoras egale e kune, solidare » ; ex. : *equacioni simultana* [1] (V, 557).

1213. On adoptas unanime **do, re, mi, fa, sol, la, si,** kun la senco propozita (VI, 191).

1214. On repulsas *hitar* (V, 556).

1215. On repulsas la sufixo *-asm* propozita por l' idiotismi (IV, 230, 288).

1216. On adoptas unanime la nova vorti sequanta :

Ableto (IV, 578), **abutmento** (III, 601), **acetometro** (III, 262), **acidometro** (III, 262, IV, 334), **agrimonio** (V, 674, VI, 76), **ajustar** (III, 70, 219), **aktinio** (IV, 76, 272), **alambiko** (V, 620), **alezar** (III, 70, 78, 220), **alidado** (V, 483), **alizarino** (III, 328), **alkaloido** (III, 70), **alopecio** (III, 134), **ambliopa** (V, 87), **amebo** (V, 620), **amento** (VI, 27, 136, 240), **ampulo** (III, 70), **anakoluto** (V, 620), **aneroida** (V, 620), **angiospermo** (V, 87), **anhelar** (III, 323, IV, 106, 386), **antifrazo** (V, 674), **antonomazio** (V, 483), **antropoido** (V, 339), **api-pomo** (III, 135), **apoziciono** (V, 675), **aquatinto** (V, 675), **aquilono** (IV, 199), + **arbor-rano** (V, 620), **arbuto** (III, 135), **arkonto** (V, 483), **artropodo** (VI, 135, 240), **arumo** (III, 135), **aselo** (III, 135), **asfodelo** (IV, 393), **asimptoto** (IV, 334), **astatika** (IV, 447), **asterio** (III, 71), **atik-ismo** (IV, 199), **atlanto** (III, 71), **atrapar** (VI, 136, 240), **atropino** (V, 484), **autoklavo** (III, 262).

Baderno (IV, 579), **badiano** (IV, 579, VI, 73, 239), **badijonar** (III, 135, V, 492), **bakanalo** (III, 328), **balanciero** (II, 641), **balas-rubino** (III, 670), **baldrio** (III, 670), **baliso** (IV, 168), **balisto** (IV, 199), **balustro** (III, 670), **bandear** (IV, 334), **baobabo** (III, 670), **barbakano** (III, 670), **bardano** (VI, 73, 239), **barejo** (IV, 199), **barografo** (IV, 334, 452), **baroskopo** (V, 484), **basamento** (III, 670), **bastingo** (III, 135), **begonio** (III, 670), **belemnito** (III, 602), **berberiso** (III, 388), **berenjeno** (III, 135), **berjero** (IV, 199), **bermo** (IV, 76), **bernaklo** (V, 620), **betelo** (III, 136), **bilgo** (IV, 334, 642, 708), **bineto** (III, 136), **bito** (IV, 76), + **blu-kalzo** (V, 624), **bora-**

1. Konseque ne kom sinonimo di *samtempa*.

cho (III, 72), bordear (III, 72), bosajo (IV, 334), bradipo (V, 484), brakiopodo (V, 484), brakteo (IV, 393), brankiopodo (V, 484), brigantino (IV, 579), + brig-seglo (IV, 579), brokatelo (III, 136), burelo (III, 8), bureto (III, 73 : senco teknikala), butoro (III, 389).

Cefalopodo (V, 420), centaureo (III, 137), centurio (IV, 76), cerato (III, 262), cerumeno (III, 262), chamado (V, 675), chelato (IV, 513), chigo (V, 621), chitino (VI, 27), cicisbeo (V, 621), ciklameno (III, 602), cimaso (IV, 579, 707), cinerario (IV, 76), cinetika (III, 79, 262), cipo (VI, 73, 136, 239), cirkonvalaciono (VI, 74, 239).

Dago (III, 329), dalmatiko (III, 329), defektiva (III, 263), defileo (V, 675), dekalogo (III, 389), dekantar (III, 74), deliquec-ar, -o (III, 602), demiurgo (V, 420), denaturar (III, 329), densimetro (IV, 334), deperisar (III, 602), deponenta (III, 329), derogar (III, 329), desikatoro (III, 389), devancar (VI, 137, 240), diastazo (III, 670), diastolo (III, 670), diatomeo (III, 670), diferencialo (IV, 334), digitalo (III, 389), digitigrado (IV, 393), dikotomio (III, 671), diktamo (III, 389), dimitio (IV, 579), dioptriko (V, 278), dioptrio (III, 671; unajo di refraktopovo), dioptro (V, 484; ne en la senco IV, 292, por qua ni adoptis *binoklo*), diorito (V, 420), diptiko (IV, 76), disidenta (III, 389, 634), disparata (III, 389), dispensario (III, 389), + disting-ita (VI, 137, 340), diversiono (III, 329), doario (III, 390), dolio (III, 79), dolmano (III, 329), dolmeno (VI, 74), dolo (V, 621, VI, 76), dorado (IV, 199), draceno (III, 390), drilo (III, 80, 165), druido (III, 329), drupo (III, 329), duktila (III, 81), dulkamaro (III, 671), duvo (III, 81).

La Sekretario,
L. Couturat.

DECIDO DI LA KOMITATO

(4 septembro e 20 oktobro 1912).

La Komitato unanime decidas expresar a l' Akademio la *deziro :*

1. Ke l' Akademio solvez maxim balde la questioni ankore solvenda, precipue pri la eventuala chanji necesa.

2. Ke on imprimigez quik pose la D. ed F. vortolibri konforma a la lasta decidi.

3. Ke, kande la vortolibri esos tote pronta, on klozez la nuna periodo di stabileso, publikigez la decidi pri chanji, ed apertez nova periodo di stabileso duronta adminime 10 yari.

N. B.: Ca deziro (votita dal Komitato) esis unanime adoptata dal Akademio anke.

Segun la supera decido di la Komitato e dil Akademio, ni komencas publikigar la *decidi pri chanji* facita dal Akademio dum la *unesma* periodo di stabileso, qua klozesis ye la 1ª julio 1913, *pos* la sequanta decidi, qui valoras por la *duesma* periodo di stabileso, apertita ye la sama dato.[1]

DECIDI DIL AKADEMIO
pri chanji
dum l' unesma periodo di stabileso [2].

(15 marto 1912 — 1 julio 1913).

1217. On adoptas definitive **lua** vice *sa* [3] (decido 175; III, 665).

1218. On adoptas unanime la supreso di la pluralo dil adjektivi (III, 608; IV, 28). [4]

1219. On adoptas unanime la sufixo **-im** vice *-on* por la fracionala nombri [I, 710; II, 170; III, 620]. [5]

1. Kande on anuncis la kompleta vortolibri por oktobro o novembro, on kredis, ke l' Akademio povus finar sua decidi e konseque klozar la periodo cirke Pasko 1913; ma on mustis vartar til la 1ª julio, ed erste pose on povis komencar la kompostado di la vortolibri. Pluse lia imprimado esas necese lenta, pro ke li revizesas da plura personi, e bezonas multa sorgado ed atenco por l' exekuto di omna decidi dil Akademio. Ma li esas ja parte imprimita, ed esos balde finita. Do, por satisfacar la demandi di sempre plu multa samideani, ni komencas publikigar la decidi pri chanji, qui esas aplikita en la vortolibri (Komp. VI, 492-5).

2. Por konocar la motivi di ca decidi e la justa senco di la vorti koncernata, on esas insiste pregata referar su a l' artikli, propozi, diskuti, indikita per lia loko en *Progreso* (tomo e pagino).

3. Nur un membro votis por « *lua* apud *sa* »; do *lua* esas unanime adoptita, e *sa* supresita per l' unanimeso minus un voco.

4. La pluralo povas sempre indikesar per l' artiklo (*le*) o per ula pronomo (*uli, kelki*).

5. La sufixo *-on* esas arbitriala, kontree la sufixo *-im* esas naturala finalo *esim*; F. *décime, centime*; e c.). Pluse, *milono* konfliktis kun *miliono, milionono*.

1220. On supresas la sufixo *-ij* por la verbi.

1221. On supresas la sufixo *-ij* por l' adjektivi e vicigas ol per **-esk** [1] (IV, 345, 653, 710; V, 90, 219, 276, 423, 424, 425).

1222. On rekomendas uzar **-ateskar** vice *-ijar* (kun verbala radiki) [2].

1223. On adoptas la propozo da Bf-Ct pri la kompozita nombro vorti [3].

1224. On repulsas la propozo da Cs pri la kompozita nombro-vorti [4].

1225. On repulsas *abastar* (IV, 135, 451).

1226. On adoptas **abatar**, e **abado** vice *abato* (IV, 135, 451).

1227. On adoptas **abdomino** vice *abdomeno* (V, 341).

1228. On adoptas unanime **agrafo** vice *klaspo* (III, 78).

1229. On adoptas **alto** vice *aldo* (IV, 711; V, 275).

1230. On adoptas **amilo** vice *amelo* (IV, 295).

1231. On repulsas *amido* vice *amelo* en la vulgara senco.

1232. On adoptas **anado** vice *anaso* (IV, 712).

1233. On adoptas **artilrio** vice *artilerio* [5].

1234. On adoptas **infantrio** vice *infanterio*.

1235. On supresas unanime *aspiracar*, *inspiracar*, *expiracar* (kontre decido 719; V, 66).

1236. On restriktas *inspirar* a la senco (metaforala) : « suflar ulo ad o en ulu », supresante la senco « aspirar ».

1237. On adoptas: **aurikulo**, **partikulo**, **pedikulo**, **testikulo**, **ventrikulo**, vice la vorti finanta per *-klo* (IV, 385).

1238. On adoptas **babuino** vice *babueno* (V, 341).

1239. On adoptas **beduino** vice *bedueno*; **delfino** vice *delfeno*. (V, 341).

1240. On adoptas **baterio** (kun duesma senco [6]) vice *batrio* (V, 425).

1241. On adoptas unanime **biblo** vice *biblio* [IV, 229].

1. La sufixo *-esk* uzesos do kun la verbal radiki (quale til nun) por signifikar *komencar* (*dorm-eskar*) e kun la nomal radiki por signifikar *divenar* (*pal-eskar*). L' apliko di ca regulo en la tota vortaro pruvis, ke ol genitas nula dusenceso.

2. Ica decido ne exkluzas l' uzo di *-eskesar*, qua esas regulala e konseque legitima. Exemple, *vidijar* (divenar vidata) esos nun expresata per *vidateskar* o per *videskesar*.

3. Videz *Progreso* N° 73, p. 38-42.

4. N. B. : L' autoro ipsa votis pos diskuto kontre sua propozo.

5. Analoge ad *infantrio*, *kavalrio* (decidi 709, 732: IV, 693; V, 321).

6. Nome, la senco elektrala.

1242. On adoptas unanime **biciklo** vice *bicikleto*, e konseque **biciklego** vice (la olda) *biciklo* [IV, 234].

1243. On adoptas **bilorneto** vice *binoklo* (anciena senco).

1244. On adoptas **birko** vice *betulo* (IV, 662).

1245. On adoptas **bufar**, ed on vicigas *bufo* per *bufono* o *bufonkantisto* (IV, 9, 203).

1246. On adoptas **cemento** vice *cimento*, e **cementacar** vice *cementar* (V, 29).

1247. On adoptas unanime **centono** [DEFIS] por : D. *Cento*, *Flickwerk* ; E. *cento* ; F. *centon* ; I. *centone* ; S. *centon*, en la kazo ke la sufixo *-on* esos supresita (videz decido 1219).

1248. On adoptas unanime **cimitaro** vice *cimitero* [IV, 65 ; III, 322], **duyongo** vice *dugongo* propozita [III, 230, 414], **orangutano** vice *orangutango* [III, 229, 414]. Videz por la tri vorti : IV, 567.

1249. On repulsas l'uzo di *cirke* por D. *ungefähr*, F. *environ* (IV, 212).

1250. On adoptas unanime **cirkum** (prepoziciono) vice *cirke* [1], e **cirko** vice *cirkuso*.

1251. On adoptas unanime **debochar**, **defekto**, **devorar** vice *dibochar*, *difekto*, *divorar* (IV, 712).

1252. On adoptas **demisionar** vice *demisar*. [2]

1253. On decidas, ke **dronar** havos tranzitiva senco [3] (V, 492).

1254. On adoptas unanime **emalio** vice *esmalto* [IV, 712].

1255. On adoptas unanime **esparseto** vice *onobriko* (III, 297, 412 ; IV, 107).

1256. On adoptas unanime **etiko** vice *moralo*, restriktante *moralo* a lua propra senco : « qua relatas la mori » (IV, 233).

1257. On adoptas unanime **evoluciono** vice *evoluco*, e konseque la verbo **evolucionar** [4] [IV, 170].

1258. On adoptas unanime **involuciono** vice *involuco* (IV, 170).

1259. On adoptas **exportacar** vice *exportar*, ed **importacar** vice *enportar*, komercala senco (IV, 411, 713).

1260. On adoptas **fermento** vice *ʒimo* e **fermentacar** vice *fermentar* [IV, 170].

1261. On adoptas unanime **fiancar** vice *fianc-igar*, e konseque **fiancito** vice *fianco* [IV, 597].

1. L'adverbo esos *cirkum-e* ; la verbo, *cirkumar*.

2. Formo plu internaciona e min ambigua.

3. La senco dil nuna *dronigar* ; konseque on dicos **dronesar** vice la nuna *dronar*.

4. De qua derivos reguloze : *evolucion-ismo*, *-isto*.

1262. On repulsas adoptar *flagrar* en la senco III, 469, sen supresar ol en la nuna senco.

1263. On repulsas adoptar *flagrar* en la senco III, 469, e chanjar *flagrar* a *flakerar* o *flikerar*.

1264. On repulsas *flakerar* o *flikerar* vice **flagrar** (III, 469, 626, 627).

1265. On adoptas **flagrar** en la senco III, 469, e supresas la nuna *flagrar*.

1266. On adoptas la formi **folietono**, **talioro**, vice *folyetono*, *talyoro* [1].

1267. On adoptas unanime **forejo** vice *furajo* [IV, 602].

1268. On adoptas **fosato** vice *fosajo* [IV, 166, 351].

1269. On adoptas la verbo **frikasar** e supresas *frikaseo* (qua divenas *frikasajo*) [IV, 76].

1270. On adoptas unanime **funelo**, **klefo**, **pastelo**, **piocho**, **raboto**, **riglo**, **shovelo**, **striglo** kom nomi di kozi od instrumenti, e konseque supresas la verbi *funelar*, *klefar*, *pastelar*, *piochar*, *rabotar*, *riglar*, *shovelar*, *striglar* [IV, 567] [2].

1271. On adoptas **herisono** vice *eriso* [3] (V, 30).

1272. On adoptas **instanto** vice *momento*, e donas a **momento** la mekanikala senco [IV, 173].

1273. On repulsas la supreso di *introducar*, e chanjas ol ad **introduktar** [4].

1274. On adoptas unanime **jeleo** vice *jelato* (V, 97).

1275. On adoptas **karikatar** vice *karikaturar* (IV, 603).

1276. On adoptas la verbo **klaudikar** vice *lam-esar*, e **klaudikanta** vice *lama* (V, 341).

1277. On adoptas la verbo **klishar** (vice *klishigar*), de qua derivos **klishuro** vice *klisho* (V, 97).

1278. On repulsas *klisheo* vice *klisho* (V, 97).

1279. On decidas unanime chanjar la senco di **komutar** segun la defino : IV, 172.

1. Pro analogeso ad *folio*, *taliar*.

2. Ca verbi vicesos da *funelagar*, e c.

3. On konservas *herisar*.

4. Analoge a *deduktar*, *induktar*, *konduktar*, *produktar*, *reduktar*, *seduktar*. *Introduktar* dicesas nur pri l' ago ceremoniala (introduktar ulu che altru), e metafore pri l'introdukto ad libro. Altre on devas uzar *enduktar*.

5. La precipua motivo esis (ultre la dusenceso di *lam-ino*), la dusenceso di D. *lahm*, qua signifikas anke paralizita. Pluse semblis, ke por ta nociono di ago on devas prefere departar de verbo (existas klaudiko pasema, acidentala, simulata, e c.).

1280. On adoptas unanime **konskriptar** e **konskriptito** vice *konskriptigar* e *konskripto* (V, 98).[1]

1281. On decidas unanime chanjar la senco di la radiko **korelat** segun la defino IV, 231 [2].

1282. On adoptas unanime **korvear** vice *servutar* [IV, 714].

1283. On adoptas **lauso** vice *pediko* [IV, 662].

1284. On adoptas unanime **limeto** vice *limedo* (V, 274).

1285. Vice *ludar* en la muzikal e teatrala senco on adoptas **plear** (E. *to play*) (III, 35).

1286. On ne bezonas specala verbo por la senco 3-ma dil artiklo : *Ludar*, *plear*, *jugar*, *kolpar* (III, 35) [3].

1287. On adoptas unanime **lurar** vice *logar*, e **lurilo** vice *esko* propozita (V, 67 ; IV, 9, 157, 158).

1288. On adoptas **logo** por la navala instrumento [IV, 201].

1289. On adoptas **mardio** vice *marsdio* e **saturdio** vice *saturndio* (IV, 157, 347, 348, 416).

1290. On adoptas unanime e definitive **maskulo** vice *maslo* (decido 715 : V, 66).

1291. On adoptas **mayoro** vice *majoro* (IV, 159) [4].

1292. On adoptas **medalio** vice *medalo* (V, 555) [5].

1293. On adoptas unanime **mediata** e **mediacar** quale li esas definita (V, 347).

1294. On adoptas **mestico** vice *metiso*, e repulsas *metico* e *mestizo* (V, 28).

1295. On adoptas unanime **muskulo** vice *muskolo* (V, 341).

1296. On adoptas **nielizar** vice *nielar* [6] [IV, 601].

1297. On adoptas **nuco** vice *nuxo* [IV, 712].

1298. On adoptas **obcena** vice *obsena* [7] [V, 99].

1299. On adoptas unanime **oficiro** vice *oficero* [8] (IV, 227).

La sekretario,
(*Pluso sequos*). L. COUTURAT.

1. Analoge a *deskriptar*, *preskriptar*, *proskriptar*, e *rekrutar*.

2. To esas, departar de la verbo *korelatar* por derivar familio analoga a ta dil verbo *relatar*.

3. Por ta 3ma senco on opinionis, ke *riskar* (*en ludo*) suficas. Por la 4a, on havas *strokar*.

4. Por evitar konflikto kun *majora* (decido 130 : III, 466).

5. Komparez *medaliono*.

6. Konseque, **nielo** vice *niel-uro*.

7. Se DE BEAUFRONT dicis en la diskutado : « *Obcena* esas analoga ad *abceso*. Se on skribus *obsena*, on devus anke skribar *abseso*, qua divenus tale nerikonocebla ».

8. Por evitar la dusenceso *ofic-ero*. *Oficiro* esas exkluzive militista e naval oficisto.

SKISURO PRI LA CHINANA LINGUO

La Chinana linguo esas monosilaba linguo, qua konservis formi plu arkaika kam le cetera monosilaba : Tibetana, Burmana, Koreana, e c. Lua monosilaba radik-vorti restas nevariebla, aceptante nek flexioni, nek prefixi. La Chinana linguo uzas e povas uzar nula alfabeto ; omna lua vorto skribesas per aparta signo (hieroglifo). To esas efekto di la granda difero inter la parol-dialekti e la skribo-linguo di Chino. En la Chinana linguo existas cirke 460 monosilabi (D. *Lautkomplexe*), qui havas diversa signifiki segun la rispektiva intono[1]. Omna 5 speci dil inton-arto esas desfacile lernebla dal Europani. Per ica 5 intoni on obtenas cirke 1289 monosilabi kun definita signifiki. Tamen ica quanto ne suficas e la Chinana havas plura homonimi, ex. la nocioni : « kavalo », « agato », « olda matro », « sanguisugo » esas expresata per same intonita *mà*[2] ; la difero existas nur en la skribo-linguo. Por evitar obskureso ed ambigueso la Chinana formacas « duopla vorti » : 1e per repeto di monosilabo, ex. *mà-ma* olda matro ; o per adjunto di sinonima monosilabo, ex. *mà-huan* = sanguisugo ; 2e per adjunto di simile sonanta monosilabo, ex. *mà-nao* agato ; 3e per adjunto di monosilabo, expresanta generala nociono, ex. *i* signifikas « barbaro » ed « onklino », ma on uzas *i-jen* = barbaro (barbaro + homo), *i-nyan* = onklino (onklino-damzelo) ; 4e per adjunto di aparta « nombrala vorti » analog a nia vorti « paro », « peco », ex. *i-pi-mà* = kavalo (literale : un-peco-kavalo), *mà-sany-pi* = 3 kavali (literale : kavalo-tri-peco). Multa duopla vorti formacesas per adjunto di specala duopligili : *tʒi*, *tou*, *erl*, ex. *i-tʒi* sapono, *fan-tʒi* domo, e c. Omno to esas necesa por la parolata dialekti, ma kareesas da la skribo-linguo.

La difero dil Chinana parol-dialekti esas tre stranja ; la habitanti di du diversa regioni apene komprenas un-altru e mem... per mimo !

Se la du dialekti uzas la sama radik-vorto po ula ideo, lore ta radik-vorto havas du diferanta formi, ex. un dialekto havas *jen* (homo), altra *rin* e c. Ultre la dialekti diferas anke per la gramatiko.

1. Ica vorto esas tre necesa kam en la linguistiko, tam en la muziko, do me enduktas ol ; forsan on dicus *tonizo*, quankam *intonar* esas internaciona pro *Intonation*. (N. Y.). — *Intonar* esas adoptita, forsan kun senco kelke diversa : decido 755 (V, 658) [Red.]

2. La grava acento transskribas la Ch. « grava intono ».

Exemple la loko III, 16 dil Evangelio da Joannes esas tradukita en la dialekto di *Foochow* per 27 monosilabi, quankam en la dialekti : *Pking* 29, *Amoy* 32, *Kanton* e *Haynan* 34, *Taichow* 35, *Wenchow* 36, *Swatow* 37, *Hakka* 38 e *Ningpo* 44. Atencez, ke la sama loko dil Evangelio tradukita en altra lingui prizentas sive tre poka, sive preske sama quanto de vorti : Eskimoa 12, Sanskrita 16, Araba 20, R. Polona, Cheka 21, L. Turka 22, Madyara 24, E. G. Bulgariana, Persiana, Finna 20, I. 26, D. 27, le Skandinaviana 28, Holandana, Portugalana 29, F. S. Malaya 30, Rumaniana, Kataluniana 32 [1].

La Chinana hieroglifi uzesas anke da la Koreani, Japonani e la populi di Indo-Chino. Danke ad ica fakto la Chinani povas interkomprenar ta populi, adminime... skribante! Mem la libri dil Koreani, Japonani, Tonkinani, e c. fluante lektesas da la multa instruktita Chinani ; se on uzus ula fonetikal alfabeto, on ne atingus tala komodeso. Ula autoro Europana propozas adoptar ula Chinanatra skribo en l' Europana lingui ; nu, danko pro la bona deziro ! La Chinana skribo-linguo kontenas 49030 skribo-signi; tamen on ne pensez, ke ta quanto esas limito : on ya enduktas ofte nova hieroglifi, fondita sur la principi di le anciena.

La hieroglifi dil Chinani apartenas a 6 kategorii segun la historio di sua origino. Komence oli esis nur imaji dil rispektiva idei, ex. on desegnis suno, okulo, e c. kande on intencis skribar li ; pose on kompozis la komplexa hieroglifi ek le simpla. Omnakaze la rapidemeso dil skriberi igis la desegnuri tote nerikonocebla !

Relate la gramatiko, la Chinani ne dicernas nia parol-parti e frazo-parti : omna vorti klasifikesas per *shi-tʒi* = « importanta vorti » e *syuy-tʒi* « neimportanta vorti » ; l' unesma kategorio equivalas quaze nia substantivo, adjektivo, verbo ; la duesma kategorio equivalas quaze nia flexioni, afixi, konjuncioni ; certe omno lo esas nur *quaʒa*, pro ke la vorti dil Chinana tote ne varias, ex. la simpla nocioni dil verbala tempi expresesas per multa helpiva vorti vice nia flexioni e nia afixi.

Le *shi-tʒi* esas sive *ho-tʒi* = « vivanta vorti », sive *si-tʒi* = « mortinta vorti » ; la vivanta vorti esas la vorti qui aceptas signifiki, nur kande li esas ligita kun altra vorti ; la mortinta vorti havas sempre sama difinita senco e signifiko ; ex., la monosilabo [2]

1. Komparez *The gospel in many tongues* da la Britana e Stranjera Biblala Societo.

2. La Chinani pronuncas ne *ha-o*, ma per una silabo *hao*, simila *haw*.

hao signifikas « bona », ligite kun *jen* « homo » (*hao-jen* = bona-homo) ; tamen aparte *hao* povas signifikar anke « amar », « amanta », ex. *jen hao wɔ* = (la) homo amas me ; on dicas anke *tʒe-hao* « ancien amikeso », *hao-da-guy* « tre chere », ube en unesma kazo *hao* esas substantivo, en duesma ol esas nia « tre ». Pro to *hao* esas « vivanta » vorto, ma *jen* restas sempre « homo », do lu esas « mortinta » vorto.

La radikaro Chinana havas nula internacioneso e la Chinani mustas studiar l' Europana lingui sen irga fundamento, tala kam havas ex. Franco o Germano studiante la Angla linguo.

On vane exkluzis de Volapük la litero *r* pro nura Chinani : li pronuncas *r*, quankam ne pure, ma anke plura Europani pronuncas kartavata vice la normala *r* : tale la Parisani, anke la plu multa Judi, e simple la kartaveri de diversa nacioni. Se on bone konocas ula linguo, on komprenas la kartavata pronunco, ex. dil infanti.

Anke on vidas, ke la simpleso di la Chinana gramatiko sempre genitos diversa erori en uzo di Esp-o, ex. l' akuzativo, l' adjektivala pluralo, e c. En Ido on havas nulo desfacila por la Chinani, pro ke la logiko esas la sama che omna populi e l' eufonio ed evito di desfacila konsonanto-komplexi multe helpas omna populi qui ne esas Slavi o Kaukaziani [1]. E la praktiko dil futuro montros, qua de la mondolinguala projeti esas maxim facila por la maxim multa homi. Nuntempe to esas Ido, quon me sempre konstatas, studiante la stranjera e precipue l' Orientala lingui.

N. Yushmanov,
Studento-Orientalisto.

LA PAVORO CHE L' INFANTO

I — La Kauzi dil Pavoro.

La pavoro esas probable l' unesma emoco dil infanto. Ol aparas a ni kom reakto di defenso, produktata da l' instinto di konservado. Semblas ke on pavoras, pro ke on judikas su kom minacata pri sua existo : sive ta minaco esas reala, sive ol esas imaginala. E ya esas tale en multa kazi. Infanto qua nultempe ja esis batata, kelkafoye respondas per rideto a la gesto di ta qua su avancas por frapar lu. Altri, minacata da proxima danjero, duras

1. La Kaukaziana populi, ex. Georgiani ed Armeniani, havas la soni e l' akumulo di konsonanti plu desfacila kam che la Slava lingui.

ludar ed amuzar su. Fine, por la maxim multa mikri, l' ideo dil morto, la vido di kadavro, nule esas alarmanta. Quanta orfanin on vidis, qui akompanis per naiva e tuchanta gayeso la departo di lia patro a la tombeyo! Tre ofte, la terori quin ni konstatas esis ecitata da nia propra pavori, pro la kontagio dil afektala standi.

Se on egardus nur ta fakti, on esus tentata kredar (e plura autori afirmis lo), ke l' unesma infanteso ne konocas la pavoro. Tamen to ne esas exakta. Nam ni renkontris, en l' animala serio e che l' infanto, ula pavori *instintala*, ante irga experienco. La yuna kavali fugas quik kande li flaras la prezenteso di ula lupo, mem kande li nultempe ja renkontris un de ta animali. Segun Preyer, mult infanti timas la hundi e la kati ante esar mordita od ungagita. Generale on povas dicar, ke l' infanteto, precipue kande lu esas nervoza, pavorigesas da omna fenomeno nekonocata, nova. Ne esas facila explikar ta primitiva terori. Darwin asertas, ke li esas heredala emoco, efektigata da la sencesa danjeri qui cirkumis la vivo di nia unesma ancestri. Forsan esus plu exakta vidar en oli nur instinta defenso, pozita dal Kreinto en la vivanta ento, por obligar ol a prezervar sua existo.

Rezume, l' okazioni qui kustume naskigas la pavoro (e ta pavoro kelkafoye persistas che l' adulto) esas la *soleso*, *l' obskureso*, e per asocio, la nigra objekti e l' ombri, l' extraordinara bruisi, la timo falar, la vido dil senmezureso, dil sango, dil enti ed objekti ne familiara.

E pro ke ni savas, per la studio dil mekanismo di la pavoro, ke exter kelka nequietesi racionala naskinta pos ula malajo recevita, la maxim multa timi genitesas da morbatra asocio di pavorigiva imaji, ni devas agnoskar, ke la parenti e la doceri ya furnisas a l' infanto, ne ja provizita per tala imaji, l' elementi por lua jornala o noktala teruri. Per nia neprudenta paroli, nia senfina minaci pri *Croquemitaine* (*Krokmiten*, speco de ogro), *loupgarou* (*lu-garu*, homo-lupo), tondro, e c,, ed anke per l' exemplo di nia propra angori avan la maxim mikra sufro, ni ya, vere kultivas la pavoro en l' infanteti qui cirkumas ni.

II — La Formi dil Pavoro.

Existas multa gradi en la pavoro che l' infanto e l' adulto. Ed on devas sorgoze distingar la normala pavoro de la pavori anomala o **fobii*. Ni nomizas normala omna emoco qua esas nur momentala e falas pokope, pos l' expliko dil fenomeno e la kons-

tato di lua nenociveso. Ma oportas konsiderar kom anomala la persistanta pavori, senkauza, e qui divenas quaza obsedi. Singlu de ni renkontris sur sua voyo kelki de ta desfelica nevrosiki quin pavorigas la spaco, la stradi e la placi (*agorafobio), od anke la pavoro dil soleso, la pavoro dil turbi, la pavoro redeskar (*ereutofobio), e c. Depos lua acidento an la ponto di Neuilly, Pascal sempre vidis abismo proxim su[1]; Bacon esvanis dum la eklipsi; Bayle esvanis audante aquo fluar. Me konocas infanto inteligenta qua nultempe povis vidar, sen esar malada, un butono dessutita de ula vesto. Lu esas nun viro adulta, ma lua *fobio permanas, e mem altri jus adjuntesis: oli probable duktos lu a la foleso. Sendube esus posibla, per l' atencema exameno di ta anomala pavori, diagnozar frue ula mentala nesufici, e forsan impedar la evoluciono di kelka nevrosi o mem la kompleta dekado di ula pensado.

III — La Kuracado dil Pavoro.

La pavoro, precipue kande ol duras, akompanesas, che l' inanto e che l' adulto, da standi dolorigiva, ed ulfoye danjeroza, qui esas bone konocata, e quin ne esas utila memorigar. Oportas do kuracar ol frue. E pro ke esas plu facila priventar kam risanigar, la profilaxio devas preirar la kuracarto, hike quale en medicino.

1° *Profilaxio.* — Pro ke l' imaginado dil infanto organizas ya, per terorigiva imaji, la reprezenti qui efektigas lua pavoro, la gepatri e l' edukisti devas senkompate eskartar de lia konversado omno quo povus naskigar ta imaji. Same, on evitos lektigar dal infanto ula stupida rakonti qui preparas por lu absurda terori o kruela deliri; precipue, on familiarigos lu rapide kun la kozi qui povus terorigar lu, quale exemple la tondro e l' obskureso. Se lu konstatas nia posturo kalma e quieta avan ta fenomeni, lua koncio balde esos tote quale la nia. Fine, on explikos a lu, per maniero samtempe simpla e klara, la mondo en qua lu vivas, l' objekti e la enti qui aspektas a lu kom misterioza e kelke pavorigas lu. E la exakta konoco dil kozi, la cienco, destruktos la falsa koncepti, la mala asocii di idei quin lu havis. Ni tale vicigos che lu l' angoro avan la nekonocajo da la kuriozeso a la konocajo, gajo di lua futura progresi intelektala.

A ta intelektala kulturo, on adjuntos la kulturo dil standi afektala ed aktiva. E pro ke nia emoci esas, segun James, ligita a

1. Ico esas legendo nevera [Red.].

korpala modifiki, ni utiligos ta korelati. Se, per higieno e konvenanta exerci, ni igos l' infanto vigoroza e sana, ni anke prezervos lu de la morbatra pavori. Per kustumigar lu a posturi energioza e fiera, per obligar lu dominacar sua nervozeso, konservar lua kalmeso, restar mastro di su ipsa avan ula danjeri od avan sua propra sufri, ni facos ek lu *forta* homo. On kustumeskas omno, mem la danjero. Ta familiareso kun la danjero esas necesa al explorero, a la soldato, a la medicinisto, por ke li povez konstante riskar lia vivo. Per advoko al propramo on obtenos, ke l' infanto, en la maxim multa kazi, venkos sua sentemeso. E de la multipliko di ta venki naskos la vera kurajo.

Fine, l' advoko a la religiala sentimento povos divenar, en la boko di gepatri o di edukisti habila, marveloza fonto di sekureso. Kande l' infanto bone komprenos, ke la manuo di Deo cirkumas e protektas ni ye omna momento di nia vivo, l' ideo pri l'omnopovanta e bona Providenco donos a lu fido e forco.

2e *Kuracado.* — En la normala kazi, on utiligos la edukala moyeni quin ni jus rekomendis, insistante pri la itero dil posturi e dil agi kurajala ed esforcala. Ma se on renkontras ula pavori persistanta, obsedanta, haluciniganta, morbatra, on devos konsultar specalisto dil nervala morbi.

Oportas ne donar a ta simpla konsili la valoro di recepti nefaliiva e definitiva. La psiko-fiziologio dil pavoro ja esas nur amorcita, e mem se ol esus finita, restus ankore multa empiriko en l' aplikado di lua legi tre generala ad aparta kazi. La kulturo dil infanto, quankam ol devas su apogar sur l' infantala psikologio, ante omno restas arto delikata qua postulas granda habileso, sagaceso ed injenio.

G. Jeanjean, ek *L'École.*

trad. Jean Choblet.

LA KEMIALA BAZO DI MENTALA MORBI

(Nova voyi di la psikiatrio.)

Se mentala trublesi vere meritas la nomo *morbo*, ta trublesi mustas eventar, same kam l'altra morbi di la korpo, sur determinita materiala bazo.

On konceptas kom tala bazo la nervala substanco di la cerebro. Sub la influo di la patologial-anatomiala koncepti, enduktita da Virchow, on esis inklinata konceptar mentala morbi kom morbi di la cerebro, e pro to on deziris saveskar ulo pri lia speco, lia

esenco e lia limiti ek la morbala alteri di la celulala kompozanti. Ma la patologial-anatomiala explori, qui en altra domeni triumfegis, hike preske tote faliis. Quankam la mikroskopi sempre pluboneskis, quankam la mikroskopala kolorizo-metodi sempre plu developesis e deskovris sempre plu subtila partikularaji di la strukturo, omna ta helpili sucesis nule pri kelka mentala morbi. Ta morbi restis « funcionala » trublesi, t. e. trublesi pri qui on ya konocis la efekto, ma ne la kauzo.

Eceptita esas kelka mentala morbi, e lia nombro sempre augmentas. On trovas exemple che inata mentala trublesi, qui apartenas a la grupi di idioteso e imbecileso, grava alteruri di la cerebro, ofte mem deformuri. Anke che la « senila imbecileso » on deskriptis recente patologial-anatomiala signi, di qui la kauzo esas subnutrado pro arterioskleroso. Same la progresiva paralizo esas organala mentala morbo pos infekto. Anke la cerebro di paraliziko montras determinita deviaci de la normala cerebro.

Mem se tala mikroskopala explori duros e certe promisas multa sucesi, tamen on ja abandonis generale la espero penetror per li a plu profunda kompreno di la mentala morbi.

Tante plu multe la ciencala intereso turnas su a tote nova metodo, qua apartenas a la fiziologiala kemio. En omna organo eventas dum lua vivo chanji qui konsistas en gradopa destrukto e konstrukto di lua elementi. Konocate on nomizas tala destrukto e konstrukto kom « materio-kambio ».

Ek la speco e grandeso di ta materio-kambio on povas konoceskar, ka la organo esas sama. Morbala alteri manifestesas per chanjo di materio-kambio. On povas ofte konoceskar ta chanjo (per la exakta explormetodo) plu frue, kam konstatar la morbo per patologial-anatomiala exameno.

En la psikiatrio tala funcionala diagnozarto depos kelka yari pleas grava rolo. Ol servas por exakte dicernar la paralizo de altra trublesi. On precipue konoceskis, ke la korpo di la paraliziko povreskas ye fosfora substanco extreme importanta por la cerebro, la *lecitino, de qua la cerebro di la paraliziko sekrecas plu multo kam normala cerebro.

On povas pluse pruvar anke altra perturbi di la materio-kambio. Exemple, la liquido sekrecata da la cerebrala kaverni esas patologiale alterita. Finale, anke la konocata reakto di Wassermann repozas sur chanji di materio-kambio, per ke formacesas nova kemiala korpi, qui cirkulas en la sango.

La signifiko di la sudicanta pozitiva reakto di Wassermann ne esas ja detale klarigita. La deskovrero esis inklinata atribuar lo a

la produkto di protektanta korpi, dicita « antikorpi », kontre la venenoza produkturi di la materio-kambio di la *spiroketi. On povas dubar, kad ita opiniono esas justa. Ke la formaco di tala protektanta materii, « pareiva korpi » [1], en la vivanta organismo ne esas rara, ni savas pri la infektiva morbi e la doktrino di la imuneso. Segun quante che mentala morbi produktesas tala « pareiva korpi », esas problemo, qua apartenas a la lasta yari, ed avancis maxim sucesoze per la geniala labormetodo di la fiziologiisto profesoro Emil Abderhalden en Halle. Se omna signi ne trompas, ni esas en la komenco di periodo richa ye deskovri e surprizi, qua efikos egale fekundigante en la diversa domeni di la biologio.

Se on antee parolis pri kombato por la vivo, on pensis precipue la vera interkombato dil animali, en qua la venkinto restis sola sur la kombateyo, kontre ke la venkito perdis la vivo. Ma la kombato por la vivo esas plu generala. Ol eventas omnube vivo kolizionas kun vivo. Ja la maxim infre organizita enti posedas armi por liberigar su de lia adversi. Ma pro ke la organismo di la plu alte organizita animali e di la homi esas nulo altra kam granda celulala stato, omna membro di ta stato, quankam lu perdis sua individualeso, tamen posedas la kapableso forpulsar detrimenti. Ica enemiki ne esas necese vivanta enti. Suficas ke li konsistas ek organala substanco, ek organika kemiala kombinuri, quale esas precipue la albuminoida formacuri. Anke la vivanta celulo esas tala albuminoida formacuro; ma ol esas diferanta segun la speco, segun la individuo e segun la organo.

Kande stranjera albuminoida kombinuro atingas celulo, eventas kombato inter la kemiala forci di la du, en qua kombato detrimentesas vel la korpala celulo vel la stranjera albumino. La helpili quin la korpo disponas en ta kombato esas multa. La korpo-stranjera albumino penetrinta en la organismo dissolvesas en la intestinala tubo, gradope destruktesas, desvenenizesas ed erste pose asimilesas. Finale singla celulo posedas o produktas protektanta materii, qui, se la stranjera albumino atingas li, gradoze destruktas ol. Exter la digestal aparato la stranjera albumino povas penetrar en la sango-cirkulado. Tale la bakterio-albumino cirkulas en la sango. La « pareiva korpi » produktesas okazionale anke kontre la korpo-propra albumino, se en la korpo naskas nova speco di albumino. Co eventas exemple dum la gravideso. Hike la placento konsistas ek nova albuminala korpo. E quik on konoceskas, quale naskas pareiva korpi en la sango.

1. D. *Abwehrkörper* (parear = *abwehren*).

Ma on juste questionos, quale tala procesi relatas la nasko di mentala morbi. Kad mentala morbi esas infektiva morbi? On devas respondar: No e yes. No, pri ke vivanta korpo penetras de extere ed ankragas su en la cerebro, quale la spiroketi che la paralizo. Ma existas en la korpo granda nombro de organi, di qui la funcioni esis longe nekonocata, e quin on judikis pro to kom superflua. Tala organi esas la tale dicita « glandi kun interna sekreco », qui ne debitas sua produkturi, quale altra glandi, ad extere, ma en la sango-cirkulado. A ta glandi apartenas precipue la glandi tiroida [1], la surrena kapsuli [2], la glando pineala [3] e la cerebrala apendico [4]. Anke la sexuala glandi produktas, ultre lia chefa produkturo (la jermala celuli) aparta sekrecuri. La partikulara efiko di ta glandi ne esas ja konstatita. Ma esas certa, ke li esas tre importanta por la normala procedo di omna korpala funcioni, quale exemple por la kreskado, amasigo di la graso, la sangopreso e la materio-kambio. Mem mikra altero en la kompozo di la sekrecuro venanta de nejusta funciono di la glando povas efektigar grava trubli. La morbala sekrecuri qui lore cirkulas en la korpo efikas quale stranjera albumino. La organismo produktas « pareiva korpi » destinata por gradopa destrukto di la alterita produktaji. Ta gradopa destrukto eventas pokope, ma dume formacesas interkorpi, qui esas grava veneni por la cerebrala kortico. Sub la influo di tala venenala procesi developesas la mentala morbi. Per to on komencas komprenar, pro quo la mentala morbi povas heredesar, nome, se la morbala funciono di la « glando kun interna sekreco » heredesas.

Hike nule traktesas hipotezi, supozi, a qui mankas reala sulo. La konjekto konfirmesas da biologiala experimenti. Esas la merito di Dro Famer, chef-mediko di psikiatriala seciono di la borgezala hospitalo en Stuttgart, facir la unesma experimenti en ta relato, kun la helpo di profesoro Abderhalden. La pruvo eventas yene : La sango di mentale malado mixesas kun la glandala organi, ed on observas lia gradopa destrukteso. En ula serio de mentala morbi la reakto esas negativa. To esas la funcionala trublesi di la manio, melankolio e histerio. Ma la reakto esas altra che la imbecileso di yuni, quan on judikis til nun anke kom funcionala trubleso. Hike trovesas en la sango, abundanta « pareiva korpi » e to kontre glando tiroida, sexuala glandi e

1. D. Schilddrüse.
2. Nebenniere.
3. Zirbeldrüse.
4. Hirnanhang.

cerebrala kortico, t. e. la serumo di la imbecili digestis la albumino di la glandi, chanjante li a plu basa produkturo di la gradopa destrukto di la albumino, a la peptono. Pluse on deskovris che mentala trublesi, qui developesis pos la maladesko di la « glando tiroida » (kropo, Basedow morbo), « pareiva korpi » kontre la glando tiroida. La nova konoco maturigis anke kelka praktikala rezultaji. Ante omno on povis certigar la dicernanta e frua diagnozo di la imbecileso di yuni. Pose on sucesis anke plubonigar e haltigar la morbala proceso per ofrita « tiroidala tabuleti », per qui on reparas la manko di nealterita glandala materialo. Segun quante la doktrino di Abderhalden pri la pareiva korpi divenos fekunda por la psikiatrio e specale por ta *psikosi, quin on cadie nomizas kom funcionala, esas questiono di la tempo. Ma certa esas ja cadie, ke ol docis a ni marchar sur tote nova voyi.

(Segun Dro van Troy ek *Tagespost*).

Dro Hermann.

HELEN KELLER

Surda-muta-blinda

(*Sequo.*)

Ni ne sequos Helen Keller en la detalo di lua studii: lo maxim interesanta esas evidente la komenco, t. e. lua inicio a la spiritala vivo. Lua unesma edukado esis proxime ta di l' infanto-gardeni (*Kinder-garten*), favorata da la bela e richa naturo di Tuscumbia. Ma balde, kun l' extraordinara volado qua karakterizas elu, Helen volis lernar omno quon la ceteri lernas, e divenar persono quale irg altra. Ne nur el promenas sola tra la boski, sen timar la shoki dal arbori o la skracho da la dorni, ma el lernis natar, e tale konoceskis la maro kun omna lua diversa ed impresanta fenomeni. Quale omna novica nateri, el facis plunji nevolita, e faliis dronar; el tale mustis gustar la « bitra ondi », e questionis: « Qua salizis la maro? » Pose el lernis plunjar, anke remar (el multe prizas la kanotago), anke kavalkar, e biciklagar, advere en tandemo, kun kompano qua direktas la mashino. El lernis la geografio, quaze ludante, per materiala figuri ek tero e sablo; la zoologio e la botaniko per la metodo « direta » e maxim agreabla. El studiis multe « en la skolo di la vivo », exemple, observante (per la tuchado) la developo di lilio kreskanta e florifanta, e ta di ranyuni natanta en aquario. On kompletigis lua

konoci lektante ad el libri pri ta cienci : la librala nocioni apogesis tale sur la nocioni quan el aquirabis per propra experienco. Do la libri divenis sempre plu necesa a lua instruktado.

Quale el lernis *lektar* e *skribar?* El lernis lektar la alfabeto Braille, en qua singla litero esas kompozita ek kelka punti o plu juste pikuri dil papero (admaxime 6, dispozita en mikra rektangulo); ed el lernis anke skribar en la sama sistemo, quale omna blindi. Ma on uzis anke por el sistemo plu perfekta, ta di la literi vaflatra : co esas literi ordinara (nur kelke simpligita en la formo) quin on imprimas *reliefe* en la papero. La literi esas alta de 4,5 mm. e lia reliefo egalesas la dikeso dil ungo di polexo. Quale la libri en Braille, tala libri esas volumenoza kompare a la nii, tam pro la grandeso di la literi e di la pagini kam pro la dikeso qua rezultas de la reliefo di singla pagino. La biblioteko di *Perkins Institution* furnisis ad el multa libri; ma la libraro di la blindi esas necese restriktita, e pro to l' amiki di Helen Keller fabrikikigis por el specala edituri di multa verki Angla o stranjera. Generale, on devas dicar, ke el trovis cirkum su la maxim favoroza kondicioni e la maxim devota e jeneroza helpi por lua intelektala developo, e mem por lua materiala komforto. El habitas nun domo cirkumata da gardeno, qua donacesis ad el da urbo Philadelphia.

El skribas per diversa procedi: unesme per krayono, quale ni, sur papero ube lua manuo esas guidata; duesme per skribmashino kun literi Braille reliefe imprimita sur la klavi; triesme, per ordinara skribmashino, qua esas plu komoda. Ma el renkontras tale granda desfacileso: el ne povas rilektar su; el mustas fidar a sua memoro por korektigar sua skribajo.

Nun quale el lernis *audar* e *parolar?* La skribado en la manuo, irge quante rapida ol divenas per kustumo, esas tro lenta. On konocas ya la manuala signi, per qui la surdamuti konversas preske tam rapide kam la parolanti. Helen Keller ne povis vidar li; ma el lernis komprenar li palpante tre lejere la manuo di la « parolanto », tale ke el ne jenas lua gestado. Tale omnu qua savas la « manuala literi » povis konversar kun el. Ma co ne suficis. El lernis *lektar la parolo* sur la labii, ne per la vidado, ma per la la palpado. E samtempe el divenis habila perceptar per la tusho omna expresi e nuanci di la fizionomio, same kam el perceptas tre delikate la sentimenti e la karaktero di singla persono per nura manupreso. El dicis pri Mark Twain: « En lua manupreso me perceptas lua palpebrago ». Same kam omna nia gesti, ed aparte nia skriboformo, nia manupresi expresas nia karaktero: « la

manui di la homi quin me renkontras havas muta eloquenteso ». Existas manui di qui la kontakto esas impertinenta; manui qui koldigas quale arktika vento; e manui qui varmigas la kordio « e semblas kontenar suno ».

Fine, per la sama metodo, el lernis « parolar per la boko », same kam la simpla surdamuti, nur vicigante la vidado per la palpado[1]. El devis studiar per la palpado omna dispozesi di la vocal organi e lia vibrado, por imitar li. Kompreneble, ica exercado esis extreme longa e penoza, e komence furnisis nur tre povra rezultajo; nam, quale omna surdamuti, el indijis la kontrolo dil orelo por emendar sua pronuncado: nur la senfina pacienteso di la lernanto e di la docanto sucesis venkar ta desfacileso per konstanta exercado. En la komenco, el povis komprenigar su nur da kelka « iniciiti », qui pro kustumo divinis lua rudimenta artikulado. Ma nun el igas su komprenesar da omni, quankam lua diciono ne povas esar tre agreabla e harmonioza. Fakto remarkinda, kande el parolas kun su, el uzas la manual alfabeto: on vidas ofte lua manui flugetar tre vivace en l' aero; co esas la formo di lua « interna parolado », di lua monologo. Lua memorado anke esas manuala; el havas la frazi « en la fingri », quale muzikisto. Do lua linguo « naturala » esas la *manuala*; la linguo *vocala* (naturala por ni) esas por el artificala e quaze stranjera. Tamen el multe joyis, ke el povis vere *parolar* a sua gepatri, a sua fratino, a sua amiki; e nur la deziro tale komunikar direte kun li povis sustenar lua kurajo en tante desfacila studiado, qua igis el ofte desesperar. On divinas quante el esis felica dicar: « Me ne plus esas muta! »

Cetere, el havas sua maniero perceptar la soni. Ja kom infanto el prizis omno quo sonas o bruisas; el perceptis per la palpo la grondeto di kato e l' aboyo di hundo; el amuzis su palpar la labii o la fauco di sua patrino parolanta o di persono kantanta. El sentas la vibrado di piano, e precipue la basa noti di orgeno, qui igas tremar tota kirko[2]. Simile el esis multe impresata da la katarakto di Niagara, en qua el « sentis l' aero vibrar e la tero tremar sub sua pedi ».

Ma on devas savar, ke lua personal impresi esis konstante kompletigata e precizigata da la deskripti ed expliki sencese donata

1. El komencis ica studiado kun aparta docanto, miss Sarah Fuller, direktisto di la skolo Horace Mann, la 26 marto 1890.

2. « Me esis meze di la kirko, ube la vibradi dil grand orgeno esis maxim perceptebla, e me sentis me batata da la potenta son-ondi, quale mikra navo, en meza maro, batesas da la ondi ». (2 jan. 1900.)

da lua akompananti, precipue da fidela e nefatigebla miss Sullivan. Tale el *vidis* ed *audis* omno per sua docantino. Fakto preske nekredebla : el havas multa plezuro asistante teatrala reprezenti! Advere, el esis sempre admisata dop la ceno por tuchar la aktori, e tale konoceskis la maxim famoza aktori dil Angla linguo, sir Henry Irving e miss Ellen Terry (en New-York, dec. 1895).

En 1893 el vizitis kun multa intereso e profito la Expozo universala, advere, en tre favoroza kendicioni; el esis guidata, ne nur da sua neseparebla miss Sullivan, ma da Sº Graham Bell, qua komplezeme explikis ad el omna kozi; e la direktisto dil Expozeyo donabis ad el permiso « tuchar » omna objekti en omna secioni. Por plu facile palpar la statui, el darfis acensar skalo; e c. El esis kapabla prizar la beleso di la formi per la tucho, ed el admiris aparte la bronza Franca statui, quin el sentis « plena de vivo ». Ica expozeyo esis por el vasta « leciono pri kozi », rezumanta la tota mondo, ed ilustranta lua konoci historial e geografiala.

En oktobro 1893 el komencis sua klasika studii en la skolo Gilman de Cambridge (Mass.), por preparar su a l' exameno di la *Radcliffe College*. El lernis la Latina, pose la Germana e la Franca. La lecioni vocala di lua diversa doceri mustis tradukesar manuale da miss Sullivan. Konseque elca devis, por exekutar plene sua admirinda tasko, lernar la sama cienci kam sua dicipulo, por povar explikar ad el la nova vorti teknikala necesa a la lecioni. El, qua apene eskapabis la blindeso, fatigis tante sua okuli, ke el riskis ridivenar blinda (marto 1899). Pluse Helen ne povis prenar noti dum la lecioni nek partoprenar l' exerci. Nur heme el povis skribar sua taski per la mashino. Omno to igas divinar la desfacileso di tala studii. Ma on komprenos anke, ke tala studii exercis e developis lua atencemeso e lua memorado, qua devis suplear la noti. La studio qua minime plezis a Helen esis la matematiko : l' algebro precipue prizentis multa desfacilaji, pro la komplikeso e diverseso di la signi uzata en « Braille» por tradukar la signi e formuli. Por la geometrio, pro ke el ne povis vidar la figuri trasita sur la tabelo, el devis konstruktar li ipse ek ferfili quin el pozis e formizis sur kuseno : e mem lore el devis memorar la literi qui indikas la punti, la hipotezi, l'acesora konstrukturi, e c. On komprenas do, ke la lernantino recevis plu granda plezuro e profito de la studii literaturala, qui iniciis el a la penso di omna granda autori. El sucesis mem lernar la Greka e lektar la poemi da Homero.

En 1894 Helen eniris (kun sua fidela instrukterino) la *Wright-*

Humason School, en New-York, specala skolo por blindi, en qua on docas a li la parolado e la labio-lektado. Ibe el recevis mem lecioni pri piano e kantado, ma, kompreneble, sen granda suceso.

En 1897-1899, el subisis kun suceso du serii de exameni por enirar *Radcliffe College*; el ne mem havis la helpo di miss Sullivan, e ne povis rilektar sua kompozuri. Malgre tanta obstakli, el aceptesis kun gratuli. Ma el eniris la kolegio [1] erste en 1900. Ibe el duris sua studii, precipue literaturala, qui tante interesis el; ma el ritrovis anke la tormento dil exameni, « la teroriganta inkubo di lua kolegiala vivo ». Pluse el plendis, ke el ne plus havis sat multa tempo por meditar e digestar sua intelektal aquiraji. El sentis (plu kam irgu), ke la programi impozas multa pelmela lerni, qui nule kontributas a la developo di la spirito. El esis do kelke deceptata da la kolegio (ni dicus: l' universitato), quan el imaginis de ante e de fore kom la templo di la cienco e di la sajeso.

Cetere, l' optimismo esas un chefa traito di lua karaktero. Ol esas explikebla per lua forta volado, ma anke per l' eceptala kondicioni di lua vivo; el esis sempre cirkumata e helpata da personi tre inteligenta e tre devota, ed vivis do en mondo tote selektita quaze intence por el ipsa. Pluse, lua sencesa lektado igis el frequentar la maxim eminenta spiriti di omna tempi, e donis ad el tro avantajoza nociono di la homaro. Fine, el ne konocis la « lukto por la vivo » e lua bitra experienci; el apene savas quo esas pekunio, e havas nultempe moneti kun su. El vivas do pure spiritala, interna ed ideala vivo. Uldie kande ulu questionis el, quo esas amo, el respondis: « To esas vere simpla: to esas la sentimento, quan singlu havas por la ceteri ». El ne povas imaginar la malajo e la maligneso. Policisto ocidis elua hundino fidela e tre amata; el dicis nur: « Se lu savabus, quante bona bestio el esis, lu ne ocidabus elu ».

Tale la maligna e sovaja infanto, qua baraktis desesperoze kontre la muri di sua duopla karcero, divenis yunino dolca, inteligenta e benigna. Lua karitato manifestis su frue: ja en 1891 el okupis su por Tommy Stringer, qua divenabis anke blinda e surda ye l' evo de 4 yari; lua patrino esis mortinta, e lua patrulo esis tro povra por instruktigar lu; lu esis en azilo por mendikeri. Helen aranjis suskripto inter sua amiki e samevani, e sucesis kolektar sumo suficanta por sendar la puerulo ad *Perkins Institution*

1. En l' Anglolingua landi on nomas kolegii institucuri di *supra* instruktado, qui havas nulo analoga en la cetera landi.

en Boston. En 1892 el aranjis « teo-festo » por la benefico dil infanto-gardeno di la yuna blindi (ol produktis 10.000 fr.). En 1893, el facis demarshi por fondar biblioteko publika en Tuscumbia, por obtenar kontributi di pekunio e di libri. Cirkum la sama tempo el komencis skribar kelka artikli en jurnali por pedagogio o por pueri[1]; generale, el sempre esforcis profitar l' intereso e la reputeso, quan el konquestis, por helpar sua kompani di desfortuno, la blindi e la surdamuti. El esis por li quaze reklamo vivanta. El ambicias o revas facar por li... publika diskursi!

Nun, quon ni povas konkluzar ek ta marvelatra « kazo », precipue ni mondolinguisti? Ni devas esar tre prudenta, tante plu ke uli pretendis solvar per ica unika kazo omnaspeca problemi etikala, sociala e mem metafizikala. Unesme, on devas admisar, ke Helen Keller esas persono extreme inteligenta per naturo e heredo; ed anke, ke el esis extreme favorata da la cirkonstanci e da sua medio. Ma omna ta koncesi ne impedas, o plu juste konfirmas ica konkluzo: la homo, on dicis, esas intelekto servata da organi. Nu, ta intelekto esas kapabla developar su malgre omna extera obstakli, mem kande ol esas privacita de plura « organi », se nur ol povas uzar ula organi por komunikar kun la mondo e la cetera spiriti. Nia sensi esas nur extera komunikili, qui povas parte mankar, e qui povas suplear l'uni l'altri. L'intelekto ne dependas de li, se nur ol disponas irga komunikilo: e lu povas konceptar e « konstruktar » la mondo per la donaji di *un* senso, tam bone e komplete kam mento qua juas omna sensi. Nultempe animalo, qua posedas omna homala sensi, mem plu subtila, e forsan mem altra sensi, povas atingar la intelektala nivelo di homo privacita de plura sensi.

Certe on ne povas komparar Helen Keller, cirkumata da bonega doceri, profitanta la literatural e ciencala verki akumulita dum yarcenti, ad infanto sovaja e solitara, qua devus edukar ed instruktar su ipsa. El debas multo a la cetera homi, ed a ta admirinda komunikilo, qua esas *la linguo*; e lua exemplo igas ni plu bone komprenar e prizar olua importo. Ma ol revelas o konfirmas anke, quo esas l' esenco di la linguo: ol esas sistemo de signi *artificala* ed arbitriala, tale ke, kande ula speco de signi mankas, on povas sempre vicigar ol per altra serio de signi, diversaspeca ma korespondanta. Por ke irga signo-sistemo divenez *linguo*,

1. Exemple en 1893 el ja publikigis mikra autobiografio en la *Kompano di la Yunaro*. (Lua patrulo esis redaktisto dil *North Alabamian*). El finis sua *Historio di mea vivo* en julio 1902.

oportas, ke ol esez *komprenata*. Or nulu povas donar de extere ta kompreno : la spirito inkluzita en su devas *komprenar per su*, t. e. konstruktar spontane la nocioni korespondanta a la signi. Nur kande ta nocioni aparas, la signaro divenas linguo [1]. Or ica fakultato konstruktar nocioni (okazione di irga signi o percepti) esas propre l' *intelekto*. L' intelekto esas do la vera fundamento o fonto di la linguo. L' animali komprenas ya multa signi, ed agas konforme li ; ma li ne formacas nocioni, e pro to li ne havas propre *linguo*. On remarkis, en la biografio di Helen Keller, la instanto en qua el subite transiris de la uzo automatala di kelka signi (vorti) a la koncepto di la linguo, kom universal expresilo di la penso. Or, se irga speco de signi povas expresar e transmisar la penso, se (quale ja docis la linguisti) la selekto e la senco di ta signi dependas nur de arbitriala konvenciono, unvorte, se omna linguo esas *artificala* kreuro di l' intelekto, l' adopto di linguo *artificala* kom vehilo internaciona di la pensi esas posibla e mem *racionala*. Nam la linguo ne esas « ento vivanta » e misterioza, ma simpla instrumento di la spirito, fabrikita da lu por e segun lua bezoni. Yen, inter mult altra lecioni, la leciono quan ni povas recevar de Helen Keller, marveloza pruvo di la povo dil intelekto e di la volado [2].

L. Couturat.

LA GRANDA TASKO DI LA TRIESMA KONFERO DI LA PACO

La maxim grava tasko dil 3-esma Konfero di la Paco esos furnisar a sua propra konstituco certigo pri la durado di lua labori e la bona organizo dil *Verko di La Haye*.

On konocas l'origino dil Konferi di la Paco. Nulo indikas, ke

1. Ico esas verajo preske triviala por la linguisti ; singla infanto mustas *rikrear* por su e per su la linguo, quan lu semblas recevar pasive de sua gepatri ; e co esas l' esencala expliko di la necesa e sencesa « evoluciono » di la lingui, t. e. di lia altero en la *semblanta* transmiso de un generaciono ad altra. Linguo ne esas ento vivanta kontinue ; ol rinaskas reale en singlu de ni, ol esas nia personala verko.

2. Apud la kazo di Helen Keller importas mencionar ta di Marie Heurtin, naskinta en Vertou (Loire-Inf., Francio) en 1884, qua esas surda-muta-blinda *de sua nasko*, e quan edukis la « fratini » di *Notre-Dame de la Sagesse* en Larnay, proxim Poitiers. Lua biografio facesis da Sᵒ Louis Arnould, profesoro dil universitato di Poitiers. Lua kazo esas min brilanta kam ta di Helen Keller, nam, filio di humila rurani, Marie Heurtin havis nek la sama naturala doti nek simila familial e social helpi. Tamen ol ne esas reale min admirinda e min pruviva. La sama establisuro edukas nun elua fratino, qua havas la sama infirmeso.

lore on kredis fondar permananta verko. Mem la konfero ipsa di 1899, qua en sua final akto expresas plura deziri relate la posa diskuto di la questioni, quin lu povis nek solvar nek studieskar, abstenas indikar quale esus organizata ica diskuto. La granda kontributo dil unesma konfero ad l'organizo dil konferi di La Haye esas donir oficiala indiko, ta dil Konferi di la Paco. Esas Sioro de Beaufort, ministro di exterlanda aferi di Nederlando, qua indikis en sua inaugurala diskurso, qua esus la granda skopo di ca kunsidi : fermigo dil Paco per la developo dil yuro dil populi e dil organizo internaciona.

Apartenas a l'Uniono interparlamenta la honoro insistir pri la durigo dil verko di l'unesma konfero, e prezidanto Roosevelt, respondante ad 1ª letro dil interparlamenteri, la 24 septembro 1904 en Washington, promisis invitar « balde la cetera nacioni partoprenar la duesma kongreso di La Haye ».

Ed il duras : « Me sentas e certe vi anke sentas, ke nia esforcadi devas vizar donar impulso a la kompletigo dil verko komencita en La Haye, same kam omno facata nun devas konsideresar ne kom nova kozo ma kom sequantajo ». Do de la unesma dio la konfero di 1907 konsideris su kom ica sequantajo. La Nederlandala guvernerio kontributis ad ico imprimigante per ora literi sur la skrib-kuseno disdonita a la delegiti : « Duesma internaciona Konfero di la Paco ». Existis uli, qui ne poke astonesis. Tale la Konfero di la Paco divenis institucuro, qua havas sucedanta sesioni. Ma ta institucuro ne ja esas organizita. La konfero di 1907 vidis probi vers organizo; oli abutis nur partale. E tamen esas forsan la rezulti obtenita en ica domeno, qui, quankam partala, konsideresos uldie kom le maxim grava dil verko dil tota 2-esma konfero. On savas, ke ica rezulti esas tre modesta : esas unesme la deziro pri vidar 3-esma konfero kunsidor en futuro mem tre poke fixigita, pluse acentizo pri durado, pri permano dil verko di La Haye; pose esas la deziro vidar ica triesma konfero plu bone preparita kam la duesma, do ankore un pazo vers la bona organizo dil fortesi.

Esas sur ica voyo, ube engajis su la stati, ke la 3-esma konfero devas facar nova e decidita pazo. Questionesas pri evitar la disipo di fortesi e di voli, olqua esas tro evidenta en la nuna sistemo. En omna konfero quale en kunsido di irga deliberanta asemblajo, existas sempre plura questioni, quin diskutas e studias eminenta e kompetenta homi, ma pri qui esis ne-posibla trovar solvo, malgre la maxim bona volo. La questioni ri-aparos certe en la programo dil sequanta konfero.

Esus saja ekonomio komisar uli de ica homi por durar lia studii, lia kunlaborado, *inter* la sesioni dil konfero, kun la mandato serchar, forsan per helpo di nova konsili, la solvo dil problemi. Inter altro on devus komisar li por examenar, qua esus la nova problemi suficante matura por submisesar a la diskuto dil sequanta sesiono di la konfero. La konferi sub la nuna sistemo esas plu o min izolita l' uni del altri. Li esas quaze insuli. Ica izoleso esas nociva.

Oportas ruptar kun ica sistemo di ekonomio ne-previdanta. Oportas krear *ponto inter l' insuli.*

Me hike ne diskutas pri la detali relate la konstrukto di ca ponto. Advere, la problemo ne esas facile solvebla. Ma on prizentos sendube a la 3-esma konfero plura propozi pri ica temo, qui formacos valoroza kontributi a la debati.

To quo importas esas, ke la stati kreez la mashinaro, qua certigos la durado dil verko di La Haye.

Nur li povas facar ica laboro. La yuristi, la pacifisti, la populi esas ibe por furnisar la mashinaro, ne nur la moviva forteso, ma anke la prima materii, me volas dicar la elementi dil diskuti.

Ek *Le Palais de la Paix*, La Haye, 1913.

CHR. L. LANGE,
Generala Sekretario dil Uniono Interparlamenta.

trad. Gunvar MÖNSTER.

LINGUALA QUESTIONI

Pronuncado di kelka vokali.

Italiana samideano questionas, quale on devas pronuncar ex. *kreuro* : kad on devas pronuncar ol segun la regulo di la diftongi, t. e. acentizante *e* same kam en *neutra*. — No, on devas pronuncar *e-u* separite, pro ke li apartenas a du diversa silabi : l' una a la radiko *kre*, l' altra a la sufixo *-ur*. Advere, co implikas (postulas), ke on savas la linguo e rikonocas la radiko di la vorto. Ma la linguo esas facita por ti qui savas ol; lektanto qua ne savas Ido mustas facar mult erori di pronuncado plu grava kam ica. Cetere ca kazo esas tre rara; ed on povas remarkar, ke en la selekto di la radiki ni evitis maxime posible la radiki finanta per vokali, precize por evitar ta mikra *hiati* qui rezultas de l' adjunto di finali vokala o di sufixi (sempre komencanta per vokalo). [1]

1. Nia Esp-ista « amiki » nule darfas kritikar Ido pri ca punto, nam li havas la sama partikularajo en sua linguo. Ex. la verbo *balai* (balayar) genitas la formo *balau*, quan on devas pronuncar *balá-u*, e ne quale

Nomi di la konsonanti.

En la parola expreso di formuli ed equacioni di matematiko, fiziko e kemio, esas importanta, ke singla literi pronuncesez kun suficanta klareso e distingebleso.

Pri la vokali, *a*, *e*, *i*, *o*, *u* ne existas ula dubo. Ma la konsonanti postulas por la komoda bokala expreso akompananto vokala.

On ya propozis, traktar omna konsonanti uniforme, adjuntante ad la sono konsonanta sempre la sama vokalo.

Ico kontredicas ne nur nia kustumi, ma genitus facile miskompreni.

Pro to me propozas la sequanta nomi por la konsonanti e la du digrami :

ef, *el*, *em*, *en*, *er* ;
ke, *pe*, *te*, *se*, *she*, *ce*, *che*, *ve* ;
go, *bo*, *do*, *zo*, *jo* ;
ix, *yi* ;
wu, *quu*,
hash.

En ica nomi la koncernanta konsonanto ipsa pronuncesas komprenende segun nia reguli di pronunco.

En la establiso di ta sistemo me konsideris la sequanta vidpunti :

1. Omna nomo di konsonanto kontenas la koncernanta konsonanto ipsa.

2. La vokalo *e* preiras la konsonanto segun la kustumi internaciona : che la liquidi *l* e *r*, che la nazali dentala e labiala *n* e *m*, che la aspiranto labiala *f*.

3. Ube on mustas dicernar konsonanti « sonoza » de korespondanta konsonanti « sensona », la « sonozi » havas sequanta *o* (vice *e*). Tale on exkluzas irga konfundo inter li.

4. Por *y* on elektis la akompananto *i*, e tale on povas bone distingar la tri konsonanti afina : *she*, *jo*, *yi*.

5. La nomo *wu* memorigas la Angla pronunco ed evitas konfundo kun *ve*.

6. *h* kun simpla vokalo esus facile ne audata e pro to konfundata kun la vokalo ipsa (ne nur ek boko di Franco). Pro to hike aparta nomizo semblis necesa (*hash*).

La samideani, qui esas matematikisti, fizikisti, kemiisti, esas pregata praktikale e laute probar ta sistemo e judikar ol.

Dr^o^ O. Liesche.

báldau ; e same la verbo *krei* genitas *kreu*. On ne alegez la supersigno qua distingas *u* apartenanta a diftongo, nam ol mankas en preske omna imprimerii, e la reformisti dil Esp. ortografio sakrifikas ol volunte, *same kam Zamenhof ipsa* en sua *Fundamento* ed en sua projeto di reformo di 1894.

Remarko. — La questiono di la nomi di la literi esas solvita (til nun) per la *Gramatiko kompleta*; ni ja memorigis ta regulo (V, 224); do ol esas plu kam « propozo ». E la nuna propozo esas propozo di chanjo, qua arivas tro tarde por diskutesar ante la 2ª periodo di stabileso.

Pri l' uzo di *-ul* ed *-in*.

Kelka samideani semblas interpretar tro rigoroze la regulo dil Akademio, qua preskriptas uzar ta du sufixi nur « en kazo di bezono ». Ni citos hike lia propra exempli:

« A. Kad vu havas filii?

— B. Me havas nur un filiulo.

— A. Kad ica filiulo esas adulta? »

On dicas: *filiulo* esas kulpo, nam on savas ja, ke ca *filio* esas *filiulo*. A. devis do dicar simple: *filio*.

Ni respondas: No, co ne esas kulpo; *quod abundat non vitiat*: e se on darfas uzar *filio* en ica kazo, on darfas anke repetar *filiulo*. Cetere, esas neutila repetar ca vorto; suficas dicar: « Kad *il* esas adulta? » Or, remarkez bone: nultempe on blamis l' uzo di *il* en ica kazo, en qua *lu* strikte suficus. Do anke on ne povas blamar *filiulo* vice *filio*.[1]

Simile on asertas, ke on devas dicar:

1. « Mea *filiino* esas la *spozo* di mea *amiko* »

ma ke on ne darfas dicar;

2. « Mea *filiino* esas la *spozino* di mea *amiko* »

e mem min multe:

3. « Mea *filiino* esas la *spozino* di mea *amikulo* »

nam *filiino* implikas ya, ke *spozo* esas femina e ke konseque *amiko* esas maskula. On asertas mem, ke on povus dicar:

4. « Mea *filio* esas la *spozo* di mea *amikulo* »

pro ke *amikulo* determinas inverse la sexuo di *spozo* e di *filio*. Omna ta rezoni esas tre bona... kom espritaji o logikala ludeti. Ma praktike on ne darfas esar tante severa... e subtila; on ne povas tale kalkular singla frazo quale per algebro. La formo 1 esas bona e suficanta; ma la formo 2 esas anke bona; la formo 3 esas nur kelke pleonasma; e la formo 4, quankam « logikala », esas praktike absurda, nam on ne devas vartar la lasta silabo di frazo por indikar (nedirete!) ke *filio* esas *filiino* e ne *filiulo*.

Yen altra objeciono plu subtila, e semblante plu justa. Esez la frazo: « Mea spozo esas malada ». On ne savas quon ol signi-

1. En ica dialogo-peco: « A. Me esas nequieta pri mea *filiino*. — B. Kad *el* esas malada? » qua audacus blamar B. pri pleonasmo, pro ke la sexuo ja indikita en *filiino* ne bezonas repetesar en *el*?

fikas : ta qua enuncas ol povas pensar « spozino » (se lu esas homulo), ma ta qua tradukas ol povas komprenar erore « spozulo ». — A co ni respondas : 1e ke tala frazo ne esas kompleta e nedependanta, same kam omna frazo qua kontenas pronomo (nam, segun la defino, pronomo vicas nomo). Tala frazo havas *per su*, izolite, nula senco, tam longe kam on ne savas, qua esas « me », t. e. la persono qua enuncas ol. Ma tam balde kam on savas, qua esas « me », on savas anke, qua esas « mea spozo », e kad lu esas *spoẓulo* o *spoẓino*. Pluse, ne esas vera, ke ca frazo ne esas exakte tradukebla : on povas dicar en F. (advere kelke stranje) : « *mon conjoint est malade* », same kam, dicante : « *mon enfant est malade* », on ne indikas la sexuo (F. *enfant* havas la du genri) : ed ica frazo esas plu ambigua kam ita, nam la sexuo dil parolanto determinas la sexuo di lua *spoẓo*, ma ne ta di lua *filio*.

Cetere, on ne devas judikar la lingui per la posibleso tradukar exakte ca o ta frazo : nam altre on povus reprochar, ke la Germana esas dusenca, pro ke « *Du bist schön* » povas tradukesar en F. sive per « *Tu es beau* », sive per « *Tu es belle* », segun la sexuo di *tu* [1]. Tamen la frazo D. nule esas dusenca, ne plu kam la frazo F., qua adjuntas tote neutile indiko di sexuo. Fine, on devas sempre memorar, ke la LI. ne esas destinata esence por *tradukar* la vivanta lingui e *tradukesar* ad li, ma por expresar *direte* la pensi e komprenesar *direte*. On ne darfas do komparar un frazo Idala izolita a la frazo korespondanta di ula linguo naturala, qua kontenas indiko plu preciza forsan, ma praktike superflua en l' ensemblo dil diskurso. Or *en la praktiko* on savas sempre qua esas *me*, *tu*, e c., e konseque on konocas lua sexuo. Existas lingui, en qui la verbo indikas la genro di sua subjekto (ex. mem en F. : *je suis venue*). Kad on postulos pro to, ke en la LI. la verbo variez segun la genro ?

Generala konsilo : ni devas ne esar tante skrupuloza ed angoroza en la praktiko di nia linguo, nek ligar ni per tro strikta reguli. Quale Sº Dudouy dicis tre juste (VII, 48), on ne questionez sempre : « Quale on *devas* dicar to ? » ma prefere : « Quale on *darfas* dicar ? » Semblas ad uli, ke on devas establisar reguli tante streta e preciza, ke existez *nur un* bona maniero, *nur un* korekta formo ; semblas a li, ke l' existo di *plura* formi egale legitima esas quaza skandalo, e ke on devas necese adoptar *nur una*, e kondamnar ed interdiktar severe la ceteri. [2] Ico nule esas la « spirito » di nia linguo, qua devas ofrar « la maxim granda facileso », e konseque la maxim granda libereso,... koncilieb la kun la justa expreso di

1. Argumento sugestita a ni da prof. Jespersen.

2. Co similesas la mentostando di (mala) skolestri od examenisti, qui deziras nur notar maxim multa « kulpi » posible !

la penso. Se la sama penso povas expresesar per diversa manieri, ico nule esas defekto di nia linguo, ma vera richeso e komodeso.[1] Pro quo on supresus ol per reguli neutila, jenanta ed arbitriala? Konkluzo: ni sempre esez liberala, ni ne divenez pedanta!

L. C.

Sufixi *-ier* ed *-oz*.

Me ne audacus skribar un lineo pri l' artiklo « *Pri l' uzo di kelka sufixi* » (VI, 594), se to esus por ule kontredicar la lumiziva principi ibe enuncita ed explikita. Mea moto esas l' ipsa tezo dil artiklo: « *On devas ne restriktar tro multe la senco di nia sufixi.* » E kritikante un detalo, me intencas nur aplikar ta ipsa principo.

« -ier *esas rezervata por signifikar*: « *qua portas ulo extera a su ipsa* », *kontre ke* -oz *signifikas*: « *qua havas en su nature ed esence* ». *Pro to on... ne povas dicar gibiero.* »

Ta aserto semblas a me pekar kontre la principo supre enuncita e tro restriktar la senco di la du sufixi *-ier* ed *-oz*.

-ier havas du senci, una quan ol posedis del komenco, ed altra adjuntita per la decido 592.

Segun l' unesma senco, « *-ier* havas kom generala senco: « qua portas »; ol servas ne nur por etuyi portanta ulo extera (ex.: *plumiero, kandeliero, sigariero*), ma anke por l' arboro o la planto qua produktas o portas floro, frukto, e c. » (kozi certe naturala ed esencala) (Gr. § 132). Ex.: *pomiero, roziero*, (*palmiero*). Certe la frukti, flori o folii esas plu naturala, plu esencala a la planto kam la gibo a la kompatinda homo « qua portas » ol.

Duesma senco: segun la decido 592, on adoptis *-ier* por la senco « karakterizata per », e *Progreso* adjuntas en noto: « t. e. vice la nuna sufixo *-ul* » (IV, 562). Or on nultempe restriktis *-ul* a la senco: « karakterizata da ulo extera »; kontree la gramatiko dicas (§ 54): « karakterizata da ula atributo, e c. » L' unesma exemplo esas *gibulo*, quan nulu kritikis, e qua segun la decido 592 tote justifikas l' uzo nuna di *gibiero*. En altra exemplo: *ringulo*, l' atributo ne esas extera, ma kontree determinas l' ipsa familio dil animali *ringula*. Same en la vortolibro: *kornulo, unhufulo*.

Certe « on darfas uzar *gibozo* pri homo qua havas un sola gibo ». Ma de to konsequas nulo kontre la legitimeso di *gibiero;* to esas nur kazo ube « la domeni (di du sufixi) mixas su an la limiti ».

Pluse *-oz* povas signifikar simple: « havanta », ma ol tendencas sugestar ideo di abundo; kontree *-ier* povas aplikesar a planti portanta plura, mem multega frukti, flori, e c.; tamen ol tendencas

1. Exemple, on savas, ke existas multa kazi en qui plura prepozicioni konvenas egale o preske egale, segun la nuanco expresenda: *dankar pri* o *pro; mortar de* o *pro hungro*; e c.

implikar ideo di uneso, o di minmulteso. La gramatiko dicas formale : « qua portas nur un objekto » (§ 132), e donas kom exempli : *plumiero, kandeliero, sigariero* (distingenda de *plumuyo, kandeluyo, sigaruyo*); komparez, en la duesma senco, *kurasiero, karabiniero, lanciero*. Semblas do utila, an la limito dil domeni, konservar l' uzo di la sufixi por expresar ta du nuanci. L' ipsa gramatiko (§ 134, noto) docas : *gibula* (*gibiera*) = F. *bossu* (qua havas un gibo); *gibo‿a* = F. *bossué* (plena de gibi). Same en la vortaro *mamulo* (*mamiero*) = F. *mammifère*; *mamo‿a* = F. *mamelu* (exemplo ankore valoranta pos l' adopto di *mamifero*).

Altralatere kalko, sablo ne esas naturala, esencala ad aquo, stoni ad agro; tamen on sempre dicis aquo *kalko‿a*, *sablo‿a*; agro *stono‿a* (distingenda de bloko *stona*, en qua stoneso esas *naturala*).

Me konkluzas, ke la vorti « ulo extera a su » ed « en su nature ed esence tro restriktas la senco di *-ier* e di *-o‿*. *-o‿* = qua havas (abunde); *-ier* = qua portas (nur un...). *Portar* implikas ula *extereso*, quan implikas *havar*, ma ne tam strikta kam asertite. Frukti, flori, folii, mami, ringi, hufi ed *a fortiori* gibo esas sat extera por justifikar *-ier*.

Kontre *gibiero*, existas aparta reprocho (tacata en l' artiklo). Ol desagreable koincidas kun F. *gibier* (vildo). Ja *gibulo* memorigis F. *giboulée*! Se on deziras evitar ta konflikto, on uzez *gibo‿o* vice *gibiero*, quale on evitas elizionar *l' afero*, por ne sugestar *la fero*. Ma to esas tote altra kam kondamnar *gibiero* ye la nomo dil principi.

E mem, de praktikala vidpunte, kad vere on devas timar l' uzo di *gibiero* ? Certe ni sorgez evitar ridigiva opozi inter nia vorti e le naturala (quale *insendiero*, qua, en Idiom Neutral, signifikas, ne F. *incendiaire*, ma... pumpisto!) Ma ni ne timez konflikti ne evitebla (e ne vere nociva) inter nia regulala linguo e la ne regulala vivanta lingui. Nulo, exemple, impedos ke *tributario* signifikez en Ido : ta a qua on pagas tributo, dum ke F. *tributaire* ed E. *tributary* esas ta qua pagas tributo. *Gibiero* ne esas plu kulpoza kam *tributario*. Me pledas por lua total absolvo.

A. Dubouy,

Respondo. — Ne nur me havas nulo objecionenda a ca artiklo, ma me plene asentas ol, nam ol esas tote konforma a nia generala principi, la sola kozo pri qua la konkordo esas importanta e necesa.

L. C.

Pri la nomizo dil idiotismi.

Til nun on havas oficiale *-aj* por ta skopo, ma on preferas uzar *-ism*, qua per lo divenas dusenca e semblas pekar kontre la prin-

cipo dil unasenceso [1]. Vere *German-ismo*, *Hispan-ismo*, esas plu internaciona formi kam *German-ajo*, *Hispan-ajo!*

Ma quale agar ta-kaze ? Se on adoptus altra formo di *-ism*, ex. la R. Polona *-izm*, on havus du same pronuncata sufixi : ula populi tendencas pronuncar *-ism* quale *-izm*, ex. la Germani (*Latinismus* = latinizmus), la Slavi (R. *latinizm*) e c. E ta populi sentas desfacila pronuncar hike precize *-ism* ! Lore la sufixi *-ism* ed *-izm* divenus nur ortografiala partikularaji, kpr. D. *Kosmographie*, F. *cosmographie* pronuncata same *kosmografi*...

Me ne pensas, ke on adoptus *-asm*, pro ke ol esas nultempe renkontrebla en la propozata senco [2] : kontree on konocas *khiliasm* (milismo ?), qua esis... sistemo (di pensado, di kredo e c.).

Anke *-icism* semblas dubinda, pro ke me konocas nur la vorti *galicismo* (integra) e supozata *Rus-icismo*, *Angl-icismo* ; altra formacuri esus shokanta : *Italian-icismo*, *Grek-icismo* e c. !

Do me propozas a la samideani diskutar ica questiono, aparte importanta por la linguistiko e... nia diskuti, ube ca ideo esas vere nekareebla.

N. Yushmanov.

Uniformigo dil nomi di populi.

Me propozas kelka emendi en nia etnografiala nomi. Exemple, multa nia samideani uzas nekorekta formi *Bulgaro*, *Letono* vice *Bulgariano*, *Letoniano* [3]. E ta samideani esas bona stilisti... L'eroro venas de la senprincipeso di nia nuna etnografiala nomi : ni havas ex. *Rumaniano*, *Hungariano* apud *Ruso*, *Hispano* ; pro quo ? Ka pro internacioneso : D. *Rumäne*, E. *Roumanian*, F. *Roumain*, I. *Rumeno*, R. *Rumîn*, S. *Rumano ?* [4]

Ma lore pro quo *Hungariano* se D. *Ungar*, E. *Hungarian*, F. *Hongrois*, I. *Ungherese*, R. *Vengerec*, S. *Hungaro ?*

Por kelke uniformigar ica nomi, on povus adoptar formi kun *-o* vice *-i-ano*, ex. *Serbo* vice *Serbiano*. Ico esus anke plu kurta, ex. *Serba-Kroata* vice *Serbiana-Kroatiana*, ekonomio de 6 literi ! Komprenende, *Italo* e *Perso* konservus sua senco, same *Italiano* e *Persiano*. *Azo*, *Australo* e *Oceano* esus neposibla pro manko di senco.

1. Segun me la kuntexto helpas komprenar la justa senco ; anke on ne sempre trovos shokanta koincidi, ex. *slavismo* ne koincidas kun *panslavismo*, e c.

2. L' Akademio repulsis ta sufixo, propozita da Akademiano (vid. decido 1215). [Red.]

3. *Letono* esas justa, e *Letoniano* ne korekta, nam ne existas lando *Letonio*, kontre ke existas lando *Bulgario* [Red.]

4. *Hungariano*, *Rumaniano* havas la sama motivo, nome, la regulozeso *necesa* di nia derivado, cetere apogita sur l' exemplo di la Angla [Red.]

Altrakaze on povus adoptar generale la formi *-iano* ma lore *Franciano*, *Rusiano* (E. *Russian*) esus forsan tro longa: quankam ni ne egardas la longeso di la nuna formacaji kun *-i-ano !*

N. Yushmanov.

Remarko. — Ni devas repetar, ke nur la formaco per *-ano* esas generala e generaligebla; la nomi di populi quale *Anglo*, *Ruso* esas nur abreviuri di la reguloza nomi *Angli-ano*, e c. e devas konsideresar kom aparta kazi.

Derivaji per *-um.*

Nia Akademio saje adoptinte la sufixo *-e* furnisis moyeno por vicigar vorti, quale *satin-umar*, *jasp-umar*, *marmor-umar* (V, 280) per reguloza derivaji : *satin-e-igar*, *jasp-e-igar*, *marmor-e-igar* = *igar satinea*, *jaspea*, *marmorea*. Ica derivala metodo povos generale aplikesar, ex. *mahagon-e-igar*, *eben-e-igar*, *pali-sandr-e-igar*, e c. qui esas necesega en menuzado. Me propozas admisar ica (reguloza) derivaji vice ti per *-um.*

I. Bakonyi.

Remarko. — Certe ta derivaji esas reguloza e konseque legitima; ma forsan li semblos tro longa e kelke komplikita (anke la hiato *e-i* povas ne plezar a multi). Remarkez, ke on darfas enduktar *un* sufixo vice *du* altra; exemple, $i\hat{g} = o\hat{g} + ig$, do on povus karear $i\hat{g}$, vicigante ol per $o\hat{g}ig$. Qua tamen audacus propozar la supreso di $-i\hat{g}$? Advere l'uzo di la sufixo *-um* en ica kazi esas min justifikita; ma ol esas anke multe plu rara (kam l'uzo di $-i\hat{g}$).

Asentar, konsentar, konkordar; decidar, rezolvar.

On questionas pri la justa senco di *konkordar* e *konsentar*, e fakte kelka samideani konfundas li, e konfesas ne bone dicernar li. La kauzo esas nur la konfuzeso di ca nocioni (e di mult altri) en Esperanto, ube regnas tanta neprecizeso. Un de nia precipua taski esas purgar la LI. de l' Esperantaji e de omna konfuzaji e konfundi, quin ni heredis de Esperanto.[1]

Ni distingez e definez du nocioni klare diversa: 1. Havar la sama opiniono kam altru; 2. Adherar a l' opiniono o propozo di altru. *Konkordar* expresas la nociono 1; *konsentar*, la nociono 2. *Konsentar* implikas chanjo, mental ago e quaze movo; *konkordar* ne; ol expresas stando duriva, eventuale permananta; ex.: « la konkordo di du gespozi; la konkordo regnas en ica familio ».

1. Yen exemplo di ca *konfundi:* du nocioni povas esar (singla aparte) *konfuza*, sen ke on *konfundas* li. Esp. nultempe facis ta distingo, e mem altri plu grava. Se lua autoro esabus Franco, il certe konfundabus *defensar* kun *interdiktar!*

Konkordo tradukas bone F. *entente* (la « kordiala *konkordo* » ne rezultis de aparta *konsento*). La konkordo povas rezultar de konsento, ma lore precipue de konsento *reciproka*.

Konsento *reciproka* esas *interkonsento*; olca anke tradukas F. *entente*, ma en altra senco: co esas ago determinita, qua eventas en preciza tempo. La difero di *asentar* e *konsentar* esas, ke *asento* koncernas opinioni pure teoriala, dum ke *konsento* relatas prefere opinioni praktikala, t. e. propozi o rezolvi. (N.B. : co esas la sama difero kam di *decidar* e *rezolvar* : on decidas teoriala questioni, on rezolvas agi facenda). Ex.: « Ni *decidis*, ke l' akuzato esas la sola autoro dil krimino. — Me *asentas* (t. e.: me opinionas same, me judikas to kom vera). »— « Ni *rezolvis* facar turo en la urbo; kad vu venas kun ni? — Me *konsentas* » (t. e. me *volas* la samo kam vi, o me *voluntas* sequar vi; ico dependas nur de la volado, ne de l' intelekto).

Fine, on devas ne konfundar *konkordar* kun *akordar*, nam olca devas rezervesar a la muzikala senco, ed a lua metaforal apliki.

Edukado di l'animali.

(VI, 382, 483, 530; VII, 44) *Kulturar* propozita ne esas admisebla pro la senco atribuita da l' Akademio a *kulturo*, ed ol ne povas plezar multe, precize pro l' arbitrialeso di sua distingo de *kultivar*.

En D. *züchten*, E. *to breed*, F. *élever*, jacas l' ideo kontenata en l' internaciona vorto *selection;* on povus do konsiderar anke la solvuro : *selecionar* animali o planti (kande eventas *selection*) e simple *kultivar* en la cetera kazi. Inter *selecionar* e *kultivar* existas cetere nula limito bone markizita, nam omna *kultivo* kontenas parto de *selection*; pro to internaciona ecepturi tala kam *ostrokultivo*, *fishokultivo*, e c., semblas tre tolerebla. Pri la mikrobi, on povas dubar, kad traktesas pri « plubonigo di lia speci per selekto »; pri ta enti la vorto *kultivo* aparas kom la maxim justa.

M. G.

Remarko. — L' ideo biologiala di *selection* tradukesas per *selekto*, ed esus forsan neoportuna havar specala verbo *selecionar* apud *selektar*. On devas evitar tala duoplaji segun posibleso, por ne tro komplikar e subtiligar la linguo.

Exkavar.

En la nuna vortolibri D. *Abtragarbeit*, E. *excavation*, F. *déblayage*, ofte uzata en la fervoyala tekniko, tradukesas per *exkavar*, qua servas samtempe expresar D. *ausgraben*, E. *to dig*, F. *creuser*. Ma l' ideo di l' unesma esas plu komplexa kam ta di la duesma e konseque necesigas specala radiko. M. G.

Remarko. — La simpla ago F. *creuser* tradukesas per *kavigar*, ed eventuale anke per *fosifar* (facar foso).

Fioriturο.

Ni devas vicigar *koloraturo* per *fiorituro* :

1ª Pro ke olca esas plu internaciona : D. *Koloratur, Fioritur* ; E. *flourish, grace-notes* ; F. *fioriture* ; I. *fioritura, fioretti* ; S. *floreos, gorjeos* ; R. *fiorituri.*

2ª Pro ke ol esas plu kurta e fluanta vorto.

3ª Pro ke ol esas plu justa : la nociono nule relatas la koloro (ne mem la *son-koloro*), ma prefere la flori, t. e. orniveti [1]. Cetere, ca vorto povas uzesar altraloke kam en la muziko, exemple : « Ne facez *fiorituri* skribante ». Or tala *ornamenti povas nomesar metafore *flori*, ma ne *kolori*.

4ª Fine, pro ke la vorto *fiorituro* venas de I., qua esas la linguo klasika di la muziko ; e co explikas anke lua internacioneso.

Garsono.

(VI, 533). Okazione di ca artiklo, on questionis, kad *garsonino* ne esus necesa por tradukar F. *serveuse*. No, nam F. *serveuse* esas la femino di F. *serveur*. Or ica esas plu generala kam *garsono*, e povas tradukesar per *tablo-servist(ul)o* ; do *serveuse* per *tablo-servistino*.

Garsonino.

La vorto *garsonino* (VI, 533) ne semblas a me neposibla. Ni havas nula motivo dekretar maskula la vorto *garsono* kande mem l' I. havas *garʒona* e kande ol en Ido ne havas l' ideo di *celiba*. L' interdikto dicar *garsonino* povas komprenesar nur da ti qui savas la F. On bezonas ta vorto por expresar la profesiono. Perifrazi per *servistino* esas ya mala remedii, tante plu ke en restorerii existas plura speci di servistini.

K. Feder.

Justa, fitanta.

Segun remarko di nia kolego Sº Feder, existas kelka necerteso pri la senco di ca du vorti. On havas du idei tradukenda :

1. D. *passen, sitʒen* ; F. *aller bien, être juste* (pri vesto) ;
2. D. *enganliegen, enganschliessen* ; F. *coller*.

Nu por interpretar irga decido dil Akademio on devas sempre referar su a la propozi koncernata. *Fita* propozesis unesme (III, 81) por mashinal peci « tale adjustigita, ke li neplus movas en ula direciono exter l' axala ». Do *fita* expresas ajusto multe plu strikta kam la simpla *justa* (vid. III, 166, 289). Pose on propozis adoptar *fitar* prefere kam *fita* (III, 562, 702), ed aplikar ol anke a la vesti ;

1. Ad lektero ne avertita *koloraturo* povas sugestar nur l' ideo di *kolorito* (natural o piktala).

e l' Akademio adoptis ol sub ica formo (decido 412 : III, 321). Do *fitanta* expresas, por la vesti, *justeso* multe plu strikta kam la simpla *justa*. Konseque, on devas uzar *esar justa* o *justesar* por la senco 1, e rezervar *fitar* por la senco 2.

Kompreneble, quale sempre, on povas uzar *fitar* metafore, ma nur kun ta senco tre forta ed expresiva. On devas reaktar kontre la tendenco uzar ol en kazi, ube *konvenar* suficus. Ex. on uzos *fitar* nur en la kazi, en qui on dicas en F. : « *cela colle* », o « *cela va comme un gant* » (ico fitas quale ganto).

Pre, ante.

(VI, 482, 538). L' argumenti di ti qui konceptas motivi por ne unigar *pre* e *ante*, esas abundanta, ma on povas dubar kad lia qualeso egalesas lia quanteso. Esas ankore demonstrenda, ke *antee*, *antea* esas preferinda, precipue multe preferinda kam *pree*, *prea*.

Se on trovas « la justa ortografio e la preciza senco di *ante* en F. *antérieur*, E.S. *anterior* ed en multa kompozuri », on trovas lo sama relate *pre* en E. *preceding*, *previous*, F. *précédent*, I.S. *precedente* ed en multe plu granda quanto de vorti, quale me asertis VI, 482 : on konsultez nur la vortolibri di omna lingui.

L' argumento pri la Latina valoras ulo nur segun quante la LI. esas fondita sur L. : co eventas nur kande la vivanta lingui donas nula indiki preponderanta, quo evidente ne esas la kazo hike ; nova konstato pri lo povas facesar VI, 555, ube skribesas, ke la Cheki ritrovas sua *pred* en *pre*. Cetere multa Idala radiki ne havas la etimologiala Latina senco.

On povas neglijar l' argumento di la sisesma paragrafo, nam ol equivalas asertar, ke la vokali *e*, *i*, *o* esas interkonfundebla : kad, pro la sama motivo, on ne anke kritikos *de* apud *di* e *da* ?

La sepesma paragrafo kontenas argumento uzebla kontre eventuala propozo supresar *pre* kom afixo, ma ol tote ne pledas kontre *pre* prepoziciono vice *ante*.

La vorti komencanta per *pre* povas rangizesar en tri kategorii : l' unesma kontenas ti en qui *pre* indikas *anteeso* ; la duesma, en qui ol expresas *avaneso* ; e la triesma, en qui *pre* adportas ideo nek di *anteeso* nek di *avaneso* (Sº Dudouy dicas : ideo di prefero). Nu a la duesma kategorio apartenas nur *preirar* kun la senco : *irar avan* ; do ne esas astonanta ke omna exempli citata Gr. 152 relatas *pre* = *ante* ; la duesma kategorio fakte ne existas, nam vice *preirar* on povus dicar plu precize *avanirar* : konseque la texto Gr. 152 povus, sen detrimento, modifikesar pri *avan*. La triesma kategorio kontenas nur *presido*, *prerango*, *predominaco* e *prevaloro* : pri la du unesma, on dicas nun plu bone *precedo*, *precedoyuro* ; *predominacar* e *prevalorar*, kom kompozita vorti, esas dusenca, nam, kontre l' opiniono da Sº Dudouy, *antevalorar*, *an-*

tedominacar povas havar preciza senci: exemple, en Afrika la Kartaginani predominacis (antedominacis) la Romani, qui fine predominacis en ta regiono.

Konkluzo: por respektar bone konocata principo, ni donez a *pre* nur la senco di *ante*, ni ne atribuez ad ol duesma senco male definebla por formacar NUR DU VORTI; ici esez konsiderata e docata kom integra radiki: la novici savos li certe plu rapide per ica moyeno.

M. G.

Reporto.

(VI, 481, 529, 603). Ni remarkis (kelke tarde), ke la nociono por qua on propozis ica vorto esas ja expresita da **diporto**, propozita (II, 75) kun defino tre klara, e adoptita (decido 15 : II, 578). La propozo di *reporto* esas do supresenda. La kauzo dil eroro esas, ke *Int. Komercala Lexiko* tradukis ol per *kontinuigo*, ed altraloke per *diporto*.

Rezurektar.

Til nun ni havis « ri-viveskar ». Or on povas « riviveskar » anke sen mortir antee, ex. ek la stando di torporo. Ma D. *auferstehen* signifikas « venar ek la mortinti ». « Riviveskar » esas simpla D. *wiederaufleben*, do ne suficas por la lasta senco. Nia Sinioro ne « riviveskis » (quo esus herezia doktrino), ma *rezurektis*. Same Lu *rezurektigis* Lazarus. Me do multe rekomendas la E. F. radiko.

JAN ROZE.

Remarko. — Kande on retrovenas de esvano, torporo, e c. on *rikoncieskas*, on ne propre *riviveskas*. On povas, en strikta senco, *riviveskar* nur pos perdir la vivo, do pos mortir. La altra senci od uzi di ca verbo esas nur figurala, metaforala; same kam se on uzas *rinaskar* por expresar, ke on retrovenas de granda angoro, chagreno, desespero o maladeso. On atencez bone, ke la I.I. ne devas nek povas (plu kam irga linguo) separar la metaforala senci de la propra, nek interdiktar la metafori e la cetera « figuri » di la stilo.

Tala kam.

On questionas, kad on darfas dicar *tala kam*. Yes, e mem plu bone kam *tala quala*; nam on devas uzar *kam* en omna komparado. Or, quale la questionanto juste remarkas, on dicas: *altra kam*, *diversa kam*, *sama kam*, do on devas dicar anke: *tala kam*. Ofte *tala kam* povas vicesar da simpla *quala*: Ex.: « Ne facez questiono *tala kam* ica », o: «... *quala* ica ».[1]

1. Yen exemplo quan ni renkontris recente: « Yen mea opiniono, tala *qualan* me ja enuncis *olu* ». Esas evidenta pleonasmo, donar ad un verbo du komplementi, *qualan* ed *olu*, nam li reprezentas la sama objekto. Esas do plu logikala dicar: «... *tala kam* me ja enuncis *olu* ». *Kam* esas konjunciono, ne pronomo, e l' unika komplemento esas *olu*.

Teriero, basoto.

Segun la defino VI p. 604, *teriero* = D. *Terrier*, ma ne *Dachshund*. Ca lasta esas l' adoptita *basoto*.

K. FEDER.

Pri la pluralo di vorti stranjera ad Ido.

Segun nia gramatiko la nomi di nacional moneti, pezi, mezuri. regardesas kom propra nomi o vorti stranjera e pro to devas restar nechanjebla e retenar sua skribmaniero nacionala, exemple *pound*, *pud*, *verst*, *dollar*, *cent*, e c. La gramatiko omisis indikar quale la pluralo di tala vorti esas formacenda, kad en lia nacionala, exemple *dollars*, *cents*, o kad en irga Idal maniero. La unesma exkluzesas per to, ke on ne povas postular, ke Idisto konocez la pluralo di omna stranjera lingui. Restas do nur Idal maniero por ca pluralo. Semblas esar tre konvenanta konstruktar ol per nia pluralsigno *-i* adjuntita a la stranjera vorto pos streketo: *dollar-i*, *cent-i*, *pound-i*, e c. La streketo quik igus konoceskebla la vorto kom stranjera. Me preferas streketo ad apastrofo.

Dro MAX TALMEY.

Remarko. — Ica propozo semblas tre bona; ol esis ja spontane aplikata kelkafoye. Certe la streketo esas plu bona kam apostrofo: streketo indikas, ke on adjuntas Idala elemento a stranjera vorto. L' apostrofo devas rezervesar a l' elizioni. — Cetere, la nomi di mezur-unaji e di moneti ne bezonas pluralo, nam li esas sempre akompanata da nombro, qua suficas por indikar la pluralo (o singularo). On povas do tre bone lasar tala vorti nevariebla, quale en D. (*100 Mark*).

Gramatikala enigmato.

(VI, 490, 607). La dusenceso venas de nelogikala vortordino. La LI. devas ne imitar F., qua en la frazi questionanta pozas la subjekto dop la verbo, ma pozar la subjekto avan e l' atributo dop la verbo: « Quo aquo divenas per varmigo? — Vaporo ». — « Quo divenas aquo per varmigo? — Glacio. »

Me ne aprobas *quon* en l' unesma kazo, pro ke *divenar* esas verbo netranzitiva. On remarkez, ke en la frazo F. « *Que devient l'eau?* », la vorto *que* ne esas komplemento, ma atributo, same kam en « *Que sommes-nous?* » (Quo ni esas?)

Se on vicigas *divenar* da *transformesar*, on bezonas prepoziciono: « Ad quo aquo divenas? » e: « Quo divenas ad aquo? »

Pro l' analogeso, me propozas kom solvo uzar anke kun *divenar* ula prepoziciono, sive *ad*, sive *kom*, adminime kande la klareso postulas to. On dicus: « *Ad* (o *kom*) quo aquo divenas? » e: « Quo divenas *ad* (o *kom*) aquo? ». To esus plu reguloza kam l' akuzativo, perfekte klara, e permisus l' inversigo, qua povas esar utila. To esas mem ulgrade internaciona; nam on havas en

F. : « *devenir à rien* »; en D. : « *zu Nichts werden* », ed en E. : « *he came to nothing* ».

P. VINCENT.

Remarko. — L' ordino ne suficas por evitar la dusenceso. Yen exemplo : « *Quon divenus* l' uneso di la LI. qua esas la kondiciono di lua progreso e di lua suceso ? » Esas neposibla, en tala frazo, transportar *divenus* til la fino, pos omna komplementi e relativa propozicioni, qui povus esar mem plu multa e plu longa. Do l' akuzativo esas utila kun *divenar*, malgre omna teoriala objecioni. Cetere kad l' atributo di *divenar* ne indikas anke la objekto, la skopo ? Ol darfas do indikesar per l' akuzativo same kam ordinara komplemento. Ma la propozo uzar *ad* esas certe atencinda.

Esperantulo.

Granda revelajo ! Omna « linguisti » di Esp. vane serchis l'origino di la vorto *edzo*, e ruptis sua kapo por trovar ol en la Greka *zeugnumi*, *zugon*, e c. Mem Sº Louis BASTIEN, l' erudita autoro dil *Naulingva Etimologia Leksikono*, trovis nulo por explikar ica misterioza radiko.[1] Nun « Lia Rektora Moshto » BOIRAC trovis la solvo... ho tre simple : il havis l' injenioza penso... questionar la Maestro ipsa ! E l' oraklo respondis ico, segun la fidela[2] raporto di la prezidanto di la *Lingva Komitato*[3], quan ni citos texte e preske integre.

Dro ZAMENHOF departis de la vorto D. *Kronprinzessin* (kronprincino), quan il « transskribis per *kronprincedzino*, e quik il remarkis, ke la dezinenco, *-edzino*, prenis per su ipsa (!) la senco di... *spozino*. Il do facis ek ol, unesme generala sufixo por signifikar ta specala relato; duesme, vorto separebla ed uzebla aparte kun la sama signifiko; triesme, ek la vorto *edzino* il tote logike (!) derivis la vorto *edzo*, same kam il derivis *fraulo* de *fraulino*[4], *kuzo* de *kuzino*[5] ».

1. Ni mencionas ica ciencoza verko (la maxim, o la sola, ciencoza verko filologiala pri Esp.), pro ke la fanatiki semblas sisteme silencar pri ol, probable pro ke, pro lua koncienco ipsa, ol revelas tro krude la defekti di la « kara lingvo ».

2. On savas ke la raporti di ta Moshto esas sempre fidela, mem kande li kontenas *falsa nombri*, quin on refuzas rektifikar, malgre nia legala notifiki e sumni !

3. *Oficiala Gazeto Esp-ista*, 25 dec. 13, p. 143.

4. Ico respondas a la yuna filologo qua pretendis pruvar, ke *fraulo* esas vere l' originala radiko e havas la maskula senco (III, 428). Nun la prezidanto ipsa di la L.K. atestas, ke *fraulo* esas **inverse derivita** de *fraulino*, t. e. konfirmas nia aserto, quan la yuna filologo pretendis refutar.

5. Ni repetas kun kompleta aprobo ca judiko naive admiranta di Sº Boirac : « L' expliko esas tote simpla, ma... nulu trovus ol, se Dro Zamenhof ipsa ne indikabus ol. » Ma kad ico signifikas, ke l' expliko esas profunda e genioza, o ke ol esas... baroka e ridinda ?

On ne povas sat profunde admirar la « logiko » quan ica expliko manifestas. Remarkez bone, ke D. *Prinzessin* (esas neutila uzar la kompozajo *Kronprinzessin*) kontenas (nelogikale) *du* sufixi di femineso: *-ess* (qua venas de F. *princesse*, e trovesas anke en *duchesse*, *comtesse*, *faunesse*, *pauvresse*, e c.); e *-in* (qua esas la propra D. sufixo di femineso). Do ca dezinenco *-essin* konstitucas simpla pleonasmo; pleonasmo psikologiale explikebla (la D. sentis la bezono adjuntar *-in* a la sufixo stranjera *-ess*, qua ne expresis sat klare por lu la femineso), ma nejustifikebla logikale. Nu, D^ro Zamenhof chanjas *arbitrie* la senco di ta dezinenco, e, *pro un vorto* male kompozita, il atribuas *arbitrie* a ta dezinenco la senco di *spozino*, **quan ol nule havas generale** (komp. *Abtissin*, *Diakonissin*, e c.); pose il transformas ica sufixo a nedependanta vorto (segun sua kustumo), e fine il extraktas de ol la pseudo-radiko **edz**! Tale la elemento *ess*, qua havas naturale la senco di *femino*, prenis arbitriale la senco di *spozo!* On ne povas montrar plu klare, per frapanta exemplo, la metodo tote kapricoza, e la procedi preske puerala, quin la Maestro aplikis en la konstruktado di sua linguo. Li tote similesas la procedi dil fabrikado di *Volapük!*[1]

Esas sempre interesanta e kelke emociganta penetrar la mento di la granda homi e la sekretaji di lia genio. Nu, per ica tipatra exemplo, ni darfas kelke sondar la misterioza profundeso dil genio linguistala di Zamenhof, quan la « fideluloj » blinde admiras e adoras; e ni ne povas tro multe dankar S^o Boirac, pro ke il prokuris a ni ta precoza revelajo.

KRONIKO

Nia jurnali.

Pri ca importanta questiono me generale konsentas kun S^o Noetzli (VI, 543) e me adjuntas, ke anke en ica domeno ne importas la nombro, ma la qualeso.

Me rekomendas lo sequanta:

Eskartar omna Ido-nacionala jurnali, ma aquirar Ido-anguli en la profana jurnali od adminime insertar artikli en li. Ico esas multe plu sucesiva e chipa propagometodo.

Nur un jurnalo por la linguala questioni, movadala kroniko: *Progreso;* ma adjuntar nacionala *suplemento* por l' oficiala komuniki dil landala federuro e la expliko di nova vorti.

1. Komparez: Snro Schleyer prenis la dezinenco di *Yulop* (Europo) e chanjis ol a generala sufixo di la kontinenti: *Silop* (Azio), *Fikop* (Afriko), *Melop* (Ameriko), *Talop* (Australio)! Ico esas exakte la sama « metodo »!

Ica suplemento kontenus admaxime 4 pagini ed imprimesus da la landala federuro.

Ultre *Progreso* ni havez *internaciona jurnali* por montrar la aplikopovo di Ido. Tale la existanta *Internaciona Socialisto*, *Komercala informilo*, *Patent-revuo*, e c.

Kad la dekfoya imprimo dil kroniko ne esas disipo dil energio? Kad ne esus plu racionala imprimar ol *nur unfoye* en *Progreso*? La nacionala jurnali kustas neutile multa pekunio e laboro. Ni devas esar kurajoza ed abandonar la neutila Esp-atra movadala taktiko.

CZIBUR GÉZA (Budapest).

Remarko. — La precipua propozo di ca artiklo esas ja satisfacita per nia aranjo di komuna *Suplemento* (v. VII, 51). Ol esas do nur dokumento pri l' utileso di ca aranjo.

Ido e la Finsen-Instituto.

En korespondado tam granda kam ta di la *Finsen-Instituto* on havas ampla okaziono experiencar, ke la « tri chefa lingui » D. E. F. ne suficas kom internaciona komprenilo. Eventas ke ni recevas letri skribita en I, S, R : e mem recente on sendis a ni letro en Rumaniana. Ni turnis ni a la hika Rumaniana konsuleyo kun prego tradukar la letro. Regretinde on ne konocas la Rumaniana en la dicita konsuleyo. Quon facar? Tote simple ni rekursis ad Ido. Quale on savas, la Finsen-Instituto ja delonge adoptis ica linguo en sua korespondado. Per la helpo di samideano ni recevis pos un semano la Rumaniana letro tradukita en Ido; la sendinto dil Rumaniana letro recevis la dezirita respondo, e nia afabla helpanto danko-letro dal Instituto. Praktikala konkluzo : fondez en omna landi Ido-kontori, qui, sub ula necesa kondicioni, asumas tradukar ed expediar korespondaji facita en lingui poke konocata. Tala kontori devas esar rekomendita dal *Uniono*.

GUNVAR MÖNSTER
Korespondero di stranjera lingui en la *Finsen-Lumo-Instituto*, Kopenhago.

Nova internaciona societo Idista.

Recente fondesis *Internaciona Societo por Imprimerio Kooperala* (*ISPIK*).[1] La provizora komitato kontenas : prezidero : Sº A. P. E. DEN HENGST (Nederlando); sekretario : Sº J. D. SÖDERLIND (Suedia); kasisto : Sº A. M. KAPUSTYANSKIY (Armavir, Kaukazia, Rusia), de qua on demandez plusa informi. La societo

1. Videz VI, 568.

havas 55 membri ek 14 landi. Ol adheris (kom protektanta membro) al *Uniono*. La mashini, literi, e c. esas ja komprita e venas de Peterburg e Berlin.

Armavir.

La 8 septembro Sº Kapustyanskiy komencis Ido-kurso segun la nova metodo : *konversala*. La kursani *ne* ja konocas Ido, ma la docero questionas li *en Ido* (la unesma questioni esas tre simpla : « Quo esas ico ? » « Qua vu esas ? » e c.), tradukas la questiono, demandas respondo en la Rusa, tradukas ol, riquestionas nur en Ido, ridemandas la respondo nur en Ido e c. til ke la konverso esas parlernita. Komprenende, gramatikala expliki akompanas la konverso, ma la kursani konsultas lernolibro nur heme.

Pos tri monati (9 decembro) Sº Anatoliy Savenko komencis nova kurso segun la sama metodo.

Budapest.

La kurso da Sº de Szentkereszty en la Politeknikal Universitato finis l' unesma semestro, ol havis 28 asistanti, ultre asistis Prof. Schulek e Prof. Dienes.

Ye 13-a decembro Prof. Dienes, profesoro di matematiko, diskursis en *Társadalomtudományi Társaság* (Sociologiala Sócieto) pri « La problemo dil artificala mondolinguo » koram granda publiko. La publiko aplaudis longatempe la ciencoza ed altanivela diskurso, qua kontenis multa nova pensi. Kom palpebla suceso, kelka profesori ed eminenti adheris ad Ido.

La diskurso mencionesis en la jurnali ed aparos integre en *Huszadik Század* (*La duadekesma yarcento*), qua esas la maxim eminenta sociologiala revuo di Hungaria.

Ido-societo esos fondata en februaro. I. Bakonyi.

Gelsenkirchen.

En la asemblo di la *Grafikala Societo* (14 dec.) Sº advokato Drº Peipers, de Köln, facis interesanta diskurso pri Ido. La societo rezolvis institucar kurso pri Ido omna sundio matene (Segun *Korrespondent*, Leipzig, 3 jan. 14).

Köln.

La Idista grupo apertis nova kurso en privata salono ye la 28 januaro. On uzas la nova lernolibro da Drº Schrag ed instruktas segun la moderna « metodo direta », sen uzo di nacionala linguo. La kurso promisas multa suceso.

Leipzig.

La « *Weltspracheverein Progreso* » komencis nova Ido-kurso kun 10 lernanti; la instruktero esas C. T. Strauss.

Luxemburg.

Luxemburger Zeitung (10. 1. 14) anuncas, ke Sº Liljedahl, prezidanto di la Sueda Ido-federuro, facos, dum l' Idala kongreso en ica urbo, diskurso kun projekturi pri Suedio e lua precipua vidindaji.

Praha.

En kelka semanal e monatal revui on videskas la rezulto dil senbruisa laboro da nia Cheka propageri. La semanalo « *Narodni Obzor* », qua ante 2 yari refuzis insertar omna anunci pri Ido, promisas esor senpartia e publikigar anke artikli pri Ido. Ja la 3-esma No kontenas deklaro da sr. K. Pelant, redaktero en Plzen, qua esinte l' unesma Esp-isto Cheka, e fondinte l' unesma grupo Esp-ista en Austrio, nun esas fervoroza Idisto. Lu konfesas esir enemiko ad Ido, pro ke lu ne konocis nia linguo; vidinte la utilega reformi, lu promisas propagar nur Ido.

La monatal revuo « *Topicuv Sbornik* » insertis en sua kroniko artiklo pri *La Mondolinguo Ido*, ube on lektas pri la Delegitaro, la justifiko di la reformi di Esperanto e la supereso di Ido ad Esp. La prezidero dil « *Cheka Federuro dil Amiki di la LI.* » quik recevis multa questioni e letri, koncerne la detali dil afero.

Yen un letro :

« Me imaginas, quala astonata vizajon vu facos lektante ca letro! Vu certe ne povas komprenar quale me, fervoroza Esp-isto, autoro di lernolibri Esp-ala, fondinto di la societo J. A. K. e til-nuna olua prezidero, Esp-ala kursestro, Delegito dil U. E. H. e c. e c., qua obstine refuzis omna LI. ecepte Esp., subite divenas *Idisto* ! Certe la sama motivi, qui duktis vu, instigis anke me studiar Ido. Quankam segun mea personala vidmaniero ankore longe duros, til ke Ido plene venkos, tamen lo eventos tote certe plu o min balde. Adminime me esperas, ke la jus komencanta stabileso multe helpos la propagado di Ido e pro to la venanta yari facos plu rapida avanpazi en l' Idala movado kam eventis til nun... ».

Saint-Sauveur-le-Vicomte.

La sundio 18 januaro 1914, lor la fondo di Societo dil amiki di la laika skolo, koram 150 personi, nia samideano E. Foucher facis diskurso pri la laika skolo, la pacifismo e la LI.

Pos expozir la skopo di la laika skolo, lu indikis la futura reformi necesa, exemple la skribado fonetikala, nam l' ortografio okupas la maxim granda parto di la skolala laboro.

Pri la pacifismo Sº Foucher konsilis nultempe docar a l' infanti l' odio ad stranjeri. Forsan, lu dicis, vu debos uldie a stranjera ciencisto la serumo qua salvos la vivo di vu o di vua kari. « Ni lernez konocar la landani stranjera e prizar li ».

Por to, Sº F. rekomendis, kom agreabla distrakto pos-skola, la studio di la Linguo Internaciona Ido, vartante ke l' autoritati decidez enduktar ol en la skolaro.

Winterthur.

Nova vivo venis en la Ido-grupo Winterthur. En septembrala kunveno decidesis aranjar publika diskurso por konocigar dal publiko la linguo internaciona Ido, e komencar kurso.

Ye la 14 oktobro, ica diskurso facesis da Sº Albert Noetzli de Zürich. Il traktis la temo: « *Laboristaro e LI.* » ed il bonege exekutis lua tasko. Ye la sama vespero dek membri enskribis su por la komencanto-kurso, qua komencis en la sequanta semano.

Danke la esforci di nia fervoroza amiko Noetzli, ni nun anke havas Ido-angulo en la *Arbeiterzeitung*, qua aparos omnasemane.

La nova komitato di nia grupo esas:

Prezidero: Heinrich Gehring, St. Gallerstr. 3, Winterthur;
Sekretario: Emil Berli, Strittackerstr. 1293, Foss;
Kasisto: Jakob Pfaffhauser, Oberthor 3, Winterthur.

Yverdon.

Nova Ido-grupo fondesis da Sº Hans Aliesch, Crédit Yverdonnois. Ol ja adheris a la S. I. S. Inter la membri esas 2 olima Esp-isti. Ido nun avancas en West-Suiso. Bona frukto dil Espo-kongreso!

Pri nia formati.

Me propozas ica formati adoptinda kom universala:

28 × 20, granda libri, jurnali, letri e c.
20 × 14, libri, revui, letri e c.
14 × 10, libreti, letro-kuverti, postkarti e c.
10 × 7, aferala vizit-karti e c.
7 × 5, vizit-karti, propagala marki e c.
5 × 3,50, vizit-karteti, propagala marki e c.
3,50 × 2,50, postmarki, e c.
2,50 × 1,75, postmarki e c.

Lia avantaji esas evidenta. Unesme, li esas *ciencale* definita: $20 : x = x : 10$, $x^2 = 200$, $14^2 = 196$; la difero esas tante mikra, ke on darfas adoptar $x = 14$. Duesme li esas *praktikala*. On povas *quik* uzar oli por la *nuna* letro-kuverti kelke plu larja kam le pro-

pozita. Li tre poke diferas del nuna formati. La kin unesma formati e le plu granda kontenas *nula fracioni* di centimetro.

Andrey M. KAPUSTYANSKIY.

Respondo. — En sua kunveno en Bern, la Komitato dil *Uniono* traktis la questiono di la formati (advere acesora, se ne extera a nia esencala skopo), okazione dil adhero dil *Uniono* a *La Ponto*. Yen la rezumo di lua deliberi, segun S^o SCHNEEBERGER (*Die Weltsprache*, novembro, p. 244) :

« En sua specala labori *La Ponto* precipue egardis til nun la questiono di la formati quaze kom teknikala prequestiono dil organizala laboro. Nam quante plu bone la teknikala helpili, quin ni bezonas por la mentala laboro (libri, revui, paperi) esas organizata ed ordinata, tante plu facile eventos pose la organizo di la mentala laboro generale. Tamen la formati uzata da *La Ponto* ne aquiris til nun generala adopto ed anke li diferas de formati ja nun internacione uzata. Quankam on agnoskas la utileso di maxim simpla solvo di ta questiono, la Komitato, *rezervante omna libereso*, rekomendas a nia samideani, selektar por letri ed imprimuri, vel la internaciona formati quin adoptis nia oficiala revuo *Progreso*, nia *Guidlibreti* e propagili (11×14, 14×22, 22×28 cm.), vel la formati di *La Ponto* (Mono-formati), exemple la posh-formato (11,3×16 cm.), la verko-formato (16×22,6) e la folio-formato (22,6×32) ; internaciona esas anke la formato di la postala karti (9×14 cm), quan on devas egardar en la korespondo. Se on ne havas specala motivi por selektar altra formati, on selektez un ek le mencionita. »

Ni adjuntas la sequanta remarki :

1^e La formato 22×28 esas ja internaciona en la korespondado komercala; ol esas indikita kom internaciona formato dal *Instituto int. di Bibliografio* (Bruxelles).

2^e La posh-formato *Mono* esas komoda, pro ke on selektis ol prenante la mezvalora dimensioni di la posh-formati ja existanta (Baedeker, e c.). Ma la verko-formato *Mono* korespondas a nula libro-formato existanta. La formato di *Progreso* (14×22) esas plu komoda, nam pro fiziologiala kauzi la linei ne devas esar tro longa relate a lia eskarto. Pro to un pagino di *Progreso* kontenas *plu multa literi* kam un pagino dil Mono-formato (16×22,6) quankam olca havas plu granda areo [1]; la Mono-formato efek-

1. Yen exemplo : un pagino di *Progreso* kontenas 42 o 46 linei, de qui singla kontenas mezvalore 60 literi. Un pagino di *Weltsprache und Wissenschaft* (2^a edituro, en Mono-formato) kontenas nur 35 linei, de qui singla kontenas anke mezvalore 60 literi. Do la kontenaji di la pagina relatas quale 42 o 46 ad 35, dum ke l'arei di la pagini relatas quale 21×13,5 = 283,5 cm² ad 22,6×16 = 361,6 cm². La raporto di la du raporti, t. e. la raporto dil kontenaji di egala areo, esas 166 : 99, do plu kam 1,66 favore ad *Progreso*.

tigas do neutila spenso di materio (papero), spaco, pezo, e konseque di pekunio, unvorte vera « disipo di energio »[1].

Esperantista eskrokero.

The Keighley News (17 jan. 1914) publikigis artiklo fanfaronema (segun la maniero Esp-ista) pri la « *Turo di Serbiana Esp-ista cirkum la mondo* : vizito en Keighley ; ecitanta experienci ». Ol raportas, ke kapitano Michael Budjevaz, de la 7ª diviziono dil Serbiana militistaro, facis diskurso en la Keighley Esp. Society, pri la Balkanala milito ; ke il esis vundata en Kumanovo ; ke il entraprezis sua turo pos pario por montrar, ke on povas irar omnaloke ed omnalande per Esp. ; il devas trapasar 365 urbi en tam multa dii, e rekoltar omnaloke signaturi di Esp-isti (il ja recevis plu kam 14500, on dicas!) Il uzas la famoza Yarlibro dil Esp-isti e la servi di la egale famoza Universala Esp. Asocio, di qua la delegiti aranjas lua voyajo (segun la programo dil U. E. A. ipsa). Fine, il devas entratenar su *nur* per la pekunio ganita per sua diskursi ed artikli. Unvorte, nultempe on facis tam grandioza e pruviva experimento pri la « praktikala valoro » di Esp.

Nun, yen la verajo pri ca « pioniro di Esperanto », quale dicas l' Angla jurnalo. Ni lektas en la jurnalo *Esperanto*, oficial organo di la dicita U. E. A. (Genève, 20 jan. 14, p. 15, kol. 1) :

« Averto. — De kelkaj belgaj kaj nederlandaj Delegitoj » (NB. : di la famoza U. E. A.!) « ni recevis plendon kontrau iu serba Esp-isto sin nomanta Budjevac, kiu vizitante Belgujon kaj Nederlandon pruntepreni monon de Delegitoj kaj ghin ne redonis... » (sequas lua personala deskripto). « Li rakontas pri la Balkana milito kaj diras, ke li vojaghas por grava serba jurnalo. Oni estas petata noti tiun informon kaj sin gardi kontrau tiu trompulo. »

Ni reproduktas fidele ca bona « averto », nam ta Esp-isto povus anke trompar nia Idista amiki (ja ofte tre fidela e « honesta » Esp-isti probis trompar li per simila ruzi). On vidas tale, quante valoras la fanfaronado dil Esp-isti pri ta grandioza « turi cirkum la mondo » e « voyaji per diskursi » (*paroladvojaghoj !*) ; e quante

1. Kelka samideani bonvoloza kredas servar Ido, publikigante artikli pri *La Ponto*, o tradukante mea anciena artiklo pri *La Ponto* (*Progreso*, IV, 631), *sen mem mencionar Ido*. Me do devas remarkigar da li, ke ca artiklo esis pure informala, ed implikis nula aprobo di *La Ponto*, e specale di la *Mono-formato* ; ke me permisas la traduko e ripublikigo dil artikli di *Progreso* **nur kun ica strikta kondiciono**, ke on mencionez tre videble ed explicite *Progreso* **ed Ido** (Videz *Avizo e konsili*, IV, 687) ; fine, ke la maxim bona maniero propagar Ido esas... *propagar Ido ipsa*, e ne irga extera entraprezo, a qua ol esas nule ligita, ne plu kam ad irga doktrino, sistemo od « interna ideo » (L. C.).

valoras anke lia famoza « interna ideo », qua servas precipue... por eskrokar la naivi![1]

BIBLIOGRAFIO

LIBRI

Ido: Lehrbuch der Weltsprache, da Dro A. Schrag (Ido-Editerio, 1914; bindita: fr. 2,50). — Yen la maxim bona e kompleta lernolibro quan ni havas por Germanlinguani (ol tamen tote ne igas neutila la lernolibri plu elementala e konciza). Ol esas kompozita segun la moderna doco-metodi, kun la specala experienco pedagogiala dil autoro. Ol uzas la « metodo direta »: singla leciono kontenas texto Idala, komence tre simpla, kun gramatikal expliki. Ta texti formacas maxim ofte kontinua peci o dialogi, qui traktas sucedante multa praktikala faki: fervoyo, dogano, hotelo, manjotablo, komprado, parko, kirko, muzeo, ruro, vetero, cienci e docado, militismo, mestieri, koquado; plus interesiva peci pri « la tualeto di Napoleon », « navigo sur Rheno », « fluvio Mississippi », « naufrajo di *Volturno* ». Certe ti qui sequos atence ta 38 lecioni atingos bona *e praktikala* posedo di nia linguo. — La prefaco naracas tre exakte la historio di Ido (quan on obstinas falsigar altralatere), expozas lua principi ed avantaji, e refutas la precipua kritiki. — La libro finas per kompendio di la tota gramatiko, lexiketi korespondanta a singla lecioni, ed informi pri l' *Uniono*, nia verkaro e nia jurnali. Ol kontenas multa detali utila, por la German-linguani, aparte averti pri la mikra kaptili di lia linguo; ex.: « On ne soldas l' adjektivi kun *-al* a la substantivo; do: *nacionala festo*, ne: *nacional-festo* » (p. 64). Remarkez bone, ke omna desfacilaji di Ido esas reale desfacilaji o idiotismi di nia lingui; e se nia gramatiki « kompleta » devas esar kelke longa e detaloza, la kauzo esas nur la komplikeso ed anomaleso di nia lingui.

A Practical Grammar of Ido, *based on a thorough revision of* P. D. Hugon's *Practical Grammar*... by J. L. Moore, B. A., Ph. D. president of the *Brit. Idistic Soc.*, member of the Ido Academy (G. Pitman, 1914)[2]. — Ica nova gramatiko (komplete konforma a la lasta decidi dil Akademio) esas nova edituro, komplete revizita, di la *Practical Grammar*. Ol havas la sama plano: 10

1. Komparez l' artiklo samtitola en *Progreso*, VI, 498; *Esperantismo e spekulado* (VI, 92); e l' artiklo VII, 55: se Esp. « vivas » kande on uzas ol por *irga* « interna ideo », la dicita eskrokero havis anke sua « interna ideo »!

2. Preco: 1 sh. broshita; 1 sh. 6 pence bindita.

lecioni pri la gramatiko di Ido; 10 lecioni pri l' idiotismi e desfacilaji propra al Angla linguo. On supresis l' *Exerci* (neutila nun kande ni havas *Exercaro* internaciona) e konseque la lexiketi. Kompense on multigis l' exempli e la praktikala konsili, exemple pri la pronuncado, la skribado, la puntizado, la kloki, dati e adresi, la omnadia questioni, l' uzo di *On*, la traduko di *May*, *Must*, *Shall*, *Should*, *Would*. Sº Moore trovis exempli tre injenioza e frapanta por klarigar singla de ta reguli[1]. La libro kontenas en la fino indiki preciza pri la *Metrala sistemo* e la *Termometrala skali*, tre utila por komprenar la mezuri internaciona, quin Britana Idisto renkontras necese en la texti. Rezume ca lernolibro meritas nun, mem plu kam antee, sua epiteto *Praktikala*.

Vortareto Ido-Portugalana. *Pequeno Vocabulario da Lingua Internacional Ido*, da Fr. V. Lorenz. (S. Paulo, 1913; 31 pagini). — Ica lexiketo adoptis injenioza aranjo : avan singla litero dil alfabeto on enumeris la vorti Idala qui esas (preske) identa a Portugalana vorti, e konseque ne bezonas traduko explicita (ex.: *abandonar*, *abreviar*, *absoluta*, *acelerar*...) e pose on donas, en formo di lexiko, la ceteri kun lia traduki. Ica aranjo sparas multa spaco, e samtempe montras l' internacioneso di nia linguo.[2]

Grammatica completa da Lingua Internacional Ido, da F. V. Lorenz (S. Paulo, 1913). — Broshuro de 13 pagini (posh-formato) kontenanta gramatiko di Ido en Portugalana. Ol semblas tre sorgoze ed exakte redaktita. Ma pro ke ol facesis sen konsultar la sekretarii dil *Uniono*, ol kontenas kelka arkaikaji (fortunoze tre poka).

La Kantistino, da W. Hauff, libere tradukita da Alb. Noetzli (Nº 1 di la *Mikra Biblioteko*, 48 p.; Ido-Editerio, 1914; 50 centimi). — Yen l' unesma tomo di la *Mikra Biblioteko*; ol kontenas romaneto o plu juste novelo interesanta ed amuzanta, tre bone tradukita. Ol esas rekomendinda a l' Idisti, qui serchas e prizas lektaji distraktiva. Ol povos utilesar anke en la kursi od a l'aparta lernanti, kom facila exerco-texto.

Nova Horizonti, da Jean Barral (Verlag Unesma, Leipzig). — La sola kritiko quan me facos pri ta libro esos simple naracar lua historio. L' autoro sendis a me lua manuskripto por korek-

1. Exemplo : « *Omnu* parolis, *singlu* en sua linguo » (p. 36).

2. La kompatinda adversi qui kritikas nia infinitivi en *-ar*, *-ir*, *-or*, e laudas l' infinitivo en *-i* kom plu naturala (!) devus ya atencar la Hispana e Portugalana infinitivi, qui esas tote simila. Ma por ta homi omna argumenti esas bona!

tigar ol. Ca tasko kustabus de me multa hori, mem se la manuskripto esabus tre korekta ; ma ol esis tante plu longa e penoza, ke la verko esis plena de erori ; me ne parolas pri la stilo (me sempre respektas e favoras la maxim granda libereso di stilo), ma pri grosiera, palpebla kulpi gramatikal o vortala, qui aparis preske en singla lineo. Evidente l' autoro savas tre male Ido, e mem nultempe apertis Idala lexiko ; il uzas la vorti sub irga formo, qua plezas a lu, sen kontrolar ol. Dudek foyi la plumo falis de mea manuo, e me esis tentata renuncar ta longa e tedanta laboro. Tamen me havis la kurajo finar ol, ne por S^o^ Barral, advere, ma *por Ido* : nam esis evidenta, ke l' autoro, pos kompozir ta libro pasable longa, ne renuncus facile publikigar ol ; or ol povis grande nocar nia linguo, se ol aparus en tante neperfekta stando, kontre ke ol povis utilesar, pos mea korektigado. La vido di tanta erori e di tanta emendi devis inspirar modesteso e mem shamo al autoro ; e fakte lua unesma movo (la bona!) esis sendar a me lua « danki » e mem « exkuzi », e promisar, ke il adoptos mea emendi « bloke ». Ma balde il komencis diskutar diversa emendi (qui, kompreneble, esis tote konforma a la reguli di Ido e decidi dil Akademio), exemple pri la nomi di landi, pri la derivado di la nomi di populi, e c. Me povabus e mem devabus respondar simple : « Co esas la regulo, vu devas sequar ol ». Kontree, me havis la komplezo e la pacienteso explikar ad il ta reguli e refutar lua febla objecioni. Ma quante plu me esforcis persuadar il, tante il persistis facar plu multa kritiki, plu grava propozi di chanji ; til ke il fine audacis mem propozar... nova formi di demonstrativi! Lore me renuncis diskutar kun homo tam obstinema kam nekompetenta.[1] Il revendikas la yuro uzar formi « naturala » vice la formi regulala di Ido[2], unvorte, reformar Ido segun sua propra gusto o kaprico. Yen la senco di lua prefaco[3] : il pretendas rifacar la linguo segun sua personala judiko e komodeso, e revizar la decidi dil Akademio per sua privata autoritato. Rezume, il profitis mea helpo por purgar sua libro de la maxim grosiera erori, e samtempe il predikas ed aplikas kelka chanji, qui esas kontre la principi di la linguo e la decidi dil Akademio. Me havas do

1. Dume il esis ek la (du o tri) Idisti qui kritikis akre la sufixi *-ul* e *-in*, sen mem komprenar la regulo, ed uzis argumenti ridinda quale *soldatulo*, *parokulo!* (Vid. VI, 588-93).

2. Exemple, *Espaniolo*, *Portugezo*, e c. E citante E. *Spaniard*, il ne mem vidas, ke la diverseso ipsa di la « naturala » formi impozas a la LI. ula regulo general e fixa!

3. Ca prefaco (quan me ne konocis, kompreneble) montras bone, quante l' autoro savas male Ido ; il uzas ex. *employar* vice *uzar*, *esayo* vice *probo*, *hodiea* vice *cadiala*, *internacionala* vice *internaciona*, *meliora* vice *plu bona*, *amba* vice *la du* ; unvorte, il tote fushas nia linguo, e ne mem konocas la senco di lua vorti.

nul altra moyeno kam protestar publike kontre ca *misuzo di fido*; nam me laboris, e kredis laborar *por Ido*, ne por la personala linguo di Sº Barral; e me supozis, ke il esis Idisto, advere tre novica, ma adminime fidela e bonvoloza. Or, *sen mea helpo* e quaza kunlaborado (pure linguala), lua verko esus tante nekorekta e ridinda, ke ol povus iluzionigar nulu pri la linguala kompetenteso dil autoro. *Il ne savas Ido*, e ne mem esforcis lernar olu; il ne pensas en Ido, il pensas en Franca e tradukas krude sua vorti en Ido; pro to, e *nur pro to*, il preferas la formi « naturala » a le reguloza, qui jenas lu.[1] Vane me esforcis montrar ad il la nejusteso di lua opinioni e la nekorekteso di lua agado; il volis audar nula konsilo. Il pretendis rezervar a su la libereso propozar ed uzar publike la formi qui plezas a lu; il alegas falsa pretexto di liberaleso por kompozar sua aparta linguo segun sua propra fantazio. Do me anke mustas uzar la libereso kritikar publike lua verko.[2] E por ke lua nesaja konduto ne nocez nia linguo, me havas la desagreabla devo denuncar ol publike: nam lo esas l' unika sanciono quan ni havas por neutrigar la mala exemplo. Se tala exemplo esus sequata, ni devus proklamar la devizo: « *A singlu lua linguo!* » e konseque supresar l' Akademio, di qua la penoza laborado divenus tote neutila e vana, se singlu arogus a su la yuro aceptar nur la decidi qui plezas a lu, e reformar la linguo segun sua propra opiniono. Ma co esus la ruino di la LI. Ica incidento devos esar bona leciono por ni omna; por me unesme: me ne plus emendos tante mala verki, e me respondos simple a lia autori: « *Lernez unesme Ido* »; — e por omna Idisti: nam ol montras, ke ti qui maxime audacas kritikar e reformar Ido esas ti qui savas ol minime. Ni recevas kelkafoye kritiki o propozi di chanji de personi, qui studiis tre surfacale Ido, e lia argumenti ipsa montras, ke li ne mem apertis un Idala lexiko por serchar la solvo di la desfacilajo qua embarasas li. Li reprochas a la linguo to quo esas nur lia kulpo; li devus akuzar nur sua propra nesavo od indolenteso. Nu, ni pregas ta personi meditar la sequanta truis-

1. Nur un exemplo: il skribas tote quiete (malgre mea korektigo) *historiano* vice *historiisto* (P. 116, l. 11.) Ica exemplo suficas por pruvar, ke l' autoro ne vidas plu plu fore kam la pinto di sua nazo. Ube F. dicas *historien*, D. dicas *Historiker*, I. *storico*, e S. *historiador*; do Germano povus dicar *historikero* per la sama metodo e kun egala yuro, kam Sº Barral dicas *historiano*... por « naturaleso »! Quon divenus lore l' uneso di la linguo? Yen la evidenta e fatala rezulto di ca absurda tendenco a la « naturaleso », quan ni tantafoye refutis hike.

2. Ula amanti di la « plena libereso » asertas, ke la *Visto ed aprobo* dil Akademio esas neutila; ke suficus kritikar la mala verki en nia jurnali. Bone! ma co esas do plusa motivo por praktikar tote libere ca kritiko, sen egardo a la personi.

mo : Ante kompozar libro en Ido, e precipue ante kritikar nia linguo, *oportas savar olu*[1].

Domni, ab Sidni Bond : Lingua international : gramatik et specemenes (che l' autoro, Wellington; 1913). — Yen la nova formo di la linguo *Omnez*, quan ni recensis (V, 755) e quan lua autoro defensis hike (VI, 158). Esas do neutila recensar ol itere. Cetere, omna diskuto esas neutila kun tala inventeri : li askoltas nula argumento, nula racionala parolo, e sequas nur sua propra fantazio. Sº Bond abominas la vokala finali (*-o*, *-a*, e c.). Co esas lua personal gusto! Vane ni demonstris dudek foyi, ke li esas tre utila, 1e por l' eufonio; 2e por la klara e quika dicerno di la gramatikala speco di la vorto, do di lia rolo en la frazo; 3e por la derivado nemediata. Sº Bond atencas nulo, e preferas kompozar sua propra linguo. Co esas nenociva; o prefere co esus tala, se ne existus ula « honestuloj », qui amuzas su atribuante perfide ad Ido omna nova projeti qui aparas, por trompar la publiko e repulsar lu *de omna LI...* kun la pretexto servar l' « interna ideo »![2]

JURNALI

La Langue auxiliaire (decembro). — *Kampanio necesa* ; *la devo di nia amiki*. On advokas la zelo di l' Idisti Franca por sustenar e propagar nia maxim anciena organo. — *L' akuzativo en l' Esp. kongreso*, da A. Dudouy. — *Linguala punti* : nomi di *parenteso e titoli*. — *Noto*, da L. de Beaufront, pri la justa uzo di la sufixo *-ul*, quan kelki ankore miskomprenas. Ne nur on ne devas timar la frequeso dil sufixo *-ul*, ma on esas ofte dispensata del uzo di la sufixo *-in*, quo facas adminime kompenso. — *La nombri kompozita* : expliko di la nova regulo. — *Kroniko generala*. — *Falsaji e sofismi* : refuto di la kompatinda argumento di la fanatiki, ke Ido « destruktas la fonetiko » traktante *i* e *u* kom mikonsonanti! La linguistiko docas, kontree, ke en nia lingui *i* e *u* esas ofte mi-konsonanti, aparte avan vokali, e singlu *traktas li instinte kom tala*, sen bezonar irga gramatikala regulo o linguistikala konoco, ex. en *Dieu*, *vieux*, *oui*, *louis*, quin omna Franci pronuncas unsilabe. Do nia regulo (quan nesincera kritikanti judikas

1. Segun la regulo di omna jurnali, la redakterio di *Progreso* asumas nula responsiveso pri l' anunci komercala qui aparas en la *Suplemento* (rozea pagini). Tamen, ol ne aceptabus l' anunco pri la libro di Sº Barral, se ol konocabus lore lua *vera* karaktero. E certe la cetera Idista jurnali qui anuncis ol esis erorigata same.

2. Ni recevis pose duesma exemplero dil sama libreto kun multa emendi manuskribita, mem pri esencala punti. Ico pruvas, quante serioza e meditita esas tala verko! Komparez nia recenso di *Europal* (V, 766).

komplikita) nur konstatas e formulizas l' *uẓado* konstanta di nia lingui, quan inverse Esp. violacas e shokas (acentizante ex. *familio*, *notario*, e c. o kripligante *filio*, *manuo*). — *Konservema reẓonachi.* — *Esperantulo.* — *Diversaji : Jeannot e Colin*, da VOLTAIRE, trad. A. POPULUS. — *La heredantino di Etchechoury* (fino), da M. BEUDANT, trad. J. CHOBLET. — *La farso dil kuvo*, trad. P. HASTEY. — *Lumo en la chambro di yuna ciencisto*, trad. Dro HERMANN. — *Bibliografio.*

La Langue auxiliaire (17a yaro; 187a No; jan.) aparas en nova formato (ta di *Progreso*) e sub eleganta blua kovrilo, kun la stelo *Ido.*[1] Ol havas kom « kunlaboranti », ultre So DE BEAUFRONT, la precipua Idisti Franca, e co garantias ad ol la suceso e la prospero quan ol ja meritas kom la maxim anciena organo di la LI. — *La laboro di nia Akademio*, da L. DE BEAUFRONT: explikas quale e pro quo esis necesa, de pos 1908, emendar en Ido kelka detali, quin on lasabis permanar kun l' espero faciligar la konsento dil Esp-isti. Nia linguo tale avancis a la limit-punto di la progreso; ed ol divenis nur plu apta por la propagado. Nun singlu devas aceptar ol, tala kam l' Akademio facis ol, irge qua esas lua personala gusto o prefero pri aparta detali, quin lu volus chanjar od inverse konservar. L' uneso di la LI. esas la precipua kondicioni di lua suceso. — *Linguala punti*: la propra nomi e nomi di landi: justifiko di la decidi dil Akademio pri ca punti. — *Decidi dil Akademio*, kun Franca traduki e komenti. — *Logiko super omno*: la distraktita profesoro di logiko. — *Oktobrala skiso*, da H. DEVANNES. — *Saul*, oriental rakonto, da P. ANGÉLIQUE DE SMYRNE. — *Hundala inteligenteso*, da Dro HERMANN. — *Informi*: Nekrologo; Luxemburg; La Esp-isti kontre Peter Rosegger; Neglijita genio linguala; Tours. — *Internaciona reẓolvi*, da L. DE GUESNET. — *Aviẓo al aboniti.* — *Suplemento.*[2]

Die Weltsprache (januaro). — *Senfila telefonado e LI.* En asemblo So Bredow asertis, ke la senfila telefonado esos poke utila por l' internaciona relati, pro la diverseso di la lingui, qui multe impedas l' interkompreno. Ma ca obstaklo nule esas nevenkebla : ol esus supresita da la LI. ! — *Importanta judiko favore a la LI.*, da O. LIESCHE : HAVELOCK ELLIS, en sua libro *Rasal higieno e saneso dil populo*, agnoskas, ke l' Angla nule esas apta

1. La sekretario dil redaktado esas So F. MIROT, 2, rue de la Promenade, Asnières (Seine); l' administrero esas So DE GUESNET, 52, rue d'Hauteville, Paris 10e.

2. On pregas ni anuncar, ke la tenua tipi uzita en parto di ca No venas de eroro dil nova imprimisto; future li uzesos nur por la noti, ed on uzos sempre plu grosa tipi por la texto.

divenar LI. pro la grandega difero di la linguo skribata e di la linguo parolata. Mem la kurteso di la E., qua esas avantajo por la skribado, esas detrimento por la parolado, nam on ne havas la tempo komprenar ol aude. Pro to en la kongresi on generale preferas la Franca al Angla, ed on uzas ol plu ofte, segun statistiko di la medicinala kongresi. — *La edukala valoro di la stranjera lingui*, da Dr E. Engel : bonega refuto di la filologiala prejudiki, ke on ne povas esar « bone edukita » sen savar stranjera lingui (ula granda autori savis nula stranjera linguo !), e ke on povas juar la literaturala verki nur en l'originala linguo (quale do la maxim multi konocas *Robinson* e *Don Quixote*, Homero e la Biblo, Ibsen e Tolstoy, se ne per traduki ?) — *Diskurseto di So Kistler en l'Esp-ala kongreso.* — *Ido, protektilo por la Germana en exterlando* : la LI. impedus la stranjeri fushar la nacionala lingui, quale eventas tre ofte. — *Probo di traduko* [1]. — *Esperanto e Ido* : komparenda texto. — *Mondolinguala movado.* — *Revui.* — *Shakludo.* — *Oficiala parto.*

Internaciona Socialisto (decembro) anuncas, ke de nun ol portos la titolo *Internacionisto*, por pluampligar sua domeno, qua kontenos la diversa internaciona tendenci. — *Kontre la partisala ortodoxeso* (en la partio socialista Germana). — *Questioni quin ni deziras respondata.* [2] — *Omnu esez membro di lojeyal societo !* — *Anke enemiko di mondolinguo.* — *Internaciona linguo e vivanta linguo :* refuto di kelka stulta objecioni da nekompetenta jurnalisto. — *Ido en Suiso :* 8 jurnali Suisana insertas nun omnasemane *Ido-angulo.* « L' Esp-isti esas venkita en Suiso, to esas fakto ». — *Kroniko dil libera penso.* [3] — *Ek la movado di Ido ; Kaptez aden la roti di nia veturo.* [4] *Por nia laboristala mondo-linguo-federuro. Anhaltana kamaradi.* — *Diversaji.* — *Edito di ne-interestifanta acioni.* — *Linguala questioni :* Stranjajo di la Germana linguo. — *Citaji.* — *Joki.* — *Letrobuxo.*

1. On uzis *quaze se* vice *quale se* ; *substancala* vice *materiala* (ne omna *substanco* esas *materiala*) ; *tante quante* vice *tam kam ; intransigenta* vice *ne-transaktema* (*nekonciliema*) ; *arbitraco* vice *arbitr*(*ad*)*o* ; *desiderata* vice *dezirata ; for-disputar* (Germanajo) vice *eskartar per diskuto* (on atencez la difero di *diskutar* e *disputar*) ; *diferenciigo* vice *diferenci*(*ad*)*o ; akiraji* vice *aquiraji* ; *analfabeti* vice *iliterati ; pasaji mediatesanta* vice *paseyi mediata* (o *mediacanta*) ; *konfuzas* vice *konfuzigas* ; *totalo* vice *toto ; personaleso* vice *persono.*

2. Plu korekta esus : *Questioni a qui ni deziras respondo* (vid. *Progreso*, VI, 296).

3. Ni remarkas misuzo di *kande* vice *se :* « *Kande* Jesu retrovenus en nia nuna mondo... » La kondicionalo suficas por indikar, ke on enuncas supozo, do nur *se* konvenas en tala kazo.

4. Ica uzo di *kaptar* esas speco di idiotismo : « *Pulsez* la roti di nia veturo ».

Internacionisto (nova titolo di *Internaciona Socialisto*) komencas sua 7-ma yaro, e duros aparar omnamonate (januaro). — *Kordiala bondeziri ad omna samideani...* ed anke multa bona konsili. — *La internaciona interesti di la laboristala klaso.* — *Expozo dil libro-industrio e dil grafik arti.* — *Vera socialismo.* — *Serioz e gaya aferi*, del tempo dil proletariala sturmo ed impetuo, da Fr. Sator. — *Interesiva respondi* (recevita per Ido). — *Nia chanjita titulo.* — *Ek la movado di Ido.* Atesto di Berlinana samideano : lu asertas, ke Ido divenis kapitalo por lu, nam lu ganis sua nuna employo per Ido : on demandis kontoristo qua savus korespondar en E., F. e S. Lu ne savas ta lingui, e tamen sucesis satisfacar sua tasko e kontentigar sua patrono... *per Ido.* Quale lu remarkigas, lu ne povabus lernar *tri* vivanta lingui en tam kurta tempo kam Ido. Bela pruvo di la praktikal utileso di Ido, mem por ti qui sempre questionas : « Kad me povas ganar pekunio per to ? » — *Citaji.* — *Proverbo.* — *Linguala questioni* : tre bona ed utila respondi. — *Diversaji.* — *Joki.* — *Letrobuxo.*

L' Idisto katolika (yen la nova titolo dil) *Anuncilo dil Uniono Sacerdotal Idista* (jan.). — *A nia lekteri* ; la jurnalo deziras divenar la revuo di omna Idista katoliki, e advokas la kunlaborado di omna sam-religiani, sacerdoti o laiki. — *Katekismo* : 11ª leciono. — *Ne pavorez !* segun René Bazin. — *Pri la trepanago prehistoriala*, segun Lucas-Championnière. — *Prego al Santa Virgino por demandar la perseverado*, trad. Regnard. — *La marveli di la naturo*, da Dro Hermann. — *La forteso di la Araba kavali*, da James Neil, trad. R. Hojes. — *Prego di abato Perreyve.* — *Nova vorti* adoptita dal Akademio (sequo). — *Suplemento.*[1]

Mondo (dec.). — *Apelo*[2] : bonega e kurajoza artiklo, qua expozas nia nuna situeso e nia esperi : la periodo di *Ido reformata* finas, nun komencas la periodo di *Ido propagata.* La pioniri facis multa sakrifiki por la perfektigo di la linguo ; nun oportas rekrutar ad ol maxim multa adepti, danke a la stabileso. Por intensigar la propagado en Suedia, *Mondo* aparos de nun omnamonate, e tamen diminutas sua abon-preco.[3] — *Ido-festo en*

1. Linguala remarki : on ne darfas dicar : *asekuro-valvo*, ma *sekures-valvo* : *asekuro* esas nur financala. — On ne *vehas* kavalo od asno ; on *kavalkas* ta animali. Li *vehas* (od on *vehigas* li) nur kande on transportas li en veturo o vagono.

2. *Apelo* ne esas sinonimo di *advoko* : ol darfas uzesar nur pri la judicii di la tribunali : on *apelas* de un judicio o tribunalo ad altra.

3. Ol esas nun fr. 3,50 por un yaro. Administrero : G. A. Larsson, Vanadisvägen 43, Stockholm Va.

Mitau, da J. Joters[1]: interesanta raporto pri la bazaro e lotrio aranjita da nia amiki de Mitau (vid. *Progreso*, VI, 546, 613). — *Ni konversez en Ido*: epizodo dil Esp. Kongreso en Bern, segun A. Dudouy (en l' *Anuncilo* di novembro). — *Stein, Ido-vilajo*: kompreneble, ne en la stulta e ridinda senco en qua la fanatiki revas « kolonii Esp-ista », ma simple por dicar, ke la Idisti esas bone aceptata en ta montala rezideyo di kantono San Gall (Bela e seduciva ilustruri akompanas ica artiklo). — *Ido ed Esp. en Suiso.* — *La Esp-isti kontre Peter Rosegger.* — *Futura Ido-kongreso.* — *Sueda Ido-federuro.*

Mondo (jan.). — *Al Sueda Amiki dil LI. Mondo* aparos, dum 1914, omnamonate kun interesiva e diversa kontenajo. On exhortas la Suedi sustenar ica intenci. — *Ido e la jurnalaro.* On konstatas che la jurnali kreskanta simpatio por Ido, atencinda pro ke li antee esis tote desfavoroza ad Espo. Ma Ido esas *bela* e povas *imprimesar!* On raportas pri Ido-kursi ed Ido-anguli en Sueda ed exterlanda jurnali. — *Diversaji.* — *Ido e la Sueda laboristi.* Ici sempre plu interesas su por Ido. Dum la lasta tempo fondesis 5 nova klubi inter li. La *Grupo Esana* di *Emancipanta Stelo* nun havas plu kam 100 membri. — *Shako.* — *Libri e revui.* — *Anunco.* — Ica N° esas destinata a la propagado (en Suedio); pro to la multa artikli en Sueda linguo.

Laboro (Madrid, nov.-dec.). — *La Idismo Hispana*: raporto pri la desfacileso di nia propagado en ta lando, e konsili por olu. On memorigas la rapida kresko e plu rapida falio di Volapük e pose di Esperanto. — *La reformo justifikita*, da L. Couturat; fino di ca traduko, kun la *Statistiko di la radiki* en Esp. e Ido. — *Fakti diversa*: diskurso da S° Daniel en la Federala Socieo. On komencis kurso pri Ido. — *Echternach* (Luxemburgo), da H. Meier. — *Jaccopo*, legendo (sequo). — *Pri ula diskuto*: artiklo di jurnalo predikis la propagado di la Hispana, komparante lua difuzeso a ta di la Franca. Esas tote neutila e vana pozar la questiono sur ta domeno di la nacionala propr-amo, ube la lingui necese konkuras, e nula povas venkar. La sola vera solvo esas la LI. — *Espritaji.* — *Bibliografio.* — *Letrobuxo ed anunci.*[2]

1. Ica artiklo kontenas tre multa inversigi ed akuzativi. Quankam legitima, ca stilo esas evitenda; exemple, vice dicar: « La festenon asistis kelka samideani de R. L... » esas tam simpla e multe plu klara dicar: « Kelka samideani de R., L. e c. asistis la festeno »; nam on havas ya nula motivo por acentizar « la festeno » plu kam la « samideani »!

2. Kelka kulpi: *grimpis* vice *klimis; lurda* vice *grava; inklina* vice *inklinita; superba* vice *belega*. La vorto *funto* ne existas en Ido; on devas uzar la nacionala vorti (*pound, livre*, e c.). La N° esas ornita dal portreto (kelke tenebroza) di S° L. de Guesnet, « nia simpatioza amiko »; certe il esas simpati-oza... a l' Idisti, ma il esas anke *simpati-inda*.

Ido-propagilo (15 jan.). — *Bondeẓiri*, da O. Legrand. — *Melankolio*, da V. Hugo. — *Ni ameẓ!* da V. Hugo. — *Nova yaro*, da H. Devannes. — *Milito kontre la milito*, da pastoro Guiton, A. de Vigny. — *Nov yaro*, da G. Droz. — *La vento*, da Maupassant. — *Kristnaskal diskurso pri la ludili*, da V. Hugo. — *Maxim granda rejo* (la metro), da P. Hastey. — *La seẓoni*. — *Chambro di navano*, da A. de Vigny. — *Letro de Stockholm*, da Sven Vilde. — *Linguala noto*, da H. D. — *Humuraji*. — *George Stephenson*, trad. O. L. — *Postkartal angulo:* adresi di korespondanti.[1]

Stenidano (januaro). — *An la solio di la nova yaro*. — *Ek letro de Nova-Zelando*. — *Neceseso e posibleso dil intêrnaciona paco*. — *Nova edituro di la lernolibro da A. Noetẓli*. — *Ranglisto pri la konkursala temi en Stenido*. — *Liber asemblo en Zürich* (30. 11. 13). — *General asemblo dil Suisano Ido-Societo en Olten* (15. 2. 13).

L'Informilo (Cherbourg, januaro) aparas en plu komoda formato e sur bela papero. — *Novyarala bondeẓiri*, da H. Devannes. — *Ni konverseẓ en Ido*, da A. Dudouy. — *Il ne volas :* dialogo di Esp-isto e Idisto. — *La nacionala flago sur la militat navo*, da E. Fournier : artiklo tre interesanta da nia kompetenta samideano; oficiro di militat navaro. — *La pomo* ; *Autuno* da H. Devannes. — *Nova horiẓonti*, da Barral (anunco). — *Un plusa pruvo :* exemplo di propago facita en treno da Sº Foucher. — *Humuraji*. — Ica numero esas aparte remarkinda per lua korektesо linguala. Nia gratuli![2]

Kombato (Paris, januaro). — *Inter ni:* on kontas 76 plusa adheranti. — *Moderna abstenala*[3] *movado*. — *Nia movado* : on raportas aparte pri la voyajo di Sno Paris en Suiso ed Italio, e pri la konverto di nia talentoza samideano Sº Chaloupecky, qua esis Esp-isto *dum 12 yari!* Sº Jespersen diskursis avan la federuro di la socialista yunaro, e tale iniciis kurso pri Ido. La Sueda seciono di *Emancipanta Stelo* kontenas ja 96 membri. — *Nia kongreso*. — *Nia referendumo*.[4] — *Nia konti*.

Korespondo-Revuo (3ª yaro, Nº 1; januaro), trimestral organo dil *Internaciona Uniono por la Korespondo per Ido* (I. U. K.). — Ica numero kontenas la statuti e la listo di la membri.

1. Linguala remarko : vice *brutarerio*, ne simpla e ne justa, ni havas *menajerio* (*Progreso*, IV, 69; *Informilo* nº 3); *pasturisto* ne esas *pastoro*.

2. Flago ne *flotacas* (quale batelo o korko sur l'aquo), ma *fluktuas* en la vento (same kam l'aquo fluktuas per l'ago dil vento). La F. konfundas ta du nocioni. Inverse, la devizo di urbo Paris (simbolizita per navo) : « *Fluctuat nec mergitur* » devas tradukesar : « Ol *flotacas* e ne sinkas ».

3. Forsan plu bone : *abstenista* od *abstenema*.

4. Kad *plebicito* ne suficus? Pri to decidos la specalisti pri politiko.

Brazilo (nº 9 de 1913). — *Kelka noti ek la historio di Esp.*; pri la unesma yari di Esp. e lua unesma reformi. — *Pioniro*: notico pri Sº F. V. Lorenz, nia anciena samideano, qua esis Esp-isto de 1892, ed esas nun un de la maxim fervoroz ed agema Idisti di Brazilo. On citas la letro quan il skribis a *Progreso* (I, 687, infre). — *Pri la Ido-movado*. La Brazilana federuro havas 41 membri en 23 loki. Ol adoptis nova statuti ed elektis sua oficisti: prez. P. Jerhem; sekr. Fr. Schaden; kasisto, J. Roth. — *Por nia kursani*: exerco-texti. [1]

Astro Idista, *dumonatala* (januaro)[2]. — *A la lekteri*. — *Ido en Brazilo*. — *Anekdoti*. — *Du astri*, da F. V. Lorenz. — *Uniono por la LI*. — *Listo dil jurnali Idista*.

International Notes and Queries (Chicago, junio 1913) kontenas traduko de Latina ad Ido di peco da Em. Swedenborg: *Ke ne esas tam desfacila vivar la vivo qua duktas a la cielo, kam on kredas* [3]. Sequas pledo por la LI. e specale por Ido. — On mencionas pose la nomo di la precipua pioniri di Ido en Usono.

Daily Consular and Trade Reports (Washington, 7 jan.) oficiala jurnalo dil Usonana ministerio dil komerco, publikigis raporto dil Usonana konsulo en Bern pri l'*Asocio por fondo di kontoro di la LI.* e pri *Ido od Esp. reformita*, kun preciza indiki ed informi (exemple, on citas texte la decidi facita da la Komitato di la *Delegitaro*, 24 okt. 1907). Ico pruvas, ke l' Usonana guvernerio komencas interesar su a la questiono di la LI.; ed anke, ke omna nequalifikebla procedi di la fanatiki por celar od alterar la verajo ne sucesos, e ne impedos la guvernerii konocar ol, tam balde kam li voluntos explorar la problemo per serioza inquesto; quankam lia sola espero (vere fola!) esas... gardar la lumo sub la bushelo.

The Nation's Business (Washington, D. C. 15 dec.) insertis artiklo pri l' Asocio por Kreo di Kontoro di LI. en Bern ed extraktaji di letro da Eug. MacPike. Ta jurnalo esas l' oficial organo di la Chambro di Komerco di U.S.A.

1. Ni rekomendas itere ed insiste ne imprimar JDO vice IDO; co esas imprimal « idiotismo » ne justifikebla ed erorigiva (v. *Progreso*, III, 503; V, 496).

2. Redaktero: Fr. V. Lorenz, *S. Feliciano* (Rio Grande do Sul, Brazilo). Yaral abono: fr. 1,50.

3. Linguala remarko: on ne povas dicar: *me grantesis savar*... De la frazo aktiva: *on grantas ulo ad ulu*, on ne povas deduktar la frazo pasiva: *ulu grantesas*, ma nur: *ulo grantesas*. (Ico esas idiotismo dil Angla sintaxo). On dicez simple: *me povis*, *me darfis*, *me sucesis savar*.

New York Call insertis la sequanta artikli, tradukita de Ido: (9 dec.) *La Suisana Labor-federuro e la striko generala*, ek *Int. Socialisto*. — (10 dec.) *La barbareso di la milito*, ek *Int. Socialisto*; *Gimnastiko Sueda e gimnastiko naturala*, da Dro Helme, ek *Progreso*. — (11 dec.) *Shovinista nacionalismo*, ek *Int. Socialisto*. — (21 dec.) *La kongreso di la socialista portio en Jena*, da Peus (ek *Int. Socialisto*). Nova pruvo, ke Ido povas esar, ed esas ja, vehilo internaciona por omnaspeca pensi.

Das Monistische Jahrhundert insertas en singla numero un pagino en Ido:
(20 dec.). *Koncienco e deo*, da H. P. — (3 jan.). La fonto di verajo. — (10 jan.). *Prof. Arth. Drews pri la periso dil Kristanismo*. « La nuntempa liberpensisti e monisti esas... la vera protestanti. » — (17 jan.). *A la liberala pastori! — Jurnalo e revuo*. — (24 jan.). *Mondokoncepto e mondolinguo*. (Lam ondolinguo esas e povas esar ligita a nula partikulara mondokoncepto, nam omna mondokoncepti, filozofii e religii, esas esence internaciona, e bezonas do egale la LI.)

Das stenografische Jahrhundert (Berlin, januaro), kontenas reguloze Idala parto redaktata da H. Peus. — *Homala penso*. — *Pri la internaciona kongreso di la liberpensisti en Lisboa*. — La revuo anuncas *Stenidano*, la *Kalendario universal* e *Lernolibro pri stenografado* da Fr. Remspecher redaktita en D. *ed en Ido* (preco 1 M.).

Echternacher Anzeiger (15 jan.) insertis artiklo da H. Meier, qua memorigas la historio di Ido ed anuncas la kongreso Idista en Luxemburg. Ol montras l' avantajo di la LI. por lando plurlingua, quale Luxemburgo, e qua relatas kun plura linguo-domeni.

L'Indépendance belge (5 jan.) insertis longa artiklo da Kom. Lemaire, qua esas aplastanta respondo a So Vandrunen. En l'unesma parto ol refutas la povra objecioni pri l' alfabeto quin ni ja citis e qui pruvas nur kompleta nekonoco di Ido. En la duesma, ol citas granda parto de la famoza letro dil diktatoro a la Maestro, qua pruvas, ke Esp. esas nur komercal afero e sustenesas nur da la sekreta subvenci di la monopolema firmo; ke Esp. primitiva (di la Fundamentisti!) repugnas la ciencisti, ke ol dekadas avan la progresi di Ido e kombatas olca nur per la pekunio. On objecionis a Kom. Lemaire, ke il propagis e laudis olim Esp. Il respondas bonege, ke ni nule destruktas Esp., ni plubonigas ol e salvas ol de la ruino, a qua la konservemi e la komercistachi kon-

damnis olu.[1] Ni devas dankar Sº VANDRUNEN, pro ke il provokis ta bonega respondo, qua espereble lumizos la lekteri, ed igos plu modesta la fanatiki.

L'Indépendance belge (19 jan.). — Kom. LEMAIRE durigas sua *Lecioni pri la LI.* traktante la relato inter la verbo e la substantivo nemediate derivita; ca relato havas multa diversa senci en la naturala lingui, ed anke en Esp., qua imitas li sklave, e qua divenis pro to « senforma kaoso » (quankam ol fanfaronas pri sua « logiko » !). Ol esas regulizita en Ido tre simple : la substantivo nemediate derivita de verbo signifikas l' ago o stando expresata da la verbo (verbal radiko) ; se on bezonas indikar explicite la *rezultajo* dil ago, distingebla e distingenda del ago ipsa, on uzas la sufixo *-ur* (di qua la naturala lingui ofras multa exempli).

Le Clergé (Bruxelles, decembro, nº 9). — La LI. sempre interesis la katoliki. Inter multa probi, sis projeti remarkinda debesis a kleriki en la lasta yarcento. De nun du sistemi esas aceptebla da la publiko : Esperanto e Ido. Pos parolir pri l' autori di la du sistemi, on mencionas la judiko di Sº PAUL MANSION : « Ido havas alfabeto e gramatiko plu simpla kam Esperanto, reguli pri la derivado plu racionala e vortaro plu strikte internaciona. Ye la logikala vidpunto, Ido esas apta expresar ula nuanci di la pensado plu bone kam plura moderna lingui e la cetera lingui artificala. Egardante la tempo konsakrita por studiar Ido ed Esperanto, on plu facile komprenas Ido-texto kam Esperanto-texto ». Lore, por furnisar pruvo di sua aserto, l' autoro uzas nia linguo por expozar la gramatiko di Ido e la internacioneso di la radiki relate la precipua lingui Europana. Pose on memorigas l' implicita adhero di abato E. PELTIER a la reformo Ido ; la konverto di *La Belga Sonorilo* e la fondo di l' *Uniono Sacerdotal Idista* kun l' aprobo di la kompetenta autoritati ekleziala. Bona rezumo, quan nia samideani devas egardar e publikigar en la jurnali quin li prizas : la nuna periodo esas oportuna.

La Pharmacie française (Paris, jan.). — *Kroniko di la LI.* da R. CORMERAY : nova artiklo tre bona, qua refutas l' objecioni dil Esp-isti, montrante ke lia « natural evoluco » duktas a « senforma kaoso », segun la konfeso di lia chefi ipsa ; ke lia Akademio laboras nule o tre male, ke li havas nula reguloza organizuro, ke lia linguo disfalas en dialekti, pro ke li havas nula principi e nula autoritato legitima e generale aceptata. Fine, on propozis experimento di traduko en Ido ed en Esp. Ma omna Esp-ista kontre-

1. Ico esas nule paradoxo ; co korespondas precize a la devizo ipsa dil *Indépendance belge :* « KONSERVADO PER LA PROGRESO ».

dicanti refuzis ica probo. Esas do konstatita, un foyo pluse, ke li sempre fugas la komparado e la *loyala* konkurado, a qua li ipsa provokis ni.

Le Caducée (Vincennes, dec.) insertis letro da A. Richard *pri la LI.* respondanta ad artiklo di literaturisto « nekompetenta », qua asertabis, ke Ido esas « morte-naskinta ». Il montras per recenta fakti la « vivemeso » di Ido, qua docesas da ciencisti eminenta en Kopenhago, Bern, Budapest, e c. — La sama numero kontenas artiklo da ula su-dicanta linguisto, qua pretendas montrar *la obstakli di la lingui artificala*, e qua ne mem savas distingar Ido de Esp. Kande il volas pruvar la kakofonio di « la lingui artificala », il pruntas Esp-ala specimeni... de la Idista jurnali, sen dicar, ke Ido esas multe plu eufonioza. Same pri la derivado, il citas l' absurdaji dil Esp. derivado, kritikita da ni, sen dicar, ke Ido emendis li. Ed il semblas inkluzar Ido en sua kritiko, apogita nur sur Esp-ala specimeni! Bela metodo, vere digna de ciencisto.

L'Avenir syndical du Centre (Orléans, 1 jan.). — Ula kamarado questionis, kad on ne povus konciliar Ido kun Esp., e sugestis, ke on aceptez « unesme » Esp., rezervante lua « reformo » a plu tarda tempo, « kande ol esos adoptita da omni ». A. Monetti refutis bonege ca stranja opiniono, montrante, ke Ido esas ja precize Esp. reformita segun la postuli di la cienco e di la praktiko: esus absurda adoptar Esp. primitiva por reformar ol pose. Quon on pensus pri ulu, qua docus la Franca dil 16ª o 17ª yarcento, por docar pose la Franca moderna? La koncilio dependas nur del Esp-isti; li devas nur sequar la progreso, ed aceptar ja nun la « reformo », quan li ajornas a la Greka kalendi.[1]

Consultez-moi! (Reims, dec.) insertis bona artiklo pri e por *La LI. Ido*, qua instigas la lekteri lernar nia linguo.

Nouvelliste Valaisan (Saint-Maurice, 22 jan.) insertis *Unesma postkarto da Valaisano*, qua expozas l' utileso di la LI. e prizentas, kom specimeno, la *Nia Patro* en Ido, kun la necesa indiki por la pronuncado.

(24 jan.). *Duesma postkarto*: expozas la precipua finali, la reguli di l' artiklo e di la verbo. On esas pregata skribar ad Idista, redakterio di *Nouvelliste*, Saint-Maurice (Valais, Suiso).

1. Se ni ne eroras, l' autoro esas simpla laboristo. Nu, il manifestas plu justa raciono kam ula su-dicanta ciencisti, qui ne shamas dicar: « Mem se Ido esas plu bona kam Esp., on devas konservas olca ».

Neue Freie Zeitung (9 jan.). — *Ido-angulo:* la gradi di komparado. Ido en la universitati: la « federo di la ciencisti e di la laboristi » (predicita da Lassalle) realeskas nun pri la LI., nam Ido esas propagata precipue da ta du klasi di homi.

Correio do Povo (Porto-Alegre, Brazilo) publikigis longa serio de artikli pri e por Ido, da nia tre anciena samideano F. V. Lorenz, de San Feliciano (qua esis Esp-isto de la unesma horo) — (17 okt.). Il expozas l' origino di Ido kom Esp. reformita, l' utileso di la precipua reformi, e citas komparenda texto en Volapük, Esp., Neutral e Ido. — (18 okt.). Il komencas expozar la gramatiko di Ido: alfabeto e pronuncado, precipua gramatikal finali, pronomi personala. — (21 okt.). Konjugado aktiva e pasiva. — (23 okt.). Altra pronomi; nombri, gradi di komparado. — (24 okt.). Pose il expozas la formaco dil vorti: prefixi e sufixi, ed ofras sua gramatiko di Ido a la lekteri. — (25 okt.). Il propozas a li texto Idala tradukenda, kun lexiketo di la poka vorti nerikonocebla da Portugalano. — (30 okt.). *Komparo di Esp. kun Ido:* serio de texti komparenda en la du lingui (ex. Esp.: « Tiuj kiuj estas diligentaj povas lèrni nian lingvon en malmultaj semajnoj. — La malrichuloj loghas en domoj malgrandaj kaj malaltaj ») — (31 okt.). Por pruvar la harmonio e literaturala kapableso di nia linguo, l' autoro tradukis poeziajo: *Mea ok yari.* Quankam ni ne prizas tala exerci, ni devas agnoskar, ke ca peco esas plu bona kam la maxim multa produkturi dil Esp-ista « poeti ».[1] — (12 nov.), On expozas la konstituceso dil *Uniono*, kelka recenta sucesi di Ido, enumeras nia jurnali, e citas kelka Europana jurnali qui havas konstanta rubriko en Ido. — (14 nov.). Por pruvar la praktikaleso di Ido, on mencionas plura samideani, qui facis voyaji tra plura landi per Ido. On mencionas fine la konverto di Sº Chaloupecky, Cheka Esp-isto, ad Ido. — Ni analizis ica serio de artikli, por montrar quale on povas facar bonega propagado, kande on sucesis aquirar kelka spaco en ula jurnalo. Ico esas exemplo vere imitinda da nia samideani. E la fervoro nefatigebla di nia amiko refutas la kompatinda pretexto di kelka « fideluloj », qui alegas, ke li ne « audacos » propagar Ido pos propagir Esp.! Li dicez plu juste, ke li ne « kurajas »[2] agnoskar la verajo e sequar la progreso!

A Epoca (Florianopolis, 9 novembro), semanala organo di la federuro di la katolika societi en Florianopolis (Brazilo) insertis

1. Ni citos un de la sep strofi kom exemplo:

Cielo di mea printempo,	Ne konocante chagreni,
Ho vi, dii dil yuneso!	Me havis joyi sen fino,
La ridetoza dolceso	Men kisadis la fratino,
Ne plus retrovenos, ve!	La matro karezis me.

2. Konocate la linguo netuchebla ne savas distingar *audacar* e *kurajar!*

sub la titolo *A Lingua Universal Ido* la Portugalana tradukuro di la specimena texto « La progresi di la cienco e di l'industrio, e c. » qua preiras la *Radikaro* en nia kompleta manuali. Pos mencionir l'aparo di la projeto Ido en 1907, lua qualesi pri la maxim granda internacioneso di lua radiki, lua perfektigebleso segun ke la social e linguistikal evoluco igas lo necesa, l'adopto di ta sistemo da l' Internaciona Delegitaro, on adjuntas, ke en 1913 fondesis *Brazilana federuro por la L.I.*, por propagadar l'ideo di ta linguo, qua til nun sucesis en 23 loki. Ti qui deziras adherar a ta Federuro o recevar plusa informi skribez a Sº Francisco Schaden, Alto do Capivary, Correio Theresopolis.

DIVERSAJI

Radiofrenagado di la treni.

La reputata instruktisto Wirth, a qua on debas ja la batelo direktebla de fore, facis nova inventuro, qua recente probesis sur la fervoyo de Nürnberg a Grafenberg. Il haltigas fervoyal treno dum kuro, per elektral ondi, apogante sur butono ye irga loko. La experimenti montris, ke esas reale posibla frenagar treni per la sistemo Wirth, e la signali, movata anke per elektral ondi, funcionis perfekte. On bezonis nur 6 sekundi por komplete haltigar treno lansita ye tota rapideso. La halto obtenesis dolce e sen shoki sentebla.

La aparati uzata esas: un emisilo, un ondo-recevilo, un translacilo, ed un aparato specala por la freno e la signali. Kande on volas haltigar treno inter du stacioni o signal-posteni, suficas turnar manivelo [1] specala en la staciono od en la signal-posteno ube on esas. La aparati dil treno esas muntita en furgono, di qua la tekto portas la recevil-anteno. [2] La komuniko inter la treno rulanta e la staciono o posteno facesas per la telefon-filo, sen ke [3] to jenas od impedas irge la telefonado. La elektral ondi produktata dal emisilo sequas la voyo alonge la telefon-filo e trairas l' aero por atingar l' anteno, qua komandas la freno di sekureso. L' intenseso dil ondi povas regulesar por un voyo, tale ke li ne agas ad la vicena voyi; on povas mem, akordigante l'aparati, obtenar ke treno venanta en kontrea sinso sur altra voyo ne esas haltigata. Tamen, por evitar erori e kompliki, esas preferinda

1. La linguo perfekta e netuchebla dicus hike: *turnar turnilo!*

2. Figuro montras ica furgono: l' anteno konsistas ek du fili tensita horizontale segun la longeso dil furgono, do ol nule ekiras la *profilo* impozita da la konstruktado di la fervoyo.

3. Quale la linguo perfekta e netuchebla tradukus ica frazo, kande ol ne mem permisas uzar *sen* kun infinitivo?

haltigar tote omna treni qui esas inter du stacioni; to permisas uzar aparati plu simpla e plu chipa. La atmosferala perturbi ne nocas, ecepte se duadeko de fulmini sucedus rapide e sen interrupto. Ma se nur existas intervalo minima inter du fulmini, omna perturbo esas neposibla.

Por konstante kontrolar la bona stando e funcionado dil emisili e recevili, la emisili sendas automate kurta signalo ye omna duesma sekundo. Se ca signalo falius pro irga defekto di un aparato, sonilo quik sonas en la posteno dil mashinisto o dil konduktoro, ed on povas haltigar la treno. Pro ke ca aranjuro garantias absoluta sekureso, on povos supresar plura aparati di sekureso nun uzata. En la varo-treni, qui ne havas freni Westinghouse o Carpenter, signali akustikal o lumala transmisita direte al mashinisto avertos lu, ke lu devas haltigar la treno. Tam balde kam la treno haltis, on devas pozar la kovranta signali segun-regula[1]; la mashinisto devas akrochar sua telefonilo por recevar l' instrucioni necesa.

Por priventar objeciono, esas neposibla ke persono ne yurizita haltigas treno sur la voyo per la radio-freno. Ta persono devus penetrar en posteno e manuagar fraude l' aparati. Ta misuzo dil aparati ne esas plu timenda kam por la telegrafili, l'avertili di incendio o l' alarmo-signali en la vagoni.

On komprenas facile, ke ca sistemo povus impedar multa fervoyal acidenti, specale ti qui rezultas (sempre plu ofte) de la nevido di la signali klozanta la voyo. Se treno transirus tala signalo, irga postenisto povus haltigar ol per simpla turno di manivelo.

Segun *Revue de l'exportation allemande*, *Deutsche Export-Revue*, 1 jan. 14. L. C.

Mental efiko dil tabako.

Dro George L. Meylan, de Columbia University, kun la helpo di So Hyman Cohen, studiis la mental efiko dil tabako che 223 studenti (« college-men »), dividita preske egale en fumeri e ne-fumeri. Il exkluzis per l'experimentala metodi omna altra faktori, quale evo, sexuo, pezo, familiala e morbala kondicioni, por ke la du grupi esez komparebla strikte relate la tabakismo. Anke la fizikala mezuri poke diferis inter la du grupi. Ma la komparo di la muskulal e mentala kapablesi esis tre distingeble al favoro dil ne-fumeri. Li havas kordio ed arterii plu elastika, do li havas plu granda persistemeso (« endurance ») en la korpal exerci; li kreskas plu bone; li havas anke plu forta atenco, e konseque lernas plu bone, progresas plu rapide, e generale sucesas plu multe en lia studii[2].

Segun *Physical Culture* (New-York, jan. 1914).

1. Ni tradukas tale F. *réglementaire*, per vorto plu preciza e plu forta kam *regulala* = *régulier* (vid. VI, 28, 595-6).
2. Komp. *Toxikomanio* (VI, 375).

Peskado per elektrala fluo.

Ni pruntas de *Electrical World* la sequanta naraco dis tranja ago qua eventis en la cirkumajo di Lafayette (stato Indiana, Usono). De pos kelka tempo on remarkis sur la merkato di ta urbo nekustumala abundo di fishi, di qua on ne povis explikar la deveno. On facis inquesto, ed on fine deskovris, apud ponto sur qua elektrala tramvoyo transiris la rivero, du individui qui praktikis stranja peskosistemo. Unu, armizita per peskofilo muntita sur tre longa pesko-stango, semblis pacoze peskar, dum ke lua kompano restadante kelke infre sur batelo, ne cesis rekoliar per sako-reto admirinda nombro de fishi, qui venis flotacar an la surfaco. Regardante plu atencoze, on remarkis, ke la peskofilo esis nulo altra kam filo tre tenua, sorgoze izolita, quan la peskero omnamomente igis kontaktar la filo dil *troleo proxime situita. Tale lu deturnis aden la rivero fluo de 500 volti suficanta por mortigar od aturdar la fishi en ula cirklo. Ta procedo esas analoga e cetere tam deliktanta kam ta di peskado per dinamito, ma certe plu eleganta.

ALFRED A. RICHARD.

ANUNCO

Ni ja anuncis en la *Bibliografio* l' aparo di nova edituro di **Practical Grammar of Ido**, revizita da Sº J. L. MOORE. Samtempe kam ica Nº aparos nova edituro di **Angla Guidlibreto**, revizita konforme a la nuna stando di nia linguo. On enduktis en ol chanjo demandita da multa samideani: a la radiki on substitucis la *vorti integra* (kun finali separita per strekeyo), t. e. por singla radiko la vorto *primitiva* di lua familio (verbo, adjektivo o substantivo). Se ica chanjo esos generale aprobata, ni enduktos ol sucedante en la cetera *Guidlibreti*.

Ni preparas anke nova edituro, revizita, di **Premier Manuel** (Franca).

Avizo.

En ca yaro 1914 aranjesos en nia urbo Chocen industrial-ekonomial expozo. Hika grupo dil *Cheka Laboristal Asocio Internaciona* intencas profitar ca okaziono por propagar nia linguo e preparas expozeto dil Idista revui, broshuri, jurnali, letri ed ilustrita postkarti e pregas sendar oli ad:

CHEKA LABORISTAL ASOCIO INTERNACIONA,
grupo *Chocen* (Bohemia-Austria).

Le Gérant: L. COUTURAT.

IMPRIMERIE CHAIX (SUCCURSALE B), 11, BOULEVARD SAINT-MICHEL. — 231-14.

PROGRESO

Nº 75. Marto 1914.

KONTENAJO

Decidi dil Akademio pri chanji 129
Quale me lernis parolar la Rusa en sis monati, da Th. Uzzell 132
Ne konsiderez lo tro serioze, da Dᵉ J. Hermann 138
Por evitar tro frua enterigi, da J. Choblet 142
Senfenestra cielo-skrapero, da O. Roos 143
La Nitra-lampo, da K. Feder 145
Linguala questioni: *Sufixo* **-on** *vice* **-eg**; *Kelka expliki*; **La qua** *vice* **ta qua**; *Pri l' abreviuri*; **Tante plu ke**; *Pri la nomi sengenra*; *Pri la substantivigo dil adjektivi*; **Aparta, partikulara**; **Bedelo, ushero, ugero**; **Demokrato, demokratio**; **Epigrafo**; **Gurmando, gastronomo**; **Kropo, strumo**; **Mimo, pantomimo**; **Paltoto, surtuto**; **Preludo**; **Prevosto**; **Registristo**; **Slango, jargono, galimatiaso**; **Truko**; **Vel**; *Participo kun komplemento*; *Elipsi*; *Sintezala formi*; *Vortordino*; *Adresizo internaciona*; *La du* **Georgia**; **Siriana, siriaka**; *Pri la nombri decimala*; *Pri la nombri kompozita*; *Esperantido*; *Esperantulo* 146
Kroniko: *Suisana Ido-Societo*; Bern; Esch-sur-Alzette; Kopenhago; Lund; Schaffhausen; Torino; *Ido en la muziko*; *La vera mondolinguo*; *Kalumniez!* 166
Bibliografio: Libri: *Adversar devenit amic al l. m. Ido,* da Dʳᵒ Schrag; *Esperanto (Polyglott-Kuntze)* 173
Jurnali: *La Langue auxiliaire*; *La Belga Sonorilo*; *Die Weltsprache*; *Internacionisto*; *Mondo*; *l' Idisto katolika*; *Ido*; *Jazyk mezinarodni*; *Ido-propagilo*; *Das Monistische Jahrhundert*; *La Paix par le Droit*; *Freds-bladet*; *Journal d'Allemagne*; *L'Avenir de la Manche*; *Le Réveil de Cherbourg*; *Der Fortbildungsschüler*; *Der Schweizer Abstinent*; *Neuer Freier Aargauer*; *The Dial*; *Letopis Matice srpske*; *Int. Notes and Queries*; *L'Indépendance belge*; *La Pharmacie française*; *La Santé de la Famille*; *Le Caducée*; *Deutsches Volksblatt*; *Der Kompass*; *A Epoca*; e c. . . 175
Diversaji: *La imperi di la saneso*; *Honoro a la bravi*; *La inventeri dil cinematografilo*; *Kuraco di akumulatori sulfatizita*; *Moderna Babelo*; *Un inventoro dimentikat*; *Advoko* 187
Anunci 192

DECIDI DIL AKADEMIO
pri chanji
dum l' unesma periodo di stabileso.

(15 marto 1912 — 1 julio 1913).

1300. On adoptas unanime la verbo **orlar** vice *orlizar*, e konseque **orluro** vice *orlo* (V, 493).

1301. On adoptas **palmo** vice *polmo*, konservante *palmo* kun la nuna senco (V, 275).

1302. On adoptas unanime **pancho** vice *panso* (IV, 269) [1].

1303. On adoptas unanime **paromo** vice la nuna *pramo*, e repulsas *fereo* e *balso* (IV, 462).

1304. On adoptas **pramo** kun la nova senco definita (IV, 462).

1. Pro l' adopto di *pansar* (V, 660; decido 768).

1305. On adoptas **partiso** vice *partio*, e *partio* kun la senco di D. F. *partie* (di plezuro, di ludo, di chaso, di ruro, e c.) (V, 100).

1306. On decidas unanime adoptar **petro** vice *stono* por signifikar materio, e restriktar *stono* a la senco di F. *caillou* (mikra ston-peco).

1307. On adoptas unanime **plisar** vice *plisiẓar*, e konseque **plisuro** vice *pliso* (V, 493).

1308. On adoptas **perlomatro** vice *perlamuto* (V, 100).

1309. On repulsas *plastikala* por signifikar D. *plastisch*, E. *plastic*, F. *plastique* (adjektivo), ed on chanjas la senco di la radiko *plastik*, adoptante **plastika** por la dicita adjektivo, e **plastik-arto** vice nuna *plastiko* (IV, 165).

1310. On decidas uniformigar *aplombo* e *plumbo*, e adoptas **plombo** vice *plumbo*, konservante *aplombo* (decido 749 : V, 595).

1311. On decidas, ke **posten** esas nur substantivala radiko, t. e. signifikas nur kozo [1] (loko) [IV, 165].

1312. On adoptas unanime **preventar** vice *priventar* (IV, 714).

1313. On adoptas la verbo **proprietar**, de qua derivos **proprietero** vice la nuna *proprietario* (V, 348).

1314. On supresas *quadrumana*, *quadrupeda* [2] (III, 142, 143; IV, 563).

1315. On adoptas unanime **radiar** vice *radiifar* (V, 159).

1316. On adoptas unanime **reduktar** vice *reducar*, e **seduktar** vice *seducar* (IV, 715).

1317. On adoptas **remplasar** vice *vicar*, konservante **vice** kom prepoziciono e prefixo (III, 102; IV, 211, 408, 409).

1318. On adoptas **resorto** vice *risorto*, e **resortisar** vice *resortar* (V, 30).

1319. On adoptas **rozlauro** vice *oleandro* [3] (IV, 465).

1320. On adoptas **saguto** vice *saguo* (IV, 231) [4].

1321. On adoptas **sakristo** vice *sakristi-isto* (IV, 605).

1322. On adoptas **salvear** vice *selvar* (V, 348).

1323. On adoptas unanime **signatar** [EFIS] por la senco til nun tradukita per *subskribar* (V, 494).

1324. On adoptas **siliko** por la kemial elemento (Si), e **siliquo** vice *siliko* (III, 132; V, 29, 159).

1. On adoptis *facionar* por la senco : stacar en posteno, gardar posteno.

2. Nun kande on havas la prefixi *bi-*, *quadri-*, on povas formacar regulale : *bi-manua*, *bi-peda* ; *quadri-manua*, *quadri-peda*.

3. Komp. decidi 845 e 1055 (VI, 49, 210) pri *ceriẓlauro* e *tinlauro*.

4. Por ke l'acento restez sur *u*, e por la derivaji : *sagut-iero*.

1325. On adoptas **skarabeo** vice *skarabo* (IV, 660).

1326. On adoptas unanime **sporadika** vice *sporada* (V, 102).

1327. On adoptas **skudo** vice *skuto*, e konseque **skud-iero** vice *eskudiero* propozita (III, 390; V, 432).

1328. On adoptas unanime **splino** vice *spleno* (maladeso).

1329. On adoptas unanime **spleno** vice *lieno*, e repulsas *milto* (IV, 664; V, 35)[1].

1330. On adoptas **stacar** vice *starar* (IV, 716; V, 101).

1331. On adoptas **telo** vice nuna *tolo*, e **tolo** por F. *tôle* (ne *fer-blanc*), ed on repulsas *jestio* por la sama senco (III, 88; V,29).

1332. On adoptas **transitar** vice *tranʒitar*.

1333. On adoptas **tushar** vice *tuchar*[2].

1334. On repulsas *retuchar* vice **retushar**.

1335. On adoptas unanime **vadar** vice *vad-irar*, e konseque **vadeyo** vice *vado* (IV, 661).

1336. On adoptas **verdigriso** e ne *verdegriso* vice *verdigro* (V, 29).

1337. On adoptas **vestibulo** vice *vestiblo* (III, 702).

1338. On adoptas **vinkar** vice *venkar*[3].

1339. On adoptas **volfo** vice *lupo* e **foxo** vice *vulpo* (IV, 662); on repulsas *volpo* vice *vulpo*.

1340. On adoptas **aciano** vice *ceyano* (V, 28); **albatroso** vice *albatro* (28); **albino** vice *albinoso* (155); **arktika, antarktika** vice *arkta, artarkta* (156); **avelano** vice *avelo* (28); **bilieto, biliardo** vice *bileto, bilardo* (343); **daimo** vice *daeno* (341); **dejurar** vice *dejorar* (274); **fuligino, lentigino** vice *fuligo, lentugo* (93); **geblo** vice *gablo* (94); **kapuco** vice *kapucho* (93); **koloquinto** vice *kolokinto* (28); **konkurencar** vice *konkurar* (347); **lavao** vice *lafo* (28); **merino** vice *merinoso*; **nauzear** vice *nauʒar* (28); **papagayo** vice *papago* (29); **pipiar** vice *pepiar* (98); **plantacar** vice *plentar* (348); **porkespino** vice *histriko* (100); **rotano** vice *rotango* (159); **skrib-mashino** vice *tipo-skribilo* (34); **subvencionar** vice *subvencar* (349); **tortugo** vice *tortuo* (102); **unglo** vice *ungo* (29); **verniso** vice *verno* (29).

1341. On adoptas : **arlekino, baldakino, buletino, festino, florino, fraxino, gramino, inguino, jasmino, kanabino, kapucino, karpino, lupino, magazino, manekino, marokino, matino, palankino, ravino, skabino, sucino, tendino, velino, vicino, volumino**, vice la vorti finanta per *-eno* (V, 341).

1. Propozo da la *Medicinala Subkomitato*.

2. Por uniformigar *tushar* e *retushar*, nun kande la prefixo *re-* ne plus existas.

3. Pro analogeso a *konvinkar*. Esp. ne povis adoptar *vink*, pro ke ol uzis (ne habile) ca radiko por *pervinko*.

1342. On adoptas : **fenikulo**, **frangulo**, **kukulo** (V, 98, 341), **lupulo** (274, 341), **pendulo** (IV, 714), **primulo**, **ranunkulo**, **tegulo** (V, 341), **titulo** (IV, 414) vice la vorti finanta per *-olo*.

La sekretario,

(*Fino sequos*). L. COUTURAT.

QUALE ME LERNIS PAROLAR LA RUSA EN SIS MONATI [1].

da Thomas H. UZZELL.

Jus livinte la universitato, me sendesis a Rusio por esar misionisto. Me povis selektar inter Chino, Turkio e Rusio. Rusio esis deskriptita kom « bolianta kaldrono di morala foleso » plu tumultoza, plu senespera, plu teroriganta en lua bezoni kam irg altra lando. Me decidis probar helpar Rusio. Mem ante ke me vinkis la sentimento, esar sequata da spionanta policisto, o ke me cesis expektar fumanta bombi jacanta longe la trotuaro, me renkontris krude ta unesma granda obstaklo di misionisto : la linguo. La misionisto esas una de la poka stranjeri por qui la dominaco di la nova linguo esas neevitebla obligeso ed una de la chefa kondicioni di suceso. To esis quaza shoko. « Deklini e konjugi, deklini e konjugi », yen la sola respondo quan me povis obtenar, kande me ofris me ipsa por helpar Rusio. Ve, me memoris la senkurajiganta paroli di mea olima profesoro di Latino : « Vu nultempe esos linguisto, sioro, nultempe ; to ne esas en vu! ». Quanta tempo duros ica preliminara tasko? me questionis pasable nepaciente. « Ok yari », respondis mea nova Rusa amiki : « quar yari », respondis mea samlandani : « sis monati », deklaris me ! Me povis facar nulo altra kam sequar la sama voyo di laboracho quan la altri sequas. Rusio devus vartar mea helpo. Do me klovagis an

1. Noto da la redaktisto di *The Independent* :

« Segun la olda dicajo : on povas lernar la Hispana en 20 semani, la Franca en 20 monati e la Germana en 20 yari. Nulo esis promisata pri la Rusa : evidente en konsideris ica linguo, quale la Chinana, kom tote neaquirebla en ordinara vivo-duro. Tamen, la experienco di Sioro Uzzell semblas indikar, ke lernar la Rusa ne esas tam neposibla laborego kam on ordinare opinionas. Ante 28 yari, Sioro Uzzell naskis en Denver (Unionita Stati). En 1909 il esis « gradizata » en la Universitato di *Wisconsin*. Pos studiir en la Universitato di *Harvard* dum un yaro, il migris a Rusio, ube il esas sub-direktisto di gimnastiko (korpala edukado) por la Societo *Mivak* en St.-Petersburg. Lua energioza metodi di studio di la Rusa devas servar kom kurajigo ed exemplo a ti qui probas lernar mem plu facila lingui. »

mea pordo : « Deklini e konjugi en la nomo di la Sinioro! » e laboreskis ardoroze.

Me quik exilesis de la societo di mea amiki, pro ke me lojeskis kun distanta Rusa familio qua nek savis nek volis savar la Angla. Me esis « enskribata » da la polico e recevis de la misionestro karto por identigo e protekto « por la kazo di subita bezono ». Mea vivo dum la unesma semani esis teroriganta experienco. La perpetua ed ubiqua tasi de febla teo kun citrono, la stranja koquaji, la nekredeble tarda hori, la viskoza, lenta fluo di vivo, la amo di parolado e desinklineso ad aktiveso, la general silenco pri politikal aferi, e la mortiganta, opresanta spirito di *laissez-faire*, di fatala senhelpeso, di cinikeso, senkurajeso e melankolio. Me esis aturdata e stuporigata da la subita shoko di tala medio. Me divenis debila pro desespero, e opresesis da ataki di solitareso e di spiritala pavori, quin esas neposibla deskriptar.

Mea mikra chambro, en la supra etajo di grandega, dik-mura domo an Jukovski strado, esis segun la ordinara Rusa stilo. La muri ne indutita e l' alta plafono esis ek tedanta blanka gipso; l' unika fenestro kun duopla vitri esis en dika petra muri hermetike siglita per mastico; kun peceti de tintita drapo sur la blanka kotona padi inter la vitri. Quante ofte, dum ta unesma vintro, me regardis tra ta fenestro quale karcerano e spektis la sencesa, lenta falo di la nivo tra la kolda, tenebroza vintral aero! Pri la moblaro : un neornita vesteyo staris en la angulo di la chambro quale erektita sarko; mikra hospital-liteto esis opozite; apud la pordo ed atinganta preske la plafono, la nuda, vitratra *piyachka* (furnelo) brilis. To esis fantomatra, trista, solitara chambro.

Me trovis kelka konsolaco che mea *haʒiaka* (hostino), pro ke el probis esar ecelanta docanto. El docis a me mea unesma vorto, *shlyapa* (chapelo), dum mea unesma vizito, mem ante ke me havis tempo vidar mea chambro. Dum l' unesma repasto, me lernis la nomi di omna kozi sur la tablo. Pos dineo, mea *haʒiaka* e me ludis quaza Berlitz-ludo sur la tablo : kultelo divenis Ivan Ivanovitch, forketo Maria Ivanovna, plado esis lua hemo (*dom*); ringo di boktuko divenis tramveturo (*vagon*); kuketo kun truo, la vendeyo (*lafka*); manuedo de citron-kerni, la infanti (*dyaiti*). E tale ni omna-die voyajis tra nia linguala aventuri! Me pasigis mea manjala manekeni tra omna eventi dil ordinara menajala vivado, dum ke me deskriptis lia agi a mea *haʒiaka* en mea forte kripligita Rusa. Kande me trovis, ke Ivan povis irar matene a lua laboro per 12 o 13 diversa verbi, qui omna signifikas « *irar* », to divenis vere ecitanta. Nultempe antee la Slava verbi e substantivi

esis tante kruele maltraktata! Nultempe ge-spozi kun lia multa filii devis submisar su a plu agoza publika and privata vivado! Ofte ya mea mento divenis tante interesita en mea gramatikala gimnastiko, ke me obligis Ivan subisar pasable melodramatra kariero de alternanta vertuo e vicio. Mea *haʒiaka*, qua esis tante korpulenta, ke el rare ekiris lua chambro, ofte obliviis sua devo, divenis spektanto vice docanto e tante simpatiis la emociganta aventuri di mea manekini ke, kande me regardis el expektante korektigo, me vidis lakrimi fluar sur lua jentila vizajo!

Me komencis la jorno per lernar Rusa vorti. Me klovagis nigra tabeli e granda papera folii an omna mea muri, e kovris li per vortari, deklini e grafiki por explikar la misterioza variado di la Rusa verbo. Ta murala dekoruri esis la unesma kozi quin me vidis, kande me vekis matene. Me ristudiis la laboro dil hiero drinkante mea kafeo. La mateno donis a me quar hori de intensa studio. Ye la dejuno, me recitis a mea *haʒiaka* la fabli quin me lernabis memore, ed el korektigis me kun astonanta pacienteso e severeso. Posdimeze, me havis leciono dum un o du hori kun mea docisto. Lore venis teo che la *Angleterre* od *Europe* e lekteto di la Rusa jurnali (kun okazionala furtiva regardeto en la *Times* de London o *Herald* de Paris, por vidar to quo fakte eventis heme!). Vespere, me ofte facis senfina diskuti kun yunulo de la misiono. Ni paroladis kun vortolibri en nia manui; ni konsumis la vortolibri serchante nova expresuri. Dum ta tempo, me certe adjuntis omnadie 30 o 40 vorti ad mea vortaro.

Me uzis utile mem la tempo di mea longa diala promeni tra la urbo a Vacilievski insulo, ube me iris por mea leciono. Me sequis mea voyo alonge la nivoza trotuari, portante mea libro-sako en un manuo ed apertita libro o folio en altra manuo. Vice siflar (quo esis, ve, interdiktata da la polico) me sempre itere pronuncis vorti quale *vstrayteet* (renkontrar), o *cheteernadtsati* (dekquaresma), o ta populara vorto: *Vwesokoprevoshoditelstvo*, qua signifikas « Alta Nobla Ecelenco ». Tre probable ti qui preteriris me dum ke me esis tale okupata, judikis pri me, ke « ne omni esis heme », quale la Rusi dicas. Me anke kustumis explotar la sencesa tedado di la mendikisti. Se lu esis yuna o mezevoza viro (e esis multa tala viri), me dicis ad lu: « Vu deziras pano e me deziras la Rusa linguo. Venez, ni kambios ». Kelkafoye me promenis kun lu tra la urbo, pagis lua pramo-bilieto e koaktis lu parolar kambie por lua dineo. Arivante en la *Bolshoy Prospekt* (Granda Perspektivo) me kustumis enirar panbutiko kun lu e pagar la manjajo quan lu selektis. Me memoras, ke unfoye ante livar

mea desfelica e tremanta helpero, me sincere ed insiste predikis ad lu, per mia infantala vortaro, pri la mala efekti di la drinkado di *vodka !* Lore sequis mea omna-dia du-hora leciono kun ta unika amiko di la Amerikana kolonio en St.-Petersburg, la entuziasmoza e vivaca Rusa docanto, Siorino Pechugina. Mea lenta promeno de la insulo ad hemo inkluzis agreabla paso sur la Neva en la lente movanta, insektatra prameti, promeneto sub la extensita e benedikema manuo di Petro la Granda avan la Senato, e kurta vizito a ta trista, *Brobdingnagana* kirko : St-Isaac, por regardar la brilo e cintilifo di la diamantoza ikoni, quin faski de fumanta ceri lumizis en la tenebro; o por recitar Angla-prego avan ortodoxa Greka altaro.

Ho, quanta kulpin me facis en parolado dum ta unesma dii ! Dum mea unesma poka dii en St-Petersburg, me lojis en la gastigema domo di la « dekano di la Amerikana kolonio ». Kande me ekiris por mea matenala promeneto, la *swaiʒar* an la pordo emisis tante stranja sono kande me preterpasis il, ke unfoye me questionis mea amiko quon lo signifikis. Lu questionis me, a quo la sono similesis. Me respondis : « A sternuto ». Lu momente reflektis e lore ridis totkordie. La baroka sono esis ta una vorto : *ʒdravst-vuie-tse !* e signifikas : « Quale vu standas ? »

Pos mea dekduesma leciono, me unfoye probis lokacar *iʒvoshchik* (fiakro) sur la Nevsky por vehar me ad-heme. Me lente pronuncis la vorti : « Jukofski No. 8 » kun acento korekta e klara (quale me kredis). La olda kerlo nur sukusis solene lua haroza kapo, kun nula indico di kompreno en lua obskura, azuratra okuli. Itere me parolis ad lu per lua linguo. Lu sinkis sua rigida, kolda manui en lua volumenoza maniki, fixe regardis la kaudo di lua kavalo e dicis nulo. Me probis altra veturisto e pose un altra, ma sen suceso, e fine me pediris heme ! Astonanta fakto : dum ke mea savo di la Rusa augmentis, ta di la landani semblis diminutar ! Unfoye me gastigesis da eminenta Rusa aktoro ; me probis dicar ad lu : « Ho, me pregas, ne trublez vu pri me ! » ma me omisis la vorto « pri ». Ma me havis mea revancho, kande me renkontris la yunaro di ula aristokrata familii ed audis lia « preske » perfekta Angla. Unfoye la filiulo di bone konocata familio, koram multa asistanti, invitis me asistar travestiita balo, e adjuntis, ke me kom stranjero darfus metar nur mea « nokto-vesto » ! [1] Or, pro ke la balo komencis nokto-meze, lua vorti havis tamen kelka versimileso !

1. La Angla vorto por « nokto-vesto » signifikas « chambro-robo ».

Fine, me lernis parolar. Pos un monato, la linguo cesis timigar me e me komencis trovar e komprenar aparta vorti e frazi. Pos du monati, me povis reale konversar kun mea Rusa amiki, uzante gesti vice la verbi. Pos quar monati, me povis partoprenar rapida tablo-konverso e komprenar preske omno, ed ofte me ipsa povis mem jonglar juste per la nomi e adjektivi. Ma en ta tempo, poemo deklamita publike esis tam nekomprenebla da me kam se ol esabus en Chinana. Cirkum ta tempo, anke, me poveskis dicernar la vorti di la kansoneto dil dike vestizita e barboza konduktoro di la tram-veturo, kande lu demandis la bilieti : « Qua ne havas mikra bilieto ? » Anke la pasionoza, siflanta malediki di la *lomovois* sur lia fangoza, nivoza veturi, de barbara klami di iraco, divenis por me definita frazi kun klara signifiki : la diablo semblis esar la favorata protektanta *genius loci*, se on judikus segun la familiara maniero per qua li oftege uzas ta nomo.

Pos sis monati, pos studiir la verbala formi ed idiotismi, me fine ne plus esis quale surda e muta en la Rusa vivado cirkum me. Me povis ridar pri la joki, expresar me pasable bone mem kun mea manui en mea poshi, me komencis lektar romani ed asistar lecioni pri literaturo e filozofio. Esis kelke avantajoza a me, me kredas, ke nulu ultempe parolis lente, por ke me povez plu facile komprenar. Quale semblas nun a me, esas la fluo dil parolado, prefere kam l'aparta vorti, quin me lore esforcis komprenar. Fakte, la Rusa sempre semblis esar linguo specale por la labii, dum ke la Franca semblas facita por l'okuli, e la Angla por la plumo. E lore me komencis pensar en la nova linguo. Me parolis en Rusa a la personi di mea sonji ; ed en ta fortunoza rejio, omni komprenis me ! Me lernis memorar vorti pos audir li nur unfoye, e tale mea progresi dum ta periodo esis necese rapida. Komprenar ne esis des-facila ; *lektar esis laboroza tasko* ; *skribar esis, e ankore esas, tote exter mea kompetenteso* [1].

Tamen, nur pos un tota yaro de studio, mea Rusa cesis ulgrade esar Angla sintaxo tradukita ; me komencis exultar uzante nedeskripteble potenta e bela parolformi di la Rusa konversala parolado, e facar diskurseti a mea klasi en la misioneyo. Nur la poezio e Turgenev esis super mea povo. Komencinte ja vagar tre fore

1. Kursiva dal tradukero. On devas notar la fakto, ke Sioro Uzzell, mem pos longa studio, ne povis skribar la linguo. Nulu vere vinkas e mente asimilas irga linguo, se lu ne povas skribar ol. Quanti de la homi qui predikas la uzo di ula naturala linguo kom L.I., povas ipsa korekte skribar ta linguo ? [Noto dil trad.].

tra la rara, exotika literaturala trezori di Rusio, me sentis kreskar mea entuziasmo por la sekreta belaji celita profunde en la mistika, pasionoza, melankolioza anmi di ca granda populo.

Esas dicajo, ke « aquirar stranja linguo equivalas adjuntar dek yari a sua vivo ». Tale semblis a me, kande me trovis me kapabla askoltar la sekretaji, misterii e melankolioza meditado di raso tante diferanta de la mea. Kande, quale ofte eventis, me trovis me en grupo de Rusa amiki, ube esis nek formalaji, nek embaraso, la sentimento ke me penetris tante intime e profunde en la vivo di ta kandida, afabla homi, humiligis me malgre me ed inspiris a me sempre respekto por la responsivesi di mea ofico, e profunda amo por omna lua desfacilaji.

« La unesma devo di la homo esas esar felica ! » dicis grosa, afabla komercisto en merkurdiala kunveno tipatre Rusa. « La unesma devo di la homo esas amar su ipsa ! » respondis magra, evoza advokato, qua nultempe ganis proceso, ma qua esis reputata pro lua pleado di la sonati da Beethoven. « Enterigar su ipsa kun la minim posibla trublo ad altri, yen la maxim grava obligo e privilejo di homo », grunas yuna poeto dekadanta. Ma nulu laudas la valoro dil laboro ! E tale on povas sidar ed askoltar matroni, debutantini, studenti e hemala filozofi ektirar lia konvers-armi (e qua konvers-armi povas sekar e brilar quale ta di la Rusi ?) por espritoza defenso di la maxim astonanta ed originala doktrini.

To quon la Rusa linguo indijas en moleso e belsoneso, esas plu kam kompensita da lua extraordinara flexebleso, lua fonetikal ortografio, e lua verbala kapablesi. La plusquamperfektatempi, quin la Angli povas nur krude expresar, traktesas en la Rusa kun bela habileso e sparemeso. Vere, tante eceptale flexebla, forjebla e cedema esas la Rusa linguo, pro lua richa e felica facileso di extera ed interna flexioni, pro lua povo di vorto-kombino (quale la Germana), pro alte developita sistemo de prefixi e sufixi, pro specala formi por diminutiva, karezema, intensa, desestimala ed heroala idei, tante ne-exhaustebla semblas la richaji di ca chefa Slava linguo, ke la studento koaktesas fine klamar kun Profesoro William Lyon Phelps de la Universitato di *Yale* : « Certe, yen linguo avan qua l' Angla, la Franca e la Germana semblas nur dialekti ! » Por komprenar ico, on devas nur lektar la tradukuro di *Odyssea* da Gnedlich, la Shakespeare da Constantine, o la NovaTestamento di la Sinodo.

« Dum la dii di dubo, » skribis profete Turgenev en la yaro ante sua morto, « dum la dii di trista mediti pri la fato di mea

lando, tu sola esas mea astro ed apogilo, ho granda, forta, justa e libera Rusa linguo ! Irge quante ni desesperas pro to quo eventas inter ni,... no, esas neposibla kredar, ke ta granda linguo ne donesis a granda populo ».

Trad. L. H. Dyer.

Ek *The Independent* (New-York, 14 agosto 1913).

NE KONSIDEREZ LO TRO SERIOZE
(Kontributo a la cienco di feliceso)

Internaciona Socialisto (novembro 1911) publikigis artiklo : *Teorii pri la faktori di la individual e social feliceso*[1]. La skopo di la sequanta diserturo esas, kontributar ulo plusa a la « cienco di la feliceso ».

Existas homi quin on ne povas plu bone konsilar, kam dicante : « Ne konsiderez lo tro serioze ». Se on audas la plendi di ta homi, on povas kredar, ke la tota desfeliceso di la mondo varsesas super li e nur super li, e precize super li. Multa homi semblas naskir por desfeliceso, pro ke li ipsa expozas su ad ol, e quaze atraktas ol a su. Ta qua volas esar desfelica, divenas tala : nulo esus plu facila kam to. Konocata esas la sentenco da Gœthe : « Qua submisas su a la tristeso, ta sempre plu multe tristeskos ».

Kontraste, nula acerba experienco existas en la vivo, qua ne signifikas ulo bona, mem nur se lo esas « su-konocesko », « sukritiko ». Semblas mem, ke la misterioza ordino di nia vivo postulas, ke ni sempre reccvez utilaji e uzeblaji en la formi di desagreabla experienci, e ke la dolca pilulo esez envelopita en bitra shelo. Por ta qua volas esar felica, lo ne esas desfacila, supoze, ke lu ne konsideras lo, e precipue su ipsa, tro serioze. Omnu tre volunte judikas su kom la centro di la trafiko, pensas ke la mondo havas nul' altro facenda, kam atencar lu ; e ta mondo esas ofte nul' altro, kam mikra urbo, o strado, o domo, ofte mem nur vicinala lojeyo. On ne darfas konsiderar su tro serioze. En ica funfundamentala penso la olda Fontane, ta ecelanta vivartisto, renkontresas da moderna « felices-autoro », se on darfas dicar tale : Orison Swett Marden, en lua « vivolibro ».

« Felices-autoro » esas nova speco de autori, on povus dicar : « ul' Abraham a Santa Clara » di nia tempo, qua advere min

1. Videz anke (*Progreso* IV, 704) artikleto « *Pri esar tro serioza* ».

drastike, ma per plu dolca mieno konsilas a la homaro : « Esez felica, nam vi povas lo ». Do ula speco de mondo-paroko, de mondo-predikero ; e semblas ke ni multe bezonas lu.

La valoro di lua libri tote ne jacas forsan en singla chefa propozicioni, ma precipue en la persuadiva forco di la toto, en la ensembla efekto di la verko. Ol regardas ni per afabla okuli quale bonvoloza homo, e kurajigas ni, sen ke ni sentas la intenco. Ni ne kontredicas, e sentas ni en agreabla stando. L' autoro laboras kun nia internajo quale kun ula turnoceno, lu aparigas sempre la idiliala dekoruro.

Certe esas ulo religiala en lua ago, e lu turnas su a sua lekteri kun la vere joyiganta mesajo : « Pura religio havas nulo pesimista, trista od obskura. Olua esenco esas sereneso ed amo a la vicino, ed olua tasko esas kurajigar ed entuziasmigar. La homi esas ja suficante charjita, li ne deziras, ke ulu plenigez lia anmi per obskura hororigiva imaji.... Tu ne esas forsan destinata aquirar granda richaji ; ma irge qua tu esas, vel granda famoza o minvaloranta advokato, vel engrosisto o butikisto, tu povas developar en tu la kapableso juar e joyar, e ganar de la vivo plu multo, kam multi qui superesas tu per richeso e reputeso. »

« Prenez preterpasante omnadie tua plezuro kun tu, nur tale ol restas sekura che tu. Ne ajornez tua feliceso ».

Ma la maxim multa homi facas nul altro, kam ajornar la feliceso. Li dicas : « Yes, ni facos la granda voyajo ad Italio en la venanta yaro, o pos du yari, se ni lotrios la maxim bona numero en la lotrio », o : « Me laboros quale bruto til ke me evos kinadek yari, lore me danseskos, lore me viveskos ». Ma lore on ne danseskas, ne viveskas. Se homo plugadis til la kinadekesma yaro, lu ne povos subite dansar **tango* ; lore lu perdabos la kapableso dansar ; lore lu volas nul' altro, kam pluse plugar. E lu ne atingas la feliceso, same kam ta familio anke ne iras ad Italio.

Esas la olda historio di la infanto, qua pregis la matro, ke lu darfez koliar grozeli. La matro dicis : « La frukti ne esas ja matura ». Ma kande la frukti matureskis e la matro intencis facar ek li jeleo, la korniki manjabis ja la bela frukti[1].

Fakte existas, dicas Marden, homi qui ne povas juar festala dii e vakanci, pro ke li judikus lo kom frivola ; pro ke li kredas, ke li havas facenda ulo plu bona kam ociar. Li aspektas, quale se la konocata glavo di Damokles pendus super lia kapi e minacus falar omnainstante sur li e trapikar li meze di joyi ed amuzi.

1. Komp. *Pri la senfina ajornado* (V, 334).

Netrublita gayeso semblas stranjera a li; li aspektas quale se li pensus nur pri la morto.

Or on ne povas laborar serioze, se on ne povas esar gaya. Dickens certe laboris multe dum sua vivo; lua romani plenigus granda faki en libroetajero; il skribis ipse per propra manuo la dense imprimita tomi; ne quale cadiala autori, qui tormentas altri per skribmashini. Ma Dickens tote ne esis homo de skrib-tablo. Il travivis adminime la duimo de sua tempo en libera aero, chasante e kavalkante; ultre il drinkis spumifanta bruna biro, e juis saporoza dejuni; ek la sereneso di lua mento venis lua forteso, lua diligenteso.

Multa chefi igas sua employati laborar tante longe e tante grave, ke ici perdas omna fresheso, elastikeso e joyo. Quale on povas penseskar, ke on devas sempre konceptar la vivo kom tante serioza? Pro quo homo devas esar tante sklavo di la gano? Ni povas ganar bona revenuo, mem aquirar havajo e tamen recevar de omna dio di nia vivo kelka joyiganta hori....,

Omna dio esez festala dio, ed ol mem esus lo, se ni vivus segun higienala legi, e se ni konocus la arkano di racionoza pensado ed agado. Ni devus prizar saneso, familio, amiki milople plu alte kam la chaso a la pekunio. Multi atingas nulo, pro ke li esas tro serioza, pro ke li repugnas altri per nesociala neafabla konduto. Sereneso di la mento adportas amiki e bona negocii. Nulo esas plu vera, kam ica aserti.

Ni kredas, ke on divenas certe maxim felica, se on ipsa esas serena, havas bona koncienco, e facas ulo por altri. « Facar ulo por altri » semblas kelke vulgara; ma on balde konoceskos, ke lo esas la maxim sekura, preske la unika voyo a la feliceso.

La prima feliceso, quan ni omni partoprenas, esas : naskir. La optimismo, quale di Marden, o prefere la probo konvertar a la optimismo, esas ulo komprenebla, aparte en Amerika kun lua sennombra laborokazioni, kun tanta chanci divenar ula Rockefeller o Carnegie. Ma forsan jacas en ta kurajigo bona instigo anke por Europa; nam ni opinionas, ke la plu talentozi povas lernar maestresar la feliceso quale ula instrumento.

Ni devas ja en nia yuneso kustumeskar la penso, ke eventos lo maxim bona, ne lo maxim mala; ke ni ne esas povra desfelica kreuri, persekutata da la enemiki di nia vivala feliceso, ma ke ni esas kreita por esar felica, libera de angori e presenti....

Existas nulo, quo esas tam impediva e paraliziva kam la pavoro; ma precize ol esas en mil formi la proprajo di nia tempo; ma propre dicite existas nur unika pavoro, la morto-pavoro.....

Kontre la pavoro MARDEN advokas omna nia forci : « Interdiktez a tu ipsa lektar, audar, spektar ulo quo trublas la equilibro di tua anmo. La nigra enemiki havas nula yuro impozar su a nia koncio. Se ulu sentas su permanante desfelica o malhumoroza, la kauzo di lo esas, ke la korespondanta pensi predominacas en lua mento. Per kontrea pensi lu povas atingar la kontrea rezulto. La felica mentala stando esas precipue mentala kustumo, quan ni povas aquirar e chanjar sen granda peno. Felicesar esas la maxim racionoza vivomaniero, la maxim sekura koloko di kapitalo ; ol garantias la maxim granda mentala e korpala laboro.

Me konsilus a homo malhumoroza, nequieta e nekontenta : « Komencez omna dio per la decido, ganar de la venonta dio ula juo ; serchez en omna vivala experienco kerneto de feliceso ; tu surprizesos per ke multa desagreablaji havas sua joyiganta lateri. Studiez la feliceso quale cienco. »

Emile Zola, dum sua kombatepoko la maxim odiata homo en Francio, recevis omnamatene amaso de anonima letri plena de insulti ed invektivi. Ma li divenis por lu plezuro. Lu ordinis la amaso de sendaji e lektis unesme la anonima letri ; li incitis lu, li kurajigis lu, li donis a lu humoro por la laboro ed il kustumis dicar : « Me manjas la rospi e me digestas li ».

Ta letri forsan deprenabus de altru la bonhumoro, li bitrigabus se ne lua vivo, tamen adminime la dio. Zola, la vivartisto, profitis la rospi, lu savis utiligar mem la rospi.

Anke ni povus same juar la vivo, se ni apuntus nia volo a la serena latero di la vivo, se ni kustumeskus regardar sempre la suno. Ni ne volas parolar pri ke multa homi vidas nula feliceso, pro ke li ne vidas la naturo. Koncerto esas ya kustumala ma ne sempre vera juo ; la samo valoras pri la teatro. Ma la naturo prizentas nefatigeble spektakli a ti qui povas spektar, ol prizentas oli en omna nucokerno, en omna mandelfloro, en mili de sua artala formi. ERNST HAECKEL editis recente verketo : « *La naturo kom artisto* » e montris en ol la marveloza pensi di la « *mondala cerebro* », la misterioza « *prima* fantazio » qua kreis por nia plezuro la beleso di la radiozi, di la flori e papilioni di la maro, di la vivanta lustri e frukteskudeli, di qui la vido prokuras vera lumoza hori...

Por esar felica ne esas multo necesa, ma ulo esas decidive necesa : « la volo esar felica ». Ni povas lernar lo de omna maestri di la feliceso, de la poka eminenti, qui poslasis kom sua maxim perfekta, maxim bona verko, kom sua artala verko, « sua vivo ». Ni ne bezonas referar a Gœthe. Libertino di la 18ª yarcento,

quale duko de Richelieu, vivis ja segun la principi di Marden, e lu divenis per li felica sur la tero sen konocar li. « La malhumoro », il dicas en sua memoriali, « esas tormento, e nulo esas por ni plu desfacila, kam vivar inter homi qui havas sentimenti stranjera a ni. On koaktas su konsentar kun ta homi, ma sempre ye la kusti di sua temperamento e konseque di sua saneso. Me opinionas, ke, se on volas vivar longe, on devas protektar sua sensi kontre sukusi qui tro multe fatigas li; fermentacanta vino explozigas barelo. La homo ne povas sat multe penar por moderar sua pasioni e precipue exilar la tristeso; la chagreno kurtigas la vivo de la duimo ».

Nia konciza linguo tradukus la axiomo di ta vivartisto per : « Se tu volas esar felica, ne esez desfelica ! ».

Segun *Tagespost*. Dro HERMANN.

POR EVITAR TRO FRUA ENTERIGI

On konocas la fakto hororigiva, tristega, traurala, di ta homino qua esis enterigata ante lua morto. Kande on ekterigis el, lua kordio ankore pulsadis, ma lua vizajo hororigive kontraktita, e lua sepulto-tuko tote lacerita pruvis, ke en kruelega agonio el facabis vana e tragediala esforci por liberigar su.

Me konocas ula komono en Westal Francio, ube l' establiso di nova tombeyo efektigis deskovri tote desquietigiva. Kande on ekterigis la korpi dil anciena tombeyo por forportar l' osti aden la nova, on konstatis, ke multa osti dil brakii ne plus esis sur la pektoro, quale on kustumas pozar oli, ma li esis super o mem dop la kranio. Ta homi do esis enterigita kande li ne ja esis mortinta. Me saveskis ta fakto de habitanto di la komono ipsa ube ta fakti konstatesis.

Se pri to ni kredas ula naraci, esas certa, ke dum epidemii od militi, pos granda kombatego, multa vivanti esas enterigata pelmele kun la mortinti, pro ke li aspektas kom mortinta, e pro ke la korpi levesas da homi qui ne sempre havas la necesa tempo od experienco por evitar ta desfelica erori.

Ka do ne existas ula moyeno certa por konstatar la realeso dil morto ? — Esas nur una, qua esas absolute certa, to esas la putrado dil kadavro, La katalepsio, la letargio, havas nur la sembli dil morto, di qua li donas ya kompleta impreso : sama signi, sama nesentiveso, unvorte, omna aspekti di mortinta korpo.

Por evitigar erori sempre posibla, ula Ruso, komtulo de Karnice, inventis ante plura yari sokurs-aparato tre injenioza, ma tre

komplikita, por l' uzo dal enterigiti vivanta : plako vibranta per la minima suflo, qua liberigas quik kompleta sistemo aeriziva ed elektrala klosheti. La falsa mortinto respiras, vartante la sokurso quan prokuras a lu la tombeyo-gardisto tale avertita. Ma... en l' urbeti ube ne esas tombeyo-gardisto ?... Ve !...

Doktoro Icard (pron. : *Ikar*), de Marseille, trovis ulo plu bona. Lua procedo esas simpla, praktikala, komoda, sendanjera, ed omni povas uzar olu.

Doktoro Icard demonstris, ke la deskompozo komencas multe plu frue kam til nun on pensis, ma ke on devas serchar ol en la pulmoni, ube ol eventas ante la ventrala putrado. La pulmonala deskompozo produktas sulfo-hido, qua ekiras tra la nazo. Suficas enduktar en un naztruo dil korpo supozite mortinta ula papero (prefere absorbiva) imbibita per solvuro di neutra plomb-acetato. Se on ne disponas tala papero, on povas uzar simpla arjenta monet-peco sorgoze netigita e tre brilanta. Se la morto esas reala, la papero o la monet-peco nigreskas rapide, pro ke la sulfo-hido reaktas ad la plomb-acetato od a l' arjenta monet-peco, por produktar nigra kompozajo facile videbla. La morto tale revelas su ipsa per tre simpla moyeno.

Ma tamen se, ante mortir, la malado absorbis ula sulfoza medikamenti (sulfoza aqui), od se lu havis gangrenala plagi, qui produktus sulfo-hidato di amonio, ta exhalaji produktus simila reakto dum kelka hori, tri o quar admaxime. Do, en ta kazo, oportus vartar quar o kin hori ante probar la reveliva reakto.

Tale do, danke Doktoro Icard, ni posedas moyeno facila, pozitiva e praktikala por certigar ni pri la realeso o la nur semblo di la morto.

Irga farmaciisto povas preparar la solvuro di plomb-acetato, ed irgu povas disponar mikra arjenta monet-peco.

Ta procedo postulas nek cienco nek habileso : suficas memorar olu. Ni pensez a to !

J. Choblet.

SENFENESTRA CIELO-SKRAPERO

(La tota fasadi, exkluzite la suportili, esos ek vitra plaki.)

Urbo New-York havos balde reala vitra domo, ne por fabrikar diafanaji, nek teplico por kreskigar flori, ma kompleta komercal edifico, ube on jeros l' aferi di kin kreskanta firmi, plus dek o plu multa entraprezi konektita ad injeniorala societi.

Ca nova vitra domo esos ultre cielo-skrapero, alta de dekedu etaji, e havos plu granda eskarto inter la suli di etaji kam l' ordinara edifici destinita a komerco. Inter la sulo e plafono di singla de la dek unesma etaji esos spaco de $4^{m},20$ (la kustumala disto esas 3,60), e la du supra etaji esos konstruktita quale una, havanta alteso de 6,60.

Ca nekustumala traiti ne esas la sola stranjaji di ta nova edifico. On instalos kontre-bruisa aranjuri e kontre-vibra aparati, por amortisar mashini rapide rotacanta, e (quo esas maxim bona) on havos sistemo di ventilado qua permisos supresar omna fenestri.

Ica unika edifico erektesos an la nord-westal angulo di 10ma avenuo e di 36ma strado, da la *Hill Publishing Company* (prezidata da John A. Hill) segun plani da Goldwin, Starrett e Van Vleck.

L' arkitekti furnisis plano probable sensimila en ta urbo ed altraloke ; on adoptis la sen-fenestra domo, pro ke on opinionis, ke la fenestri esas nesalubra : li danjerizas la vivo per aerflui, li esas bruisoza, e li permisas a la polvo insinuar su en la vakua spaci.

La tota fasado di la edifico e lua interna parieti esos tote ek vitro. Fakte 78/100 de la muri esos ek vitro. Kande on regardas la desegnuri di la futura edifico quala ol esos, on havas l'impreso, ke ol similesas altra edifici kun fenestri. Ma co esas nur semblo, nam quankam existas fenestri, o to quo semblas esar fenestri, reale existas nula aperturo en la vitra fasado, qua esas omno videbla sur la desegnuri, ultre la stala suportanta koloni. La sola aperturo en la fasado esos facita por kazo di neceseso, ma ne esos videbla de la strado.

On astonesas, quale la domo esos ventilata. Co obtenesos per sistemo specale kombinita de konduktili, tra qui l' aero koldigita e lavita koaktesos pasar, e pose eniros la kontori ye irga temperaturo quan la habitanti deziros. On ne sentos en ta domo humideso, quala omnu experiencis recente, nam ol esos tote deprenita de l' aero, qua esos fresha e sika e senpolva. Vintre la sama sistemo furnisos varm aero.

Sº Hill e lua asociiti priventis omna detrimenti pro vibrado, qui remarkesas en multa edifici ube grava mashinaro funcionas ; li studiis la problemo ante entraprezar la konstrukto, e konseque solvis ol de ante, quon multi volus facar, ma ne povus sen rifacar la konstrukto.

Altralatere on atencis la kontre-bruisa aranji, por obtenar perfekta komforto. Omna suli havos kauchuka tapisi, ed en la kon-

tori di l' Editala Kompanio existos elektrala mashini por apertar e siglar la sendaji, « diktafoni » (fonografili por diktar la letri) e skrib-mashini senbruisa. Ca lasta moyeni, e la kauchuka tapisi, uzesas ja da la Kompanio en lua nuna kontori di Pearl street, e, quankam quaradek skrib-mashini funcionas samtempe, on povas mantenar telefonala konverso sen la minima trubleso.

Altra detalo di ca seciono esas aranjuro por portar la kopiuri inter la du etaji, qua facos la laborado di 22 kopio-registri.

Omno to okupos la balkon-etajo di la vitra domo e la tri etaji sub ica. Restos do ok etaji lugenda ad injeniori ed afina profesioni. La quar supra etaji furnisos hemo a kin teknikala revui..., ek qui una editesos singladie. La tota sulo-spaco okupata esos cirkume 5.400 metro-quadrati.

On evaluis, ke la konstruktado kustos proxime 3 milion franki, la vitro sola kustos 390.000 fr. Interne, la vitro esos plaki specale polisita ; l' extera surfaco esos ek plaki specale traktita, qui esos nepermeebla a la kalor-ondi, ma reflektos li. En la basamento esos forco-fabrikerio kustanta proxime 1.500.000 fr., qua esos un de le maxim kompleta en la mondo. Existos acensili espresa e lokala de la tipo kun pistono, e specala acensili por la diversa etaji.

Atra noviguro esas la speco di la postala gliteyi. Diferante de ti quin on konocas, li esas sat larja por admisar tota saki de materio, vice un o du letri : kapaceso di l' ordinara postal gliteyi di kontordomi. Li duktos spiralatre de la nonesma etajo til la strado, ed esos larja de 2,10 m : li esos simila a ti di Coney Island, di qui on pagas l' eniro, e sat sekura (solida) por uzesar da personi en kazo di ditreso por eskapar de la edifico.

trad. O.-C. Roos.

LA NITRA-LAMPO

Omna plubonigi dil inkandecala lampi kun metalfilo [1] abutis a la plu bona utiluzo dil elektral energio ed a diminutar per to la konsumo de fluo. La « Nitralampo » havanta konsumo de 0,5 wato po bujio vinkis la rekordo di minima konsumo, quan til nun posedis la Wolframlampo kun 0,8 wato po bujio. Statal inje-

1. Pasante me remarkigas, ke on havas inkandecala lampi kun metalfilo o metal-drato [K. F.]. — La difero di *filo* e **drato* esas nur ta di *filo tordita* e *filo tirita*. Kad D. nomizas *Drat* la fili dil araneo? Tamen li esas tirita; e l' araneo ipsa nomesas *Spinne*, t. e. per la radiko ipsa qua signifikas *filifar tordante*. [Red.].

nioro Hoeltje parolas en *Umschau* pri la principo di ca nova lampo : La lumexploto esas tante plu bona, quante plu alta esas la temperaturo [1], ye qua realeskas la transformo di elektro a lumo e kaloro; pro to l' inkandecala fili esas varmigenda maxim multe posible. Naturale la temperaturo ne povas augmentesar super la fuzotemperaturo dil materio uzita por la inkandecala fili. Ma ja multe sub ica temperaturo aparas en la fili fenomeni di pulveresko e vaporesko. Per li la dikeso di la filo e lua duro diminutesas. La fuzotemperaturo dil metalo Wolfram, qua maxim multe uzesas cadie por la fabrikado di inkandecofili, jacas proxim 2900°. Se la Nitralampo bezonas nur 0,5 wato po bujio, la temperaturo mustas esar plu alta kam 2200°. On evaluis ol a 2400°. Ma pro ke on uzis la sama substanco por la fabriko dil inkandecala fili kam en la lampo di 0,8 wato, on plenigis l' ampulo per nitro de cirke 2/3 atmosfero por impedar la pulveresko e vaporesko dil inkandecala fili. Ca nitro havas segun detaloza probi la qualeso impedar la desagreabla akompananta fenomeni di la plu alta temperaturo. En la alta temperaturo la lumkoloro similesas plu multe la jornolumo kam la lumkoloro dil anciena lampi. Prezente la Nitralampi fabrikesas por lumintenseso de 600 til 3000 bujii; li do furnisas la plu granda lumintensesi quin havas l' arkolampi. Balde mem lampi de 10 bujii venos sur la merkato. Per to la lumizado per gaso recevus frapo, qua esus apta tote suplantar ol. Do ne esas exkluzita, ke la gaso desaparos pos nelonga tempo kom lumizilo, e ke ol retretos sur sua maxim propra domeno kom kombusteblo.

Trad. K. Feder.

LINGUALA QUESTIONI

Sufixo *-on* vice *-eg*.

Me memorigas mea propozo ja facita en oktobro 1909 (II, 484) vicigar la sufixo *eg* per altra, ne tante simila ad *et*. De lore me ofte probis ol e me trovis ke on miskomprenas tre facile ta du sufixi, kande on parolas ube esas bruiso o per telefonilo. To ne nocus tante, se ta du sufixi ne signifikus precize la kontreajo l' una di l' altra. — Lore on respondis ke mea remarko esas justa, Re *eg* esas tote arbitriala e ke *on* (S. e I.) esus bona por vicar *eg*, ma ke *on* esas ja uzata por la fracionala nombri.

1. La totala lumiveso di inkandecanta korpo augmentas tre rapide kun la absoluta temperaturo; ye temperaturi super 2.000 centigradi ol augmentas proxime kun la potenco 12. [K. F.].

Ma nun l'Akademio vicigis *on* per *im*, do *on* esas libera e me propozas uzar *on* vice *eg*. Me savas, ke desfortunoze ca propozo-venas tro tarde por la nova periodo di stabileso, ma on povus riapertar la diskuto por la proxima periodo, kande on sendube facos plura chanji.

C.-T. Strauss.

Respondo. — Ni ne povas respondar altre o plu bone kam konocigante la deliberi dil Akademio pri ca temo.

En cirkulero 5 (mayo 1910) on pozis la questiono 38 : « Kad on adoptas la sufixo *-on* vice *-eg?* » (II, 484; III, 97).

Cirkulero 6 (junio 1910) : a la qu. 38 respondis : *Yes*, un membro, adjuntante : « on devus vartar, ke on kustumeskez substitucar *-im* a *-on* en la fracioni ». — *No* : 7 membri. — Du membri demandis diskuto, remarkigante la konflikti kun multa radiki finanta per *-on* (*balon*, e c. : videz infre lia listo). Un membro sugestis, ke la sufixo *-eg* venas forsan de G. *mega*.

Cirkulero 8 (septembro 1910). A la propozo « *-on* vice *-eg* » respondis : *No* : 6 membri. — *Absteno* : 1 membro. — *Ajorno* : 1 membro. — *Diskuto* : 1 membro, qua propozas *-est*.

Cirkulero 10 (novembro 1910). — Por *-eg* : 3 membri. — Por *-est* : 1 membro. — *Absteno* : 1 membro. — *Ajorno* : 2 membri.

Cirkulero 12 (januaro 1911). — « *-est* vice *-eg* » : *Yes* : 1 membro. — *No* : 8 membri. Repulsita.

« *-on* vice *-eg* ». *No* : 7 membri. — *Ajorno* : 2 membri. — La propozo esas do repulsita [1].

Cirkulero 26 (oktobro 1912) : « qu. 26. 1 : Kad on adoptas *-ug* od *-egr* od *-isim* vice *-eg?* (III, 683; IV, 97, 226, 344, 453, 520). » On ne questionis pri *-est*, nam ol esis ja repulsita per Decido 218.

Cirkulero 28 (decembro 1912) : Pri qu. 26. 1 : *No* : 9 voci; 2 voci por *-isim*. — Diskuto (un membro) : « On ne bezonas altra formo kam *-eg* por la distingo de *-et*, nam l' unesman on pronuncas generale longe, la duesman kurte. » — (altra membro) : « Semblas ke ton facas nur ti qui imitas Romanala vorti konocata ex. F. *maisonnette*. Ma on ne darfas preskriptar tala regulo. Ma la maxim grava argumenti kontre *-eg* esas catempe, ke ni recente adoptis *ego*. Advere depos kelka tempo on prefere asertas, ke ca o ta dusenceso ne jenas, tamen plu bona esas evitar la dusencesi, nam on ne povas previdar omna kazi de neklareso. La sufixi *-ug* od *-egr* esas exakte tam arbitriala kam *-eg*, ma preventas falsa aspekti. Pro to me tre rekomendas forjetar *-eg*, e me demandas questiono, kad on decidas chanjar, indiferente qua chanjon on adoptas ek la du. »

« 26. 1. *b* : Kad on adoptas chanjar *-eg* ad una de la formi questionita dop *c* ?

1. Ica rezulti esas la decidi 218 e 219 (IV, 1).

» 26. 1. *c* : Se la plumulto decidas yes pri *b*, kad on selektas *-ug* od *-egr* od *-isim ?* »

Cirkulero 30 (marto 1913). Pri 26. 1. *b* : 4 *yes*, 7 *no*. Do la tri chanji propozita sub *c* esas repulsita.

Pri 26. 1. *c* : Dependante de *b*, defalas.

Nova propozo (da 2 akademiani) : « Nun se ni adoptos *-im* vice *-on*[1], ni povos adoptar *-on* vice *-eg*, pro ke *-on* esas la maxim naturala formo por ca ideo »[2]. — La raportanto remarkigis : 1e ke la substituco di *-im* ad *-on* esas ja adoptita ; 2e ke en pasinta diskuto (cirkulero 6, p. 5) on atencigis la dusencesi qui naskus de la substituco di *-on* ad *-eg* : *balono*, *bastono*, *betono*, *cikłono*, *dragono*, *festono*, *frontono*, *galono*, *gnomono*, *kanono*, *kantono*, *kapono*, *karbono*, *kartono*, *kokono*, *kolono*, *komono*, *kotono*, *kupono*, *limono*, *marono*, *matrono*, *mentono*, *mutono*, *patrono*, *pavono*, *pistono*, *pontono*, *ratono*, *salono*, *sapono*, *timono*, *trombono*, *vagono*. Ek ica dusencesi on povas judikar kelki od omni kom nejenanta, ma semblas, ke on devas explicite decidar to pri singla de li e propozar altra radiki por le jenanta.

« 26. 1. *d* : Kad on admisas nova diskuto pri *-on* vice *-eg* ?[3]

« 26. 1. *e* : Kad on adoptas *-on* vice *-eg ?*

« 26. 1. *f* : Se vu votas *yes*, indikez sur aparta folii ti ek la supre enuncita radiki, pri qui la dusenceso ne jenas vu, e facez propozi pri l' altri.

« *Remarko.* Komprenende decido *yes* pri *e*, kom hipotezala, divenos valida erste lor la solvo di la questiono pri la dusencesi. Konseque on ne devas publikigar l' eventuala decido *yes* pri *e* tam longe kam *f* ne esos solvita, nam sen to la decido esus nekompleta ».

Cirkulero 32 (aprilo 1913). Pri 26. 1. *d* : 4 *yes*, 6 *no*. do : Nova diskuto refuzita[4].

Pri 26. 1. *e*, 26. 1. *f* : Dependante de *d*, defalas.

Ni citis integre la deliberi dil Akademio pri ca questiono, ne nur por montrar, quante longe e sorgoze ol diskutesis, ma por donar specimeno di la metodo e di la koncienco per qui l' Aka-

1. Hike la raportanto remarkigis, ke ca adopto *jus votesis :* fakte en la cirkulero 29, quest. 27, 53, *b* (februaro 1913)).

2. Per ico on vidas, ke l' Akademio examenis itere l' anciena propozo « *-on* vice *-eg* » segun la demando di 2 membri, e *kun la konoco*, ke per la substituco di *-im* od *-on* la sufixo *-on* divenis tote libera.

3. On devis demandar nova diskuto, pro ke la propozo esabis ja repulsata.

4. Remarkez, ke ca principala repulso di nova diskuto nule signifikas, ke singla akademiano ne exploris la questioni *e* e *f ;* kontree, esas tre probabla, ke lia respondi a la questiono *d* influesis da ta explori, qui ne aparis en la cirkuleri.

demio diskutas omna questioni kelke importanta. — N. B. : La publikigo di ca dokumenti por nura informo ne riapertas la diskuto pri ca questiono.

Kelka expliki.

(Decido 1210). La adopto di *glutinar* nule implikas la supreso di *gluo*, nek mem di *gluagar*, quan on darfas uzar (same kam irg altra kompozajo) kande ol esas justa. Ma la noto 2 (p. 65) indikas, ke ol ne esas sempre justa.

(Decidi 1262-1265). Til nun *flagrar* havis la senco *flamifar* ; on supresis ol en ta senco, por qua *flamifar* evidente suficas. Ed on adoptis *flagrar* por la senco (precipue teknikala) definita en III, 469 : « kombusto rapida kun granda e subita flami ». Quale sempre, on povas uzar ica vorto metafore, ex. en l' expresuro internaciona : *flagranta delikto*.

(Decido 1270). L' adopto di *piocho* vice *piochilo* nule chanjas la senco di ca vorto, qua restas diversa de *pikono*, *hauo*, e c. segun la defini ed expliki donita en VI, 533.

(Decido 1276). On adjuntez ad ica decido la numero 5, qua referas a la noto 5 infre.

Remarko generala. — Kande on decidis remplasigar ula radiko per altra, esas tacite komprenenda, ke la nova devas remplasar l' anciena en *omna* lua kombinuri (derivuri e kompozuri). Exemple, pro ke on adoptis *vicar* vice *remplasar* (decido 1317), on devas dicar *remplasigar* vice *vicigar*, e tale pluse. Ed omno quon on dicis antee pri la senco di *vicar* valoras nun pri *remplasar*, exemple la distingo di *vicigar* e *substitucar* (III, 102).

***La qua* vice *ta qua*.**

(VI, 481 ; VII, 43). 1e Me deziras konstatar, ke la decido 1062 ofras precize la dezirata moyeno por distingar inter F. *celui qui* e *celui-là qui*. Ni prenez exempli :

1. *Je préfère celui qui travaille à celui qui est paresseux.*

2. *Voici mes deux élèves : je préfère celui-ci, qui travaille, à celui-là, qui est paresseux.*

Esas evidenta ke, en l' unesma exemplo, la relativa propozicioni esas determinanta (on ne povas dicar : *je préfère celui à celui*) ed explikanta en la duesma (on povas dicar : *je préfère celui-ci à celui-là*). L' uzo dil komo, determinata dal decido 1062, konvenas do tre bone por distingar ta du kazi : « Me preferas ta qua laboras kam ta qua esas ociema. — Yen mea du dicipuli ; me preferas ica, qua laboras, kam ta, qua esas ociema. » Rezume :

ta qua = *celui qui*
ta, qua = *celui-là, qui* [1].

1. Ta aserton, qua esas la bazo di mea argumento, me volis demonstrar. quankam ol ja enuncesis en *Progreso* (VI, 43), pro ke ol pose kontestesis.

2. Ta distingo, per la komo, esas tre suficanta.

La komo havas en Ido senco definita da decido dil Akademio, do senco preciza e nule dubebla; on havas do nula motivo timar la *febla signifikiveso* quan la komo havas ofte en la vivanta lingui.

Quale on dicis, la komo esas signo parolala same kam skribala. Ed en la kazi (rara), en qui la distingo inter *ta qua* e *ta, qua* esus aparte grava, on povus acentizar ol per plu longa halto.

On do ne timez, ke Ido esez « *pri ta punto min perfekta kam naturala lingui* ».

Cetere me remarkas, ke la vivanta lingui violacas pasable ofte la difero di senco inter *celui qui* e *celui-là, qui* ed intermixas lia uzo. Ex. : F. *Celui-là sera sauvé, qui aura persévéré jusqu'à la fin.* La senco esas : *celui qui aura persévéré... sera sauvé.* Se do on adoptus « *celui qui = la qua; celui-là, qui = ta, qua* », on kreus tre neutile desfacilajo en la traduko di tala frazi.

3. La tilnuna sistemo *ta qua* esas solide fondita sur la internacioneso (DEFI) e sur la logiko (*ta*, e ne *la*, esas pronomo e povas vicar nomo). Ta sistemo suficas por omna kazi. Me deziras, ke on ne vicigez ol per altra, mem kom probo, e ke on ne impozez por dek yari la hezito inter *ta qua* e *la qua*.

La nova sistemo propozita *la qua* havas anke *kelka* apogo en l' uzo dil vivanta lingui ed en la logiko ipsa. To esus motivo por propozar ol se l' unesma esus difektoza; ma to ne suficas por adoptar ol vice o apud l' unesma, tam longe kam l' unesma aparas suficanta.

4. *La qua* implikas elipso, segun konfeso dil propozero. Ex. : « la parapluvo quan me perdis e la (parapluvo) quan me kompris pose ». Ma ta expliko per elipso ne konvenas ad omna kazi. En la famoza exordio da Bossuet : « *Celui qui règne dans les cieux et de qui relèvent tous les empires...* », nula nomo esas vere elipsata. *Celui* pleas hike rolo nule di artiklo, ma vere di pronomo. La frazo semblus a me perdar multo de sua grandiozeso, se on tradukus : *La qua regnas...*

A. DUDOUY.

Remarko. — A ca tre justa rezoni me deziras juntar kelka remarki. 1e La sola pronomo admisata kom antecedento dil pronomo relativa (determinanta) esas *ta* ; do kande on audas o vidas *ica qua*, on esas certa, ke *qua* esas explikanta. 2e On darfas sempre uzar la formi (dusilaba) *ita, ica*, kande on volas acentizar, « emfazar » la demonstrativi; do on uzos li prefere en la kazo di *qua* explikanta. 3e On povas alegar, ke l' artiklo esas linguistike speco di pronomo; yes, ma pronomo febligita e quaze atrofiita, la maxim febla de la pronomi. Do ol semblas poke konvenar kom antecedento di *qua*, nam ica rolo, tre importanta en la frazo, postulas kelka vigoro ed insisto.

Pri l' abreviuri.

Me deziras propozar solvo por l' acesora questiono : « *Kad on indikos l' abreviuro per specala signo ?* » (VI, 540).

Inter la tri sistemi propozita por l' abreviuro ipsa, l' unesma (*prof.* = *profesoro*) semblas la maxim bona; la duesma anke esas necesa kande on bezonas indikar la sexuo, la nombro (*S-ulo* = *Sioro*). En l' unesma on uzas (provizore) *punto* kom specala signo, en la duesma on uzas *streketo*; me diskutos la du sucedante.

1e La streketo semblas a me ne bona, pro ke ol havas senco o funciono definita, qui tote ne konvenas a signo di abrevio. Ol esas *ligilo*, sive inter la du parti di sekita vorto, de un lineo a l' altra, sive inter la elementi di kompozita vorto. Ol nule signifikas supreso di plura literi: ol ne esas signo di abrevio.

Konseque ol donas al abreviuri falsa aspekto di kompozita vorti (*Sin-ulo* vice *Siniorulo*; *dokt-ino* vice *doktorino*), same kam nula signo efikas falsa aspekto di ne abreviita vorti (*Sinulo, doktino*). On kustumas separar la finali e sufixi de la radiki per streketo por la komencanti : *Sior-o, frat-ulo, kuz-ino.* L' abrevio per streketo ne distingesos de ta sistemo, kande on konservos plura literi dil komenco dil vorto : *prez-o, sekr-ulo, dokt-ino.*

E se eventas ke l' abreviuro sekesas ye la fino di lineo, lore la streketo pleas sua rolo di ligilo, ed omna signo di abrevio desaparas.

Vice la streketo, me propozas l' apostrofo : *S' o, S' ulo, prof' o, prof' ino, dokt' ino.*

Olim (II, 663) P. de Janko propozis ta uzo dil apostrofo, pro il supozis, ke l' Akademio supresos ol kom signo di eliziono. Kontree, l' adopto oficiala dil apostrofo kom signo di eliziono (decido 713) semblas a me motivo por extensar lua uzo ad abrevio.

Abrevio same kam eliziono esos omiso di literi. Apostrofo esus signo di tal omiso, di qua eliziono esas nur specala kazo.

Pro to P. de Janko darfis skribar : « ta nova uzado esus tale logikala, ke omnu quik komprenos ol sen expliko ».

La sola difero inter eliziono ed abrevio esas, ke eliziono omisas literi en la pronuncado kune ed en la skribado : abrevio omisas skribar literi tamen pronuncata; ol esas eliziono *por l' okuli.*

Ultre la logikala bazo, tal uzo dil apostrofo havas apogo en l' uzo dil vivanta lingui. E. uzas apostrofo en omna posibla situesi, en la komenco dil vorto, en la mezo, en la fino, inter du vorti : *'tis, can't, tho', I'm.* Se F. oficiale agnoskas nur poka elizioni, la popula la stilo o mem poezio uzas ol tam multe kam E. : *M'sieu, v'là, p'tèt'.* Maxim ofte tal omisi di literi esas elizioni (kune por la pronuncado e por la skribado); ma E. *tho', thro', altho'* vice *though, through, although* esas vera abreviuri, nam ta ortografio

nule chanjas la pronunco ed esas nur por l' okuli. Eliziono supozas vorto sequanta; kande me lektas *Peterboro'* (vice *Peterborough)* izolita sur fervoyala bilieto, to ne esas eliziono, ma vera abreviuro.

2e La punto, en l' unesma sistemo (*prof.*) ne semblas plu konvenanta pro simila motivi.

La punto havas definita funciono : finar frazo, qua tote ne relatas indiko di abrevio.

Kad on dicos ke fino-punto distingesos de abrevio-punto, per ke l' unesma sequesas da mayuskulo ? Ma to povas eventar anke en l' abrevii : *Prof. Jespersen*: *fluv. Rheno.*

Kande l' abreviuro esas la lasta vorto dil frazo, on esas tentata uzar du punti, un por indikar l' abrevio, ed un por finar la frazo. Ex. : *januaro, februaro, edc.*. Se on uzas nur un, omna signo di abrevio desaparas.

Pluse esas nelogikala havar du signi di abrevio, lore streketo, lore punto. L' unasenceso postulas un signo por omna abrevio.

Pro to me propozas (ton anke facis P. de Janko) uzar apostrofo anke en l' unesma sistemo : *prof'* = *profesoro*; *dokt'* = *doktoro*; *t' e'* = *to esas.* Ta uzo dil apostrofo en la fino dil vorto esas mem plu afina al ordinara uzo dil elizion-apostrofo en Ido : *l'* = *la.*

Forsan tale on obtenos kelka rezultaji qui semblos ne naturala. To esas neevitebla konsequo di omna procedo sisteme aplikata. Suficas ke la sistemo havas solida apogo en la logiko ed en la vivanta lingui (ton me esperas demonstrir) ; on ne povas esperar ke la sistema aplikuri sempre koincidos kun la naturala lingui.

Cetere on povos, hike quale sempre, lasar extere la propra nomi e konservar la tote internaciona uzo dil punto pos la komenco-letri dil prenomi : *O. Jespersen. O' Jespersen* aspektus... Irlandana.

Rezume, nek la punto, nek la streketo konvenas kom specala signo di abrevio pro ke li ne esas... *specala.* Li havas altra signifiki. Nur l' apostrofo karakterizas omna omiso di letri, eliziono od abrevio.

Un lasta argumento : me konocas nur un alfabeto, kompozita artificale e sisteme, cetere internaciona, qua havas specala signo por abrevio. To esas la sistemo *Braille* por la blindi. Lu multe, tre multe uzas abrevio, ed indikas ol per... apostrofo.

A. Dudouy.

Remarko. — Ica propozo tre bona e forte justifikita semblas aplikebla nur a la 1-ma e 2-ma sistemo di abreviado, ne a la 3-ma, en qua on konservas diversa literi *ne sucedanta* dil vorto abrevienda (tipo : *bldg* = building). Do ol esus plusa motivo por preferar la du unesma sistemi a la 3-ma (o 3'ma).

Tante plu, ke.

Ta kombinuro ofte uzesas en signifiko di D. *um so mehr als* (ex· *Progreso* VII, 64, lin. 8). To semblas a me nejusta. Komparez : 1. Il esas tante plu granda, ke il tuchas la plafono : D. so viel grösser, *dass*... (konsequo). 2. Il esas tante plu granda, ke il stacas sur stulo : D. um so grösser *als*... (implikas kauzo, o komparo ?). Me preferus en la duesma frazo « pro ke » kam « ke ».

O. L.

Remarko. — Semblas ke en la 1ª exemplo suficas dicar : *tante granda, ke*... Ne existas komparo quale en la 2ª frazo. Cetere on darfas uzar « pro ke », se l' ideo expresenda esas ta di kauzo. Generale D. *um so mehr als* tradukesas exakte per *tante plu ke*.

Respondo. — En la 1ª frazo « tante granda, ke » ne sempre suficas. Me kompletigas mea 1ª frazo : « Il esas tante plu granda kam me, ke il tuchas la plafono ». On havas hike « tante plu ke » en konsequal senco. Ca « ke » esas justa. Kande do en la 2ª frazo on lektis til la vorto « ke », on expektas la konsequo, ma sequas la kauzo. Pro to me preferus hike « pro ke ». — Ma semblas nun a me ke, la chefa difero jacas en « tante ». En la 1ª kazo « tante » vizas a sequanto, en la 2ª a preiranto. Me opinionas, ke « tante » sempre vizas e vizez a sequanto. Me do vicigus « tante » en la 2ª kazo per « mem ». D. *um so mehr als* = mem plu, pro ke.

O. L.

Remarko. — La 1ª frazo havas formo tre rara, pro ke ol esas komplikita. Do ol ne esas suficanta motivo por chanjar la klasika expresuro « *tante plu... ke* » ad « mem plu, pro ke », qua esus certe min klara.

Pri la nomi sengenra.

Por la Rusi li esas tre bone konocata : la Rusa havas multa nomi *tote sengenra*, exemple : *kaleka* (kriplo), *sirota* (orfano), *neveja* (nepolito), *neuch* (neinstruktito), *plaxa* (ploremo), *neryakha* (neglijemo), *ʒaika* (balbutero), *malyutka* (mikro), *raʒinya* (gapemo), *pustomelya* (babilemo), *prostofilya* (dupo), *trusishka* (poltroneto), *plutishka* (raskaleto), e c.

Pluse, on uzas mem tri *tote diversa* vorti por indikar sengenreso, maskuleso e femineso, exemple : *sobaka* (hundo), *kobel* (hundulo), *suka* (hundino) ; *loshady* (kavalo), *jerebec* (kavalulo), *kobila* (kavalino) ; *chelovek* (homo), *mujchina* (homulo), *jenschina* (homino), e c.

A. Kapustyanskiy.

Pri la substantivigo dil adjektivi.

La Rusa Idisti tre facile komprenas ed aplikas la Idala sistemo dil substantivigo, nam en la Rusa *preske omna* adjektivi qualesala (e mem participi) povas uzesar kom substantivi en la *tote sama*

formo, exemple : « *bogatiy* kupec » (richa komercisto), « *bedniy* mujik » (povra rurano) ; « *bogatiy* e *bedniy* umerli » (richo e povro mortis). Ta adjektivi esas tro multa, e pro to me skribas nur kelki : *slepoy* (blind-a, -o), *bolnoy* (malad-a, -o), *khromoy* (lam-a, -o), *nemoy* (mut-a, -o), *glukhoy* (surd-a, -o), e c.

A. Kapustyanskiy.

Aparta, partikulara.

On devas bone dicernar ica du nocioni, quin Esp. konfundis sub la vorto *aparta*. *Partikulara* esas la kontreajo di *generala* od *universala* ; ma *aparta* signifikas quaze *separita*, *izolita*, *sola*. Ex. : *aparta* parolo (en teatro od en la vivo) ; *aparta* lernado (lernar aparte, t. e. sole e sen docanto) ; *aparta* konverso (di du o tri personi en plu granda asemblo) ; prenar ulu *aparte* (por parolar a lu specale, exter e for la ceteri). Il dormas en *aparta* chambro (ne en la komuna dormeyo). Li manjis an *aparta* tablo (ne an la komuna tablo, « *table d'hôte* »). Remarkez, ke la linguo netushebla e nekomparebla uzis samtempe *aparta* kun la senco *partikulara*, ed *apartigi* kun la senco *separar*. Un plusa exemplo di lua neremediebla konfuzeso !

Bedelo, ushero, ugero.

(VII, 43). Pro ke *ushero* esas reale nuanco di *pordisto*, on kreus neutile plusa sinonima radiko : pord-oficisto nomizante sat bone ta qua introduktas personi en oficial audienco e preiras en la ceremonii. Rumaniana : *usier* od *aprodo*.

Judiciala proceduristo = *j. oficisto*, identa vortifo kam : *polic-*, *salubresal*, e c., *oficisto*.

Dr^o^ D. Popescu.

Remarki. — Fakte ni havas ja *bedelo* por la senco aludita, qua esas pasable diversa de *pordisto*. En ministerio on havas *pordisto* o *pordisti*, qui nultempe introduktas, e *bedeli*, qui nultempe stacas an la pordo. — Judicial oficisto ne esas sat preciza : ol povas signifikar irga judiciisto, inquestisto, statal advokato, e mem ula « oficisti di *judiciala* polico ».

Demokrato, demokratio.

On demandas de ni la defino di ca du vorti. La *demokratio* esas la rejimo, en qua la populo guvernesas da su ipsa (t. e. da sua elektiti), e ne da unu (quale en *monarkio*) o da kelki (quale en *oligarkio*). Lua principo esas la suvereneso dil populo, establisita da la filozofi dil 18^a^ yarcento e proklamita da la Franca Revoluciono.

Demokrato esas partisano di la demokratio, e plu generale, ta qua havas la mento demokratiala o demokratiema. Ica vorto

equivalas do *demokrati-isto* (ne *demokrati-ano*, qua signifikas habitanto o membro di demokratio : or tala homo povas esar monarkiisto od aristokrato !) Ica konfundo facesas ofte, precipue da ti qui (ne komprenante la principi di Ido) tendencas kopiar sklave la naturala lingui. *Republik-ano* esas irga membro di republiko ; ma partisano di la republiko esas *republik-isto*, irge kad lu habitar republiko o monarkio. Remarkez bone, ke la sklava imitado di nia « naturala » lingui duktus ni ad opozar *monarki-isti* a la *republik-ani* (*-isti* ad *-ani !*)

Ni ja remarkigis (III, 347), ke la vorto *aristokratio* esas necesa por signifikar rejimo (formo di guverno), qua esas nek *aristokrat-eso* nek *aristokrat-aro*. Olca esas etimologiale la guverno da la « maxim boni », t. e. fakte, sive da la nobeli, sive da la richi (en ica lasta kazo on uzas ofte *plutokratio*). La *aristokrati* esas la membri di la klaso guvernanta : ma on povas apartenar ad aristokratio, t. e. ad aristokratia stato, sen esar aristokrato. Ex. l' antiqua « republiki » esis aristokratii, en qui la « civitani » esis nur mikra elito guvernanta, dum ke maxim granda parto dil « populo » havis nula yuro, e mem kompozesis de sklavi. E per to ta *republiki* (mem su-dicanta *demokratia*, quale Athenae, pro ke omna « civitani » juis egala yuri) diferas grandege de nia moderna *demokratii*.

Epigrafo.

Ni konsilas uzar ica vorto por la senco di E.F. *inscription*, D. *Inschrift*, t. e. por la skriburi quin on trovas o pozas sur la monumenti. Nam, same kam *subskriburo* ne esas *signaturo*, omna *surskriburo* od *enskriburo* ne esas epigrafo. Kande komercisto *enskribas* ulo en sua registro o *surskribas* ulo sur pako sendenda, lu ne facas epigrafo. On devas remarkar, ke la cienco dil epigrafi esas l' *epigrafio*, e la ciencisti : *epigrafiisti* ; e co montras bone, ke l' epigrafi esas partikulara speco di skriburi ; nam altra ciencisti studias la manuskripti, nome la *paleografiisti*. Por la senco di F. *épigraphe* ni havas *moto* ; da *epigrafo* esus neutila duoplajo por ica senco.

Gurmando, gastronomo.

Gurmando ne esas *manj-eg-ero*, *-emo*, t. e. homo qua manjas multo sen dicerno (en plu vulgara e forta senco on dicas anke *glut-ero*, *-emo*). Lu esas homo qua prizas la bona (bon-saporoza) dishi e manjas multo de li, ma nur de li. *Gurmando* preferas ne manjar kam manjar ulo qua ne plezas a lu. — Ma lu ne esas *gastronomo* (F. *gourmet*) : ica esas ta qua havas subtila gusto e savas dicernar la qualesi di la manjaji e drinkaji. Lu prizas ya la bona dishi, la bona vini, e c., tamen lu ne manjas o drinkas tro multo ; lu esas nur « experto » pri la tablo. Kompreneble, gastronomo multe riskas esar o divenar gurmanda ; ma lu povas tre bone ne

esar gurmanda; existas personi qui havas tre delikata gusto, e tamen manjas e drinkas ne multe, exemple se li havas mala stomako. Por preparar bona repasto on bezonas esar kelke gastronomo. La *gurmandeso* esas vicio shaminda; la *gastronomio* esas quaza arto.

On ne konfundez *gurmanda* e *frianda* : *gurmanda* dicesas nur pri la personi, *frianda* nur pri la kozi (ica distingo esas analoga a ta di *gusto* e *saporo*). La *friandaji* ecitas la *gurmandeso*. Esus ridinda parolar pri kozo *gurmanda*; e homo povas esar *frianda* nur... che la kanibali.

Kropo, strumo.

Sº Dro A. Cotte remarkigas, ke *kropo* kavas nun du senci tote diversa, quin nur D. (*kropf*) e R. (*zob*) konfundas: 1e E. *crop*, F. *jabot*; 2e E. *goitre*, *wen*, F. *goitre*. L' unesma esas organo normala di ula animali; la duesma esas morbo di homi (morbo di la glando tiroida). Esas neposibla konservar tala dusenceso en ciencala linguo. Dro Cotte propozas restriktar *kropo* al unesma senco, por qua ol esas plu internaciona; ed adoptar por la duesma: **strumo**, di qua la radiko trovesas en multa teknikala derivaji koncernanta E.F. *goitre* (la radiko *goitr* ne semblas aceptebla pro lua fonetikala deformeso).

Mimo, pantomimo.

La difero di *mim(ad)o* e di *pantomim(ad)o* esas ica : la *mimado* esas nur naturala gestado, parto dil pleado di aktoro qua ultre parolas o kantas; la *pantomimado* esas la pleado di aktoro qua ne parolas, e konseque expresas « omno » (*panto-*) per gesti parte konvencionala.

Paltoto, surtuto.

Semblas ke ca du vorti havas la sama senco, segun nia vortolibri, nome : vesto (di homuli) quan on metas sur la ceteri (vestono, jaketo, redingoto) por esar plu varme, do precipue en vintro. Se esas tale, importas supresar un de la du. *Paltoto* esas DFRS; *surtuto* semblas esar EFIS. La F. esas indiferenta pri li, nam reale ol ne plus uzas *paletot* nek *surtout*, ma nur *pardessus*.

On povus anke specaligar la du vorti, aplikantę li a diversa speci de *pardessus*; ma co semblas nefacila, pro la diverseso di ta speci, e lia variado segun la modo (*macfarlane*, *raglan*, e c.). En F. exemple, on nomizas *overcoat* ula surtuti lejera di formo Angla; e tale pluse.

Se on decidus supresar *surtuto* en ica senco, on povus forsan utiligar ol por altra senco, nome F. *surtout de table*; defino : vazo o vazaro, porcelana od arjenta, quan on pozas en la mezo di festin-tablo por ornar ol (D. *Tafelaufsatz*; E. *epergne*; I. *trionfo da tavola*; S. *sortù*).

Preludo.

Nun kande ni havas la verbo *plear* por la muziko, ni ne plus povas uzar *pre-ludo* kom kompozita vorto. Ni devas konservar ol kom simpla vorto internaciona [EFIS], forsan chanjante ol a *preludio* (formo IS). Ma on bezonas anke la verbo *preludar*; or se la formo *preludiar* esas S., la formo *preludar*, plu simpla, esas E. (*to prelude*) F. (*préluder*) e I. (*preludere*).

Prevosto.

La vorto *prevosto* propozita (V, 89) adoptesis dal Akademio (VI, 163: decido 979). On ne remarkis, ke ol existas ja en nia unesma vortolibri, kun la sama senco, sub la formo *preposto*. Ni darfas do interpretar ta decido en ica senco, ke l' Akademio preferis la formo *prevosto*, qua esas fakte plu internaciona (E.F.I. havas *v*, e mem D. havas *f*), ed adoptis *prevosto* vice *preposto* (ne apud *preposto*). E ni aplikas ica decido en la kompleta vortolibri.

Registristo.

Por la preciza traduko dil Italiana vorto *ragioniere*, titulo grantita nur da statal diplomo, me propozas la vorto *registristo* (cetere ja Idala) nam *libro-tenisto*, *kalkulisto* relatas nur employati, qui povas anke ne lernir la *registrago-cienco* (I. *ragioneria*), ma nur konocar ula aparta libro-teno o kalkul-metodo. La registristo ne nur lernis omna registrago-metodi, ma lia motivi, lia historio, lia skopi, lia diversa aplikebleso.

Registrago esas vera cienco, e registristo darfas esar libro-tenisto en firmi, ma darfas anke nur direktar la libro-teno di altra employati.

Me do propozas rezervar la vorti *registrago* e *registristo* por la cienco e por ti qui havas oficiala diplomi pri olu.

Por plu bone komprenigar la difero inter *registristo* e *libro-tenisto*, me tradukas del *Compendio di Ragioneria profesionale* da Prof. Dok. Marchesini, listo dil funcioni di la registristo; me pregas atencar kad li omna egale konvenas a libro-tenisto:

« La specala questioni por qui povas vokesar registristo, kom libera profesionisto, esas multa; ma li povas rezumesar en le sequanta: 1ᵉ Projeti pri komercal, industrial od agral entraprezi; 2ᵉ Administral ordinado dil agenterii; 3ᵉ Formaco di kalkulo-projeti; 4ᵉ Kompilo e revizo di inventarii, bilanci e raporti; 5ᵉ Revizi di kontala libro-teni; 6ᵉ Riordino di konfuza o ne-kompleta libro-teni; 7ᵉ Patrimoniala aranji e dividi; 8ᵉ Presto-projeti kun periodal amortisi; 9ᵉ Liquidaco di aferi e societi; 10ᵉ Projeti pri transakti, arbitradi e motivizita opinioni; 11ᵉ Projeti pri judiciala gradizi; 12ᵉ Kurati e tuteli pri civila e komercal aferi; 13ᵉ Konsulti pri administral e kontal aferi; 14ᵉ Kontal expertizi relate civila e punisala procesi. »

Adv. Reg. Paolo Masera.

Remarko. — Til nun ni uzis *registristo* en la senco ordinare atribuata, en la nacionala lingui, al expresuro: *libro-tenisto*, qua semblis a ni idiotismatra e duople nejusta : 1e pro ke ta ofico ne koncernas *libri*, ma *registri* (libro esas imprimita por lektado; *registro* esas blanka, por skribado); 2e pro ke *tenar* ne esas justa; omna lektero esas libro-tenero! La « libro-tenado » esas reale la *registragado*. Forsan la senco quan on jus propozis (I. *ragioniere*) tradukesus plu exakte per *kalkul-revizisto* o *-kontrolisto*. Ma ni lasas la parolo a la fakisti, qui devas judikar unesme pri l' *internacioneso* di la nociono supere definita, e duesme pri l' internacioneso di lua titulo.

Slango, jargono, galimatiaso.

Slango esas linguo specala, konvencionala e plu o min sekreta, propra a profesiono od a societo klozita (studenti, raptisti). *Jargono* esas linguo o dialekto nekorekta, ma ne esencale od intence diferanta de la ordinara linguo (ex. jargono di la infanti, di la rurani). *Galimatiaso* ne esas linguo, ma diskurso o parolado qua esas gramatikale korekta ma konfuza ed obskura per la stilo. Ol esas do pure personal ed acidentala. *Galimatiaso* tradukas anke la du F. vorti *amphigouri* e *phébus*, qui indikas nur du nuanci : *phébus* esas galimatiaso produktita da troa subtileso od eleganteso, da pretendo rafinar la stilo; *amphigouri* esas diskurso konfuza precipue per l' ordino di la vorti, la longeso di la frazi (prefere kam per la selekto e kombino di la vorti). — On vidas tale, ke la tri vorti (qui semblas sinonima a kelki) korespondas a tri nocioni vere diversa, e ke existas mem plu multa nuanci, quin ni ne judikas necesa tradukar en la LI. Generale on devas esar tre cirkonspekta ante reprochar, ke Ido havas neutila sinonimi; on devas serchar lia exakta senco, o demandar ol de ni.

Truko.

Me propozas *truko* por F. *truc* (ago), R. *tryuk*, se existas nula vorto plu internaciona. *Trukar* esus facar truko.

A. Kapustyanskiy.

Remarquo. — Ica vorto propozesis por senco teknikala plu serioza (III, 78; VI, 539). Por la senco nun aludata, on povas uzar *procedo*, *procedeto*, *procedacho*; *injeniuro*. F. *truquer* esas *fingar*, o *mashinizar*.

Vel.

(VI, 539; 211). Esus bona de kompetenta latero donar kelka exempli kun *vel*, ube l' alternativo aparas kom *inkluziva*. Me lektas la sequanta exempli en *La Langue Auxiliaire*, p. 90 : « Me certe prenos akompananto : vel mea frato, vel mea kuzo. — Vu vel ilu facos ta laboro. — Distraktez lu, vel per promeni, vel per lekti interesanta, vel per altra moyeni; ma distraktez lu, od il perisos balde. »

Me ne povas imaginar anke en ica exempli la kazo, en qua frato samtempe esas kuzo; vu — ilu; promeni, lekti, moyeni — la samo. Certe, la *deẓiro* inkluzas la du. La Germano dicus : *Einerlei, ob...*

Or la skribinto sur la pagino VI, 464 expresis simila deziro qua inkluzis « *vel* gratuita, *vel* pagenda, *vel* retrosendenda » objekti. *Einerlei, welche* = esas egala, quin.

Segun me, esus dezirinda admisar uzar *vel* en l' aludita signifiko. JAN ROZE.

Respondo. — Ni ja explikis, ke l' alternativo « A od B » esas *inkluẓiva*, kande ol inkluzas (aceptas) la kazo « A e B »; *ekskluẓiva*, kande ol exkluzas ol (VI, 211, noto 1). Do ca distingo nule korespondas a D. *einerlei*, qua signifikas *tote egale, indiferente.* (Cetere, kad ica vorto esas utila? Omna alternativo signifikas per su, ke plura kazi esas egala od indiferenta, do *einerlei* nur acentizas ica indiferenteso. *Einerlei welche* devas tradukesar per : *Irge qua* o *quala...*; *einerlei ob* per : *irge kad.....*) Yen exemplo dil justa uzo di *vel* : « Me deziras sekretario qua esez Germano *vel* Idisto » signifikas, ke lu povas esar *kune* Germano *ed* Idisto. Se me dicus : « qua esez Germano *od* Idisto », co povus signifikas, ke lu devas esar Germano, *od* esar Idisto, ma ne Germano *ed* Idisto kune. — Generale, l' alternativo exkluziva expresesas per *od* iterata (D. *entweder... oder*; E. *either... or*). Ex. : « *Od* vu obedios, *od* vu punisesos ». Evidente ta a qua on parolas tale ne obedius, se lu povus expektar, ke lu esos punisata mem obediinte! Do esas konsilinda uzar *od* iterata, kande on volas expresar alternativo exkluziva : « qua esez *o* Germano, *od* Idisto » (ico exkluzas klare la kazo : « Germano ed Idisto »).

Participo kun komplemento.

On remarkis en Idista revuo tre bone redaktita la frazeto : « *La atakanti la religio...* » ed on questionas ni, kad ica sintaxal formo esas korekta. Advere, ol esas konforma a Slavatra kustumo di Zamenhof e di lua « fideluloj »; ma ol ne semblas a ni rekomendinda, ol semblas prefere evitinda. Nam participo diveninta substantivo perdas sua karaktero e valoro di verbo; do ol ne povas havar direta komplemento, ma nur komplemento kun prepoziciono. On devas dicar : « La atakanti *di* la religio », same kam on dicus : « La defensanti (o defenseri) di la religio ». Remarkez bone, ke se on admisus la dicita sintaxo, on devus aceptar ol, pro analogeso, por omna substantivi derivita de verbi : on povus do dicar : « la atakemi la religio »; « la laboristi la ligno »; « la fumeri sigari », « la drinkeri liquori », e c. On vidas, ke tala sintaxo esus vere stranja, e (precipue) ne klara, pro ke ol apudpozus la vorti sen indikar lia relato per prepoziciono. La dicita sintaxo konvenas a la lingui, qui havas ankore diversa *kaẓi* (gramatikala),

pro ke l' akuzativo indikas la relato di la komplemento. Ma ol esas neadmisebla en la lingui maxim evolucinta, qui kareas (e tre bone) la kazi, e remplasigas li (tre avantajoze) per prepozicioni. Do ol povas esar konforma a la « spirito » di Esp., linguo arkaika per multa traiti; ol ne esas konforma a la spirito di Ido, linguo vere moderna[1].

Elipsi.

Elipsi ofte helpas la stilo; li esas nur deskonsilinda, se li nekompreneblesas.

« Qua bezonas poko, esas richa. »

» Qua kontentesas felicesas. »

Qua hike ne rikonocas la relativo?

En la Germana trovesas l' efikivega expresuro : *fort mit... !*

Analoge me lastatempe skribis en Ido :

« Fore la diletantismo ! »

« Nul diletantismo ! » esus min forta.

La maxim konciza perifrazo esus :

« La diletantismo foresez ! »

Kelke audacoza esas l' apliko di *fore* o *for* en yena frazi :

« For me tala intenco. »

« For me, volar postular reguli. »

J. Keller.

Remarko. — La LI. devas, mem mustas admisar omna figuri, do anke la elipsi, *se nur* li esas sat klara ed internacione komprenebla. Ti quin on jus citis semblas tala a ni. La samideani qui ne judikas li tala esas pregata avertar ni, indikante to quo jenas od impedas por li la kompreno.

Sintezala formi.

« La Germana linguo, por bone *praktikeblesar*, postulas intensa studiado. »

Plu konciza e plu eufonioza kam : « por povar bone praktikesar », sen parolar pri « por povar esar bone praktikata » : ne tanta infinitivi !

La stilo di nia linguo ankore ne esas facita. Ol facesos en la 10-yara periodo di stabileso, kande nia adepti, neplus trublata dal Damokles-glavo di la chanji, omnamaniere parlaboros la nuna emendita Ido, produktante la maxim harmonioza formi. Ne dubeblesas, ke ici triumfos a le min harmonioza.

J. Keller.

1. Esas remarkinda, ke la D., pro ke ol havas quar kazi, uzas nula prepoziciono, mem kun la propra nomi. Or tala nomi esas generale nevariebla, ecepte en la genitivo; de to konsequas, ke *Gœthe*, *Schiller*, e c. povas esar egale nominativo, dativo ed akuzativo. Ico esas kelkafoye neklara, ed esus preferinda uzar prepoziciono (*ad*) por indikar adminime la dativo.

Remarko. — Ni tote konkordas principe kun ica opiniono, e ni ja expresis ol kelkafoye (v. ex. *Diletantismo*, IV, 193, specale p. 196; e *Pri nia metodo*, II, 579, specale p. 580). Restas la questiono, kad la sintezala formi esas sempre preferinda a le analizala. Or se la sintezala formi esas plu kurta e konciza, li riskas divenar kelkafoye obskura. Exemple, en la frazo citita, esus certe plu klara dicar : « por *esar* bone *praktikebla* ». Generale, on evitez soldar la verbo *esar* a vorti ja derivita o kompozita. Se on abreviis *amatesar* en *amesar*, to ne esas por admisar formi quale *ameblesar* o *amindesar*. Same esas preferinda dicar : *divenar amoza*, kam *amozeskar*.

Vortordino.

Ni trovas sub la plumo di tre bona Idisto du frazi, qui sugestas kelka remarki.

« Lu ne povas tolerar... to quo esas segun lua konvinkeso absolute erora ». Ye unesma vido, *absolute erora* semblas relatar *konvinkeso*. Pos un momento de reflekto on komprenas, certe; tamen esas plu bona, plu klara dicar : « to quo esas absolute erora segun lua konvinkeso ». Remarkez bone, ke hike nek akuzativo nek akordo dil adjektivo helpus; yen do nova pruvo dil importo di la vortordino. De ca exemplo on induktas ica regulo : Pozez sempre l' atributo *quik pos* la verbo *esar*, ed *ante* la komplementi, qui evidente relatas min direte ca verbo. Co esas nur partikulara kazo di la generala regulo : Pozez sempre la komplementi *pos*, ne *ante*, la vorto quan li relatas (determinas). Exemple ne dicez : « Karlo esas segun mea *opiniono nejusta* », ma : « *esas nejusta* segun mea opiniono ».

« Quo esas verajo decidar nur povas intelekto ». Yen bela exemplo di kompleta inversigo di la natural ordino di la pensi. Unlatere, oportis pozar *decidar* ante lua komplemento « quo esas verajo ». Altralatere, oportis pozar *nur* nemediate ante *intelekto*, quan ol relatas. On povis do uzar un de la sequanta frazordini : « Decidar quo esas verajo, nur intelekto povas ». — « Quo esas verajo, nur intelekto povas decidar ». — « Nur intelekto povas decidar, quo esas verajo ». E la triesma formo semblas a ni la maxim klara por omni, do preferinda.[1]

1. Okazione ni volas refutar un foyo pluse ti qui asertas, ke l' akuzativo esas necesa por posibligar l' inversigi, quin ula lingui tante prizas. Yen exemplo di D. frazo hazarde prenita : « *Das Wissen eignet sich das Kind* bereits in allerfrühesten Jugend an... » Ube esas l' akuzativo? *Das Wissen* o *das Kind*? Nur la senco e la komuna raciono indikas ol, e posibligas komprenar ta frazo. E to eventas tre ofte en D., nam l'akuzativo esas identa a la nominativo en la pluralo, ed en la femina e neutra singularo, do mezvalore 5 foyi ek 6! Esas do multe plu simpla e sekura sequar sempre la normala vortordino, e dicar ex. en Ido : « L' infanto aquiras la savo ja en la maxim frua yuneso ».

Adresizo internaciona.

Yen mikra fakto, qua pruvas l' importo dil adresizo internaciona ed uniforma, e la neceseso di la regulo adoptita da nia Akademio (decido 868 : VI, 52). Ula eminenta Idisto skribis adreso tale : « *Paris 3, rue Le Goff* » vice : *3, rue Le Goff, Paris.* Pose lua sekretario kopiis sur la kuverto :

Paris 3,
rue Le Goff[1]

Kun tala adreso la letro riskis ne atingar sua adreso, pro ke unparte mankis la nº di la strado, ed altraparte *Paris 3* esis erora indiko. Ni do insiste rekomendas a nia samideani aplikar la reguli adoptita dal Akademio, ne sen bona motivi, por l' adresi, la dati, e c. (decidi 868, 869, 870), nam li ne esas vana ed arbitriala postuli, li omna tendencas evitar miskompreni ed erori *en la relati internaciona...* same kam la LI. ipsa[2].

La du Georgia.

En nº 70, p. 484, me propozis *Georgia* (e derivaji) por un Kaukaziala lando. Me sequis la principo dil maxima internacioneso, selektinte *Georgia* [DEFIS][3] vice uzata *Gruẕia* [DR + slava lingui]; anke me ne selektis *Kartveli*, quan me rezervas a la fakisti por uzado kom strikte nacionala nomo, quale ex. on uzas *thai*-linguo apud « Siamana », *pashtu*-linguo apud « Afganistana », e c. Ma jus me remarkas, ke *Georgia* (tale nomizita segun George II, rejo di Anglia), esas una de la Unionita Stati di Nord-Amerika, (chef-urbo : Atlanta).

Quale agar pri ta du *Georgia?* La du esas maxim internaciona e la du esas sam-forma! Me memorigas la kazo di *Galicio* e *Galisio.*

N. YUSHMANOV.

Remarko. — Se *Georgia* esas neposibla, *Gruẕia* esas aceptebla ed aceptinda pro lua relativa internacioneso (F. anke konocas ol).

Siriana, siriaka.

(VII, 50). *Siriana* = F. *Syriaque* qua signifikas l'antiqua linguo. Pro ke la nuna landani parolas l' Araba, la vorto **Siriaka* divenas superflua.

Dro D. POPESCU.

1. To esas, lu facis precize l' eroro quan ni previdis e kontre qua ni avertis en la propozo ipsa (IV, 471).

2. La sistemo qua pozas la nomo dil urbo inter la nomo di la persono e la nomo di la strado esas evidente ne-logikala e ne-komoda, ol esas quaza idiotismo; e fakte nulu propozis ol al Akademio.

3. En R. ica radiko ne esas uzata : on uzis ol ultempe e me trovas ol en ula libreto, ma ne en granda enciklopedii!

Pri la nombri decimala.

Ni memorigas da nia samideani, e precipue da nia kunlaboranti, ke on devas nultempe pozar la nomo di unajo (mem abreviita o super la lineo) *en* nombro decimala, inter la nombro integra e la fraciono, nam tala nombro esas nur *un* nombro *neseparebla*; la komo suficas por indikar la rango dil unaji. Exemple, on devas skribar, **ne** : 5 fr. 75, ma : 5,75 fr. (o : fr. 5,75) [1]. Pluse on devas skribar 0,75 franko, ne 0,75 centimi, quo signifikus... la 3/4 de centimo ; altravorte, la nomo dil unajo sempre referas la cifro avan la komo. Fine, ni itere rekomendas (V, 681) ne uzar la fantazial ed absurda simbolo o/o, ma skribar exemple : 5 po 100, 5 ek 100, 5/100, o (mem plu bone) 0,05. Nam ico esas la formo ipsa sub qua on devas skribar ica nombro, kande on volas uzar ol en kalkulo.

Pri la nombri kompozita.

Un de nia kunfrati diskutas ankore ca questiono, longe diskutita en *Progreso* (dum plu kam un yaro, en la loki citita VII, 39, l. 9-8 de infre) e definitive solvita da l' Akademio (decidi 1223, 1224). Ol donas tale regretinda exemplo di ne-diciplino. Mem se lua argumenti esus justa, on devis prizentar li dum la diskuto, e ne pos la decido. Esas tote neutila havar revuo apertita a la libera diskutado, se, ne partopreninte la diskuto di ula questiono kande esis tempo oportuna, on rezervas a su kritikar pose la decidi dil Akademio. Ni darfas supozar, ke « qua tacas asentas ».

On dicas, ke nulu kritikis l' anciena sistemo di nombri : kontree, *nulu defensis olu* (ecepte la redaktero di *Progreso*), ed Akademiano povis dicar : « Omni konkordas, ke nia nuna sistemo di enuncar la nombri havas difekti... » (VII, 29).

On asertas, ke « 4 komitatani, ek qui 2 akademiani, deklaris ne esar responsiva pri ca decido ». Mem se to esus vera, to esus extreme *nekorekta*, nam 1[e] la komitatani ne darfas diskutar e re-

1. En la landi qui ne havas decimala sistemo di mezuri e moneti, on skribas ofte : 5 franki 75/100, quale se on ne konocus l' uzo di la decimala nombri, t. e. quale se ne suficus skribar 75 dop la komo por indikar la relativa valoro di ta cifri. En la sama landi, pro la sama motivo, on kustumas separar la elementi di komplexa nombro per streki : *L.* 1/15/9, quankam ta tri nombri kompozas reale *nur un nombro* (qua skribesus decimale, sive : *L.* 1,7875, sive *sh.* 35,75, sive *d.* 429). Ma on devas savar, ke ta streko havas nur un internaciona senco, nome, kom signo di *divido* (o di *fraciono*), tale ke 1/15 povas signifikar nur *un dekekinimo*. Remarkez pluse ca stranjajo : *L.* 1/15 = L. 1,75; ma *sh.* 1/9 = sh. 1,75 : do la sama nombro (fraciono 7/4) reprezentesas per du tote diversa formi segun l' unajo adoptita. En la decimala sistemo, 1495 metri = 1,495 kilometri = 14,95 hektometri, e c. La nombro restas identa, ecepte la diplaso di la komo.

vizar la decidi dil Akademio ; 2e omna akademiani esas solidara e responsiva pri la decidi komune facita ; ti qui esis ulfoye en la minoritato ne darfas protestar publike kontre decido reguloza facita da la majoritato. Ma *to ne povas esar vera* : 1e pro ke ne existas 2 personi, qui esas kune membri di la komitato e dil akademio, ma *nur una* ; 2e pro ke la decidi mencionita votesis da 10 yes kontre *nur 1 no*. Per ico on povas judikar, ke tala privata diskuti e korespondi esas, ne nur nekorekta, ma tote erorigiva, e povas nur nocar nia linguo avan la publiko. Cetere ni publikigis en *Progreso* (VII, 38-42) la oficiala dokumenti, qui explikas e justifikas komplete la decidi mencionita ; e ni referas a li omna Idisti qui deziras esar bone informita pri ca temo, Generale, ni devas memorigar da li la bonega artiklo da komitatano Peus, di qua la titulo devas esar nia devizo : « *Libera diskutado, ma anke severa diciplino* », e pregas li rilektar e meditar ol *vortope* (IV, 5).

Esperantido.

On ne plus darfas dicar, ke l' Esp. *Lingva Komitato* ne laboras ; on jus propozis ad ol « *listo de internaciaj vortoj, kiuj lau § 15 de l' Fundamento estas Esperantaj* »[1]. Remarkez bone ca titulo : on ne propozas *adoptar, adjuntar* ad Esp. ta « vorti internaciona » ; li « esas » ja *Esperantala* « yure », segun la famoza § 15, qua proklamas, quale ni dicis, la *yuro di plajiado*, relate omna linguo *vere* internaciona. Nam esas *nun* tre facila trovar ta vorti internaciona, quin Zamenhof ne degnis serchar, e quin il anexis a sua vortaro per un plumo-streko : suficas apertar irga vortolibro *di Ido, en qua l' internacioneso di la vorti esas indikita!* « Urso Esperanto profitas la laboro dil abeluyo Ido », segun la cinika deklaro di la chefi en 1908! Ma se li esas Esperantala de la tota eterneso, pro quo on propozas li nun a la *Lingva Komitato*, ed *erste nun*, sis yari pos l' aparo di Ido ?

Omnakaze, mem se eventus nula plajiado, mem se l' Esp--ista filologi laborus tote nedependante, sen konocar Ido (quan li konstante kombatas e kalumnias samtempe !), la frukto di lia « laborado » esus nur brilanta pruvo di la boneso di Ido ; nam *preske omna ca nova vorti existas ja en Ido.* exter la negrava modifiki dil ortografio. E mem on povas remarkar, ke tre poka esas la *vorti kun supersigni :* ico konfirmas to quon ni sempre asertis : ke la supersigni nule esas necesa por l' ortografio dil internaciona vorti, e ke se on supresos li en la *fundamentala vortaro*, on ne plus bezonos li ultempe.

Fakte, ek ta **668** vorti, nur **36** (preske nur 5/100) diferas de la Idala vorti korespondanta. E ni quik vidos, en quo konsistas ica mikra divergo.

1. *Oficiala Gazeto Esp-ista*, 25 dec. 13.

Unesme, kelka vorti stranjera, *amen*, *shaho*, *talmudo*, quin Ido admisas kom tala, e ne bezonas « Idaligar ».

Duesme, serio de derivaji per *-ismo*, quin Ido formacas reguloze, ma quin Esp. bezonas adoptar aparte, pro ke ol ne havas la sufixo *-ism* (on povas ya fanfaronar pri la mikra nombro dil afixi, se on obligesas adoptar la derivaji kom integra vorti!): *Esperantismo*, *fatalismo*, *feminismo*, *idealismo*, *komunismo*, *racionalismo*, *realismo*, e c. Remarkez ke Esp. ne povas derivar reguloze la du lasta vorti, pro ke ol havas nek *femin*, nek *racion*[1], nek la sufixo *-al!*

A la sama speco apartenas *sentimentala*, *formala*, *neutrala* (neutila apud *neutra!*), *retroaktiva*, *retrospektiva* (ube on trovas nia prefixo *retro!*), *centralizi*, *sekularizi* (quin ni derivas de *centrala* e *sekulara*): *objektiva*, *subjektiva*; *bankiero* (apud la reguloza *bankisto*; komparez *barbiro*, quan Zamenhof en sua yuneso certe komprenabus kom *barb-iro!*); *bariero* apud *barilo*; *orangherio*.

La falsa derivaji abundas : *abstinenco* (quale on dicos *abstenar?*), *administracio* (apud *administri*), *anomalio* (e *anomala?*), *civilizacio* (apud *civilizi*), *deklaracio* (kun *deklari*), *delegacio* (kun *delegi* : advere on pretendas facar subtila dicerno inter *delegacio* e *delegitaro*; ma ico esas la « razilo por tranchar ligno », quan Se Boirac reprochis a ni!); *iniciativo* e *iniciatoro* (ma *iniciar?*), *disertacio* (ma *disertar?*), *halucinacio* (ma *halucinar?*), *interpelacio* (ed *interpelar?*), *investituro* (ed *investar?*), *koalicio* (e *koalisar?*), *konduktoro* (fizik.; e *konduktar?*), *konferenco* (e *konferar?*), *konfederacio* (e *konfederar?*), *konversacio* (e *konversar?*), *kreditoro* (e *kreditar?*), *legitimi* (e *legitima?*), *navigacio* (e *navigar?*... ho yes! *marveturi!*), *opozicio* (ed *opozar?*), *profani* (apud *profana*), *promocio* (e *promocar?*), *proskripcio* (e *proskriptar?*), *prostitucio* (apud *prostitui*), *referenco* (e *referar?*), *rekvizicio* (e *requizitar?*), *relativa* (apud *rilati!*), *renegato* (e *renegar?*), *revizio* (e *revizar?*), *rezignacio* (e *rezignar?*), *rezolucio* (e *rezolvar?*), *rezulti* (apud *rezultato*), *rotaci* (e *rotacar?*), *spekulacio* e *spekulativa* (ma *spekular?*), *tinkturo* (ma *tintar?*), *variacio* e *varianto* (ma *variar?*).

Importas remarkar, ke mem kande la Esp. vorti koincidas forme kun la nii, li havas ofte altra acentizo, qua igas li ridinda o nerikonocebla; ultre ti quin ni jus citis, ni mencionez: *apozicio*, *àrterio*, *auspicioj*, *dalio*, *dimensio*, *endivio*, *kaucio*, *kolodio*, *konservatorio*, *milicio*, *obligacio*, *observatorio*, *oratorio*, *patricio*, *prepucio*, *proletario*, *reakcio*, *sakrilegio*, *sensacio*, *vizio*. Omna ta exempli justifikas, per kontrasto, nia regulo di acentizo, e la formo internaciona quan ni retrodonis a la vorti quale *naciono*.

On avertas ni, ke ca listo ne esas kompleta (*plena*!) ma indikas la voyo sequenda en multa faki, e « to suficas nun ». Yes, to

1. On savas ke *racionala* en Esp. dicesas *racia*, e *raciono... prudento!* Admirinda derivo! Sublima misterii di la *Fundamento!*

suficas por montrar, ke la *Lingva Komitato* laboras sen metodo, sen principo, tote blinde e hazarde. Unvorte, ol sempre plu justifikas la judiko severa, ma yusta, di la diktatoro, certe plu inteligenta kam loyala, pri la unesma listo de vorti, adoptita dal Akademio en 1909: « L' Akademio *hazarde, sen lego, sen studio*, aceptas izolita vorti, sen questionar su, kad ultempe li ne divenos nejusta, kande la serio kompleteskos; kad ica od ita formo ne esas plu aceptinda, precipue *por faciligar e reguliʒar la derivaji*... Se l' Akademio, vice *hazarde oficialigar izolita vorti*, facus plu profunda laboro por studiar la serii, kad ol aceptus la vorto *federacio* » apud la verbo *federi*? (vid. II, 505). Ni adjuntas nulo a ta kompetenta judiko, qua esas ankore vera.

Esperantulo.

A nia artiklo samtitula (p. 103) ni devas juntar ica remarko, debata ad eminenta Idisti de Graz: « *Prinʒessin* (princino) ne esas necese mariajita; ma *Kronprinʒessin* (kronprincino) esas sempre la *spoʒino* di *Kronprinʒ*. Yen la motivo pro qua Dro Zamenhof (koncie o ne) departis de *Kronprinʒessin* ». Ico nur konfirmas nia kritiko; nur acidente, hazarde, la duopla sufixo *-essin* semblas signifikar *spoʒino*; e de ta unika kazo, mis-interpretita, Zamenhof deduktis sua radiko-sufixo *edʒ*! Rezume, il atribuis *erore* a la sufixo femina *-ess* la senco di *spoʒo*, e generaligis olen Esp. E So Boirac judikas to « tote logikala »! Ico montras bone, quale on komprenas e prizas la logiko en Esperantuyo!

KRONIKO

Suisana Ido-Societo.

La 6-ma generala asemblo dil *Suisana Ido-Societo* eventis sundie la 15 februaro en Olten. (La publiko esis invitita). Matine eventis Ido-konkurso segun la sequanta programo. Omna partoprenanto devis lektar unesme Idotexto, e tradukar ol parole, duesme tradukar skribe Germana texto en Ido. Por senerora lekto kontesis 10 punti, por senerora traduko kontesis 20 punti, e por la senerora traduko dil Germana texto on kontis 30 punti. Po singla eroro on deprenis un punto. La maximo, t. e. 60 punti ne atingesis, nam la texti esis ne tre facila e la examenanti tre severa. Tamen la facita labori esas kontentiganta. La maxim bona rezultajin atingis So Jul. Müller (Zurich) kun 58 punti, e Si Rabitz (Winterthur) e Fehlmann (Olten) kun 57 punti. L' asemblo unanime decidis, ke anke en la proxima yaro on aranjos tala konkursi por stimular la fervoro di la membri.

En sua yaral raporto, la prezidanto So Hiestand montris, ke nia kozo tre bone progresas en nia lando, e ke ni povas esar kon-

tenta pri la bona reklamo quan facis por ni la Esp-isti per lia kongreso. Nia propageri savis profitar la intereso, quan la « fideluloj » vekigabis per lia fanfaronado.

Segun raporto dil kasero, Sº Meier, la deficito en la kaso desaparis e ni havis en la fino dil yaro aktiva saldo de 21 franki. Questo quan on facis dum la asemblo havis kom rezultajo por nia propagokaso la sumo de 42 franki.

L' Esp-isti havabis un sola Esp-angulo en un jurnalo. Ma li sempre nur skribis *pri* Esp., ne *en* Esp. Ica angulo desaparis, ma ni Idisti nun aparigas reguloza Ido-texti, aparanta omnasemane en 10 diversa jurnali. Ni ne nur skribas *pri* Ido, ni anke skribas *en Ido*, nam nia linguo povas ya imprimesar omnube.

Olima Esp-isto, qua asistis la kunveno, deklaris, ke il nun lernos Ido e ke il volas facar propago por ol, pro ke il esas konvinkita, ke ta linguo superesas omna altra sistemi.

La asemblo esis nova pruvo, ke Ido vinkis Espo en Suiso. Ni povas nun quiete laborar por nia idealo, sen trublesar da nia adversi. A. N.

Bern.

Ye la 6 februaro Sº Schneeberger facis diskurso pri la LI. en la sekundara skolo di Viktoriaplatz. Il expozis la praktikal utileso di la LI., e pruvis ol per exempli, montrante ke ja importanta industriala firmi uzas olu. Il expozis pose tote objektale la du sistemi Esp. ed Ido, kun exempli e specimena texti, quo multe interesis ed impresis l'audantaro. On raportis pri ca diskurso en *Berner Tagblatt* e *Intelligenzblatt*. La raportero konfesas, ke il venis skeptika, e departis konvinkita, kun l'impreso, ke la LI. progresis de Volapük tra Esp. til Ido, e trovis en olca sua formo definitiva, se ne perfekta.

Esch-sur-Alzette (Luxemburgia).

En ica urbo industriala e progresema existas *Societo por populedukado* qua havas 800 membri. Merkurdie e saturdie de 6 1/2 til 8 1/2 kloki vespere (18 1/2 til 20 1/2) multa membri venas aden la lektosalono dil societo, ube trovesas granda biblioteko. En ta biblioteko trovesas la Ido-lernolibri da Peus, Schneeberger, Noetzli e Schrag. Sur la tablo apud Franca e Germana revui jacas *Progreso*, *Die Weltsprache*. *La Langue Auxiliaire*.

Luxemburgiana Monista Societo, taverno Paulus-Michaelis, abonas la revuo *Das Monistische Jahrhundert* da W. Ostwald, qua kontenas artikli en Ido.

En la *Pedagogiala Biblioteko*, formacita dal urbo por la 54 instruktisti dil primara skoli, jacas la *Schweizerische Lehrerzeitung*. Ica Suisiana jurnalo por instruktisti anke kontenas artikli en Ido.

Eventas nula publika kurso, ma plura Idisti facas individuala propago. En Esch omna oficisto, komercisto e c..devas savar la

Luxemburgiana, Germana, Franca ed Italiana lingui. Exemple inter mea 52 skolani esas 12 Italiani, deko de Germani, du Franci e la ceteri esas Luxemburgiani. Ma hike esas anke laboristi stranjerlinguana. Ti qui ne savas un de la quar lingui hikala, esas kompatinda. Ni esperez ke dum ica yarcento tala Babelatra konfuzeso destruktesos per universala adopto di la LI.

H. Meier.

Kopenhago.

Dum la 20, 21 e 22 februaro Sº Ostwald facis tri diskursi, aranjita da *Danmarks Naturvidenskabelige Samfund* (*Naturciencala federuro di Dania*), grava asociuro di natur-cienco e tekniko. La diskursi eventis en *Polyteknisk Læreanstalt* koram granda publiko invitita.

La unesma diskurso traktis la temo : *natur-cienco e filozofio*. La natur-filozofio komence esis poeziala. Oersted, qua deskovris la relato inter elektro e magneteso e publikigis lo Latine en 1820, skribis pri la spirito di la naturo e traktis la extrinseka simileso di la natur-forci. Ta trakto-maniero (iniciita da Gœthe e montranta la simileso di la du populi) sequesis da plu exakta trakto-maniero pos la deskovro di la energiala legi. La unesma ek li koncernas la konservado di la energio e deskovresis preske samtempe (1842-43) da Mayer, Joule e Colding. Ek li Colding restis pasable nekonocata, pro ke il publikigis sua deskovro nur en Dana. Erste recente lua verko divenis plu konocata per la Ido-tradukuro di *Progreso*. La duesma energiala lego (deskovrita da Carnot) dicas, ke la energio (dum sua transformesi) divenas sempre min transformebla, do min valoroza. De to la impero, sparar la energio, la « energiala imperativo » di Ostwald : « vergeude keine Energie », disipez nula energio! — Se, kom filozofo, on deziras ordinar la cienci, la maxim bona skemo esas ta di la Franca filozofo Comte. E ta skemo esos bona, ne nur por la filozofio, ma anke por praktikala fako : la bibliografio. Maxim infre en la skemo, kom bazo di omna altra cienci, on devas pozar la logiko : la teorio di la ordino ipsa. Repozanta sur ol ni havas (maxim infre) : matematiko e geometrio. Super li : mekaniko, fiziko e kemio (e hike la energio-nociono aparas). E tale la plu specala cienci repozas sempre sur le min specala. Maxim supre ni devas pozar la sociologio, cienco ne ja konocata da Comte [1]. — Se fine on questionas pri la skopo di la cienci, on vidas (en la respondo) la tendenco di Ostwald, serchar en omna cienco : una skopo. Ca komuna skopo esas *profetesar*, *augurar*. La navo-konstruktisto auguras, ke ta navo havos ta grandeso e ta rapideso. La mediko auguras, ke ta medikamento havos ta efiko. La mate-

1. Eroro : Auguste Comte inventis la koncepto e la *nomo* ipsa di la *sociologio* [Red.].

matikisto e logikisto auguras, ke ta e ta formulo sempre donos justa rezultajo. La moderna ciencisto esas la direta sucedanto di la profeti di la Anciena Testamento.

La duesma diskurso havis la titulo : *La organizo di la mondo e la signifiko di la plu mikra stati por ol.* Inter la distingita publiko on remarkis la Germana ambasadisto, komto Brockdorff-Rantzau e la ministri por stranjera ed interna aferi : Scavenius e Rode. — Ostwald kamencis per metaforo : kande lando emersas ek maro, komence la maxim alta loki formacas insuli, qui pose juntesas a plu granda lando. Sama omna kulturala formacuri komence esas insulatra. Or tala insulatra formacuro sempre formacas sua propra normi : linguo, legi e multo altra. Kande pose la insuli kreskante juntesas, la difero di la normi kreas fricioni ed omnaspeca desfacilaji. So yari ante nun la multa Germana stati havis singlu sua propra « pedo » por mezurar longesi, havis propra moneti, propra nomi por pezo, e c. Or omna ta diferi desaparis. E to debesas a la cienco, qua kreis la metro-sistemo, adoptita da omna nacioni, eceptite nur la Angla e la Usonana. Same la cienco kreis linguo por la internaciona komuniko. E la afero esas tante parfacita, ke on povas dicar : la linguo existas ed esas pronta, quale treno, qua stacas kun vagoni, lokomotivo, e la vaporo presata. Mankas nur, ke on eniros. — La kreo di nova normi povas eventar violente per militi, striki e blokala exkluzi. Ma ni vidas la organizo di la mondo progresar anke altre e plu bone. Ni vidas la stati sempre plu multe e tote volite renuncar sua suvereneso. Tale naskis la post-uniono (quankam la posto tote specale resortisas a la stato), komuna legi pri trati, e c. En ica organizo lo maxim karakteriziva esas la formaco di centrala organi (tote quale en la organismi). Exemple Suisia e Belgia havas plura tala centrali. Hike la mikra stati havas tasko specale apta por li. Che la Dana universitato vi havas la viro qua esas maxim kompetenta pri Ido. Vi povas avancigar la afero multege per lernar Ido e per krear hike en Dania, guidata da Jespersen, institucuro por la Idala akademio.

La triesma diskurso portis la titulo : *La organizo di la cienco e lua moyeni.* A ta diskurso on invitis (segun inicio da Jespersen) omna Idisti qui povis venor. La diskursanto rekapitulis la kondicioni di progreso : ne nur distributo di la laboro, ma anke centralizo di ol. La historio docas, ke ta evoluciono progresas en ondi. To debesas a la fakultato di la homala agadi, regular su automate, preske quale eventas en vapor-mashino : ye tro granda rapideso la regulatoro diminutas la vapor-fluo e per to la rapideso, ma erste kande ica divenis tro mikra, la regulatoro itere povas influar. Segun ke la regulatoro esas ruda o delikata, la ondi divenas plu o min granda. Same en la homala vivo : la kreskanta organizo igas la evoluciono plu egala, la ondi sempre plu mikra.

— En la organizo di la cienco on devas komencar per la extrinseka relati. En München (kelka yari ante nun) kreesis organizuro por la ciencala relati: *La ponto*. Un ek lua maxim proxima skopi esis propozar fixa formati por la libri. To ne nur uniformigos la biblioteki, ma posibligos, ke la ciencisto povos kolektar de omna lateri diserturi pri la sama temo e bindar li kune. — Duesma moyeno por organizar la cienco esas la internaciona helpo-linguo. Ni havas en *Ido* tala, qua esas tote reguloza e sat richa por omna ciencala skopo. — Triesma moyeno esus organizar la ciencisti ipsa. Turnante su a la prezidanto, Ostwald remarkigis la granda servo, quan on facus a la kulturo, se on selektus bela insuleto, exemple hike en Dania, ed invitus 20 eminenta ciencisti por pasar ibe kelka semani sen ula specala devo o tasko ultre ta di kambio di pensi. Tala ago certe helpus la ciencisti interkonsentar ed esus historiale remarkinda komenco di lia organizo.

Pos la diskurso Sº Jespersen dankis tam la prezidantaro kam la diskursinto. Il parolis Germane ma adjuntis en Ido kelka vorti. Fine la prezidanto di la federuro, Sº Hagemann dankis Sº Ostwald per varma e bela vorti ed expresis la deziro itere vidar il kom diskursanto.

Dum la restado di Sº Ostwald *Danmarks Naturvidenskabelige Samfund* facis granda dineo por il. Pos la festino on invitis Sº Jespersen dicar ulo per Ido. E la asistanti remarkis kun astoneso ke li komprenis sen studio.

La Dana jurnali raportis tre detaloze la diskursi da Ostwald. Li anke sempre mencionis *Ido*, qua certe recevis granda impulso per la varma e grava defenso da nia eminenta samideano.

G. Forchhammer.

Ye la 13 februaro Dlo Gunvar Mönster diskursis en la hika *Kvindelig Læseforening* (Lekto-Asocio di Homini) pri: « La graveso di internaciona linguo helpanta ». Sub klara kozala ed eleganta formo la diskursero prizentis la temo koram tre interesata asistantaro. E la posa diskuto montris klare, ke la graveso di la problemo pri LI. sempre plu multe komprenesas dal organizeri di hominala asocii.

Kom palpebla suceso Ido-broshuri (exemple: Historio di nia Linguo) nun expozesas en la lekto-salono di la Asocio. Kande on savas, ke *Kvindelig Læseforening* havas *5000* membri, on komprenos la graveso di ca rezultajo.

Addy Heydorn.

Lund (Suedia).

En la asemblo di *Idala Societo* di Lund (prezidanto: prof. E. Kock) la 7 febr. 1914 on decidis:

1me Rielektar la chefaro, ecepte Rektoro H. Söderbergh, qua

livos la urbo en julio. Vice lu elektesis Bachelero B. Andersson kom sekretario ;

2me aranjar kurso di Ido por skolani en Privata Elementara skolo ;

3me abonar por la Socieo *Mondo*, *Progreso* e *Die Weltsprache*.

Pose Rektoro Söderbergh facis diskurso pri la argumenti facita da ula linguisti kontre LI. artificala.

Sioro Andersson do asumis la tasko duktar la Idala movado en Lund; ma lu esas fervoroz Idisto e quaze experto pri la mondolingui qui til nun aparis sur la areno. Ultre la *Grupo di la Skolo Privata Elementala* (7 membri) lu direktas *Laborista grupo Idista* (34 membri) e la plu avancinta *Grupo Pioniro* (8 membri). Quaresma kurso preparesas en Katedrala sholo.

Schaffhausen (Suiso).

Ye la 24 februaro, nia samideano Albert Noetzli facis hike diskurso en asemblo dil « Arbeiterbildungsverein ». Asistis 45 personi, qui atenceme askoltis lua diskurso pri « Mondlinguo e Laboristaro ». Pos la diskurso 11 laboristi kompris lernolibri e rezolvis lernar Ido.

Torino.

La 6 februaro finis en la Municipala Skolo *M. Coppino* l' Ido-kurso por laboristi, kun bona suceso. La 10 vespere on ja povis komencar nova publika kurso (anuncita en la *Gazzetta del Popolo* dil 7 febr.); ol apertesis per diskurseto pledanta por Ido koram plu kam 100 personi. Nun la kurso duras omna mardio e venerdio vespere; 46 nova kursani partoprenas ol, inter qui notinda : la Rejala Inspektistino dil Municipala Skoli, la Direktero e kelka geprofesori dil skolo *Coppino*. Ye la fino di marto komencos en la sama lerneyo altra kurso. Kelka nova lernanti enskribis su en la skolo *S. Paolo*.

De Genova, pro ofico-motivi, venis en Torino militisto Esp-ista, qua volis propagar Esp-o, e la 31 januaro facigis da amiko diskurseto koram 50 asistanti; ye la fino, la Torinala Idisti atencigis kurte l' asistanti pri la grava laboro dil *Delegitaro*. Lo furiozigis kelka Genovana Esp-isti (hike veninta por l' okazione), qui per bruisi e krii impedis audar l' Idista paroli. Kelka neutra personi protestis laute, ma neutile. Tamen l' Esp-ala kurso preske faliis e 15 enskribiti a l' Esp-o kurso partoprenas nun nia Ido-lecioni.

Esas remarkinda, ke de kelka dii la Torinala Esp-isti demarshas por interkonsentar kun l' Idisti, e cesar lukto; on devas agnoskar, ke til nun li agis tre jentile e polite e, on esperez, anke loyale.

Ido en la muziko.

La muzikala verko *Quale on lernas la gami rapide e certe*, por violino, da Paul Schneeberger, oficiale enduktesis en la *Johann-*

städter Muzikskolo en Dresden. Prof. Karl. Zierold judikas ta exercaji kom tre praktikala ed utila precipue por plear la tota e la duima intervali.

Ta suceso, pri qua ni sincere gratulas nia samideano, esas grava por ni, pro ke la titulo e la klarigi en ta verko esas imprimita anke en Ido. Tale omna skolani havas okaziono konstatar la praktikaleso di Ido. La verko esas komprebla en l' Editerio dil Uniono ed en omna muzikala librerii (fr. 1,60).

La vera mondolinguo.

Ula Esp-isto de Krakov, probable ebriigita da la « granda suceso » di l' Esp-ala kongreso, imaginis, ke Esp. divenis vere *la* mondolinguo omnaloke konocata e adoptita, e skribis en Esp. a komercala firmo en Chicago. Ica, ne povante lektar ta « bârbara linguo », donis la letro a tradukisto, qua savas la precipua Europana lingui, ma anke ne povis komprenar la « barbara linguo ». *Tamen il konocas Ido* e lektas ol sen irga desfacileso, sen ultempe lernir ol. Fine il turnis su a nia amiko Eug. Mac Pike, qua savas ya Esp., pro ke il lernis ol en 1906, e tradukis quik la letro. Yen fakto vere instruktiva: ol montras bone, *qua esas la vera mondolinguo*. Idisto servanta Esp-isto kom interpretero: quala tabelo! Ma co esas tote naturala e yusta: nam Esp. esas l' *aparta* linguo di *aparta* populo, dum ke Ido esas la linguo *helpanta* necesa ad omna nacioni... mem a la *supernaciono*!

(Segun letro da Eug. Mac Pike, 1. 11. 13.)

Kalumniez !

En *The British Esp-ist* (februaro) ula yuna oratoro di Esp° *ed Esp-ismo* (l' inventinto di la famoza e sucesoza frazo : « vivanta linguo di vivanta populo ») audacis skribar ica linei, okazione di S° de Beaufront :

« Nun il esas kun ti qui abominas e ridachas konstante la idealisteso di nia movado, la interfratesko, la blindi, e c. Novan linguon li bezonis por reprezentar tala desnobla spirito. La nia havas sua propra spirito. On povas ne prizar ol, on ne povar negar ol ».

Yen bela specimeno di la shaminda kalumnii, per qui on ecitas konstante kontre Ido la blinda furio dil « populo Esp-ista ». Ica frazo kontenas tam multa neveraji kam vorti! Ni nultempe abominis o mokis la idealo di la movado Esp-ista, qua esas anke la nia (on rilektez nia artiklo ; *Pri nia idealo* : IV, 546). Kande do ni mokis la humana tendenci a la paco ed a l' interfratesko di la populi? Kande do ni parolis pri la blindi? Ni defias nia konstanta kalumnieri citar un frazo en *Progreso* por justifikar lia akuzo! No, ni sempre mokis nur la ridinda e shaminda maniero per qua l' Esp-isti explotas ta alta e nobla ideali por lia « kara linguo »! Ni sempre questionis, qua relato existas inter ta ideali e la super-

signi o l' akuzativo, por montrar, ke on ne darfas akaparar li por la profito di un aparta linguo defektoza, e ke ni povas invokar li kun la sama yuro por Ido. Fine, ni mokis e ni ne cesos mokar la Esp-isti pri la stulta fanatikeso quan on inspiris a li per ta deklamachi pri l' interna ideo, quale se ol povus realigesar nur per la linguo di Zamenhof; e precipue pri la kontrasto tante amuzanta inter ta deklamachi e la reala konduto dil Esp-isti. Yen homi qui konstante predikas l' « interfratigho », qui mem fanfaronas, quale se *li sola* laborus por ta ideo e povus realigar ol; e li samtempe kondutas « shakale » (segun lia propra vorti) tam ad ni kam inter su! Kad ni ne darfas konstatar ica kruela kontrasto por desmaskar l' aktorachi dil *interna ideo*, e montrar nerefuteble, ke li *nule pensas* en lia agado a ta idealo quan li havas sencese en la boko? Ni mokas nur la hipokrita misuzo quan li facas de ta idealo por sua propra profito; ni nule mokas l' idealo ipsa, ni defensas ol, plu juste, kontre la detrimento quan li facas ad ol per sua nedigna konduto. Ma ta homi esas tante superba, o tante perfida, ke, identigante su ipsa a l' idealo, li konsideras omna satiro pri li ipsa kom atento kontre « lia» idealo! Eroro o kalumnio, ica neverajo igas li nur plu ridinda o plu desestiminda.

Kande ni parolas pri la *spirito* di Esperanto e kritikas olu, ni aludas sempre nur lua *linguala* spirito, kompozita ek nelogikalaji ed idiotismi. Ma nulo permisas a nia kalumniero atribuar ad Ido irga *spirito* en la senco di doktrino o tendenco religial od etikala. Tote kontree, ni sempre blamis Zamenhof pro ta grosiera intermixo di idei, e ni sempre kombatis e refutis ol (videz nia recenta artiklo : *Konservema reẓonachi* : VII, 55, en qua ni montras, ke nula vivanta linguo havas *interna ideo!*) Do per sua neyusta atako la fanatiko furnisas a ni un plusa okaziono ridar pri lua stupida furio, e nule pri lua asertita « idealo », quan lu ne mem komprenas, quan lu nur fushas e blasfemas. Kalumniez! siori Esp-isti, pro ke vi savas nur kalumniar; tale vi nur detrimentas vi ipsa, e via kara linguo; vi sempre plu klare pruvas, ke vi esas nekapabla e nedigna servar la alta idealo, quan vi pretendas fole reprezentar, e mem reprezentar *exkluẓive*, e quan vi reale nur nocas per via desnobla agado. La kontrasto ipsa inter via paroli e via konduto kondamnas vi, e via linguo.

BIBLIOGRAFIO

LIBRI

Adversar devenit amic al limbei mondiale Ido, da Dr A. Schrag, trad. D. I. Monasterianu (Husi, 1913). — Ica broshuro de 16 pag. kontenas la konocata e bonega verketo da Dro Schrag en Ido ed en Rumaniana (en du koloni paralela). Ni devas multe dankar

Sº MONASTERIANU pro ca laboro e pro la propagado quan ica broshuro facos por Ido en Rumanio. Esas interesanta komparar la texto Ido a la traduko Rumaniana, en qua on ritrovas multa vorti internaciona. Ma la texto Rumaniana esas remarkeble plu longa e min klara, precipue pro la multa signi diakritika qui ornas (?) olu.

Esperanto (serio POLYGLOTT-KUNTZE, *Schnellste Erlernung jeder Sprache ohne Lehrer.* Bonn a Rh.)

Ica libreto de 40 pagini komencas per *Historio di la mondolinguala problemo,* kompozita da ula Hausmann : panegiro di Volapük, enumero di la Esp-ista kongresi, nula vorto pri Ido. Duesma parto esas *Strukturo di Esp-o,* t. e- la gramatiko. L' editero havas du Esp-ala supersignizita tipari, ma teknikala nekomodeso permanas : plurfoye la chapeli flugas sen lia portanti! On explikas l' Esp. diftongi : *aj* =a^{i}, *aŭ* =a^{u} e c. Do on justifikas Ido, qua havas *ai, au,* en *fairo, lauro.* L' autoro dicas, ke Esp-o posedas cirke 2000 radiki! Quanta modesteso : on exkluzas internaciona vorti, t. e. maxim komprenebla por maxim multi! Explikante la pluralo, on dicas : *aj* e *oj* pronuncesas quale *aj, oj* en *Kajüte, Troja,* se on exkluzas *-üte* ed *-a.* Ma lore ta diftongi obedios altra fonetikala lego; ultre *Troja* havas acento sur *oj* e to multe chanjas la pronunco di *-j* ! Explikante la komparado, on citas exemplo : *la pli malgranda de la duoj estis Holandano*; on donas regulo : « *von* » tradukesas *de* avan du, *el* avan plura personi. Ico equivalas la dualo di ula lingui! Ultre, *la duoj* vice *la du* implikas ke on havas plura *dui.* Explikante la nombri, l' autoro dicas : « la kardinal nombri 1-10, aceptas nul akuzativo *n* ». Nula exemplo... On donas exempli di fracioni : *trikvaronoj, kvinsesonoj* e c. Ma quon signifikas p. 19 : *Mi deʒiras chambron por duduona ghis tri markojn* ? (Remarkez l' akuzativo!) Ka de un Mark (2/2) til 3? No, ma de 2 1/2 til 3, segun D. apud-texto. Pose on donas *Fraʒlibreto* : paralela texti en D. ed Esp-o. Multa erori misduktas komenceri. On dicas (p. 16) : *ne katarighu.* Quon signifikas *katarighi* ? To esas D. *sich erkälten !!!* Ico ne esas skrib-eroro : sur p. 25 on repetas *katarighi.* En la postokontoro ulu questionas : *chu vi posedas legitimadon* ? Hike D. *Legitimation* esas papero, pro ke on dicas pose : *montru mi petas.* Do on tradukas l' etimologio, ma ne la senco! *Ein eingeschriebener Brief* esas... *enskribita letero* ! Quale se ne existus internaciona postala termino *rekomendita* ! On enduktas Germanajo : *la elparolo estas tre malfacile, elparolado chiam estas ghuste* (p. 21, 22)[1]. Multa erori inundas ica mikra libreto : *rasu, rasi* (p. 20) apud *raʒi* (p. 33). En « *Vortareto* » ni trovas multa erori pro mala konoco dal autoro.

1. Ico esas nur la naturala « evoluciono » di la Zamenhofal idiotismo : *Estas necese paroli!* [RED.]

Friseur (p. 26) = *haristo*[1], *Fleiss* = *diligento* e... *diligenteco! getrauen* = *memfidi, Masern* = *morbiloi* : pro quo neutila imito dil D. « plurale tantum » ? *toilette* (p. 37) = *toaleto, verzinken* (p. 38) = *zinki, zinkumi* (sinonimi o... miskom- preni ?) Fine on regalas ni per stranja kozo : *zu* (p. 40) = *al, po, tro, fermita.* Qua penetros la sekreto ? L' unesma 3 signifiki esas komprenebla, se on interpuntizos li ; ma la 4-ma ? Ol esas nur partikulara signifiko : *die Tür ist zu* = la pordo esas klozita. Rezume, tala verkacho, plena de erori ed absurdaji, povas nur trompar la publiko.

N. Yushmanov.

JURNALI

La Langue auxiliaire (februaro). — *Utileso o plezuro ?* da L. de Beaufront : nia revui ne esas destinata (quale la ceteri) por amuzar lia lekteri, ma por informar ed instruktar li, por furnisar a li argumenti ed armi por la bona kombato. Certe on esforcos furnisar a li interesanta lektaji, ma sen neglijar ed obliviar la precipua skopo, l' utileso. — *Punti linguala : la sensexui o neutri ; la kastriti*, da L. de Beaufront. La kastriti nule esos neutra o sensexua ; li esas : *ex-kavalulo, ex-bovulo*, e c. — *Decidi dil Akademio* : nova vorti kun komenti. — *Historio di ula pikturo*, da H. Devannes : artiklo tre interesanta pri belega portreto di Flandrano, qua existas en la nova muzeo Jacquemart-André (Paris), atribuita sucedante a Jordaens, Rubens e Van Dyck ; komprita po 10 franki de brokantisto, e pose po 58.000 fr. da S^no André. — *Diversaji : La pasteto ek langi*, da A. France. *La redingoto di Jules Janin*, da F. Mirot. — *Suplemento.*

La Belga Sonorilo (31 jan.). — *Protekteri di la B. S. — La Propagado* : artikli da Kom. Lemaire en *l' Indépendance Belge* ; refuto di la febla objecioni di ula Esp-ista profesoro, qua kritikas Ido sen konocar olu. — *La nombri kompozita. — La fablo pri la tri ringi*, trad. D^ro Neuens. — *Shaki. — Domni. — Nepo. — Bibliografio.*

Die Weltsprache (februaro). — *Importanta judiko favore a la LI.* (fino), da O. Liesche. Havelock Ellis opinionas, ke ne esus avantajo por la Angli, ke l' Angla divenus la LI. La granda defekto dil Angla esas lua « insulaneso », lua aparteso relate la cetera Europana lingui. Ma omna nacionala lingui havas lia « defekti », t. e. anomalaji ed idiotismi, qui impedas li plear la rolo di LI. L' autoro konocas bone ed expozas senpartise la stando di la problemo di la LI., e la situeso di Ido. Nula progreso esas pure nacionala ; do omna progresi postulas la LI. kom

1. Kompreneble : Esp. havas nula vorto por *kuafisto !* Yen la linguo kompleta e pronta por omna uzi ! [Red.]

necesa utensilo o helpilo. Dro Liesche adjuntas, ke la definitiva solvo povas venar nur de la stati, qui lasos su duktesar, ne da irga sharlatanismo, ma da la cienco : « la diplomacal arbitro povos nur konkordar kun la ciencal arbitro di la Delegitaro ». — *Komparenda texti* : nia adversi provokas ni a kompari, ma li sorgas ne facar simila kompari *en sua* propra jurnali. Por kontentigar li, on tradukas en Ido texto extraktita de *Germ. Esp-isto.* — *Parturas la monti, ed naskas ridinda museto* : humuroza rezumo di l' agado di la « granda ciencisto », qua laboras de sis yari por defensar Esp. kontre Ido e la reformisti... e samtempe reformar ol segun la modelo di Ido. — *Pri la internaciona kongreso di la liberpensisti* (Lisbona, 1913). « La oficiala linguo di la kongreso esis la Franca. Ultre ol on parolis Portugalana e Hispana ». Ti qui savis nur la du « mondolingui », D. e E., esis kelke embarasata. Ja en München (1912) ica kongreso decidis admisar Esp. *ed Ido.* Ni demandas nulo plu kam ica libera konkurenco, tante ni esas certa pri lua rezulto! — *En Esp-ista kongreso*, da T. Gruner. Nia samideano asistis la kongreso dil Esp-ista katoliki (en Roma), ed il konstatis, ke li parolas precipue e prefere... la Franca'! Il remarkis, ke *en Esp.* li facas multa kulpi pri l' akuzativo, sive per omiso, sive per trouzo ; e ke li pronuncas male le *aj, oj.* Fine en ula muzeo ula Esp-ista « cicerone » parolis pri la « martirigo *de* Irlandaj katolikoj *de* protestantoj » : nia amiko questionis, qui esis la persekutanti, e qui la persekutati! Yen la klareso e perfekteso di la linguo « pronta por omna uzi »! — *Boikoto* : la fanatiki minacas boikotar la *chokolado* di la firmo Tobler de Bern, pro ke ol propagas nun Ido. Ni rikonocas la loyala e nobla taktiko di la « santa populo »! — *Revuo di la revui.* — *Diversaji.* — *Shak-ludo.* — *Oficiala parto.*

Internacionisto (februaro). — *Germana laboristala mondolinguofederuro.* — *Socialdemokratio e libera penso.* — *Pri la nociono « evoluciono » en la doktrino dil socialdemokratio.* — *Quon importas la mondolinguo ?* On komparas e similigas ol a la skribado ed imprimarto. Ol posibligas la kambiado di pensi en kazi en qui ol esus neposibla altre. La linguo esas ya destinata a la kambiado dil pensi ; ma : « Quon la *linguo* volis, la *lingui* destruktis ». — *Mikra Forstner de olim:* amuzanta anekdoto, qua montras la progresi dil... militarismo. — *Serioz e gaya aferi del tempo di proletariala sturmo ed impetuo,* da Fr. Sator. — *Kombato por konciencala libereso* (on konstatas, ke ca libereso, por la filii di senkonfesiona patri, esas min granda nun kam en 1859 en Prusia). — *Ek la movado di Ido* : on raportas asemblo di Idisti de 9 diversa landi, qua eventis en Cöthen (18. 1. 15). — *Joki.* — *Letrobuxo.*

Mondo (15 febr.). — *La LI. e la skolo,* da G. A. Larsson. L' autoro rezumas la desfacilaji, quin adportas la « multolektado »

en la licei e gimnazii. Tamen on deziras plu « larja » instruktado pri singla temo (quo signifikus bezono di plu multa tempo) ed endukto di nova temi, ex. Rusa linguo, politikal e teknikala temi e c. Ica konkurenco pri la instrukto-hori en la skolo esas nociva. On devas utiligar maxime la teknikala helpili di nia tempo por solvar la problemo. (Durigota.). — *La « sucesegi » di Esp. segun oficiala nombri.* Pro la fanfaronado di kelka Sueda fanatiki, qui asertas, ke « nur en ica lando » Esp° regresas, on citas serii de nombri publikigita dal Esp-isti ipsa, montrante quante Esp° avancis ante ke Ido aparis, quale l' avanco haltis ma la nombri restis alta tam longe kam on esperis interkonsento inter Ido ed Esp°, e quante la nombro dil reala Esp-isti rapide diminutis pos ke la deskonciliemeso dil Esp-ista chefi esis evidenta. — On atencigas la stranja kontala metodi dil Esp-isti. Exemple, on kontas en Suedio 5 Esp-o jurnali, fakte existas nur *un*, 2 esas mortinta (singla pos tre kurta vivo); forsan on anke kontas *Esperantisten*, qua adoptis Ido e transmutesis a *Sueda mondolingual jurnalo*, e *Mondo* ? On jokas pri la ridinda pretendo dil Esp-isti decidar sole vice la kompetenti, « pro lia granda nombro », por la 1700 *milioni* homi existanta.— *Lingui internaciona*, da Osborn, trad. Larsson (ek l' Angla revuo *The nineteenth century*); l' autoro komparas la LI. a la diversa jargoni plu o min internaciona (*Lingua franca*, *pidgin-english*, *chinook*). Ma ta komparo esas fatale nejusta, nam omna ta lingui esas produkturi di « natural evoluco » e mixado, e povas esar, nek reguloza, nek kompleta ed apta ad omna uzi, quale Ido. — *Diversa novaji* : *Esp-ista eskrokero*, e c. — *Libri, jurnali recevita.*

L'Idisto katolika (februaro). — *Letro a L'Ami du Clergé*, da A. Dudouy, refutanta la argumenti direktata kontre Esp., segun quante li koncernas l' ideo di la LI. e Ido, e mencionanta la multa atesti favoroza da eminenta katoliki e revui. — *Kande li ne pensas pri Ido*, da A. Dudouy : tre justa satira tabelo dil opinioni dil Esp-isti pri Ido. — *L'Angla semano*, da A. Dudouy : ol havas Kristana origino, en la mezepokala korporacioni. — *Katekismo* : 12-ma leciono. — *Pri la trepanago prehistoriala*, da Lucas Championnière, trad. J. Choblet. — *Nivas* ; *Pluvas*, da H. Devannes.

Ido (Kopenhago, januaro). — *Pos e ante*, da O. Jespersen. Nia kolego propozas dicar : « Me venos (ye) tri dii *pos nun* ; me venis (ye) tri dii ante nun » vice la nelogikal e neklara expresuro : « Me venos *pos* tri dii ; me venis *ante* tri dii ». Certe ta propozo esas tote logikal e legitima, e singlu darfas aplikar olu [1]. — *Damẓelo e*

1. Tamen ol ne solvas omna simila desfacilaji, exemple : « Me venos *ante* du hori (*pos nun*) », t. e. : « Me venos *pos min kam* du hori ».

laboristo (bilingua dialogo). — *Ido-Baʒaro.* — *Lekturo*[1]. — *De la labor-agro* : en Aarhus on proklamis bonega sentenco, skribinda per ora literi en omna grupi : « *On propagas Ido maxim bone per ipse lernar ol sorgoʒe* » (dedikata ad ula autori plu hastoza imprimar verki en Ido kam lernar la linguo ipsa!). En Fredericia, Sº Forchhammer docas Ido a 14 surdamuti. Li deziras korespondar kun stranjera surdamuti. — *La elekti.* — *Ido por la komencanti* : ca lernolibro esis utila a plura *rurana laboristi* (Dana), qui povis komprenar la texti sen irga extera helpo.

Jazyk mezinarodni (oktobro 13). — Propagala numero; ol kontenas historial indiki pri la *Delegitaro* e Ido, pri lua strukturo[2], elementi di la *gramatiko* e di la *vortifado*, *lexiko di la gramatikala vorti*, fine, listo tre kompleta di la *nova vorti* adoptita dal Akademio kun Cheka traduko. — *Mea voyajo a Kaukaʒia*, da Jan Kajs (sequo). Tre interesanta detali pri la desfacilaji, quin la diverseso di la linguo produktas en Rusia. Nia amiko sucesis helpar kom interpretero *per Ido* Italiana laboristo qua ne savis la Rusa ed iris ad urbo « di qua il ne mem povis pronuncar la nomo »! Ula « *mujik* » ne povis imaginar, ke en la mondo existas homi nesavanta la Rusa! Ma quanta homi en la mondo similesas ta « *mujik* »! — *Kredo al homo*: Sueda legendo, da Chekhov, trad. Sanjur. — *Libera tribuno*: opozado dil Esp-isti. — *Kontempluro pri la homo*, da Lichtenberg, trad. Dlouhy. — *La histriki*, da Schopenhauer, trad. Dlouhy. — *Cheka verkaro pri Ido.* — *Cheka federuro di la LI.*

Jazyk mezinarodni (nov.-dec.). — *Komparo di Esp. ed Ido* (ica komparo esas riproduktita aparte kom prospekto 2-pagina; ol kontenas, segun nia kustumo, un texto en la du lingui. La Esp-isti ne povas plendar pri nia konduto, nam ni facas sempre propagado por lia « kara lingvo » apud la nia; pro quo tamen li esas tante furioza?) — *Kunveno dil Komitato dil Uniono en Bern* (fino). — *Mea voyajo a Kaukaʒia*, da Jan Kajs. Linguala remarko: la Slavi tendencas pronuncas *dyi*, *nyi*, *tyi* vice *di*, *ni*, *ti* en Ido, konforme a lia fonetiko, qua moligas o « humidigas » ula konsonanti

1. On probas justifikar *Lekturo* kom « rezultajo di lektado ». Ma la rezultajo di lektado ne esas dicernebla de la lekto ipsa, quale la *skriburo* esas dicernebla de la *skribo* (ago skribar). Evidente la sufixo *-ur* signifikas nur rezultajo esencal e nemediata, ne rezultajo acidental e fora, quale exemple ula reflekto o medito... o dormo!

2. Ica unesma parto esas riimprimita aparte kom prospekto 4-pagina por la propagado sub la titulo: **Svetomluva.** On demandez ol de Jan Kajs en Trebic (Moravio).

sequata da *i*. Bon averto, quan nia Slava samideani devos egardar [1]. — *Diversaji*.

Ido-Propagilo (15 febr.). — *Pro quo me kreis Ido-Propagilo*, da O. Legrand. — *Pri nia jurnali*, da H. Devannes : la Idisti devas lektar Idista jurnali de stranjera landi, ne nur por konocar la movado en ta landi, ma por evitar la idiotismi ed aquirar stilo internaciona [Tre justa!] — *Aforismi*, trad. N. Yushmanov [2]. — *Poeziajo ne titolizita*, da Lermontov, trad. N. Yushmanov. — *L'ebrieso*, da Voltaire (quale Karlo XII de Suedia renuncis drinkar vino). — *Ula transformo*, da H. Malot [3]. — *Neceseso di la laboro*, da Erckmann-Chatrian. — *Repasto che la Galli* [4], segun A. Thierry. — *La manuo dil homo*, da Guéchet, trad. Hastey. — *La leprozo* [5], da X. de Maistre. — *Origino di la polko* [6]. — *Diversaji* [7]. — *Franca skolano en 1789*, da Erckmann-Chatrian. — *L'infanteso*, da V. Hugo. — *La vera karitato*, da J.-J. Rousseau [8]. — *L'indolento* [9], da Fénelon. — *Quante kustis Amerika ?* (respondo : l'expediciono di Colombo kustis sume 36.000 fr. : ne chera !). — *Butoni ek lakto*. — *George Stephenson* (sequo) [10]. — *Postkartal angulo*.

Das Monistische Jahrhundert (Leipzig, 31 jan.). — *Konstrukteza populdomi vice kirki*. Olim la kirki esis la asembleyi dil populo [11].

1. Simpla remarko. On trovas ofte en nia jurnali (en *Progreso* apa rte tala averti e konsili pri la kulpi quin ica o ta naciono tendencas facar en Ido. Li esas evidente necesa por realigar e mantenar l'uneso di la linguo *internaciona* inter la diversa *nacionala* kustumi. Or Esp. fanfaronas pri 25 yari de praktikeso, e tamen nultempe on avertis la Esp-isti pri ta defekti, qui aparas che li mem plu ofte e plu grave kam che ni. Pro quo ? Pro ke l'Esp-isti nultempe suciis reale pri la *helpanta linguo !* Li desprizas (quale lia Maestro) ta « linguala bagateli » (qui esas tamen la kondiciono dil interkompreno !), e havas multe plu alta skopi... exemple l'*interna ideo !*

2. « La reji esas judikeri *super* la regnati » ; la prepoziciono *pri* esus plu justa kam *super*.

3. « Me nepaciente *envidiis* vestizar me » : Franca idiotismo, *envidiar* vice *dezirar*.

4. *Propre* vice *nete* : Franca idiotismo.

5. *Korupti* dil homi vice *korupteso ; fortuno* vice *richeso ; de qua me juas* vice *quan me juas*.

6. *Gemaestri* vice *gemastri ; el havis ideo* vice *el penseskis* o *imaginis*.

7. Ni havas la vorti *mahagono*, e *centimetri* (vice centoni de metro).

8. On devas nultempe uzar *la* pos *omna*.

9. *Maten-edo* esas adminime neutila (*dum lua matino* suficis). — *Venesas ! Venar* esas verbo netransitiva.

10. La famoza Anglo esis *mashinisto* (profesione), ne *mekanikisto*.

11. La G. vorto *ekklesia* signifikas ya asemblo, kunvoko [Red.].

Nun la homi povas asemblar su, mem por privata konverso, nur en la vendeyi di alkoholaji; li devas havar komuna domi e saloni, ube li povus asemblar su, ne por venenagar su, ma por instruktar su. — (7 febr.) *Saja restrikto* : on ne darfas akuzar la homi, ke li konocas nul altra juo kam drinkar biro e ludar per karti. Ma anke la homi devas vizar plu alta skopi, nome konocar la la mondo e plubonigar olu.

Das Monistische Jahrhundert (14 febr.). — *Honesteso e loyaleso* (1 pag. en Ido). On predikas la respekto di la legi, quin multi (mem judiciisti) misinterpretas e misaplikas pro la neperfekteso di nia naturala lingui. « Quante plu granda esas en stato la honesteso e loyaleso pri la legi, tante plu felica omni esos ».

La Paix par le Droit (Paris, 25 okt. 13) organo di la societo pacifista samtitula, publikigis artiklo da prof. Ch. Richet pri *Pacifismo e LI.*, qua traktis la questiono tre surfacale (kom ulu qua nultempe studiis ol), asertis ke « inter l' Esp-isti eventis skismo », ke « on trovis en Esp. defekti », ke « linguo ne povas esar perfekta » ; l' autoro « voluntis admisar provizore, ke Ido esas kelke supera ad Esp. pri kelka detali, precipue en la vortaro » ; ma la chefa qualeso di linguo esas, esar *nechanjebla*, *netushebla* ; do omna modifiko, *mem se ol esus progreso*, esas kondamninda. Fine il invitis Idisti ed Esp-isti ad « interkonsento e transakto », t. e. konsilis al Idisti « sakrifikar sua personala vanitato e cesigar *herezio* » ! — (10 febr.). La sama revuo insertis artiklo da L. Couturat *Por Ido*, qua restauris la verajo pri l' origino e la naturo di Ido, e montris, ke la tale dicita « skismo » esas imputebla nur al autoritati di Esp., qui refuzis diskutar la reformo *pos aceptir ol principe* per sua *voto* ; e qui refuzis a ni la nomo di Esperanto e koaktis ni uzar nova nomo. Fine on enumeris la precipua verki e dokumenti per qui on povas formacar a su justa opiniono pri nia movado (e quin Sº Ch. Richet evidente ne konocas).

Yen la publika aspekto di ta polemiko. Ni volas nun revelar a nia amiki lia subaji nebela, ma edifikanta. En la komenco di 1913 me korespondabis kun Sº Ch. Richet, quan la fanatiki komencis akaparar, por instruktar lu pri Ido ; me sendis ad il omna dokumenti utila e plura longa letri por informar il pri la vera stando dil kozi. Il manifestis intenci pacema (naturale !) e konciliema, e la deziro divenar mediacanto inter la du partisi ; me indikis tre klare ad il la kondicioni di praktikala interkonsento (quin ni ja plurfoye expozis hike). — Silenco. — La 13 oktobro, Sº Richet skribis a me : « Me intencas balde skribar artiklo pri ta questiono, *e me prizentos ol a vu por ke vu povez segun bezono respondar ad ol* ; me prizentos ol anke al Esp-isti ». La 26 oktobro me recevis imprimprobo dil artiklo anuncita ; me konstatis kun

stuporo, ke ol nule egardis omna informi ed expliki quin me donabis a Sº Richet, e nur repetis blinde la rakontachi di la fanatiki, quin me refutabis en mea antea letri. Me quik sendis a Sº Richet la respondi e rektifiki necesa, pregante lu, sive egardar li e modifikar konseque sua artiklo, sive insertar li pos sua artiklo. Sº Richet respondis lakonike (30. 10) ke « esas absolute neposibla insertar irgo pri ca temo en *pacifista* revuo », e ke « esas bone konvencionita kun la Redakterio, ke on ne povas aceptar polemiko pri questiono *acesora* por ni. » E dume lua artiklo aparis (25 oktobro) kun *Noto di la Redakterio* qua klozis la pordo ad omna diskuto ! Rezume, Sº Richet invitis a *respondo* la 13 okt.; il hastis imprimigar sua artiklo sen vartar mea respondo, e « konvencionis » kun la Redakterio, ke on aceptos nula diskuto. Vane me skribis a Sº Richet pregante lu *satisfacar sua promiso*, e advokante lua loyaleso e lua ciencala koncienco. Vane anke eminenta membri di *La Paix par le Droit* esforcis obtenar por me la yuro di respondo. Li recevis nur refuzi obstinema e ne mem motivizita. Lore me sendis ad omna membri di la komitato di la societo cirkulero en qua me protestis kontre la konduto di Sº Richet e demandis l' exekuto di lua promiso, t. e. l' inserto di la respondo quan il nek egardis *nek mem vartis* por publikigar sua artiklo. Kelka membri dil komitato emoceskis, e deklaris, ke la revuo (qua esas, segun lua programo, apertita a libera diskutado) devas aceptar respondo o rektifiko. *Erste lore* Sº Richet cedis, pos longa e nekredebla rezisto. Ma on ne aceptis mea integra respondo, ed on grantis a me nur 2 pagini, pro la motivo ke la *parto* dil artiklo Richet qua koncernis Ido ne esas plu longa (esas ya facila a homo nekompetenta e nulsavanta pri la questiono dicar en kelka linei multa stultaji, quin on povas refutar nur per plura pagini !) Me do reduktis mea respondo ad enunco lakonika di la fakti, neglijante multa detali ed expliki qui povabus instruktar la lekteri. Tamen l' acepto di ca respondo devas konsideresar kom granda suceso ; nam la taktiko di la fanatiki esas evidente supresar omna diskuto e sufokar nia voco, e li esperis per sua intrigi ed okulta influi akaparar *La Paix par le Droit* ed impozar ad ol la konspiro di silenco e di boikotado. On ne povas komprenar, ke ciencisto quale Sº Richet konsentis divenar komplico di ta shaminda taktiko. Ma intertempe il recevis la Nobelpremio ed esis elektata membro di l' Akademio di Cienci : ca du fakti explikas omno ! Ni livras li a la medito di nia lekteri, ed a la judiko di la historio. Kande la LI. esos vinkinta, la futura historiisti juste astonesos pri la stupida rezisti quin ol renkontris, mem che ula su-dicanta ciencisti. Por li ni skribas ica atesto ; nam nia sola armo, kontre omna intrigi e kalumnii, esas la verajo, la nuda e senpudora verajo, mem se ol skandalos e shokos la hipokriti e farizei, qui prizas la « konfidencala komuniki » por povar, quale l' Esp-ista chefi, dicar *blanko* « private » e *nigro* « publike ed ofi-

ciale ». La barbisto di rejo Midas konfidis a la kani, ke lua mastro havas asnal oreli. Ni lasas la futura generacioni judikar, quante valoras la « ciencala koncienco » di Sº Ch. Richet [1].

L. C.

Freds-bladet (*Jurnalo dil paco*, Kopenhago, 15 febr.) insertis important artiklo da Fredrik Bajer, di qua la nura titulo esas signifikiva : *De Esperanto ad Ido*. Pos expozir, ke la pacifisti devas favorar la LI. pro ke ol faciligas l'interkompreno di la nacioni, l'autoro mencionas Volapük, pose Esp., ed Ido kom « Esp. plubonigita ». A l'argumento di la konservemi : « Ido anke esas plubonigebla, do on devos chanjar senfine », il respondas tre bone, ke Ido, rezultajo di la kunlaborado di multa eminenta linguisti, esas sat bona por kontentigar omna postuli dum tre longa tempo. Pro to la maxim kompetenta Esp-isti transiris ad Ido, exemple Sº Gaston Moch; e ta movado sequesas da multi. Plura revui pacifista havas ja Ido-kolono. Fine on donas kelka indiki pri nia gramatiko « extreme facila », e, kom specimeno di nia linguo « harmonioza », la unesma linei dil artiklo *Pacala agado* (*Progreso*, Nº 71, p. 521), kun lia Dana texto.

Journal d'Allemagne (Berlin, 1, 8 febr). — Ula Esp-isto insertinte artiklo reklamatra pri la *Progresi di Esp.*, qua fanfaronis, segun la kustumo, pri la nombri di la libri, jurnali e grupi, Sº Barral refutis ol tre bone, expozante *la Falio di Espº* per la nombri ipsa di la sucedanta kongresi. Il mencionas, ke Esp. faliis avan l' unika autoritato kompetenta pri la temo (la *Delegitaro*), e ke Ido esas la vera LI. « Se multa Esp-ista grupi refuzis agnoskar l' arbitro di la *Delegitaro*..., co pruvas absolute nulo pri la valoro di Esp., ma nur demonstras, ke existas omnaloke homi ne kapabla submisar su loyale ad arbitro internaciona, a qua li ne cesis adherar tam longe kam li kredis, ke li povos dominacar olu. » L' artiklo donas l' adresi dil *Uniono por la LI.* e di la *Germana Ido-Federuro* [2].

L'Avenir de la Manche (Cherbourg, 6 febr.) kontenas artiklo tre justa e habila da Sº Foucher, okazione di kampanio facata da la *Normanda literaturala societo* por restaurar e pluvivigar la dia-

1. Kontrasto edifikanta : on vidis supere, ke Sº Ostwald parolis pri e por Ido en sua diskursi en Kopenhago. Kontree, Sº Richet dicis nula vorto pri Esp. en sua diskursi en Kopenhago e Stockholm. Cetere lo esis prudenta, nam il savas nulo pri la linguo quan il patronesas blinde. Bela pruvo di la sincereso di lua zelo por Esp. e por la L.I. ! Bela specimeno di la « ciencisti » qui favoras Esp. !

2. Bona exemplo sequenda da nia samideani : li nultempe obliviez, en lia propagal' artikli, indikar adminime *un adreso* de qua on povas demandar informi e lernolibri.

lekto Normanda. Il dicis, ke la dialekti impedas o desfaciligas la tasko dil instruktisti, qui devas docar la linguo *nacionala*; ke li favoras o mantenas la mento *partikularista*, quan on devas kombatar omnamaniere por sekurigar l'uneso nacionala; e ke, inverse, por destruktar ta mento partikularista, nulo esas plu bona ed oportuna kam la docado di la LI., qua faciligas ed intimigas la relati inter nacioni. Altra korespondanto (ne Idista), H. Mars, pledis forte la sama tezo : « por developesar, naciono bezonas l'uniformeso di linguo tra sua tota teritorio ». E se ni volas realigar l'Unionita Stati di Europo, predicita da Victor Hugo, ni devas prefere difuzar la LI. — Yen bona manifesto di opiniono progresema.

Le Réveil de Cherbourg (28 jan.) anuncis la kurso pri Ido qua facesas omna jovdio en l'urbodomo, e adjuntis tre juste : « La studio di Ido perfektigas la konoco di la Franca che ti qui ne lernis la Latina... Ol preparas admirinde la stranjeri lernar la Franca ».

Le Réveil (Cherbourg, 21 febr.) insertis interesanta letro da nia amiko Sº Th. Kaneff, sendita a samideano de Cherbourg e tradukita da ica de Ido ad la Franca. Ol expozas la vidpunto Bulgariana en la Balkanala konflikto, e advokas la simpatio tradicionala di Francio por omna populi konquestita ed opresata. Ol questionas (tre juste!), kad « la Franca jurnali expresas la vera opiniono di la Franci. (Ni darfas respondar « No », e ni pregas nia amiki, nultempe judikar Francio segun sua jurnali, pro bona motivi!) Yen bona exemplo di la *direta* relati quin la LI. povas establisar inter la diversa populi, por lia reciproka profito. E se ta procedo generaleskus, lore singla naciono ne plus povus trompesar da sua jurnali pri la extera laudi.

Der Fortbildungsschüler (Solothurn, 31 jan.) — *La deskovro di la LI.*, da F. Schneeberger. On expozas tre simple e klare : 1ᵉ la *fakta* existo dil internaciona radiki, qui aparas adminime en derivaji (ex. *kavalo* dicesas D. Pferd, E. horse; ma D. e E. konocas ta radiko per la vorto *kavalrio* ed altri simila; *mikra* dicesas diverse en omna lingui, ma konocesas da omni per *mikroskopo*); 2ᵉ la principo di derivado *regulo*ʒ*a*, kontrastanta kun nia lingui, ube sama ideo expresesas per plura sufixi, e sama sufixo expresas plura idei. La naturala lingui esas komparebla a sovaja arbori, la LI. ad arboro domestika, qua havas anke « naturala » radiki, branchi e folii, ma produktas saporoza frukti. Bona komparo por komprenigar la neceseso di la kultivado, t. e. di la homal e ciencala interveno en l'evoluciono di la LI.

Der Schweizer Abstinent (Schaffhausen, 29 jan.) anuncas, ke la *Bon-Templani* de Biel-Nidau facas Ido-kurso, a qua li invitas

omna « frati » di la cirkumajo. En un asemblo on lektis letro quar-pagina en Ido da frato Chr. Hansen de Fredericia (evanta 58 yari), qua multe intsresis l' asistanti. La kursestro esas Sº J. Denzler.

Der Schweizer Abstinent (Schaffhausen, 26 febr.) en sua Suplemento *Fortschritt*, insertis cirkulero di la Komitato di *Progreso, societo dil abstenanti en omna landi*, qua konstatas la progreso di la societo, partikulare en Danio, ed instigas a sempre plu vivaca propagado[1]. Ol selektis kom oficiala organo la jurnalo *Kombato*, pro ke ja multa membri abonis olu. Ultre aparos tempope komuniki en *Der Schw. Abst.* e la rispektiva numeri sendesos a la membri. Tale omna lekteri di ca jurnalo konoceskos Ido.

Neuer Freier Aargauer (20 febr.). — Ica jurnalo havas reguloza Ido-angulo qua aparas omna venerdio. Icafoye la leciono traktas la nombro-vorti. En la proxima numero la jurnalo donos konkurso-tasko. La tradukanti di Ido-texto recevos gratuite lernolibri. Bona moyeno di propago.

The Dial (Chicago, 1 febr.) insertis longa artiklo da Sº E. Mac Pike pri *Helpanta linguo por interkomunikado*. Il prizentas nia ideo *a priori*, kom la « quintesenco di la lingui Europana »; il expozas la neceseso di konvenciono por sekurigar l' uneso di la LI. Il mencionas pose la *Asocio por fondo di kontoro di la LI.*, e fine citas la argumenti ed autoritati qui pruvas, ke Ido esas la maxim bona LI. e konseque devos adoptesar da irga futura autoritato. La LI. ne povas esar la Latina, ma linguo artificala fondita sur la maximo di internacioneso e di facileso por omni.

Letopis Matice srpske (yarlibro di literaturala asocio Serbiana). Nia fervoroza samideano generalo de Ljustina publikigis longa artiklo pri la problemo di LI.: « Same kam la ideo e la problemo di aernavigado de legendala Ikaro til Zeppelin e Blériot nultempe desaparis ek la serio di aktuala questioni, anke la ideo di LI. ne desaparos. Pos sennombra probi la aernavigado divenis fakto, ed on povas afirmar, ke anke la problemo di LI. evanta ja de la yaro 1629 esas cadie preske parsolvita da Ido ».

La autoro pose traktas kurte la historio e fato di Volapük, di Esperanto e plu detaloze la historio di la Delegitaro, kreo di Ido kom reformita Esperanto e di la *Uniono por la linguo internaciona* kun lua Komitato ed Akademio; il expozas kurte la chefa gramatikala reguli, segun quante li esas necesa por komprenar ed

1. Yarala suskripto: 1 fr., sendenda a la kasisto: Hans Lauffer, oficisto dil S.B.B., Lindstrasse, Winterthur, Suiso.

evaluar la tre instruktiva e persuadiva komparanta texti en Esperanto ed Ido. Por pruvar la valoro di Esp-ala literaturo, pri qua Esp-isti tante fanfaronas, il mencionas la famoza *La trezoro di orajhisto*, tradukuro da eminenta kroata Esp-isto, quan *The British Esperantist* tante desfavoroze kritikis. La autoro refutas la konocata objecioni di la Esp-isti kontre Ido, kritikas la interna ideo di Esperantismo e la stranja traktiko di la Esp-isti: « Od Esperanto o nulo ». To esas la dogmato di la Esp-isti, qua pruvas, ke por lia dukteri ne valoras la ideo e la profito di la homaro, ma nur komercala interesti. Malgre omno to Esp. povas progresar nur en loki ube Ido ne ja esas konocata. La autoro dicas fine, ke la sola skopo di ta artiklo esas informar sua Serbiana samnacionani pri la cadiala stando di LI. Il dicas: « Me esas konvinkita, ke ta granda kulturala problemo parsolvesos en progresema landi quale Suedia, Francia, Germania. Ma anke ni devas konocar ol, por ke la solvuro di ta problemo ne atingez ni en naiva nesavo ».

International Notes and Queries (julio 13). — *Utileso di internaciona kontoro por interkomuniko.* La redaktero anuncas la fondo di *Boston Cooperative Information Bureau* por la kambiado di utila informi, e pledas por l' instituco di simila kontoro internaciona (Ico esis ya la primitiva skopo di *La Ponto*; ma aparas, ke ol ne povas plear ica rolo di informeyo central ed internaciona, okupas su nur pri l' acesora questiono di la formati, e restriktas sua agado praktike a Germanio). On parolas anke pri la fondo di *Internaciona kontoro di studenti* en Boston. — On anuncas, sub la rubriko *LI.*, l' aparo di la nova Gramatiko Angla pri Ido.

L'Indépendance belge (2 febr.). — Kom. Lemaire expozas icafoye la *principo di renversebleso*, qua esas postulo di la komuna raciono e kondiciono di irga uniforma derivado. Il montras, ke Esp. violacis ol konstante per sua derivado..: hazardala. La Esp-isti pretendis opozar ad ol la *principo di la specaleso dil radiki* (inventita da li por la bezono di lia mala afero). Ma li nultempe aplikis ica principo, qua perfekte konkordas kun la *principo di renversebleso* e precizigas lua apliko. Ex. en Esp. on havis: *trompo* (ago), *trompi* apud *fripono* (persono), *friponi*; *broso* (utensilo), *brosi* apud *balai*, *balailo*; *gaja*, *gajeco*, apud *ghoja*, *ghojo*; e tale pluse. Ido regulizis omna ta derivi, remplasigis la desordino per l' ordino, la kaprico per l' uniformeso (nule rigida ed arbitriala, ma konforma a la spirito di nia naturala lingui).

L'Indépendance belge (16 febr.). — Kom. Lemaire, durigante sua *Lecioni pri la LI.*, expozas la reciproka relato di la substantivo e dil adjektivo nemediate derivita, qui devas havar la sama senco;

e la regulo recente adoptita, ke substantivo havas per su nula genro, do implikas nula sexuo, e ke la sexuo devas indikesar per specala sufixi (*-ul*, *-in*). Il justifikas e laudas ica regulo, qua supresas omna ambiguesi e destacilesi genitita da la distingo di la genri en nia lingui (en qui sama vorto signifikas, lore la maskulo, lore la du genri kune, precipue en la pluralo). Ta « maskulismo » evas de la tempi prehistoriala, de qui venas omna nia lingui; lua supreso esas la maxim granda progreso quan la linguo facis del epoko di la kaverni.

La Pharmacie française (Paris, febr.). — *Kroniko di la LI.*: *Kad Esp. progresas?* da R. Cormeray. On pruvas, per la dokumenti di la « fideli » ipsa, ke la « nombro » pri qua li tante stulte fanfaronas, deskreskas, e nultempe esis tam granda kam li dicis. — *Ido od Esp.*, da Mongin : on analizas senpartise la letri recevita de la amiki di la du lingui. La maxim multi (farmaciisti) deklaras, ke li abandonis Esp. pro ke ol esis « linguacho », ne aplikebla a la cienco, o nekomprenebla en tala apliki, e restas fidela ad Ido pro ke ol satisfacas omna kondicioni di LI. ciencala. Li refutas la objecioni di la « fideli » per la konfeso di ula « fidelo », qua (*olim* !) aprobis la reformo, deklarante ke « ol kompletigas fortunoze la linguo sen alterar ol mem minime ». Tale on povas anke judikar la sincereso di lua *nuna* kritiki. Rezume, bonega polemiko, tote favoroza ad Ido... quale omna polemiki : ton savas bone la « fideli », qui fugas li ed esforcas aranjar cirkum ni la konspiro dil silenco. Povra homi, qui en la 20ª yarcento imaginas ankore, ke on povas sufokar la verajo e la penso per violento! Lia « taktiko » ipsa kondamnas li, ed augurigas lia fatala falio.

La Santé de la Famille (Paris, febr.) insertis advoko da nia samideano H. Lutz, fervoyisto en Vallorbe (Suiso) vice la *Grupo di la fervoyisti abstenera*, por la LI. e por Ido. Ica *grupo* esas internaciona, e lua membri interkomprenas perfekte e nur per Ido.

Le Caducée (Vincennes, jan.). — *Evoluciono di la LI.* da A. Richard; rezumo di la historio di Volapük. — *Kurso di LI. Ido*: 1ª leciono, alfabeto, pronuncado. On remarkigas tre juste, ke la facileso ipsa di Ido esas kaptilo por la lernanti neatencema, nam, pro ke li komprenas quik, li iluzionas, ke li ritrovos sen peno la vorti e frazoformi kande li bezonos oli; e li riskas lore transportar en Ido l'idiotismi di sua linguo.

Deutsches Volksblatt (Porto-Alegre, 15 dec. 13). — L' unesma artiklo esas pri *La problemo di la LI.* On expozas la neceseso di la LI. e lua principi, aparte la principo di internacioneso, ed on montras, ke li esas aplikita maxim bone en Ido, qua esas do la

maxim perfekta LI. pro ke ol esas la maxim internaciona posibla. On mencionas la *Brazíliana federuro* e l' adreso di lua sekretario Fr. SCHADEN.

Der Kompass (Curityba, stato Parana, Brazilia, 13 dec. 13) insertis la sama artiklo en l' unesma pagino.

A Epoca (Florianopolis, Brazilo, 10 jan.), insertis en 1ª pagino anunco pri *Ido* e la nova lernolibri Portugalana da Sº F. LORENZ.

Vestnik Prava (*Yurala Informilo*, Moskva, 21 dec. 1913) publikigis Ido-anunco da Sº KAPUSTYANSKIY.

Novosti Belostoka (*Novaji di Belostok*, 12 nov. 1913) insertis anekdoti (en la Rusa) extraktita ek *Pioniro*, kun la menciono: « Ek lernolibro pri la linguo Ido ».

Sibirskiy Torgovo Promishlenniy Vestnik (*Siberiana Komerco-Industriala Informilo*, Irkutsk, 29 dec. 1913 e 5 jan. 1914) kontenas, en la du numeri, Ido-anunco da Sº KAPUSTYANSKIY.

Golos Moskvi (*Voco di Moskva*, 21 dec. 1913) publikigis la sama anunco.

Gosty (*Gasto*, Peterburg, 14 dec. 1913 e 14 jan. 1914) insertis en la du numeri la sama anunco.

Birjevaya Spekulaciya i Akcionernoe Delo (*Borso-spekulado e Acion-afero*, Peterburg, 15 jan. 1914) kontenas la sama anunco.

Deyatel (*Agero*, 14 nov. e 14 dec. 1913) publikigis, en la du numeri, la sama anunco.

DIVERSAJI

La Imperi di la saneso [1].

1. Tu plenigos triople ok hori, per laboro, dormo, repozo, rispektive.
2. Tu levos tu frue, e kushos tu same.
3. Omnamatine tu lavos tu komplete del kapo til la pedi.
4. Tu netigos sorgoze tua denti, boko, oreli, ungli e hari.
5. Tu ne timos la varmeso e la koldeso, ma nur la bruska koldesko.
6. Tu metos linjo neta, vesti ampla e lejera.
7. Tu aquiros granda persistemeso per frequa exerci.
8. Tu satisfacos la naturala bezoni exakte ye fixa kloki.
9. Tu vishos la polvo nur frotante per linjo humida.
10. Tu inundos tua hemo per aero e suno.
11. Tu respiros sempre pur aero, klozante la boko.

1. Ica imperi esas sub formo di distiki, quale la *Imperi di Deo e dil Eklezio*. Ni tradukas li proze, por esar plu exakta. Li perdas tale nek lia poeziala valoro, nek lia praktikal importo.

12. Tu forpulsos omna insekti e bestiachi, por evitar infektado.
13. Tu selektos tua nutrivi kun sorgo e dicerno.
14. Tu esos sempre sobra, ma plu strikte en somero.
15. Tu mastikos longe tua nutrivi e glutos li lente.
16. Tu drinkos pur aquo, glutedope, nur ye la fino dil repasto.
17. Tu facos nur tri omnadia repasti, la vesperala tre frugala.
18. Vespere tu abstenos karno, nam ol venenizus tu.
19. Tu proskriptos rezolveme alkoholo e tabako kom veneni.
20. Nokte tu dormos kun fenestro larje apertita.
21. Malada, tu flegos tu quik, sen ajornar.
22. Tale tu konservos tua saneso e vivos cent yari.

Ek *Le Caducée*[1] (Vincennes, jan. 14).

Honoro a la bravi.

Nia samideani lektos kun intereso la sequanta artiklo, koncernanta kapitano D. Dow, frato di nia devota akademiano Jos. M. Dow. [2]

« Eventis cadie interesanta asemblo en la konsil-chambro dil urbodomo di Liverpool, okazione di ceremonio al oficiri e viri dil navo *Lusitania* (Cunard), qui sokursis la navanaro dil Amerikana navo *Mayflower*, en Atlantiko, ante cirkume du semani.

Prezenta esis multa reprezentanti dil kompanio Cunard e di altra bone konocata naval firmi.

La urbestro parolis pri la honoro quan il recevis per invitesir ad homajar la prodeso montrita da la naval viraro Cunard, la duesma foyo en ica yaro.

Il insistis pri la kurajo ed habileso dil oficiri e viri Cunard e la habila maniero per qua kapitano Dow manovris sua navo, e tale igis la salvo posibla. Ta prodajo adjuntis ya a la lauri dil komercal navaro, sempre pronta por taspeca servo (*Aplaudi*).

Ne nur la membri dil viraro koncernata, ma la tota personaro Cunard, ed altri exter ta cirklo sentas su fiera pri la ago dil salvinta viraro (*Aprobi ed aplaudi*).

La urbestro lektis la raporto pri la salvo, donanta kompleta detali pri la prodajo, e pose explikis la maniero per qua la pekunio suskriptita dal pasajeri di *Lusitania* esis spensata.

Lore il oficiale prizentis ilustrita diplomo a kapitano Dow.

Ora posh-horlojeti donacesis al oficiri e pekunia donaci ad altri...

La urbestro gratulis la jenerozeso dil pasajeri di *Lusitania* a ti qui facis servo a la homaro.

1. Ica jurnalo, organo (monatala) dil *Instituto Komercala* di Vincennes, insertas en omna numeri *Kurso pri Ido* da A. Richard.

2. Komp. *Progreso*, VI, 207 : *Rekordo dil Atlantikal pasajo*.

Kapitano Dow gracioze e kurte respondis vice omni, aludanta la tasko exekutita da sua oficiri e viri, qui agis joyoze, sen espero di rekompenso e nur pro humaneso (*Lauta aplaudi*). »

tradukita de *The Liverpool Echo* (29 jan. 1914), da A. Dudouy.

La Inventeri dil Cinematografilo.

Se ultempe inventuro havis marveloza suceso, qua transpasis omna previdi, esas ya la cinematografilo. Nam existas nun cinemi en preske omna urbi e burgi dil mondo civilizita. Tamen, on poke konocas la sucedinta inventeri di qui la esforci e peni abutis a ta famoza aparato, qua nun preske konkurencas la teatro. Pro to, semblas a ni oportuna aparigar lia nomi sur la... skreno.

« L' impreso lumoza recevita da la retino permanas dum fracioneto de sekundo pos la desaparo dil objekto qua produktis ol ». Esas ta principo, konocata de yarcenti, sur qua fondesas la cinematografilo. La Belga fizikisto Plateau esas l' unesma qua penseskis utiligar ta partikularajo dil vidala fenomeno en la konstruktado di aparato, qua nun divenis ludilo, la *zootropo*. Il esas do la prekursoro di la cinematografado. Du yari pos lua morto, cirkum 1885, injenioro Raynaud konstruktis aparato samprincipa destinita a la projektado : la *praxinoskopo*. Pose, Marey e lua kunlaboranto Deméný, konseque lia serchadi pri la kronofotografado imaginis substitucar, en la *zootropo* e la *praxinoskopo*, imaji fotografala al imaji manudesegnita; mem Deméný sucesis, danke ta deskovruro, uzar bendi * kronofotografala. En 1895, Edison konstruktis aparato kun bendi filma, povanta reprezentar movo duranta kelka instanti, quale luktostroko, skermolukto, e. c., ma, probable pro diversa neperfektesi, ed anke pro ke il volis tro multigar la nombro dil imaji sekundope, la ciencisto Usonana sucesis produktar nur projekturi videbla samtempe da mikra nombro de spektanti.

Fine, pos multega peni, probi e serchadi, frati Lumière, de Lyon, konstruktis cinematografilo tote praktikala e, konseque, komplete solvis la problemo. Ta aparato prizentas la sequanta dispozi: la filmo pasas inter la lanterno e la lensaro projektanta; ol havas longeso variebla qua povas atingar tria cent metri e mem plumulte, e desvolvesas, kun rapideso de cirkum dekekin imaji sekundope. Disko truizita e rotacanta regulas la periodi di lumizo dum ke singla imajo projektesas, e di obskureso dum ke olca remplasesas da altra. E ta instanto di obskureso e di substituco esas tante kurta, ke la spektanti nule perceptas ol (konseque la principo supre citita) e ke la movo aparas kom absolute kontinua. Komprenende, to necesigas mashinaro tote preciza, quan ni ne deskriptos detale hike.

Depose multa perfektigi realigesis e ankore realigesas omnadie. Mem, injenioro Dussaud inventis... cinematografilo por blindi,

konsistanta en imaji reliefa sur metala bendo pasanta, sammaniere kam filmo, dop fenestreto, tra qua la blindo pozas la fingri sur imajo, e sentas ol movar same kam se ol esus vivanta.

On anuncas ankore, ke Edison jus konstruktis cinetofono (o cinemo parolanta), di qua la experimenti plene sucesis.

F. Mirot.

Moderna Babelo. [1]

En Chicago parolesas dek-e-quar lingui. Per lua stranjera habitanti, Chicago esas, pos Praha, la duesma urbo Cheka dil mondo; lu esas la triesma urbo Suedana, la quaresma Polona, e la kinesma Germana.

En un de la maxim granda fabrikerii di Chicago, qua okupas 4.000 homi, on trovas reprezentanti de duadek-e-quar diferanta nacioni, e la regulari esas imprimita en ok diferanta lingui.

(Segun *La Croix*.)

Yen fabrikerio en qua Ido konvenus por omno e por omni.

trad. Jean Choblet.

*** Un inventoro dimentikat.**

Molt estimat profesoro,

Io leje en *Progreso* (V, 737 ; VI, 173) li artikli : « *La pre-inventinto di la telefonilo* » e « *La invento di la telefonilo* » en ki l' invenzion dil telefon ese atribuet a Bourseul, a Graham Bell e a Gray.

La gloria di quest invenzion ese totalment italian perké un Italiano ave, ante Bourseul, pensat e kostruit el telefon e, ante Bell e Gray, patentat su invenzion : Antonio Meucci, nazet en Firenze el 17 april 1808 e moret en Clifton el 1889.

Pro l'istoria dil telefon io deve rekordar el musik galvanik di Page (1837), li vibratori eletrik di Froment (1847) e Petrina (1852), li quali riproduze li soni musikal per rapid interuzioni di un korent eletrik, sekund le idée di Mac Gauley, Wagner, Neet e plu.

Antonio Meucci esteva en Avana (Amérika) e en el 1849 kostrui un aparat molt simpl (Bourseul skriveva su artikl en el 1855), per ki elo parlava, atravers un via, kon un su amiko : du tronki di koni di karton, avent, en el bas minor, un diafram di pela unit per fil. Quest aparat ese nunk un jok infantil. Ma Meucci studiá ankor e andà in Clifton (Stati-Unit di Amérika) e en el 23 dezembr 1871 (Bell e Gray en el 1876) fazé rejistrar, en Washington, su brevet. Li aparati, trasmetetor e rezevetor, ese identik : ili ave un roket, en ki este un manhet, e, avant, un lamin metalik : li du aparati ese unit per fil. Elo presentà su invenzion a la kompanhia di li telegrafi en New-York, ki prometé molt ma fazé nul. Quand Meucci (1874) volé el restituzion di su manuskriti, el presidento dil sozietat respondé aver donet li a alkun omi tecnik por

1. Komp. l' artiklo : *New York kosmopolita urbo* (VI, 319).

l' esaminazion ; ma el grand italiano non poté plu aver nul. Esend elo en povertat, la moliera di l' inventoro vendé ad un sensalo di Clifton alkun aparati kostruit da su marito : il pote eser ke Siori Bell e Gray konozé el deskrizion di li aparati di Meucci, perké li modeli di eli ese *egal* a quel di l' Italiano : per pile.

Solament en el 1884, quand *Globe Telephon Co.* se oposé a l' invadent monopol di *Bell Telephon Co*, on sapé el ver orijin dil telefon. Per testimoni irefragabl on afirmà davant li tribunali amerikan ke l' inventoro dil telefon ese Antonio Meucci.

El prozes esé tronkat : li jornali denunzià ke on aveva ofret metat milion a Meucci por kontentar lo, ed el prozes rekomenzà en el 1888. En el 1892 el tribunal suprem amerikan judikava, ke *el telefon Bell deve eser nomat telefon Meucci, perké Bell Telephon Co. ave aquisit fraudolentement el brevet.*

Ma... Antonio Meucci eseva moret povr et non konozet.

Post l' oblivion non deveria venir l' apoteos ?

Bonvole publikar quest korezion, se vo lo krede just. Grazie e saluti.

Civitaluparella (Chieti-Italia), 25 maj 1913.

Redento del Monaco.

Remarko. — Ni insertas tre volunte ca artikleto (di qua l' aparo esis tardigata per material eroro) pro lua intrinseka valoro, e samtempe kom specimeno di la linguo *Fraternitat.* Ca linguo havas nek gramatiko nek vortolibro; ma esas facila judikar lua qualesi per ica specimeno. Ol havas aparta ortografio (*manhet, kompanhia*), aparta fonetiko, pure Italiana, qua ofte mutilas la vorti til nerikonocebleso (*eletrik, diafram, omi, interuẓion, deskriẓion, koreẓion...*). Ol semblas havar nula reguloza derivado (quon pruvas la tri vorti jus citita, plus : *kontentar, irefragabl, patentat, unit, aquisit*). Ol havas gramatiko tre idiotismoza; exemple on uzas la verbo *havar* por l' antea tempi (*ave pensat, kostruit*) e la verbo *esar* por la pasivo (*esi tronkat*), ma on uzas *esar* anke por l' aktivo (*eseva moret*) ed on atribuas a netransitiva verbi participi di formo pasiva (*naẓet, moret*). On havas tri diversa dezinenci por ica sama formo (*-at, -et, -it*). Mem la vortaro ne semblas tre fixa; on skribas, lore *avant*, lore *davant*; e mem en la titulo dil artiklo on uzas la verbo *dimentikat* (pure Italiana), kontre ke en la fino on uzas *oblivion*. Omno to pruvas, ke ni ne havas hike reala linguo, ma nur Italiana barbarigita, analoga a Latinacho. Ni questionas l' autoro, e la partisani di tala sistemi, kad ne esus plu simpla e plu utila adherar ad Ido kam konstruktar tala projeti individuala qui ne rezistas ad un minuto de exameno, e quin nula kompetento povas konsiderar kom valoranta [1]. L. C.

1. Ni adjuntez, ke ni ne povis imprimar ula literi kun supersigni (ex. *i* kun acento grava) quin l'autoro uzas por indikar la loko dil acento : komplikajo kune pronuncala, skribala ed imprimala.

Advoko.

Riprenante parte l' ideo ja expresita da samideano MAC PIKE (*Progreso*, II, 575), pos personala experimenti, qui certigis me pri la posibleso di mea propozo, me invitas omna samideani: advokati, yuristi, od anke nur interesati pri ula yuro-fako, interrelatar por helpar la konocado e la komparado di l' omnalanda legaro e yurismo. Se en ul lando existas plu kam un korespondanto, esas dezirinda ke singlu indikez pri qua yuro-fako (doganala, punisala, komercala, e c.) lu prefere okupos su.

Nun on bezonas nek aparta uniono o societo, nek specala jurnalo; tamen singla korespondanto devas obligar su respondar segun posibleso a la personala questioni recevita: la questionanto devos sempre inkluzar postopago por la personala respondi.

Ma pro ke la laboro di singlu utilesas ad omni, esas preferinda, ke la questioni e precipue la respondi aparez publike e sempre en sama revuo; me sugestas do uzar sempre nur *Progreso*.

Por la publikigo di mo adresi, por faciligo dil personal relati, me sugestas adherar al *Internacional Uniono por la Korespondo* (I. U. K.) qua meritas nia apogo pro ke ol povas bonege helpar nia fakal korespondado.

Nun me pregas la samfakani e la samideani expresar lia opiniono pri la propozi, e precipue decidar: 1e pri l' oficiala revuo; 2e pri la fakal adresaro; nam sen ica du kozi on ne povos durar serioza ed utila kunlaborado.

Adv. Reg. PAOLO MASERA,
viale Stupinigi, 159, Torino (Italia).

ANUNCI.

Ye la komenco di februaro aparis **Cheka klefo**, konforma a la nuna stando di la linguo, e simila a nia cetera *klefi*: 1a pagino, historio; 2a, gramatiko; 3a, vortifado; 4a, lexiko di la gramatikala vorti. On demandez ol de JAN KAJS, en Trebic (Moravio).

Ye la komenco di marto aparis **Ido: Premier Manuel**, da L. DE BEAUFRONT, nova edituro sorgoze revizita e konforma a la nuna stando di la linguo (preco: 10 centimi; afrankite: 15 centimi). Ni konsilas a nia samideani *Francalinguana* uzar ica lernolibreto, sive por la unesma elementala docado, sive por la propagado. Pos la *Premier Manuel*, on povas uzar l' *Exercaro* por plu kompleta docado. Ni rieditos balde **Manuel Complet.**

Erratum.

No 74, p. 102, l. 7 de infre, on skribis dufoye *divenas* vice *transformesas*.

Le Gérant : L. COUTURAT.

IMPRIMERIE CHAIX (SUCCURSALE B), 11, BOULEVARD SAINT-MICHEL. — 673-14.

PROGRESO

Nº 76. Aprilo 1914.

KONTENAJO

Decidi dil Akademio pri chanji 193
Periodo di stabileso 196
Decidi dil Akademio 197
Linguala questioni : *Vorti propoẓita* ; *Duopla konsonanti* ; **Ica, ca e sa ; La qua ; Bedelo, ushero ; Chanjar, kambiar ; alterar, permutar ; Dronto ; Femno ; Garsonino ; Mekana ; Miaular ; Quikar ; Nevre ; Oreliono, parotidito ; Remarkar, konstatar ; Semlo, kiflo ; Siflar, sisar ; Yen** ; *Vortordino* ; *Supreso di sufixi en kompoẓita vorti* ; **Senhara, senharo** ; *Nomi di la konsonanti* ; *Genro en la Malaya* ; *Supersigni* ; *Detrimento di omna extra literi* ; *Esperantulo* 200
Kroniko : *Kongreso* ; *Ne disipeẓ energio !* Brioni ; Budapest ; Göteborg ; Graz ; Grenoble ; Köbenhavn ; Mitau ; Stassfurt ; Torino ; *Grava « suceso » di Esp.* ; *Esp-ista veraji* ; *Loyaleso dil Oficiala Gaẓeto Esp.* ; *Loyaleso dil jurnalo Esperanto* 223
Bibliografio : LIBRI : *Moẓaiko*, da AHLBERG ; *Mejdunarodniy Yaẓik*, da UNDE-POPOV ; *Al kvesto pri evoluado de Esp. kiel lingvo vivanta*, da TIKHOMIROV 235
JURNALI : *Grafikistala Buletino* ; *La Langue auxiliaire* ; *Die Weltsprache* ; *The Auxiliary Language* ; *Internacionisto* ; *L'Idisto katolika* ; *Mondo* ; *Konstruktero* ; *Laboro* ; *Ido-propagilo* ; *Korespondo-Revuo* ; *Stenidano* ; *L' Informilo* ; *Braẓilo* ; *Illustreret Tidende* ; *La Pharmacie française* ; *Le Caducée* ; *Le Droit du peuple* ; *L'Indépendance belge* ; *Colonia* ; *Nieuwe Haarlemsche Courant* ; *Luxemburger Wort* ; *Lux. Zeitung* ; *L' Indépendance lux., e c.* ; *Sunday Times* ; *Int. Notes and Queries* ; *Schweiz. Lehrerẓeitung* ; *Volksrecht* ; *Echo vom Rheinfall* ; *Il Viaggiatore* ; *Il Grido del Popolo* ; *Gaẓẓetta del Popolo* ; *Tehwija* ; *Sadsihwe* ; *Husẓadik Sẓaẓad* ; *Iẓ Mraka k Svetu* ; *Dẓiennik Peterburski* ; e c. 237
Diversaji : *Skribado di la futuro* ; *On serchas alfabeto* ; *Ginesta papero* ; *Varmeso e koldeso* ; *Aciẓo pri acendili* ; *Int. Komercal Borso* ; *Anafilaxio nedireta* 250
Anunci. 256

DECIDI DIL AKADEMIO

pri chanji dum l' unesma periodo di stabileso.

(15 marto 1912 — 1 julio 1913.)

1343. On aprobas unanime la remarki di l' Apendico 2 di la cirkulero 26[1].

1344. On konsideras la *komo* kom adoptita (por la nombri decimala) per l' unanima aprobo quan l' Akademio donis a la Remarki dil Apendico 2 di la cirkulero 26 (VII, 39).

1345. On admisas acesore, por la decimala nombri de poka cifri, la regulo enuncar li quale integra nombri (V, 682)[2].

1. Videz VII, 38, 39. Ica decido e la du sequanta devas juntesar a la decidi 1223 e 1224.

2. Per la decido 1343 on aprobis la propozo enuncar sucedante e separate omna cifri decimala (IV, 354).

1346. On decidas unanime konsiderar **vir** kom esence maskula e konseque supresar **vir-ino**.

1347. On decidas supresar **kindo** (decido 661; IV, 690).

1348. On adoptas unanime **lamo** vice *lameno*[1].

1349. On adoptas unanime **lentigino** vice *lentugo* (V, 93).

1350. On adoptas unanime **manekino** vice *manekeno* (V, 342).

1351. On adoptas unanime **merino** vice *merinoso*[2].

1352. On adoptas unanime **modulacar** vice *modular*[3].

1353. On decidas abrogar la decido 1166[4] (VI, 323).

1354. On adoptas la nomi di landi: **Chinia**, **Egiptia**, **Flandria**, **Hesia**, **Japonia**, **Koshinchinia**, **Mexikia**, **Suisia**.

1355. On adoptas la sequanta geografiala nomi (v. decido 399: IV, 259):

Europa, Azia, Afrika, Amerika, Oceania; Abisinia, Akadia, Akaya, Aljeria, Anatolia, Andaluzia, Anglia, Apulia, Aquitania, Arabia, Arkadia, Armenia, Asiria, Asturia, Australia, Austria, Baktria, Bavaria, Belgia, Beotia, Berberia, Besarabia, Bitinia, Bohemia, Bolivia, Bosnia, Bretonia, Britania, Bulgaria, Burma, Cilicia, Cirkasia, Dacia, Dalmatia, Dania, Dominika, Eritrea, Estonia, Etiopia, Etolia, Etruria, Fenicia, Formoza, Francia, Frankonia, Frigia, Galatia, Galicia, Galilea, Galisia, Gambia, Gaskonia, Germania, Grekia, Guayana, Guinea, Herzegovina, Hispania, Hungaria, India, Ionia, Istria, Italia, Jamaika, Judea, Kalabria, Kaldea, Kalifornia, Kambodja, Kampania, Kanada, Kapadocia, Karintia, Kastilia, Katalunia, Kolumbia, Korea, Kroatia, Laponia, Libia, Licia, Lidia, Liguria, Likaonia, Lituania, Livonia, Lombardia, Mandjuria, Mauritania, Mayorka, Media, Mezopotamia, Minorka, Mizia, Moldavia, Mongolia, Moravia, Navara, Nigeria, Normandia, Nubia, Nova-Kaledonia, Paflagonia, Palestina, Pamfilia, Panonia, Partia, Patagonia, Persia, Podolia, Polinezia, Polonia, Pomerania, Posnia, Prusia, Rodezia, Rumania, Rumelia, Rusia, Samaria, Sant-Helena, Sardinia, Sarmatia, Savoya, Saxonia, Serbia, Siberia, Sicilia, Silezia, Siria, Skandinavia, Skitia, Skotia, Slavonia, Stiria, Suedia, Tasmania, Tartaria, Tesalia, Toskania[5], *Trakia, Transilvania,*

1. *Lama* esas supresita, e *lameno* esus tro vicina a *laminar* adoptita.

2. Same kam **albino** vice *albinoso*, e pro simila motivi (V, 155, e decido 1340).

3. Por distingar *modulaco* (muzikala) de *modulo*, qua havas altra senci (matematikala, mekanikala, arkitekturala).

4. Repulsinta *Suisia*, *Suiso* vice *Suiso*, *Suisano*.

5. *-ia*, por havar *Toskano* por la habitanti.

Tunizia, *Turkia*, *Turingia*, *Valakia*, *Venezuela*, *Vestfalia*, *Volinia*.

2ª serio: *Aljer* (urbo), *Anam*, *Anhalt*, *Aragon*, *Bengal*, *Brabant*, *Chili*, *Equador*, *Kashmir*, *Mozambik*, *Paraguay*, *Peru*, *Piemont*, *Portugal*, *Senegal*, *Siam*, *Sudan*, *Tibet*, *Tirol*, *Tonkin*, *Transval*, *Wurtemberg*, *Zanzibar*.

3ª serio: *Alzacia*, *Arjentinia*, *Brazilia*, *Burgundia*, *Kapadocia*, *Norvegia*, *Suabia* [1].

1356. On adoptas **Afgano**, **Beludjo** (populo) e **Afganistan**, **Beludjistan** (lando), ed on repulsas **Afganio**, **Beludjio** unlatere, e **Afganistan-ano**, **Beludjistan-ano** altralatere.

1357. On repulsas *Beluchistan* vice *Beludjistan*.

1358. On adoptas unanime **Albania**, **Arvernia**, **Gotia**, **Helvetia**, **Lotringia**, vice la nomi en *-io*.

1359. On adoptas **Fidji** vice *Fiji*.

1360. On adoptas **Frizia** vice *Frizo*.

1361. On adoptas **Friziano** por habitanto di *Frizia*.

1362. On adoptas unanime **Kordilieri** vice *Kordileri*.

1363. On adoptas **Luxemburgia** vice *Luxemburgo* (lando), ed on konservas *Luxemburg* por la urbo [2].

1364. On adoptas **Macedonia** vice *Makedonio*.

1365. On adoptas **Martinika** vice *Martiniko*, **Guadelupa** vice *Guadelupo*.

1356. On adoptas unanime **Oranjia** vice *Oranjo* por la lando.

1367. On adoptas unanime **Pikardia**.

1368. On adoptas unanime **Somali-lando** vice *Somal-lando*.

1369. On adoptas **Turkestan** (lando) e **Turkestan-ano** (populo).

1370. On adoptas **Usa** vice *Usono*.

1371. On repulsas *Manchuria* vice **Mandjuria**.

1372. On repulsas chanjo di **Mayorka** (ex. *Majorka* o *Malorka*).

1373. On adoptas unanime **Wals** vice *Gualo*.

1374. On adoptas **Kornwal** vice *Kornualo*.

1375. On adoptas l' expresuro: *abonar jurnalo*, vice *abonar su a jurnalo* [3].

1376. On adoptas *chefa klefo* (IV, 577).

1377. On supresas la decido 633 (IV, 664) [4].

1. La nomi di la populi restas sama kam en la vortolibri; do li formacesas generale per substituco di *-ano* a la (nuna) finalo *-a*.

2. Tale la urbani esos *Luxemburg-ani*, e la landani esos *Luxemburgiani* (Komparez *Aljeri-ano*, *Tunizi-ano*, *Mexiki-ano*).

3. Konseque on dicos nun *abonınto* vice *abonito*.

4. T. e.: on admisas l' uzo di *ya* por expresar emfazo.

1378. On repulsas la supreso di la verbo **substitucar** [1].

1379. On repulsas la supreso di la diskuti (en l' Akademio) til la fino di l' unesma periodo.

1380. L' Akademio decidas **klozar l' unesma periodo di stabileso** pos la cirkulero 32, exkluzante de la 2ª periodo la questioni, pri qui ula akademiano demandos nova diskuto, respondante a ca cirkulero en la templimito regulala [2].

La sekretario,
L. COUTURAT.

Kom oficiala komento di l'aperto di la duesma periodo di stabileso, jus promulgita per la decido 1380 dil Akademio, ni kredas utila publikigar la sequanta extraktajo de la cirkulero 29 di la Komitato (21 septembro 1912), raportanta pri la deliberi e decidi dil Komitato en Paris (2-4 septembro 1912).

« 3. **Periodo di stabileso; Edito di la vortolibri.**

« ... La rezulto di la detaloza diskuto esis la sequanta konsideri :

« De longe nia samideani postulis kompleta vortolibri nacionala-Ido, posibligante l' uzo di la linguo por omna ordinara temi, ed aparte por tradukuri. L' autori di nia unesma vortolibri konciis, plu kam irgu, lia neperfekteso e nekompleteso. Pro to, quik pos lia aparo, li entraprezis kompozar nova e kompleta vortolibri F-Ido e D-Ido. Ma ca laboro postulis komprenende multa tempo e peno. On devis vartar, ke l' Akademio solvabis la precipua linguala questioni diskutita en *Progreso*, aparte ti qui implikis irga chanjo en la gramatiko o la derivado. Kelka chanji divenis anke necesa en la vortaro, pro ke ula radiki adoptita por un ideo aparis plu konvenanta o mem necesa por altra.

« Ma nun kande on exhaustis la tota vortaro di la ordinara linguo, e mem establisis la terminaro di multa importanta faki ciencala e teknikala, on povas esar preske certa, ke nula tala chanjo esos pose necesa. On povas do nun fixigar la duro di la periodo di stabileso, quon on ne povis facar en 1911, pro ke la lexiki esis ankore provizora, e la parlaborado di la vortaro ne esis finita. Reale l'unesma periodo di stabileso duras e duros ankore dum la sequanta yari. Ma por povar enduktar ja nun en la vortolibri la poka chanji od emendi qui aparis necesa, on

1. Qua ne esas sinonima di *remplasar* o di *remplasigar* (v. III, 102).

2. Ica decido, propozita en la cirkulero 32 *bis* (17 mayo 1913), esis adoptata en la cirkulero 34 (1 julio 1913).

devos por formala korekteso klozar la unesma periodo ed apertar la duesma, publikigante la decidi dil Akademio qui implikas mem minima chanji. E pro la motivi supere dicita, on fixigez lua duro a dek yari (adminime).

« Konforme a la ciencala principi di nia komuna laborado, la libera diskutado di la linguala questioni duros en *Progreso*, e l'Akademio duros quale antee studiar e solvar la questioni segun lia oportuneso e matureso. Ma on devas komprenar, ke la chanji eventuale necesa divenos sempre plu rara e mikra: nam singla plubonigo augmentas la stabileso di nia linguo e proximigas ol a lua skopo di perfekteso, ne ideala e kimeratra, ma praktikala. Do on ne devas imaginar e timar, ke l'Akademio uzos la nova periodo di stabileso por subversar la linguo, ed aparigos pos dek yari linguo tote nova, qua ne similesus plu multe a nia Ido kam Neutral a Volapük. Tote kontree on povas remarkar, ke la emendi quin Ido subisis depos lua nasko (1908) esas tre mikra komparite a la profunda fundamentala reformo qua duktis de Esp° ad Ido, ed inferar de to, ke ol povas subisar de nun nur plu mikra emendi segun la lecioni e la sugesti di l'experienco e di la praktikal uzado en omna domeni. »

(Sequas la texto di la *Dezïro* di la Komitato, quan ni publikigis p. 67-68, e qua esis unanime adoptata da la Komitato e dal Akademio.)

DECIDI DIL AKADEMIO

(*15 marto 1914.*)

1381. On adoptas unanime **abatiso** kun la senco: « mikra parti di pultro, anke di leporo » (III, 134).

1382. On adoptas **afidio** (IV, 513, 649).

1383. On adoptas **ajuto** kun ica senco: « specala tubulo o fino di tubo, destinita ne a juntar du tubi o recipienti (quale tubulo), ma a determinar la formo di la sprico ekiranta (ex. ye la fino di lanco por arozar) » [III, 70].

1384. On adoptas unanime **alonjo** (III, 134), anke por la tabli e la trati.

1385. On repulsas **aprochar** kom sinonima di *proximeskar*.

1386. On adoptas **aprocho** en la militala senco (V, 675; VI, 76).

1387. On adoptas unanime **armadilo** e repulsas *tatuo* (IV, 642, 708).

1388. On adoptas **barsho**, e ne *umbrino* (IV, 579).

1389. On adoptas unanime **boleto** (VI, 73, 239).

1390. On adoptas **bodrucho** vice *bov-pelikulo* propozita (II, 708)[1].

1391. On adoptas unanime **chalenjo** por l' ideo: « konkurso en qua la premio ne donesas, ma prestesas dum tempo a la vinkinto, til ke altra partiso vinkas ica e konquestas la premio »[2] (IV, 334, 452).

1392. On adoptas unanime **chanfreno** por l' avana parto di kapo di kavalo, ne por la senco di *bizelo* (IV, 76).

1393. On adoptas **damijano** (III, 329).

1394. On adoptas unanime la verbo **decendar** kun lua derivaji (III, 73; IV, 92).

1395. On adoptas unanime **diatezo** (III, 670).

1396. On adoptas **dispacho** (III, 602)[3].

1397. On adoptas **dorno-perko** prefere kam *dorno-fisho* (V, 218).

1398. On adoptas unanime **mopso** vice *dog-eto* propozita (V, 339).

1399. On decidas ke E. *trave* tradukesos per *travo*, se on ne adoptos *travo* vice *trabo*; e per *trabo*, se on adoptos *travo* vice *trabo* (IV, 644; V, 29)[4].

1400. On admisas nova diskuto pri *sturmo* e *tempesto*, ed on repulsas la permuto di la senco di ca du vorti (III, 33, 168)[5].

1401. On repulsas nova diskuto pri la decidi 1089 e 1090.

1402. On adoptas unanime la nova vorti sequanta:

Ebonito (III, 263), **edilo** (III, 390), **efektivo** (V, 218), **efemerido** (III, 602)[6], **efervec-o, -ar** (III, 263), **eflorec-o, -ar** (III, 74), **egido**

1. « *Bov-pelikulo* esas tro longa e nejusta: nam on uzas anke la membrano korespondanta dil mutoni. »

2. E. *to challenge* esas simple *defiar*.

3. On sempre darfos dicar *evaluo di avario*, se on ne konocas la teknikala termino o ne volas uzar ol ad ne-konocanti.

4. Or on ne adoptis *travo* vice *trabo;* do *travo* esas adoptita por la senco E. *trave* (IV, 644).

5. La senci konservata esas: *sturmo* = mala vetero konsistanta ek fulmini, tondri, akompanata o sequata generale da pluvo o grelo; *tempesto* = mala vetero konsistanta ek granda vento, qua sur la maro efektigas ondegi danjeroza por la navigado, e qua ofte akompanesas da pluvo. L' unesma fenomeno povas eventar sen vento; la duesma konsistas esence en vento, e povas eventar, sive sen pluvo o grelo, sive sen ula elektrala fenomeno.

6. Nur kun l' astronomiala senco.

(III, 390), **ekidno** (F. *échidné*, mamifero; V, 484), **ekimoso** (ne -*ŝo*; III, 138), **elektrodo** (III, 263), **elektuario** (III, 390), **elektrolito** (III, 263), **elevaciono** (III, 81), **elitro** (III, 290, V, 621), **embotar** (III, 81), **embriogenio** (V, 219), **embriologio** (V, 219), **encefalo** (III, 602), **enfilar** (V, 675), **enkaustiko** (III, 602), **enklitik-a, -o** (IV, 513), **entablamento** (III, 329), **enternar** (V, 675), **entrechato** (V, 675; VI, 76), **entremeso** (V, 621), **entrenar** (IV, 334), **entreo** (V, 621), **eocena** (VI, 27, 136), **eolipilo** (III, 390), **epakto** (V, 621), **eperlano** (III, 603), **epistemologio** (IV, 513), **epodo** (V, 87), **epruveto** (III, 74), **eratika** (V, 621), + **ermito-krabo** (V, 621), **eskarolo** (V, 218), **eskopeto** (V, 219), **eskoto** (III, 390), **eskupar** (III, 74), **esmerilio** (IV, 579), **espino** (III, 671), **estamp-ar, -ilo** (III, 81; vice *estamp-o, -agar*), **estayo** (III, 671), **estragono** (III, 671), **estuario** (III, 671), **estublo** (III, 672), **euforbio** (III, 672), **eukalipto** (III, 672), **eviktar** (III, 672) **exergo** (III, 672), **exfoliar** (III, 603), **exodo** (V, 219), **exordio** (III, 603), **externa** (III, 672), **exudar** (III, 672).

Faktorio (III, 672), **falansterio** (IV, 393), **falco** (V, 621, VI, 77), **falko** (IV, 447), **farcino** (III, 672), **fayo** (III, 673), **fenco** (VI, 293), **ficho** (V, 484), **figuranto** (III, 263), **filandro** (IV, 76), **fileto** (III, 74), **firmamento** (V, 484), **fiziokratio** (V, 484), **flebito** (IV, 447), **flegmono** (IV, 447), **flotilio** (VI, 74), **folado** (IV, 447), **fontanelo** (V, 87), **fotofono** (IV, 448), **francisko** (V, 87), **franjipano** (V, 87), **frankolino** (V, 87), **friabla** (III, 329), **frogo** (IV, 513), **fulgurito** (III, 603), e la verbo **fulgurar** (por indikar la optikal elemento dil *fulmino*), **fumario** (IV, 76), **fumarolo** (V, 87), **funikulara** (III, 82), **furiero** (IV, 77), **fuxio** (V, 87), **fuzeno** (IV, 77).

Gabaro (IV, 77), **gafo** (IV, 77), **galbano** (V, 621), **galikan-o, -a** (V, 621), **galinelo** (IV, 513), **galvanizar** (III, 263; v. VI, 419, noto), **gaujar** (III, 75, 220, 414), **gepardo** (IV, 77), **gerfalko** (III, 329), **gibelin-a, -o** (V, 87), **gilochar** (IV, 77), **gimnospermo** (V, 87), **gimnoto** (III, 672), **gineceo** (IV, 77), **gipaeto** (III, 263), **gizardo** (V, 87), **gladiolo** (III, 673), **glaukonito** (VI, 27, 136), **glicino** (III, 673), **glikokolo** (V, 484), **gneiso** (III, 603), **gnoso** (V, 484), **gnostik-o, -a** (V, 484), **gnuo** (V, 484; distingenda de *bubalo* ja adoptita), **godrono** (IV, 77), **golpo** (IV, 393), **gorgear** (VI, 27), **granivor-a, -o** (V, 420), **gratino** (IV, 77), **guelf-a, -o** (V, 88, 484), **gulo** (IV, 77), **gurmo** (IV, 77), **guyavo** (III, 673).

Habitaklo (IV, 77), **hagiografo, hagiografio** (V, 88), + **hano-lakto** (V, 621), **helianto** (V, 88), **helioskopo** (IV, 78), **hematito** (IV, 78), **hemerokalo** (V, 88), **hemiptero** (IV, 78), **hemistiko** (V, 621), **hepatiko** (V, 339), **herbivora** (IV, 78, 290), **heterodoxa** (V, 279), **hexagramo** (V, 485), **hidrodinamiko** (IV, 78), **hidrografo, hidrografio**

(IV, 78), **hidrologio** (IV, 77), **hidromancio** (IV, 78), **hidrometro** (IV, 78; ni havas *hidrometrio*), **hidroskopio** (IV, 78; ni havas *hidroskopo*), **hilo** (IV, 579), **himenoptera** (IV, 78), **hipokampo** (IV, 79), **hipalago** (V, 88), **hiperbato** (IV, 135, 240), **hiperbore-a, -o** (V, 88), **hipsometrio** (VI, 135, 240), **histologio** (V, 88), **holoturio** (V, 485), **homilio** (III, 390), **hoplito** (V, 621), **hugenoto** (V, 621), + **hundo-herbo** (V, 34), **huo** (IV, 206).

La sekretario,
L. COUTURAT.

LINGUALA QUESTIONI

Pri vorti propozita.

Reporto : la F. vorto *report* uzesas anke en S.
Hipogeo = S. *hipogeo*.
Hipostazo = S. *hipostasis*.
Koluteo = S. *colutea, espantalobos*.
Detersar = S. *deterger, detersion*.
Bulino = S. *bolina*.
Oripelo = S. *oropel*.
Kiroptero = S. *quiroptero*.

J. CASARES.

Pri la duopla konsonanti.

On questionis ni, quale on devas pronuncar la duopla konsonanti (qui, konocate, aparas *nultempe* en nia radiki, ma nur en la junto di du radiki od elementi : *lit-tuko, kol-ligilo*, e c.). On ne povus traktar exhaustive ca questiono sen fonetikala teorii ed expliki kelke subtila, qui ne interesus la maxim multa adepti. Li nur konfuzigus en lia mento kozo qua esas tre simpla en la praktiko, e quan omnu facas spontane, nekoncie en sua naturala linguo. Pos konsultir S° JESPERSEN (aparte kompetenta pri ca temo), ni respondas nur ico : On pronuncez la duopla konsonanti tale, ke on ne povez konfundar li kun simpla konsonanto. Ico suficas, nam ico satisfacas la principo di unasenceso, qua preskriptas pronuncar du *t* altre kam un *t*, e c. tale ke on povez distingar aude, exemple, *lit-toro* de *litoro*.

Ica, ca e *sa*.

Me deziras apogar la propozo da M. G. (VI, 481) vicigar *ica* per *sa*.

Nia demonstrativi havas duopla formo : *ta* ed *ita, ca* ed *ica* ; on renkontras mem la formi *ic* ed *it*. Ta komplikeso kreskas per la cetere tre utila formi : *ilca, elca, olca, ilta, elta, olta*. Tanta ri-

cheso kelke embarasas la debutanti: kad omno en ol esas justifikata?

Kontre la duopla formi: *ta* ed *ita*, *ca* ed *ica*, on povas alegar bona motivi:

1e La biformeso esas per su ipsa eskarto de nia principo di unasenceso; ol bezonus justifikesar per solida motivi, e devas restriktesar maxime posible.

2e L' eliziono en la komenco dil vorto, per supreso di litero apartenanta al radiko ipsa, esas anke procedo tote eceptala en nia linguo.

3e On preske nultempe uzas la formo longa *ita*, ecepte kande la simetreso kun *ica* ofras okaziono. Ex.: *Me preferas ica kam ita*. On nultempe dicas: *ita qua*, *ito quo*, *pro ito*, *ito esas*, e c. La formo *ita* semblas do en su ipsa neutila; ol kelkete memorigas la neutila e neuzata partikli dil tabelo Esp-ista, quin on enduktis por kompletigar la stmetreso. E la pivoto dil tota questiono esas *ca* ed *ica*.

4e Nek *ca*, nek *ica* esas bona formi. *Ica* esas tro longa, ed on tendencas abreviar ol maxim ofte posible. *Ca* esus bona, ma ol efikas akumulo de konsonanti desfacile pronuncebla: *dum ca*, *kun ca*, *per ca*, *apud ca*, *nek ca*, *me amas ca*. De hike venas la neceseso uzar lore *ca*, lore *ica*.

Omna ta desfacilaji desaparas se on vicigas *ca* per *sa*. Tre facile pronuncebla esas: *dum sa*, *kun sa*, *per sa*, *apud sa*, *nek sa*, *me amas sa*. *Sa* esas solvo *unika*, *kurta*, *eufonioza*.

On komparez anke *ilsa*, *elsa*, *olsa* ad *ilca*, *elca*, *olca*. On juste remarkis, ke, en la nuna sistemo, la « kulpeto di pronunco (*ilsa* vice *ilca*) genitas nula dusenceso ». Yes; ma esas plu bona supresar tote la desfacilajo, kam konservar ol kun la konstato, ke ol ne esas erorigiva.

On remarkez, ke de teoriala vidpunto ed avan la principo di internacioneso, *sa* havas valoro egala kam *ca*. L' artiklo por la « justifiko di *ca*, *ta* » (II, 26) konkluzas yene: « Restas do tri formi *sa*, *ta*, *ca* ». La sola motivo por eskartar *sa* esis lua uzo kom posedal adjektivo; ma ta motivo desaparis per l' adopto di *lua*.

Kad on alegos kontre *sa*, ke ol memorigas la adjektivo posedala F. *sa*? Ma la samo eventas kun *ta*, qua en F. esas anke adjektivo posedala, e nultempe on konstatis desavantajo en ta koincido.

Esas remarkinda, ke en l' adopto di *ica*, *ita*, on influesis dal deziro eskartar minime posible del Esp-ala formi *chi*, *tiu*. « Ni simple pozis l' *i* avan la konsonanto, e sequigis olca da la vokal finalo *a*, qua karakterizas l' adjektivo: *ica*, *ita*. On devas konfesar, ke to esas la minima chanjo quan on povis impozar a la Esp-al demonstrativi » (*Reformo justigata*, 31). Ta sorgo chanjar minime

la Esp-al formi esis komprenebla, kande on povis esperar la konkordo kun l' Esp-isti. Ta motivo ne plus valoras. Ne importas, ke l' Esp-isti ritrovez l' *i* di *tiu* e di *chi* en *ita* ed *ica*; ma importas desaparigar la biformeso, certe ne naturala, ne regulala, ne facila di nia demonstrativi.

A. Dudouy.

La qua.

(VI, 481; VII, 43, 149-150.) Me asentas al opiniono di A. Dudouy pri la superflueso di *la qua*. Me remarkas, ke en la donita exempli ol povabus tradukesar per *lo qua*. Ex.:

Yen la parapluvo quan me perdis e *la quan* me kompris pose.
Yen la parapluvo quan me perdis e *lo quan* me kompris pose.

I. Bakonyi.

Remarko. — Me ne vidas la distingo quan *lo* posibligus hike, nek mem la posibleso uzar en ta kazo *lo*, qua havas senco tote nedefinita. On povas dicar: *lo quon* me facis, ma ne *lo* (tacite: la parapluvo) *quan* me kompris. (Same kam *co*, *to*, *lo* postulas *quo* pos su).

La qua vice *ta qua.*

(VI, 481; VII, 43 e 149). La poka signifikiveso di la komo en la vivanta lingui esas, praktike plu kam teorie, motivo por evitar pleigar da ol rolo tante importanta. La halto vocala quan reprezentas la komo, esas remediilo min fidinda kam distingo fondita sur la diverseso di *la* e *ta* (*ta* cetere ankore sequata da komo).

Me kontestas, ke la konstrukto di la frazo: « *celui-là sera sauvé,...* » havas *ofta* exempli en la moderna Franca stilo. En D. la expresomaniero esus plu logikala. Desfacilaji povus existar nur por ti qui kustumas tradukar vortope ek sua linguo.

Esas poke justa asertar, ke D. apogas la sistemo *ta qua*; la inverso semblas plu exakta mem, pro *der(jenige)*, *die(jenige)*, *das(jenige)*, en qui *der*, *die*, *das* esas ya la definita artiklo: me apelas la Germana samideani pri ta punto.

Rangizar F. integre inter la « patroni » di *ta qua* esas anke exajerar l' internacioneso di ca sistemo.

« *Celui qui règne dans les cieux* » esas, konocate, la *Sinioro*, la *Omnopovanto*; do hike nulo impedas l' expliko per elipso.

L' argumento pri la grandiozeso, tale kam la triesma di la infra remarko, havas karaktero precipue sentimentala: *la qua* povas semblar kelke febla a Franci, pro nekustumo, ma kad Hispani, exemple, ne opinionos altre? Cetere, por donar vigoro ad ol, suficas acentizar *la*, quo esas tam posibla kam emfazar *ta*.

La kontredicero asertas, ke *ta qua* esas suficanta. Nu, la defekti di ol aparas tamen tre videble en la frazi konstruktita sen relativo: (VI, 481) *me obliviis mea parapluvo, me prenos ta di mea*

frato, esas evidente ambigua segun la nuna sistemo ; por la klareso on devas rekursar a pezoza stilo : *me prenos ta qua apartenas a mea frato.*

Un lasta argumento : por strikte satisfacar la logiko di la sistemo *la qua*, on devus dicar : *dezirante lektar un ek ta libri, me selektos ta maxim instruktiva*, por signifikar vel : *me selektos ta qua esas maxim instruktiva*, vel : *me selektos ta, qua esas maxim instruktiva.* Tamen, en l' unesma kazo, la admisita expresuro esas : *me selektos la maxim instruktiva.* Existas do nula korelato (F. *réversibilité*) inter *ta qua esas maxim instruktiva* e *la maxim instruktiva.*

Kontree, la sistemo *la qua* respektas la korelato, tale kam ol permisas nula dusencajo en la supera kazo di la parapluvo [1].

M. G.

Bedelo, ushero.

(VII, 43). En S. la ideo 1 tradukesas per : *pertiguero, muñidor, bedel* segun la kazi. Por 2 on uzas : *ujier, introductor.* Por 3 : *alguacil, ministril, ujier.* (Remarkez : per *j*, ne *g*). Do, on ne adoptez *ugero* ma *ujiero* od *ujero*, quo donas plu oportuna sono.

J. Casares.

Chanjar, kambiar ; alterar, permutar.

On questionas ni pri la difero di *chanjar* e *kambiar*, quin on esas kelkafoye tentata konfundar, e prenar l' una vice l' altra. Ni ja explikis ol (III, 37). *Kambio* esas esence komercal ago, per qua on donas ulo por recevar altro. On kambias bankobilieti po moneti : on kambias stranjera moneti po nacionala ; la sovaji kambias la produkturi di lia lando po vitra perli, flitraji o brilanta stofi ; e c. La kambio esas la formo primitiva e fundamentala dil komerco : nam omna kompro o vendo esas definitive kambio di la kozo komprata o vendata po ula sumo de pekunio. *Kambio* sempre implikas du kozi e *du personi.*

Chanjar ne havas esence e propre la senco di *alterar*, ma simple la senco : substitucar ula kozo ad altra en un sama loko o funciono. Me chanjas mea vesti ; me chanjis la tapiso di ca tablo, la tapeto di ca muri ; me chanjis la mobli di mea salono ; el chanjis sua kuafuro. Konseque *chanjar* signifikas anke prenar un kozo vice altra, o pos altra : olim la dilijenci chanjis sua kavali en la relayi ; nun la treni chanjas la lokomotivo pos ula parkuro, o pasante de un lando ad altra. Voyajante, on chanjas sua fako, vagono, treno. On povas chanjar anke sua lojeyo, t. e. pasar de una ad altra. Co nule signifikas, ke on alteras ta kozi o transformas li ; on livas li generale nealterita.

Inverse, *alterar* signifikas chanjar la naturo o qualeso di kozo (generale ad min bona).

1. La diskuto pri ca questiono esas nun klozita : N° 70-76 (Red.).

Permutar esas chanjar l' ordino di plura kozi, qui duras formacar kolekturo. Me *chanjas* mea vesti kande me desmetas uli e metas altri. Ma me *permutas* li, kande (sen metar li) me chanjas lia ordino en mea vesteyo. Me povas anke *chanjar* li, forsendante le olda e komprante uli nova : ico esas *substituco*, ma ne *permuto*, qua eventas nur kande la kozi restas identa. Kande on mixas ludkarti qui restas sempre sama, on facas nur *permuti* ; on *chanjas* li kande on prenas altra paketo de karti vice l'unesma.

Fine, ni konsiderez fotografero. Kande lu facis expozo, lu *chanjas* la plako, t. e. substitucas plako fresha a la plako expozita ; co eventas, sive turnante la (duopla) kesteto, sive *chanjante* la kesteto, t. e. substitucante ad ol altra kesteto en la kamero. Se lu havas aparato kun magazino, lu ankore *chanjas* la plako pos singla expozo ; ma lore la *chanjo* eventas per *permuto* di la plaki : la plako expozita pasas de avane ad dope ; la (12) plaki restas identa, tam longe kam on ne apertas la magazino ; li nur permutesas[1]. Kande la 12 plaki esos expozita, lore on *chanjas* li, t. e. substitucas a li 12 nova plaki. Nultempe eventas *kambio*. Eventus *kambio* nur se la fotografero irus che la plako-vendisto por *kambiar* plakobuxo (ne uzita) po altra ; o se lu kambius sua aparato po altra ; e c. Ma co esas komercal operaco, ne plus fotografala[2].

Dronto.

(VI, 528 ; VII, 42). Semblas preferenda **dodo** [DEFR], qua esas plu internaciona e memorigas L. *Didus ineptus*.

F. VEJMELKA.

Femno.

(VI, 531). Por la senco di J. BARRAL ni ja havas perfekte logikala vorto : *adultino*.

I. BAKONYI.

Garsonino.

(VII, 99). A me anke *garsonino* semblas posibla ed utila.

Posibla, pro ke garsono esas profesiono en qua trovesas homini.

Utila, pro ke, se, pro politeso, on *vokos* eli per la vorto *damʒelo*, tamen, kande on *parolos pri* eli, on bezonos lia nomo. Certe firmo ne anuncus en jurnalo, ke lu bezonas *damʒeli*, ma *garsonini*.

A. D.

Mekana.

(VII, 46). La diferanta opinioni expresita semblas a me tre atencinda e mem konkordiva. Nam on povus adoptar :

mekaniko : parto di la fiziko ;

**mekanik-ismo* : filozofiala doktrino ;

1. Tala permuto nomizesas *cirklatra*, pro ke l' ordino relativa di la kozi restas sama, quale se li esus ordinita sur cirklo. To quo chanjas esas nur l' *unesma*, e konseque la 2ª... til la lasta.

2. Pri *substitucar* e *vicigar* (nun *remplasigar*) videz III, 102 ; V, 283.

**mekanik-isto* : ciencisto qua okupas su profesione pri mekaniko;

**mekanik-isto*, o, se dusencajo posibla, **mekanikism-ano* : filozofo partisana di la mekanikismo;

**mekano* : movo koaktata sur preskriptita voyo;

**mekan-ajo* : aparato *mekanala;

**mekanaj-isto* : ordinara profesionisto okupanta su pri *mekanaji;

**mekan-isto* : teoriala profesionisto okupanta su specale pri *mekani;

mekanismo : nek doktrino, nek * mekanaja aparato, ma ensemblo di la *mekanajal relati, kun egardo a la dispozeso di la parti;

**mekanism-isto* : teoriala profesionisto okupanta su specale pri *mekanismi.

Dro A. Cotte.

Miaular.

Me propozas ica vorto por la specala krio dil kato. D. *miauen*, E. *to mew*, F. *miauler*, I. *miagolare*, S. *maullar* impozas la formo *miaul-ar*.

I. Bakonyi.

Remarko. — Me astonesas, ke ca vorto ne ja propozesis en *Progreso*. Ol esas (kom ne-oficiala) en nia kompleta vortolibri. Remarkez cetere, ke ol indikas nur un de la krii di la kato, qua emisas multa soni diversa (lu grondetas, grondas, mem vajisas quale infanto). Generale, on devas klasifikar la krii, ne segun l' animali, ma segun lia speco akustikala; altre on devus admisar preske tam multa vorti kam existas speci di animali.

Respondo. — Me asentas al akustikal klasifiko di soni, ma oportas koordinar omni a precipua animali, altre li esus tro abstraktita e desfacile komprenebla. To nule impedos uzar *un* onomatopeo por *plura* animali. Cetere *miaular* esas internaciona ed utila segun l' autori ipsa di nia vortolibri.

I. Bakonyi.

Quikar.

Me propozas ica D. E. vorto, (D. *quieken*, E. *to squeak*) por « brametar quale porkyuno ». Generale me opinionas, ke ni devas adoptar omna necesa vorti por la soni dil animali. Kp. *sternutar*, *grondar*, *aboyar*, *ululer*, *gluglar* (dindo), * *miaular*, e c.

I. Bakonyi.

Remarko. — Atencez la konflikto posibla kun l' adverbo *quik* e lua derivaji. Esas cetere justa, ke on devas havar verbi (plu o min onomatopea) por indikar la diversa (precipua) krii di animali e la diversa bruisi (ni havas ja *klakar*, *krakar*, *kliktar*, *tin-*

klar, e c.). Ma co devus esar la temo di sistemal e kompleta traktado.

Respondo. — Ta konflikto ne esas posibla. Ek *quik* (adverbo) derivas nur *quik-a*, ma * nevre verbo o substantivo. Or ek *quik-ar* derivos nur *quik-o*, *quik-eskar*, *quik-anta*, tale la konflikto esos neposibla. *Quik-ar* esas precipua sono e boneg onomatopeo.

I. Bakonyi.

Nevre.

Ni bezonas ica radiko pro la paraleleso : *omnatempe — sempre*, *nultempe — nevre*. D. *nie*, E. *never* impozas *nevre*, quan me propozas adoptar. I. Bakonyi.

Remarko. — *Nevre* ne tre similesas D. *nie*, nek plu multe D. *nimmer*. Pluse, se *sempre* esas avantajoza sinonimo di *omnatempe* (2 silabi vice 4), *nevre* havas min granda avantajo relate *nultempe* (2 vice 3). Ofte on bezonas insistar pri *nultempe*, e pro to ica vorto esas tre oportuna e tre klara.

Respondo. — Po ta un silabo minuse *nevre* havas plu granda internacioneso, kam *sempre*. Ultre me alegas la sinonimi *multatempe* ed *ofte*. *Nevre* havas sama avantaji, kam *sempre* ed *ofte*.

I. Bakonyi.

Oreliono, parotidito.

(VI, 603). Me agnoskas la justeso di Dro Popescu ed anke opinionas, ke on devas adoptar simpla vorto por la maladeso : D. *Feifeln*, E. *mumps*, F. *oreillons*, *ourles*, I. *orecchioni*, S. *parotidas*, *orejones*. Do me aceptas *oreliono*, qua permisas dicar *orelionala febro*, e c.

Dro J. Casares.

Remarkar, konstatar.

Inter la questioni linguala ofte tushita, esas ta di la signifiko dil verbo *remarkar*. Ol uzesas en du tote diversa senci. E to eventas ne nur en Ido, ma anke en D. e F.

« Me remarkas, ke pluvas » povas signifikar : 1. me vidas, ke pluvas; 2. me enuncas, ke pluvas. *Remarko* esas do ago sive di la okulo, sive di la voco. Esas evidenta, ke tala ambigueso ne esas tolerebla en linguo logikala.

« Me konstatas, ke pluvas ». Co povas signifikar, ke me extensis la manuo en la aero. Kande me sentas o vidas guto, me konstatas, ke pluvas. Ma se me enuncas mea observo, on anke dicas : me konstatas, ke pluvas. Qua esas nun la vera signifiko di konstato : kad la observo di la fakto od la enunco di la observita fakto?

L. v. P.

Respondo. — *Remarkar* esas justa nur en l'unesma kazo. En la duesma on devas dicar *remarkigar* : nam kande on facas « remarko » laute, co esas generale por *igar* altri *remarkar* la sama kozo.

Konstatar esas justa nur en l' unesma senco (certeskar pri la vereso di ula fakto, generale per percepto, observo). En la duesma on devas uzar *enuncar* od *asertar*.

Rezume, la dusenceso venas, en la du kazi, de misuzo di la vorti. Ma ca misuzo esas facile komprenebla: nam kande on dicas : « Me *remarkas*, o : me *konstatas*, ke pluvas », on volas reale « asertar, enuncar » *remarko* o *konstato* en l'*unesma* senco. Do la dusenceso esas nur semblanta, e venas forsan de simpla miskompreno.

Semlo, kiflo.

Mankas a ni vorti por la supera internaciona nocioni : D. *Semmel* e *Kipfel*: E. *rolls*; F. *pain blanc*, *petit blanc*; I. *sèmel*, *sèmelle* e *chifel*, *chifell*; Madyara *ʒsemle* e *kifli*; Serbo-Kroata *ʒemljicka*, e c. La prezenta *paneto blanka* esas F. idiotismo, nekomprenebla por altra nacioni. Me propozas *semlo* e *kiflo* (D.I.).

I. Bakonyi.

Siflar, sisar.

On demandas expliko pri la decido 862 (VI, 52), pro ke ol ne tote konkordas kun la propozi referita (IV, 350, 453). On adoptis *sisar* por signifikar la sono *sss...* o *fff...*, t. e. bruiso ne-muzikala, qua esas fonetike konsonanto. *Siflar* permanas, e signifikas la sono muzikala, kun alteso definita, quan produktas *siflilo*, t. e. orgen-tubo kurta e konseque akuta, o la siflilo di lokomotivo, e c. Lokomotivo *siflas* per sua siflilo, e samtempe *sisas* emisante vapore ek la kaldiero o la cilindri, tra robineti. On povas plear ario siflante, ma ne sisante.

Yen.

La S. traduko di L. *ecce*, Ido *yen* plufortigas la reflekti di la artiklo VI, 604. S. dicas *he aqui*, *aqui teneis* = vi havas hike, o *mira*, *mirar* = videz; e to konfirmas ke *yen* esas verbal kontrakturo. Pluse kande la S. frazeti equivalanta *yen* juntesas a propoziciono, oli prenas *que* o *como* (konjuncioni), ex. : *mira como parte el tren* = videz ke (quale) la treno departas.

J. Casares.

(VI, 604.) Me ne konsentas kun A. Dudouy pri *yen ke*, qua semblas a me F. idiotismo. *Yen* esas nek prepoziciono, nek verbatra partikulo, ma *interjeciono*. En Madyara *yen* = *ime*, e la mencionita frazi tradukesus per: *Ime a farkas* (yen la lupo) ed *Ime a tél érkeʒik* (yen la vintro arivas). On remarkez, ke la Madyara uzas en la du kazi egale *ime*, quale la *Latina* uzas *ecce* e la *Hebrea* uzas *hine*. Omno to justifikas la prezenta uzo di *yen*.

I. Bakonyi.

Remarko. — Interjeciono esas izolita vorto, qua equivalas integra frazo. Ma *yen* sempre juntesas a nomo o frazo, ol preske nultempe konstitucas frazo per su. Lua senco esas nekontesteble afina ad *videŷ* (D. *siehe da*): or se on darfas dicar: *Videŷ*: *la vintro arivas* (2 propozicioni), on darfas anke dicar: *Videŷ*, **ke** *la vintro arivas*. Do *yen ke* ne esas idiotismo.

Respondo. — *Yen la volfo* e *Yen la vintro arivas* esas gramatikale identa. L' unesma esas simple elipso, vice *Yen la volfo esas hike*. Kad on propozos uzar *yen ke* en la du kazi? Ma lore por qua uzesos *yen* ipsa? Ico pruvas la superflueso di *yen ke*. Me insistas, ke la distingo *voici* e *voici que* esas idiotismo, pro ke idiotismo esas omna distingo logikale nemotivizebla. Or supere me montris la logikal e gramatikal identeso di la du kazi, do la bifurko esas idiotismo. *Yen ke* esus tre komoda por Franci, ma desfacila, mem ne-lernebla bizantinismo a la cetera lingui, qui * nevre komprenus ta (ne-existanta) difero. Ni ne darfas tro-charjar nia linguo per reguli bizantina. Finale, se on deziras insistar pri *voici que*, tradukez ol per *videŷ ke*, qua postulos nul aparta regulo.

I. Bakonyi.

Remarko. — *Yen la volfo* ne esas elipso, nam ol equivalas precize : *Hike esas la volfo* (sen ula *yen*). Pluse, *yen la vintro* e *yen la vintro finas* nule esas identa gramatikale o sencale. La duesma frazo equivalas : *yen la fino dil vintro*. Or ni montras altraloke (p. 223), ke « *la fino dil vintro* » equivalas : « *ke la vintro finas* ». Do logikale on devas dicar : *Yen ke la vintro finas*.

Yen kelka remarki, de praktikala vidpunto, quin sugestas a ni du exempli recente trovita en Idista jurnalo :

« Yen l' anciena ludo-maniero | pokope obliviesis... »

« Yen la lenta e pezoza ludo di la mez-epoko | transformesis... »

Kande on komencas lektar ica frazi, til la streki vertikala pozita da ni, on necese kredas, ke la senco esas lore kompleta : « Yen l' anciena ludo-maniero ». — « Yen la lenta e pezoza ludo di la mezepoko ». Erste kande on atingas la verbo, on remarkas, ke on miskomprenis la *Yen*,... ed on devas preske lektar itere por emendar sua kompreno. Ica vera *dusenceso* suficas, segun ni, por necesigar e justifikar la *ke* en irga kazo.

Nam remarkez ico : la senco preske postulus la formo : « Yen *quale* l' anciena ludo-maniero... obliviesis... — Yen *quale* la... ludo... transformesis... » Do, se on ne uzas *quale*, on devas uzar konjunciono analoga, qua esas *ke*.

Inverse, on chanjus nek la formo nek la komencala kompreno se on dicus : « Yen l' anciena ludo-maniero, *qua* obliviesis... — Yen la... ludo..., *qua* transformesis... » pro ke en ica kazo *yen* duras « guvernar » la nomo, ne la propoziciono relativa qua

akompanas e kompletigas olu. Konkluzo : on uzez *yen* kande ol guvernas *nomo*, e *yen ke* kande ol guvernas prepoziciono [1].

Vortordino.

Omna remarki pri la vortordino enuncita VII, 161 konkordas perfekte kun la reguli pri bona stilo en la Cheka linguo.

F. Vejmelka.

Supreso dil sufixi en kompozita vorti.

Me deziras studiar la questiono : « Kad en la kompozita vorti on devas o nur darfas supresar l' afixi ? » (VI, 542).

Ta problemo multe agitesis dum l' unesma yari di *Progreso* ; ol nultempe recevis definitiva solvo. Ta nesolvo genitis anomalaji en nia linguo, e restas kom jeno por la Ido-kompozeri. Ne esos do neutila parstudiar omna elementi dil problemo, por preparar, se posible, kontentiganta solvo.

La *Gramatiko Kompleta* docas (§ 162) : « On esas dispensata uzar en kompozaji l' afixi qui esus necesa en derivaji ». On ofte remarkis ke la vorto *dispensata* ne esas preciza : kad on *devas*, kad on nur *darfas* ne uzar l' afixi ?

Pos la regulo, la *Gramatiko* donas exempli : « On *darfas* dicar *unokorno*, *tripedo*, *trimasto* ». To semblas interpretar la *dispenso* kon *segunvola* permiso.

Ni apertez la oficiala *vortolibri* ; ni trovos multa anomalaji qui konsequas del ambigueso dil gramatiko.

Ni trovas unaparte : *sam-centra*, *sam-tempa*, *sam-patra*.

Ed altraparte : *sam-geni-ano*, *sam-ide-ano*, *sam-land-ano*, *sam-religi-ano*, *sam-spec-ano*, *sam-civit-ano*, *sam-urb-ano*, *sam-stat-ano*, *sam-skol-ano*.

Ni remarkez, ke segun la maxim certa principi di nia derivado l' adjektivi *sam-centra*, *sam-tempa*, *sam-patra* implikas la substantivi *sam-centro*, *sam-tempo*, *sam-patro* ; quale konciliar olci kun *sam-gent-ano*, *sam-ide-ano*, e c. ?

Same *sam-gent-ano*, *sam-ide-ano*, e c., implikas l' adjektivi *sam-gent-ana*, *sam-ide-ana*... ne konciliebla kun *sam-centra*, *sam-tempa*, e c.

La vortolibri donas *qua havas bona humoro* = *bon-humora* ; ma *qua havas bona volo* = *bon-vol-oza*. *Bon-odoro*, *bon-faco*, *bon-veno*, *bon-vivo*, *bon-volo* indikesas kom signifikanta *bona odoro*, *bona faco*, *bona veno*, *bona vivo*, *bona volo* ; dum ke, de la senco atri-

1. Remarkez bone, ke la dusenceso hike alegita esas tote analoga a la dusenceso quan prizentus *dum* e *til*, se on uzus li kom konjuncioni sen *ke*. Ex. : « El esis joyoza *dum* la festo preparesis, ma trista *dum* la festo duris. » — « El esis quieta *til* mea voyajo decidesis, ma desquieta *til* mea departo desimperesis. » En singla kazo la manko di *ke* efektigas necese miskompreno. Ni emendis Esp. pri ca punto ; ni devas ne aceptar simila defekto en altra punto.

buita a *bon-humora*, on povas konkluzar nur *bon-humoro* = (ne *bona humoro*, ma) *ta qua havas bona humoro.*

La vortolibri donas *un-huf-ulo* (on dicus nun *un-huf-iero*), qua ne konkordas kun l' exemplo dil Gramatiko *uno-korno*, nek kun altra exempli dil vortolibri : *tri-korno, tri-angulo, tri-latero, tri-masto.* Altra signo di hezito : la vortolibri donas la precitita vorti kom kompozita, dum ke altra serio de vorti tote analoga *triciklo, tridento, triedro, trifolio*, donesas, ne kom kompozaji, ma kom radiki pruntita integre del vivanta lingui. Same la vortolibro donas *unikorno* kom radiko integra pruntita de ER., quankam lu donas *tri-korno* kom kompozajo.

Me transskribas texte ul artiklo dil vortolibro F.-Ido :

Contemporain (adj.) : *sam-tempa* ; (s. m.) : *sam-temp-ano.*

Kad to ne esas stranja eskarto de nia principi pri nemediata derivado ? To memorigas la Esp-ajo : *aveugle* (adj.) : *blinda* ; (s.) : *blind-ulo.*

Fine, la *Suplemento* F.-Ido donas *sexagénaire* = *sisdek-yara* ; *centenaire* = *cent-yar-oza*. Se on adjuntas, ke segun la Gramatiko *centenaire* = *cent-yara*, on darfas dicar, ke en ta parteto di nia vortifado regnas vera anarkio.

Me povus multe augmentar la listo de anomalaji, se me volus kolektar l' exempli quin on renkontras che la maxim bona autori. Ex. Sº Ostwald, l' ipsa autoro dil principo di *unasenc-eso*, ne uzas l' adjektivo *unasenc-a*, ma *unasenc-ala* (III, 130). Ma sufikas l' exempli oficiala furnisata dal vortolibri.

***

Yen la fakti. Ni nun examenez la principi, t. e. la motivi alegita por la supreso dil sufixi en kompozaji. La *Gramatiko* alegas du motivi :

« Oportas dicar *nacionala*, ma *internaciona*, nam la relato expresita per sufixo *al* esas analoga kam la relato expresita per prepoziciono *inter.* »

Ta aserto esas vera, nam

nacion-AL-*a* = *qua esas* — RELATIVA A — *naciono*
inter-nacion-a = *qua esas* — INTER — *nacioni.*

Ma ta aserto valoras nur por vorti quale *sub-mara, sub-tera, sen-hara, segun-vola*, to esas por vorti kompozita ek *prepoziciono* e substantivo. En ta kompozaji, nula sufixo esas supresata : *linguo internaciona* = *linguo inter nacioni; planti submara* = *planti sub maro* ; *kapo senhara* = *kapo sen hari.* En F. *international, sous-marin, souterrain, al, in, ain* ne pleas la rolo di sufixi ; li esas simpla adjektival finali, quale en *être* HUMAIN = *ento homa*, *personne* DIVINE = *persono Dea. Progreso* (V, 224) dicas tre juste, ke en *internaciona, submara*, e c., « l' adjunto di *-al-* alterus la senco ». Do dicante *internaciona* on supresas nula sufixo ; e ta

exemplo ne povas alegesar por justifikar *longhara* vice *longharoza*, *samtempa* vice *samtempana*, *centyara* vice *centyaroza*.

Restas l' altra motivo : « En kompozajo, la relato inter la du elementi esas variiva, ne expresata. Per lo kompozado diferas de derivado, en qua l' afixi expresas explicite la relato inter l' idei. *Konseque la difero inter kompozado e derivado, on esas dispensata* uzar en la kompozaji l' afixi qui esus necesa en derivaji ».

Kad ta argumento esas vera? No. Ton me volas parpruvar.

En kompozado on omisas (ne expresas) la relato *inter* la du elementi : *vapor-navo* = *navo* movata per *vaporo*; *ciel-arko* = *arko* en *cielo*; *dormo-chambro* = *chambro* por *dormar*. Ma en *long-hara* (*qua havas longa hari*), *sam-centra* (*qua havas sama centro*), *bon-humoro* (*ta qua havas bona humoro*), *tri-korno* (*to quo havas tri korni*), existas nula ligilo inter *hari* e *longa*, *centro* e *sama*, *humoro* e *bona*, *korni* e *tri*. La supresata (ne expresata) relato « *qua havas* » esas, ne inter la du elementi dil kompozajo, ma inter la tota kompozajo e la persono a qua on atribuas ol : (*longhar*)-*oz*-*a*; (*bonhumor*)-*oz*-*a*. On komparez

qua havas hari = *har-oza*
qua havas longa hari = *long-har-oza*
qua havas humoro = *humor-oza*
qua havas bona humoro = *bon-humor-oza*

Ta paraleleso montras, ke en *long-har-oza*, *bon-humor-oza*, to quo apartenas al kompozado esas ya *long-har*, *bon-humor*; ma *oza* esas exter la kompozado ed apartenas al derivado.

Lo aparos mem plu klare per komparo kun la sequanta exempli :

fosil-tereno = *fosil*-OZA *tereno* = *tereno* QUA HAVAS *fosili*
plum-vildo = *plum*-OZA *vildo* = *vildo* QUA HAVAS *plumi*
naz-tuko = *naz*-ALA *tuko* = *tuko* QUA RELATAS *nazo*
post-marko = *post*-ALA *marko* = *marko* QUA RELATAS *posto*.

En ica kompozaji on juste supresis la sufixo ; nam hike ol esas *inter* la du elementi, ol esas *ligilo*, qua ligas la determinanto a la determinato. Ol apartenas al domeno dil kompozado. Ol equivalas prepoziciono inter la du radiki : tereno *kun* fosili, vildo *kun* plumi, tuko *por* nazo, marko *por* posto. Tote same *ciel-arko*, *dormo-chambro*, *vapor-navo* povus vicesar da *cielal arko*, *dormal chambro*, *vaporal navo*. E to montras bone en qua kazo la sufixo apartenas a la kompozado e konseque povas e devas supresesar : t. e. kande ol esas *ligilo inter la du radiki* ; ma exter ta preciza kazo, la sufixo apartenas al derivado e konseque devas expresesar.

Ton bone komprenis P. DE JANKO (II, 653) : « Logikale ta sufixi esas uzebla kun kompozita vorti, *same kam* kun simplai ». E pro ke il deziras konservar *trifolia*, *unokorno*, e c., la logiko koaktas il postular, ke on darfez dicar *homa sento* vice *homala sento*. Nulo esas plu efikiva por demonstrar, ke supresar la sufixi pos kompozaji equivalas supresar li pos simpla radiki ; e ke *longhara pue-*

rino vice *longharoʒa puerino* esas la logikal equivalanto di *stona agro* vice *stonoʒa agro*. En la du kazi on supresas la relato inter la subjekto (*puerino, agro*) e l' atributo (*longa hari, stoni*) quan on atribuas a lu. En logikal derivado ta atribuo devas expresesar per sufixo : *oʒ*.

***

La konsequi di ta eroro quik aparas : *Vapornavo* esas *navo* ; *cielarko* esas *arko* ; *dormochambro* esas *chambro* ; *foŝil-tereno* esas *tereno* ; *naʒ-tuko* esas *tuko* (e to justifikas la regulo pri supreso dil ligilo en kompozado) ; ma *bonhumoro* ne esas *humoro*, *bonhumoro* esas *humoroʒo* ; *longharo* ne esas *haro* ma *haroʒo*, *trifolio* ne esas *folio* ma *folioʒo* (*planto havanta folii*), e c.

A ta teoriala desavantajo adjuntesas praktikala detrimenti. Tam longe kam on uzas tala formacuri kom adjektivi, la detrimento ne aparas. *Bonhumora, longhara, sampatra, samcentra* ofras senco klara. La desavantajo komencas kande on substantivigas li. *Bonhumoro* sugestas *bon humoro, bona humoro* ; *longharo, sampatro, samcentro* ne distingesas de *long haro, sam patro, sam centro*, qui tamen ofras senco tote diferanta. Uzez oli en la pluralo e la detrimento atingas sua maximo. Questionez parole personi ne avertita : Quon signifikas *longhari* ? Omni respondos : to signifikas *longa hari* (falsa tradukuro) ; nulu pensos pri la vera senco : *personi kun longa hari*. *Centyara* semblas klara ; *centyaro* anke, pro ke on ne povas deskompozar *cent yaro* ; ma *centyari* ? *sisadekyari* ? Malgre la vortolibro, omni komprenos *cent yari, sisadek yari*. Olim en artiklo me uzis l' adjektivo *quarkameniera* (*navo*) ; on korektigis ol ad *quarkamena navo*. To implikas la substantivo *quarkameno* analoga a *trimasto* : « Me vidas en ta portuo *trimasti* e *quarkameni* ». Kad la audanto adminime ne hezitos ? Kad probable lu ne komprenos : Me vidas *tri masti* e *quar kameni* ? *Triangulo, trilatero, triedro* semblas tre klara. Ma me defias facar parolala demonstro pri matematikal teoremo per ta vorti. Kande on audos *trianguli, trilateri, triedri*, on ne savos kad questiono esas pri *trianguli* o *tri anguli, trilateri* o *tri lateri, triedri* o *tri edri*. To esos perpetua kapruptilo, ofte ne desintrikebla. Ta konfundo ne eventas en nia lingui ube on distingas ex. : F. *triangles* e *trois angles*, E. *triangles* e *three angles* ; anke l' uzo dil nedefinita artiklo evitas la miskompreni : F. *des trois-mâts* (*trimasti*) e *trois mâts* (*tri masti*).

Per ta fakto, ke la detrimento aparas, ne en l' adjektivo, ma nur en la substantivo, on povas explikar ke la vortolibri, kande li bezonis tradukar adjektivi, supresis la sufixo : *samcentra, sampatra, bonhumora*, ma riestablisis ol kande li bezonis tradukar substantivi : *samcivitano, samideano, samlandano*... e mem donis kune *samtempa, samtempano*. Se on trovas substantivi sen sufixo, to eventas en kazi ube la detrimento aparas nur en la pluralo.

La vortolibri donas *tridento, trikorno, trifolio, triangulo, trilatero*; se la kustumo esus indikar la nomi en la pluralo e ne en la singularo, forsan la vortolibri ne audacabus propozar *tridenti, trikorni, trifolii, trianguli, trilateri*. La Gramatiko ne audacis propozar *un-korno* (tro komprenebla kom *un korno*), nek *unakorno*, ma *uno-korno*, insertante, por evitar la miskompreno, la litero *o*, di qua on ne vidas klare la justifiko.

La praktikala same kam la logikal konsideri duktas a la sama konkluzo : nur per eroro (tre exkuzebla en ta tempo), per falsa atribuo al domeno dil kompozado, on instituis la regulo supresar la sufixi pos la kompozita vorti. Logikale, on nek devas, nek darfas supresar li.

***

Kad nun me propozos riestablisar ta sufixo? Per tala propozo logiko havus plena satisfaco; ma esas prudenta explorar la konsequi praktikala di ta riestabliso.

La sufixo riestablisenda esus ofte *-ier* : *qua havas* (*karakterizata per*) *longa hari*, do *longhariera*. Or la sufixo *-ier* komencas per quaza konsonanto *i*; e l' akumulo di konsonanti eventos facile : *centyariera, samcentriera* [1].

La detrimento esas reala e pasable grava, ma on povas eskartar ol. On demonstris tre klare (VI, 594) ke la domeni di nia afixi kelkafoye mixas su an la limiti; li povas lore permutesar. La radiko a qua li aplikesas determinas lia specala nuanco. On povas do utile, vice *-ier*, uzar *-oz* kun lua maxim generala senco « *qua havas* ». *Longharoza, centyaroza, samcentroza* satisfacas la logiko e l' eufonio. Same *samideiero* (*karakterizata dal sama idei*) equivalas logike *samideano*; ma l' eufonio impozas *samideano*. Simile on ne dicus *sampatriera*, ma *sampatrala* (*dependanta del sama patro*) o *sampatrana* (*apartenanta al sama patro*).

Altra objeciono : la riestabliso dil sufixo longigas la vorto. *Samcentra, samtempa* pro lia kurteso esas min pezoza, plu « manuagebla » kam *samcentroza, samtempana*. Pluse la sorgo pri la justa sufixo selektenda adjuntas al tasko dil mento en la vortifado. A ta objecioni on devas respondar, ke li ne valoras plu por la kompozita vorti kam por la simpla radiki. *Stona agro* esas plu kurta, plu lejera e kustas min granda esforco kam *stonoza agro*; *kronar* kam *kronizar; tera surfaco* kam *terala surfaco* [2]. Ma la

1. La litero *i* povas pronuncesar kom vokalo e kom konsonanto (*y*), tote indiferente; do existas hike nula reala desfacilajo di pronunco [Red.].

2. Por ke nia adversi ne misuzez ica aserto kom « konfeso », importas memorigar da li, ke anke *lia* sufixi povus ofte supresesar por obtenar kurteso e « naturaleso »; on povus ex. dicar *pleni* vice *plenigi, perfekti* vice *perfektiji*; tamen nula Antido propozis ica simpligo alegante la principo di « suficho » [Red.].

precizeso, la klareso, l' evito di miskompreni esas po ta (tebla) preco. Telegramo klara de dek e du vorti esas plu chipa kam telegramo obskura ed eroriganta de dek vorti. Aparte ta objecioni en la boko dil Esp-isti valorus nulo. Li havas, quale ni, *samideano*, qua implikas la adjektivo *samideana*, e per plusa derivado *samideaneso*. Lia reprocho do rifalus sur vorto tote karakteriziva di lia linguo. Cetere ni uzas omnadie *samideano*, *samreligiano*, e lia uzado revelis nula desfacilajo, ecitis nula plendo; tamen li kontenas la sufixo, li esas plu longa kam *samcentroza*, *samtempana*, *sampatrala*, e c. Li do garantias lia facila uzebleso.

Me advenas a plu desfacila objeciono. L' internacioneso impozas ad Ido plura vorti sen sufixo: *triangulo* (EFIRS), *triciklo* (EFIS), *tridento* (EFIS), *triedro* (DFIRS), *trifolio* (EFIR); ta vorti sen sufixo semblas impozar simila supreso di sufixo en *tri-korno*, *tri-latero*, *tri-masto*, *du-masto*, *du-senca*, *cent-yaro*, *mult-hara*, *long-hara* e konseque en omna simila kompozaji.

Ta vorti esas nur 5 (exter eroro ed omiso), ed esus plu bona lasar oli kom (semblanta) ecepti exter la serio, kam fushar la tota serio por obtenar omnuba simetreso. Ta respondo povus aceptesar; tamen me ne saciesas per ol. Ta 5 vorti, quankam internaciona, genitus en la pluralo tre detrimentoza ambiguesi: *trianguli*, *tricikli*, *tridenti*... Ne suficas emendar la serio exter ta 5 vorti; oli anke bezonas emendesar.

Me remarkas, ke on evitis tre habile ta detrimento en analoga kazi. La vortolibro ne admisis *cent-folio* (*roso kun cent folii*), ma *centifolio*; lu ne admisis *uno-korno* propozita dal *Gramatiko*, nek *un-korno*, nek *una-korno*, ma *unikorno* (E. *unicorn*); lu ne adoptis *un-forma*, ma *uniforma* (EFIS). Ta vorti ne plus esas Idala kompozaji, li esas radiki pruntita integre del vivanta lingui; li esas tamen tam klare komprenebla, e li ne riskas genitar ambiguesi. On povus inquestar, kad ta procedo esas hike aplikebla.

Ma existas procedo plu simpla e tote universala: l' adopto di *bi-ciklo*, *bi-lingua*, *bi-manua*, *bi-peda*, *bi-punto* evitis la ambiguesi *du-cikli*, *du cikli*; *du-lingui*, *du lingui*;... *du-punti*, *du punti*. On povus extensar l' uzo dil sufixo *bi-* a *bi-masto*, *bi-senca*.

Se Ido posedus por la nombro 3 nomo distingita del prefixo *tri-*, quale lu havas *du* distingita de *bi-*, omna desfacilajo esvanus. Ma en la serio *mi-*, *mono-*, *bi-*, *quadri-*, *quinqua-*, *sexa-*, *septua-*, *okta-*, *nona-*, existas lakuno; mankas precize la prefixo *3-*. On propozis (IV, 716) *tris* o *tres* apud *tri-*. On havus lore *trianguli*, *tricikli*, *tridenti*, *triedri*, *trifolii*, *trikorni*, *trilateri*, *trimasti* e mem *triplani*, ne plus konfundebla kun *tris* (o *tres*) *anguli*, *tris cikli*, *tris denti*, *tris edri*, *tris folii*, *tris korni*, *tris lateri*, *tris masti*, *tris plani*.

Esas oportuna memorigar hike la paroli da L. COUTURAT (III, 3): « Ni *devis* admisar la prefixo *bi-*; se on uzus *du-*, on hezitus omnafoye. Pro la sama motivi qui impozas la prefixo *bi-*, semblas

necesa admisar la prefixi : *mono-*, (*tri-*), *quadri-*,... por la nombri en kompozaji ». On ne povas parolar plu juste : ma evidente la prefixo *tri-* apud la nombro *tri* ne esas plu efikiva remedio kam esus la prefixo *du-* apud la nombro *du*. La *Matematikal Lexiko* kontenas 21 vorti efikita kom klara per *bi-* e 9 qui restas ambigua kun *tri* : *triangulo*, *triedro*, *trifolio*, *trilatero*, *trilinea*, *tri-ortangula*, *tri-pola*, *tri-punta*, *tri-seko*. Esas do permisata regretar, ke *tris* o *tres* apud *tri-* eskartesis, ed esperar, ke ol future adoptesos.

On vidas, ke la praktikal objecioni kontre la riestabliso dil sufixo, o ne valoras, od havas remedio pronta. La konkluzo esas do : Propozo precipua : uzar sufixi en kompozaji tote same kam en simpla radiki [1].

Propozo acesora : distingar la nombro *3* del prefixo *tri-*.

***

Multa altra propozi facesis ; me devas kelkete traktar un de li (da F. Tournaire, II, 482), pro ke plurfoye *Progreso* retrosendis ad ol l' autori di nova propozi, quale se ol esus la maxim bona. Me opinionas, ke ol debas sua *suceso* a sua formulo tre logikala e tote ne kritikebla : « Per la soldo di du radiki simpla on formacas nova radiko nomizata radiko kompozita. Ca radiko kompozita esas submisata a la *sama reguli di derivado kam* la radiki simpla ». Me remarkigas, ke ta formulo esas identa a mea propozo. Tamen, pos ta tre justa formulo, la sama anomalaji duris, pro ke on missupresis l' unesma afixo di derivado, e tale fushis omna sucedanta derivi. En *lumiziveso* se on supresas l' unesma afixo *iz*, esus kontrelogika konservar a *lumiva* la senco di *lumiziva*, a *lumiveso* la senco di *lumiziveso*. Same, pro ke on omisis l' unesma katenmasho dil sucedanta sufixi, atribuante a *longharo* la senco di *longhar-oz-o*, on abutis a kontrelogika rezultaji :

Longharoza = *qua havas* (ne *longa hari*, ma) *homi kun longa hari*.

Por evitar tal eroro, on devas atencar, ke la kompozaji apartenas a plura serii diferanta.

En l' 1-esma la determinanto esas substantivo o verbo : CIEL-*blua*, DORMO-*chambro*, VAPOR-*navo* ; ta determinanto ligesas a l' altra radiko per prepoziciono, konjunciono od altra ligilo, qua desaparas en la kompozado : blua *quale* cielo, chambro *por* dormar, navo *movata per* vaporo.

En la 2-esma la determinanto esas *adjektivo* : BON-*odoro*, BON-*volo*, BON-*deziro*, BON-*faco*, BON-*veno*, BON-*vivo*, ALTA-*reliefo*, ALT-*estimo*, BAS-*parto*, BAS-*voco*, GRES-*poto*, GROS-*dekduo*, LIBER-*kambio*, LIBER-*penso*, MAL-*eduko*, MAL-*intenco*, MAL-*odoro*, MAL-*volo*, PROPR-*amo*... Evidente l' adjektivo ligesas al nomo sen ula mediato ; ed

1. Esas yusta memorigar, ke ta formulo unesmafoye enuncesis da J. M. Pivet (II, 13) : « Kun kompozata vorti on devos uzar sufixi *absolute quale* kun simpla vorti » ; tamen il eroras pri *triangulo*, admisante la falsa defino : *triangulo* = *tri anguli*.

en la kompozado, on supresas nur la finalo *a*. La senco restas *bona odoro, bona volo.... alta reliefo... basa voco... gresa poto... libera penso... mala eduko... propra amo.*

A ta du serii de kompozaji on devas aplikar la sama regulo di derivado. E la vortolibri donis bona exempli: *bas-voc-ulo* (on dicus nun *bas-voc-iero* o *bon-voc-oʒo*), *bon-vol-oʒa*, *bon-viv-anto*, *bon-fac-emo*, *liber-kambi-isto*, *mal-intenc-oʒa*, *mal-odor-oʒa*; anke: *bon-templ-ano*, *liber-pens-ero*.

Or nulu kontestos, ke *longa* esas adjektivo; do *long-haro* apartenas al 2-esma serio. On povas imaginar inter *long* e *har* nula ligilo, exter la finalo adjektival *a*. *Long-haro* = *longa haro*. Ma to ne esas motivo por supresar l' unesma derival sufixo, plu kam en *bon-vol-oʒa*, o *bas-voc-ulo*, o *liber-pens-ero*, o simple en *har-oʒa*.

Same *sam-centro*, *sam-patro*, *sam-tempo*, *quar-kameni*, *un-korno*, *un-huf-o*, e c. havas *adjektivo* kom determinanto e do apartenas al 2-esma serio. En lia kompozado nulo esas supresebla, exter (kande ol existas) la finalo *a*. La senco povas esar nur: *sama centro*, *sama patro*, *sama tempo*, *quar kameni*, *un korno*, *un hufo*. Ed a ta kompozaji kun ta senci on devas aplikar la sama derival reguli kam ad omna kompozaji: *sam-centr-oʒa*, *sam-patr-ala*, *sam-temp-ala*, *quar-kamen-iera*, *un-korn-iero* (preferinda esas *unikorno*), *un-huf-iero*.

***

Til nun me parolis quale se l' Akademio povus aceptar ula nova propozo. Me tre bone savas ke no; e me konservus por me ipsa mea reflekti, se, exter l' Akademial decido, existus nula moyeno remediar la malajo. Ma ta moyeno existas e lua propozo esos mea praktikal konkluzo.

La *Gramatiko* ne *imperas* la supreso dil sufixi, lu « *dispensas* » nur; lu lasas omni libera inter du sistemi: la *supreso* (qua pos experimento e reflekto trovesas erora) e la *nesupreso* (sola logikal procedo). Tote recente la *Red'* di *Progreso* proklamis lo ankore: « la supreso dil afixi esas nur *tolero*, *libereso* ». Ne uzez ta erorigiva libereso, ta detrimentoza tolero. Nultempe pluse dicez *longhara*, *taspeca*, *cadia*, *grandnombra*, expresuri ne justifikebla, quin on lektis tro longatempe; dicez *longharoʒa*, *taspecal*, *cadial*, *multa*. Vi esos samtempe konforma a la regulo ed a la logiko. Precipue nultempe substantivigez tala misformacuri. Ne imitez ta frazo: « *Bonstandi, eseʒ sokursema por ti qui sufras; nam vua bona stando...* » Esas tante facila dicar: « *Sani, eseʒ sokursema...*[1] ». E tale, sen nova decido, sen chanjo, sen violaco dil

1. Ad ica citajo komparez ta altra: « *Lia korpala bonstando afektas la stando di la tota naciono* » (VI, 571). En l' unesma, *bonstando* signifikas segun-regule « *bone standanto* »; en la duesma ol signifikas segun-logike « *bona stando* ». On vidas ke la supreso dil sufixi pos la kompozaji abutas al sama kontredicanta rezultaji kam pos simpla radiki, ex. en l'Esp-al verbo *dokumenti*.

diciplino, plena korekteso obtenesos[1]. Por fakte supresar *sa*, suficis permisar la paralela uzo di *lua*. Ni havas la *permiso* uzar la sufixi. Ni uzez li. Me esus tre felica, se ul autoritatoza voco voluntus konfirmar mea konsilo e posibligar lua suceso.

A. Dudouy.

Remarko. — La logikala konsideri dil autoro semblas tote justa, do aprobinda teoriale ed atencinda en la praktiko. Pri la formala questiono, ni interpretas la *Gramatiko* same kam Sº Dudouy en la lasta alineo : ol enuncas nur « dispenso », do darfo o tolero, quan on darfas ne uzar, se on trovas irga detrimento. Ol lasis apertita du voyi. du procedi, inter qui l' uzado e mem l' Akademio povos selektar. Advere, semblas a ni desfacila chanjar vorti tam komoda ed internaciona kam *triangulo*, *tripedo*, e mem *trimasto*. Ma altraparte *centyaroʒo* esas certe plu logikal e plu klara kam *centyaro* (quan on povus mis-komprenar kom *yarcento*). Tamen la dusenceso di *trianguli* (*tri anguli*) ne semblas tam timinda a ni kam a Sº Dudouy. La justa solvo esus adoptar prefixo diversa del nombro, quale on agis por la cetera (non unesma) nombri. E pro ke *tri-* esas nechanjebla kom prefixo, on devus riprenar *tris* o *tres*. On repulsis li (decido 881 ; VI, 53) kande on havis ankore l' anciena sistemo di nombrifado, qua obligus dicar : *tresdek*, *trescent*[2]. Ma nun kande on devus dicar : *tresadek*, *tresacent*, l' objeciono dil eufonio desaparas. Nur en l' anciena sistemo on havis avantajo konservar simpla nombro finanta per vokalo ed evitar la finalo *s* (ja existanta en *sis*). E por distingar plu bone *tri* de *sis*, on devus preferar *tres* a *tris*[3].

Omnakaze, la konsili finala di Sº Dudouy esas tote korekta, e singlu darfas sequar li sen chanjar ulo en la nuna reguli e sen vartar nova decido dil Akademio. La *libereso* quan la *Gramatiko kompleta* grantas pri ca punto, povas jenar nulu ; ma l' Akademio ne povus supresar ol ante ke l' uzado montris, kad ol ne esas utila en kelka kazi.

Sen-hara, sen-haro.

La antea diskutado da Sº Dudouy sugestas a ni la sequanta reflekto. Se l' adjektivi kompozita divenas dusenca per substan-

1. Restos advere la questiono pri *tri*. Ol esas acesora; cetere la sama procedo posibligas remediar ol provizore. Se on timas ambigueso uzante *trimasti*, la *Gramatiko* yurizas dicar *trimastieri*.

2. Ol esis chanjata erste en la cirkulero 30 (10 marto 1913) ; e la decido 881 venas de la cirkulero 29 (4 februaro 1913).

3. La injenioza konsideri di Sº D. sugestas expliko di la prefixi *mono-*, *bi-*, e c. qua konstitucas lia justifiko logikala. Li ne esas sinonima di *un*, *du*, e c.; li signifikas propre : *qua havas un*, *du*,.... Ex. : *mono-silabo* ne esas precize : « un silabo », ma : « vorto qua havas un silabo ». On interpretez simile *bi-pedo*, *quadri-pedo*, e c.

tivigo, la kauzo ne esas sempre la manko di ula elemento. Exemple, l' adjektivo *sen-hara* esas kompleta ; nula elemento mankas : *homo sen-hara* esas *homo sen haro*. Ni povas do substantivigar ol, e dicar : *sen-haro* ; ne nur *senhar-oĵo* o *senhar-iero* ne esas necesa, ma li esus neiogikal e nejusta. E tamen *sen-haro*, *senhari* povas esar dusenca, komprenesar kom *sen haro*, *sen hari*. Same *sen-laboro*, *sen-labori*, ed omna simila kompozaji (tre multa !)

Se on volus evitar omna posibleso di dusenceso en tala kazi, oportus, sive uzar specala sufixo equivalanta a *sen*, quale D. — *los*, E. — *less*, sive pozar la prepoziciono *sen* dop la substantivo, segun la propozo di Sº de Janko (II, 152) [1] : *har-sena* genitus *harseno*, *har-seni*, qui ne esus ambigua ; ma li esus... stranja e poke rikonocebla. Pluse on devus aplikar (logikale) la sama regulo ad omna prepozicioni, e dicar : *mar-suba*, *ter-ena*, *nacion-intera* ! Ma se on ne volas irar til ta extrema konsequanti (or nulu aprobis li o mem semblas pronta aceptar li), on devas aceptar la nuna sistemo, qua esas suficante klara e logikala, e qua genitas nula dusenceso *en la praktiko* [2].

Nomi di la konsonanti.

La propozo da Dro Liesche (VII, 91) semblas a me atencinda, e me aprobas la principo : la konsonanti afina devas havar nomo diferanta anke per la vokalo.

Lo postulesas ne nur da la bezoni dil cienco, quin il alegis, ma anke da ti dil vulgara uzado. Me memoras, ke en lando Germanlinguana, ye la pordo di mea hotelo, on parolis a me pri *portisto* (por querar mea bagaji) ; mea kunparolanto pronuncis tale, ke me audis *pordisto*. Pos kelka sekundi, me suspektis la miskompreno. Kun la sistemo di Dro Liesche, suficabus espelar por ekirar la dubo ; malgre la defektoza pronunco on savus per la vokalo kad la litero koncernata esas *d* o *t*. Ta moyeno ne existas en nia til-

1. On rilektez pri ca temo la tre saja artiklo : *Kompoĵo per propoziciono*, da Sº Jespersen (III, 402). Komparez l' artiklo da Sº Pivet pri la sama temo (I, 403).

2. Existas moyeno tre simpla evitar la dusenceso di *senharo*, *senhari*, se ol semblos ulfoye timinda : nome, uzar la vorto *homo*, e dicar : *senhara homo* (o *senharhomo*), *senhara homi* (o *senharhomi*). Pluse, se nula sufixo esas necesa por indikar *homo* (sengenra), ni havas la sufixi *-ul* e *-in* por indikar la homuli e homini rispektive. On povus do dicar tre bone, exemple : « La *senharuli* esas plu multa kam la *senharini* » (ma esas plu bona uzar *kalvo*, do *kalvuli*, *kalvini*.) On memorez bone, ke la derivaji e kompozaji esas generale *abreviuri* : on nule *devas* uzar li, kande li esas neklara o dusenca, ed en ta kazi on *devas* uzar la expresuri kompleta. Exemple, se *petrol-navo* divenas praktike dusenca, on devas dicar, svie *navo portanta petrolo*, sive *navo movata per petrolo*. Simile, se *senhari* esas dusenca, on devas uzar *senhara homi*.

nuna sistemo ; ta qua pronuncas *portisto* quale *pordisto*, transportus la sama mispronunco en la espelo : *pe, o, re, de...* nulo avertas pri l' eroro. En omna kazi ube on bezonas espelar, on havus profito per la propozita sistemo.

Semblas mem ke la quar literi *l, m, n, r* ne suficante distingesas per la propozita nomi : *el, em, en, er* ; forsan li povus plubonigesar segun la sama principo.

Kontre la nova sistemo, on ne povas alegar, ke ol komplikas la linguo : on povas lernar e praktikar linguo, sen konocar la nomi di la literi ; la justa loko por indikar li esas ya en la lasta alineo dil gramatiko.

Remarko pri un detalo : la defino, komuna a la du sistemi : « la sono dil konsonanto o digramo kun vokalo » esas tre logikala ed on devas ne eskartar de ol ; konseque *quu* (o *que*) esas la nomo, ne di la litero *q*, ma dil digramo *qu*. (Komparez *she, che*, nomi di *sh, ch*). La litero ipsa restas do sen nomo, ed on ne povas lektar laute la frazo : *q* sempre sequesas da *u*. Or esas necesa nomizar ta litero por espelar la propra nomi finanta per *q*, e precipue por lektar la ciencala formuli, en qui on uzas multa *q* izolita.

Pro ke en Ido vokalo ne povas sequar *q* sen *u* interpozita, la vokalo devus preirar en ta nomo. Forsan on povus adoptar *eq* kun la sono di *equaciono*, de qua on deprenus *uaciono* (= *ek*).

La neceseso formacar tale nomo logikala por *q* izolita, esas plusa motivo por chanjor (kande posibla) nia tilnuna sistemo [1].

A. Dudouy.

Pri la genro en la Malaya.

Ca linguo posedas tre poka substantivi qui expresas ipse la genero. *Bâpà* ed *âyah* (2 sinonimi) = patrulo ; *Amà* ed *ibu* (anke sinonimi) = patrino. *Lâki* e *swami* (2 sinonimi) = spozulo ; e *Bini* ed *istri* (anke sinonimi) = spozino. Ici esas preske omna tala vorti.

On montras la sexuo per adjektivi : *lalâki* = masla, e *parampûan* = femina, por la homi ; ed altra paro por la animali : *jântan* = masla, e *batina* = femina.

Do on dicas : *ôrang lalâki* = homulo, *orang parampûan* = homino ; *kâka lalâki* = fratulo plu olda, *âdi parampûan* = fratino plu yuna e. c. Same, *sâpi jantan* = bovulo, e *sâpi batina* = bovino e c. La cirkonflexo montras l' acentizata vokalo, la prelasta.

Kelkafoye on uzas *lalâki* e *parampûan* kom substantivi, ma ca

1. Forsan on povus (en la sama hipotezo) adoptar *ku* kom nomo di *q* (la nomo di *k* esante *ke*, e ta di *qu, que*) ; co esus plu « naturala » e min stranja kam *ek*, qua povus kelkafoye divenar dusenca [Red.].

uzo esas por altra skopo, e signifikas, prefere, la maskula karaktero, o la femina karaktero, e ne juste homulo e homino.

On uzas la sexuala adjektivi nur kande esas necesa distingar la sexuo. Tamen ca manko di genro en la parolo e skriburo nule genitas ambigueso.

La nuna Idala *-ul* ed *-in* semblas a me esar bonega e kurta solvuro di la questiono di genro en substantivi.

T. L. S.

Detrimento di la supersigni.

Un de nia amiki sucesis obtenar de revuo monatala l' inserto di serio de artikli e lecioni pri Ido *vice serio de lecioni pri Esp.*, quan ol anuncabis. Yen la motivo, segun letro di la redaktisto ipsa a nia amiko :

« S^o^ B... devis ya furnisar regulale lecioni pri Esp. Me komendis *specala tipi*; ma mea imprimisto ne povis uzar li, pro ke li ne havis la sama grandeso kam la lui. Unvorte, *existas mil detrimenti* » (sic!).

Kad ica atesto, pos tanti altra, desblindigos la « fideluloj », e montros a li la vaneso e la foleso di lia esforci por « impozar a la mondo » linguo *quan on ne povas imprimar?* Kad li ne devas renuncar lia neutila rezisto e adherar quik a la vera LI.?

Detrimento di omna extra literi.

(*Dedikita a prof. R. Brandt.*)

On memoras, ke ni insertis liberale letro da prof. R. Brandt en lua specala dialekto (VI, 415). E pro ke il insistis por ke ni « respektez » lua aparta ortografio, ni sucesis trovar che nia imprimisto (por la sono *sh*) la signo *ſ* (signo di integralo). Ma ni ne previdis la fatala konsequanto. Ne suficas *kompostar texto*: oportas pose *deskompostar* ol; or kande on deskompostis ta letro, la dicita signo konfundesis ad *f*, e pozesis en la fako di *f*. Rezultis de to, ke en la sequanta numeri ni trovis plurfoye ta signo vice *f*; e ni mustis korektigar ol sempre itere, til ke ta maledikita signo tote desaparis. Or en ta kurta letro ni uzabis nur 5 o 6 foye ta signo! Imaginez texto plu longa e tipi plu frequa (quale la supersigni en Esp.); to suficus por « infektar » la fakaro ed igar ol preske neuzebla pose! Nam : 1^e^ ne suficas havar la signizita literi, oportas lokizar li; or la fakokesti (F. *casse*) dil imprimisti havas definita nombro de faki, quin on ne povas multigar; 2^e^ la kompostisti generale ne savas la linguo; do, mem se li havus la faki necesa (quo esas *neposibla*), li mustus ofte, deskompostante, konfundar *c* chapelizita kun *c* simpla, e tale pluse; do pos kelka komposti e deskomposti la tipi esus tote intermixita e la fakaro

« fushita »; 3e la imprimisti imprimas generale altra linguo kam la LI., nome la nacionala linguo, e *co devos sempre eventar*, pro ke la LI. esos nur *duesma* linguo *stranjera por omni*[1]. Do, kande li volos, per la sama tiparo, imprimar altra linguo (sen supersigni, o kun altra signi, co esas tote egala), li facos necese sennombra kulpi (ex. pozante *c* chapelizita vice *c* simpla), e co tedos balde lia klienti, obligata per to facar multa neutila korektigi (quo augmentas tre remarkinde la kusto dil imprimado). Do li deskontentigus e perdus sua klienti por la plezuro e honoro imprimar Esp.! Yen quon ne konsideras la revema Maestro, e quon sorgas ne dicar la « praktikala » homi qui guvernas ed explotas lu.

Praktikala konkluzo : ni ne plus facos ad irgu la komplezo quan ni facis a So Brandt e ni mantenos ferme e sen ecepto ica paragrafo di nia *Regularo* : « 7. *Nula artiklo esos insertata, qua postulos por imprimesar altra tipi kam la literi dil Angla-Romana alfabeto* ». Ni profitis ica okaziono por *pruvar* a So Brandt (ed a la cetera fantaziema filologi, qui imaginas mondolingui kun irga *extra* literi), ke ca regulo ne esas arbitriala postulo da ni, ma absolute necesa kondiciono di irga LI. vere « praktikala » e *praktikebla*.

Esperantulo.

« On savas, ke segun la gramatiko kontenata en la *Fundamento* di Esp., on devas uzar avan la verbo la expresuro[2] *antau ol* por indikar tempo-relato inter du standi od agi, ex. : *antau ol ekdormi... antau ol mi forveturos...* »

Tale parolas l' Esp-ista oraklo en *Oficiala Gazeto* (25 jan., p. 154). Ma lu quik pose pozas ica questiono nediskreta, neprudenta (nam ol esos aparo di kritikema mento en Esperantuyo, ube nur la dogmato devas regnar) : « Pro quo *ol?* » Yen la sagaca respondo di la prezidanto dil Esp. Akademio :

« La konjunciono *ol* indikas komparo, relato... Or *antau* havas tote la sama senco kam *pli frue*, ex. : *Li venis antau mi.* Do

1. On komprenas nun, qua esas la relato inter la stulta utopio di la « linguo vivanta di populo vivanta » e la tre real interesti di la Esp-ista imprimisti : Esp. bezonas *aparta* imprimerii qui laborez *exkluzive* por Esp., exakte quale por *aparta* naciono havanta sua *aparta* linguo. E pro to on defensas tante akre la supersigni: nam li protektas la *monopolo* dil imprimisti e konseque dil editisti! Kande la Esp-isti enuncas la superba e ridinda espero e postulo, ke « omna imprimerii di la mondo posedos uldie la Esp-ala alfabeto », li simple oblivias, ke la LI. esas nur *duesma* linguo, do tote acesora ed acidentala por l' imprimisti di singla naciono!

2. La neeroriva autoro uzas la vorto *esprimajhon* : ma ol signifikas la kozo (ideo) *expresata*, e tote ne l' *expresuro* ipsa!

« tute nature kaj logike » (!) *antau* postulas pos su la konjunciono *ol*, same kam *pli frue*[1] ».

La kompetentega Moshto eroras, e mem duople: 1e *antau*, prepoziciono, nule equivalas *pli frue*, qua esas adverbo, ma *pli frue ol* (plu frue kam); do ol kontenas ja en su l' ideo di *ol*. E la pruvo esas, ke on dicas : « Li venis antau mi » (e ne : *antau ol mi*), paralele ad : « Li venis *pli frue ol* mi ». Do l' argumento di Sº Boirac valoras nulo. On vidas tale, quante « natural e logikala » esas ta Esp-ala kustumo! 2e Se *ol* (nia *kam*) esas necesa por omna kompari, pro quo on ne uzas ol en altra komparanta frazi, ex. : Il venis samtempe kam me (Li venis samtempe *kiel* mi) ? Il esas tam granda kam me (Li estas *tiel* granda *kiel* mi)[2]? Do ne esas vera, ke en Esp. *ol* esas necesa en omna kompari.

Pluse, se *antau* implikas komparo, *post* anke implikas ol ; pro quo Esp. ne dicas *post ol*, ma, o *post* simple, o *post kiam* ? Yen la questiono quan Sº Boirac pozas... e ne solvas. Od inverse : se *post kiam* esas justa, pro quo on ne dicas anke : *antau kiam?*

La respondo esas sempre la sama : Pro ke la Maestro e la « bona autori » dicas tale, e dicis sempre tale, de la komenco : « Drº Zamenhof sempre uzas *antau ol*, e lua exemplo esas sequita[3] da preske omna Esp-ista autori ». Ca motivo suficas, kad ne? en la santa eklezio !

Ma pro quo nula autoro uzis til nun *post ol*, e mem nulu « pensis ad ol » (quankam to esis tote « natural e logikala » !)? Pro quo « on inventis (*elpensis!*) *post kiam*, quaze ne memorante la ja existanta *antau ol*, nek atencante la necesa relato inter *antau* e *post?* » Kruela enigmato... e danjeroza kuriozeso ! Nam ol duktas Lia Moshto ad ica kompatinda konfeso :

« *Forsan la kauzo esas, ke la unesma autori en Esp. esis precipue Slavi*, qui sentis la bezono havar specala expresuro pri *antau*, ma nule sentis ta sama bezono pri *post*. » On ne povas dicar plu klare : Pro ke la Maestro e la « bona autori » transportis krude, naive en la komencanta linguo la idiotismi di sua matrala linguo, e ke la ceteri imitis li sklave, por sequar l' exemplo di la « bona autori », unika normo di la linguo netushebla, cetere sakrigita por sempre en la *Fundamento* !

Konkluzo : on ne povas aplikar ad Esp. la minim kritikema spirito, la minim *logikala* rezono, sen deskovrar lua defekti, e

1. Kulpo pri akuzativo : « konsekvencoj, *kiuj* estas interese rimarki ». On devis dicar *kiujn!* Sive ca kulpo esas da Lia Moshto ipsa, sive ol esas da la redaktisto dil jurnalo, ol montras, quante l' akuzativo esas desfacile uzebla, mem da ta kompetentega siori!

2. La « logiko » postulus adminime : « *tiom* granda *kiom* mi », nam *tiom*, *kiom* relatas la quanteso, e *tiel*, *kiel* la qualeso. Yen quante valoras la « logiko » en Esp. !

3. Ed ankore *sequata*, Via Moshto!

revelar ad omni lua idiotismi! L'unika posturo konvenanta e prudenta, avan la santa *Fundamento*, esas la humila e blinda adoro, kun manui juntita ed okuli klozita.

Se Lia Moshto degnus studiar Ido, o nur reflektar un instanto, vice jurar segun la paroli di la Maestro, lu savus, ke *omna* prepoziciono genitas konjunciono per adjunto di *ke*, pro ke propoziciono subordinata (komencanta per *ke*) equivalas *substantivo* od *infinitivo*. Exemple :

Il departis ante mea arivo equivalas :
Il departis ante ke me arivis;
Il arivis pos mea departo equivalas :
Il arivis pos ke me departis;
exakte same kam :
Il anuncis sua arivo equivalas :
Il anuncis ke lu arivos; o :
Il venis por manjar equivalas :
Il venis por ke lu manjez.

Existas nula « komparo » en tala frazi, do nula bezono di la prepoziciono *ol*. Esas absurda dicar : *antau ol ekdormi*, kande on dicas simple : *antau mi* : nam infinitivo ne plu bezonas *ke* o *kam* kam substantivo. E la du « sistemi » inter qui Lia ciencoza Moshto hezitas (*antau ol, post ol*; *antau kiam, post kiam*) esas egale kontre-logika : nam on devas simple dicar : *ante ke, pos ke* [1]. Yen l'avantaji di regulo generala, logikal e klara super la famoza « *normo* » dil Esp-isti, qua esas l'*uzado* di la bona autori e lua sklavatra imitado. *Magister dixit!* E pro to on trovas en l'ortodoxa gramatiki reguli quale ica : « Nur tri prepozicioni darfas uzesar avan infinitivo, nome : *antau ol, anstatau* e *por* » !

KRONIKO

Kongreso por la Linguo internaciona.

(*Luxemburg, septembro 1914.*)

La *Kongreso por la Linguo internaciona* (Ido) en Luxemburg eventos tre probable en la unesma semano di septembro 1914. La chefa laborala dii esos la 6, 7 ed 8 septembro, e la du sequanta dii esas rezervata por exkursi en la bela lando Luxemburgia.

1. Pro la sama motivo on devas uzar *ke* pos *til* e *dum*, kande ca prepozicioni divenas konjuncioni, t. e. « guvernas » tota prepoziciono, quankam ico povas semblar stranja o neutila a ti qui ne ja aquiris la logikala spirito di Ido, e qui tentesas imitar en ol sua propra linguo. Ex. : *Restez hike til mea riveno*, o : *... til ke me rivenos*; *... dum mea voyajo*, o : *... dum ke me voyajos*. Omno to rezultas de la sama regulo. Komparez ta simpleso ed uniformeso (kondiciono di maxima facileso por omni) a la kaprici ed idiotismi dil « uzado », qua sola regnas en Esperanto!

Ek cirkulero di la sekretario dil Uniono (26. 3. 14) ni extraktas la sequanta informi :

On propozis du programi di laborado : l'una vizis kompleta kurso pri la LI.; l'altra vizis kursi pri diversa ciencala temi traktenda *en Ido*. Fakte on havos kombinuro di la du programi. Ja nun on havas listo de 12 diskursonti kun 16 diversa temi :

I. *Temi pri la linguo internaciona.*

1. Sº de Beaufronti : La LI. ne povas esar la latina, ma devas esar nov-latina;
2. Sº de Beaufront : La LI. e la katoliki (por katoliki) :
3. Sº Peus : La perfekta linguo;
4. Sº Peus : Ido en voyajo ;
5. Sº Drº Liesche : Paralelo inter la developado di la lingui naturala e la developado di la LI. (kun projektala imaji);
6. Sº Ahlberg : La polico e la linguo internaciona;
7. Sº prof. Koopman : La fundo di la moderna movado por la linguo internaciona;
8. Sº Schneeberger : Komparo inter Ido ed Esperanto (kun projektal imaji) ;
9. Sº Schneeberger : Ido-stenografo (Stenido) (kun projektal imaji) ;
10. Sº Schneeberger : Labori ed intenci dil *Asocio por la Fondo di Kontoro por la linguo internaciona.*

II. *Generala temi praktikala e ciencala* :

11. Sº prof. Lorenz : Kemiala doci da acendata kandelo (kun experimenti) ;
12. Sº A. Populus : « Reda Kruco » ed internaciona hospital-organizuri;
13. Sº Drº Hermann : Rasala higieno;
14. Sº L. de Guesnet : Moderna organizo di komercal kontori;
15. Sº Drº Schrag : Pedagogiala temo;
16. Sº Drº Sten Lijedahl : Maxim bela vidindaji di Suedia.

Tre probable on anke askoltos diskurso pri Luxemburgia kun projektal imaji, ed altra diskursi certe ankore anuncesos.

Tale la programo por 3 dii ja esas preske kompleta, precipue se pos kelka diskursi eventos diskuti, e se on rezervas adminime un posdimezo e vespero por specala asembli di nacionala o fakala organizuri.

Ja plu kam 50 exterlanda samideani anuncis sua intenco asistar la kongreso, quankam on facis til nun nula publika propagado e ne aranjis oficial enskribado. Segun la maxim probabla indiki, la kongreso eventos ye la komenco di septembro, e duros oficiale 3 dii, pos qui eventos exkursi en Luxemburgia.

Ni do invitas nia samideani facar omno posibla por asistar la kongreso, ed enskribar su maxim frue che Sº Hever, avenue

Baumbusch, 75, Luxemburg. La karto di kongresano kustos 5 franki.

Ti qui deziras facar diskurso o diskurseto esas pregata avertar pri lo la sekretario dil *Uniono* (Sº SCHNEEBERGER), indikante maxim precize la temo traktota.

Ne disipez energio!

Samideani! Semblas a me necesa, ke ni diskutez pri la organizo di nia Ido-jurnalaro e revuaro. Esas absolute necesa, ke ni ne disipez energio. Me opinionas, ke ni bezonas la yena revui e jurnali :

1. *Progreso*, kom central organo di nia tota movado e specal organo dil mondolinguala cielo.

2. La komunikala parto di *Progreso* esez, quale ja nun, editata aparte por ti qui ne deziras *Progreso* kompleta [1]. Me propozas la nomo : *Movado*.

3. Me deskonsilas aparta nacionala revui. On preferez komunikar omna novaji a la « Movado ».

La nacionala federuri havez nur tre mikra informili, qui nur poke kustez. La nacionala federuri spensez sua pekunio prefere por propagili e vendez lernili e libri.

Altra aparta jurnali esas rekomendinda nur por aparta rondi de homi. Exemple la « katolika Idisto » e l' « Internacionisto » esas organi, di qui la aparo povas esar bone motivizata. E se future altra aparta grupi de homi fondos por su internaciona organo, on ne povas blamar lo.

Ma on evitez fondar aparta jurnali sen bona fundamento, ed on same evitez fondar generala nacionala jurnali, vice qui omna la internaciona revuo « Movado » povas ecelante efikar. La Idisti dil mondo lektez en lia jurnali sempre nur Ido!

La nacionala federuri publikigez en nacionala linguo nur propagili, e li vendez lernili e libri. Ma ultre lo li sorgez, ke Ido aparez en nacionala revui e jurnali. E semblas a me maxim bona aparigar Ido kom tradukuro apud nacionala texto, quale me ipsa nun facas en la « Monistisches Jahrhundert » (Monistal yarcento). Anke bilingua libreti pri interesiva temi semblas a me tre utila.

Nulo esas nun por ni plu utila kam mikra Ido-verketi.

H. PEUS.

Brioni.

Proxim la Austriana urbo e militala portuo *Pola* esas situita tre konocata insulo *Brioni*. Ita insulo esis ante poka yari nur dezerto plena de arbusti ne transirebla e plena de febro (malario).

1. La *Suplemento* ne esas « editata aparte » kom nedependanta jurnalo; ol esas nur « suplemento » di la sep jurnali qui konvencionis pri l' aranjo definita (VII, 51-53) e la aranjo povus modifikesar nur kun la konsento di ta jurnali. (RED.)

Per la nefatigebla laboro e sorgo di Sº KUPELWIESER, posedanto di l' insulo, ica esis komplete salubrigita e liberigita de febro. Ol esas nun quaze paradizo, vizitata da multa stranjeri, qui volas kelkatempe repozar en bona klimato. Ke la klimato vere esas tre temperata ton pruvas, ke la konocata bestio-edukisto HAGENBECK povis instalar ibe edukerio di struchi, simii ed altra sudala bestii. Ultre la insulo kontenas anke tre interesanta Romanala antiquaji. En ica insulo aparas specala jurnalo *Brioni Insel-Zeitung*, editata da la administranto. Per la mediaco di Sº KUPELWIESER, fratulo di la posedanto, qua esas Idisto (membro di la Idista societo *Progreso* en Wien) nun publikigesas artikli en Ido, qui lektesas da la multa vizitanti ed anke da oficisti di la navi, qui servas ad la trafiko inter la insulo e la kontinento. Ni esperas, ke to esos utila ne nur por la frequentado di la insulo, ma anke por la propagado di nia linguo.

Budapest.

Ye 3-esma marto fondesis « *Uniono di la linguo internaciona Ido* ». La chefaro elektesis sequante :

Prezidero : Prof. F. SCHULEK, profesoro di konstruktado en Politeknikal Universitato.

Vice-prezidero : Drº barono Zs. de SZENTKERESZTY, docanto di Ido en Politeknikal Universitato.

Sekretario : I. BAKONYI.

Komitato : Prof. Drº I. FERENCZY, profesoro di literaturo en Politeknikal Universitato ; prof. Drº P. DIENES, privat-docento di matematiko en Ciencal Universitato ; prof. Drº L. STEINER, privat-docento di astronomio en Ciencal Universitato ; Drº V. DIENES, autorino-filozofo ; Drº S. TILLINGER, instruktistino ; M. BABITS, poeto-autoro, gimnazial instruktisto ; M. PAL, religial instruktisto ; Drº I. SZÉKY, gimnazial instruktisto ; Drº E. KRONBERGER, gimnazial instruktisto.

La Ido-kolegio en Politeknikal Universitato komencis la duesma semestro kun 32 askolteri, ultre asistas profesori F. SCHULEK, I. FERENCZY, D. KÖNIG, L. STEINER e P. DIENES.

Ye 2-esma marto Sº A. LANTOS, studento di medicino, diskursis pri Ido en *Galilei Kör* (*Klubo Galilei*), klubo di liberpensera studenti en Budapest. Quik pose il komencis kurso.

« *Husẓadik Sẓázad* » (*Duadekesma Yarcento*), revuo di sociologio, insertis l' eminenta diskurso facita da Prof. Drº P. DIENES en « *Társadalomtudományi Társaság* » (*Sociologiala Societo*) pri « *La problemo dil artificala mondolinguo* ». Kp. Bibliografio.

I. BAKONYI,
sekretario.

Göteborg (Suedia).

Världsspraksforeninger Ido ed *Arbetarnas världsspraksforening* invitabis la publiko por audar ye 12. 3. 1914 diskursi pri *Ex-*

pozo di la mondolinguo-ideo, da Sº K. L. Larsen e *La laboristi e la mondolinguo-ideo* da Sº E. Rosen.

L' audantaro dankis per vivoza aplaudi.

La chefo dil hikala Esp-isti, qua asistis la kunveno, deziris parolar pri « Ido od Esperanto ». Quankam la kunveno ne devis traktar ca kozo, on konsentis. Ma il recevis tala respondi, ke il certe ne deziras multa tala kombati. Pose il dicis, ke on ne devas kombatar avan la nesavanta publiko. Ni dicis lo antee. Ma lo divenis bona experienco a ca esperantisto. La kunveno esis vinko ad Ido.

K. L. L.

Graz.

Ye la 17 marto 1914 eventis general asemblo di la *Ido-societo*. La prezidanto di la societo konocigis la regretinda demisiono di la tre meritoza sekretario Sº mediko Dº Ignaz Hermann (pro pure personala motivi). Vice Sº Dº Hermann la societani elektis unavoce kom sekretario Sº militistala supra administristo Edmund Bereiter (Eduard Richtergasse 9, Graz).

Samtempe la general asemblo expresis sua sincera regreto pri la demisiono di Sº Dº Hermann e votis a lu danko pri ilua sucesoza ed imitinda agemeso.

Pos l' elekto la prezidanto di la societo facis diskurso pri la recenta fazi dil Idala movado.

Grenoble.

Nia devota samideano F. Sonnier, instruktisto, facis diskurseto, ye la 13 marto, en la *Société dauphinoise d'Ethnologie et d' Anthropologie*, pri komparo inter lokala dialekto, Esp. ed Ido, per sama texto. Asistis cirkume 40 personi instruktita e savema; inter li kelka Esp-isti. Sº Sonnier montris la supereso di Ido ad Esp. Nulu diskutis o kontredicis lua aserti. E la maxim multa asistanti semblis kontenta konoceskar Ido. La diskurso esis anuncata en la lokala jurnali. Ol esos publikigata en la *Buletino* di la Societo.

Köbenhavn.

La 10 marto Sº injenioro Gjerulff facis diskurso en la *Kemiala Societo* pri la LI. Pos motivizir sua diskurso per ke la Dana kemiala societo recente havis okaziono audar un ek la grandi dil kemio deklarar entuziasmoze, ke la endukto di LI. esus grandega progreso e por la cienco e por la kulturo, Sº Gjerulff donis kompleta expozo di la strukturo di Ido. Sur granda kartono la diskursero facabis rezumo di la gramatiko, ed akompanis ol per plu detaloza expliki. Tre klare la parolanto montris, quante urjanta esas L.I. anke por recensi di omna kemiala verki e verketi, anke quanta disipado di laboro eventas per tala recensi en 10 o 12 lingui.

Pos expozir sucedante la diversa posibla solvi por L.I., Sº Gjerulff acentizis la principo di tala linguo : « la maxim facila linguo por la maxim multa homi » ; expozis la historio di la *Delegitaro* ; la precipua reformi qui duktis ad Ido ; la granda verko *Histoire de la Langue Universelle*, same kam *Weltsprache u. Wissenschaft*. Fine il traktis la questiono pri la ciencala nomenklaturo generale e la kemiala specale ; definis la relati inter la vorti, la derivado segun la logikala principi aplikita en Ido, e donis multa exempli per qui Ido prizentesis kam linguo aplikanta la principo di unasenceso.

Ante finar sua tre interesiva e detaloza diskurso, Sº Gjerulff invitis sua kolegi en la kemiala societo adherar ad la laboro por Ido. Il dicis : « Vi devas nultempe publikigar ulo sen ajuntar kurta rezumo *en Ido* di la kontenajo kun la maxim grava rezultaji. Tamaniere la linguo divenos por vi manuagebla e ne-kareebla utensilo ».

La asistantaro varme dankis ed aplaudis la diskursero, e pozis ad il pri la tota problemo diversa questioni, qui pruvis vera e vivaca intereso. Gunvar Mönster.

Mitau.

Ye la 11 marto eventis la yaral asemblo dil societo Defirs. La pasinta yaro esis yaro di asidua laboro e seguna sucesi. De 79 la nombro dil membri kreskis a 133. Facesis sucesoza kursi, diskursi e praktikala vesperi. Aranjesis mem grandioza Bazarolotrio. Per omna to l' Idista movado bone esas konocata dal lokani. Recente, ye la 14 marto, la societo aranjis anke sua unesma spektaklo. Che la kaseyo disdonesis gratuite multa Idaji diversalingua.

En la chefaro elektesis : Sº Jan Svilpe (Liteynaya 70), prezidanto ; Sº Martin Kuhlup, vice-prezidanto ; Sº Jan Sirne, sekretario ; Sº Adolf Stabul, vice-sekretario ; Sº Jakob Kress, kasisto ; Sº Arved Rateniek, vice-kasisto ; asesori : Sº Joseph Dannenberg e Dlo Olga Lahz ; bibliotekero : Sino V. Ozollapa-Spuris.

La bilanco dil pasinta yaro prizentas plu kam 1500 rubl. Ni esperez, ke la florifo dil societo avancos mem plu sucesoze en la yaro tante promisiva por nia belega linguo ipsa.

Mencioninda esas pluse, ke nova lokala firmo pri konstrukto di bicikli nomizis su « Idano » e tale stampizas omna sua fabrikuri.

Stassfurt.

La 13 marto nia samideano Sº W. Einecke facis diskurso kun projekti pri l' *Evoluciono di la LI.* en la Societo dil Employati ; on invitabis anke la membri di la tri societi di komercal employati dil urbo. La diskursanto expozis la neceseso di LI., e di LI. artifical e neutra. Il montris la progreso quan la LI. facis « de Volapük tra Esp. til Ido » ; la internacioneso di nia linguo e di

omna lua elementi. Pose membro dil Ido-klubo facis en Ido diskurseto, qua esis quik tradukata ad la D. Ca experimento semblis multe interesar e mem astonar l' asistanti. (Segun *Stassfurter Zeitung*, 17 marto).

Torino.

La 12 marto en la saloni di la skolo *M. Coppino*, komencis l' anuncita triesma Ido-kurso, por la lernanti di la vesperala primara municipala skoli; 23 skolani partoprenas ol reguloze (lundio e jovdio vespere).

Sioro Prof. Giuseppe Arietti, direktisto dil sama skolo, komencis e duras facar persone kurso pri Ido, por la skolani di la 5ª e 6ª elementala klasi (saturdio jorne).

Ula Torinana Idisti rezolvis fondar agema grupo, en marto; pos kelka kunsidi grandanombra laboristal grupo formacesis. La direktanta komitato esas : prez. Sᵒ Costantino Bianchi; sekr. kas., s-ulo Carlo Borello; kons., s-uli Vaccarino, Bermano, Forzano. Lua nomo esas : « *Amikaro Ido-grupo* », Corso Oporto 12 (en la palaco dil Labor-Chambro). La grupo decidis aranjor balde kursi, e ja komencis sua sundiala promeni en la cirkumajo di Torino por propagado ed exerco pri la linguo; la partoprenanti devas parolar nur Ido.

La 24 marto vespere, en la domo di yunala kulturala societo « *Borgo Vittoria* », facesis diskurso por la LI. koram 70 societani. La direkteraro decidis unanime abonar kelka Ido-jurnali por la societo e komencar en sua saloni Ido-kurso por la membri.

Grava « suceso » di Esperanto.

La Esp-isti sempre fanfaronas (por trompar la publiko) pri lia « sucesi » en la skoli di diversa landi e gradi, e sempre anuncas la balda tempo en qua la « kara lingvo » esos oficiale aceptata en omna skoli di la mondo. Yen dokumento qua esos forsan apta por kalmigar lia entuziasmo, e qua permisos omnakaze a nia amiki refutar lia senmezura fanfaronado. Ol esas oficiala *dekreto* di la guvernerio di Saxonia, sendita a l'inspekterio di la skoli dil distrikto Dresden [1], kom respondo a demarsho dil la *Societo dil instruktisti Saxona Esp-ista* (21 dec. 1913), por enduktar Esp. kom *fakultativa* materio en la skoli primara. La respondo esas *formala refuzo*. A l'argumento dil utileso praktikala di Esp. por diversa profesioni on respondas, ke la furnisado di konoci specale utila a la profesionala vivo devas lasesar a la *privata* docado, e ne povas enirar la docoplano di la publika skoli sen danjero « disipar la forci ». Ni citas nun texte la fino [2] :

1. Sideyo di la su-dicanta « *Instituto di Esperanto* », e nomizita da la fanatiki « *la fortreso di Espᵒ* » (*La Revuo*, aprilo 1914, p. 375).

2. Segun *Volksstimme*, 19. 3. 14.

« *Fine la ministerio ne volas lasar sen menciono, ke apud Esperanto recente Ido anke pretendas aquirar valoro kom linguo helpanta. Quankam la nova formo, kom plu yuna, esas nuntempe fore dop Esperanto en sua difuzeso, ol esas tamen favorata decideme da ciencisti qui antee esis adheranti di Esp. On ne povas previdar, qua esos la marcho di la plusa evoluciono* ».

Kompreneble, ica decido tote prudenta ankore augmentos la furio di la fanatiki kontre Ido. Ni do turnas ni a la sincera e honesta Esp-isti kun la sequanta amikal e pacema advoko :

« Ica decido (qua esos certe imitata da omna saja guvernerio ed administrerio) nur montras a vi, quante stulta esas la « politiko » di via tro « habila » chefi. Li vane esperas « impozar » Esperanto a la guvernerii per lia sencesa reklamachado e fanfaronado pri lia « nombro » e « forteso » : la guvernerii ne esas tam stupida e blinda kam li supozas; li ne facos decidi sen antea inquesto, ed en lia inquesti li trovos ya *Ido*, kom rezultajo di la ciencala e senpartisa labori e decidi di la *Delegitaro*; e, se li konsultos kompetenta ciencisti, ici ne povos ne proklamar la supereso evidenta di Ido (quan la Esp-ista chefi ipsa agnoskas *in petto*, e per sua tota konduto). Vane anke li esperis sufokar e mortigar Ido per la « konspiro di silenco », la boikotado ed omna desnobla moyeni; vane li deklaris (tam stulte kam superbe), ke Ido « ne existas por li » : *ol existas por la mondo* e por la statal autoritati; lia shaminda taktiko povis sucesar (nur dum kelka tempo) trompar *vi*, ol ne sucesos *trompar la mondo*. Li ne sucesos persuadar a la mondo, ke Esperanto esas la LI. *unika*, o la *maxim bona*; or tala esas lia sola espero, lia sola chanco. Se li ne sucesis til nun (en 6 yari de senskrupula intregi e de odioza milito) sufokar Ido e la verajo, li ne plus povos sucesar ultempe; la tempo laboras por Ido, e quante plu ol esos konocata, tante plu ol mustas progresar... ye la detrimento di Esperanto. Rezume, la shaminda « taktiko » di via chefi tote faliis, e faliis definitive, neremedieble. Li preferis milito al interkonsento quan ni propozis a li : ma la milito aparas sempre plu kom funesta a li ed a la « kara lingvo ». Se Ido existas, lo esas nur lia kulpo : ma li ne plus povas supresar lua « existo »; persistante negar ol, li nur igus su mem plu ridinda e desestiminda. Vi ne plus povas fidar a tala chefi, qui sisteme trompis vi de sis yari ed esforcos ankore sempre trompar vi (nam li ne povas agar altre). Abandonez do ta mala pastori, e adherez ad Ido, qua esas (segun lia propra konfesi) la *vera Esperanto*, la *Esperanto dil futuro*. Nur tale vi povos restaurar l'*uneso* di la LI., qua esis la skopo di la *Delegitaro*, qua realigesis da lua *unanima* decidi, e qua ruptesis nur da la *duopla* konduto di via chefi, rineganta sua propra opinioni e voti. Vi ne plus povas esperar ultempe la triumfo di Esp. (quan on esperis fole obtenar per surprizo e per trompo); vi povas nur

impedar o tardigar, per blinda obstino, la triumfo di Ido. Unionez vi do a ni, qui sempre ofris a vi la paco e l'uniono, ma qui sempre esis repulsata da via chefi; e laborez kun ni por la suceso di la *komuna ideo* per la *maxim bona LI.* ».

Yen quale ni volus parolar a nia Esperantista *frati*, se lia ruzoza chefi ne impedus sisteme nia voco atingar li. Ma se li persistas plenigar lia jurnali per mentii e kalumnii, e samtempe exkluzar de li omna diskuto e mem *la maxim legitima rektifiki* (malgre nia *legala yuro*), nia advoko atingos tamen kelka Esp-isti, e, montrante a li la perfideso di lia chefi, revelos a li nia vera sentimenti e nia konstanta intenci. « La verajo esas marchanta, e nulo haltigos ol ». Omna plusa intrigi, per qui on esforcos barar lua voyo, augmentos nur la kulpozeso e la shamo di lia autori.

Esperantista... veraji.

On memoras forsan, ke ja unfoye la fanatiki dissemis nevera informo pri Sº Wavrinsky, chefo dil *Ordeno internaciona di la Bontemplani*. Pro ke, kun liberala e senpartisa jenerozeso, il agnoskabis en 1911 la meriti di Zamenhof e dil Esp-isti, ici quik difuzis la rumoro, ke il divenis Esp-isto (quankam, en la sama artiklo, il deklaris explicite *adherir ad Ido !*) E nur tarde e kun granda peno Sº Wavrinsky obtenis de *Germana Esp-isto* (5 februaro 1912) l'inserto di rektifiko, en qua il deklaris texte : « *Me ne abandonis Ido... Me adheris ad Ido e ne pensas retrovenar ad Esp.* [1] » (Altraloke il skribabis ica signifikoza frazo : *On ne sucesis* igar me retrovenar ad Esp.[2] ».)

On memoras anke, ke vice shamar pri ca formala dementio, *Germ. Esp.* audacis asertar, ke se lua informo ne *esis* vera, ol *divenos* vera uldie : « Lua retroveno ad Esp. esas nur questiono di tempo ». E co igis ni previdar nova intrigi, ruzi e kaptili. Ni ne eroris ! Ye la komenco di 1914 la Esp. jurnali publikigis telegramo da Sº Wavrinsky (datizita Johannesburg, 27. 11. 13) parolanta pri la Esp-ista grupi quin il vizitis en Sud-Afrika, e li komentis ol tale, ke on mustis kredar, ke Sº Wavrinsky trovabis Esp-ista grupi ye omna etapi di sua voyajo, e retrovenis ad Esp. Li mem rekomendis (segun lua kustumal e puerala taktiko) bombardar Sº W. per postkarti gratulanta !

Ni suspektis nova fanfarono ed... imaginajo, e turnis ni a Sº Wavrinsky ipsa por konocar la verajo... vera, ne Esp-ista. Lua respondo esis mem plu klara kam ni povis esperar ; yen la esencala frazo : « *Me esas Idisto e restos tala. Omna nia membri savas lo* ».

Samtempe il explikis, ke lua telegramo de Johannesburg esis nur respondo a plura letri di membro (Esp-ista, kompreneble !)

(1) *Progreso*, IV, 728, e 670.
(2) Videz *Progreso*, V, 58.

dil *Ordeno*; e ke plura Esp-ista grupi di Afrika sendis fakte ad il inviti, *quin il ne povis satisfacar*. Nur kun lua propra permiso (Stockholm, 6. 3. 14) ni publikigas ica autentika informo: nam ni esas plu korekta kam l'Esp-isti e kam lia Maestro, probable pro ke l' « interna ideo » ne blindigas ni pri la legi di la simpla e vulgara honesteso!

Sº Wavrinsky adjuntas, ke la komitato dil *Ordeno* esas sempre neutra inter Ido ed Esp., e ke il ipsa, kom chefo dil *Ordeno*, devas mantenar ta neutreso; ma ke il esas « *persone Idisto* [1] ». Ni dankas sincere la Esp-isti, pro ke li furnisis ad il l'okaziono di deklaro tante klara e sincera. Ma ni konocas li tro bone por kredar, ke li restos nun tranquila e saciesos per ta... suceso. Ne nur li ne rektifikos sua nevera informi, ma li anuncos itere balde altra « konverto » tam imaginala! Por kontentigar ta loyala homi, ed impedar (forsan!) lia audacoza neveraji, *omna* Idisto devus *omnamonate* repetar publike e solene: « *Me esas e restas Idisto!* »

Loyaleso dil *Oficiala Gazeto Esperantista*.

Ne saciata per dissemar sua *anonima* kalumnii en aparta broshuri, la mastri di Esperanto audacis riproduktar en *Oficiala Gazeto Esp-ista* (25 dec. 1913) la su-dicanta *Protesto* di kelka exmembri di la *Delegitaro* (t. e. di li, di lia komplici e di lia dupi), qua esis **falsajo** per sua titulo ipsa, nam ta homi *usurpis* por ol la titulo di la *Delegitaro*, ek qua li *demisionabis* per letri signatita da li e publikigita tote korekte en *Progreso* [2]. Or ta « dokumento » e lua anexaji vizas e nomas multafoye Sⁱ Couturat e Leau. Ni havis do yuro nekontestebla di respondo, e ni pretendis uzar ol maxim diskrete e moderate, demandante l'inserto dil oficiala texto (*en Esperanto*) di la decidi dil Komitato di la Delegitaro (24 okt. 1907) e di la *Deklaro* di la permananta Komisitaro

1. Ni remarkigis da Sº Wavrinsky, ke la libera konkurenco, quan la *Ordeno* admisas en su, ne povas esar vere egala e justa, tam longe kam la sama libera konkurenco ne eventas extere et generale; nam l'*Ordeno* ne esas « klozita vazo », e subisas necese la influo dil extera eventi. Or la Esp-ista chefi supresas e sufokas la libera diskutado omnube li povas; ne nur li nultempe konocigis Ido da la « fideluloj », o permisis studiar ol tranquile, ma li sencese ecitas li kontre Ido per omnaspeca rakonti e kalumnii, e nultempe aceptas rektifiki en lia jurnali. Do l'opiniono dil Esp-isti (irge qua povas esar lia « nombro ») signifikas *nulo*, nam ol esis *de la komenco* erorigata e falsigata da l'intrigi di lia chefi. Ante longe ni definis lia hipokrita taktiko per la famoza formulo: « Ni postulas de vi la libereso, segun *via* principi; ma ni refuzas ol a vi che ni, segun *nia* principi ». (V, 60.)

2. Ni memorigas intence, ke ni insertis *loyale* omna letri quin la okulta mastri di Esp. igis sendar a ni da lia dupi, kontre ke li obstine refuzas omna rektifiko en sua jurnali. Tale li judikas su ipsa!

(*Progreso*, I, 714). A ca rektifiko, sendita per letro rekomendita (21. 1. 14) on respondis nulo, ne mem atesto di recevo. Ico pruvas suficante la loyaleso di la jeranto dil *Oficiala Gazeto*. Me povus persequar ta homo avan la tribunali e kondamnigar lu; ma tala kondamno ne atingus la okulta chefi, di qui lu esas nur la sklava servisto. Me preferas denuncar publike lia konduto, e montrar ke ta homi, qui *nultempe informis* la « populo Esperantista » pri la decidi dí la Komitato, qui mem sisteme trompis lu per sua rakontachi e *falsigi*, ne havas ankore nun la kurajo riproduktar la *oficiala dokumenti* quin ni sendis a li kom respondo, pro ke li pruvus tro krude, mem a la maxim blinda « fideluloj », la desloyaleso di lia chefi. Ma per to ipsa li konfesas olu!

L. C.

Loyaleso dil jurnalo *Esperanto*.

On memoras, ke la jurnalo *Esperanto*, per ecepto preske unika en l'anali dil « Esperantismo », insertis (pos kelka shikani) rektifiko da ni *en Esp.* (v. *Progreso*, V, 122). Ica loyaleso ne povis durar; ol esis vera skandalo en « Esperantujo », e probable esis severe reprimandata ed interdiktata da la mastri di Esp. En la N° dil 20 nov. 1913 *Esperanto* recensis kurte la artiklo da D^ro^ Zamenhof en *La Ondo* (recensita hike: VI, 559), rekomendante lektar ol por savar la verajo pri la Delegitaro, e adjuntante komento ofensema por me. Me sendis al jurnalo rektifiko de 6 linei (ne plu longa kam la recenso) referanta la lekteri a *Progreso*, a l'artiklo da prof. R. Lorenz (*Revelita sekretaji*, en *Die Weltsprache*, julio 1911, sept. 1912), ed a la broshuro *L'Echec de l'Esp. devant la Délégation*. La redaktisto refuzis insertar ol (24. 11. 13), pro mala pretexti, qui esis nur hipokrita shikani; por plu bone experimentar la loyaleso di ta sioro, me degnis refutar li per nova letro (2. 12. 13), a qua lu respondis nur iterante sua refuzo sen mem motivizar ol [1]. Plu recente (5 febr. 1914) la sama jurnalo insertis *Bileto de blankbarbulo* qua esis nura kritiko di « la idista propagandejo Couturat kaj Ko » (*sic*!) Ni demandis, segun nia yuro nekontestebla, la permiso respondar a ca artiklo: *on ne mem respondis a nia letro*!

Ni konocigas ica fakti, por ke la publiko savez, quon divenis la loyaleso dil jurnalo *Esperanto* e di lua redaktisto. Quante lu chanjis de la tempo en qua, denuncante e desagnoskante per nobla paroli la shaminda taktiko di la Parisana chefi, il pledis por l'acepto di la reformi necesa e por l'instituco di organizuro reguloza (vid. *Progreso*, I, 108); o mem de la tempo plu recenta en qua il protestis kontre la arbitriala procedi di l'*eskamotisti*

1. Me mem ofris ad il prenar kom arbitranto irga yuristo kompetenta e senpartisa; on ne mem respondis a ca ofro: ico esas vera konfeso di mala koncienco.

qui direktas la Esp. kongresi (vid. *Progreso*, IV, 541). Lu semblas divenir la sklavo di la sama homi, qui probable eskamotis mem lua koncienco.

L. C.

BIBLIOGRAFIO

LIBRI

Mozaiko : Fabli e rakonti, da P. Ahlberg (Nº 2 di *Sueda Ido-Biblioteko* [1]. — Ica broshuro de 32 pagini kontenas mult interesanta lektaji: *La tri guti*. — *Haslithal, pre-Sueda kolonio*. — « *Generalo* » *Pancho Villa* (fragmento de moderna bandit-romano, ek la nuntempa historio di Mexikia). — *En la roẓal printempo*, da N. L. Lengqvist [2]. — *Sablo-drono*, da V. Hugo.

Mejdunarodniy Yazik (*Internaciona Linguo*): *historiala skiso kun kompendio dil gramatikala sistemo di Ido*, da P. Unde-Popov [3]. — Rezumo di la historio di la LI.; historio detaloza di Ido; gramatiko di Ido. — Kelka remarki : Kande on citas Esperanto, on devas sempre uzar, por imprimar la literi chapelizita, la *sola* procedo oficiale permisata e rekomendata da Zamenhof e da la *Fundamento*, nome, la *h* : on ne darfas imprimar *cia* vice *chia*, nam *cia* = tua! Simile, on imprimez *Pushkin*, ne *Puskin*. — Esp. *ia* korespondas, ne ad *irga*, ma ad *ula*; *irga* korespondas ad Esp. *ia ajn* o *kia ajn*, quan on devas ne omisar en la kompari (same kam *tiu chi, tie chi*, e c.) por ne lasar kredar (quale la ruzoza fanatiki), ke Ido esas plu komplikita kam Esp. e havas plu multa partikuli. — On devas (pro la sama motivo) ne multigar neutile la afixi : exemple, *bon, mal, ne, sen, su, propr, prim*, e mem *vice* ne esas prefixi, ma radiki o vorti quin on uzas reguloze e libere por la *kompoẓado*. (N. B. : la prefixo *om-* esas definitive repulsita, e la prefixo *ge-* uzesas nur en la pluralo, segun lua defino). Same pri la radiki *ag, foy, un, yun*, qui ne esas propre sufixi. Ni ne vidas qua povas esar la senco di *brilunar*; *sonorilo* ne povas existar en Ido : ni dicas *klosho*. La prepozicioni *ek, en* uzesas quale prefixi, same kam mult altra prepozicioni, quin on ne plu darfas klasifikar en la prefixi. Ni ne havas la sufixo *-oid*, ciencala duoplajo dil sufixo *-atr*; ni adoptas *metaloido, antropoido, elipsoido* kom vorti integra (internaciona). Esas preferinda dicar *bovyunino* kam *bovinyuno*, qua povus signifikar la *yuno* (forsan

1. Stockholm, Appelberg, e Ido-Editerio. Preco : 25 öre.

2. Lineo 6, *pansli* esas probable imprim-eroro, vice *paneli*.

3. Editerio : *Internaciona Linguo*, en Armavir (Kaukazia, Rusia), 53 pag. in-8º. Preco : 40 kopek (1 franko).

maskula) di *bovino*. La bibliografio esas kompleta, ma kelke anciena. Ol devus ne kontenar la verkacho di ula Rusa Esp-isto, qua esas tante plu desestiminda, ke lu refuzis plurfoye insertar irga rektifiko da ni en sua jurnalo. Pasable multa imprimerori [1], precipue en la propra nomi ed adresi.

Al kvesto pri evoluado de Esperanto kiel lingvo vivanta, da V. V. Tikhomirov, doktoro di medicino (Moskva, 1914). — Ankore un nova projeto por reformar la linguo netushebla e neperfektigebla. L'autoro komencas per asertar (konforme a la rituo di Esperantismo !) sua admiro por la Maestro e sua respekto por la *Fundamento* [2], e pose... il sentas su tote libera emendar la « genialan ovron » di la Majstro sen egardar la Fundamento. Exemple, il varias la verbo segun la persono... ma nur en la indikativo ; la imperativo (quan il nomizas *konjunktivo*) ne bezonas lo ! Generale, l'autoro sequas nula objektala principo, ma nur sua personal o nacional gusto. Vice supresar la supersigni, il demandas nova signi por reprezentar la soni di la lingui Slava qui ne existas en Esp. ! Il enduktas pluralo en l'artiklo (quan il nomizas komike *membro*), pro ke til nun ol servis nur kom ornivo ! Il nule kritikas la tabelo di la partikuli, ma remplasigas la serio *iu* e c. per *kelkiu* e c. Il enduktas nova partikuli plu o min utila e bone selektita, ex. : *es* vice nia *lo*, ma uzante ol nelogikale kun la verbi ne personala ; *desa, desla*, vice nia *cis, trans* ; *aber* (D.) apud *sed* ; *itak* (L.) apud *do* ; *timpore* apud *nun*. Il propozas anke nova vorti, ma tote arbitrie, sen ula egardo al internacioneso : *reso* (kozo), *kvesto* (questiono, Esp. *demando*) ; *lejcha* (lejera), *vedi* (savar ; ma il ne vidas, ke Esp. *koni* esas mala) ; *vladi* (posedar), *vlasti* (dominacar) ; *uvri* (apertar), *ovri* (laborar) ; *paretri, aparetri, disparetri* (vorti tam ridinda, sub lia kruda F. formo di infinitivi, kam la Zamenhofala *pentri, kudri !*) L'autoro opinionas, ke la Esp. vortaro ne esas sat richa [3], e ke por kompletigar ol on devas pruntar unesme de la Latina e Franca [4]. Ma il havas tante poka sentimento dil internaciona formi (e di la fonetikala postuli), ke vice emendar *salajro* il propozas dicar : *sekretajro, notajro, vikajro*, mem *proletajro* (apud *proletariato !*) Il opinionas anke (juste), ke l'Esp-isti trouzas la afixi (p. 21), e tamen il aprobas *priskribi*.

1. En la texto-specimeno (p. 27) vice *dura* on devas lektar *di longa*.

2. « La autoritato del fundamento *devat* esti absoluta, sed sklava *sumisio* al ghi ne dezirinda... » E fakte, la *sumisio* dil autoro nule esas « sklava », quale on vidas.

3. Il protestas juste kontre ca fanfaronado, ke « en la nuna Esp. on povas expresar omna penso » (p. 5).

4. « Latina kaj Franca lingvoj servant kiel bazo del internacia lingvo por vortformigho » (p. 47). Quon opinionas pri co la fanatiki qui reprochis (kalumnie) ad Ido, Latinigar la LI. ?

pripreni! Il aprobas la adjektivi *geniala*, *materiala*, *naturala*, *sociala*,... ma sen komprenar la justa senco ed uzo di la sufixo *-al*, ed esforcas facar subtilacha distingo inter *geniala* e *genia* (*genia verko* esas segun lu : *verko di genio!* ma on devas dicar : *geniala homo!*) Il kritikas la trouzo dil prefixo *mal-*, e remplasigas ol en multa kazi per simpla radiki (quale Ido : *febla*, *hungro*, *infra*, *kurta*, *sinistra*). Ma il propozas nova prefixo *ab-*, quan il nule definas, ma aplikas blinde en omna kazi en qui D. e L. uzas ol[1]. Fine il propozas longa listo de nova vorti, maxim ofte pruntita tote krude de la Franca, sen irga sorgo pri la justa senco e la korekta derivado. Nur un exemplo : de la sama radiko *abit* il derivas *abiti* (habitar), *abitacio* (habiteyo), *abitatoro* (habitanto), e... *abitudo* (kustumar), *abitui* (kustumigar), *deẓabitui* (deskustumigar)! Ico suficas por montrar, ke pri la logiko l'autoro esas multe plu infre kam la Maestro ipsa. Ni tralektis la tota listo, notante la vorti bone e male selektita. Li esas preske en egala nombro ; do preske la duimo de ta radiki *apartenas ad Ido*, ofte sub formo plu bona[2]. E co esas komprenebla: pruntante de la Franca la vorti quin il judikas utila[3], il falas lore bone lore male[4], *segun haẓardo*[5]. Ma la konkluzo dil libro

1. Ni havas pluri de ca vorti, ma kom primitiva radiki, pro ke li ne povas derivesar *segun la senco* : *abjekta*, *abundar*, *aborijeno*, *absolvar*, *absorbar*. Ni ne dicas *abuẓar*, ma *mis-uẓar!* Simile l' autoro kredas definar la senco dil prefixo *ob-*, remarkante ke ol aparas en *obei* (obediar)!

2. Exemple l' autoro propozas *kludi* o *klori* vice nia *kloẓar*; e pose il kritikas *kloro* kom « sengusta, arbitriala e jargonala »; probable il volus chanjar ol a *khloro!* Bone, ma il trovez en West-Europa nur un persono kapabla pronuncar ol! Vere la Slavi havas nula nociono pri fonetikala desfacilaji. Exemple l' autoro skribas tote quiete: *kontrpeẓo*, *kontrveni*!

3. Kelkafoye, inverse, il pruntas de la D. *krigo* vice *milito* e *lagero* vice *tendaro* (kampeyo). Il admisas naive la F. vorti kun lia plursenceso; ex. *konferi* signifikus egale : grantar, komparar e konferar! Il do nule konocas la *principo di unasenceso*.

4. Evidente la neloyala kritikanti Esp-ista remarkos nur la neutila sinonimi propozita dal autoro, e ne parolos pri la vorti bona ed utila, qui trovesas anke en Ido. Li explotos l' unesmi por igar ridinda la tota verko, e konfirmar en la « fideluloj » la blinda odio ad omna novajo. Ma la fakto ipsa, ke l' autoro semblas kompozir sua verko sen konocar Ido, e tamen ritrovis tanta Idala vorti, pruvas samtempe la stulteso di la « konspiro di la silenco », e la neceseso di irga reformo simila ad Ido.

5. Ankore un detalo qua montras la metodo dil autoro : il kritikas tre juste la falsa acentizo di omna Esp. vorti finanta per *-cio* (ed il mixas komike en la serio *administracio... revolucio* la vorto *akacio;* en qua linguo on parolas pri arboro *acacion?*) Ma il esas tro Slava por trovar la justa remedio, nome, la restauro dil internaciona radiko; ed il propozas... precize la regulo di Ido, nome, ne pozar l' acento sur *i* sequata da vokalo! Ma lua regulo havas « ecepti », quale *farmacio*, e valoras nur por la *o* di la singularo; on devus acentizar : *administracia*, *akcioj*, *funkcii*...! Do ol esas nur remediacho.

esas maxim amuzanta. Til ibe l'autoro rifacis (male) la laboro di Ido, e grandaparte pruntis de ol nova vorti, *sen nomar ol.* Semblas do, ke il tote ne konocas ol. Ma, ho surprizo ! il nomas ol... ye la lasta pagino. Pos deklarir laute : « Mi tute ne apartenam al amatoroj del reformoj por reformoj »... « Mi amam esperantan lingvon »... « Dº Zamenhof verkit genialan ovron »... Esp. esas linguo vivanta [1], do devas evolucionar, il audacas asertar : « Me destruktas nulo en la linguo Esp. Kontree me sequas la traci dil Maestro ipsa, e durigas lua kolosala verko... » Lua unika deziro esas la difuzado di Esp. ; ma ol impedesas da lua defekti ; se l'Esp-isti obstinos konservar ta defekti, li restos kom mikra sekto ; ma se li aceptos la plubonigi... dil autoro, Esp. prenos granda loko inter l'Europana lingui... e *ne plus timos la Idista aspiri !* Vera taktiko di Gribouille : nam la autoro jus parolis quale vera Idisto ; ed esas evidenta ke, se Esp. reformesus tale, se ol divenus Ido, ol ne plus devus timar Ido e la Idista tendenci ! — Nu, esos interesanta vidar quale ta verko aceptesos da la fanatiki : kun abomino, quale Ido, o kun favoro, quale Antido ? Tale on povos facile judikar lia sincereso [2].

Rezume, ca verko kritikas pasable bone Esperanto, ma emendas ol tre male, pro manko di logikal e linguistikala kompetenteso. Ol esas do pledo bonega, quankam nevolata, por Ido.

JURNALI

Grafikistala Buletino (nº 1 ; Hamburg, marto). — *Programo propoŷata.* Plura Idista imprimisti asociis su (de diversa landi e lingui) por institucar la terminaro di la grafikal arti ; e por kambiar lia propozi li institucis ica *Grafikala Buletino*, rezervata a la membri dil asocio. (Ni multe dankas e gratulas nia samideani pri ca bona intenco ed inicio : ol esas exemplo imitinda da omnaspeca fakisti, por la kompletigo e perfektigo di nia linguo. Ni devas aprobar la sequanta deklaro : « Komprenende, nia Ido-Akademio devas definitive decidar la vorti adoptita da la komitato grafikistala ».) — *Pri la grandesala gradi.* On komencas quik la laborado studiante la questiono (fundamentala en imprimarto) di la gradi di grandeso di la tipi. On propozas la vorti *korpo* (certe bona ed internaciona) e *punteo* (ica semblas a ni neutila deformuro di *punto*, qua esas tote internaciona. On ne darfas timar irga dusencesi en Ido plu kam en la nacionala lingui. Anke en la

1. *Viva*, il dicas per idiotismo vere Esperantulatra.

2. Ja en ula recenso on profitas ta projeto por eskartar desprizeme omna simila reformoprojeti. Ni konocas ta loyala taktiko : on bone sorgas nultempe parolar pri Ido a la « fideluloj », ma on sorgas mencionar e recensar omna projeti plu o min serioza, on afektacas intermixar Ido kun li, ed on aplikas implicite ad Ido la desfavoroza judiko quan *li* meritas per sua grosiera defekti e kulpi. Yen quale ta « honestuloj » trompas la « santa populo » !

ludi on devas sentime uzar *punto*. On ne imitez la ridinda presorgi di Zamenhof, qua adoptis *poento* apud *punkto*, por evitar dusencesi; li manifestas nur miskonoco di l' etimologio). On establisis *Sinoptikala tabelo di la grandesala gradi* en DEFIS, kun Ido-nomi propozita. (Tre utila laboruro. Ma ni mustas kritikar la principo ipsa di la Ido-nomi propozita. Multi de li esas poke internaciona: *garamondo*, *mitlo*, *testio*; kelki esus dusenca, neeviteble, pro ke li indikas diversa grandesi en diversa lingui. Ma mem sen ta detrimenti, li ne esus adoptenda, kande existas sistemo nekompareble plu simpla ed internaciona, nome, la nombri di punti, qui furnisas indiki neambigua e tote internaciona. Cetere, en F. la nomi citita esas nur historiala (arkaika), ed on uzas nur la nombri di punti, qui esas multe plu klara: on quik komprenas, ke « korpo 9 » esas plu granda kam « korpo 8 », e c., ed on vidas klare la difero e proporciono; kontre ke, se on mustus lernar ta serio de arbitriala nomi: *diamanto*, *brilianto*, *perlo*, *nonparailio*, *miniono*, *petito*, e c. on povus facar erori, konfundi e permuti. Ni do insiste konsilas a nia samideani renuncar principe a la nomi, e adoptar la nombri. La linguo di la nombri esas la maxim internaciona; e certe la reformo facita en Francia extensos su, frue o tarde, en la cetera landi, same kam la metrala sistemo. Ico esas konforma a la spirito progresema e ciencala di nia linguo). — *La domeno grafikala*, da R. Giese. Hike on propozas defino di la vorto *grafiko*, analoga a la vorto *plastiko*. Or l' Akademio recente chanjis la senco di la nomo *plastiko*, transformante ol ad adjektivo (decido 1309). Do l' analogeso alegita mankas. La vorto *grafiko* esis adoptata en nia lexiki (primitiva) kun la senco streta di: figuro lineala reprezentanta irga fenomeno (fizikala, meteorologiala od ekonomiala: ex. la kurso di la Borso). Do la propozo donar a *grafiko* senco di arto vizas chanjo; ed ol devas prizentar prefere en *Progreso*, pro ke ol interesas la komuna linguo. Same pri la propozo uzar la sufixo o quaza sufixo *-ik* por indikar arti (ex. *litografiko* esus ulo altra kam la litografado; ma kad ol ne esas la *litograf-arto*? Cetere, kad on darfas esar tante severa pri la defino di la vorti? Ex. imprimado indikas strikte nur l' ago imprimar; ma l' imprim-arto kontenas anke la kompostado e mult altra acesora agadi). La radiko *tipograf* restis til nun libera (ed intence). Nia amiki devas deliberar, kad ol devas adoptesar kun senco kelke diversa (plu generala) kam imprimarto. Ni do invitas li prizentar lia propozi en *Progreso*, nam, quale on jus vidis, li koncernas la generala linguo, di qua ni devas severe mantenar l' uneso ed interna harmonio. Tale lia laboro esos maxim utila, nam li helpos ni precizigar la senco di multa vorti, ja adoptita o nur adoptota. (*Stereografio*[1] ne semblas konvenar

1. Ica vorto existas en Ido, ma por indikar speco de projekto uzata exemple por la mapi

por indikar reprezento sur plana surfaco, nam etimologie *stereo-* signifikas, kontree, solida, tri-dimensiona: komp. *stereoskopo*). Omna ta questioni postulas diskuto da la kompetenti de diversa faki ciencala e teknikala.

La Langue auxiliaire (marto). — *Linguala punti* : *Genro e sexuo*, da L. DE BEAUFRONT; nova expliki pri ca punto longe diskutita hike, e neplus kontestata da la kompetenta Idisti. — *Grâce à* devas tradukesar per *per* o *per la helpo di*. — *Honorable*, per *estiminda* prefere kam per *honorizinda*. — *Festo familiala* : raporto pri la festino quan la *Klubo Progreso* de Paris ofris a Sⁱ DE BEAUFRONT e BRÉON; paroli di Sⁱ COUTURAT e DE BEAUFRONT. — *Retrospektanta regardo*, da F. SONNIER, expozanta la nuna situeso e la kauzi pro qui la final suceso di Ido esas necesa. « Pri du punti Ido esas absolute senegala : per sua logikala sistemo di derivado, per sua sistemo logikal e simpla por indikar la genro en la nomi ». — *Kande li ne pensas ad Ido*, da A. DUDOUY : espritoza deskripto di la duopla posturo dil Esp-isti : li aceptas omna reformi, kande on ne parolas pri Ido, ma divenas quik furioze konservema, kande on mencionas nia linguo : kad ica stranja mentostando ne meritas la nomo fanatikeso? — *Talma e la gibozi*, trad. E. BRÉON. — *Pœnulus da Plautus*, da N. YUSHMANOV. — *Humuraji*, da A. RICHARD. — *Advoko*, da K. LARSEN. — *Suplemento*.

Die Weltsprache (marto). — *La duesma linguo*, da O. LIESCHE. La LI. devas divenar (plu o min tarde) la *duesma linguo* di omna homo civilizita, ma nur la *duesma*, t. e. la linguo *helpanta* di la relati internaciona; la matrala linguo restos por singlu, segun l'aserti di Ostwald e Jespersen, la « linguo di la kordio ». Anke on devas ne ligar la LI. ad irg altra internaciona movado, ex. a la pacifismo : nam ta movadi e lia ideali esas temo di lukto inter partisi, ma la LI. apogesas sur fakti e sur praktikala bezoni komuna ad omna partisi. « Utopio ne esas la LI. ipsa, ma l'opiniono, ke ol efikos kom universala remedio por irga radikala progres-idei, o kom panaceo kontre milito e deskonkordo [1] ». Exemple l'imprimado esis ya granda progreso di la kulturo; e tamen ol servas por difuzar anke reaktema pensi. Same la LI. povas servar *omna* ideali, e pro to ipsa ol apartenas exkluzive a *nula*. Fine l'autoro refutas ula « pacifisti » qui, sen ula konoco di kompetenteso pri la problemo di la LI., volas facar la paco... sur la bazo di Esp. netushebla. — *Voyajar e fotografar*, da Dʳᵒ HERMANN. — *La fonten-plumo*, da H. LAVEDAN, trad. J. COUTURAT. — *Origino e signifiko dil militistala tituli*, da J. DE LJUSTINA ; interesanta studio linguala e historiala. — *Sturm und Drang*, da

1. Saja deklaro, dedikenda a la sektani dil « interna ideo ».

L. Couturat (qua konsilas tradukar per : *asalto ed irupto*). — *Humuraji* [1]. — *Mondlinguala movado*. — *Shakludo*. — *Bibliografio*.

The Auxiliary Language (jan.-febr.) aparas sub nova formo, ed esas riorganizita, kun Sº Sydney Holmes (Leeds) kom redaktero, e Sº R. Strathdee (Glasgow) kom administrero [2]. — *Futura perspektivi*, da prof. Otto Jespersen : parto di lua lasta diskurso, tradukita en E. — *Quo esas Ido* ? bona propagal artiklo. « Ido esas linguo, e nulo plusa ». — *A la membri di la Britana Idista Societo*, da J. Baxter. — *Pri la docado di Ido*, da Docinto : tre bona e praktikala konsili : on devas sempre exercar su a la konversado per Ido. Quale on povas igar kurso interesanta. On devas kustumigar (e kustumeskar) pensar en Ido, por evitar la nacional idiotismi. — *Angulo dil studianto* : Qua *e la komo* (segun *Progreso*). — *Repoƶo rustigas*, da Jan Roze. — *Mea inkubo*, da S. Holmes. — *Ido por la yuni*, da F. Knight. — Yen la interesanta kontenajo di ca duopla numero.

Internacionisto (marto). — *Samideani, sorgeƶ unesme, ke nia linguo pareƶ en multa omnadia jurnali*, da R. Hiestand. Energioza prediko por exhortar la Idisti konquestar *Ido-angulo* en la jurnali nacionala, vice spensar neutile sua pekunio por fondar nova *Idala* jurnali, qui lektesas nur da Idisti. — *Granda suceso dil socialismo en Bulgaria*. — *Aboliso di chera superfluajo* : prof. Ostwald konsilas supresar la regulo qua imperas al imprimisti tranchar la vorti inter la silabi, e qua genitas multa desfacilaji, do perdo di tempo e di pekunio [3]. — *Politikala aferi*. — *Serioƶ e e gaya aferi del tempo di proletariala sturmo ed impetuo*, da Fr. Sator (sequo). — *Ek la movado di Ido*. — *Literaturo di Ido*. — *Proverbi*. — *Citaji*. — *Joki*. — *Diversaji*. On memorigas, ke ca yaro 1914 esas la 400-ma aniversario dil endukto dil chokolado en Europo (de Mexikia). Ed on rekomendas a nia samideani la chokolado Tobler, qua facas reklamado per... e por Ido. — *Adresi di Idisti* (inserto gratuita). — *Letrobuxo*.

L' Idisto katolika (marto). — *Grava averto* : on insertos nun *Linguala expliki* pri la decidi dil Akademio. — *Kad la LI. esas*

1. Kad *nekromanto* (qua devus esar *nekromanciisto*) esas justa hike? Semblas, ke on parolas pri vulgara jonglisto od eskamotisto. — La verbo *adresar* ne existas en Ido.

2. Yarabono : fr. 2,50, sendenda a R. Strathdee, 15, Camden street, Glasgow (Skotia), od a diversa adresi indikita sur la kovrilo (inter qui, quale sempre, Ido-Editerio).

3. Ni memorigas, ke ca questiono esis solvita maxim liberale pri Ido per la decidi 485 e 618 dil Akademio (*Progreso*, IV, 433, 563).

framasonala linguo? da L. DE BEAUFRONT [1]. — *Katekismo* : 13ª e 14ª lecioni. — *Bela exemplo* [2]. — *Linguala expliki* : *Mea o la mea*, da A. DUDOUY : tre instruktiva komento di la decido 950 dil Akademio. — *En l'Esp-ista katolika kongreso*, da T. GRUNER. — *La laborado di nia Akademio*, da L. DE BEAUFRONT. — *La flugo di la yari*, da H. DEVANNES. — *Nova vorti recente adoptita*. — *A nia kun-Usiani* : « Uli uzas la LI. ciencale, komercale od altramode; ni uzas lu *Kristane*... ». Tre justa koncepto, opozenda a ti qui sempre revas pri ula « interna ideo ». — *Qua volas ganar 100 franki?* promisita a ta qua « ritrovos la kanono di koncilo tre ofte citata, qua negis l'anmo dil homino, od agnoskis ol per majoritato di un voco ».

Mondo (15 marto). — *La LI. e la skolo*, da G. A. LARSSON. II. Esas tre desfacila determinar pri qua temi on devas diminutar la studii en la skolo ordinara. Por savar qua temi esas maxim utila, on devas memorar, ke kelka temi esas *objektala*, donas konoco pri la homi e la mondo, exemple naturala cienci, historio, geografio, e c. Ici esas omnube identa. Altra temi esas nur *moyeni* por exprimar od utiligar iti. Li dependas de la cirkonstanci: la linguo ex. chanjas de lando a lando, ofte mem en sama lando. Reduktar la objektala temi esas nepensebla. Nia materiala kulturo esas ligita al naturala cienci, la sociala e politikala questioni tre komplikita necesigas vivanta historiala e filozofiala savo. La nacionala kulturon on devas bone konocar por povar gardar e developar ol. Inter la lingui on ne darfas reduktar l'instrukto pri la matrala linguo. Ol esas la maxim grava ligilo dil nacionala solidareso. On devas studiar ol sempre plu sorgeme. E por ta skopo on montros, ke la LI. esas bona helpilo. — *Emoco e sangoqualeso*, trad. S. L. La pavoro augmentas la quanto de *adrenino*, quan la surrena kapsuli livras a la sango [3]. — *Historio dil shakludo*, da A. HALDIN. — *Ad omna Idisti dil tota mondo*! da K. L. LARSEN. — *La simio*, da FÉNELON, trad. R. CHAPRON. — *Esperantaji*, da EGO: on mokas la fanatiki qui sempre fanfaronas pri lia « interna ideo »..., en paroli, e kondutas « shakale » l'uni ad l'altri, pri quo on citas multa faktala pruvi. On citas anke bela poemeto Esp-ala, en qua on memorigas, ke en Dresden on erek-

1. Semblas stranja, ke on devas refutar tante ridinda aserto; ma ol esis emisata da ula ex-framasono, e kredeme aceptata e repetata da katolika jurnalo (*L'Ami du Clergé*), qua regretinde refuzis admisar la respondi di nia amiki.

2. *Satisfacar deziro* esas plu korekta kam *kontentigar deziro* : nam la deziro ipsa ne povas esar kontenta.

3. On uzas *delivrar* vice *livrar*; *deranjo* vice *trublo*; *tranzitanta* vice *pasema*, *nedurema*. On povas questionar, kad on devas dicar : « *simpatiala* nervosistemo » (ol havas nula reala simpatio) o prefere *simpatika*.

tabis « pendigilo » por la reformemi. (Ma la vera « Zamenhofa » vorto esas : *pendingo!*) — *La Guvernerio Usonana e la LI.* On citas la informo ek *Progreso* (VII, 121), atencigante, ke ica oficiala menciono eventas en la « praktikala » Usono, en *Angle-parolanta* lando, e da la maxim alta iba autoritato dil mondal komerco. — *Linguala questioni.* Sub ica rubriko on tradukos Sueda vorti e frazi ne trovata en la *Manulibro* da Ahlberg. On anke explikos desfacila frazi od expresuri, sendota dal lektanti. (On *ne* diskutos irga linguala propozi o « reformo-projeti. »)

Konstruktero (febr. 1914) riaparas pos interrupto efektigita da la translojo dil chefa redaktero, Sº Tamura Hilworth[1] (nun : 700 Upson avenue, *El Paso*, Texas, Usa.). Ol havas la formo di monatala buletino o cirkulero mashin-skribita. Ol solicitas la helpo di nia Usana samideani, ed invitas li a konkurso pri ca questiono : « Qua esas la maxima bezono dil Ido-movado en Amerika? » (por la nº di aprilo). — *Raporti.* — *Recensi.* — *Noteti personala ed anunci* : kontenas multa informi interesant od utila.

Laboro, *organo de los Idistas españoles* (Madrid, januaro-februaro) aparas nun sub kovrilo ed imprimita sur bela papero, kun la *Suplemento.* — *Portreto* di Sº Schneeberger. — *Nova vivo* : on anuncas la nova aranjo di la jurnalo, e donas bona konsili por la futura propagado, qua devas nun komencar kun nova intenseso. — *Kantez, matreto*, da P. Lusana. — *Kurso kompleta di LI. segun la nova sistemo Rieu-Vernet-Galant* : preliminarii[2]. — *Espritaji.*

Ido-propagilo (15 marto). — *Pluvas*, de H. Devannes. — *L' abstenala movado en Suedia*, da Ericsson. — *La lasta labori dil kanalo di Panama*, da H. Senigallia. — *La degenero di la raso*[3]. — *L' arto en la hemo.* — *Postkarto de Mitau*, da Jan Roze. — *Harred-Omer ed Arabo*, da Drº Hermann. — *Moderna Babel*, da J. Guignon. — *Antialkoholismo*, da L. Raiteri[4]. — *Angla humuro*, da E. Foucher. — *Proza tradukuri*, da G. Margulies. — *La horlojo di la katedralo di Strasburg*, da P. Hastey. — *L' imperiestrino e la gardenisto*, da E. Foucher. — *Nia Idista pioniri* :

1. La Komitato redaktera kontenas, ultre, Sⁱ C. F. F. Hilworth, B. F. Lamore e Otto Steiner. 1 numero kustas 10 cents (fr. 0,50) ; 12 numeri : dollar 1,20 (6 fr.). Rabato por l' agenti e la pluropa aboni.

2. La vorto *kindo* ne plus existas : ol esas remplasita da *filio*, qua igis ol neutila. — On ne *fixigas* punto per l'okuli (co esas idiotismo) ; on *xigas* l' okuli ad la punto, od on *regardas fixe* la punto. — « Individuo *charjita* (ne *kargita*) per debi. »

3. On ne darfas dicar *degenereso* vice *degenero*, nek *dependeso* vice *dependar* ; tala formi esas neposibla, pro ke ca verbi esas netransitiva.

4. Ni havas en nia vortolibri la vorti *vermuto*, *viskio* e *jino* : do on ne bezonas uzar *vermut*, *whisky* e *gin* kom stranjera vorti.

Ahlberg (kun portreto), da Skarin. — *La guteto ek aquo.* — *George Stephenson* (sequo). — *Postkartal angulo.*

Korespondo-Revuo (aprilo). — *Listo di nia membri* (kun fotografuro di tri Luxemburgana Idistini). — *Postala spensi* (utila informo pri la postala privilejo di Luxemburgia, qua povas kambiar letri kun Belgia, Francia e Germania *po 10 centimi*). — *Ardena* (artiklo ilustrita) [1]. — Informi pri la kongreso.

Stenidano (marto). — *Konkursala temo en Stenido.* — *Ek letro de Nova-Zelando* : *La habitanti di Saravak*, da T.-L. Stevens. — *La neceseso e la posibleso dil internaciona paco.* — *La generela asemblo di la S.I.S. en Olten.* — *Advoko ek Suedia.* — *Averto.* — *Stenido preferata.*

L'Informilo (Cherbourg, aprilo). — *Nia stilo*, da H. Devannes. L'autoro insistas pri la neceseso di stilo internaciona. (Ton ni facas anke; ma pro ke singla Idisto, mem bonvoloza, povas konsiderar sua stilo nacionala kom natural e klara, importas citar exempli di mala et bona stilo, quale ni facas en *Progreso*. Nur tale, per reciproka docado et diskutado, on sucesos determinar e fixigar la stilo internaciona). — *La Franca butikisto e sua exterlandal klienti*, da C. Reeve. L'autoro montras humuroze, ke la komendi de un lando ad altra esas ofte impedata da la desfacileso sendar pekunio per la posto (specale ek Anglia). La stati devus imitar la butikisti, qui facas omno posibla por seduktar la kliento e faciligar a lu la kompro. — *Nobla kordio*, da E. de Amicis, trad. *Esperviro.* — *Vanajo*, da H. Devannes.

Brazilo (N° 10, januaro) aparas nun imprimita sur 4 pagini e sub kovrilo. Malgre kelka imprim-erori, co esas granda progreso. — *La LI. e la cienco*, en Portugalana e Ido. — *Amuẓivaji* : *Nesolvita problemi.* — *Kroniko.* — *Komparo* ; texto komparenda en Volapük, Esp. e Ido.

Illustreret Tidende (Kopenhago, 1 marto) publikigis en l' unesma loko granda artiklo pri *Prof. W. Ostwald* (kun portreto), qua kontenas analizo di lua tri diskursi facita en Kopenhago. Nia *Kroniko* donas ja tala analizo. Ni notas nur la loki en qui la recensanto mencionis Ido o la LI. : la verko da Colding pri la konservo dil energio restis nekonocata, pro ke ol esis en Dana; lo ne eventabus, se existabus lore komuna linguo por la cienco. La cienco havas nula patrio, esas la proprajo di nula naciono. Pro to ol postulas LI. « komprenebla tam bone en Berlin kam en Tokyo ». L' organizado di la cienco progresas lente, pro ke ol

1. On evitez imprimar *æro*, *pœto*, *pœẓio*. Duopla literi ne existas en Ido. — On ne uzez *kontre* vice *kambie* o *po* : *kontre* signifikas nur opozo, e nule kambio od equivalo.

esas bezono sempre plu sentata. La mikra stati havas en ol importanta rolo pleenda : Belgia, Holando, Suisia ja favoras mult internaciona institucuri. Dania devus emulesar li divenante la centro di la LI. Ido. « Omno esas pronta : la treno esas formacita, la lokomotivo acendita, la mashinisto esas ye sua posteno ; la vagoni esas apertita ; restas nur, ke la publiko enirez la treno, » t. e. adoptez la LI. Yen per qua frapanta paroli Sº Ostwald expozis, ne la teoriala posibleso e dezirindeso di la LI., ma lua faktal e praktikal *evisto* sub la formo di Ido.

Illustreret Tidende (Kopenhago, 8 marto) kontenas en unesma pagino artiklo da Otto Jespersen pri *Wilhelm Ostwald*, en Dana *ed Ido* (ni ne bezonas remarkigar, quante bona propagon ico facas por nia linguo !) L'autoro rezumis la biografio di prof. Ostwald, lua precipua labori e teorii ; e pos mencionir l' « energetikal imperativo » il adjuntas : « Simila konsideri anke duktis il ad energioza laborado por internaciona helpolinguo. Nam il vidis la nejustifikebla disipo di energio, qua konsequas de la nuna mizeroza stando, en qua tre multa tempo e pekunio (t. e. energio) spensesas por traduki ; por ne parolar pri la linguala instrukto en ed exter la skoli ». Hike menciono di la verko da Colding e di lua traduko en Ido. On memorigas, ke Ostwald esis prezidanto di la Komitato di la *Delegitaro* (1907) « en qua kreesis la bazo di Ido » ; ke il esas honor-prezidanto di nia *Uniono*, e kun-autoro di *Weltsprache u. Wissenschaft*. L'autoro deklaras fine, ke *la jurnalo ipsa* pregis il kompozar sua artiklo anke en Ido, ed apertos kurso pri Ido. — E fakte noto di la redakterio anuncas, ke Dlo G. Mönster donos lecioni pri Ido en la sequanta numeri. Bela suceso por Ido, quan ni debas a l'agado di nia ciencoza championi, Sr Ostwald e Jespersen. Pro to aparte interesanta esas ica artiklo, qua juntas lia du nomi.

Ilustreret Tidende (15 marto) insertis l' unesma leciono dil *Idokurso* da Dlo G. Mönster. Ol kontenas la lasta frazi di la diskurso da prof. Jespersen (*Progreso*, VII, 6) e la elementi di la gramatiko.

La Pharmacie française (Paris, marto). — *Kroniko di la LI.*, da R. Cormeray : *Neceseso reformar Esp.* On montras, ke Esp. bezonas reformi en la gramatiko, en la derivado ed aparte en la vortaro, qua ofte pekas kontre la principo di internacioneso, preferante arbitrie radiki ne internaciona (*cheval, achet*), kripligante la radiki (*boy, chel, lert*), alterante lia senco (*akr, oportun, prudent*), deformante lia ortografio, fabrikante kompozaji sensenca o falsasenca (*kulpigi !*), fine substitucante tala kompozaji a la vorti internaciona di la cienco e tekniko (*fortveturilo, malproksimenparolilo !*) On citas frazi qui esas netradukebla o dusenca en Esp. ; e la statistiko di la radiki en Esp. ed Ido.

Le Caducée (Vincennes, februaro). — *Evoluciono di la LI.*, da A. Richard (sequo). L' autoro expozas tre exakte e detaloze la historio di Esp., e pruvas lua dekado per la « nombri » ipsa (pri qui la fanatiki tante fanfaronas !) Il montras tre bone, ke ol debesas a la « neceseso facar reformi » ed a la samtempa « interdikto facar li », per la deklaro di Boulogne. Il montras la deskonkordo neremediebla, che la « fideli » ipsa, inter la Fundamentisti e la reformisti, de qui kelki volas ajornar la reformi... til l' adopto di Esp. da omna guvernerii ! — *Kurso di LI. Ido* : 2-ma leciono, kun texto Idala tradukenda.

Le Droit du peuple (Grenoble, 31 marto) insertis longa letro da nia amiko F. Sonnier, qua rekomendas varme la lernado di Ido, aparte per la chipa *Premier Manuel.*

L'Indépendance belge (16 marto). — *Lecioni pri la LI.*, da Kom. Lemaire. Ica lecioni traktas detaloze la sufixo *-al*, montras lua internacioneso per mult exempli, ed explikas la difero di la adjektivi nemediate derivita e dil adjektivi derivita per *-al* : *blinda hundo* ne povas signifikar *blindala hundo* (hundo di blindo). *Deala infanto* esas infanto di deo : *dea infanto*, infanto *qua esas* deo. — Ni parias, ke mem pos ta klara expliki la « fideluloj » ne komprenos nia derivado e facos ankore sensenca objecioni e shikani !

L'Indépendance belge (30 marto). — *Lecioni pri la LI.*, da Kom. Lemaire. L' autoro traktas icafoye la *Limit-kazi* di la derivado, t. e. la kazi en qui plura derivaji, plura sufixi esas egale legitima, segun la penso-nuanco expresenda (ex. : *dolora krio*, *ama kanto*). Il montras tale, ke nia linguo esas plu richa e plu preciza kam la vivanta lingui, qui expresas ofte ta multa nuanci per un expresuro, lasante l' audanto divinar o suplear la justa senco.

Colonia (Paris, decembro 1913) publikigis artiklo da A. den Hengst : *Noti pri du speci de sagutieri en insulo Amboina* (Nederlandana Indio), tradukita de Ido ad F. da L. de Guesnet. Ol esas interesanta notico pri la prepari ed uzi di la saguto, redaktita kun specala kompetenteso da nia Nederlandana samideano, qua habitis la lando ipsa. Yen bona exemplo di la servi praktikala quin la LI. povas facar en omna faki.

Nieuwe Haarlemsche Courant (14 febr.) Ula Holanda Pioxiro (?) fanfaronis pri la progresi di Esp.... en Azia, Amerika e Sud-Afrika. Un de nia amiki Pioniro respondis a lu tale : Pro quo lu ne informas pri la eventi plu proxima ad ni, qui indikas *regreso* di Esp. en Belgia, Bohemia, Suisia, ed en la famoza U. E. A.? — (21 febr.) Holanda Pioxiro respondis, ke l' Idisti esas jaluza (!),

e ke lia linguo ne tam valoras kam Esp. — (4 marto). Por refutar ta fanfarono, PIONIRO propozas, ke on publikigez du artikli en Esp. ed en Ido rispektive; tale la lekteri povos judikar! — Bonega respondo : nam la fanatiki sempre pavoras la fakta komparado : e quik kande on propozas a li *loyala* konkurenco, li fugas!

Nieuwe Haarlemsche Courant (20 marto). — Nova polemiko inter nia PIONIRO ed ula fanatiko. Ica duras uzar personal argumentachi, qui pruvas nulo por Esp. Il facas komparo inter la Germana e la Hungariana... qua anke pruvas nulo. Il alegas, ke en *un* numero di *Progreso* (februaro) on mencionas nur 10 loki en qui Ido progresas (Argumento ne sincera o plu juste ridinda: kad on povas rezonar tale pri *nur un* numero di *Progreso*? Esas evidenta, ke omna nia grupi ne povas sendar *omnamonate* informi pri lia agado! On devas adminime egardar un tota yarserio di *Progreso*. Ico montras, quante perfide la fanatiki guatas ed explotas nia kroniki!) Fine la fidelulo deklaras, ke lu ne havas la tempo kompozar artiklo en Esp. : do lu anke fugas la konkurenco e la komparo (ma lu havas ya la tempo lektar *Progreso* e facar polemiki! Yen quale ta homi laboras por *la linguo* : li tote oblivias ol, e ne mem audacas montrar ol a la publiko!)

Luxemburger Wort (19 marto) anuncas nia kongreso ed enumeras la membri di nia Akademio e Komitato.

Luxemburger Zeitung (19 marto) publikigis simila artiklo.

L'Indépendance luxembourgeoise (26 marto), **Luxemburger Wort** (19, 25 marto), **Luxemburger Zeitung** (25 marto), **Escher Tageblatt** (25 marto), **Die Neue Zeit** (26 marto) insertis artikli anuncanta nia kongreso.

Sunday Times (London, 22 marto) kontenas letri da du Idisti, Sr PRYER e HARDING, qui rekomendas nia linguo; e di ula fanatiko, qua fanfaronas pri la difuzeso di Esp. tra la mondo. [N.B. : Ica difuzeso, quan on sempre exajeras, pruvas nulo por Esp. *primitiva*, se Ido esas vere Esp. simpligita e perfektigita : nam ol divenus nur plu granda, se omna Esp-isti adoptus Ido. Cetere, mem en la nuna stando, la difuzeso di Esp. *valoras anke por Ido* de praktikala vidpunto : nam Idisto ed Esp-isto povas facile interkomprenar; do Ido povas *ja nun* facar *la sama servi* kam Esp. en omna loki ube esas Esp-isti].

International Notes and Queries (Chicago, ag.-sept. 1913) kontenas anunco di artiklo pri Ido en *The Dial* (Chicago), recensita da ni.

Schweizerische Lehrerzeitung (Zürich, 14 marto) insertis un kolono: *Pri Ido, por Ido, la LI.*, redaktita en Ido. On devas sen-

cese acentizar ica fakto, ke nia linguo povas *imprimesar ed insertesar omnaloke* sen irga peno, pro la *kompleta* manko di diakritika signi[1]. Esas vere admirinda, quante nia linguo aspektas bela, klara e fluanta kande ol esas bone imprimita, quale hike. Ol realigas evidente la *maxima simpleso* atingebla pri l' ortografio.

Volksrecht (Zürich, 6 marto). — *Ido-angulo* (semanala) : leciono pri la vorti kompozita; Idala texto, traduko di la texto di konkurso, e raporto pri la konkurso ipsa; on recevis 114 traduki ek 23 loki; 14 sen ula kulpo; 6 kun un kulpo; la ceteri esis ankore tre kontentigiva. Bela rezulto, se on reflektas, ke la konkursanti esis generale komencanti qui konocis Ido nur per la mikra lecioni insertita en 6 jurnali.

Echo vom Rheinfall (Schaffhausen, 26 febr.) raportis diskurso facita da A. Noetzli en ica urbo en la Instrukto-klubo dil Laboristi pri *La LI. e la Laboristaro*. Konsequante formacesis Idogrupo de 12 laboristi, qui komencis lernar e propagar la linguo.

Il Viaggiatore (Torino, februaro) anuncas *Kongreso turistala internaciona*, e publikigas la traduki di lua antea artiklo (julio-ag. 1913) en Esp., en Ido ed en Interlingua (*Latinacho*). En la texto Esp-ala on remplasigis la supersigni per apostrofi[2]. Ma lore quale on devos pronuncar « *dank' al* » ? On tradukas *pro quo* per *kialo* (Esp. primitiva!); ma altraparte on blamas *malbonsoneco* e *tagnoktegaleco*, ed asertas, ke Esp. havas « anke » *kakofonio* e *ekvinokso* (komparez a nia *equinoxo!*) Do on ne mem audacas prizentar Esp. primitiva a la publiko !

Il Grido del Popolo (Torino, 14, 28 febr.) kontenas artikli pri e por Ido da nia Torinana amiki, qui havas kom sideyo la *Chambro di Laboro*.

Gazzetta del Popolo (Torino, 14 marto) kontenas letro *en Ido* da prof. G. Arietti, konstatanta la suceso dil kurso pri Ido facita da P. Masera en la skolo M. Coppino.

Tehwija (Letona jurnalo, Mitau, 16 dec.). — Al artikli di S^i G-gs e J. Joters (vid. *Progr.* VI, 614) respondis S^o A. Aizpurit, « instruktisto dil Instituto Esp-ista en Moskau ». Il kontestas la nombro dil Idista jurnali. Il demandas, ke S^o J. Joters explikez la diferi inter « patro e patrulo, patrino e matro, e c. ». Fine il questionas, « en qua lingui on dicas : Me vidas granda (?) kavali ? Forsan on tale parolas nur en irga « superlogika » linguo di sovaji o di kavali ».

1. Ni devas nun parolar pri *diakritika signi*, e ne plus pri *supersigni*, kande ula « fideluloj » esas sat fola por remplasigar la supersigni per... cedilio !

2. Vice la *h*, qua esas l' unika remedio permisata dal *Fundamento*.

(30 decembro). Sº G-gs (qua esas nek Esp-isto, nek Idisto) tranquile replikis, ke « la publiko ne devas simple *kredar* to quon lu lektas en jurnali, o quo predikesas a lu, ma ke lu devas *ipse explorar l' objekto* ». Sº G-gs donas citaji en la du idiomi e konkluzas, ke « la LI. di la Delegitaro esas nulo altra kam Esperanto simpligita. Ol prizentas rezultajo di ciencal e pacienta laboro e ne la verko di personal inspireso, fantazio od arbitrio ».

(10 januaro). Sº J. Joters enumeras la kontestita jurnalaro Idista, citas la konocata tradukuro da Zamenhof ipsa di V *Moses*, XI, 22.23 kun olua Idigo, e transiras al postulita expliki. Lu montras klare, ke la neutra « patro », segun la recenta decido, esas irgu del gepatri, e ke nur « patrulo, patrino » referas al sexuo. Anke en la nacionala lingui uzesas ex. : « Omnu esas sua propra mastro » e da homuli e da homini. En Ido casence dominacas nur plena konsequo pri omna nomizi di enti. — « *Matro* » esas necesa ed utila apud « *patrino* ». Ex. en alegoria senco : « Tero esas la *matro* di ni omna ». Quale hike uzar « patrino » qua relatas irga « patrulo », ma Tero havas nula patrulo ? Same « matro » referas a ta situeso quan povas okupar nur homino « matreskinte » ; ex. prenez tala frazo : « Mea patrino itere divenis *matro* di sana filiuleto ». Ke Espº ne povas distingar lo, montras nur olua meskineso. Pri la frazo : « Me vidas granda kavali », on respondas : « Tale parolas 120 milioni, ne de superlogika sovaji o kavali, ma la alte kulturala naciono en la linguo di qua de omna 35.000 jurnali sur la tero aparas 17.000, nome : la Angla. Anke a li sen irga miskompreni suficas la simpla regulo di Ido : « *I see great horses* ».

Fine Sº J. Joters aludas, ke Esperanto en l' okuli ed oreli dil publiko divenos nek plu bela, nek plu konvinkiva, mem se on sendus amasi de Esp-ista libri ad irga loko, quale l' Esp-isti agas nun pri Mitau ed Armavir.

Sadsihwe (Letona jurnalo, Mitau, 17 marto) raportante pri la yaral asemblo dil societo Defirs, konstatas, ke « la ideala linguo dil futuro pokope, ma sencese, avancas ad sua alta skopo : unionar omna homi dil mondo per un komuna helpolinguo. Oportas notar, ke la difuzadon dil LI. Ido forte aceleris l' Esp-isti ipsa, kom la maxim furioz antagonisti di Ido. Per sua senfunda ataki di Ido li koaktis plu kam un amiko di la LI. entraprezar logikala exploro, e tale tirar streko vel sur Ido, vel sur Espº. E ke tala komparado ne rezultas ad la favoro di Espº, ton pruvas la konstanta augmento dil adepti di Ido ». Sequas la konocata « Chiuj kompetentaj personoj chiam opinias... » en Esp-º, Ido e Letona.

Huszadik Szazad (*Duadekesma Yarcento*, Budapest, januaro) kontenas la tota diskurso facita da Prof. Drº P. Dienes en Socio-

logial Societo. Il prizentas la historio di L.I. komence de l' antiqua Chinana, Sanskrita, Greka e Latina lingui. Pose il komparas la lingui artificala Volapük, Esperanto e fine Ido, « quan ni povos akuzar nek pri rigideso, nek pri danjero, qua povus naskar ek la libereso dil evoluciono ». Pos penetranta komparo lu konkluzas : « do Ido esas ta LI. a qua abutus omna probo, departanta de irgube, egardanta ta principi, quin ni konsideras kom nedicernebla de la prezenta kulturo ».

Iz Mraka k Svetu (*De Tenebro vers la Lumo*, Peterburg, febr.), okultista revuo, publikigis redakteral artiklo tre favoroza ad Ido. L' autoro (Sº S. Piramidov) expozas, quante necesa esas LI. por l' okultismo kom internaciona movado. Il naracas la historio di LI., dicante, ke ja la Babilonana linguo uzesis kom la internaciona da omna Mezopotamiani. Pos mencionir la chefa defekti di Espº, il dicas, pro quo e quale naskis la Delegitaro ed Ido, lua verko. Fine il expozas la chefa avantaji di Ido, e lua sucesi, mencionas la verko dil kin profesori e dicas, ke « l' anmo » dil Rusa Ido-movado esas Sº Kapustyanskiy.

Dziennik Petersburski (Peterburg, 31 dec.), Polona jurnalo, kontenas, en ica numero ed en multi sequanta, Ido-anunco (Polona) da Kapustyanskiy.

Vestnik Saratovskago Otdeleniya Imperatorskago Russkago Tekhnicheskago Obschestva (*Informilo dil Saratovana Filialo dil Imperiestrala Societo Rusa Teknikala*, Saratov, jan.) insertis la sama anunco (Rusa).

Feldsherskaya Misl (*Sub-medikal Pensado*, Rostov-Don, jan.) publikigis la sama anunco.

Komissioner (*Komisionero*, Moskva, jan.) kontenas la sama anunco.

Zapiski Krimsko-Kavkazskago Gornago Kluba (*Analo dil Krim-Kaukaʒiana Alpinista Klubo*, Odessa, kayero 4-a) insertis la sama anunco.

Sibirskiy Torgovo-Promishlenniy Vestnik (*Siberiana Komerco-Industriala Informilo*, Irkutsk, 19 e 26 jan.) publikigis la sama anunco.

Kuryer-Kopeyka (*Kopeko-Kuriero*, Tiflis, 23 jan.) insertis la sama anunco.

Vestnik Blijnyago Vostoka (*Informilo pri Proxima Oriento*, Tiflis, 29 jan.) kontenas la sama anunco.

Vestnik Magnetizma (*Informilo pri la Magnetismo*, Kiev, februaro) publikigis la sama anunco.

Obnovlenie Shkoli (*Rinovigado dil Skolo*, Peterburg, jan.) publikigis la sama anunco kun plusa Ido-informi extràktita ek la prospekto : « *Quo esas Ido ?* »

Mejdunarodniy Yazik (*La Internaciona Linguo*), historiala skisuro, en la Rusa, da P. Unde-Popov. 53 pag. 15×21. Ica verko, qua esos tre utila por la Rusa Ido-movado, aparis en **Vestnik Krasnago Kresta** (*Informilo pri La Reda Kruco*, N° 9ª e N° 10ª, Peterburg) ed imprimesis anke aparte. Ni ne recensas ol, nam ol aparos en Ido en *Idealisto*.

DIVERSAJI

Skribado di la futuro.

Sub ica titulo aparis artiklo da S° Pietro Rivettar en la Rusa revuo *Vokrûg Suyeta* (*Cirkum la mondo*) n^i 34, 35 e 36, yaro 1910. Ica artiklo traktas la problemo pri skribo-sistemo di la futuro. L' autoro esas adepto dil ideografio ed asertas, ke la futura homi repulsos nia mi-fonetikala, mi-grafikala sistemo, preferonte la pura ideografio. Me rezumos ica artiklo, pro ke la problemo interesas ni, ne kom utopiisti, qui kredende ne existas en nia medio, ma kom adepti dil LI. di la futuro! Ni povos trovar en ica artiklo multa komplimenti a la fonetikala alfabeto (quan ni havas en Ido).

L' autoro judikas, ke nia ortografii (Europana) tote mutilas la vera fonetiko e dicas: « Existas societi, vizanta la skopo, defensar l' animali kontre la kruelaji di vivo-seko: me dezirus, ke on fondez la societo por defenso dil soni de ne min barbara vivoseko. Yes! on darfas vere dicar, ke ni, Europani, havas inata tendenco a la vivo-seko, en ta nombro anke relate la soni. Ni dissekas li, ni joyas, ke ni povas dissekar la silabi ye la literi, ke ni analizas li ye l' elementi, ye l' atomi; ma nia * decendonti remarkos, quante omno co esas poke ciencala, quante omno esas konvencionala e nelogikala! » Pose l' autoro donas kelka exempli:

« Asemblez plura homi apartenanta a la diversa nacioni Europana. Esez inter li Franco, Hispano, Germano, Ruso, Suedo, Rumaniano, Hungariano. Pregez singlu skribar la silabo *sha* e pose kambiar inter su la folieti. Eventos konstrukto di la turmo de Babel. »

(La ilustruro en la revuo *V.S.* montras homi nacionale vestizita kun la literi *cha*, *scha*, *sja*, *scia*, *sa*, *sha* e c. vice la kapi; la subskriburo di ol esas: « Kurtega silabo *sha* aceptis aparta fizionomio che singla naciono ».)

« Prenez integra fonografala disko e fonografilo, pronuncez la vorto I. *bambina* (puerino). Rotacigez pose la disko en l' inversa

1. Preco : 40 kop., afrankita e rekomendita : 54 k., che A. Kapustyanskiy, Armavir.

sinso. Segun alfabetala principi vu devus audor *anibmab*, ma pro quo vu audas *nabibam*? Pro ke la fonografilo montras a vu l' eroro e la fonografilo ta-kaze divenas la voco dil cienco, qua dicas a vu: la fundamentala elemento dil soni esas sono, ne litero. »

Kontre historiala origino l' autoro objecionas la yeno: « La historio fortunoze ne obedias a la imperi. Mili de altra idei radikizita e... historiala esas extirpita e perisinta: sklaveso, doktrino pri fixeso di la tero, gladiatori, Greka-Romana dei, diablala tenti e multo altra ». Ma, se la literi esos vinkita da la silabi, quo vinkos la silabi? L' autoro respondas:

« Kande en staciono od en ula publika loko ni turnas, sequante direciono dil flecheto, desegnita sur la muro, ica turno ad-dextre od ad-sinistre divenas signo di la respekto a la proximeskanta vinkero: la ideografio. »

« Ideografio, reprezento di tota nociono, ja aquiris sucesi en la domeni, ube la skribo devas esar rapida e ne dependar de sono o litero: en matematiko, astronomio, kemio. Hike omna signo signifikas ne sono, ma nociono ». Pose l' autoro mencionas la Chinani kom l' inventinti di busolo, imprimo, papero *ante ni*, quo montras ke la Chinana civilizo esas plu antiqua e duriva, kam l' Europana; l' autoro laudas anke la Chinana ideografio e quietigas ni pri la nombro dil hieroglifi, qua segun la ciencisto Kangsi-tsien esas cirkum 42.000 e segun Haip-sien mem cirkum 80.000! E tamen il adjuntas: « Mem la maxim richa alfabeti, la Rusa kun 37 signi e mem la Siamana, kun 53, esas nulo kompare la Chinana signaro. Ica nombro quik stuporigas ni. La zeri timigas ni! E ni imaginas la desfelica Chinana erudito, luktanta kontre ca amaso de signi, quin il devas inkulkar en sua desfelica memoro. Ma kad Anglo, skribanta *enough* e pronuncanta *inef*, *dreadnaught* = *drednot*, o Franco, qua skribas *beaucoup*, ma pronuncas *boku*, ne mustas merkar aparta ortografio di omna vorti? » Pose l' autoro komunikas altra exempli: « Skribinte precize *sen*, segun la pronunco, ni expresos nulo por okulo di Franco, pro ke a la diferanta idei korespondas la diferanta ortografii, ex. *sain* (sana), *sein* (sino), *ceint* (zonizita), *saint* (santa) e c. »

« Del unesma regardo povas semblar absurda l' aserto, ke dum la proxima futuro nia *decendonti uzeskos la Chinana sistemo (*sic!*) od ula altra, simil ad ol, quale du aquo-guti inter su; ma tale eventos sen irga dubo » (*sic!*).

Multa Europani uzas la expresuro « Chinan alfabeto » (R. *Kitâyskaya grâmota*) por perifrazar ulo abstruza o nekomprenebla; anke multi, preninte Chinana jurnalo, ridas e desprizeme dicas: « Esas necesa reformar ica barbara skribo! »

Tamen l' autoro ne esas timida e rakontas kom pruvo dil praktikaleso dil ideografiala skribo, ke olim en la templo di St. Petro en Roma, un Anglo questionis guidero, quanta chambri esas en

Vaticano. La guidero komprenis la questiono, ma ne savis enuncar tante granda nombro en E. e pos unminuta hezito il skribis sur la muro : 11.000. L' Anglo quik komprenis. La respondo esis klara pro ke la questiono koncernis nombri; « ma, se la questiono koncernabus ulo altra, quon respondabus la guidero malgre sua bona volo ? »

Fine l' autoro dicas : « Me esas konvinkita! Ka me konvinkis ulu, me me savas, ma oportas bone opinionar pri la Chinana skribo-sistemo ».

Ica problemo ne relatas la nuna generaciono, tamen ol sugestas a ni pokopa futura reformo di nia skribi, quin sequos anke la LI. se lo permisesos dal internacioneso.

N. Yushmanov.

On serchas alfabeto.

« Reverend » J. Knowles, misionisto de Travancore, probis remediar l' extraordinara nesavo dil habitantaro di Indii. En ta lando 90 ek 100 homuli e 99 ek 100 homini ne savas lektar. Segun ta ciencoza linguisto, la kauzo di ta nesavo esas la granda nombro de lingui e skribadi uzata en ta vasta lando, qua posedas adminime 200 lingui (?) o dialekti e 50 diversa sistemi de skribadi; e ta skribadi postulas de 500 til 1.000 literi o signi. La nombro dil signi necesa por imprimar libri od jurnali en ta lingui atingas 20.000, quankam ta 200 lingui kontenas sume ne plu kam 53 diferanta soni elementala. Oportas adjuntar, ke la studio di ta alfabeti prizentas ofte desfacilaji nevinkebla : tre multa literi esas tre komplikita, ed esas tre desfacila lektar, skribar od imprimar oli.

Kun altra linguisti, Sº Knowles demandas, ke l' Indiana guvernerio institucez komisitaro, qua establisus alfabeto por omna lingui dil Hinduala peninsulo. Ta alfabeto havus kom fundamento la Romana alfabeto, quan on kompletigus per signi expresanta la soni specala di Indio. Por la lingui maxim komplikita, la nombro di signi ne esus plu granda kam 53, kun mezvaloro de 37 signi por omna lingui. La lektado, skribado ed imprimado di ta lingui ne plus prizentus nevinkebla desfacilaji por l' indijeni.

Kande santa Cyrillus e santa Methodius, apostoli dil Slavi, institucis lia alfabeto, li prenis Greka ed Romana literi, a qui li adjuntis plura altri quin li ipsa inventis. Lia alfabeto esas un de la marveli dil historio di la lingui.

(Segun *La Croix*, 9 januaro).

Ta artiklo memorigis da me ke, en la *Lumière Sténographique* (Stenografal Lumo) de julio 1912, me lektis : « La stenografado Duployé uzesas ne nur por skribar rapide; ma pro ke ol esas extraordinare facile lernebla, nur fonetikala, ed adap-

tebla ad omna lingui [1], multa misionisti uzas ol por docar la lektado e skribado a multa necivilizití.

« La stenografado Duployé esas l'unika sistemo di skribado di mili de homi. En Britana Kolumbia multa homi konocas la stenografado, e lia libri esas imprimita per la stenografo Duployé ».

Pro quo on ne agus same che la Hindui?

J. Choblet.

Ginesta papero.

La Amerikani facas papero ek maizo, « sorgho » e mem torfo ; la Chinani, per bambuo, morusiero ; la landi Nord-Afrikana explotas la « alfa » (sparto) ; en Sud-Francio on pensis uzar sarmento ; do esas nula motivo por ne uzar sam-maniere altra vejetivi.

Por ta uzo la ginesto, on dicas, esus tre bona. Ta planto, qua havas tre texebla fibri, trovesas en multa regioni, e kreskas spontane en omna suli, mem en le maxim harda. Ol postulas nula specala sorgi, timas nek frosto nek granda varmeso, ed on povas obtenar ol per semado po tre mikra spenso.

Cetere, la metodala kultivado dil ginesto praktikesas en Italio, sur la domeni di princo Borghese en Anzio-Nettuno. Ol permisis konstatar, ke l' industriisto qua disponas la laborenda materio, precipue en regioni ube trovesas vasta naturala ginesteyi, povus obtenar paperpasto plu bona kam ta del forestala ligni. E tale lu povus realigar granda sparado, pro la kusto-preco di ta laborenda materio, di qua lu segunvole havus senlimita provizuro. Ta utiligo di vejetivi til nun preske tote neglijita, kom surogati di la ligno-pasto, esas inter le maxim interesanta, nam ol permisas previdar la kreo di agrokultival industrii qui povos konstitucar elemento di prospero por la ruri. Pluse, ta penso esas interesanta egarde la desarborizo e la departo di la rurani, qui sempre plu livas la ruro por habitar la urbi.

(Segun *La Croix*).

Trad. J. Choblet.

Varmeso e koldeso.

Komisitaro de Amerikana ciencisti exploradis l' internajo dil tero, por facar inquesti pri lua temperaturo. Ta komisitaro jus publikigis la rezultajo di lua laboro. Ol facis observadi en truo perforita proxim la parko de Yellowstone, ye profundeso de 2.240 metri. Ye 500 metri la termometro indikis 26° centigrada ; ye 1.000 metri, la temperaturo dil terala strati esis 40° ; e ye profundeso de 1.500 metri, la termometro acensis til 60°. On memorigas pri to, ke kande la perforado dil truo esis parfinita, on konstatis ye la fundo temperaturo de 83°.

1. Me ipsa stenografas la klado di ca artiklo.

Tala temperaturi ne multe similesas ta quan ni juas nun (januaro 1914) en Francia. E la jurnali dicas ke, ye la 12 januaro, en Roraas, staciono dil fervoyo de Kristiania til Trondhjem, situata ye altitudo de 626 metri, la termometro decensis til 50° sub zero, vera polala temperaturo ! Por komparo, ni dicez ke, en la polal arkipelago Amerikana, qua esas la polo dil boreala koldeso, Amundsen observis — 61°. La cirkumaji di Roraas formacas sekundara koldes-polo ; plurfoye on notis ibe temperaturi de — 40° e mem — 44°. Ma nultempe til nun la termometro decensabis til 50° sub zero.

(*La Croix*). Trad. J. Choblet.

Acizo por omna acendala aparateti.

En Rusia existas acizo por alumeti. Pro to l' alumeti esas tre chera kompare a la preci di proxima Finlando, ube ne existas alumetal acizo. Dum la lasta tempo on emisis multa nova sistemi di acendili : on vendas en Rusia diversa acendiva mashineti en formo di revolvero, cigareto « Egiptana » ; anke simpla plata o cilindra acendiv aparateti po tre basa preci, ex. 25 kopek (= 62,5 centimi). Vera konkurenco a l' alumeti !

Nu, segun *Peterburgskaya gazeta* [1. (14). 12. 13] la ministerio dil financi parlaboris lego-projeto pri establiso dil acizo por l' acendal aparateti, qui en uzado remplasas l' alumeti. Po singla acendal aparateto on postulas 75 kopek de acizo (malgre posibla vendo-preco de 25 kop. ante la lego !). Pro vendo dil aparateti sen acizo, on projetas gros amendi, ex. de 10 til 50 rubl, kun konfisko dil acendili e pago di acizo... dekopla ! L' amendo valoros kam kontre la fabrikonti, tam kontre la vendonti e la kompronti.

N. Yushmanov.

Remarko. — En Francia anke on havas imposto pri l' alumeti (depos 1871, por pagar la militala kontributo) e pro la sama motivo on impostizis anke la acendili proporcione a lia valoro. [Red.]

Lito kom recevilo di radiotelegrafado.

La jurnalo *Nature* (junio 1913) kontenis la sequanta letro :

« Me konstatis, ke fera litoframo kun matraco ek metal-filo sur la maxim supra etajo (quaresma) di ca domo funcionas tam bone kam anteno por recevar « senfila » signali ! On bezonas nur konektar la recevilo, qua inkluzas relayo « Brown », inter la lito-framo e la aquo-tubaro por recevar la signali del « admiralty » laute, ed altri de diversa altra stacioni nekonocata, feble ma tre audeble.

Me trovis anke, ke per la lito-framo kom anteno, esas posibla recevar la kloko-signali de la turmo « Eiffel ». Quale on povis supozar, li esas ne tre lauta, ma suficante audebla por rikonocesar e facile lektesar.

trad. O.-C. Roos. A.-A. Campbell Swinton (London)

Internaciona Komercal Borso.

Tre interesanta projeto semblas realigesor en London : kreo di granda komercal klubo o plu juste di speco di borso internaciona di komerco.

La skopo di la fondanti di ta institucuro esas prokurar ad omna komercisti Britana, koloniala e stranjera ula centro di asembli ube li povos interrenkontrar, parolar pri sua aferi, ne en medio bruisoza e netranquila, ma en vera klubo, ube, po nealta yaral suskripto, li esos heme.

La stranjera komercisto arivanta en London unesmafoye ne esus izolita e quaze mi-perdita en la formikumanta turbo di la grandega urbo. La membri dil direktanta komitato e la direkteri dil klubo servos lu kom koresponderi e garantieri ed relatigos lu quik kun ti quin lu devas vidor e qui povas esor utila a lu ; ti qui arivos kun interesanta projeti esas certa frapar quik an la justa pordo.

La inicianta komitato komencis demarshi por lokacar vasta tereno libera, situita en la centro di London, inter Aldwich e the Strand, ube erektesus splendida edifico, di qua la plani esas parfacita e qua povos rivalesar, pri la komodeso e l' eleganteso di l' aranjuri, kun la maxim admirinda modern hoteli. Cetere, samtempe kam centro por aferi, ta klubo, quale la maxim multi de la Britana klubi, esos aranjita quale vera hotelo, e la membri povos lojar ibe segun deziro ; ma ultre la lojeyo li trovos kontori por sua aferi, e mem expozo-saloni ube li povos expozar la produkturi quin li deziras konocigar. Banko esos anexita al klubo.

La Internaciona komercal borso editos monatal jurnalo, en qua on trovos informi pri la mondal komerco, e havos stenografisti e mashin-skribisti ye la dispono di sua adheranti.

Por provizar su per omna ta komodaji, stranjera komercisto bezonos nur pagar suskripto de du *Guineas* yare (52 fr. 50).

L. M. de Guesnet.

Anafilaxio nedireta.

On savas en quo konsistas l' *anafilaxio* deskovrita da prof. Ch. Richet : ol esas la kontreajo di la profilaxio : unesma inokulo di ula agento, vice imunigar l' organismo kontre posa inokuli, igas ol plu sentiva, tale ke la posa inokuli efektigas plu grava morbo o perturbo kam la unesma. Ico esas to quon on povas nomizar l' anafilaxio direta.

Yen nun exemplo di anafilaxio *nedireta*. Hundi kloroformizita unesmafoye prizentas nultempe *leukocitifo* [1], sive dum la kloroformizo, sive en la morga o posa dii. Ma se on kloroformizas li duesmafoye (pos intervalo mezvalora de 19 dii), li prizentas sempre tre forta *leukocitifo*. Ico esas, segun Sº Richet, kazo di anafilaxio, ma tote diversa de la kazi observita til nun. La kloro-

1. Produkto di *leukociti*, t. e. dil blanka globuli dil sango.

formo ne agas per su, ma per l' albumini dil protoplasmo, quin ol dislokis, e di qui la produkturi varsesis en la sango : l' unesma foyo, lia unika efekto esas preparar la stando anafilaxiala ; la duesma foyo, li determinas l' anafilaxio. Posible ca anafilaxio nedireta pleas rolo tam importanta, quankam ankore nekonocata, kam l' anafilaxio direta [1].

Segun *Revue scientifique* (Paris, 14 febr. 14).

ANUNCI.

Acioni dil Uniono.

La suskriptinti di ne-interestifanta acioni recevis interima quitiguri. Ici valoras komplete til la imprimigo di la definitiva acioni. Quik pos la edito dil acioni on sendos la rispektiva numerizita exempleri ad omna acioniero. Do no esas necesa specale demandar oli de la Kasisto.

La Vortolibri.

La kompleta vortolibri Germana e Franca esas nun imprimata. La personi qui komendis oli en l' Editerio, recevos li quik pos lia aparo. La komendi esas notita ; do on ne bezonas itere memorigar la komendo dal Editerio.

L'Editerio dil Uniono.

Ad la editeri di verki en Ido.

Per afabla donaci ni sucesis ante kelka tempo establisar « biblioteko migranta », ad qua ni debas bonega servi en nia propagolaboro. Nia kolekto esas pasable kompleta til la kno di 1912. Ma la mova edituri di 1913, same kam le maxim recenta mankas ankore. La moveni di nia « *Deutscher Weltsprachebund* » ne permisas aquirar kompre omna verki. Pro to ni jentile pregas la editeri di Ido-verki sustenar ni por eonacar un exemplero di singla edituro. On voluntez sendar ta verki ad la administrero di nia bibliotcko, Sº Paul Bohne, Altestr. 67 a, Klepzig bei Köthen (Anhalt, Germania).

Sº Kapustyanskiy informas omna samideani e precipue ISPIKani (v. VII, 105), ke lia imprimerio ja laboras e satisfacas maxim urjanta bezoni dil Rusa Ido-movado.

---

1. Sº Ch. Richet ne shamis asertar, ke, mem se Ido esus supera ad Esp., on devus « konservar » Esp. « netushebla » (quo esas simple nego di omna progreso). Nu, ni defias irga Esp-isto tradukar en Esp. ca kurta ed elementala artiklo *sen'pruntar ula vorto od afixo de Ido.* (N. B. : la sufixo *-iŝ* esis repulsata dal Akademio Esp-ista.) Se nulu respondos a ta defio, co pruvos a la publiko, ed a Sº Ch. Richet ipsa, ke Esp. ne povas suficar a la cienco, e ke Ido esas preferinda ne nur « teoriale », ma « praktike ».

PARIŠ. — IMP. CHAIX (SUCC. B), 11, BOULEVARD SAINT-MICHEL. — 1478-14.

PROGRESO

Nº 77. Mayo 1914.

KONTENAJO

Decidi dil Akademio 257
Facial estetiko, da Dro M. Lagarde 258
Fizikala fundamenti di la muziko, da L. Couturat 264
La rara gasi di la termal fonti, da Ch. Moureu 270
Unesma kongreso universala di la rasi 273
Aniversario obliviita 274
La sufrajo di la homini segun l' experienco, da A. Dunois 276
Protozoo en la sango di kanceriki, da Dro G. Odin 277
Linguala questioni : *Nova vorti propoẓita;* **Ai, ei, oi, ui; au, eu;** *Sufixi* **-an** *e* **-ist; Polico; Acento, marko, diakritika; Lineo; Filo, drato; Fontenplumo; Kastriti; Kreno; Mekana; Never; Oxo; Pseudo-; Semlo, kiflo; Xantip-ala; Yen ke,** *signo di elipso; Nomi di la konsonanti;* **Tante plu ke; Quon divenas;** *Esperantulo; Konservema reẓonachi (por la supersigni)* 279
Kroniko : *Ni koncentreẓ nia energio! Acionieri dil Uniono; Federuro Idista Socialista;* Budapest; Florianopolis; Löffelscheid; Göteborg; Graz; Köbenhavn; Luxemburgia; Paris; Providence; Suedia; *Esp-ista veraji* 300
Bibliografio : Libri : *Int. Fotografala Lexiko,* da Pfaundler; *Universal,* da Immanuel of Jerusalem 308
Jurnali : *La Langue auxiliaire; The Auxiliary Language; Die Weltsprache; La Belga Sonorilo; L' Idisto katolika; Mondo; Braẓilo; Ido-propagilo; Kombato; Grafikistala Buletino; Zeitschrift für phys. Chemie; Die Welt des Kaufmanns; Brioni Insel-Zeitung; Schweiz. Lehrerzeitung; Sunday Times; Corriere del mattino; Illustreret Tidende; L'Indépendance belge; L'Ami du Clergé; La Dépêche Dauphinoise; Le Droit du peuple; Edelweiss; Luxemburger Zeitung,* e c.; *The Standard; The Cosmopolitan Student; Husẓadik Siẓaẓad; Progress* 309
Diversaji : *Quo konocas Brioni? La inventeri dil cinematografilo; Chiniana politeso; Quanton ulu spensas por alkoholo e tabako* 317
Avizo; Errata 320

DECIDI DIL AKADEMIO

Noto. — En la decido 757 on enuncis, ke l' Akademio adoptis **juridikar** e ne *judiciar* (IV, 167, 200, 713). Ico esas eroro, qua venas de konflikto inter la questiono 25, 257 di la cirkulero 27 bis (26.12.12) e la questiono 24, 156 di la cirkulero 28 (20.12.12). L' eroro esis explikata ed agnoskata en la cirkulero 29 bis (18.2.13), ma on obliviis rektifikar ol publike. La vera decido dil Akademio esas :

1403. « On adoptas **judiciar** e ne *juridikar* » [1].

La Sekretario,
L. Couturat.

1. N. B. : Ica decido, pro sua dato, valoras por la duesma periodo di stabileso.

FACIAL ESTETIKO

da Dro M. Lagarde.

En omna tempi la sorgo di la korpala beleso, plu o min bone komprenata, varianta segun l' estetiko di singla raso, di singla yarcento, esis un ek la granda sucii di la homo [1].

La populi di la maxim antiqua tempo semblas avancigir la kosmetiko til marvelatra grado di perfekteso. La Egiptiani precipue semblas posedir nekomparebla recepti pri higieno, pasti ed unguenti por la perfekta konservo dil epidermo e di la vizajo. On savas cetere, ke ca populo esforcis su, konservar trans la morto ipsa ta beleso extera a qua lu donis tanta sorgi dum la vivo.

La Greki e la Romani heredis de la orientala populi ta arto longigar la yuneso, precipue ta di la homino; kad esas necesa memorigar la alta situeso quan la fabrikisti di pasti ed unguenti okupis en Roma? Kad esas necesa ekvokar tanta diversa artifici (ek qui la balni en asnal lakto esis la minima) quin uzis la elegantini Romana dil imperio?

En la mezepoko, en la 16a, 17a e 18a yarcenti (meze di la maxim granda brutaleso korpala e di la preske totala neglijado di to quon ni cadie nomizas higieno) regnis la sama sucio beligar la homala korpo e vizajo, ne nur per oraji, silkaji e brokati, ma anke per mil misterioza procedi, qui divenis specala industrio di Italia. De Jeanne d'Albret til Ninon de Lenclos, la kosmetiko preske egalesas pri importo, adminime ye la okuli di la richa o richeta klasi, la medicino ipsa, kun qua ol cetere harmonias.

Niatempe, centi de kosmetikal instituti, mili de pomadi, pudri, tintivi ed altra produkturi durigas ta tradiciono ed eforcas plu o min fortunoze restaurar la charmi dil korpo e dil vizajo. La masajo e precipue la misterioza feo Elektro, adjuntante su a ta tradicionala procedi, fortigis, demokratigante ol, la kulto di la bela plastiko. La sentimento dil harmonio e dil integreso di la formi neplus esas nur la privilejo di la richa klasi; la plebeyo ipsa, pokope edukita da omna artala produkturi qui cirkumas lu, komencas manifestar sua aspiri a ta estetiko korpala, pri qua lu poke suciis olim; la sama movado qua instigas la humili kopiar sempre plu la modi vestizala di la alta klasi incitas li, e plu laudinde, imitar lia sorgi pri higieno e pri korpala estetiko [2].

1. Ica frazo suficus por montrar la neceso dil vorto *sucio* e lua senco diversa de *sorgo* [Red.].

2. Nova exemplo di la difero inter *sucio* e *sorgo* [Red.].

Advere ne plus esas questiono pri nura koketeso, ma pri la sociala valoro di l' individuo e pri la lukto por la vivo. On savas,

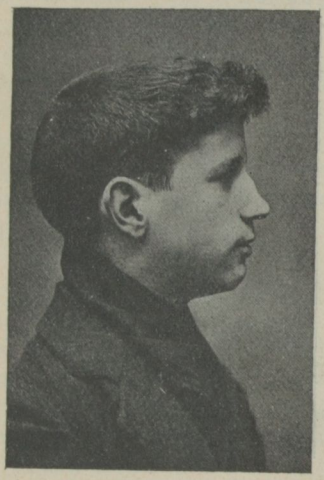

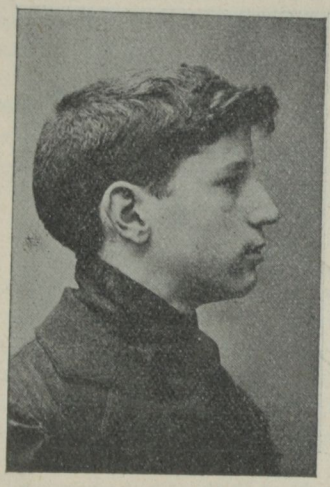

ke cadie la suceso di irga fabrikita produkturo dependas grandaparte de lua extera aspekto e, quale on dicas, de lua « prizento-maniero ». To quo esas vera pri triviala parfumala o spicala vari esas mem plu vera pri la individui ipsa, kande pozesas avan

li la questiono di employo o di mariajo. Se on deziras obtenar ofico en administrerio, od employo di vendisto en magazino, o la

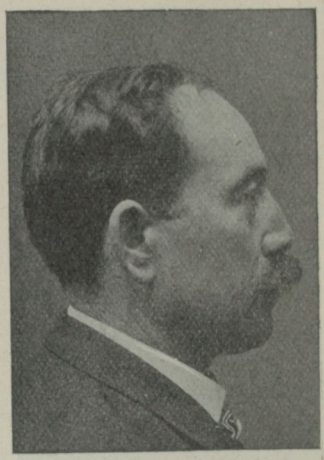

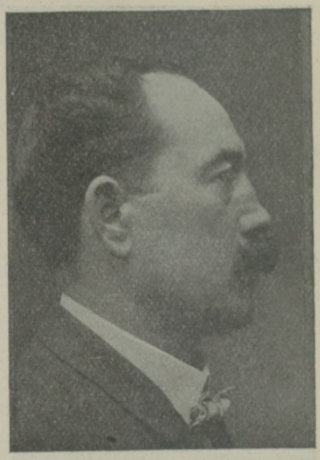

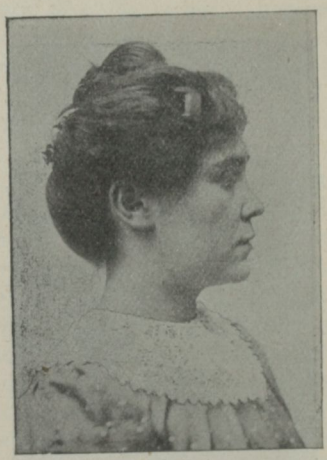

manuo di la revata fiancitino, esas nun sempre plu necesa adportar en la unesma demarshi quin on facas, ne nur garantii di apteso, rekomendanta pasinto e vesti korekta, ma mem vizajo, se ne bela, adminime sen irga defekto tro videbla.

Nia ancestri, min delikata kam ni, ne egardis ula ledaji (*makuli*,

nevusi, *veruki*, *cikatri vicioza e salianta*, * *kankroidi* e *lupusi*, e c.), qui divenis por ni quaze netolerebla che la homi quin ni employas dome o qui servas en la butiki od altraloke.

Co signifikas, ke nuntempe la homulo od homino qua serchas ofico portas sur sua vizajo la duimo, adminime, de la kondicioni di sua suceso e nesuceso. Ni postulas nun minimo de estetiko sub qua solicitanto, irge quante rekomendinda lu esas profesionale e morale, preske ne povas esperar sucesor. Quanta desfortunozi, qui posedas la tota inteligenteso ed energio necesa por ica o ta kariero, mustas renuncar ol pro desgracio tro videbla, qua klozas ad li omna pordi!

***

Se la medicino pretendas, segun sua difino, alejar la mizeri korpala di la homaro, kad ne esas legitima, e mem necesa, ke ol interesez su pri ti qui, sen konstitucar precize sufro, nek fiziologiala diminuto, tamen povas *sociale* diminutar individuo egale kam kronika bronkito e rebela reumatismo e qui cetere, per la senkurajeso quan li efektigas, povas tante facile deviacar ad nevrastenii omnasorta?

Olim la mediki e la kirurgiisti poke egardis la plendi di ta klaso de maladi; nur la empirikisti entraprezis alejar li, maxim ofte sen metodo e sen suceso. Esas nun altre. Unesme la dermatologio e la medicinala higieno juntis lia esforci a ti di la kosmetiko por obtenar la konservado di la karnaciono e di l' expreso di la vizajo, prima elementi di la faciala estetiko. Docante to quon on devas facar por evitar la morbi, li mantenas l' integreso di l' epidermo e di la diversa organi di qui la perturbo diminutas l' individuo.

De pos kelka yari anke, l' evoluciono di la kirurgio manifestas nova tendenco. Apud la perfektigi destinata faciligar e kontrolar la diagnozi, apud la plubonigi teknikala ed instrumentala en la operaci ipsa, esas remarkenda, quante la kirurgiisti esforcas reparar, maskar segun posibleso la traci di lia audacoza bisturio. Ca esforco tre laudinda esas quaze la kompletigo, la kronizo di la laboro di la kirurgiisto: on povas dicar, ke ol esas lua supra koketeso. Kuracar grava morbo per interveno kirurgiala, esas ya multo; ma la laboro esas perfekta nur se la operacito, omnafoye kande to posiblesas, ne tranas en la vivo, quale nova handikapo, la traci ipsa di l' interveno qua salvis lu.

***

Esis do dezirinda, ke nova brancho kreskez sur la olda e duopla trunko di la medicino e di la kirurgio, nome la arto remediar

omna ta ledaji e deformuri, naskala, acidentala o konsequanta di operaci, qui diminutas l' individuo en la lukto por la vivo. Ca arto nun standas en plena prospero.

Ca lasta yari precipue esis fekunda ye importanta aquiri, qui permisas traktar sucesoze la multa e diversa faciala deformuri.

On ne miskomprenez : ne koncernesas hike magiala drinkaji, nek misterioza unguenti, ma procedi kirurgiala, fizikal o mekanikala, teorie tre simpla, qui postulas tamen l' interveno di experiencoza praktikisto.

Autogrefti, *grefti*, *elektrolizo*, *protezo parafinala*, *plastikala masajo*, *skarifikuri*, *karbobioxa nivo*, *X-radii* e precipue *uzo dil radiumo*, la procedi di ta recenta cienco, quan on povas nomizar la *Facial Estetiko* medicino-kirurgiala, esas tam multa kam lua feldo esas vasta.

Ca procedi havas kom skopo regulozigar l' aspekto e la simetreso di la diversa parti di la vizajo homala, e precipue di la salianta parti quale la nazo, la oreli, la labii, la mentono, la vangi, la palpebri, di qui la minima anomalajo quik donas a la vizajo aspekto, se ne tote repulsiva, adminime tedante ridinda.

Esas ankore ta nova cienco qua remedios, til ula grado, la acidentala destrukti o la traci extreme repugnanta di morbi quale tuberkloso, sifiliso e kancero. Ol anke devos desaparigar omna neperfektaji di la pelo pri qui ni parolis supre (makuli, nevusi e veruki, e c.) qui povas facar ek la korpo cetere maxim bone standanta objekto di nauzeo o di ridado. On ne tro repetos ed egardos lo, ta malaji semble negrava povas esar, ne nur che la altaklasani, ma anke precipue che la plebeyani qui bezonas ganar sua vivo, la origino di la maxim granda tristesi, di la maxim lamentinda nevrastenii. La ledeso igas ne nur melankolioza, ma ofte maligna ti quin ol afliktas sen espero di emendo; on ne sat savas, quanta yuni divenis senkuraja o morale acerba, a qui operaco o restauroprocedi relative facila povis ridonar vizajo preske normala. La joyo e la morala rinovesko di ti qui profitis ta nova terapio esas ofte plu eloquenta kam la feliceso di la febrozo risanigita o di la tuberklosiko rivivigita.

***

Esas do dezirenda, ke la faciala estetiko medicino-kirurgiala, nete separita, ye l' okuli di l' opiniono, de la empirikala sistemi e de la procedi di nura koketeso tro ofte mentiema, esez konsiderata kom esencala parto di la kirurgio e di la medicino.

Esas dezirenda, ke la nova metodi e procedi qui permisas en la plumulta kazi kuracar o diminutar defekti tam tristiganta kam morbo propre dicita divenez familiara a la mediki e ke ici uzez o rekomendez li volunte. Esas necesa fine, ke la maladi di ta kategorio, instruktita da legitima e bonfacanta informado pri to quon la cienco moderna povas facar por li, ne plus sinkez en desespero neremediebla e ke (forlasante la kimeratra promisi di ti qui tante plu promisas, quante min li povas furnisar) li savez fine an qua pordi li devas frapor por obtenar la plubonigo tante dezirata.

Balde, forsan, per la radiumo prudente dozigita, per kelka injekti di parafino, per bisturio od agulo manuagita da experiencoza fingri, ni vidos diminutar rapide la trista trupo de ta mizerozi di qui la tota krimino esas la ledeso, ed avan qui la pasanti, la patroni, mem la amiki deturnas su kun kompato, o mem kun repugneso.

On devas fine savar, ke la operaci necesa a la restauro di vizajo esas nek misterioza nek tante komplikita e tante kustoza, ke nur la Usonana miliardieri povas profitar li, quale eventis ankore ante kelka yari. Same kam la beleso, la ledeso dependas maxim ofte de tre mikra kozo. Lineo nepercepteble elevita, influreto diminutita de kelka milimetri, ofte suficas por ridonar ad odiinda o ridinda vizajo aspekto ordinara e kelkafoye agreabla. Pascal dicis en sua *Pensées*, ke se la nazo di Kleopatra esabus plu kurta, la facio dil mondo esabus chanjata. Quanta yunini e yunuli existas qui, ne lektinte Pascal e nule intencante subversar l' universo, vidus tamen sua kariero e sua vivo tote modifikita pro nazo od orelo lejere retushita, pro cikatro od irg altra defekto faciala proximige efacita!... Kad ico ne esas ankore medicino, e maxim bona?

trad. Alfred A. Richard.

Ni adjuntas kurta indiki pri la metodo di Dro Lagarde por restaurar la nazi deformita o malformacita : nome, la *protezo parafinala*, qua konsistas en injekto di parafino, sub la pelo, en la lakuno quan on volas plenigar [1].

En la *metodo di Eckstein*, on uzas parafino fuzebla ye 62° (existas serio de parafini plu o min fuzebla); on fuzas ol en mariabalno, aspiras ol en siringo varmigita, ed injektas ol quik en la necesa quanto. Ol koldeskas e konseque solideskas tre rapide; ol formacar do bloko nevariebla e neretushebla. Esas do desfacila modlar ol konvenante.

1. Segun *Le Visage*, da Dro Lagarde (Paris, Larousse, 1913).

La *metodo di Dro Lagarde* [1] esas perfektigo dil antea. Ol uzas parafino plu fuzebla, *e kolda*; por moligar ol, on uzas, vice la varmigo, la *kompreso*. On povas do procedar plu lente, injektar la parafino intervalope e quaze gutope; ed on havas la tota tempo necesa pos modlar ol pose en la loko. Pluse on evitas la acidenti quin parafino varma povis produktar. E la final rezultajo esas tam solida e stabila kam per l' antea metodo.

Kompreneble, ca metodo ne povas reparar omna defekti o deformuri di la nazo (extera) : ol postulas, ke la pelo esez integra e sana, flexebla e ne adheranta. Ol esas sen doloro e sen risko. E, quale on vidas per la figuri, on povas donar a la nazi minim gracioza la famoza lineo klasika dil Greka nazo !

FIZIKALA FUNDAMENTI DI LA MUZIKO [2].

L'*akustiko* ne esas (malgre l' etimologio) la cienco di l' audado (qua apartenas a la fiziologio), ma la cienco (fizikala) di la fenomeni audebla.

Omna fenomeno audebla esas vibro di materiala korpo; ma ne omna vibro esas audebla fenomeno. La homal orelo perceptas (audas) la vibri nur kande li esas inter 30 e 40.000 en un sekundo.

Fono. — Ni propozas nomizar *fono* [3] omna fenomeno audebla (kom material ed objektala fenomeno, ne kom sento o percepto) [4].

On nomizas *sono* irga fono qua konsistas ek reguloza od uniforma vibri (t. e. omna vibri havas simila formo e sama duro).

La cetera foni nomesas *bruisi* : li konsistas do ek nereguloza vibri. « La bruiso povas definesar kom audala sento di alteso nedeterminebla (e ne : nederterminita). Quante plu sono esas kurta e komplexa, tante plu ol satisfacas la defino dil bruiso »

1. *Technique et instrumentation nouvelles pour la prothèse nasale par les injections de paraffine froide ramollie sous pression* (Akademio di Medicino di Paris, marto 1905).

2. Segun H. Bouasse, *Bases physiques de la musique* (collection Scientia, Gauthier-Villars, Paris.)

3. Propozo da nia honor-prezidanto prof. L. v. Pfaundler.

4. Ica vorto esas konforma a la kompozaji internaciona : *fonografilo, telefonilo*. Advere G. *phônê* signifikas propre la voco : ma la voco ipsa kontenas soni e bruisi; e la dicita instrumenti enskribas, riproduktas o transmisas egale soni e bruisi, ne nur di la voco, ma di omna speco ed origino.

(Bouasse). Exemple, se on frapas ligno-peco, on produktas bruiso. Tamen tala bruiso havas definita alteso, nam se on frapas diversa ligno-peci, on povas audar diversa soni, e mem produktar gamo e plear ario (ico eventas en l' instrumento nomata *xilofono*). On povas do dicar, ke « bruiso esas sono tre kurta e tre komplexa », pro ke lore on ne povas dicernar lua alteso.

La foni esas transmisebla ne nur da l' aero, ma da omna elastika medio, gasa, liquida o solida, ex. da l' aquo, da la fero. La rapideso di la transmiso dependas de la naturo di la medio e de la temperaturo (ol esas 333 metri en un sekundo en l' aero ye 0° centigrada ; ol esas multe plu granda en l' aquo, en la fero). Ni ne traktos hike la transmiso di la foni : nam la muzikala soni esas sempre transmisata per (e tra) l' aero. Ta transmiso facesas per la propago di *longesala* ondi de la sonanta korpo ad l' orelo di l' audanto.

Sono. — On dicas ke korpo *sonas*, kande ol facas vibri qui produktas (o povus produktar) en homala orelo l' impreso di sono. Ed inverse la *sono* esas simple l' ago o la fakto sonar. L' aero ipsa sonas, nam ol vibras, en singla punto, same kam la korpo sonanta, qua esas la fonto di la sono.

Omna sono havas tri qualesi : l' *intenseso*, l' *alteso* e la *koloro*.

L' *intenseso* di la sono, t. e. la forteso plu o min granda per qua ol impresas l' orelo, dependas de l' ampleso di la vibrado [1]. Kande on vibrigas diapazono per shoko, l' intenseso di lua sono deskreskas ed esvanas same kam l' ampleso (videbla) di lua vibri.

L' *alteso* di la sono, t. e. la qualeso, segun qua ol dicesas plu o min *alta* o *basa* [2], dependas de la rapideso di la vibri, altravorte, de lia nombro en un sekundo. Ton pruvas l' instrumento *sireno* [3] : kande on suflas en ta instrumento, la disko truizita turnas sempre plu rapide, ed audigas sono sempre plu alta, qua « acensas » kontinue. Por mantenar un sono konstanta, suficas mantenar konstanta la rapideso di rotaco dil disko.

La *koloro* dil sono, per qua on dicernas exemple soni de alteso identa emisita da violino, orgeno, fluto, hoboyo, korneto, e c. (e mem plu facile, sama ario ludata per ta diversa instrumenti), dependas de la *formo* plu o min komplexa di la vibri. On povas

1. On konsideras ol, matematike, kom proporcionala a la *quadrato* di l' ampleso.

2. Ni preferas ica epiteti a l'epiteti *akuta* e *grava*, uzata en kelka lingui, e qui nule korelatas : la kontreajo di *akuta* esas *obtuza*, ta di *grava* esas *lejera*. Or on povas parolar pri soni akuta, lejera, e c.

3. Videz lua deskripto ed imajo en irga lernolibro di fiziko.

igar ta formo videbla per irga procedo di enskribado, exemple fixigante a vibranta membrano ula stilo (krayono, pinselo), qua lasas traso sur cilindro rapide turnanta, tale ke la genitanti di la cilindro esas paralela a la direciono di la vibrado [1].

Soni elementala. — On nomizas *sono elementala* omna sono, di qua la vibri havas sinusoida formo, t. e. enskribas su per la kurvo nomata *sinusoido*. Ica kurvo esas ta qua, havante kom abcisi la anguli kreskanta de 0° a 360°, e mem senfine, havas kom ordinati la *sinusi* di l' anguli. On povas imaginar ol kom genitita da un punto di la periferio di cirklo qua rotacas uniforme, dum ke lua centro translacas uniforme segun rekto. Vibro sinusoidala esas maxim simpla; ol esas analoga a l' ocilado di pendulo; e pro to on nomizas ol anke *pendulatra*. La vibro sinusoidala ne esas nura idealo; tala esas la vibro di diapazono, anke ta di tubo klozita, ex. di botelo sur la bordo di qua on suflas. Omna ta soni havas la sama « koloro », pura, ma kelke povra ed insipida del muzikal vidpunto.

Soni komplexa. — Por analizar la soni *komplexa* (t. e. ne elementala) on uzas *resonili* : to esas instrumenti kava (sferatra o cilindratra), qui *resonas* nur por la sono *elementala* quan li ipsa produktus [2]. Kande on askoltas sono komplexa tra resonilo, la sono « propra » di la resonilo (se ol existas) esas fortigata, e divenas tale perceptebla super la ceteri, mem plu forta. Per kompleta serio de resonili, on povas konstatar l' existo o ne-existo di singla sono elementala en irga sono komplexa. Cetere, orelo bone exercita sufikas por dicernar la soni elementala, kande li ne esas tro febla.

Partala soni. — On povas do dicar, ke la soni komplexa esas ti qui « ecitas » plu kam un resonilo. On nomizas *partala soni* di sono komplexa, la soni (elementala) di la diversa resonili quin ol « ecitas » (vibrigas). Or l' experienco e l' analizo montras, ke la *koloro* di singla sono dependas nur de la nombro, alteso ed intenseso di la partala soni, qui kompozas olu.

Harmoniali. — La partala soni nomesas *harmoniala*, kande lia nombro di vibri esas multoplo di la nombro di vibri di la maxim basa, nomata *sono fundamentala*. Altravorte, se la sono funda-

1. La fonografilo ne konvenas por ta *grafikal* enskribado, pro ke la surfaco di la cilindro esas normala a la direciono di la vibri, qui enskribas su per grabado plu o min profunda.

2. Li esas tote analoga a botelo; or ni dicis supere, ke botelo furnisas sono elementala. La sono produktesas da la vibrado dil aero kontenata; ol dependas de la volumino e formo dil resonilo.

mentala korespondas a *n* vibri en 1 sekundo, la *harmoniali* korespondas a $2n$, $3n$... kn vibri en 1 sekundo. Por ke lia numeri koincidez kun la koeficiento k, on konsideras la fundamentala sono kom l'*unesma harmonialo*. Ico ne esas paradoxa, nam l'unesma harmonialo esas vere nur elemento di la komplexa sono. Ma ol esas generale multe plu forta kam la ceteri, tale ke on audas preske nur ol, ed on kustumas konseque nomar la komplexa sono segun lua fundamentala sono. On devas bone atencar ica dusenceso.

Or teoremo tre importanta di matematiko docas, ke vibro (o mem irga movo periodala) povas konsideresar kom sumo di vibri sinusoidala, di qui la periodi esas multimi [1] di la periodo di una de li, t. e. kom sumo di harmoniali.

De to konsequas, ke omna *sono* (irge quante komplikita esas la formo di lua vibro) esas deskompozebla en sumo de harmoniali. La konsidero di la harmoniali esas la bazo esencala di la teorio di la muziko, quale on vidos sube.

Tono. Gamo. — En un sama muzikal verko, on ne uzas omna od irga soni, ma nur soni formacanta *serio nekontinua*, e separata per *intervali*. To esas la fundamentala postulo di la muzikala gusto. La sireno, qua esas tre komoda por l'akustikisto, esas abominninda por la muzikisto e produktas terorinda muzikal efekto, precize pro ke lua sono varias kontinue [2].

L'ensemblo di la soni *normale* aceptebla en un sama muzikopeco konstitucas lua *tono*. Kande on ordinas li segun l'alteso, li formacas *gamo*.

Existas diversa gami, qui havas diversa muzikal karakteri. Lia muzikal karaktero dependas esence de la grandeso ed ordino di l'*intervali*.

Por la klareso di l'expozo, ni uzos ja nun, por indikar la soni ed intervali, la nomi e signi klasika, quin la teorio explikos pose.

On nomizas *unisono* l'intervalo nula, t. e. la raporto di du soni havanta egala nombro di vibri (egala periodo). To esas la raporto 1.

1. Same kam on dicas *multoplo* por F. *multiple*, on darfas e devas dicar *multimo* por F. *sous-multiple* o *partie aliquote*, t. e. por la fracioni : $\frac{1}{2}, \frac{1}{3}, \frac{1}{4}, \ldots \frac{1}{n}$.

2. Eceptale, on admisas kelkafoye (rare) en la muziko sono kontinue varianta, ex. la « glito » en violino (kande la fingro glitas sur la kordo dum ke l'arketo frotas olu).

Oktavo. — La maxim simpla intervalo, pos l'unisono, esas l' *oktavo*, t. e. l'intervalo di l'unesma e duesma harmonialo (di qui la periodi havas la raporto 2, o 1/2). La du soni esas muzikale tre simila e quaze equivalanta. Esas indiferenta diplasar ario per un oktavo : exemple, sama ario, kantata da homuli, povas kantesar da homini o da pueri ye un oktavo supere : ol produktas tote simila impreso, preske same kam se on kantus ye l' *unisono*.

Per extenso, on nomizas *oktavo*, en un gamo, l'ensemblo di la soni kontenata (inkluzata) inter ula sono e lua oktavo. En irga gamo, omna oktavi sucedanta esas egala e quaze repetas l'una l'altra. Suficas do konsiderar un sola oktavo.

Konseque, on atribuas la sama nomi o signi a la soni di la diversa oktavi, ed on distingas li nur per indici. Exemple, se l'unesma oktavo (infre) esas C_1, D_1, E_1,... la duesma esos C_2, D_2, E_2,... la triesma : C_3, D_3, E_3,... e tale pluse.

Nun ni povas skribar la serio di la harmoniali di ula sono, ex. di C_1 :

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
C_1	C_2	G_2	C_3	E_3	G_3	Bes_3	C_4	D_4	E_4

On vidas en ta serio, unesme, C_2, C_3, C_4, t. e. l'oktavi sucedanta di C_1; pose, la sono G_2, qua havas la raporto 3 kun C_1 o 3/2 kun C_2 : ca lasta raporto nomesas *quinto*; ol esas la maxim simpla pos l'oktavo. Pose, la sono E_3, qua havas la raporto 5 kun C_1, o 5/4 kun lua 2ª oktavo C_3 : ca lasta raporto nomesas *terco* (majora). La sama sono E_4 aparas anke en la 4ª oktavo. Fine, on havas la sono D_4, qua havas la raporto 9 kun C_1, o 9/8 kun C_4 : ca lasta raporto nomesas *sekundo*.

On vidas, ke la raporti di la harmoniali expresas su per fracioni simpla; ed on povas konstatar, ke la intervali *konsonanca* (t. e. muzikale agreabla) korespondas a la fracioni maxim simpla. Exemple, la *quinto* esas tre agreabla ; la *terco* anke; ma la *sekundo* esas *disonanca*. On komprenas do, ke por formacar la gamo on devas adjuntar a la soni ja trovita la soni maxim konsonanca : exemple F_1, qua havas kun C_2 la raporto 2/3 (*quinto*), e konseque kun C_1 la raporto 4/3 (nomizita *quarto*) ; A_2, qua havas kun C_1 la raporto 5/3 (*sixto*), o kun C_2 la raporto 5/6; do kun F_1 la raporto 5/4 (*terco*), e kun E_1 la raporto 4/3 (*quarto*). Fine on adjuntas B, qua havas kun A la raporto 9/8 (*sekundo*) e kun C la raporto 15/16, t. e. la sama kam E ad F $\left(\frac{5}{4} : \frac{4}{3} = \frac{15}{16}\right)$. Rezume, on

obtenas tale la *gamo diatonika di Zarlin*, qua konsideresas kom normala por la harmonio :

	C_1	D_1	E_1	F_1	G_1	A_1	B_1	C_2
Raporto ad C_1 :	1	$\frac{9}{8}$	$\frac{5}{4}$	$\frac{4}{3}$	$\frac{3}{2}$	$\frac{5}{3}$	$\frac{15}{8}$	2
Intervali :		$\frac{9}{8}$	$\frac{10}{9}$	$\frac{16}{15}$	$\frac{9}{8}$	$\frac{10}{9}$	$\frac{9}{8}$	$\frac{16}{15}$

La simpleso di omna raporti di ta soni, tam inter su kam kun la fundamentala sono C_1, expresas la muzikal afineso di ca soni. Kelki de li recevis aparta nomi, qui signifikas ta afineso. L' unesma sono C_1, qua genitis la ceteri, nomesas *toniko*; la sono G_1 nomesas *dominanto*; la sono B_1, *subtoniko*. L' intervali quin la sucedanta noti facas kun la toniko, nomesas rispektive : *sekundo*, *terco*, *quarto*, *quinto*, *sixto*, *septimo* (e *oktavo*) : e lia ordino en la gamo diatonika explikas lia nomi.

L' intervalo 9/8 (C_1-D_1) nomesas *tono majora*;

L' intervalo 10/9 (D_1-E_1) nomesas *tono minora*.

Lia raporto (81/80) nomesas *komao*.

L' intervalo 16/15 (inter E_1 F_1, o B_1 C_2) nomesas *mi-tono majora*.

On nomizas *akordo perfekta* (majora) l' akordo di la tri soni : C_1 E_1 G_1 (o : E_1 G_1 C_2), pro ke ol esas extreme konsonanca. Pro quo ? pro ke omna intervali quin ol kontenas, esas konsonanca : C_1 E_1 (5/4), C_1 G_1 (3/2), E_1 G_1 (6/5). Ca lasta intervalo nomesas *terco minora*, nam ol esas plu mikra kam la *terco majora* (5/4). Lia raporto (25/24) nomesas *mi-tono minora*.

On dicas, ke on *renversas* ula intervalo, kande on transportas un de la soni ye un oktavo plu alta o plu basa. Exemple, se on renversas l' intervalo *sixto* (5/3), on obtenas l' intervalo 5/6 o 6/5, t. e. la *terco minora*. Simile, se on renversas l' intervalo *terco majora* (5/4), on trovas intervalo 5/8 o 8/5, quan on nomizas *sixto minora*, nam ol esas min granda kam la *sixto* (5/3), nomizata pro to *majora*. Lia raporto esas itere 25/24.

Por konkretigar ica expozo, on povas supozar, ke la 8 soni di un oktavo diatonika havas la sequanta nombri de vibri (en 1 sekundo) :

C	D	E	F	G	A	B	C
120,	135,	150,	160,	180,	200,	225,	240.

La cetera oktavi obtenesus duopligante e duimigante ta nombri.

(*Pluso sequos.*) L. COUTURAT.

LA RARA GASI DI LA TERMAL FONTI [1]

da prof. Ch. Moureu.

En ica broshuro 91-pagina, me expozis, en lia ensemblo, l'explori quin me facis pri la « rara » gasi ek la gasi mixita qui divenas libera ye la spriceyi di la termal fonti, same kam lia konsequi pri la *radioaktiveso e la fiziko di la terglobo.

Komencita ye 1895, poke pos la deskovro dil *argono da lord Rayleigh e Sir William Ramsay, l'experimenti duris diligente depos 1902, kun, depos 1905, la sucedanta kunlaborado di Sro Robert Biguard e di Sro Adolphe Lepape.

Granda quanto de nova dokumenti akumulesis. La plumulto, same kam la doci qui rezultis de oli, komunikesis ja al *Académie des Sciences* (precipue da nia kunfrato Sro Deslandres ante ke me havis la honoro esar Akademiano), a la *Bulletin de la Société Chimique*, a la *Journal de Pharmacie et de Chimie*, ed a l' *Académie de Médecine*.

Quale eventas ofte dum la labori longe duranta, mea pensi pri ta objekto evolucionis pro la lumo de la fakti, e, pri lo, mea explori recevis ya decidiganta orientizo de la produktado di helio ye detrimento di la *radiumo, observita da Sir W. Ramsay e Frédéric Soddy en 1902, ye tempo kande diversalatere (Sir J.-J. Thomson, Pierre Curie e Albert Laborde, e c.) on anuncis la prezenteso di la radiumal emanajo en la fonti. Pluse, la diversa tekniki di ca laboro, qua esis tre desfacila, esis sencese pluperfektigata. Pri multa fonti cetere on iteris la mezuri, sive per la sama specimeno, sive per specimeni cherpita ye dati diferanta, kelkafoye distanta per plura yari. Quankam ni observis generale nur febla eskarti inter la diversa rezultaji obtenita pri sama fonto, ni kredis devar selektar inter oli, por prizentor li kom definitiva, ti qui korespondas al experimenti facita en la maxim bona kondicioni (malgre la variado di kompozeso di la gasa mixuri furnisita da la fonto ye plu o min longa intertempi).

Pro ta motivi, semblis a me utila, ritraktante komplete la temo, facar pri ol expozo general e kompleta, de la duopla vidpunto teorial ed experimentala, sen suciar pri la kronologial ordino di l' antea publikigi. On trovos cetere en la yena memorando multa detali omnaspeca ankore needitita.

En 1903, kande me entraprezis sistemala studio di ta temo (pos havir okaziono, depos 1895, okupar me pri olu multafoye, same

1. Ek *Comptes-rendus de l'Académie des Sciences* (7 aprilo 1913).

kam altra experimenteri, en Francia : Bouchard, Troost, Ouvrard, Desgrez, Parmentier, Moissan), l'argono e la helio, o nur un de ca du gasi, esis revelita en kelka fonti, e la **neono* nur en una; la **kriptono* e la **xenono* ankore trovesabis nur en l'atmosferal aero.

La fonti di qui la studio konstitucas l'experimental bazo di nia serchi esas nombre 70. Li preske omna esas Franca, e prizentas cetere granda diverseso pri lia mineralizeso ed anke pri lia geologial origino.

Yen la maxim grava rezultaji di ca longa laboro e kelka konsideri quin li sugestas :

1e Exter l'ordinara gasi (azoto, karbo-bioxo, e c.) omna fonti kontenas helio, neono, kriptono, e radioaktiv emanaji. Ico konkordas perfekte kun la prezenteso di la rara gasi e di la radioaktiv emanaji en l'atmosferal aero. Koncerne la helio la previdi verifikesis totale. Nam la helio produktesas per la desintegrigo di la radioaktiva substanci, e traci di ici renkontresas omnaloke en la sulo e subsulo (minerali, roki, mineral-aqui, gasi); on mustis do trovar helio en omna fonti.

La proporcioni di la divers elementi varias, segun la fonti, inter fora limiti. Konsiderante nur la helio, on trovas de ol, exemple, en 100 volumeni di gasi spontana kruda : 0,0015 en Vichy (Chomel), 0,893 en Saint-Honoré, 5,77 en Maizières, 10,16 en Santenay. La spontana gasi di la fonto di Santenay esas le maxim richa konocata pri helio. On vidas qua gradon povas atingar la koncentresi pri helio, e kande on konsideras, ke la konteno di helio dal aero esas nekompareble plu mikra (cirkume 1/200.000), ta observo aparas quik kun sua tota importo.

L'intereso quan prizentas ula debiti ne esas min granda. La fonti di Bourbon-Lancy (10.000 litri yare), di Santenay (17.000 litri), di Néris (34.000 litri) konstitucas vera jaceyi di helio. Tale la fonti adportas perpetue en l'atmosfero quanti relate grandega de olu. Quon signifikas ta important emiso di helio ? Se on supozus kom konstanta dum la tempo la maso di radiumo (kun lua serio, en equilibro radioaktiva) kapabla mantenar la varmeso di la tero, e se on admisus, ke la tota helio genitita varsesis aden l'atmosfero, on kalkulas ke 7.000 yarcenti suficus por enduktar en olu la tota helio qua nun trovesas ibe. Ma qua fraciono de la produktita helio arivas en l'atmosfero ? Kad la milimo, la milionimo ? Nulu savas. Kad ol adportesas precipue per la fonti ? Forsan. Altralatere on havas bona motivi opinionar, ke eventas perpetue vera distilo di helio de la ter-atmosfero ad la ciela spaco. Ka ta sen-

cesa perdado di helio, quan subisas nia atmosfero, kompensesas per l' arivado di la sama gaso recevata de la profundajo? Kad kontree l' atmosfero povreskas o richeskas pri helio? Nun ni povas nur pozar ta questioni e mult altri ligita kun li sen solvar li. Ma lia nura enunco suficas por evidentigar la grand intereso quan prizentas irga sercho vizanta instruktar ni pri la rolo di la helio en la fiziko di la terglobo.

2° Sioro Lepape e me konstatis, ke la tri gasi argono, kriptono, xenono (a qui on darfos tre versimile adjuntar la neono) esas en nombrala proporcioni preske konstanta en omna fonti, e ke ta proporcioni esas proxime sama kam en l' atmosferal aero. To esas fakto tre remarkinda, quan ni explikas per la kemial inerteso di ta elementi e lia gasa stando inter fora limiti di temperaturo e preso. Nam pro ta duopla karaktero, dum ke la korpi dotita per kemial afinesi su kombinis, la konsiderata elementi permanis libera, e konservis sempre ed omnube, depos la formaco di la nebuloso, la sama quantesal proporcioni.

Importas adjuntar, ke la helio prizentas nula proporcionaleso kun l' altra gasi. La kauzo konceptesas facile. Omnube, en la teral kortico, helio produktesas konstante ye detrimento di la radioaktiva korpi; or ici esas tre neegale repartisita en la diversa tereni.

La nitro, qua existas en omna fonti quale en l' atmosfero, esas gaso *relative* inerta. On darfis do expektar trovor kelk uniformeso en lua raporto a l' argono exemple. Nia rezultaji konkordas tre kontentigante kun ta koncepto.

On trovas anke la sama konstanteso en la karbon-gasi, di qui S° Lepape e me studiadis anke metodoze la nekombustebla parto. E sen irga dubo, en l' universo, la konstanteso di la proporcioni inter liber elementi *prizentanta inter su nula filieso* (ica restrikto vizas la radioaktiva korpi) esas efekto samtempe di lia kemial inerteso e di lia gasa stando.

Lasta remarko impozas su hike. La fakto, ke l' argono, la kriptono e la xenono esas en raporti proxime konstanta, esas desfacile koncilieblа kun la hipotezo segun qua ta gasi produktesus nun per la desintegrigo di l' atomi. E lia situeso relate la radioaktiva korpi prizentesas konseque, segun la nura rezultaji di nia determini, kom tre diferanta de ta di la helio.

Ultre la termal gasi e la karbon-gasi, mult altra geologial gasi restas anke examenenda de la sama vidpunto : sika fonti di karbobioxo, subita emisi dil sama gaso en ula karbon-mineyi, gasi di la petrol-shakti, e c.

Koneerne l' atmosferal aero, se on memoras, ke plura strii di la spektro di la kriptono, aparte, trovesas en ta di la polal aurori, di qui l' alteso atingas plura centi de kilometri, on konceptas qua partikular intereson prizentas la quanto-mezuro di ca gaso ye la grand altitudi.

Finante me ne povas ne remarkigar la tota diverseso e vasteso di la domeni a qui, per l' impulso di la fakti e di lia logiko, on duktesas pokope da la nura studio di la dissemeso di la rara gasi en la naturo. To konsequas la situeso tote privilejizita di l' argono e lua samspecani relate l' altra elementi. Lia kompleta inerteso situas oli quaze en marjino di la kemio. Ol grantas a li neviolacebleso eterna; ol protektas li kontre omna kataklismi astronomial e geologiala, quin li asistas kom testi indiferenta ed universale respektata. Ultre, pro lia gasa stando, li povas facile acesar omna fluidi ed atmosferi, ube la kin membri di la familio voyajas sempre kune e tote libere.

Evidente la nova problemi qui pozesas sencese povos solvesar nur se on akumulos antee, grandanombre, l'experimental rezultaji, di qui la komparo aparigos relati plu o min expektita o mem ne suspektita.

Tradukita da Dro A. Cotte.

UNESMA KONGRESO UNIVERSALA DI LA RASI
(London, 26-29 julio 1911).

Rezolvi unanime adoptita da l' asemblo di la delegiti di la guvernerii :

1. L' asemblo di la reprezentanti di la guvernerii expresas la deziro, ke en omna skoli, partikulare en ti destinata a l' edukado di la diplomacisti e di la koloniala administristi, la docado vizez la yusta prizo di la diversa populi e rasi e l' amikala relati, tam individuala kam oficiala, establisenda inter li.

2. Ca Kongreso pregas, ke la guvernerii e la parlamenti voluntez konsiderar, en lia legifado ed en lia administrado, l' elimino di omna distingi rasal e religiala inter la civitani di sama lando.

Rezolvi unanime votita da la Preliminara Konfero di Internaciona Yurismo :

1. La Kongreso expresas l' opiniono, ke la principi protektanta dil internaciona publika yurismo povas revendikesar da (e devas aplikesar ad) omna populi civilizita e mem ad omna homala grupi satisfacanta sur lia teritorio la devi korelativa di ca yuri.

2. La Kongreso expresas la deziro, ke la Triesma Konfero internaciona di la Paco adoptez la reguli di yurismo internaciona publika qui garantias l' egaleso a la nacioni de diversa rasi, faciligas l' aceso di la populi civilizita a l' internaciona socio, e stipulas la devo, por la nuna nacioni, preparar l' emancipo dil autonomeso di ta populi.

3. La Kongreso konstatas kun kontenteso la laboro facita en la sinso di l' organizo di la Socio internaciona da la Konfero di la Paco, ed esperas ke la triesma sesiono di ta Konfero developos e perfektigos grande ta organizo.

4. La Kongreso expresas la deziro, ke omna guvernerii studieskez maxim balde la questioni diskutota da la triesma Konfero di la Paco, ke li institucez por to Komisitari nacionala ed un o plura komisitari internaciona.

5. La Kongreso instigas la pacala societi yurociencala, ekonomikala ed altraspeca kunlaborar por prizentar a la guvernerii ed a la komisitari preparanta la triesma Konfero di Hago la deziri dil opiniono publika e la propozi necesa por ke la Socio di la nacioni, agnoskita da la du unesma Konferi, dotesez per omna organi quin postulas la normala funcionado di tala socio.

6. La Kongreso pregas, ke la guvernerii grantez granda atenco a la labori facita da la societi yurociencala ed ekonomikala por la proxima Konfero di la Paco.

Decidi di la Kongreso :

Esas dezirinda, ke konferi simila a la nuna konfero eventez adminime omna quaresma yaro, e segun posibleso alternante en la kin kontinenti. — La Komitato exekutiva esas pregata organizar la proxima Konfero. — La titulo di la proxima konfero esos : « Duesma konfero mondala por favorar relati kordiala inter omna rasi ». — La skopo precipua di la konferi mondala povas formulizesar tale : « Incitar e favorar relati kordiala inter omna parti di la homaro, sen konsidero di raso, koloro o religiala kredo, e partikulare instigar konkordo reciproka inter Oriento ed Ocidento ».

trad. L. Couturat.

ANIVERSARIO OBLIVIITA

Dum la yaro 1913, en qua on estis plu o min oportune tanta milital aniversarii, qui havas nula relato kun nia tempo e la nuna politikala situeso, on obliviis festar un aniversario, qua havas ya

plu granda importo por la homaro e la civilizado : l' aniversario di la *lokomotivo*. Nam la lokomotivo di George Stephenson esis nur perfektiguro di lokomotivo konstruktita en 1829 da lua patro Robert Stephenson, qua triumfis en la konkurso aranjita por la fervoyo de Liverpool a Manchester (pro ke ol adoptabis la sistemo di *tuboza* kaldiero, inventita en la sama yaro da Seguin).

Ma ta lokomotivo ipsa esis nur l' adapto a la personala trafiko di mashino konstruktita da William Hedley e Timothy Hackworth : l' unesma esis surveyisto, la duesma sub-mastro forjisto, en karbon-mineyo di Wylam (Northumberland), qua apartenis a Christopher Blackett. Pos un yaro de tastado, li konstruktis *en 1813* lokomotivo destinata tranar *sur reli* la vagoneti de karbono inter la mineyo e la rivero ; ol havis nomo *Puffing Billy*, ed ol existas ankore en la *South Kensington Museum* di London.

Ni substrekizis la vorti « *sur reli* », pro ke co karakterizas la lokomotivo. Nam la vapor-mashino esas multe plu anciena : en 1705 Newcomen inventabis sua *moshino atmosferala* kun simpla efiko [1]. En 1756 Watt e Robinson probis aplikar ta mashino a la lokomoco e konstruktar vapor-veturo, ma ol ne sucesis. On savas ya, ke Watt konstruktis en 1769 sua vapor-mashino simpl-efika, ma ol esis mashino *fixa*.

Altraparte, on probis multafoye aplikar la vapor-mashino a la lokomoco *sur l' ordinara voyi* : tale Cugnot, Franca injenioro (1725-1804), facis en 1769 e 1770 experimenti per « vapor-veturo », quan on vidas ankore en *Conservatoire des Arts et Métiers* di Paris, e qua esas l' ancestro di nia automobili. Ol facis til kin kilometri en un horo ! En 1784, William Murdock, mashinisto di Watt, promenis en « vapor-veturo » sur la voyi di Anglia. En 1803 Trevithick cirkuligis simila veturo en la stradi di London, ed en 1804 Olivier Evans en la stradi di Philadelphia.

On povas do dicar, ke l' automobilo esas la *senioro* di la lokomotivo. Ma on ankore dubis pri la posibleso tranar vagoni *sur reli*, precipue *fera* : on opinionis, ke la friciono di fera roti sur fera reli esus tro febla por posibligar to [2]. A Blackett apartenas la merito montrir, ke ca objeciono esas nejusta, e funcionigir l' unesma lokomotivo. La reli, sive petra, sive ligna, sive fera,

1. T. e. : en qua la vaporo agas nur dum un piston-stroko ek du ; l'atmosferala preso agis dum l' altra piston-stroko, dum qua on kondensis la vaporo en la cilindro.

2. On savas, ke co esis ankore argumento alegita en 1836 da eminenta personi, quale Thiers e Arago, kontre la fervoyi..., kande ja de sis yari la trani cirkulis inter Liverpool e Manchester ! Povo di la rutino !

esis de longe uzata en multa laboreyi e mineyi, mem en maxim antiqua Egiptia por la konstruktado dil .piramidi, l' erekto dil obeliski, e c. Ma la *lokomotivo* rezultis de la kombino dil reli kun la vapor-mashino.

Segun *Revue scientifique*, Paris, 17 jan. 14.

L. C.

LA *SUFRAJO[1] DI LA HOMINI SEGUN L'EXPERIENCO.

Sº Ferdinand Buisson, Franca deputato, recente prizentis a la Franca Chambro raporto pri la questiono di la sufrajo di la homini. Same kam S-ino Charrie Chapman Catt, prezidanto di la *Federura internaciona por la sufrajo di la homini*, il konsideras ke la nuna questiono ne plus esas : « Quo eventos kande la homini votos ? », ma : « Quo eventis ube la homini havas la elekto-yuro ? ». Il turnis su a multa personi e societi en la landi ube existas hominala sufrajo ; il demandis de li informi pri la rezultaji di ca sufrajo. Ultre il kompilis omna dokumenti oficiala quin il povis kolektar. La respondi di lua korespondanti e l' analizo di la dokumenti kompozas la pledo maxim certa e nerefutebla por la votado dil homini.

On ne povas rezumar en kelka linei dokumentaro tante richa. Suficas dicar, ke Sº Buisson inquestis en Britania, en la tri Skandinava rejii, en granda-dukio Finlando, en Usa, Australia e Nov-Zelando, omnube la elekto-yuro dil homini esis plu o min larje admisata da la lego. Pri singla de ta landi il konocigas la stando di la legaro e la rezultaji materiala e morala di la sufrajo dil homini.

La stando di la legaro.

La legaro esas astonante diversa. En Anglia, exemple, la homini havas voto-yuro nur por ula municipal elekti, ma li ipsa ne esas elektebla ad omna ta funcioni, e mem (quo esas plu grava) li ne omna esas elektera : nam la voto-yuro esas submisita a kondicioni qui grande restriktas lua universaleso.

En Norvegia, la homini esas elektera ed elektebla, tam en la municipala kam en la parlamental elekti.

En Suedia, eli posedas la voto-yuro e l' elektebleso, ma nur por la elekti municipal e parokiala. Esas same en Dania. En Fin-

1. *Sufrajo* esas necesa por signifikar, ne aparta voto, ma la konstanta voto-yuro qua apartenas ad ula persono. Dicar ke ula persono havas *un sufrajo* signifikas, ke lu havas *un voco* en *singla voto :* do *un sufrajo* korespondas a *multa voti*.

lando existas konocate de sep yari homini deputata : li esas nun 25 en la parlamento di Helsingfors.

En l' Unionita Stati, non stati (Wyoming de 1869, Colorado, Idaho, Utah, Washington, California, Arizona, Kansas, Oregon) ed un teritorio (Alaska) donis a la homini la kompleta elektereso e l' elektebleso por omna asembli deliberanta (municipala, nacional e federala), anke la yuro elektar ed elektesar ad omna oficiala funcioni. Altra stati grantas a li l' elektereso e mem l' elektebleso nur pri la skolala temi.

En Australia, la homini havas kompleta voto-yuro, ma ne esas elektebla. Same en Nova-Zelando, ube, ek 100 elekterini, 82 partoprenas la voti.

La rezultaji.

En omna ta landi la rezultaji di la votado hominala esis bonega. Inter omna atesti asemblita da Sº Buisson ni citos nur una, qua esas oficiala. En decembro 1906 la parlemento Australiana facis la deklaro sequanta :

« La Parlamento certigas, ke pos experienco di la votado di la homini dum 16 yari en plura parti e dum non yari en la Federuro, ta reformo justifikis la espero di lua partisani. La rezultaji previdita da li esas realigita :

« 1e Edukado gradopa di la homini pri lia responsiveso en la statal aferi.

« 2e La legaro sociala e hemala divenis plu importanta.

« La Parlamento Australiana esas konvinkita, ke l' adopto di la sufrajo hominala en la politikal domeno esas nur apliko dil principo qua furnisas maxim bona rezultajo en la hemal ekonomio : la kunlaborado di homulo e di homino por la generala komforto ».

Amédée Dunois (*L'Humanité*, 21 febr. 14, Paris).

trad. L. C.

PRI LA PREZENTESO DI PROTOZOO EN LA SANGO DI KANCERIKI

da Dro G. Odin.

Nun kande la jurnali esas plena de raporti pri la miraklatra ago dil radiumo kontre la tante abominindа plago nomizita *kancero*, ni opinionas oportuna konocigar interesanta laboro komunikita da Franca mediko Dro G. Odin a la *Société de Pathologie comparée* en lua kunsido dil 9 julio 1912.

« En noto quan me komunikis a la *Société de Biologie* la 22 junio, skribas Dro Odin, me expozis la rezulti di mea explori pri la sango di la kanceriki.

« Me dicis : pro ke la kancero esas morbo qua generaleskas, me pensis, ke se existas specala mikrobo, ol esas trovebla en la sango. Or la experienco semblas justifikir mea opiniono, nam ye la dicita dato, l'exameno di plu kam 150 sangi, inter qui 79 epiteliomi, permisabis a me konstatar la prezenteso konstanta di aparta elementi havanta la formo di amebo e posedanta anke movi amebala.

« La studio plu profunda di la questiono permisas nun a me donar kelka indiki pri la morfologio di la dicita organismo.

« Kande on pozas sango di kanceriko inter lamo e lameto sur la plako di mikroskopo ed examenas ol, on konstatas la prezenteso di multa elementi qui memorigas la formo di marono qua konservabus sua shelo. Ta elementi trovesas sive fixigita sur la sango-globuli, sive libere dispersita en la sero. To quo karakterizas li ye unesma vido tra la mikroskopo, esas la movi qui animas li e qui ne esas tre extensita. Singla del asperaji dil marono semblas relatar ad nukleo. On povas do pensar, ke existas multa nuklei po singla elemento. Cetere la dimensioni di ta marono esas kelke plu granda kam ta di reda globulo. Pri la movi, ici konsistas generale en translaco e renverso.

« Se on pozas, sur la examenata sango, un guto de reaktivo quan me preparas en mea laboratorio, on remarkas, pos kelka tempo, ke la nombro di la reda globuli divenis plu granda, dum ke ta di la elementi qui havas la formo di marono restas sama, pro ke ica elementi, qui esas formi enkistigita dil koncernata organismo, separis su de la reda globuli. Pos kelka minuti on vidas ta elementi prizentar movi di translaco plu rapida, grandeskar e fine avancigar protoplasma prolonguri, quale amebo agas.

« Ulo karakterizanta esas la regulozeso di la formi quin singla elemento havas e qui esas le sequanta : rozi, trifolii kun 4, 5, 6 folii, raketi tre preciza, od ankore formi di kruco, di spadomancho o fine di H kun neegala paralela branchi.

« Apud ta formi, on renkontras sferoformi simila a la sferokorpo quan Laveran deskriptis okazione l'amebo dil paludismo. Ma ta sfera korpi prizentas plu varianta nombro de brakii o *flageli, nam on konstatas la prezenteso di 4, 6, 9, 14 brakii.

« Ye ula instanto, ta brakii livas la korpo sferatra e diplasas su en la preparajo per reptanta movi; kelkafoye mem un extremajo infleskas ad formo di piro o di serpentokapo; singla de ta brakii

prizentas movi di spontana moviveso nedependanta de la tota sferatra korpo. Ta movi, ni ja dicis, esas precipue movi di renverso.

« Semblas do, ke ni havas hike organismo qua fixigas su sur la reda sango-globuli, ma qua povas trovesar libera en la plasmo.

« Ni havas do avan ni protozoo di la genero **hematozoo*, e me propozas nomizor ta parazito *Hemamœba neoformans*.

« De to quon me supere indikis rezultas, ke l' analizo di sango kontenanta la supere deskriptita elementi permisos diagnozar certe la kancero che individuo qua prizentos oli. »

trad. ALFRED A. RICHARD.

LINGUALA QUESTIONI

Nova vorti propozita.

Anastomoso [DEFIS] = D. *Anastomose*; E. *anastomosis*; F. *anastomose*; I. *anastomosi*; S. *anastomosis*.

Argalo [L] = D. *Beutel-, Riesen-storch*; E. *marabou* (*-storch*); F. *marabout*; I. *marabo*; S. *marabù*; L. *Ardea marabu, A. argala*. — Speco de ucelo. Semblas neposibla adoptar *marabuto*, qua signifikas persono (videz infre), nek *marabuo*, qua havus l' acenta sur *ra*, ne sur *bu*.

Edemo [DEFIS] = *Wassergeschwulst, Oedem*; E. *œdema*; F. *œdème*; I.S. *edema*.

Eglefino [FL] = D. *Schellfisch*; E. *Peter's fish*; F. *aiglefin*; L. *Gadus aeglefinus*.

Ekumenika [DEFIS] = D. *ökumenisch*; E. *ecumenic(-al)*; F. *œcuménique*; I.S. *ecumenico*.

Erodar [DEFIS] = D. *an-, weg-fressen, erodieren*; E. *to erode*; F. *éroder*; I. *rodere*; S. *corroer, destruir royeddo*. — Verbo afina ed analoga a *rodar* e *korodar*. Utila en geologio, medicino, e c. (*Erosion* esas anke DEFIS).

Floxo [EFIS] = D. *Flammenblume*; E.F. *phlox*; I. *flocs*; S. *floxia*.

Folkloro [DEFR] = D. *Folklore*; E. *folklore*; F. *folklore*; R. *folklor*. — Ico esas nek populala literaturo, nek populala tradicionaro, ma l' ensemblo di la verki, rakonti, kanti, kustumi qui naskis de la populo e karakterizas ol, e lua studiado. — **Folklorisio, -ismo.**

+ **Kapro-salto** = D. *Bocksprung*; E. *leap-frog*; F. *saut de mouton*. — Salto per qua unu saltas super la dorso di altru plu o min inklinita.

Lampaso [EFIS] = D. *chinesischer Seidenstoff* (für Möbel); E. *lampass, lampers*; F. *lampas*; I. *lampasso*; S. *lampas*.

Lanolino [DEF] = D. *Lanolin*; E. *lanolin*; F. *lanoline*.

Laskaro [DEF] = D. *Laskar*; E. *lascar*; F. *lascar*.

Liquaco [EFIS] = D. *Seigern*; E.F. *liquation*; I. *liquazione*; S. *licuación*. — De la verbo netransitiva **liquacar** : *seigern, to liquate, liquater*.

Maklo [EFIS] = D. *Zwillingskristall*; E.F. *macle*; I. *chiastolite, macle*; S. *macla*.

Marabuto [DEFIRS] = D. *Marabut*; E.F. *marabout*; I. *marabutto*; R. *marabut*; S. *morabito*; Port. *marabuto*.— Mohamedista kleriko od ermito.

Maraskino [DEFIRS] = D. *Maraschino*; E.I. *maraschino*; F. *marasquin*; R. *maraskin*; S. *marrasquino*. — Speco de liquoro.

Median-a, -o [EFI] = D. *Mittellinie*; E. *median*; F. *médiane*; I. *mediana*. — Ek *Matematikal Lexiko*. Rekto qua juntas somito di triangulo a la mezo dil latero opozita.

Merlono [EFIS] = D. *Zinnenzahn, Mauerzacke*; E. *merlon*; F. *merlon*; I. *merlone*; S. *merlón*. — Termino teknikala di fortifikarto : parto di muro inter du kreneli. Vulgare ti qui ne konocos ta vorto povos dicar : *muro-dento, muro dentizita* (vice *merlonizita*). Ma teknikale ca vorto esas tam necesa kam *krenelo*[1].

Modiliono [EFIS] = D. *Sparrenkopf*; E. *modillion*; F.S. *modillon*; I. *modiglione*.

Mokasino [DEFRS] = D. *Mokassin*; E. *moccas-in, -on*; F. *mocassin*; I. (*calzatura dei selvaggi*); R. *mokasin*; S. *mocasin*.

Nabobo [DEFIRS] = D.E.R. *nabob*; F.S. *nabab*; I. *nababbo*. — Princo di India; metafore, richega viro.

Nenio [DEFI] = D. *Nänie*; E. *nenia*; F. *nénie*; I. *nénie, canti fúnebri*. — Kanto e lamento funerala, en l' antiqua mori.

Numulito [DEFIS] = D. *Nummulit*; E.F. *nummulite*; I.S. *numulito*. — Geologiala termino.

Operkulo [EFIS] = (*Kapsel-, Kiemen-*) *Deckel*; E. *operculum*; F. *opercule*; I. *opercolo*; S. *operculo*. — Medicinala Subkomitato: IV, 385.

Opiato [DEFIS] = D. *Schlafmittel, Opiat*; E. *opiate*; F. *opiat*; I. *oppiato*; S. *opiata*.

Orifico [EFIS] = D. *Oeffnung, Mündung*; E. *orifice, opening, mouth*; F. *orifice*; I. *orifizio*; S. *orificio*.

Orselo [DEFIS] = D. *Orseille*; E. *orseille*; F. *orseille*; I. *oricello*; S. *orchilla*. — On devas evitar la kalemburo *or-celo*.

Palinodio [DEFIS] = D.F. *palinodie*; E. *palinode*; I.S. *palinodia*.

Paralaxo [DEFIRS] = *Parallaxe*; E. *parallax*; F. *parallaxe*; I. *parallassi*; R. *parallaks*; S. *paralaje*. — *Matematikal Lexiko*.

1. La linguo perfekta e kompleta inter omni donas *murdent(eg)o* por *krenelo* (precize l' inversajo!) e nulo por *merlono*.

Parenkimo [DEFIRS] = D. *Parenchyma*; E.*parenchyma*; F. *parenchyme*; I. *parenchima*; R. *parenkhima*; S. *parenquima*. — *Progreso*, VI, 466.

Parlement-ar, -ero [DEFIRS] = D. *parlamentieren*; *Parlamentär*; E. *to parley, -ing.*; F. *parlementer*; *parlementaire*; I. *parlamentare*; *parlamentario*; R. *parlamentyer*; S. *parlamentar, parlamentario*. — Vorto (verbo) tote necesa en la militala senco, ed uzebla metafore en altra kazi. Ni propozas *parlement* (kun *e*) pro ke la radiko *parlament* (kun *a*) esas ja okupita.

Patetika [DEFIRS] = D. *pathetisch*; E. *pathetic*; F. *pathétique*; I.S. *patetico*; R. *pateticheskiy*. — Ica vorto internaciona esas necesa. *Patoso* ne expresas la sam ideo.

Pelagro [EFIS] = D. *mailändischer Ausschlag*; E.I. *pellagra*; F. *pellagre*; R. *milanskaya prokaza*; S. *pelagra*; Port. *pellagra*.

Perianto [EFIS] = D. *Blumen-hülle, -decke*; E. *perianth*; F. *perianthe*; I.S. *perianto*.

Perikardio [DEFIS] = D. *Herzbeutel* (perikardisch); E. *pericardium*; F. *péricarde*; I.S. *pericárdio*.

Perikarpo [EFIS] = D. *Fruchthülle, Samengehäuse*; E. *pericarp*; F. *péricarpe*; I.S. *pericarpo*.

Perineo [EFIS] = D. *Damm, Schamleiste*; E. *perineum*; F. *périnée*; I.S. *perinéo*.

Periosto [EFIS] = *Knochenhaut*; E. *periosteum*; F. *périoste*; I.S. *periostio*.

Pesario [EFIS] = D. *Mutterzapfen*; E. *pessary*; F. *pessaire*; I. *pessário*; S. *pesario*.

Petrografio [DEFRS] = *Petrographie, Gestein-, Fels-beschreibung, -kunde*; E. *petrography*; F. *pétrographie*; R.S. *petrografia*.

Petrologio [DEF] = D. *Fels-, Gestein-lehre, Petrologie*; E. *petrology*; F. *pétrologie*.

Prolegomeno [DEFIS] = D. *Prolegomenon*; E. *prolegomenon*; F. *prolégomène(s)*; I. *prolegómeni*; S. *prolegómeno*.

Publicano [EFIS] = D. *Zöllner*; E. *publican*; F. *publicain*; I. *pubblicano*; R. *mitary*; S. *publicano*. — Ica vorto esas utila, quale on savas, en la Biblo ed en la religial-etikala literaturo, ube on kustumas opozar la *publicano* a la *farizeo* (adoptita : decido 845). Advere la *publicano* esis nulo altra kam recevisto dil imposti o dil censo por la Romani (e pro to odiata e desestimata da la Judi). Ma en la religial-etikala alegorii la vorti *impostisto* o *censisto* semblus stranja e nekomprenebla. Ni ne povas propozar *publikano* pro *publiko* (membro di la publiko!). *Publicano* esis uzata da Sº PINTH en *Jesu-Kristo*.

Quercitrono [DEFI] = D. *Querzitron, Färbereiche*; E. *quercitron*; F. *quercitron*; I. *quercia dei tintori*.

Quinkunco [DEFI] = D. *Quinkunx*; E. *quincunx*; F. *quinconce*;

I. *quinconce*; S. *tresbolillo*. — Dispozeso di la cifro 5 di la domino-peci.

Rateno [DEFIS] = *Ratin, Flaus*; E. *petersham, ratteen*; F. *ratine*; I. *rattina*; S. *ratina*.— *Rateno* por evitar la dusenceso di *rat-ino*.

Ravelino [DEFIRS] = D.E.F. *ravelin*; I. *rivellino*; R. *ravelin*; S. *revellin*.

Refraktara [DEFIS] = D. *feuerfest; sich der Rekrutierung entziehender Militärpflichtiger*; *Refraktarius, Refraktär*; E. *refractory*; F. *réfractaire*; I. *refrattario*; S. *refractario*.

Tenaro [EFIS] = D. (*Hand-, Fuss-*) *Ballen*; E. *thenar*; F. *thénar*; I. *tenare*; S. *tenar*.

Ai, ei, oi, ui; au, eu.

Principe omna litero sonas en Ido, e sonas aparte same kam en la alfabeto. Ico valoras ne min multe pri la vokali kam pri la konsonanti. Or, en la alfabeto, *i* = *i*, e nule *y*.

Konseque *ai, ei, oi, ui* = *a-i, e-i, o-i, u-i* [1], omnube li trovesas, e ne *ay, ey, oy, uy*.

Esas tante plu importanta konservar ad *i* (en ta kombinuri) lua propra e pura sono alfabetala, ke 1e se on agus altre, on ne pronuncus ol konforme al valoro quan fixigas por lu l' alfabeto ipsa; 2e donante a lu la sono *y* en la supera kombinuri (*ai, ei, oi, ui*), on kreus por multega homi desfacilajo quaze nevinkebla, nam li ne povas pronuncar *ay, ey, oy, uy*. Precize ta neposibleso en multega homi igis forjetar de Ido la soni Esperantala *aj, ej, oj, uj* qui egalesas le supere indikita per *ay, ey, oy, uy* [2].

Konkluze *ai, ei, oi, ui* sempre formacas en Ido du silabi, en qui *i* nultempe egalesas *y*.

Nur en la finalo *ui* (*lingui, manui,* e c.) ica du vokali formacas un silabo, pro l' acento sur l' antea silabo qua koaktas, por tale dicar, unionar *ui* en un sola emiso di voco. Ma mem hike, *i* sonas *i*, ne *y*.

Tote kontree, la kombinuri *au, eu* (*lauro, laudar, Europa*) esas esence unsilaba, quale indikesas en la reguli dil pronuncado Idala. Co venas de lia naturo ipsa, nam en li *u* ne esas vokalo (quon la Franci ne bone koncias), ma konsonanto. Pro to ni devas dicar en un silabo *Eu* di *Europa*, ma en du silabi *eu* di *neutila*, pro ke en ica lasta *u* esas vokalo, ne konsonanto.

L. DE BEAUFRONT.

1. Mem en *manui* ed altri simila (ube *ui* formacas nur un silabo), ankore sonas *i*, ne *y*.

2. La Angli nome ne povas pronuncar li bone. Same l' Italiani, la Hispani, quankam pro lia specal habileso di vocala pronunco la fakto esas che li min evidenta : li unionas la du vokali quale ni omna pri *ui* di *lingui, manui*, e c., ma, ne plu multe kam ni en ta finalo, li pronuncas *i* quale *y*.

Sufixi *-an* e *-ist.*

Okazione di nia artiklo *Demokrato* (VII, 154) Dro Cotte remarkas, ke, same kam on ne darfas dicar *republikano* vice *republikisto*, on ne darfas uzar *Luter-ano*, *Mohamed-ano*, vice *Luter-isto*, *Mohamed-isto*. Ica remarko esas tre justa, e ni rekomendas ol al atenco di nia samideani. La sufixo *-an* signifikas (segun omna nia lernolibri) : *membro di* (ula societo, grupo, korpo) : *senatano*, *urbano*, *civitano*, *skolano*, *navano* (ed omna nomi di populi : *Italiano*, e c.). Nur la sufixo *-ist* havas la senco : *partisano*, *adheranto*, *adepto di* (persono o sistemo) [1]. Do on ne povas uzar la sufixo *-an* por ta senco [2]. Ni nultempe prizis nek aprobis l'uzo di *Idano* vice *Idisto*.

Cetere, suficas konsiderar l'analogeso (la granda guidilo praktikala) por konvinkesar pri to. Esas evidente neposibla admisar *Luter-ano*, *Luter-an-ismo* apud *Kalvin-isto*, *Kalvin-ismo*; o *Mohamed-ano* apud *Budh-isto*: same kam on ne povas uzar *republik-ano* apud *monarki-isto*. On darfas uzar nur la nomi per *-ist*, se on volas respektar l'uniformeso e la regulozeso di nia linguo, kondiciono di lua *facileso por omni*, e di lua stabileso.

Polico.

Okazione di la necesa distingo di la sufixi *-an* e *-ist*, on povas questionar, kad on devas dicar *policano* o *policisto*. Ico dependas de la senco exakta quan on atribuas a la vorto *polico* (plu juste, a la radiko *polic*). *Policano* esus justa, se *polico* signifikus korpo, nome, l'ensemblo di la policani. Ma *polico* signifikas plu juste agado, funciono (on facas la polico di urbo), do en ica kazo *policisto* sola esas justa; e la korpo devas nomesar *policistaro*. Omnakaze, *policestro* o *chefo di la polico* esas justa; nam lu povas egale esar chefo, sive di korpo, sive di publika servado.

Acento, marko, diakritika.

Segun me la vorto *acento* signifikas la signo per qua on distingas la sono, ma *marko* ta signo per qua on distingas la aspekto. Acento esas akustikala plu-intensigo-signo, marko esas optikala plu-intensigo-signo. La diskursanto acentizas ula frazo per plu lauta parolo, il povas markizar la sama frazo per gesto.

Se on vidigas per skribala signo, ke la pre-lasta silabo di vorto devas acentizesar, on mustas (segun mea supra dedukto) expresar

1. On ne objecionez, ke *partis-ano* kontenas « tamen » la sufixo *-an*, nam ol esas justa hike por « membro di partiso ». Same on dicas juste *profesion-ano*, quankam la sufixo di la profesionani esas anke *-ist*.

2. *Krist-ano* nule konstitucas exemplo justifikiva, od ecepto, nam, quale Sro de Beaufront sorgis indikar en *Premier Manuel* (5a leciono), la Kristani konsideras su kom « membri dil Kristo ».

ta ago per la vorto markizar. Or semblas esar stranja a me, ke en la naturala lingui on uzas anke en ta kazo la expresuro *acentizar*, same kam on expresas la akustikala distingo per la vorto markizar. Ex. on dicas : la diskursanto markizas la frazo per plu lauta parolo. Ka lo esas idiotismi?

Existas signi por indikar sive la acentizo sive la pronunco di litero o silabo. Ta signi situesas super, sub e mem tra la litero. Ex. *à á ä ç* e c. On ne povas nomizar li acenti pro la supra dedukto; anke ne marki, pro ke on devas dicernar oli de ex. marki por indikar ulo korektigenda, por apud- o cirkum-strekizar ula importanta alineo (anke per irg altra signo). Esas evidenta : on ex. substrekizas vorto por markizar ol.

Ni havas la vorto *diakritika*. Kad on darfas dicar : diakritika litero, diakritikizar litero, diakritikivo e c.?

R. Giese.

Remarko. — L'*acento* esas propre ed esence *vocala* fenomeno, generale (ed en Ido partikulare) plu-intensigo di un silabo. La *signo* skribala dil acento devas nomesar *acento-signo*, o (pro katakrezo) simple *acento*. La cetera signi (quin on nomas F. *accents*) esas *diakritika signi*. On ne povas parolar pri *diakritika* litero, ma pri litero *diakritikizita*, o plu simple *signizita*. Kompreneble, on devas dicar : *acentizar* (ne *markizar*) vorto, frazo, e c. *Marko* esas nur *videbla* signo.

Respondo. — Yes, *diakritikizita* litero, ma ne *signizita* litero, nam lo esus pleonasmo pro ke litero ipsa esas signo.

R. G.

Lineo.

La uzo di ca vorto por D. *Zeile* (rango de literi skribita od imprimita) semblas a me esar ne bona. La Germani distingas la du senci : 1e D. *Zeile* (de literi, de domi di strado); D. *Rotte*. *Sektion* (de soldati, qui esas situita en kolono qua konsistas ek serio de *Rotten*); 2e *Linie* (di fervoyo). La kompostero konfundas nule ca du senci : D. *Linie* esas por il quaza streko iranta tra la tota larjeso o longeso di pagino. Anke por la trasita linei sur skribpapero valoras la 2a senco D. *Linie*.

Dicar *rango* o *serio* vice D. *Zeile* ne esas exakta. Rango de soldati stacanta la una apud la altra divenas segun me serio, kande ta soldati facas quarima turno tale ke li stacas la una dop la altra.

R. Griese.

Remarko. — Ica distingo di *rango* e *serio* esas tre justa: por D. *Rotte* on propozis *fileo*. Ma nula de ta vorti konvenas por D. *Zeile*; e semblas ke l'internacioneso ne permisas nomizar ol altre kam *lineo*. Nula konfundo esas posibla kun D. *Linie*, quan on devas tradukar per *streko* (senco : lineo rekta de definita longeso).

Respondo. — Me esas koaktata, donar detali ed emendi. On povas tre bone konceptar kom sinonima la D. *Rotten* di kolono konsistanta ek soldati, kun la D. *Zeilen* di kolono konsistanta ek tipi. Forsan on povas atribuar senco generala di rango e serio a ca vorti : ex. D. *Rotte* (*Zeile*) de vakua quadrati (□□□□) povas esar sive rango sive serio, segun la situeso en la komposturo kompostenda [1].

Dicar *fileo* por ta ideo, semblas ne esar justa, nam ol ne signifikas D. *Zeile*, *Rotte*, ma D. *Linie*, E. *rule*, F. *filet* [2]. Ol signifikas anke D. *Filet*, *Strich-*, *Fadenstempel des Buchbinders* (stampilo di la bindisto por stampar streki, « fili »). Por ica senco la vorto *fileo* esas tre utila [3]. Defino di D. *Linie* : streko rekta, ronda, cirklatra, elipsatra, serpentatra, baroka e c., ma kun longeso relate a la cetera komposturo (ne a su ipsa), t. e. exemple iranta de una latero a la altra di la komposturo o di titul-frazo. La fileo qua interseparas la koloni o separas la folietono de la cetera parto di jurnalo, esas nula streko, segun la koncepto di la kompostisto. Pluse, la streko per qua on substrekizas titulo o rubriko, anke ne esas vere streko, nam la kompostisto selektas ol maxim longa posible; dum ke la manu-skribero maxim ofte substrekizas per streko qua ofte atingas nek la komenco nek la fino di la substrekizita vorto : il facas simple « stroko » [4]. Pro to on devus dicernar *substrekizar* [nur por la manu-skribero] e *subfileizar* [prefere por la kompostisto e tipo-skribero]. La streka lateri di cirklo, quadrato e c., pluse la trasuri sur skribpapero esas nula streki, ma filei; ca filei advere *povas konsistar* ek streki singulara) [5]. *Streko* sugestus *stroko*, *filèo* sugestus *filo* [6]. Acesore : la tipo-skribero facas ofte singulara streki por subfileizar vorto; on povus lo nomizar substrekarizar. Pluse, la manu-skribero ofte subondizas (il produktas onda fileo). Remarkez pluse : subpuntarizar (kande on ri-valorigas trastrekizita vorto), subkrucarizar e c.

La Angli e Germani bone distingas D. *Linie* (Ido : *fileo*) de D. *Gedankenstrich*, E. *dash*, F. *moins*, *tiret*. E lo esas justifikita, nam streko esas specifike teoriala. Kontree en praktikala kon-

1. Certe, ma *rango* esas esence « horizontala », e *serio* « vertikala » [Red.].

2. *Fileo* ne ja havas senco en Ido; ma on propozis ol por militistala *file* (du o plura soldati l'una dop l'altra). [Red.].

3. Ne *fileo*, ma forsan *fileto*, ja adoptita por altra teknikala senci (fileto di skrubo). [Red.].

4. Difero tote ne importanta, e mem neglijenda; ico esas vere e propre *streko*. [Red.].

5. Me ne komprenas ico : *streko* esas sempre rekta; *lineo* povas esar kurva. Do la periferio di cirklo esas *lineo*, ne *streko*. [Red.].

6. On ne tro fidez a ta formo-similesi por definar la vorti ! [Red.].

cepto, streko povas esar sive la una (D. *Linie*) sive la altra (D. *Gedankenstrich*). Ex. cicero-*Gedankenstrich* (qua esas teoriale streko) povas formacesar anke per cicero-*Linie* (qua anke esas teoriale streko) : per anpozo di intervalo-peci quin la cicero-*Gedankenstrich* ja havas angisita. (Advere existas anke D. *Linien* kun ja angisita shultro, ma oli esas varietati). Til nun on tradukis D. *Gedankenstrich* per *streko*. Nu, la laiko durez facar to, ma la teknikisti bezonas specala vorto, e me propozas *dasho* kom tala. Cetere la streko super la *a*, la streko tra la *t*, tra la Dana *o* ne esas D. *Gedankenstrich* por la kompostisto. Tre utila esus la vorto *dasho* por tradukar D. *Abschnittlinie*, E. *dash*, F. *entre-filet, marque à couper* per *interdasho*. Lo ne esas fileo, nam ol ne iras preter la tota larjeso di alineo, ol esas quaze « stroko ».

Por D. *Divis, Bindestrich*, E. *hyphen*, F. *trait d'union*, quan on til nun tradukis per *streketo*, me propozas la vorto *diviso*. Ol ne sempre esas streketo, ma anke tre ofte bistreketo (en la gotika stilo) ed ofte ne havas rekta formo, ma esas ondatra. Existas diakritiki super *a, o, u*, di moderna tipi, qui esas bistreketi, ma nula *divisi*.

Do, me propozas rezervar la vorto *lineo* por D. *Rotte, Zeile*, ma adoptar *fileo* por D. *Linie*, E. *rule*, F. *filet*; *dasho* por D. *Gedankenstrich*, E. *dash*, F. *moins, tiret*; *diviso* por D. *Divis, Bindestrich*, E. *hyphen*, F. *trait d'union*. R. G.

Filo e *drato*.

(VII, 145). La difero inter *filo* e *drato* ne konsistas en tordeso o tireso. *Drato* esas sempre *metala* filo. Pro la frequeso di ica vorto en la tekniko esas rekomendinda adoptar ol, mem se la Franca ne konocas specala vorto.

Fine ni remarkigas, ke omna longa fibro (ne tordita), quale la fibro di kokono, povas nomesar filo. De to sequas, ke spinuro povas esar fila od drata spinuro. Cetere, la D. vorto « Draht » venas de « drehen » (tordar).

Eggert, Dr. Riedel, Scheffers.

Remarko. — Se *drat* esas simple *metalfilo*, tordita o ne, suficas dicar... *metalfilo* (*ferfilo*, e c.) o mem simple *filo*. Komp. III, 79.

Fontenplumo, inkuyplumo.

Nia vortolibri kontenas la kompozita vorto *fontenplumo* por D. *Füllfeder*, E. *fountain pen*, F. *porte-plume à réservoir*. Ni ne havas internaciona kompozajo. Me propozas uzar *inkuyplumo*. qua tradukas l' ideo maxim bone. *Inkuyplumo* ne mem devas adoptesar, pro ke ol ja existas segun nia reguli. Ma esas necesa abolisar la metaforatra *fontenplumo* pruntita de E. La D. vorto kompozita ne esas bone tradukebla : *charjoplumo* ne korespondas exakte ed ultre co lu ne esas tam klara, kam *inkuyplumo*.

Dro Barono S. de Szentkereszty.

Remarko (generala). — Certe on darfas formacar ed uzar irga kompozajo; tamen esas utila *konvencionar* pri uniforma nomizo di ula definita ed ordinara objekto, por la klareso e quika kompreno; nam se on uzus simultane plura vorti (egale legitima), on hezitus pri lia senco. Fonetikale, *inkuyplumo* esas Esp-atra [1]; on devus dicar *inkuyoplumo*.

Kastriti.

L' expresuri *ex-kavalulo* = *kavalulo kastrita* e c. propozata da DE BEAUFRONT (VII, 175) semblas a me kelke komik e ne-konvenanta. To implikas la (humuroza) analogeso *ex-oficiro* = *oficiro kastrita!* Same, quale nia Akademio saje agnoskis, esus superflua adoptar specala sufixo por ta rare bezonata kategorio. Ni povas uzar simple *kavalulo kastrita* o paralele adoptar specala vorti por ti qui distingesas *internacione* per aparta vorti. En *Madyara* ni havas *ökör* (*bovulo kastrita*), *kappan* (*hanulo kastrita*), *àstàny* (*porkulo kastrita*) e kelk altri. Me atencigas la lekteri pri la precedento existanta: *eunuko* = *homulo kastrita*.

I. BAKONYI.

Remarko. — Nulu pensos interpretar tale *ex-oficiro*, nam ne *ex-* sola, ma *ex -ulo* signifikas *kastrita* (maskulo). — Ni havas ja *kapono* (*hanulo kastrita*).

Kreno.

D. *Kren*, E. *sea radish*, F. *cran* tradukesas en nia vortolibri per *rafano*. Ma *rafano* esas D. *Rettich*, frukto simil a *napo*. D. *Kren* esas bastonatra, kurta radiko,... sociseti manjesas kun limita *Kren*, ma ne kun *rafano*. Me propozas *kreno* (D.F.) por ica nociono.

I. BAKONYI.

Mekana.

(VII, 46; VII, 204-205.) Me asentas la serio propozata da D^ro^ A. COTTE, exkluzite nur **mekanismo*, a qua il atribuas la senco: « ensemblo di *mekanajal relati, kun egardo a la dispozeso di la parti ». Ita nociono nomesez simple **mekanala strukturo*, pro ke **mekanismo* kom primitiva vorto konstitucus ecepto en la serio derivata ek *mekan-* ed esus erorigiva pro la posibla **mekan-ismo*.

I. BAKONYI.

Never vice *nevre* propozita.

(VII, 206.) Me konsentas pri la neceseso di kurta sinonimo apud *nultempe*, ma *nevre* semblas a me ne sat eufonioza e kelke deformita. Ni ne bezonas la finalo *-e* en omna adverbi (kp. *sat*,

1. Videz l' artiklo pri *Ai*, *ei*, *oi*,... Cetere *ypl* formacas akumulo di 3 konsonanti.

nun), pro to adoptez l' originala formo *never*, qua esas eufonioz e tre expresiva pro l' acentizo *ne*-ver.

Prof' A' Schulek.

Me tote konsentas ica opiniono di Prof' A' Schulek e me modifikas mea propozo a *never*. Me adjuntas, ke la koliziono *never-a* = ne-vera esas neposibla, pro ke on * never uzos l' adjektivo *never-a*, quale on ne uzis (pro ne-bezono) *nultemp-a*.

I. Bakonyi.

Oxo.

Segun la konsideri di mea artiklo *Kastriti*, me propozas ica vorti kun la defino *oxo* = *bovulo kastrita*. *Oxo* esas D. *Ochs*, E. *ox*, Madyara: *ökör*, Serba-Kroata: *vô*. La Romanala lingui ne havas equivalanta radiko, ma l' ideo esas frequa e tre necesa.

La konflikto kun *oxo* (kemial elemento) semblas omisebla, pro ke *oxo* uzesas nur en ciencala linguo, en la vulgara linguo on uzas *oxigeno* pro lua absolut internacioneso. E, mem se on uzos *oxo*, la kuntexto supresos omna posibla bisencaji.

I. Bakonyi.

Pseudo-.

Me propozas ica nova prefixo kun la defino: *ne-vera, ne-reala*... Ol esas tre internaciona e nekareebla, quon pruvas la fakto, ke ol uzesis ja ofte en Ido. Lua general uzado kom prefixo esos tre oportuna. Me alegas la recenta precedento *gala-*. La Madyara linguo uzas *àl-* en la senco di *pseudo-* en omna kazi.

I. Bakonyi.

Remarko. — Ica prefixo esas tante konocata ed uzata, ke on povis ja konsiderar ol kom adoptita fakte, se ne oficiale.

Semlo, kiflo.

(VII, 207). Oportas savar, kad la koncepto di *semlo* e *kiflo* esas la sama en omna landi. En Austria la precipùa difero inter la du nocioni konsistas en ke la formo di *semlo* esas rondatra od ovala, kontre ke *kiflo* esas oblonga (siklatra o rekta). *Semlo* ofte kompozesas ek 3 o 4 « toroni » interplektita.

F. Vejmelka.

Remarko. — On devus definar maxim exakte la vorti quin on propozas. Semblas ke la du kozi hike traktata esas rispektive to quon on nomizas en F. *pain viennois* e *croissant*. Por ica (segun quante la formo koncernesas) ni havas *krecento*. Forsan anke *semlo* korespondas a F. *pain au lait* (*lakto-pano*).

Xantip-ala, -atra.

Me propozas adoptar ica tre internacion expresuri. *Xantippe* esis la famozacha spozino di *Sokrates*, la tipo dil disputema, maligna spozini. Ni adoptis *Mefistofel-ala, -atra*.

I. Bakonyi.

Yen ke; signo di elipso.

(VI, 604; VII, 207). L'artiklo di Sº Dudouy furnisas tre bona argumenti por **yen ke** ed ol devis korektigesar nur per ico, ke *yen* ne esas prepoziciono, ma interjeciono. Ne esas dubebla, ke la interjecioni havas verbal karaktero, ton pruvas ofte anke l'etimologio. L'origino dil Madyara vorto **làm** (vicina ad **ime**) esas la verbo **latni** = **vidar**. Ube la senco dil interjeciono ne equivalas ula specala verbo (freque en imperativo) ligita kun ula nomo, di qui lu esas quaze l'abreviuro, sempre lu havos la general verbal karaktero, pro ke lu kontenas en ica kazi logike la generala verbo **esar**. Precipue la senco dil adverbi uzata kom interjecioni equivalas ofte la korespondanta adjektivo + *esar*; exemple : **bone, ni vartez** = **esas** od **esos bona**, *ke ni vartez*. Ma anke la senco dil altra interjecioni kontenas (kompreneble ne preciza) verbo e nomo; exemple *ve* = **esas trista, regretinda**; *fi* = **esas nauzeiganta**; *yen* = **on vidas** od (VII, 208) : **videz** od **hike esas**. La maxim preciza defino esas certe (VII, 208) : « Interjeciono esas izolita vorto, qua equivalas integra frazo ». Ja do co rezultas, ke **yen ke** esas lo justa, kande *yen* guvernas propoziciono. La **Remarki** (VII, 208) e la dusenceso alegita hike tote pruvas anke praktike la neceseso di **yen ke**.

Me volas nun adjuntar lo sequanta. Ne esas justa l'aserto, ke la Madyara (qua posedas simila vorti a F. *voici*, *voilà*) uzas sempre nura *ime* e ke **yen ke** esus nelernebla, nam mem la Madyara uzas o povas uzar ofte la konjunciono *hogy* = *ke* pos *lam* ed *ime* e la cetera interjecioni, exemple : **ime** od **làm, hogy mégis tavozik** = **yen, ke lu tamen foriras**. Certe, anke hike la konjunciono povas mankar. E nun me venas a mea generala remarko.

En parolado o skribado vivaca o forsan plu juste impetuoza, la elipso esas generala fenomeno ed anke l'elipso di la konjuncioni esas frequa; exemple : *vu mustas komprenar* : *me ne povas facar ico*. Pos interjecioni, qui karakterizas maxime ica vivaca stilo, l'elipso esos kompreneble maxim frequa. Ico duktis a pensar, ke la Madyara ne povas uzar konjunciono **hogy** = *ke* pos **ime** = *yen* e generale ico duktis al hezito pri la justeso di *yen ke*, qua nun ne esas dubebla.

Me devas remarkar hike, ke l'alegita kazi di dusenceso pro manko di *ke* pos *yen* ne venas de lua karaktero vicina a prepoziciono (la noto VII, 209, povas forsan misduktar vers ica sinso). La dusenceso pro l'elipso dil konjunciono povas eventar ne nur pos interjeciono o prepoziciono, ma anke altraloke. Exemple : **Me tote komprenas nun la Fundamento esas santa e netushebla nur se l'Idisti reformas** [1].

1. Evidente on devas pozar pos *nun* bipunto, qua reprezentesus per tre sentebla *pauzo* en la parolo (o, plu juste, qua reprezentus olca). [Red.].

La neceseso di **yen ke** por evitar dusencesi ne exkluzas la posibleso di elipso, ma on devus uzar en ica kazi la komo o la bipunto, se on volas extensite interpretar la defino (IV, 532) di lua uzado e sequar l' internaciona (?) uzo ja existanta. Se on volus aceptar specala signo por elipso, me propozas la signo di cezuro : la vertikala streko | . La puntaro ne esas bona, pro ke ol indikas interrupto, pri qua absolute ne traktesas hike.

Dr Barono S. de Szentkeveszty.

Nomi di la konsonanti.

A sioro de Janko, qua korespondis kun me pri mea propozo (VII, 91), me debas la sugesto di du mikra emendi di la sistemo propozita.

Pro to me establisas hike la sistemo itere segun skemo kelke plu konsequanta de la vidpunto di la moderna fonetiko :

e :	*ef*		*es*		*ech*		*el*	*er*	*em*	*en*
e :		*pe*		*te*	*she*	*ke*				
o :	*vo*	*bo*	*ʒo*	*do*	*jo*	*go*				
i :					*yi*	*ix*				
u :	*wu*					*quu*				
a :					*hash*					

La sistemo ganis per la emendo la avantajo, ke ol revelas la sequanta paralelo strikte fonetikala :

ef		*es*	
	pe		*te*
vo	*bo*	*ʒo*	*do*

Pluse la sistemo permisas bone distingar e dicernar *ech* e *she*.

O. Liesche.

Nomizo dil idiotismi.

(VII, 95). Me kontestas principe l' utileso di specala sufixo por ica sporadike aparanta kategorio. Or *-ism* ed *-aj* esas egale nepermisebla en ita kazo, pro ke *-ism* havas la strikta senco : *doktrino* e *German-ajo* povas esar irga *koʒo Germana*. Me propozas uzar *German-atr-eso* e *German-atr-ajo* (di stilo), qui ya ne koincidas perfekte kun la nociono di *German idiotismo*, ma esas tre proxima a lo e kareebligas charjar nia linguo per ula specala sufixo.

I. Bakonyi.

Remarko. — Yes, *Germanajo* esas irga kozo Germana ; ma kande on parolas pri linguo o stilo, *Germanajo* signifikas evidente e necese detalo Germana di linguo o stilo. Do la temo traktata, la penso-domeno en qua on esas, determinas la senco di ta expresuro. *Germanatrajo* esus nur plu longa e ne reale plu preciza, nam povas existar Germanatraji di vestizo, di arkitekturo, di koquarto, mem di korpo e di vizajo.

Tante plu, ke.

La questiono iniciita da O. L. (VII, 153) semblas a me atencinda. Me ipsa, uzante la kombinuro *tante plu, ke*, sentis skrupulo pri atribuar en ol a *tante ke* la signifiko : F. *d'autant* (*plus*) *que*, E. *the* (*more*) *as*, D. *um so* (*mehr*) *als*, tre diferanta del ordinara signifiko : F. *tellement que*, E. *so that*, D. *so viel dass*. Pro ke la diskuto til nun ne semblas direktata vers kontentiganta solvo, me deziras traktar la problemo kun kelka ampleso.

Tante havas, precize ne du senci, ma du uzi tre diferanta.

L'unesma esas *klamiva* : « *Ni demandas nulo plu kam la libera konkurenco, tante ni esas certa pri lua rezulto!* » On povas expresar la subordino inter la du propozicioni : *Ni esas tante certa pri la rezulto, ke ni demandas nulo plu kam la libera konkurenco.*

La duesma esas *korelativa* : « *Quante plu granda esas en stato la honesteso, tante plu felica omni esos* ». On povas ne expresar la korelato; tamen *tante* konservas la sama signifiko : *En ica stato existas granda honesteso, ed omni esas tante plu felica.* On dicus en F. *Tous en sont d'autant plus heureux.* Fine on povas subordinar l'unesma propoziciono, e tale on abutas a la litijoza kombinuro : *Omni esas tante plu felica, ke existas granda honesteso en ica stato.*

Ye unesma vido, on povus opinionar, ke l'unesma signifiko rezervesas a *tante ke* (sen komparativo) e la duesma a *tante plu ke* (kun komparativo). Ma O. L. demonstris, ke *tante plu ke* povas havar ankè la klamiva senco e donis bona exemplo : « *Il esas tante plu granda kam me, ke il tushas la plafono.* » Yen altra exemplo :

F. *Votre fils a-t-il mieux travaillé cette année? Oui, à tel point que je lui ai donné de longues vacances* (*comme récompense*). *Kad vua filio laboris plu bone cayare? Yes, tante plu* (*bone il laboris*), *ke me donis ad il longa vakanco* (*kom rekompenso*).

Se la respondo esus : *Oui, d'autant mieux que je lui ai donné de longues vacances* (*comme préparation*), on tradukus tamen same : *Yes, tante plu ke me donis ad il longa vakanco* (*kom preparo*).

Ta du senci, tre diferanta, preske opozata, recevas en Ido la sama tradukuro! Mem exter la danjero, forsan rara, di ambigueso, on tote devas desaparigar tal anomalajo, pro ke ol indikas defekto en nia linguo.

Kad la kulpo venas del duopla rolo, klamiva e korelativa, quan pleas un sama vorto *tante?* No, *qua* esas samtempe interogativa e relativa; *quanta*, *quala* pleas single tri roli : klamiva, interogativa, korelativa. Per lo eventas nula detrimento ; same pri *tala*, qua esas klamiva (*tala ke*) e korelativa (*tala quala*), e qua esas perfekta preexemplo di *tante*. Do on ne povas kondamnar apriorie la duopla rolo di *tante*.

On povus nur aposteriorie, se on konstatus, ke ula de la du roli ne konvenas al vera signifiko di *tante*. Pri la legitimeso di *tante ke...!* existas nula dubo; pri la duesma rolo, esas neposibla inventar, exter *tante*, justa korelativo a *quante*, en : *quante plu... tante plu*. Pluse esas facile sentebla, ke en la derivaji *tantesma*, *tantimo* (l'anciena *tantono*), la senco esas nule klamiva, ma exakte identa kam en *tante plu ke*. Do la kulpo e la remedio esas serchenda altrube.

Ni nun examenez la solvi propozita :

1. *Tante plu pro ke*. Me opinionas ke *pro ke* ne havus la efikiveso determinar *tante* a signifiko korelativa. L'exemplo di O. L. povas kompletigesar tale : *Il esas tante plu granda kam me, pro ke il stacas sur stulo e me sur la sulo, ke il tushas la plafono*. On vidas ke malgre *pro ke*, *tante* konservas sua klamiva senco. Lu povus konservar ol, mem se on supresus la lasta propoziciono. Yen altra exemplo : F. *Vous dites que je suis énormément plus riche que vous? C'est vrai, mais si je suis à ce point plus riche (tellement plus riche) que vous, c'est parce que j'ai travaillé, tandis que vous restiez sans rien faire. Vu plendas ke me esas multege plu richa kam vu? Yes, ma me esas tante plu richa kam vu, pro ke me laboris, dum ke vu restis ocianta.*

2. *Tante* sempre vizez a sequanto, ed esez remplasata da *mem*, kande ol vizus a preiranto.

Esas ne posibla, ke *tante* sempre vizez a sequanto. En *Omni esas tante plu felica, quante plu granda esas en stato la honesteso*, e generale en omna *tante plu quante plu, tante min quante min*, *tante* vizas a preiranto.

Mem plu pro ke esas expresuro legitima, ma qua nur proximeskas, e ne perfekte atingas la senco intencata. « *La lumexploto esas mem plu bona, pro ke plu alta esas la temperaturo* » ne expresus la proporciono inter la diversa gradi di temperaturo e la korespondanta gradi di lumexploto, quan signifikas tante expresive : « *La lumexploto esas tante plu bona, quante plu alta esas la temperaturo* ». Eventus analoga detrimento, se on remplasigus *tante plu ke* per *mem plu pro ke*.

L'adequata e logikala moyeno por determinar *tante* a signifiko korelativa, esas sequigar ol da... la korelativo *quante* : *Il esas tante plu granda, quante il stacas sur stulo; il laboris tante plu bone, quante me donis ad il longa vakanco (kom preparo); tante plu, quante la deliktanto esas prezidanto Wilson ipsa* (VII, 64).

Forsan (pro la kustumo aquirita) on judikos kom stranja ta kombinuro *tante plu quante* ne sequata da duesma komparativo [1]. Ma on voluntez atencar, ke la senco di *quante* nule implikas

1. Komparez tamen : *il esas plu prudenta kam vu; il esas plu prudenta kam oportas.*

komparo; *quante* implikas nur korelato, do devas uzesar kande korelato esas expresenda. *Ke* esas nek korekta, nek efikiva por expresar korelato; nam ol implikas nur subordino.

On komparez la tri frazi :

il esas tante felica, ke on envidias lu ;

il esas tante plu felica, quante il esas plu honesta ;

il esas tante plu felica, (*ke* o *quante*) *il havas ankore sua matro.*

A qua de la du unesma on povas komparar ed identigar la triesma? Kad on ne vidas ke olca konstruktesas segun la shablono dil duesma? Esus do kontrelogika vestizar ol per *tante ke*, qua konvenas nur a l'unesma, e ne per *tante quante*, qua solvo konvenas al duesma, do anke al triesma ipsa.

Ta komparo esas mem plu frapanta en la vivanta lingui :

tellement que	*so that*	*so viel dass*
d'autant plus que plus	*the more as more*	*um so mehr als mehr*
d'autant plus que	*the more as*	*um so mehr als*

Esas ne posibla negar l'afineso di la du lasta expresuri, e l'aparteso dil unesma [1].

On havas tale, tote logikale e sen ula posibla ambigueso, *tante ke* klamiva, e *tante quante* korelativa, analoga a *tala ke* klamiva e *tala quala* [2] korelativa.

Tante plu ke, en la senco quan til nun on atribuis ad ol, esas heredajo de Esp' o : *tiom pli ke* o *des pli ke*, ne konkordanta kun *des pli ju pli*. Ol esas kulpo komparebla a : *Vu esas tala ke me deẓiras, Irgaloke ke vu iros*, en qui on uzus *ke* vice la necesa korelativi : *Vu esas tala quale me deẓiras, Irgaloke ube vu iros. Ke* ne plu konvenas en l'una kam en l'altri. La justa expresuro esas *tante plu quante*.

1. Se on konservas *tante plu ke* por la triesma, esas neposebla interdiktar, en la duesma, *tante plu ke plu*, vice *tante plu quante plu*. Di ta misuzo. On havas remarkinda exemplo en la famoza deklaro da Jespersen (I, 8) : « ... ghi estas regulo, *des pli ke* ghi estas *pli* ofte uzata. » vice « *des pli ju pli* ofte ghi estas uzata ». Sº Barral tradukis en Ido (*Nova horizonti*, p. 7) : « *tante plu ke* ol uzesas *plu* ofte. » Ta frapanta exemplo montras, ke la nekorekta ed ambigua *tante plu ke* impozos su mem en la duesma kazo, se inverse on ne departos de *tante plu quante plu* por impozar *tante plu quante*.

2. Me profitas ica okaziono pledar por *tala quala*, recente kritikita (VII, 101). En la frazo : « *Yen mea opiniono tala qualan me ja enuncis olu* », *qualan* ne esas duesma komplemento, plu kam *quala* esas duesma subjekto en ta frazo di nia statuti : « ... *La L. I. tala quala ol reẓultas de la labori...* », o kam *tala* ipse esas duesma komplemento en : « *Me enuncas mea opiniono tala qualan...* ». *Qualan* esas adjektivo qua relatas *olu*, same kam *quala* e *tala* esas adjektivi relatanta *ol* od *opiniono*. En *qualan* la *n* indikas, ne ke *qualan* esas komplemento, ma nur ke ol relatas la komplemento *olu* (malgre l'inversigo qua povus kredigar, ke ol relatas la subjekto *me*). Existas do nula pleonasmo kritikenda.

Se on agnoskos la justeso di ta solvo, quo esos dicenda del vidpunto dil stabileso? *Tante plu ke* sancionesis da nula decido. Advere la *Kompleta Gramatiko* docas § 86 : « *d'autant plus que* = *tante plu ke* ». Ma esas evidenta, ke ta expresuro esas partikulara kazo, qua ne povas solvesar aparte, sen egardo al generala principi. Ni havas ne dubeble e ne diskuteble *tante ke* e *tante plu quante plu*. Omna aparta expresuro logikale ne koncilieblа kun ta du formuli povas konsideresar nur kom misaplikuro, e ne povas mantenesar. Kom exemplo por klarigar mea penso, me citos ta Idala regulo : « F. *que* pos komparativo tradukesas per *kam*. » § 13. Konsequas de to, ke on ne povas mantenar expresuri quale *tam longe ke*, *tam ofte ke*, docata dal Gramatiko en la sama § 86, vice *tam longe kam*, *tam ofte kam* [1]. Same on ne povas mantenar *d'autant plus que* = *tante plu ke*, se on koncias, ke ol esas misaplikuro di generala regulo.

A. Dudouy.

Remarko. — Ni vidas nula formala obstaklo al endukto di la frazo-formi jus propozita e diskutita, *tante plu ke* (o *quante*) li ne ja diskutesis ed uzesis nur rare. Ni sempre dicis, ke pos la fixigo di la gramatiko e di la vortaro ni devas precipue sorgar pri la frazeologio e la stilistiko; e ke nur la praktiko povas revelar a ni omna kazi e problemi di ca fako. Or la nuna questiono resortisas certe a la frazeologio. Ni devas nun diskutar tala questioni, por ke nia linguo divenez vere « kapabla expresar omna nuanci di la penso »,... quale fanfaronas altri, qui ne tam multe laboris pri sua linguo.

Quon divenas [2].

Quon divenas esas klara e komoda; kontre ol on alegas nur teoriala skrupuli. Me deziras inquestar, kad l' ofenso a la principi esas reala, kad on povas igar ol desaparar.

Se on admisas la principo, ke l' akuzativo esas la karakterizivo dil komplemento direta, l' ofenso esas evidenta. Esp-o primitiva havas ta principo ; *quon divenas*, en Esp-o, esus solecismo. Ma ta principo ne impozas su apriorie ad omna lingui. On ne obliviez ke, mem en la Latina, l' akuzativo aplikesas ad atributi e mem a subjekti. La prezenta questiono dependas do del signifiko quan l' akuzativo havas en Ido. Or kande ni uzas ol? Kad kande ni havas komplemento direta? no; nur kande ni havas vorto, qua riskas misprenesar kom subjekto. Nia akuzativo signifikas do, *ke la vorto modifikita per ol ne esas subjekto*. Se on inquestas pluse, qua esas la funciono dil vorto tale modifikita, to dependas del verbo : maxim ofte la verbo esas transitiva, do la funciono dil

1. Yes : on devas dicar *tam longe kam* [Red.].

2. Videz *Gramatikal enigmato* (VI, 490, 607; VII, 102).

vorto esas komplemento direta; ma la verbo povas esar un del tri verbi *divenar*, *esar*, *semblar*; lore la funciono esas atributo. Ma, per su ipsa, nia akuzativo indikas nur, ke la funciono ne esas subjekto.

L' akuzativo uzesas precipue en la inversigi, ma anke en la elipsi : *Me amas vu plu kam mea fraton.* Pro quo *fraton* havas l' akuzativo? Kad pro ke ol esas komplemento? No; nam *vu* esas komplemento en la tote sama grado kam *fraton*, e tamen ne havas l' akuzativo. *Fraton* havas ol, pro ke ol riskus konfundesar ad subjekto. Lo preventas komprenar : *Me amas vu plu kam mea frato amas vu.*

La semblanta solecismo di *quon divenas* tote esvanas en ta koncepto dil akuzativo. Ta koncepto esas logikala, ol perfekte koincidas kun l' Idala uzado; me adjuntas : ol havas solida fundamento en la moderna vivanta lingui, adminime en F.

La pronomo *que* (quon) esas un de la rara akuzativi qui permanas en F. Kad ol restriktesas a la funciono dil komplemento direta? Tote ne; ol extensesas ad omna funcioni, *exter subjekto*. *Que* esas atributo ex. : *Que devenir? Que sont-ils? Qu(e)' est-ce...? L' habile orateur que vous êtes ou que vous deviendrez certainement... Le criminel que vous semblez et que vous êtes sans doute...* e c. *Que* esas komplemento nedireta en : *Que sert à l'homme de gagner l'univers...* (*à quoi sert...*). *Que* esas tre ofte komplemento direta. Ol esas omno, ecepte subjekto; lua akuzativa formo exkluzas la funciono di subjekto, ma implikas nula aparta funciono, e povas aplikesar ad atributi [1].

F. ne imitis la frazi E. : *It is I, it is he*, e c. Lu ne uzas la nominativo por ta atributi; lu dicas : *C'est moi, c'est toi, c'est lui, ce sont eux.* Advere ta formi esas plu juste kazi nedireta kam akuzativi; ma certe li ne esas nominativi. La fenomeno esas tote samaspecal. Ol klare indikas, ke la rara *kaẓi* qui transvivis en F. havas tote altra signifiko kam en l' anciena deklinado. En ta exempli, li exkluzas la funciono di subjekto, ma implikas per su nula preciza funciono.

On semblas timar, skribante *quon divenas*, iterar la solecismo dil studento qua skribas en L. : *homo fit senem*, od en Esp° : *la princo farighas reghon.* To esas vana timo, inspirata dal fantomo dil gramatiko Latina, qua mortis, o dil gramatiko Esp-ala, qua ne meritas vivar.

A *quon divenas*, tale explikita, ni komparez *ad* (o *kom*) *quo divenas*, propozita (p. 102).

1. Me esus gratitudoza a la samideani altralinguana, qui trovus simila exempli en lia linguo. Me remarkas, ke en l' expresuri E. *he himself, they themselves* (il ipsa, li ipsa) on trovas formi akuzativala asociita a nominativi por plufortigar ici.

Ad quo divenas esas certe ingenioza e seduktiva. Ma pos exameno me opinionas, ke ol ne judikesos adoptenda. Quon on volas evitar? Donar a *quo*, qua esas reale atributo, la formo di komplemento direta. Kad *ad* restitucas a *quo* la formo di *atributo?* No, ol donas a lu la formo di *komplemento nedireta*. On falas de Charybde en Scylla.

Divenar ad aquo ja kelke violacas la vera naturo di *divenar*, qua postulas sequesar da atributo; ma l' atributo ne esas sempre nomo, ol esas ofte adjektivo. *Divenar ad richa, ad olda*, e c., esas tote ne naturala ed indikas, ke on eniris nejusta voyo.

Divenar ne esas la sola verbo di sua speco; e mem se *ad* esus bona solvo por *divenar*, ol lasus la problemo ne solvita por l' altra verbi. *Semblar* sequesas da atributo: *Vu semblas poeto, ma vu esas nur versifero*. Multa pasiva verbi havas atributo: *Me nomesas leono, me judikesas bona poeto*, e c. En kazo di inversigo (videz supere kelka exempli en F), la *enigmato* naskos ed *ad* ne povos solvar ol. Precipue existas la verbo *esar*. Advere kun ta lasta verbo on kareas plu facile signo di inversigo. On konsideras la frazi kun *esar* kom equacioni, quin on povas inversigar sen detrimento. *Zamenhof esas l' inventero di Esp.*; *l' inventero di Esp. esas Zamenhof*; $x = a + b : a + b = x$. Tamen en tala frazi existas vere un subjekto ed un atributo; distingar li povas esar oportuna. En F.: *Que sommes-nous? Nous sommes des créatures mortelles, nous* esas la vera subjekto, e *que* acentizas lo. Ja plura Idisti skribis en tala kazi: *Quon ni esas? Ni esas mortiva kreuri* [1]. Certe, tala kazi esas atencinda, e la solvo *ad* tote ne konvenas a li [2].

Mem restriktante la problemo a *divenar*, se oportus chanjar lua naturo, e sequigar ol, ne plus da atributo, ma da komplemento, kad ne esas plu logikal, plu simpla, plu kurta, omnamaniere preferinda, transformar ol a verbo transitiva e sequigar ol da komplemento direta? On konservus lore: *divenar aquo*; on dicus *quon divenar* tote regulale (mem del vidpunto: akuzativo = komplemento direta). Ton ya sugestas la remarko: « Kad l' atributo di *divenar* ne indikas anke la objekto, la skopo? Ol darfas do indikesar per l' akuzativo same kam ordinara komplemento » (103). E certe esus stranja abandonar *divenar aquo* por *divenar ad aquo*.

1. On komparez la frazo aludita en *Progreso* (VII, 161): *Quo esas verajo?* (= *quo esas vera*) a la famoza questiono da Pilatus: *Quo esas verajo?* (= *ek quo konsistas verajo, quid est veritas?*) Nur per l' akuzativo on povas distingar la du senci tante diferanta. Linguala avantajo vere precoza esas la posibleso dicar, por la duesma senco: *Quon esas verajo?*

2. Esas nedubebla, en logiko strikta, ke la verbo *esar* ne esas kopulo *simetra* quale la kopulo = (egalesas) en matematiko; ol havas *sinso*, ol duktas de la subjekto al atributo [RED.].

dum ke Ido tendencas traktar kom transitiva la maxim granda nombro posibla de verbi til nun uzata kun prepozicioni.

Ma, quankam la rezultajo praktikal esas identa, me opinionas kom mem plu bona konservar a *divenar* lua propra naturo, konsiderar lua atributo kom... atributo, distingar ol, kande necesa, per l' akuzativo, konsiderante l' akuzativo nur kom exkluzanta la subjekteso, ne kom implikanta la komplementeso.

Ta solvo havas anke l' avantajo solvar la tota problemo; on povas pruvar lo, aplikante ol a l' exempli supere citita en F. : *Quon li esas? Quon esas...? Quon to semblas a vu? La habila oratoro quan vu esas o quan vu divenos certe... La kriminero quan vu semblas e quan vu esas probable.*

On konocas solvo kom justa, kande ol solvas mem la kazi ne previdita. To semblas la nuna kazo. On enduktis en Ido l' akuzativo (o plu juste la *-n*, nam nulo obligas ni nomar ol *akuzativo*, se ta vorto semblas ne plus konvenar a l' uzo quan ni facas di la *-n*), on enduktis ol por evitar *konfundi ad subjekto* en tala frazi : *me amas vu plu kam mea fraton*; min ofte advere, ma kelkafoye tamen existas la sama neceseso distingar l' atributo del subjekto : *Aquo divenas vaporo plu rapide kam glacio.* Kad aquo divenas vaporo plu rapide kam glacio divenas vaporo, o kad aquo divenas vaporo plu rapide kam ol divenas glacio? La oportuneso distingar hike esas tam granda kam en l' antea exemplo. Me ne hezitus dicar : *kam glacion* en la duesma senco, rezervante : *kam glacio* por l' unesma.

Por exhaustar la questiono, me devas nun traktar *kom*, quan on propozis apud *ad* por la sama uzo : *kom quo divenas aquo.*

Ta expresuro havas kontre su, ke ol esas harda e pezoza per l' akumulo di *k*, *qu*. Por adoptesar, ta sengracia expresuro bezonus impozesar da la strikta logiko.

Certe ol atingas plu proxime vers la justeso kam *ad*; nam *kom* adoptesis por indikar atributo (decidi 230, 231). Ma l' atributo indikita per *kom* ne esas l' ordinara, simpla e vera atributo. On dicas : *il esas bona, il esas rejo, aquo divenas vaporo, il elektesis prezidanto*, sen uzar *kom*.

On uzas *kom* por ula speco de *apoziciono, qua esas l' atributo di propoziciono elipsala. Kom homo, il devas agar konciencoze = pro ke il esas homo*, od *esante homo, il devas... On elektis il kom prezidero = ... por esar prezidero. Me judikas la vino kom bona.* On adoptis la formulo « *por indikar atributo* », pro ke omni savis bone lua vera senco, e pro manko di plu justa expresuro. La desfacileso trovar hike formulo justa e klara bone aparas en la defino donita dal ipsa propozero di *kom* : « por indikar apudpozajo, qua vicas atribut od adverbal propoziciono, di qua la predikato esas substantivo od adjektivo kun formo dil verbo *esar*, *samtempa* a la predikatnociono di la superordinita propoziciono »

(I, 708). On ne volis transskribar tala longa formuli [1], ma omni savas, e *Progreso* dicis (quaze) oficiale : « on ne uzas *kom* en la simpla e rekta kazo... on devas uzar *kom* en omna kazi en qui ca adverbo povas vicesar da ula formo di la verbo *esar* » (IV, 88).

Advere on trovas kelkafoye *kom* kun vera atributi, pos verbi pasiva : *Il elektesis kom prezidero, ol judikesis kom bona.* Ma esas facile videbla, ke tala frazi enduktesis nur pro ke li esas l' inverso di : *on elektis il kom prezidero, on judikis ol kom bona.* L' uzo di *kom* esas justa en ca lasta frazi ; on povas tolerar ol en l' altri pro lia afineso ad ici ; ma l' altri esus plu korekta tale : *Il elektesis prezidero, ol judikesis bona.*

On vidas do ke *kom* konvenas por kazi limitizita. Kad *kom quo divenas* esas un de ta kazi ? Certe no ; on nultempe dicis : *aquo divenas kom vaporo, il divenas kom richa.* L' atributo dop *divenar* esas *simpla e rekta atributo.* Ke l' atributo pozesas dop od avan *divenar*, chanjas nule lua naturo.

Ton bone sentis P. Vincent, qua, propozinte *kom quo divenas aquo*, duktesis da la logiko ad propozar anke *quo divenas kom aquo.* Por aplikar hike la regulo supere citita, on devas ne dicar *divenar kom aquo, divenar kom richa, kom quo divenas...*, pro ke *kom* hike ne povas remplasesar da ula formo dil verbo *esar.*

Ed eventus kun *kom quo*, to quo eventas sempre kande on eskartas, mem minime, del Logiko : on abutus ad ambiguesi. « *Kom filio dil rejo, il ipsa divenos rejo pos la morto di sua patro* ». Ta korekta frazo implikas la yusteso di ica : *Kom quo il divenos rejo ?* (*en qua qualeso il divenos rejo ?*) E per to on vidas la justa senco di *kom quo* avan *divenar* ; ol signifikas hike quale omnube, *en qualeso di quo*, e tote ne konvenas por expresar *quon divenas.*

Advere ta distingi esas subtila ; me ja agnoskis ke *kom quo* min foresas del vereso kam *ad quo.* Tamen ta defekto reala, quankam lejera, suficas por kondamnar expresuro cetere harda e pezoza, kande on disponas l' expresuro tote justa e tante komoda : *quon divenas.*

En omna nuna propozo, on devas egardar la stabileso. Fortunoze, cafoye me ne propozas chanjo. Advere existas nula decido pri ta punto : ma existas uzado. On nultempe dicis : *ad quo divenas* od *kom quo divenas*, on uzis til nun *quon divenas.* Ja de longatempe (II, 726) la redaktero di *Progreso* propozis, sen renkontrar kontredico, la regulo : « Praktike, esas utila e komoda konsiderar *divenar* quale transitiva, por povar plu bone distingar sa *predikato* de sa subyekto ». Advere on uzis e docis tale pro prak-

1. Ico esas tre justa : en la diskuti e voti dil Akademio on mustas uzar, por indikar la diversa propozi, formuli maxim lakonika, qui havas senco klarigita e precizigita da la diskuti e da la propozanta artikli ipsa. E ca formuli uzesas anke en l' enunco di la decidi, qua riproduktas la texto di la questioni votita [Red.].

tikala komodeso, ne sen kelka jeno egarde la principi. Lo nova, se ulo nova existas, esas la teoriala justifiko, la rolo atribuita al akuzativo. Ma mem to esas nova plu en l' enunco kam en la realeso ipsa; mea teorio esas nur la formulo dil tilnuna uzado; e ta teorion sentis ya plu o min obskure omni qui insiste mantenis *quon divenas* « malgre omna teoriala objecioni ». Se do on judikas ol kom justa, semblas ke l' Akademio povus, ne *institucar* (to esus chanjo), ma *sancionar* ol. To esus nur konfirmo e developo dil ja aquirita uzado e principi.

A. Dudouy.

Esperantulo.

Kande ni kompozis nia artiklo pri *magistrato* (VI, 602), ni ne previdis, ke ol esos balde konfirmata da la Maestro ipsa. Nam en *La Revuo* di marto, il uzis plurfoye *magistrato* kun la D. senco di *municipo* o municipala konsilantaro, e konseque *magistratejo* por komon-domo, *magistratano* por municipala konsilanto. Yen quale la Maestro sucias pri l' internacioneso!

Il skribas quiete: « *flagitaj* shipoj, *plumitaj* biretoj »; do il ne koncias la neceseso dil sufixo *-iĵ*, quan il.., obliviis en sua *Fundamento*, quankam kompetenta Esp-isti judikas ol kom utila. Il ne mem remarkas, ke *plumitaj birdoj* povus signifikar: uceli senplumigita! Unvorte, il lernis nulo de Ido.

« Vilhelmo staris kun la hokstango *en rekta poĵo* en la boato ». Unesme, la Maestro konfundas *rekta* e *vertikala*. Duesme, vice « en vertikala pozo », ni dicus simple: *erektita*. Ico pruvas l' utileso di ca vorto, e la nesufico dil verbo *levar*, quan Esp. uzas ofte vice olu. On povas ya levar stango sen erektar ol!

« Altaj frontonaj domoj ». Do Zamenhof ne savas dicernar, o ne povas distingar en sua linguo, la *frontono* dil antiqua templi, e la *geblo* di la domi di stilo mezepokala. Ma on duros asertar, ke Esp. esas kapabla expresar exakte omna nuanci di la penso!

Cetere la « fideluloj » ne cesas fanfaronar, atribuante blinde a la « kara iingvo » omna bonesi... di Ido. Exemple, uli de li audacis asertar, en la *Societo di elektral injeniori* (London), « ke la konstrukteso *logikal* e *matematikala* di la linguo devas plezar specale ad injeniori », ke « existas nula ambigueso » en Esp. e ke ol esas tre apta « expresar omna teknikala termini ». Ta homi revas! Li do obliviis, ke la fanatiki konstante reprochas ad Ido esar linguo « logikal e matematikala » (la maxim fanatiki mem kredas espritoza dicar: « logistikala »!); ke la « Lo-Gi-Ko » esas abominata da la vera « fideluloj » e sincera Fundamentisti; fine, ke altra « fideluloj » agnoskis, ke nuna Esp. ne konvenas por la teknikala terminaro.

On laudegas la « richeso » di Esp., pro ke ol formacas multa derivaji de un sola radiko, *fos*, exemple: *fosi*, *fosisto*, *fosilo*, *fo-*

sejo, *elfosajho*, *elfosajhejo*, *malfosi*,... Ma... on oblivias dicar, ke multi de ca vorti esas nur logogrifi od enigmati (ex. *malfosi* signifikas... *terplenigar!*), e ke per ta multa vorti Esp. ne mem esas kapabla expresar... *fosato*, distingenda de simpla *foso!*[1] Pluse, kad *fosilo* esas *spado*, o *shovelo*, o *dragilo*, od irg altra *exkavilo*? Yen la klareso e precizeso di la linguo netushebla e neperfektigebla! Nura e sempra fanfaronado!

Konservema rezonachi (por la supersigni).

Dum ke ula « fidela » Akademiani di Esp. propozas ortografiala reformo e promisas supresor balde la supersigni (konfesante, ke li esas extreme jenanta por l'imprimado e la mashinskribado), altra « fideluloj » esforcas justifikar li per omnaspeca rezoni. Ni donez specimeno di ici (*La Kulturo*, marto 1914, p. 27) :

La supersigni havas karaktero *internaciona*, nam on trovas li en multa lingui. — Yes, ma diversa en singla linguo; do li nule esas *internaciona* ! — On havas en F. 12 supersigni. — Ton ni ja dicis [2] (V, 161), ma ni nultempe audacus impozar li a la I.I. ! — Pluse la Latina alfabeto havas punto sur *i*, *j* e trastreko en *t*. — Por uzar argumento tante ridinda, on mustas obliviar, ke ta punti e ta streko apartenas a la korpo di la litero, ed esas *gisita kun la tipo ipsa*, kontre ke la supersigni devas adjuntesar. Pluse, la supersigni esas signi *diakritika* (distingiva) ; *c* kun chapelo havas altra sono e donas a vorto altra senco kam *c* sen chapelo, e tale pluse ; ma *i* sen punto, *t* sen streko *ne divenas altra litero*; ol esas nur litero nekompleta o male formacita, ol genitas nula eroro.

Yen do la kompatinda kritikachi quin on uzas por trompar e blindigar la « santa populo », e por justifikar ica astonanta sentenco : « *Yes, me volas reformi, ma ne la reformi Idala* »!

KRONIKO

Ni koncentrez nia energio!

Omna nia samideani havas la deziro vidor la triumfo di la linguo internaciona e tote specale ta di Ido, e certe omnu volunte helpus

1. En Ido, *fos* esas nur nomala radiko, e la verbo esas *exkavar* ; nam on povas *exkavar* mult altra kozi kam *fosi*, e *foso* ne esas necese *exkavuro*. Ma en Esp. on ne tante sorgas; on uzas pelmele e hazarde *foso*, *fosi*, same kam *fiera*, *fieri*; *estro*, *estri*, e c. Yen la « logiko » di ta linguo !

2. Nam ica naiva argumento ja aparis sub la plumo di la Maestro ipsa !

atingar ta skopo, se lu savus, quale facar to. Ma singlu esas tro febla por realigar la skopo : ni savas, ke nur unionita esforcadi esas kapabla duktar a la vinko. Pro to ja l' unesma pioniri di Ido fondis la *Uniono por la Lingua internaciona*, qua havas la skopo, unionar en komuna agado la esforcadi di omna personi qui aprobas la ideo di la linguo internaciona, quale ol esas definita per la deklaro di la « Delegitaro » e developita dal Akademio. Vere multa tre fervoroza e habila samideani laboras por l' interesto dil *Uniono*, nia generala organizuro, ma ankore multe plu multi ne havas la tempo nek l' okaziono direte agar ed agitar. Regretinde multi de li perdas l' intereso, quankam li tre volunte vidus la suceso.

Tamen li povus e devus helpar nia oficiala organizuro, e li povas facar to, se li helpas augmentar la pekuniala forci. La minimo di la kontributo esas 2 franki, e ton on fixigis, por recevar la adheri di multa personi. Ma esas preske ridinda vidar, ke personi qui tre bone povus subvencionar l' Uniono per 50, o 100 o mem plu multa franki po yaro, kalkulas la centimi e mem sustracionas la kusti dil postal mandato de la minima kontributo; tale la kasisto recevas ofte nur fr. 1,75, fr. 1,95, fr. 1,97, od en bona kazi fr. 2,05 o 2,08, vice fr. 2. — Altra entuziasmanta samideani pagas la kontributo por un yaro, pose li oblivias pagar, o li intence ne plus pagas pro ke l' *Uniono* ne rimborsis la kontributo per omnaspeca livraji, imprimuri, propagili, revui, e c., e c. Ma quale l' *Uniono* povus vivar, se ol devus rimborsar omna kontributi per imprimuri e mem financala subvencioni, olqua ipsa bezonas sempra helpo e susteno? Quale on povas postular e dezirar forta ed energioza propagado, se on ipsa ne helpas prokurar al Uniono la absolute necesa financala moyeni? Quale ni darfas postular omna desfacila laboro de nia funcioneri, specale de la sekretario, se on ne grantas a li la pekunio por pagar la neevitebla kusti? E quale on darfas postular omna helpo e susteno morala e materiala, se samtempe on ipsa ne sakrifikas por la granda kozo kelka franki? Esus vere regretinda, se nun, lor la komenco dil periodo di energioza propagado, lor la relativa fino dil labori di nia Akademio e dum la edito di maxim grava verki (vortolibri, fako-lexiki, e c.) la sincera deziro di omna nia samideani ne povus realigesar pro financala desfacilaji.

Tala stando ne darfas durar. La multyara experienci kom kasisto dil *Uniono* montris a me, ke esas absolute necesa, ke omna nia amiki meditez serioze pri ta questiono. Tre multa bona e devota Idisti disipas sua forci e sua moyeni per privata e mikra propagado sempre tre chera e maxim ofte efemera e neutila. *Ni povos erste prosperar definitive e durante, se omna esforci direktas su vers la centro*, e se on sempre severe memoras, ke nia movado ne esas lokala, regionala o nacionala, ma esence *internaciona*.

Se vu volas havar *linguo internaciona*, lore sustenez per omna moyeni *organizuro internaciona*. Se vu ne povas ipse laborar por Ido, lore sendez vua pekunio al *Uniono*, ol laboras por Ido vice vu!

La kasisto dil Uniono:
A. WALTISBÜHL.

P.-S. — On sendez pekunio per postal mandato o posto-cheko a l' adreso sr. Anton Waltisbühl, kasisto dil Uniono por la Linguo internaciona, Post-konto VIII, 1016, Zürich (Suisia).

Acionieri dil Uniono por la Linguo internaciona.

La rezultajo di la tilnuna suskripto esas (on indikas nur la acionieri, qui anke sendis la pekunio al kasisto):

J. Sessler, en Nürnberg (5 acioni); H. Labrot, en Saint-Vallier (1); M. Fichot, en Auxerre (1); F. Sonnier, en Le Pin (1); P. Henkes, en Berlin (1); G. H. Richardson, en Newcastle-on-Tyne (5); M. Hever, en Luxemburg (1); J. Roze, en Riga (1); P. Stutz, en Zürich (1); Ch. W. T. Reeve, en Westcliff-on-Sea (5); H. K. Gordon, en Folkestone (1); M. Gillain, en Namur (1); J. Mally, en Graz (1); S. Sveinbjörnsson, en Aarhus (10); O. Jespersen en Gentofte (1); Vallety, en Paris (2); Leleu, en Paris (1); Ch. Dudouy, Secqueville-en-Bessin (1); A. Populus, en Verdun (2); Fr. Schneeberger, en Lüsslingen (4); N. Klees-Kneip, en Luxemburg (1); A. Guilliaume, en Bruxelles (2); O. Chalon, en Bruxelles (8); C. Ebeling, en Magdeburg (10); L. v. Pfaundler, en Graz (2); L. M. de Guesnet, en Paris (2); Pacozo, en Schaffhausen (2); H. Quint, en Wien (2); N. Wald, en Wien (1); R. Gunert, en Wien (1); I. Baller, en Wien (1); F. Moser, en Wien (1); K. A. Janotta, en Wien (1); Societo Progreso, en Wien (1); Auerbach, en Frankfurt (2); G. Mönster, en Kopenhago (1); St. Liljedahl, en Stockholm (1); J. Guignon, en Vulaines-sur-Seine (2); I. Liesche, en Berlin (6); O. Liesche, en Berlin (6); Th. Gruner, en Genève (2); W. Nichols, en Philadelphia (2); A. Schöll, en Mannheim (1); A. Peipers, en Köln (1); J. P. Gjerulff, en Gentofte (1); A. Laan, en Reval (1); M. Urdl, en Graz (1); A. Drevon, en Lyon (1); J. de Ljustina, en Graz (1); P. Marcilla, en Madrid (3); E. F. Mac Pike, en Chicago (1); Chocolat Tobler, en Bern (40); Ido-Klubo, en Aarhus (1); E. von Büren, en Bern (8).

Totale til 30 aprilo 1914: 163 acioni po fr. 25 = fr. 4.075.

Omna samideani, qui volas helpar la laboro dil Uniono, esas pregata suskriptar un o plura acioni po fr. 25; on expektas anke, ke omna nia grupi e societi respondos a nia prego.

Suskriptili esas recevebla del sekretario dil Uniono en Lüsslingen (Suisia); suskripti e pekunio esas sendenda a la kasisto dil Uniono:

Anton WALTISBÜHL,
Bahnhofstr. 46, Zürich (Suisia).

Federuro Idista Socialista.

On anuncas la fondo di *Federuro Idista Socialista* apertita ad omna membri dil partiso socialista qui interesas su a la LI. On ofras a li la moyeno lernar Ido en 10 lecioni. L' adreso dil sideyo esas : 9, rue Mouraud, Paris. (Segun *La Bataille Syndicaliste*, Paris, 8 aprilo).

Budapest.

Ye la 19-esma marto, I. Bakonyi diskursis en la Sindikatista Laboristal Grupo pri *La preẓenta stando di la problemo di linguo internaciona* koram multa Esp-isti. La diskursero pruvis la supereso di Ido super Esp-o e rekomendis adherar ad Ido. La diskurso sequesis da long e vivaca diskuto en qua partoprenis la hika guidanti dil Esp-ala movado. *Cirkume la quarimo dil asistanta Esp-isti adheris ad Ido*, e G. Czibur ye 23-esma marto komencis kurso por li en *Galilei Kör* (Klubo Galilei). On duris la diskuto ye la 26-esma marto ; lore plusa Esp-isti e kelka senpartisa asistanti deklaris adherar ad Ido.

I. Bakonyi,
Sekretario.

Florianopolis (Brazilia).

En la gimnazio di Santa Catharina nia devota samideano sacerdoto e profesoro Jorge Sedelmeyer facas bona propago inter la gimnaziani.

Sº Jorge Heinrich, redaktisto dil jurnalo *A Epoca*, intencas fondar Ido-grupo en ta urbo.

Anke la *Braẓiliana federuro por la LI.* bone kreskas : inter la membri jus adherinta esas kelka ex-Esperantisti.

Löffelscheid.

Tre joyigiva evento por la Idista grupo esis la vizito di lua fondinto Fr. Schaden (18 marto). Preske omna samideani venis por salutar nia amiko. Il diskursis (en Ido) pri la recenta stando di nia linguo, e pose on diskutis pri la propagado dum ica yaro. Samideano qua ne deziras nomesar facis jeneroza donaci a la Braziliana Federuro ed a lua revuo *Braẓilia*. Ni kordiale dankas lu ed esperas, ke lua exemplo sequesos da altra donacanti.

J. Henkel.

Göteborg (Suedia).

Sioro K.-L. Larsén diskursis ye 8 aprilo 1914 en lojio 200 di *Verdandi*-ordeno pri *La Mondolinguo*. Multa asistanti. Vivoza aplaudi. Bona espero recevar multa adheranti por venonta kurso pri Ido.

Graz.

La 6 marto mortis nia samideano Sº Franz Grubinger, bibliotekero dil *Ido-societo* en Graz.

La prezidanto di la societo mencionis en asembluro la fervoro e devoteso quin la yuna (33-yara) mortinto fomentis por nia kultural ideo. Mem la grava maladeso ne impedis lu, tre ofte vizitar nia asembluri. La tota komitato e membri dil Ido-societo en Graz asistis la funero.

Sº mil. super-administristo Edm. Bereiter, la sekretario di la societo, asumis, ultre sua sekretarieso, anke la tasko dil bibliotekero.

Köbenhavn.

Depos kelka tempo prof. Otto Jespersen facis en *Socialdemokratisk Ungdoms-forening*, Köbenhavn (Federuro di socialdemokrata yunaro) diskurso pri la graveso quan la LI. havas generale ed aparte por la internaciona laboristala movado. La profesoro varme rekomendis la internaciona helpolinguo Ido ed ofris lernolibri gratuite, kaze ke la « federuro » fondus klubo por *Ido*.

On aceptis ica propozo, e ja en diskurso-vespero on enskribis klubani. La « federuro » lore traktis la kozo en plura kunveni; tamen on semblis timar, ke esus tro desfacila lernar la linguo per auto-docado, to quon profesoro Jespersen judikis kom suficanta. Ma la heziti desaparis kande Damzelo Gunvar Mönster ofris gratuita docado; la 5-esma aprilo generala kunveno eventis ed on fondis *Ido-klubo por la federuri di socialdemokrata yunaro*.

L' administrantaro konsistas ek : H. Lisberg, prezidanto; A. N. Andersen, kasisto; H. Jensen, sekretario. L'adreso di la sekretario esas : 11.[5] Ole Suhrsgade. Köbenhavn. K. Ja la 14-esma aprilo on komencis la docado, qua eventas omna mardio. La nuna nombro di kursani esas 14.

De Socialdemokratiske Ungdomsforeningers Ido-klub.

Luxemburgia.

Pro la demarshi di fervoroza amiko dil turismo, Sº B. Wolff de Luxemburg, *turistala guidlibro pri Luxemburg e Luxemburgia* editesas en 2.000 exempleri per statala subvenciono. Bela klishuri pri urbo e lando ed indikata promeni kun interesiva expliki dil vidindaji igas la libreto valoroza por omna Idista viziteri di la granda-dukio. Omna kongresani recevos la libro gratuite. Ti qui intencas partoprenar nia kongreso dil 6-10 septembro, sendez maxim balde sua suskripto al sekretario-kasero Sº M. J. Hever, *75, Avenuo Baumbusch, Luxemburg* (*Kongresokarto kustas 5 franki*). Li recevos quik la guidlibro.

Paris.

La 8 aprilo Sº Privat, la granda oratoro migranta di Esp., facis publika diskurso kun diskutado por la su-dicanta *Grupo*

di Esp-ista studenti. Asistis cirkume 45 personi, inter qui multa yuni, ma nula studento..., ecepte kelka studenti *Idista*. Il facis sua kustumala prediko pri la « linguo vivanta di vivanta populo », pri la « literaturo » Esp-ala, e c. sen mem konciar, ke tale il exkluzas Esp. de la rolo di linguo *helpanta* e *neutra*. Ton nia amiki objecionis ad ilu. Ma il desprizis lia argumenti : la LI. ne esas questiono ciencala, ma pure praktikala; sufucas interkomprenar... per irga jargono ! Cetere Sº Privat manifestas granda desprizo por la « ciencisti » (pro quo ?...). Tamen (mikra nekonsequo !) il degnas agnoskar la « teoriala » boneso ed utileso di la labori dil Idisti, e mem audacas asertar, ke l' Esp-isti volunte « profitos » li (yes, ni savas quale ! Kad ne esus plu honesta aceptar sincere Ido ?) Altra nekonsequo : il ne shamas alegar por Esp. l' aprobo di granda ciencisti, e mem... di prof. Meillet, la granda F. linguisto, qua expresis *plurfoye* opinioni desfavoroza ad Esp. e favoroza ad Ido. Kompatinda fanatiki, qui ne povas citar *por Esperanto* altra ciencala autoritati, kam ti qui reale aprobas *Ido!* Ico sufucas por refutar lia vana fanfaronado.

Providence.

Profesoro H. L. Koopman facis (15 aprilo) diskurso duranta un horo e duimo, koram la *Sphinx*-klubo di *Brown University*, pri Mondolinguo. Ula asistanti expresis vivoza intereso pri Ido. Un profesoro di biologio dicis, ke esas necesa nur ke dek chefi di biologio publikigez lia artikli en Ido, por ke omna biologiisti en la mondo, pos un monato, lernez Ido. Il konsideras la adheio di Profesoro Ostwald kom granda helpo, pro ke lu esas la centrofiguro di Europana cienco, stacanta en la junto-punto di kemio, fiziko e biologio.

Suedia.

La Sueda seciono di *Emancipanta Stelo* sendis a ni raporto pri lua agado e progresi en multa loki di Suedia, nome *Blötberget*, *Enskede*, *Göteborg*, *Klippan*, *Lund*, *Skara*, *Stockholm*. Ica raporto aparos integre en nia kunfrato *Kombato*. La seciono havas nun 115 membri, quankam multa laboristi Idista restas ankore extere. Ido difuzesas aparte en la lojii dil abstenista ordeno *Verdandi*.

Esperantista... veraji.

On memoras, ke *La Lumo*, Kanadana Esp-ista jurnalo, mortis en 1906 pro la detrimento di la supersigni (vid. *Progreso*, II, 97, 101), e ke lia redakteri, Sⁱ Beauchemin e Saint-Martin, qui vane demandabis ta ortografiala reformo de la *Lingva Komitato* e de

Dro Zamenhof ipsa [1], quik adheris ad Ido, qua realigis ta reformo. De lore Esp. tote desaparis de Kanada. So Bolingbroke, Mudie, prezidanto dil *Universala Esp. Asocio,* iris persone ad Kanada por rivivigar ol; ed il facis pri sua voyajo raporto triumfanta, ek qua ni extraktas nur la sequanta linei [2] :

« En Montreal me pasis multa agreabla hori kun diversa samideani, precipue inter li Si Bardorf, Saint-Martin, Beauchemin, *qui perfekte parolas nia linguo, e qui retrovenis ad ol pos kelke longa studiado di reformo-questioni, quin li trovis senvalora* » [3].

Pluse, la sama sioro insertigis en plura jurnali di Montreal komunikajo fanfaronema pri Esp. e la *Univ. Esp. Asocio,* dicanta ke il institucis nova delegiti (konsuli) en plura Kanadana urbi. Il adjuntis *texte* ico (en *La Patrie* di Montreal) :

« Hike (Montreal) *la socieio esas bone reprezentata da* Siori A. P. Beauchemin e Henri Saint-Martin, e mult altra Esp-isti.,. Ti qui volas adherar a la socieio establisita en Montreal povas turnar su a So Beauchemin... » (sequis l' adreso).

Ni inquestis che nia Kanadana samideani por konocar la verajo... vera pri ca aserti. Yen la fakti, quale li voluntis atestar li per letro signatita kune da Si Beauchemin e Saint-Martin.

Esas vera, ke pro lia anciena amikal relati So Beauchemin gastigis So Mudie dum lua (dufoya) paso tra Montreal, e ke li konversis en Esp. [4], pri Esp. *e pri Ido.* Ma So Beauchemin deklaris

1. La questiono di la supreso di la supersigni, pozita ja *en 1905* avan la *Lingva Komitato* da So Saint-Martin e Dro Javal, esis sufokata ed enterigata dal *eskamotisti* qui regnas Esperantuyo, segun lia nobla kustumo. (Samtempe kam li decidis *oficiale* ed *autokrate*, ke on ne diskutos la reformo, *private* e hipokrite li facis vana e konfuza promisi a la reformemi por pacientigar li. Sempre la sama *duopla* taktiko, quan So Boirac volis aplikar anke a la *Delegitaro*, ma qua ne sucesis ibe!) Ma nun So de Saussure, membro dil Esp. Akademio, darfas propozar senpunise simila ortografiala reformo, kun la pretexto ke ol nule tushas la linguo (e la Fundamento?) Quanta logiko, e quanta sincereso che la mastri... e *la Maestro* di Esp. !

2. *The British Esperantist,* decembro 1913, p. 229 (*Kanado*).

3. Remarkez ica hipokrita maniero aludar Ido sen nomar olu ! Ico esas mem male dicita, nam on ne povas dicar pri *questioni* (*demandoj*), ke li esas *senvalora* (*netaugaj*) ! La stilo dil Esp-isti valoras lia koncienco.

4. Quale dicas So Beauchemin (qua skribas a ni en Ido), la fakto ke, pro afableso, il voluntis konversar en Esp. kun So Mudie, same kam il konversus en Franca kun Franco od en Angla kun Anglo, nule pruvas, ke il preferas Esp. kom LI. — Ni adjuntas ico : se So Beauchemin « parolas perfekte » Esp., la fanatiki ne povos rekuzar lu, same kam l' Idisti generale, pro ke lu ne konocas la bela « kara lingvo » : do lua adhero ad Ido esas tante plu valoroza;... e ni dankas So Mudie pri lua atesto di la kompetenteso di nia samideano.

ad il, ke « ni esas Idisti en Montreal », ed expresis la regreto, ke Zamenhof e la *Lingva Komitato* ne aceptis la reformi propozita da la *Delegitaro*. Erste lor lua departo, Sᵒ Mudie dicis a Sᵒ Beauchemin, ke il donis lua adreso en komunikaji a la jurnali di Montreal, por ti qui dezirus informi pri Esp.; ed il lasis ad il kelka Esp. klefi. Sᵒ Beauchemin povis nur konsentar a ca... tarda demando di sua gasto [1]. Nultempe li parolis pri l' *Univ. Esp. Asocio*; e Sᵒ Beauchemin ne aceptabus la « konsuleso », se on ofrabus ol a lu; ma on ne ofris ol.

Pri Sᵒ Saint-Martin, kande Sᵒ Mudie vizitis lu, il dicis quik ad lu : « *Kad esas ankore chapelizita literi en Esp.* ? — Yes. — Tre bone, ne plus parolez ad me pri Esp., me tote ne volas okupar me pri ol, tam longe kam ol konservos la supersigni ! » Kompreneble, la vizito esis tre kurta. Sᵒ Mudie esis sat edifikita [2]... Yen omna sucesi di lua voyajo a Kanada. Nam, quale on vidis, il mencionis Sⁱ Beauchemin e Saint-Martin kom la *precipua* « samideani » quin il renkontris, e kun qui il « pasis multa agreabla hori ». Esis mem tre fortunoza, ke il povis konversar en Esp... *kun Idisti* !

Ni raportis exakte e detaloze ca incidento, pro ke, per la loyaleso di nia Kanadana amiki, ni sucesis konocar l'integra verajo, e pro ke ol perfekte karakterizas la procedi di... informado dil Esp-ista chefi. Ni abstenas qualifikar li, ne pro egardo a Sᵒ Mudie, ma pro egardo a Sᵒ Beauchemin, di qua il tante habile explotis la gastigemeso. Ni lasas nia lekteri judikar li, e judikar per li, segun analogeso, la cetera informi e fanfaroni dil Esp-isti.

Por konocigar la vera e sincera opiniono di nia amiki de Montreal, yen la decido *unanima* quan la *Klubo Progreso* votis en *septembro 1908* :

« Konsiderante, ke ni ne povas de nun imprimigar Esp. en Kanada pro la chapelizita literi; konsiderante, ke komitato de linguisti devas reformar Esp. e publikigar nova Esp. reformita sub la nomo Ido; ni decidas haltigar omna propago e prorogar la kunveni til kande la linguo Ido esos sat kompleta por durigar nia propagado per ta linguo ».

E Sᵒ Beauchemin atestas, ke tala esas ankore nun l'opiniono ed intenco di la klubo.

1. Cetere, de lore (dum 5 monati) Sᵒ B. recevis nula demando di informo pri Esp. ! Yen la granda suceso dil voyajo di Sᵒ Mudie !

2. Konversante kun sua « reformema » amiki, Sᵒ Mudie aludis ula projeti di reformi, aparte pri la supreso di la supersigni. Sempre la sama taktiko : la Esp-ista chefi sempre promisos reformi... por morge ! e dume li kombatas, sufokas ed ekpulsas omna reformemi, ed aranjas konspiro di silenco pri Ido !

BIBLIOGRAFIO

LIBRI

Internaciona Fotografala Lexiko *en Ido*, D. E. F. I., da Dr^o^ L. DE PFAUNDLER (Jena, Gustav Fischer, 1914). — Yen nova teknikala lexiko analoga a la *Matematikala* ed a la *Biologiala*, editita da la sama firmo. L' autoro expozas lua plano en prefaceto redaktita en Ido, D. E. F. I. L'unesma e chefa parto esas listo di la teknikala expresuri di fotografado, ordinita segun la materii : kapto di vidajo, fabriko di negativo, fabriko di pozitivo, kemiala substanci, fine diapozitivi e projekt-aparati. Li esas numerizita de 1 til 247. La duesma parto kontenas *Alfabetal indexo di la vorti en Ido*, e pose *Alfabetal indexi* di la vorti D. E. F. I. qui ne konkordas kun sua Idala equivalanti; on referas li per la numeri sub qui li trovesas en la unesma parto. La kompetenteso dil autoro (profesoro di fiziko e honor-prezidanto di la Fotografala societo en Graz) esas tro konocata, e garantias la ciencala valoro di la verko; por la linguala latero, il recevis la helpo di S^i^ COUTURAT, DOW, TOURNIER D'ALBE, LUSANA, ROSSETTI. Ica libro rekomendas do su al atenco dil Idisti. Ma ol povas anke utilesar ad altri, mem sen l' uzo di Ido, kom plurlingua lexiko; e ni konsilas a nia samideani konocigar ol kom tala, por difuzar nia linguo. En la prefaco l' autoro montras per bona exempli, quante l' expresuri varias de linguo ad altra (*Sucher* = *finder* = *viseur* = *mirino* = vizilo). Il montras anke, quante Esp. esas nesuficanta : en lexiko da l' Esp-isto maxim kompetenta pri ca temo, quale dicesas *instantala* (kamero) ? — *maldaureca* !... e (sodo) *kalcinita* ? — *hejtoksidigita* ! Yen la vera spirito di Esperantulo!

Universal : *The Universal Language*, da princo IMMANUEL OF JERUSALEM, L. L. D., Ph. D. (Cairo : 6 pence). — Ni recevis ica prospekto pri nova (?) LI., qua esas nur l' Angla fonetike skribita. Por ta fonetikala skribado l' autoro mustis hektografar sua prospekto, nam il uzas multa nova literi qui igas ol preske nelektebla. Pro to anke ni povas nek citar un lineo de *Universal* (qua skribesas proxime : *univrsl*), nek diskutar ol. Esas por ni axiomo evidenta, ke la LI. devas povar *imprimesar* en l' alfabeto internaciona. Vane on alegas, ke l' Angla esas maxim proxima ad linguo universala (?) e la quintesenco di la simpleso (?). Ol perdas sua tota internacioneso, kande on skribas ol fonetike, ed aparas kom la maxim aparta idiomo. Por ke l' Angla havez kelka chanco e kelka yuro divenar la LI., on devus, ne skribar ol quale ol pronuncesas, ma pronuncar ol quale ol skribesas, t. e. donar a lua internaciona vorti *internaciona* pronuncado. Ma co esas evi-

dente neposibla. Konseque, la sola solvo esas Ido, qua havas mem plu multa vorti internaciona kam l'Angla, e qua posedas *kune* ortografio internaciona e pronuncado internaciona.

JURNALI

La Langue auxiliaire (aprilo). — *Societo Idista Franca* : asemblo dil Komitato (8. 3. 14). On preparas plu intensa propagado por la tempo (tre proxima) en qua aparos la nova kompleta vortolibri, per dissendo di cirkuleri, diskursi, nova kursi, e c. — *Decidi dil Akademio*, kun tre utila komenti, exemple pri *mediko* distingenda de *medicinisto* e de *kuracisto*. Pri *leda* on remarkigas tre juste, ke *desledigar* ne plu equivalas *beligar*, kam *desvarmigar* equivalas *koldigar*. — *La teo, Chinana legendo*, da Chivas-Baron, trad. S^no^ Lafay. — *La homo Miẓero*, Normanda legendo, da E. Fourrier, trad. F. Sonnier. — *Suplemento*.

The Auxiliary Language (marto). — *L'Angla kom mondolinguo* : tre bona refuto di la nacionala prejudiko tante forta che multa Britani : on opozas ad ol la simila prejudiko (egale legitima) di la Germani e Franci, e la fakto, ke on ne povas komprenigar su omnaloke per la Angla, mem en la komerco. — *Cirkum la mondo per Esperanto* : averto pri ula Esp. fanfarono (v. VII, 110). — *Cirkulanta kayero en Ido* : on propozas rivivigar ca bona ed utila instituco. On turnez su a la redaktisto dil jurnalo (S^o^ S. Holmes). — *En la Ninian insularo*, da Morrison, trad. R. Hojes. — *La oldo e la tri yuni*, da La Fontaine. — *Stranja parenteso*. — *Nia publikiguri*. On anuncas *Premier Manuel* en Angla. — *Suplemento*.

Die Weltsprache (aprilo). — *Nekrologo di S^o^ Albert Gobat*. — *La deala*[1], da Goethe, tradukuro da O. Jespersen, dedikita a W. Ostwald : la tri nomi qui akompanas ica tradukuro (ne en versi) suficas por rekomendar ol ad omna Idisti. — *La deviẓo dil Germana imperiestro*, tradukito en Ido. On citas la D. texto, e, por komparo, la Esp. traduko. Olca sempre plu donas l'impreso di linguo infantala e barbara. — *La karbono e karbon-mineyi*, da Krebbers, trad. Wegman. — *Fotografala lexiketo en kin lingui*, da L. v. Pfaundler. — *Pacema manuo repulsita* : on publikigas integre la texto di la letro skribita (en D.) da S^o^ Schneeberger a la komitato dil Esp.-kongreso en Bern (15. 4. 13) por propozar, kom konciliema e pacema probo, ke Ido e l'Idisti esez admisata en la kongreso. Sen egardar ta nobla

1. S^o^ Jespersen pregas ni emendar du imprim-erori : la titulo esas *Lo deala*, e ne *La deala*; e lin. 8 de infre on devas lektar : *to quon*, ne *to quan*... Ni dankas nia kolego pro ca sorgo di korekteso, bona exemplo por omna Idisti.

inicio e lua jeneroza motivi, la chefi di Esp. opozis ad ol nur puerala shikani : li demandis, unesme ke ol sendesez a la *Konstanta Komitato de la Kongresoj* en Paris (di qua l'organizeri en Bern esis do nur la humila servanti) ; duesme, ke ol tradukesez en F. od en Esp. (ico semblas indikar, ke la chefi di Esp. ne savas la Germana e ne mem povas lektar ol : ico pruvas l'internacioneso di lia *K. K. K.* !). Fine li respondis, ke la propozo ne povas aceptesar « pro principala motivi », ed aludis artikli dil Regularo di la kongresi, quin Sº Schneeberger ipse citabis e diskutabis en sua letro por montrar, ke li ne exkluzas lua propozo. E kande Sº Schn. demandis expliki pri ta « principala motivi », la sekretario di la *K. K. K.* respondis... per vana shikani, segun la kustumo di la hipokriti. (Esas remarkinda, ke la chefi di Esp. havas vera talento, *parolar por dicar nulo* !) Konkluzo : on povas expektar nula serioza e saja respondo de ta siori; esas neutila propozar la paco a tala homi, qui esas surda ad omna racionoza parolo. — *Mondolinguala movado.* — *Judiko di ex-Esp-isto* : « Esp. plubonigita esas tante supera al anciena linguo, ke me quik rezolvis lernar Ido. Me pensas, ke omnu qua studiis la lingui deklaros su por Ido e kontre Esp. ». L'autoro adjuntas, ke esas iluziono kredar, ke la vivanta lingui esas sufi-canta helpilo : « malgre omna grava laboro en la skolo, nur tre poka homi povas uzar stranjera linguo kontentigante. Ido en sua simpleso esas l'unika solvo ». — *Shak-ludo.* — *Monatala konkurso.* — *Germana Federuro.*

La Belga Sonorilo (31 marto). — *La kompoẓita nombri.* (Ni ne darfas diskutar pluse ca temo, do ni ne sequos la mala exemplo di nia kunfrato, quankam lu ne egardis la diskreteso di nia noto : p. 163. Ni repetas insiste, ke se singlu rezervas a su la yuro ne aceptar la decidi dil Akademio tam balde kam li ne plezas a lu, esas tote neutila elektar Akademio e laborigar ol. On astonesas, ke ni parolas pri diciplino en linguala questioni : ma kad Ido esas altro kam linguo, e kad la diciplino tante bone predikata da Komitatano Peus ne koncernas precize l'*uneso di la linguo* ? On alegas, ke ula Akademiani « preferabus altra solvo ». Ma kad on savas *qua* solvon li preferabus, e kad ol ne esas precize la « plu subversiva » ? On devas agnoskar, ke la solvo dil Akademio esas tre konservema, e salvas la tota *regulozeso* dil anciena sistemo. Ma, quale me ja skribis a Kom. Lemaire (nov.-dec. 1913), se il revendikas la libereso konservar l'anciena sistemo, altri povos, *kun egala yuro*, uzar la sistemo *duenta* ; e lore ni havos *tri* simultana sistemi : la nombro qua esas oficiale : *sepacent e okadek e kin* enuncesos da l'uni : *sepcent okdek kin*, e da l'altri : *septacente oktenta cinque*. Quon divenus lore l'uneso di la linguo ? Ol povas mantenesar nur se la decidi dil Akademio aceptesas bonvole da ti qui « preferabus altra solvi », cetere tote diver-

ganta ed opozita... ed unesme da la Komitatani, qui devas donar bona exemplo a la ceteri. On alegas opinioni di Idisti, qui konfesas « ne lektar la linguala questioni di *Progreso* ». Ma ta homi deklaras su per to indiferenta o nekompetenta, ed abdikas sua yuro di kritiko; do li devas aceptar simple la decidi dil Akademio. Fine on alegas la specala bezoni di la kronometr-uzo en ciencal observi. Ma co esas tote aparta kazo, qua ne povas determinar la nombrifado por la komuna linguo, t. e. por omna uzi mem vulgara. Same kam la kronometristi abrevias e kripligas la F. nombronomi, li darfos kripligar la Idala nomi : co ne povas esar normo por l'Akademio. On postulas monosilaba nomi por la 100 unesma nombri : co esas neposibla, se on ne inventas 90 simpla nomi, quo esus nek praktikala nek konforma a la nombrifado *decimala* [1]. Pri l'utileso di monosilabi por la simpla nombri ni ipsapledis, e ni sucesis konvinkar l'Akademio [VII, 41]. Ma samtempe ni montris l'utileso havar nomi ne tro kurta por la nombri kompozita, pro ke la chefa postulo ne esas enuncar li *maxim rapide*; oportas anke e precipue, ke l'audanto havez la tempo komprenar li. Do on ne povas subordinar l'interesto di omni a la teknikala bezono di la kronometristi, qui esas libera uzar irga procedo komoda *por li*). — ? On denuncas la procedi dil Esp-ista komercistachi. — *Pasero, Bruselana infanto*, da komtino Van den Steen, trad. L. Neuens [2]. — *Extraktaji de Esp-ista jurnali* : tre saporoza exhorto da *Paris-Esperanto* : « Ni esez honesta ! » Quale dicas altra Esp. jurnalo, « ca linei esas tacata konfeso, ke til nun l'Esp-isti sempre fanfaronis e mentiis a la publiko ». — *Shaki*. — *Bibliografio* [3].

L'Idisto katolika (aprilo) aparas nun sub eleganta kovrilo blua ornita per la stelo Ido. — *Nova membri*. — *An la tombo di abado*

1. On devus havar nomi monosilaba simila a F. *onze, douze, treize, quinze, seize*. Ma ca nomi nereguloza venas de *reguloza* L. formacuri : *undecim, duodecim*, e c.

2. Ido nultempe konocis la vorto *knabo*, pure Esp-ala; ol uzas *puero, bubo*; nek *strato*, ma *strado*. On ne dicas *kushar* vice *kushar su; aquariumo, sanatoriumo*, ma *aquario, sanatorio*; on ne havas verbo *indiferar*, ed on ne uzas *intrigar* kun la senco (idiotisma) di F. *intriguer* (embarasar, perplexigar).

3. La libro da Sº Barral ne prizentesis « a la censuro dil Akademio », qua revizas *nur* la lernolibri, ne la cetera verki. L'autoro demandis mea *personala* revizo e helpo; me ja explikis, quale il misuzis ta kunlaboro por desaparigar la multega e grosiera kulpi di sua manuskripto. ma samtempe mantenar o mem enduktar pose ula nekorekta formi, Do la *relativa* korekteso di la libro debesas, ne a l'autoro qua savas tre male Ido, ma *nur* a me. Pro ke l'autoro revendikas nun fiere sua « nedependo », me mustas anke revendikar avan la publiko mea parto di kunlaboro, sen qua la libro di Sº Barral esus apene lektebla e tolerebla (L. Couturat).

Peltier, da A. Dudouy. On anuncas, ke l' Esp-isti katolika intencas pilgrimar icayare ad la tombo di ab. Peltier : on memorigas da li, per autentika dokumenti, ke il esis reformisto e konvinkita Idisto; quale il esis boikotata e persekutata da la fanatiki ipsa, qui pretendas esas lua sucedanti e qui honorizas hipokrite lua memoro por plu bone explotar ol. On komparas lu a Mozes, qua ne povis enirar la lando promisita; ed on esperas, ke lua exemplo, plu bone konocata, duktos l' Esp-isti ad Ido. — *Itere bel exemplo*, da H. D. — *Katekismo* : 15-ma leciono. — *Linguala expliki* : *prepoz̧icioni ed adverbi*. Bonega ed utila expliko. Nur pri *erste* on povas dubar, ke ol esas prepoziciono : ol semblas esar adverbo (equivalanta : *ne plu frue*), e konseque on devas dicar : *erste ye, erste lor...* — *Militala hospitalo*, da Dro Hermann. — *Sunala rideto*, da H. Devannes. — *Nova vorti recente adoptita* : laboruro tre sorgoza ed utila. — *La pastoreyo*, da R. Töpffer, trad. Dro Rattier.

Mondo (15 aprilo). — *La Mondolinguo e la questiono pri la policala hundo*, da V. Törnqvist, redaktero di *Pass* (kun portreto di l' autoro e di lua du kunlaboranti... quadripeda). — *Lingui internaciona*, da Osborn, trad. Larsson : pri la *Logopandekteison*, da Th. Urquhart (1653). — *Ulo blasfeminda*, Amerikana historio, da P. Ahlberg. — *Aktualaji* : Esp-sporto : en Stockholm, 3 nura Esp-isti sucesis formacar 5 grupi o mem societi! — *Shako*. — *Libri e jurnali recevita*.

Brazilo (febr.-marto). — *Al komerco dil mondo*. — *Pri nia jurnali*. On expresas l' opiniono, ke la samideani « disipas sua energio » min per abono di jurnali kam per neutila e frivola korespondado : per la sumi vane spensata por kambio di postokarti ilustrita, e c., on povus facar plu serioza laboro e sustenar nia jurnali[1]. — *Du speci de Portugalana* : la navestri abordanta en Rio de Janeiro devas tradukigar[2] sua dokumenti en la Portugalana, *mun ti qui venas de Portugal* ed esas Portugalani! — *Kad LI. esas necesa?* En Germania on impedis la famoza Norvegiana exploristo Amundsen diskursar en sua matrala linguo, pro ula lego qua interdiktas facar publika diskursi en altra linguo kam la D. Bela exemplo di liberaleso, e di internacionismo![3] — *Kroniko*. — *Komparado* : texto ek *Don Quijote* en Esp. e Ido.

1. On trouzas la formi kompozita *esar montranta*, *esas savanta*, qui esas perifrazi neutila e pezoza dil simpla prezento (*montrar*, *savas*).

2. *Lasar tradukar* esas Germanajo, e donas falsa senco.

3. Ni memoras, ke kande la Franca deputato Jaurès partoprenis internaciona asemblo en Berlin, la polico interdiktis ad il diskursar en Franca; ma il eludis l' interdikto, diskursante en Germana. En Francia, on esas tote libera diskursar en stranjera linguo, partikulare en Germana.

Ido-Propagilo (15 aprilo). — *Uzar e trouzar*, da Foucher e Legrand : on pledas por la Idista jurnali, qui esas utila por l' exercado e mem distraktado dil adepti, e kom amikala ligilo inter li. — *Patriotismo e pacifismo ye la skolo*, trad. Foucher. — *Olimtempa rakonto*. — *Garibaldi*, da P. Masera. — *Ulo ek la stato dil termiti*, da Dro Hermann. — *Sunala rideto*, da H. Devannes. — *Rakonteto*, da Lektero. — *Unesma donaco*. — *Quika respondo*, da Hansen [1]. — *Gayigiva rakonteti*, trad. Yushmanov [2]. — *George Stephenson* (sequo) ; quale la famoza inventero imaginis lampo di sekureso por ministi kelka dii ante Davy [3].

Kombato (aprilo). — *Nia propagala numero* : ica No (duopla, 16 pagini) imprimesis ye 1500 exempleri, por la propagado. — *Inter ni* : 88 nova adheri, 5 nova grupi di *Emancipanta Stelo*. Nia gratuli ! « *L' uneso e la konkordo esas absolute necesa por ke nia propagado sucesez* ». Bona konsilo, quan ni rekomendas ad *omna* Idisti, remarkigante, ke ol venas de nia maxim « liberesamanta » samideani. — *Pri nia uniono Em. Stelo*. On acentizas, ke *Em. Stelo* e lua organo *Kombato* esas vere internaciona. — *Progreso*, int. societo dil abstenista Idisti, adheris ad *Em. Stelo* kom *Abstenista seciono internaciona*, segun oficiala letro da la prezid. H. Lutz e sekretario O. Fehlmann. — *Ni deshonorizez la milito*, da V. Hugo. — *Nia movado* [4]. — *Nia kongreso* : *Em. Stelo* preparas sua unesma internaciona asemblo dum la Ido-kongreso en Luxemburg. Omna komuniki, propozi, e c. devas sendesar *ante la 15 junio*. — *Nia referendumo*. — *Internaciona biblioteko* : on preparas edito di broshuri originala o tradukita. — *La nulsavanto e la sajo*, da Andersen, trad. Raiteri. — *Verdandi*, int. abstenista organizuro, da A. Rindell. — *Diversaji*. — *Avizi*. — *Korespondado inter membri di Em. St.* — *Nia konti*.

Grafikistala Buletino [5] (No 2, aprilo). — *Important avizo* (pri la material exekuto dil buletino, qua esas ja tre lektebla). — *Pri la grandesala gradi*. (Esas tote neutila diskutar pri *nonparailio* e *nonparelo*, *korpuso* o *korpuo*, e c. se on devas adoptar simple la nombri di punti por definar la diversa korpi. On propozas *punkto*;

1. Semblas ke on parolas pri *studenti* (di universitato), ne pri *studianti* generale.

2. *Bokalo* esas uzita hike evidente vice *bolo* o *kupo*, mem *kupeto* (di razisto).

3. On kelke trouzas (segun la F. modo) la frazo-formo : « *Esas* a l' instruktisto *ke* apartenas la devo... » Suficas dicar : « Al instruktisto ya apartenas la devo... »

4. Ni vidas nula motivo por dicar : « pos sufrir un e duima *yare* », t. e. por adverbigar *yaro* en tala frazi.

5. L' abonpreco esas nun fixigita a fr. 1,50 (M. 1,20).

ma Ido substitucis *punto* a *punkto* (Esp.) pro fonetikala motivi; on ne povas rienduktar *punkto* apud *punto* kun diversa senco; suficas adoptar *punto* kun la nova senco). — *Klasifiko di la tipo-karakteri*: artiklo tre interesanta ed erudita. (Ni ne vidas sufi-canta motivi por dicar *romanika* vice *Romanala*, *italieno* vice *Italiana*; *egipcieno* vice *Egiptiana*, *medievlo* vice *meẓepokala*, *kancleo* v. *kancelerala*, e precipue *elceviro* v. *Elẓevir*, e *ecieno* v. *Etienne;* on ne obliviez, ke ni konservas integra la propra nomi!) — *Teknikala questiono* (on uzas *farbo* por D. *Farbe*; ma ca vorto semblas konvenar nur a la koloroza materii quin uzas la indutisti e piktisti; *imprim-inko* o simple *inko* semblas plu justa. Cetere on konsultez l' internacioneso).

Zeitschrift für physikalische Chemie (1914, p. 120). — Okazione di recenso di *Les Progrès de la Chimie en 1912*, F. tradukuro dil E. verko : *Annual Reports on the Progress of Chemistry for 1912*, Sº W. Ostwald remarkigas, quante absurda perdo di energio esas la neceseso tradukar tala raporto en plura lingui, vice publikigar ol quik en *un* linguo *internaciona*. Il predikas *por Ido*, anuncas la balda aparo dil verko da Dro Liesche : *Ido por la kemiisto*, ed expresas l' espero, ke balde omna raporti e recensi pri la kemiala labori facesos *en Ido*.

Die Welt des Kaufmanns (München, aprilo). — *Kelko pri la LI.*, da Otto Scheffers. Sub ica modesta titulo nia samideano insertigis granda (6-pagina) e fundamental artiklo pri e por Ido, okazione di recenso skeptika di *Ref.-Neutral* (qua kontenis la triviala objeciono : « Se on riinventas omnayare la LI., qua lore povos lernar ed uzar ol? ») Il refutis unesme ca objeciono, mon-trante ke la LI., quale omna inventuri, atingas nun sua punto di stabileso (pruvo esas la simileso di Ido e di *Neutral*); 2-me, l'objeciono, ke la LI. esas tro romanala; 3-me, l'objeciono, ke ol esas artificala (omno quon la homo inventas por plubonigar la vivo esas ya « artificala », t. e. produkturo di la reflekto e di la raciono!) La LI. esas la quintesenco di nia lingui, do esas fon-dita sur l' ensemblo di nia kulturo moderna. Lua « artificaleso » esas kondiciono di lua regulozese, do di lua facileso por omni; tamen ol devas *lernesar*, ma per multe min granda peno kam irga naturala linguo. L' autoro expozas l'utileso di la LI. en la cienco, en la komerco, ex. por la *patenti* internaciona. Fine il montras, ke la LI. esas problemo ciencala-teknikala, quan la kompetenti ja de longe traktas (aparte en *Progreso*), e ke lia studii kontenas plu multa doco pri l' esenco di la linguo kam la lernado di multa stranjera lingui. La solvo di ta problemo ne dependas de sentimental agitado e de bruisoza reklamacho, ma de metodoza laborado ed experimentado. On mencionas fine l' *Asocio por fondo di kontoro di la LI.*

Brioni-Insel-Zeitung (29 marto). — On savas ja, ke ca jurnalo semanal ilustrita kontenas nun Ido-rubriko [1]. Icafoye l'artiklo esas : *Qua konocas Brioni ?* Ni riproduktas ol (kelke emendita) en altra parto di *Progreso*.

Schweizerische Lehrerzeitung (Zürich, 11 aprilo) insertis artiklo *en Ido* pri : *Ido en universitati e primara skoli*, raportanta la recenta progresi e sucesi di Ido en ica domeno.

Sunday Times (29 marto) kontenas du letri da Esp-isti. L'una fanfaronas pri la nombro dil Esp-isti, ma evaluas ol nur a 100.000 til 300.000 (quanta modesteso, e quante nova en Esperantuyo ! De ube ol venas ?...). L'altra fanfaronas pri la qualesi di la linguo : « Esp. esas fondita sur l'internacioneso en sua alfabeto, gramatiko e vortaro... ». Ed on laudas « la ne-ambigueso di lua radiki » ! Ta homi eroras : li ne laudas Esp., ma Ido !

Corriere del mattino (Palermo, 29 marto) kontenas recenso dil lernolibro di Ido, da P. Lusana : *Nuova Grammatica completa....*

Illustreret Tidende (29 marto). — *Ido-kurso* : 2ª leciono : *Quon tu facabus ?* en Ido e Dana. — (5 aprilo). 3ª leciono : *La palaco dil paco*, en Ido e Dana, kun gramatikal expliki (pri la konjugado).

Illustreret Tidende (Kopenhago, 19 aprilo). — *Ido-Kurso*, 4ª leciono, da G. Mönster : *La palaco dil Paco*, da B. v. Suttner. Leciono pri la pronomi posedala, demonstrativa e nedefinita (o generala).

Illustreret Tidende (Kopenhago, 26 aprilo). — *Ido-kurso* : 5-ma leciono : *La diskurso-manio*, da Ellen Key, en Ido ed en Dana, kom exercilo.

L'Indépendance belge (20 aprilo). — *Lecioni pri la LI.*, da kom. Lemaire (sequo) : relato inter substantivo od adjektivo e l'adverbo nemediate derivita. Regulo pri la transformo di adverbo a prepoziciono (*meze di, konforme ad*, ma : *koncerne, relate ulo*). Adverbi direte derivita de prepozicioni (*kun, kune*).

L'Ami du Clergé (19 marto), qua antee, en artiklo direktata kontre Esp., inglobabis Ido e l'ipsa ideo di la LI. en komuna desprizo e kondamno, insertis parte protesta letro da A. Dudouy. Pos indikir la precipua katolika revui qui montris su favorema ad Ido, ol riproduktas l'aprobanta judiko da la *Revue Augus-*

1. Videz *Progreso*, VII, 225.

tinienne (10 agosto 1910) e konkluzas yene : « Esas posibla, ke Ido esas teorie interesiva, ke lu esas multe preferinda kam Esp. ». Tamen lu opinionas, ke Ido venas tro tarde... pro ke la framasoni ja adoptis Esp. (!?)

La Dépêche dauphinoise (Grenoble, 12 aprile) insertis longa e bonega artiklo da F. Sonnier pri la *Linguo helpanta int. di la Delegitaro Ido*, qua enumeras sub 20 numeri la precipua qualesi di Ido. Ol esas modelo di propagal artiklo, quan ni rekomendas a nia samideani.

Le Droit du peuple (Grenoble, 13 aprilo) insertis la sama artiklo.

Edelweiss (Grenoble, aprilo) insertis letro da F. Sonnier, qua rekomendas la LI. a la sportisti, e qua esas nur l' unesma di serio. Ni sempre plu rekomendas a nia samideani *penetrar* tale la jurnali nacionala, e per li la publiko.

Luxemburger Zeitung (11 aprilo), **Die neue Zeit** (Luxemburg, 12 aprilo) anuncas nia Ido-Kongreso.

Luxemburger Zeitung (23 aprilo), **Luxemburger Wort** (23 aprilo) insertis artikli anuncanta la Ido-kongreso e la diskursi facota en olu. On anuncas anke la publikigo di *Guidlibro por turisti* en Ido, e balda diskurso da Sº A. Populus en Luxemburg pri Ido.

The Standard (Buenos-Aires, 17 marto) insertis artiklo pri e por Ido kom la LI. definitiva. On citas la tre favoroza judiko di prof. Ostwald; on prizentas Ido kom linguo helpanta dil « pan-Amerikanismo », pro lua analogeso a la Angla ed a la Hispana; ed on donas l' adreso di Sº Mac Pike, nia fervoroza pioniro.

The Cosmopolitan Student, oficial organo di *Corda Fratres* (Ann Arbor, Michigan; aprilo) publikigis artiklo pri la *Bezono di LI.*, en qua on dicas, ke Ido esas multe plu facila kam Esp., ed atingas la sama skopi. Altraloke on mencionas l' *Asocio por fondo di kontoro di LI.* kom institucuro « strikte neutra ».

Huszadik Szàzad (La duadekesma yarcento) (Budapest, marto). Ula Esp-isto diskutas l' artiklo di Prof' Dro P' Dienes (pri linguo internaciona ed Ido) en qua diskuto il kopias vortope la recenta libro di ta Rusa Esp-ista redaktero, repetante la pseudo-historio di la Delegitaro.

Prof' Dienes en sua repliko eskartas omna personala questioni en la ciencala explorado di la problemo e montras la grosiera erori di la diskutanto en lua linguala kritiko. Exemple : la diskutanto asertas, ke nur la Madyara linguo havas adjektivo nevariebla : *do il ne mem konocas l' Angla linguo*! Lu blamas Ido, havar tro multa primitiva vorti e laudas la « facila » kompozuri di Esp.

(*lumturo* vice *faro*). Prof' Dienes pruvas l' absurdeso dil Esp-ala kompozo-maniero, segun qua *on mustus konocar omna lingui por facar bon e generale komprenebla kompoẓuro*, e la miskonoci dil diskutanto montras evidente « ke to ne esas la kazo, mem che la plumo-manuaganta Esp-isti ».

Progress (januaro). — *Bilance pacifist pro 1913*, segun A. H. Fried. — *Association pro creation de un Office cosmolingual.* — *Un secund comparation : Nietẓsche e lingue international.* — *Ido, un lingue scientific ?* On insertis hike letro en Ido da L. Couturat, respondanta ad artiklo da S° Michaux. Ni agnoskas kun plezuro la korekteso di la redaktero, qua kontrastas tre fortunoze kun la « taktiko » di la fanatiki. En P. S. ni emendis miskompreno da la redaktero (pri texto Idala) qua pruvas, ke on ne povas bone praktikar *plura lingui* : on devas praktikar *nur un LI.* — *Domni.* — A ca N° esis juntata *Apendico* dil vortolibro di *Ref-Neutral*, kontenanta : « Pronomini, Adjectivi pronominal, Adverbi, Mensi, Jurni de seman, Elementi quimic ».

DIVERSAJI

Qua konocas Brioni ?

En Austria e Germania on konocas Brioni, ma en exterlando poki savas mem la nomo di ca insulo. Lo ne esas astonanta, nam Brioni, chefinsulo di arkipelago de 13 insuli jacanta avan l' Austriana militoportuo Pola, esis ante 20 yari bushoza dezerto quan on fugis pro lua nesalubreso.

Kontree, cadie Brioni esas paradiza repozeyo por la mondumani. La komfortoza hoteli esas plena de viziteri dum la maxim granda parto dil yaro. La maxim richa homi, l' eminenta artisti e ciencisti, l' alta aristokrataro havas hike sua rendevuo. Omnayare membri dil imperiestrala familio o reji stranjera frequentas Brioni; anke l' imperiestro Germana vizitis ica feala insulo.

L' aero di insulo Brioni esas dolca, e la klimato temperata ; e pro ke la vintri esas maxim ofte senniva e senfrosta, la florito nultempe cesas en ta flor-paradizo. Mem la vintrala dii tre ofte klara divenas en la sempre verda Brioni ne rare la maxim bela dii printempala.

Pro to la sezono ne interruptesas mem en la vintro, quankam la vintrala sporti retenas la granda publiko en nordo ed on prefere celebras heme la festo Kristonasko e la karnavalo. Ma quik pos la karnavalo Brioni itere plenigesas per vizitanti, nam la printempo aparas kun sua violodoro e sua florornado. L' insulo mult-artikizita kun sua mi-tropikala plantaro, sua densa foresti

sempre verda, cirkumata da mikra insuli, jacas quale juvelo en blua Adriatiko ed ofras singulara charmi.

Irge quante vivace bruisas la vivo en la portuo ed en la granda hoteli, Brioni havas altraparte charmiva e tranquila promeneyi en foresti, boski e prati, kun bona chosei e voyi qui duktas, lore alonge bela domi, lore alonge floroza gardeni. Nula polvo tedas la promenanto.

La multa gasti tale dissemesas en la promeneyi, ke singlu povas balde promenar sola en la densa foresti shirmata del vento, trublata nur da fazano o da eksaltanta leporo.

Lore on preterposas ruinuri del tempo di antiqua Roma, lore la grandega fortifikita kampeyi Bizancana (del tempo dil Ostrogoti), o kirko-ruinuri del tempo dil unesma Kristana socieli. Sempre itere on juas la vido dil maro intense blua, qua transiras ad azurbluo e plu fore ad arjentobrilo.

En ancien petrominey Veneziana e Romana trovesas belega natur-parko. Ibe on vidas klozaji, en qui antilopi, sovaja kapri, ursi, simii, porkespini, struchi, e c. vivas quale en libereso.

Sen irga ostento on trovas splendida manjeyi e danso-saloni. Mikra ma ecelanta orkestro pleas ravisanta melodii. Navi vaporal, motoral o seglala invitas la turisto a la maxim bel exkursi. En l' insulo on disponas anke veturi, sel-kavali ed automobili.

Quo do mankas por felicigar la vivo? E la balni! Anke por ici omno esas presorgita, nam existas omnaspeca balni. La balno maxim agreabla e samtempe salubra e restauriva esas la marbalno en Adriatiko, situita an palmiereyo e lauro-bosketo. On povas uzar ol dum la tota somero. Existas anke por la vintro grandega kovrita nato-balneyo kun maraquo ye 30° C. Ico anke apartenas a la maxim granda komodaji di Brioni [1].

Ek *Brioni-Insel-Zeitung* (29 marto 1914).

La inventeri dil cinematografilo.

La historio di la cinematografilo da F. Mirot (VII, 189) esas ne kompleta. Me volas ol kompletigar e precizigar per citaji [2].

Esas vera, ke Plateau en novembro 1832 sendis exemplero di sua *fenakistiskopo* ad Faraday e ke il deskriptis sua inventuro en letro datizita 20 jan. 1833, en *Correspondance mathématique et physique de l'Observatoire de Bruxelles*, VII, 365.

Ma Stampfer en Wien konstruktabis la sama aparato en decembro 1832 e deskriptabis ol en aparta broshuro *Die stroboskо-*

1. Komp. *Brioni*, da W. Ostwald, ri-imprimita ek *Berliner Tageblatt*, broshuro de 8 pagini, en D. (Brioni, Paul Kupelwieser, 1912), en qua nia honor-prezidanto raportas en charmiva maniero la restado quan li facis en ta insulo por repozar de sua granda e multa labori.

2. Prenita ek la verko da Helmholtz : *Optiko fiziologiala*, 1885 (1896).

pischen Scheiben oder optischen Zauberscheiben, deren Theorie und wissenschaftliche Anwendung, datizita julio 1833. Ni devas do dicar, ke PLATEAU e STAMPFER, la du nedependante e preske samtempe, inventis la unesma aparato.

W.-S. HORNER donis ad ica aparato la formo di cilindro. Amerikano MUYBRIDGE e Germano O. ANSCHÜTZ fabrikigis la imaji per fotografado.

La unesma qua sucesis projektar la imaji ad sur skreno, esas Austriano UCHATIUS (videz *Sitzungsberichte der k.k. Akademie zu Wien*, X, 482, 1853).

Erste 30 yari plu tarde RAYNAULD konstruktis altra aparato destinita ad la projektado. La cetera perfektigi facesis konocate da MAREY, LUMIÈRE e laste da EDISON, qua kombinis la cinematografilo kun fonografilo e tale konstruktis aparato quan on nomizas *cinetofonilo* (cinemo parolanta). Me havis okaziono vidar ed audar ol ante kelka dii, e me esis astonata da la kompleta suceso.

L. DE PFAUNDLER.

Chiniana politeso.

Eventas kelkafoye en Europa e mem en Amerika, ke chefredaktisto di jurnalo esas en la doloroza neceseso refuzar ad autoro l' inserto di artiklo. En ta cirkonstanci il uzas diversa formuli polita qui indulgas la propramo dil autoro. Ma, irgo quon li facos, nultempe nia jurnalisti havos la delikatega stilo di lia Chiniana kunfrati. La redaktisto di *Cin Pao* skribis recente ad autoro, retrosendante lua manuskripto :

« Tre veneracata frato dil Suno e di la Luno, tua sklavo prosternas avan tua pedi. Me kisas la sulo avan tu, e me demandas humilege de tu la permiso parolar e vivar. Tua manuskripto, ho tre veneracato, pasis tote sub nia okuli, e ni lektis ol kun raviseso... Kun timo e tremo me retrosendas ol a tu. Se me riskus publikigar ol, nia chefo imperus quik a me prenar kom modelo ta juvelo, ne plus eskartar de ol, e nultempe audacar publikigar ulo quo esus min bona. Or mea longa experienco di la literaturo docis a me, ke tala perli povas produktesar nur unfoye, un-foye en dekamil yari. Pro to me mustas retrodonar ol a tu. Me suplikas, pardonez me. Me jacas an tua pedi, sklavo di tua sklavi... »

Certe l' Europana redaktisti nultempe atingos ica sublima politegeso. Ma... omno esas relativa e konvencionala en ta domeno ; e forsan l' autoro Chiniana repulsita ne min despitas, recevante tala letro, kam Europana autoro en simila cirkonstanco !

Segun *La Démocratie* (Paris, 10 aprilo 1914).

Quanton ulu spensas por alkoholo e tabako.

Ula viro, komencinte enskribar sua spensi evante 17 yari, havis la pacienteso (e la fortuno) durigar sua registro til l' evo de 70

yari. Tale on povis savar exakte, quanton lu spensis dum ta 52 yari por la diversa « necesaji » di la vivo.

Lu konsumis. . .	86 pantaloni, qui kustis . .	fr.	2.314 25
» . . .	75 jaketi e jileti, . . .		3.954 »
» . . .	63 shuopari, . . .		1.653 75
» . . .	300 kamizi e 354 kolumi . . .		1.329 25
Por voyaji en omnibusi, tramveturi, lu spensis . .			2.324 50

Ma... en *nur 15* (*dekekin*) yari, ta sama viro drinkis 28.875 glasi de biro, e 40303 « glaseti » de alkoholo o liquori, e lu spensis tale **27640** franki, *plus* **6234** fr. de drinko-pekunio.

E dum la 52 yari, lu fumis 628.713 sigari, de qui 43.692 gratuita (donacita). La cetera 585.021 kustis de lu **50895,33** fr.

E ta homo ne esis fola; lu esis mem probable konsiderata kom racionoza... e kom sobra!

Segun *La Démocratie* (Paris, 24 aprilo).

AVIZO

Ye la komenco di mayo aparis du nova propagala broshuri en F. (singla de 16 pagini):

Qu'est-ce que l'Esperanto ? kritiko populara di Esp., komprenebla mem sen ula konoco di Esp. od Ido o di linguistiko;

Le Bluff Espérantiste, qua revelas e refutas en satiratra maniero la maxim recenta... inventuri di la Esp. chefi. Ica du broshuri esas necesa por kombatar la sen-mezura fanfaronado quan li facas nun, okazione di lia kongreso en Paris, esforcante kaptar « granda nomi » ed autoritati. Nia amiki povas demandar de ni irga nombro de ta broshuri por la propagado. Ni rekomendas a li uzar samtempe la nova prospekto (6-pagina) di la *Societo Franca-Idista*, qua esas tre bona propagilo. (On demandez ol de la sekretario, S^o^ A. Populus).

Errata.

En la n° 76 (aprilo) on esas pregata emendar la sequanta erori:

P. 194, lasta lineo: *Tataria* vice *Tartaria*.

P. 195, decido 1377: la refero esas: IV, 564 (vice 664).

P. 198, decido 1394: la refero esas V, 92, ne IV, 92.

P. 200, lin. 7: la refero di **huo** esas: IV, 296.

P. 203, lin. 6 e 7: lektez *od* vice *vel*.

P. 209, lin. 2: lektez *propoziciono* vice *prepoziciono*.

P. 223, noto 1, lineo 2: sama korektigo.

P. 224, sub N° 13: D^ro^ Hermann diskursos *Pri la kombato kontre difterio*.

P. 227, **Graz**, 3^a^ lineo, lektez: S^o^ general-mediko D^ro^ I. Hermann.

P. 248, lin. 7 de infre: lektez *od* vice *vel*.

PARIS. — IMPRIMERIE CHAIX (SUCCURSALE B), 11, BOULEVARD SAINT-MICHEL. — 1919-14.

PROGRESO

Nº 78. Junio 1914.

KONTENAJO

Fizikala fundamenti di la muziko, da L. Couturat 321
Okulal higieno, segun Drº Van Lint 327
Kongreso di experimentala fonetiko, da G. Forchhammer 331
Milito di la celulo-stato kontre la patogena bakterii, da Drº Dekker. 333
Infanto sen cerebro 340
La mediata traduko, da Drº Peipers 340
Linguala questioni : *Nomi di la literi; Akumulo di konsonanti;* **Ica, sa; Ta-ita, ca-ica; Dre; Tris, six;** *Sufixo* **-is;** *Akuzativo kun netransitiva verbi;* **Aparta; For;** *Sufixo* **-ul; Mumpso; Preludo; Propra di; Reporto; Jurasala; Siluriana; Vinkulo; Mexikia;** *Pluralo di vorti stranjera; Elipsi; Grafikarto; Grandesala gradi; Abreviuri; Kronometrago; Esperantulo; Sempre la supersigni; La Hebreisti en* **Oj -aj -ujo**. . . . 344
Kroniko : *Ne disipez energio;* Luxemburg; Milano; *Opiniono pri Ido; La Ponto*. . . 366
Bibliografio : Libri : *Dansk-Ido Ordbog,* da Hansen e Clausen; *Orientala trezoro,* da Hermann 373
Jurnali : *La Langue auxiliaire; Die Weltsprache; The Auxiliary Language; L'Idisto katolika; Internacionisto; Ido; Grafikistala Buletino; Laboro; Ido-propagilo; Revue positiviste int.; Prometheus; Monat-Rosen; Dresdner Student. Taschenbuch; La Santé de la famille; Le Caducée; Schweizer Lehrerzeitung; Colonia; Edelweiss; Votes for Women; Tours-Typo; Providence Sunday Journal; Lux. Wort,* e c.; *El Obrero; Illustreret Tidende; L'Indépendance belge; Der Kompass; Shkola dlya Vsekh; Milovarennoye Delo* 374
Diversaji : *Nova argumento por la LI.; Genro dil substantivi en Araba; Rato injenioza; Kongreso en Luxemburg* 382

FIZIKALA FUNDAMENTI DI LA MUZIKO

(*Fino*)

Gamo di Pitagoras. — Existas altra gami, fondita sur diversa principi. Ni mencionas exemple la *gamo di Pitagoras*. Ol esas fondita sur la konsidero di la quinti, t. e. sur la praktikala fakto, ke on akordigas l'instrumenti kun soni ne-fixa per sucedanta quinti (ex. la violino e l'analoga instrumenti), pro ke la quinto esas l'intervalo di qua on konstatas maxim facile la justeso per l'orelo. La metodo di Pitagoras konsistas do en acensar per quinti sucedanta, e reduktar la soni tale obtenita a la sama oktavo.

Departante de C_1, on obtenas unesme G_1 (3/2), pose D_2 (9/4), quan on reduktas a D_1 (9/8). La sequanta quinto donas 27/8 o 27/16, t. e. sono proxim A_1 (la raporto esas $\frac{81}{80}$, t. e. un komao).

La sequanta sono esas 81/32, o 81/64, proxima a E_1 (la raporto esas itere un komao). Fine, la lasta sono esas 243/128, raporto tre komplikita, ma vicina a B_1 per un komao. Tale la gamo di Pitagoras koincidas kun la gamo di Zerlin, se on neglijas la difero de un komao, o (quo esas identa) la difero di la sekundo majora e di la sekundo minora $\left(\frac{9}{8} : \frac{10}{9} = \frac{81}{80}\right)$. E la du gami diferas nur pri tri soni : *A*, *B*, *E*.

On multe diskutis pri la rispektiva qualesi ed avantaji di la gami di Zerlin, di Pitagoras, ed altri. On asertis, exemple, ke la muzikisti sequas spontane la gamo di Zerlin en la harmonio (t. e. en l'akordi), e la gamo di Pitagoras en la melodio (t. e. en sucedo di soni). Tamen semblas, ke esas plu facila kantar juste segun la gamo di Zerlin kam segun irg altra.

Diezi, bemoli. — Nun ni explorez quo eventas, kande on prenas altra noto kam *C* kom toniko, t. e. kom komenco di la gamo. Ni prenez exemple *G*. Por obtenar simila gamo, t. e. simila serio de intervali, on ne povas uzar simple : *G A B C D E F*. On povas ya neglijar la difero di la tono majora e di la tono minora, t. e. di l'intervalo *C D* e di l'intervalo *G A*, di l'intervalo *D E* e di l'intervalo *A B*, e c. Ma ye la fino di la nova gamo (*E F G*) la intervali 16/15 e 9/8 esas inverse ordinita; por riestablisar li en ordino on mustas « altigar » *F*, t. e. remplasigar ol per sono qua facez l'intervali 9/8 kun *E* e 16/15 kun *G* : on nomizas ol *Fis* (45/32), di qua la raporto ad *F* esas 135/128. Or ica raporto diferas de 25/24 nur per un komao. Ica raporto nomesas *diezo*. Do on pasas de la gamo di *C* a la gamo di *G* « diezizante » la nova subtoniko (*F*). Simile on pasos de la gamo di *G* a la gamo di *D*, e tale pluse, acensante sempre per un quinto e adjuntante omnafoye un diezo.

Simile, se on volas formacar gamo diatonika komencanta per *F*, on konstatas, ke omna soni di la gamo di *C* konvenas ankore, ecepte *B*, qua devas basigesar per la sama intervalo 25/24; on nomizas ol *bemolo*, e la sono ipsa esas *Bes*. La intervali :

A (9/8) *B* (16/15) *C* divenas, inverse :

A (16/15) *Bes* (9/8) *C*.

Ed on obtenas simila gami, acensante sempre per un quarto (o decensante per un quinto), e adjuntante singlafoye un bemolo a l'*anciena* subtoniko.

Ta procedo duktas do a l'admiso di tam multa *diezi* e *bemoli*, kam existas originala soni en la gamo, do di 7 diezi e di 7 bemoli. Nam on devas remarkar, ke exemple *Eis* ne koincidas kun F_1 nek

Fes kun *E*, pro ke l'intervali 16/15 e 25/24 esas diversa (e senteble diversa : lia raporto esas 128/125). Pluse, en la nova gami ipsa on esas obligata admisar *duopla diezi* e *duopla bemoli*, korespondanta ad intervali 625/576 : or ica intervalo esas plu mikra kam un tono mem minora (10/9) $\left(\text{lia raporto esas } \frac{1125}{1152} = \frac{125}{128}.\right)$ do *D* koincidas nek kun *C duopla diezo*, nek kun *E duopla bemolo*. To obligus admisar sume 35 diversa soni en un oktavo, e konseque 35 diversa klavi en singla oktavo di l'instrumenti kun fixa soni (orgeno, piano, harpo, e c.). To esus granda komplikeso ; e malgre to, quale ni vidis, on devus ankore neglijar la komao, kande on transpozus melodio de un gamo ad altra, quo suficas por kelke alterar lua muzikala karaktero (per substituco di toni minora a toni majora, od inverse).

Tempero. — On tale duktesis a la procedo nomita *tempero*, ed a l'adopto di la *gamo temperita*. Ol debesas a la famoza muzikisto J.-S. Bach, e co ne esas hazardo : nam l'arto di Bach esas grandaparte fondita sur la transpozi di melodio en diversa toni (ex. en la « fugi »). Ni parolos nur pri la *tempero egala*, nam la *tempero neegala* esis nur provizora e tranzitala aranjo.

La gamo *egale temperita* kontenas 5 toni egala e 2 mi-toni, qui esas exakte duimi de la toni, sume, 12 mi-toni tote egala. Do praktike ol konsistas ek 12 soni ye egala intervali, quin on nomizas :

Bis					*Eis*						
C,	*Cis*,	*D*,	*Dis*,	*E*,	*F*,	*Fis*,	*G*,	*Gis*,	*A*,	*Ais*,	*B*
	Des		*Es*	*Fes*		*Ges*		*Aes*		*Bes*	*Ces*

ed on identigas konseque la soni (diversa en la naturala gamo) quin ni skribis en sama kolono. Ica gamo nomesas *gamo kromatika*. Ol esas reprezentata en omna klavari di orgeno o piano per la 12 klavi di singla oktavo : 7 blanka e 5 nigra, ici korespondanta a la diezi e bemoli.

Ma, de la vidpunto di l'egala tempero, nulo plus distingas la diezi e bemoli de la « pura » noti; on povas transpozar irga melodio en irga loko di la klavaro, exemple prenar kom toniko *Fis* o *Ges* vice *C*. On havas mem (en orgeni e harmoniumi) klavari diplasebla (shovebla de dextre a sinistre od inverse), qui permisas facar automate ta transpozo, por faciligar la exekuto di muzikal verko. Nam, se ula melodio uzas nur la soni di la gamo diatonika di *C* (t. e. la blanka klavi), transpozita en la gamo kun 7 diezi (o kun 7 bemoli) ol uzos sempre la 5 nigra klavi, quo desfaciligas l'exekuto.

Klavaro de Janko. — Por remediar plu komplete ta desfacilajo, Sº Paul de Janko, nia kolego, imaginis klavaro, qua supresas la distingo di la blanka e nigra klavi : la 12 klavi di singla oktavo esas « blanka », ma dispozita alternante sur du rangi od etaji, facile atingebla da un sama manuo. E por plua facileso on povas kombinar, ne nur 2 rangi, ma 4 rangi de klavi, la 1ª e 3ª kontenante la sama noti, e simile la 2ª e 4ª. Kun kelka exerco on povas kustumeskar ta klavaro, e lore on povas facar omna transpozi sen irga desfacileso : nam omna gami esas simila sur ta klavaro [1].

Savart. — En la gamo temperita omna soni esas kelke alterita ; do lia intervali ne plus esas expresebla per raporti (fracioni) simpla. On povus reprezentar li per lia nombri di vibri ; ma l' intervali ne aparus klare, nam li korespondas, ne a la *diferi*, ma a la *raporti* di ta nombri : altravorte, la vibro-nombri di la 12 soni formacas ne progresiono per difero, ma progresiono per quociento [2].

Generale, la intervali mezuresas ne per diferi, ma per fracioni : li esas egala, kande *la fracioni esas egala* : to quon la muzikisti nomas la *sumo* di du intervali esas la *produkto* di lia fracioni ; lia *difero* esas la *quociento* di lia fracioni, e c. Ico montras, ke por obtenar konvenanta mezuro di l' intervali, qua konkordez kun la muzikala sentimento e praktiko, e kun la linguo di la muzikisti, on devas prenar *logaritmala* funciono di la vibro-nombri, e substitucar a lia raporti lia *logaritmi*. Nam lore la sumo o difero di du intervali korespondos rispektive a la sumo o difero di lia logaritmi [3].

Or la logaritmo di 2 (raporto di oktavo) esas 0,301. Se on multiplikas ol per 1.000, on povos dicar, ke la oktavo kontenas 301 gradi, nomata *savart* (de la nomo di fizikisto qua studiis l' akustikal fenomeni aparte per la sireno).

Pluse, pro ke intervalo de 1 *savart* esas neglijebla praktike, on povas konsiderar l' oktavo kom kontenanta exakte 300 *savart*. Lore la precipua intervali havas kom mezuro :

1. Por plua klareso, yen la dispozeso materiala di un oktavo :

	Cis		*Dis*		*F*		*G*		*A*		*B*
C		*D*		*E*		*Fis*		*Gis*		*Ais*	
	Cis		*Dis*		*F*		*G*		*A*		*B*
C		*D*		*E*		*Fis*		*Gis*		*Ais*	

2. Exemple, esus tote absurda supozar, ke on obtenos gamo egale temperita per la sequanta nombri, diferanta per 12 : 120, 132, 144, 156, 168, 180, 192, 204, 216, 228, 240.

3. To esas konocate la esencala e praktikala proprajo di la logaritmi.

komao : 5 savart

mi-tono minora :	18 —	tono minora :	46 —
mi-tono majora :	28 —	tono majora :	51 —
mi-tono temperita :	25 —	tono temperita :	50 —

En ica nova mezur-sistemo, yen la valori di la 8 noti di la diversa gami diatonika :

	C	D	E	F	G	A	B	C
Gamo temperita	0	50	100	125	176	226	276	301
Gamo di Zarlin	0	51	97	125	176	222	273	301
G. di Pitagoras	0	51	102	125	176	227	278	301

On ritrovas tale to quon ni ja dicis, nome, ke la du gami (Zarlin e Pitagoras) diferas nur per tri noti (E, A, B) e pri singla nur per 1 komao (t. e. 5 savart).

Tamen, malgre ca mikra difero, on konstatis per experienco, ke « esas plu facila kantar juste segun la gamo naturala (Zarlin) kam segun la gamo temperita ; » e ke « la divergi di la gamo temperita esas perceptebla da delikata orelo, e desagreabla por olu » [1].

Modi majora e minora. — Til nun ni konsideris nur un speco de gami, la gamo diatonika *majora*. Ma existas altra *modi*, t. e. altra distributi di la noti en l' oktavo, qui korespondas a diversa muzikala sentimenti. Exemple, la modo *minora*, qua esas karakterizebla per la sequanta gamo :

A, *B*, *C*, *D*, *E* *F*, *Gis*.

Se on komparas ica gamo a la gamo *majora*, transpozante ol en la tono di *C*, on trovas :

C, *D*, *Es*, *F*, *G*, *Aes*, *B*.

t. e. ol diferas de la gamo majora per du noti : *Es* e *Aes* (du bemoli), e pluse ol kontenas intervalo de un tono e duimo (*Aes*, *B*). Ico donas ad ol karaktero trista, melankolioza o plendema, qua konvenas ad ula peci e donas a li specala nuanco.

On indikas la toni per la nomo di la « toniko » ed on adjuntas la modo : tale on parolas pri la toni di C majora, A minora, Bes majora, Es minora, e c. Existas tam multa toni minora kam majora. Li indikesas en la klasika notsistemo per la nombro di la diezi o bemoli qui akompanas la klefo. Ma la sama ensemblo e nombro de diezi o de bemoli definas du toni, una majora, altra minora, di qua la toniko esas plu basa de un terco minora. Nam la manko di omna diezo o bemolo indikas o C majora od A minora ; un diezo indikas G majora o E minora ; un bemolo indikas

1. Bouasse, *op. cit.*, p. 100.

F majora o D minora; e tale pluse. Por distingar la du modi, on devas serchar la 6ª noto di la gamo majora : se ol esas bemolizita, la modo esas minora. Cetere ico koncernas nur la praktiko muzikala.

Altra modi. — La muziko klasika e moderna uzas nur la du modi majora e minora. Ma importas savar, ke existas mult altra modi, uzata en diversa tempi e landi. En l'orientala landi, exemple, on havas modi qui produktas ad ni stranja efekto, e semblas plu o min barbara. Ni citos nur la modi di la *plan-kanto* (Gregoriana), ankore uzata en l'eklezio katolika, qui venas de la Greka muziko. Li omna uzas la noti di la gamo majora, ma nur en altra ordino, t. e. prenante altra noto kom toniko (t. e. kom noto finala e freque rivenanta). Yen la quar modi precipua di la *plan-kanto* :

Doriana . . .	*D*	*E*	*F*	*G*	*A*	*B*	*C*	*D*
Frigiana . . .	E	F	G	A	B	C	D	E
Lidiana. . . .	F	G	A	B	C	D	E	F
Mixolidiana .	G	A	B	C	D	E	F	G

Singla de ta modi (dicita *autentika*) havas modo *plagala* korespondanta, qua havas la sama toniko, ma decensas ye tri gradi sube, t. e. til la *dominanto*.

Ni indikas per kramponi la *toniko* di ca quar modi :

Hipodoriana . . .	A	B	C	[D]	E	F	G	A
Hipofrigiana . .	B	C	D	[E]	F	G	A	B
Hipolidiana . . .	C	D	E	[F]	G	A	B	C
Hipomixolidiana.	D	E	F	[G]	A	B	C	D

En ta sistemo mankas precize nia du modi majora e minora : li havis la nomi *Ioniana* (toniko C) e *Eoliana* (toniko A).

Semblas a ni stranja prenar irga noto di la gamo kom toniko. Ico venas de ke l'antiqui e mezepokani ne havis la sama koncepto e sentimento kam ni : por ni la toniko esas la fundamentala sono kun qua la cetera soni dil tono havas la maxima afineso.

Se la temperado esus perfekta, esus tote indiferenta plear ula ario en irga tono. Ma pro ke la temperado ne esas perfekta, singla tono havas (pro sua diezi e bemoli) partikulara koloro, qua konstitucas quaze aparta modo.

L. Couturat.

Rektifiko. — Pag. 266, lin. 9 e seq. on devas lektar :

« On povas imaginar ol kom genitita da la projekturo di un punto di la periferio di cirklo rotacanta uniforme sur un rekto qua translacas uniforme e paralele a su (en la plano di la cirklo). » Nam se on projektas ta punto sur l'axo dil y (supozante ta cirklo

fixa), la ordinato di la projekturo esas : $y = \sin t$ (t tempo). Ma se la rekto sur qua on projektas ol translacas uniforme (paralele al axo dil y), lua abciso esas : $x = \frac{t}{c}$ (c konstanto), e konseque l' equaciono di la kurvo genitata esas :

$$y = \sin cx$$

qua definas *sinusoido*.

OKULAL HIGIENO

Ni rezumos hike la preskripti pri l' okulal higieno donita da Dro Van Lint, chefo dil fako di oftalmologio en la *Policlinique* de Bruxelles, en du recenta verketi [1].

Unesme, on devas evitar l' aparo e la propagado di la morbi infektala dil okuli per severa presorgi higienala ed antisepsiala. Exemple, l' autoro rekomendas la frequa lavado di la manui, e demandas, ke omna skolo kontenez laveyo facile acesebla da la skolani. Cetere co esas anke tre utila por evitar omna kontajiema morbi; ni do ne bezonas insistar pri to.

Duesme, on devas evitar la fatigo dil okuli. Ta fatigo manifestas su per dolori okulal ed orbitala, per kap-dolori frontal o temporala, per trubli di la vidado; ol povas produktar vera nekapableso laborar. Ol povas havar extera kauzi, quin ni enumeros balde; ma ol povas anke esar l' indico di defekto dil okuli, precipue di hipermetropeso e di astigmateso. Nam la hipermetropo, di qua l' okulo esas akomodita « trans l' infinito », facas konstanta esforco akomodala por lektar e skribar, t. e. por regardar proxima objekti; e simile l' astigmato. Ta fatigo igas la pueri nelaborema e neatencema : tale Gelpke (Karlsruhe) trovis 40/100 de hipermetropi inter la pueri « tarda » (en la lernado), e nur 18/100 inter la pueri normale lernanta. Simile il trovis 37,3/100 de astigmati. Konseque importas, ke la instruktisti surveyez sua dicipuli pri la stando di lia okuli, ed indikez a la okulisto ti qui esas suspektinda pri okulala defekti. L' autoro konsilas, ke omnayare l' instruktisti probez la vidala akuteso di sua dicipuli. Ica probo esas facila. Quadrato kun latero de 7,5 mm. vidata de 5 m. reprezentas angulo de 5 minuti; se on dividas ol per 5 segun la du dimensioni, la parti havos kom dimensiono 1,5 mm., qua korespondas ad angulo de 1 minuto. On povas piktar en ol litero o signo, havanta kom dikeso 1,5 nun. Nu, okulo qua dicernas tala litero

1. *Comment nous devons protéger les yeux des enfants*, 3 lecioni facita en la *Société belge de Pédotechnie* (jan. 1911) ; *Les mauvais livres au point de vue de la vision*, en *La Policlinique* (Bruxelles, 1 dec. 1911).

ye disto de 5 m. havas l'*akuteso* 1. Se ol dicernas nur litero duopla (per la dimensioni lineala), ol havas akuteso 1/2;... triopla,... akuteso 1/3; e c. On povas facar ta probo en irga chambro bone lumizata (inter 10 e 14 kloki prefere); la « subjekto » devas turnar la dorso a la fenestro, e kovrar alternante singla de sua okuli por probar l'altra. Pro ke l'akuteso esas generale plu granda che la pueri kam che l'adulti, on devas examenigar da okulisto omna puero qua havas akuteso min granda kam 2/3. L'okulisto deskovros, per teknikal explori, la specala defekto di singla okulo ed indikos la vitri necesa por lua emendo. On devas sempre emendar la refraktala defekti dil okuli, por ke li ne plugraveskez e ne genitez omnaspeca trubli, precipue dum la puereso.

Triesme, on devas evitar e kombatar la developo di la *miopeso*. Ke la miopeso esas generale efekto di la skolala studii en mala higienala kondicioni, aparas evidente de multa statistiki. Exemple, Motais, per exameno di 5.000 individui, trovis : en la infra klasi, nula miopo; en la meza klasi, 17/100 miopi; en la supra klasi, 35/100; en la unesma (maxim supra), 46/100. Cohn (Hamburg) trovis 14/100 miopi en la maxim infra klaso e 61/100 en la maxim supra; e c. Altra pruvo, ke la miopeso venas de la skolala fatigo : en instituto de Berchem Ste-Agathe, skolo di surdamuti, inter 65 individui de diversa evi (til 20 yari) l'autoro trovis nula miopo. Co venas de ke la surdamuti uzas tre poke libri.

La kauzi di la miopeso skolala esas : 1. nesuficanta o mala lumizado; 2. konjestiono di la kapo pro troa inklineso dil kapo, pro troa varmeso, o pro konstrikteso dil kolo da la vestaro; 3. lektado de tro proxime; 4. imprimotipi mala o tro mikra.

Pri la 1-ma kauzo, on devas proskriptar la lumizado de avane, qua fatigas e *dazlas l'okuli; la lumizado de dope, qua projektas l'ombro dil subjekto sur lua lektajo o skribajo; la lumizado de dextre, qua projektas l'ombro di la manuo sur la skribajo. Restas do la lumizado de sinistre, o plu bone la lumizado bilatera, ma kelke plu forta de sinistre, por ke nultempe la manuo projetez sua ombro sur la papero. La sama preskripti valoras pri la lumo artificala : la maxim bona esas la lumizilo individuala, pozita avane e sinistre, kun paralumo ne opaka (por ne produktar kontrasto tro kruda e fatiganta inter la lumo e l'ombro). Generale, on ne devas timar l'eceso dil lumo artificala, ma nur lua nesufico. Ma on devas timar la radii transviolea qui emanas de la merkuriolampi e de ula inkandeco-lampi kun metal-fili, nam li genitas okul-trubli. On povas shirmar su kontre li per vitri flava kun uranio-sali.

Pri la 2-ma kauzo la remedii esas evidenta, quankam ne sempre facila, sive pro la stupida modo di alta, streta e rigida kolumi, sive pro la mala formi dil moblaro. La moblaro anke influas sur la 3-ma kauzo : lektado de tro proxime. La regulo esas, ke l' okulo devas restar distanta de 33 cm. de la papero dum la lektado e skribado. Por obtenar ta posturo e mantenar ol sen fatigeso (precipue por la skolani), importas ke la tablo havez formo di pupitro inklinita ye 15 gradi; ke la sidilo (benko) transpasez kelke (per 5 cm. exemple) la vertikalo dil bordo di la tablo; ke lua alteso esez 2/7 de la longeso dil korpo, e lua vertikala disto de la tablo-bordo esez 1/8 de la sama disto. La torso devas esar vertikala, la shultri paralela al bordo di la tablo, e la pedi pozita plate sur la sulo.

Mem kun bona moblaro, la pueri tendencas, pro indolenteso, prenar mala posturi e precipue inklinar su avane, quo diminutas la disto del okulo al papero. On inventis diversa material sistemi por impedar to; l' autoro konsilas simple, ke l' instruktisti surveyez la dicipuli ed emendez ofte lia posturo, exemple mezurante, per simpla linealo o vergeto longa de 33 cm., la disto de lia okuli a la tablo. Cetere, l' autoro konsilas a l' instruktisti ne trouzar la exerci qui impozas sencesa lektado o skribado, e donar plu granda importo a la docado parolala, qua permisas al okuli repozar. (Co esas konsilinda anke de vidpunto pure pedagogiala).

Ultre la skolo, l'autoro akuzas anke la urbala vivo kom kauzo di miopeso : nam en urbo la vidado esas preske sempre kurta e proxima, maxim ofte la objekti regardata distas ye min kam 5 m. de nia okuli, do postulas esforco di akomodado. Nultempe la okuli povas repozar sur la fora horizonti di la ruro. Pro to la urbano sentas tanta repozo, kande lu povos kontemplar vasta planaji o la grandega extenseso dil maro, ube la cielo formacas la horizonto [1].

Restas la 4-ma kauzo, qua esas pure objektala, e rezidas *en la libri*. En Francia, on postulas, ke la libro, tenata vertikale e lumizata per bujio distanta ye 1 metro, povez lektesar de 80 cm. da okulo normala (de akuteso 1). Ica praktikala kondiciono determinas la teknikala kondicioni di imprimado. Segun Cohn, la tipi devas esar alta de 1,5 mm., lia precipua (grosa) streki dika de 0,25 mm., la interlinei devas havar 2,5 mm., e la linei devas esar

1. Hike l'autoro ne plus esas nura fiziologiisto, ma psikologo e preske poeto.

longa de 8 til 10 cm., *ne plu longa kam 10 cm.* Yen la motivi di ca preskripto :

« *La linei devas ne esar tro kurta, por ne trograndigar la rapideso dil movi dil okulal' globi; li devas ne esar tro longa, por evitar la fatigeso dil okuli efektigita da la tro ampla movi laterala dil kapo, e por evitar la movi di la kapo.* » [1]

Konseque, prefere kam uzar linei plu longa kam 10 cm., l'autoro konsilas, exemple por la formato *in-quarto*, uzar du koloni separita per intervalo de 3 o 4 nun [2].

Konsequanto kelke paradoxa : se la linei esas longa de 10 cm. maxime, on devas uzar tipi ne tro granda : nam se li esas granda, un lineo kontenas nur poka literi e poka vorti ; do la okuli devas kurar tro rapide e saltar tro freque de un lineo ad altra, quo esas kauzo di fatigeso, exakte same kam pri linei tro kurta.

La tipi devas havar formo quadrata prefere kam formo streta e longa [3]. Pro omna ta motivi, la tipi preferinda esas dil korpo IX, qua okupas 1 cm. per $6\frac{1}{2}$ literi [4]. La gotika tipi ankore uzata en Germania esas tre mala por l'okuli, pro ke li esas min klara e min facile lektebla kam la Romana tipi. La okulisti konsideras li kom

1. Ni adjuntas ica konsidero : se la linei esas tro longa, la okulo povas min facile pasar de la fino di un lineo a la komenco di la sequanta ; ol riskas misirar, ol hezitas, serchas, e ca trublo tre mikra, ma sencese iterata, genitas sume granda fatigeso okulala *ed anke mentala*, nam la spirito devas omnafoye judikar, segun la senco, kad on trovis la justa lineo, qua kontenas la sequantajo. Or se, por evitar ta detrimento, on augmentas l'eskarto di la linei, on perdas neutile spaco, e la pagino ne kontenas plu multa literi (o mem kontenos min multa) kam pagino *min larja*.

2. On remarkos, ke ca higienala postuli tote kondamnas la Mono-formato (por la libri) : nam lua pagino esas larja de 16 cm. ; or se on uzas linei longa nur de 10 cm. on perdas neutile papero (suficas pagini larja de 14 cm. : formato di *Progreso*) ; o se on uzas plu longa linei, on violacas la higienala regulo, e samtempe on esas obligata augmentar l'interlinei, do on ganas nulo pri la kontenajo di un pagino. — On remarkez pluse, ke se la Mono-formato esas *tro larja* por linei kontinua, ol esas *tro streta* por du koloni : nam la linei devas esas longa de 8 mm. adminime ; do, kun la marjino necesa, pagino kun du koloni devas esar larja de 190 20 cm. (e fakte tala esas generale la dimensiono di la jurnali dukolona). Do la Mono-formato (16×22) esas *tro larja* por linei kontinua, e *tro streta* por du koloni.

3. Tala esas la Elzevir-tipi uzata por *Progreso*.

4. Mezvalore, nam on savas ya, ke *m* okupas granda spaco, ed inverse *l* e *i* tre streta spaco. Ico donas cirkume 60 literi (od intervali, o puntizosigni) po singla lineo : co eventas en *Progreso*.

un de la kauzi di la frequeso di la miopeso che la Germana skolani. Pro to la ciencala verki Germana imprimesas en Romana tipi. Ma on ne povis obtenar til nun la sama reformo por la literaturala verki e por la jurnali [1].

L' autoro blamas la kustumo imprimar la noti en plu mikra tipi. Oli devus esas en la sama tipi kam la texto, e separita per streko. Il kondamnas anke la kustumo uzar mikra tipi por la vortolibri : nam, quankam tala libri ne lektesas kontinue, li fatigas e trublas rapide l' okuli. La publiko ne prizas libri tro mikre imprimita [2].

Fine, la papero devas esar sat opaka por ke on tote ne videz de un latero la literi imprimita sur l' altra latero. Ol devas esar ne absorbiva, por ke l'imprimuro esez neta, sen bavuro. La koloro dil papero devas esar : flava (lignea), kremea, rozea, verdatra, o blanka matida. On evitez la paperi tro blanka e brilanta, ed anke bluatra. Simile on devas evitar la nigra tabeli brilanta e la murala mapi vernisizita.

L. Couturat.

KONGRESO DI EXPERIMENTALA FONETIKO

La unesma internaciona kongreso por experimentala fonetiko eventis en Hamburg (19-22 aprilo). Proxime 300 homi asistis. Plu kam 60 diserturi e komuniki facesis : reale tro granda nombro por grava diskuto.

La asembli eventis en la Diskurs-edifico en granda, ronda kupol-salono, praktikale instalita por montrar lum-imaji e vivanta imaji. Pluse on montris multa aparati, parte en la Diskurs-edifico, parte en la Fonetikala Laboratorio, administrata da la Italiano Dro Calzia.

La lingui uzata esis precipue Germana ed Italiana (kun Germana raporto). Anke Ido audesis, per ke me facis en Germana ed Ido la komuniko, ke la internaciona linguo esas nun tote pronta por uzesar en la internaciona kongresi e jurnali.

1. On devas savar, ke la gotika tipi esas nule nacionala; li uzesis en tota Europa dum la mezepoko (suficas vidar l' anciena manuskripti ed epigrafi), ed abandonesis da la maxim multa populi lor la Renesanco. Lia « konservado » ed uzado esas do nura arkaismo.

2. Yen reprocho quan on certe ne facos a nia vortolibri, qui esas imprimita en korpo VIII. Pro to ni esperas, ke omna Idisti lektos li kun multa plezuro e profito !

Kom surdala instruktisto me joyis vidar la intereso pri la aferi di la surdi. Me nomos : Aparati da Lindner por vidigar la forteso di la silabi. Diskursi pri la respiro-kapaceso di la surdamuti. Kolekturo di nova laringo-modeli, e c.

Inter la diskursi me aparte nomos la introduco da Gutzmann, qua montris la experimentala metodi per lum-imaji. Pose il igis ni audar da ni (per fonografilo) recitaji da palato-defektoza homo : (1) ante la kuraco, (2) pos la kuraco. Sam-maniere ni audis de homo, di qua un voco-kordo esis paralizita : (1) la voco en malada stando, (2) la sama, plubonigita per febla preso sur la kolo por diminutar la disto inter la du voco-kordi. La difero di la du voci esis astonanta.

La fonografilo multe uzesas en la fonetikala laboratorii kom bazo por plusa explori, precipue pri la melodio di la parolo. (La temo interesis me aparte, pro ke mea propra yuno-laboro esis de ta sorto). En Hamburg on precipue exploras la Afrikana lingui, pro ke la laboratorio esas seciono di la Seminario por koloniala lingui. On trovis, ke la sama Afrikana vorto povas pronuncesar kun quar diferanta melodii e havas (korespondante a to) quar diferanta signifiki.

Kun aparta admiro me devas mencionar : Aparato da Struykens por fotografar la voco-vibradi (uzante vibranta spegulo qua reflektas lum-radio). Aparato da Zwardemacher por mezurar la forteso di soni (uzante la lego, ke plaketo turnesas da la son-ondi vers la ondo-plano). Vivanta imaji di la voco-kordi da Hegener e Calzia (fotografinta la voco-kordi stroboskopale sur filmi). Ni anke vidis ed audis pri la stereoskopala observo e stereoskopala fotografo di la vivanta vocokordi. E to esas granda progreso. Ye la ordinara observo di la voco-kordi en la laringoskopo on ne povas judikar la profundeso, e pro to on vidas omno en la sama plano. Per la stereo-laringoskopo on vidas per la du okuli omna kozo en sua justa loko.

La kongreso montris klare la energio kun qua on omna-loke laboras en ica fako. Sempre sonis la nomo : la nova cienco. Me prefere volas dicar : la nova formo di la olda cienco. Nam anke per la orelo facesis sagaca observi. E la homi di la nova metodo devas ne obliviar to.

La proxima kongreso eventos en Milano, probable tri yari pos nun. En Hamburg on povis observar, ke la majoritato komprenis nur la Germana diskursi. En Milano on certe observos, ke la majoritato komprenos nur la Italiana diskursi. La kauzo esas la sama : ke la majoritato esas sempre de la kongres-lando. Inter la

300 asistanti en la Hamburgala kongreso esis : un de Norvegia, un de Francia, tri de Suedia, tri de Dania, quar de Holando, kin de Hungaria. Reale internaciona divenas kongreso erste per uzar internaciona linguo. Esos delicoza experiencar lo !

G. FORCHHAMMER.

MILITO DI LA CELULO-STATO KONTRE LA PATOGENA BAKTERII [1]

Simpla negrava evento divenis kauzo di grava sukuseso di la tota celulo-stato. Vigoroza 19-yara yunulo kun reda vangi e solida osti pikis sua brakio per agulo. Nu ! mikra pikuro. Qua atencas to ? Nula sango-guto ekfluis. Ta bagatelo balde obliviesis. Ma vespere lejera bruleto memorigis la lezita loko. Ho ya ! To esas la agulpikuro. Morgadie (la nokto esis netranquila) on sentis brulo tushante la cirkumajo di la pikuro. La loko esis fairoreda ed inflita en ampla cirkuito. Omna pulso sentesis quale doloroza martelago. La maxim delikata tusho ja dolorigis. La sequinta nokto esis sendorma. Quante to brulis, quante to frapis ! Kolda kumpresi sur to, e glacio. Ho, to bonfacis ! Ma ne longe ; lore komencis itere la doloroza pulso e frapo. La tota brakio til la shultro doloris. Sub la brakio en la axelo aparis influro, qua esis aparte iritebla. La tota brakio esis neuzebla, ne movebla. Tale, tote tranquile ! Me pregas ne tushar, ne shokar ! Ye la triesma matino pos sendorma nokto, stando ne suportebla ! Frapo, brulo, boro en la tota brakio, en la tota korpo. La viro fremisis de frosto. Lu jacis langoroza en la lito, e jemis pro doloro. Levar su tote neposibla ! Tale to duris ankore dum du dii. La reda loko di la lezuro esis tante inflita e tensita ke ol brilis ; se on tushis ol, on sentis, ke ol esas solida e harda, ed ube la fingro presis, restis neprofunda foseto. La pelo sempre plu inflesis, pose ol saliis en formo di tumoro ; ica divenis mola, sempre plu mola. Lore aparis sur lua somito mikra trueto grizoblanka, e mikra guto de puso ekfluis, grizoflava dika krematra puso. Un trueto pluse, e mem un pluse apude. Sempre plu multa puso ekfluis, e grizoflava sordida shifoni de tisui, ed itere puso, dum plura dii. Entote ekfluis proxime un kulieredo de puso. Lore diminutis la tenseso e la reda koloro e la intenseso di la doloro. Quanta alejo ! La dormo

1. Ek la interesanta broshuro da Dro DEKKER : *Vom sieghaften Zellenstaat* (Pri la vinkoza celulo-stato), editata da Franckh, Stuttgart (preco 1 M.).

retrovenis e la perdita apetito. La dolori en la brakio sempre plu diminutis. Anke la influro en la axelo desaparis e kun ol la dolori. La ekfluo-trueti di la puso kunfluis ad ulcero ne plu granda kam un pfennig, fresha karnoreda vunduro knn akuta ronda bordo. Lente shovesis ek la cirkuito kun streta limbo, delikata fresha dina pelo adsur la vunduro. Protektanta krusto kovris la vunduro e kande ol defalis pos 14 dii, la vunduro cikatreskis. La reda koloro desaparis; pos kelka semani brilanta glata blanka cikatro senpila indikis, ke hike ulo eventis.

Nu, quo do eventis? Kad omno to esis la konsequo di la agulpikuro? Ma agulpikuro esas ya tote nenociva! Certe! Lo esas vera! Ne la agulo esis la kauzo di la granda acidento. Se la agulo esas neta, se me flamagas ol, me povas pikar per ol la korpo ube me volas e tam profunde kam me volas; nulo eventas, e la mikra vunduro klozesas en kelka hori. Ne la agulo esis kulpo, ma la sordidajo glutinita sur ol, la bakterii adheranta ad ol, nevidebla da nia okuli. On pikas per agulo, pose on retrotiras la agulo, ma la bakterii restis en la profundajo di la pikuro. Ho ve! nun li stacas en la korpo, en la celulo-stato. To esas desagreabla ne nur por la organismo, ma anke por la vivanta bakterii. Li stacas hike meze di stranjera ed enemika mondo. Li atakesas, minacesas da venenoza suki di la celuli. Solitara, apogita nur a su ipsa ed a la propra forco, li defensas su maxim bone posible. Li asemblas su. Se la korpo havas veneni, per qui lu atakas la bakterii, ici havas viruso kontre la korpo. To esas lia defensilo e protektilo. Li prenas nutro ek la celuli ube li trovas ol. Nun li augmentas, quale lo esas la kustumo di la bakterii, per simpla divido. Singla de li fendesas a du, ta du itere parkreskas e dividesas, e tale pluse, sempre pluse! La tota nova genituro produktas viruso per qua ol atakas la celuli. Anke la korpala celuli protektas su, defensas su kontre la viruso di la invadero. Li varsas adsur la bakterii fluxo de sero, qua dilutas la viruso. Malgre to multa celuli mortas sub la influo di la mortigiva viruso. Omno to eventas dum kelka minuti. La stando divenas danjeroza anke por la korpo. Ad extere, fore la danjeroza kanaliaro! La celulostato intervenas, adportas helpo. La kombato divenas dramatatra.

Lurita da albuminoida materii qui naskis ek la destruktita celuli, mortigita da la viruso, adkuras la blanka sangoglobuli, la **leukociti*. Unesme, kelki, pose multi e sempre plu multi, ek lia loko an la bordo di la sangofluvio, en qua li lasas su komode pulsesar. La dina sangovaskuli, la delikata reti e mashi di la kapilari dilatesas. Plu multa sango fluas a la lezita loko. Kande la leukociti

natante en la sangofluvio esas arivinta a la lezita loko, li ekiras, li migras a la « kombateyo », a la loko di la lezuro. Li migras ! Li boras truo en la parieto di la maxim mikra vaskuli e shovas sua *protoplasmo* en formo di filo tra la truo, til ke li esas extere ; pose li itere envolvas la filo kom buleto. Nun adavane a la lezita loko ! Dume la enemika trupo sempre plu inundesas da sero. La ekirinta sero inflas la tisui. La bakterii emisas sempre plu multa viruso. La akra viruso vekigas granda dolori. La tro sangoza loko di la lezo esas reda e torida. La tota proceso nomesas « inflamo ».

La leukociti sempre plu multe admarchas. Rekte kontre la enemiko ! Li cernas lu. Densa nepenetrebla amasi avancas de omna lateri kontre lu. Mili e cent mili ! Lore li inkluzis lu tote, li formacis ek sua korpi remparo protektanta. Ica divenas sempre plu densa per nova adkurinta celuli. Dum poka minuti milionoza armeo esas asemblita kom vivanta remparo. En la mezo la bakterii, extere la korpo kun sua celuli ed organi. La kombatagro esas tote limitizita e klozita kontre la cetera korpo. Ica muro protektas la celulo-stato kontre la enemiko.

E nun li avancas uniforme de omna lateri. Li marchas unope. La migranta celulo serchas bakterio kun sua mola liquida korpo, embracas lu quale la *amebo embracas sua viktimo. La celulo sucesis ! Anke altra celuli agas ! Mili ! Hike, ibe ! Yen, li sucesis, hike ed en multa loki. Mili de la celuli perisas, devas perdar sua vivo, mortigita da la viruso di la bakterii, ma mili de li sucesis mortigar, digestar, nihiligar la kaptita bakterii. La bakterii angoras. En sua ditreso li augmentas nemezureble. Po singla mortigita, 10, 100, 1000 nova. Tale la nombro di la enemiko tamen plugrandeskas ; la kombato divenas sempre plu granda. Ma anke la nombro di la leukociti augmentas. Nun opozesas armei. Ferme afrontas la enemiko. Lu vomas sempre nova ondi de viruso aden la korpo. Advere ica febleskas, e la vinko esas dubebla, nam la bakterii duras furioze augmentar su. Quon la enemiko perdas de energio, ton lu kompensas per la nombro, per la amaso. Ed omna nova amasi infektas la cirkumajo per exhalo di sua viruso. E nun (ho quanta stultajo !) la stulta homo frotas, presas la inflita loko. Nun kelka bakterii esas pulsata tra la defenso-remparo. Quanta stultajo ! Nun li esas meze inter la korpala celuli negardata, nesurveyata. Ma la fluvio di la limfo ja kaptis li, li tiresas, pulsesas advane, sempre adavane aden la korpo. Haltez ! Li arivas a la limfala glandi. Nun li esas en la glandi, en la kaptilo. Ta glandi esas nasi, reti kun streta mashi e

samtempe fabrikeyi di leukociti. Hike iteresas la sama kombato e helpo. Amase formacesas milioni e milioni de leukociti. La limfala glando inflesas ed inflamesas. To esas la mikra doloroza influro en la axelo. Se nova bakterii posshovesas, la tota limfala voyi inflamesas e formacas la timata reda strii sur la brakio til la axelo. Omno kombato, incendio, milito! La bakterii ja fatigita da la kombato en la vunduro standas male en la limfala voyi e glandi. Hike li tote abasesas, kaptesas, manjesas da la tro superesanta leukociti. Se la neracionoza homo forsan probas desaparigar la influro di la glando per masajo (quanta stultajin la prudenta homo ne facas omnadie!), lore la bakterii forsan sucesos trapasar anke ica staciono, la lasta espero e salvo di la celulo-stato. Nun la bakterii penetras vere en la korpo. La limfo fluas en la sango, en la kordio, e la kordio pulsas la sango e kun ol la bakterii ad hike, ad ibe, ad omnube; omnaloke li acendas fairo, brando di mikrokosmo; yen la venenizo di la sango! La partio esas perdita! Ma danko a Deo, to esas rara evento.

Nun ni retrovenez a nia primitiva kombatagro. Armei perisas en reciproka nihiliganta kombato, e sempre ankore opozesas armei. De omna lateri sencesa nova admarcho. Ka la celulo-stato ne sucesis restar chefo en sua domo! La korpo mobilizis sur la tota lineo! Hola! Omna viraro a la kombato! Adhike omna leukociti esanta en la sango! Miliardi de celuli, miliardi! En furioza hasto li sendesas a la kombateyo. Nova rezervi duktesas aden la sango. La magazini, la osto-medulo, la spleno emisas sempre nova soldati. En furioza hasto! Li produktas sempre nova, sempre nova! Li ne povas sat rapide forsendar li. La sango kontenas sisople plu multa leukociti, kam en pacoza tempi. Omno urjas! Hola! La enemiko esas hike! Alarmo! La korpo febras!

La celulo-stato vakuigis sua tota arsenalo, por opozar a la enemiko la lasta viro, la lasta armo. Hike leukociti, ibe bakterii! Furioza lukto! Morto o vivo! Vinko o vinkeso! Komprenende vinkeso di la celulo-stato, di la homo! On ne ja povas konoceskar sur qua latero esas la avantajo. Nur una mikra espero existas. La bakterii ganis ya pri nombro, ma ne pri tereno!

E lente developesas nova esperoza ceno. Militala situeso qua promisas vinko a la celulo-stato. Heroe la celulo-stato sakrifikas su ipsa, sua propra karno ed osto, sua organi. La leukociti mortigas la tisui, digestas oli e formacas ek oli liquida paplo; li nihiligas celulo pos celulo. Precize ica digesto e liquidigo esas la lasta armo, la « ultima ratio »! Naskas kaverno plenigita da liquida paplo. La liquida kontenajo esas puso, flava paplo de digestita

liquidigita tisui kun miliardi de leukociti, e kun same multa, se ne plu multa bakterii.

La puso-kaverno, la abceso kreskadas, lua kontenajo sempre plu moleskas et liquideskas. Nun la kaverno salias ad extere. On sentas per tushanta fingro balotear la liquida kontenajo. La pelo rodesas de interne, minesas, digestesas. Ol divenas sempre plu dina. Nun ol parboresas de interne e puso fluas ek la trueto e kun ol la bakterii.

Vinko! La enemiko esas ekpulsita. La celulo-stato esas liberigata de la urjanta tormenteri! La kombato esis akra, torida, la vinko chere komprata per granda sakrifiki, ma la skopo esas atingita, la korpo salvita. La evakuita kaverno plenigesas per fresha granuli. Nova leukociti kunhelpas la restauro; li netigas la vunduro forigante tisuo-shifoni e la restaji di la celuli. De la bordo kreskas nova delikata pelo super la vunduro e pos kelka semani mikra blanka cikatro apene indikas la kombateyo, sur qua eventis hike la desesperoza akra kombato.

Mem kande la abceso, la puso-kaverno ne povas evakuesar ad extere (e to eventas ofte en la ventro) la abceso povas inkluzesar en kapsulo e per to cesas la danjero por la korpo. La bakterii inkluzita en la kapsulo perdas pokope sua virusala qualesi, sua viv-energio; pokope li perisas, mortas, destruktesas. La puso esas lore sen bakterii, sterila, mortinta; pro to on cadie ne plus furioze operacas omna abceso en la ventro; on kalkulas kun ta ne plus danjeroza fino, e havas ofte fortuno en ta varto.

Omna grava plagi di la homaro, la pesto, la nigra morto, la perisigiva epidemii, qui quale deala flogilo flogas la hororanta populi, tale ke li klameskas en frenezio e desespero, omna ta plagi esas (esas ridinda, ke on devas konfesar li) la efekto di ta mikrega vivanta kreuri. Ne di la singli, ma di la amaso, qua asaltas kun la pezo di milioni e miliardi, ma malgre to esas celata a nia okuli pro sua mikreso. Quale cintili povas acendar incendio perisigiva, qua per flamifanta ardoro developesas e vomas nova cintili ad hike, ad ibe, tale extensesas la flamifanta ardoro di la epidemii. De homo a homo, de vilajo a vilajo, de populo a populo transportesas la cintilo, la bacilo; la periso kreskas gigantatre. Jemo e mizero indikas lua traci. Irgube infektiva morbo naskas, la bakterii insinuas su unesme per irga mikra truo aden la korpo. La cielo savas, quale to éventas singlafoye; nam to ne esas tante facila, mem ne por ta mikroskopala kanaliaro di la bacili. La ledra kuraso di la pelo esas sat densa kom remparo e fortreso; la parti maxim multe expozata a la danjero, la plando, la palmo

esas mem aparte dika. Anke la mukozo nelezita ne lasas penetrar la bacili. Aspirita bakterii, envolvita en muko, ekpulsesas ek la nazo per sternuto, ek la pulmoni per tuso. Glutita bacili mortigesas da la suko di la stomako. Pettenkofer glutis kelka milioni de kolero-bacili e restis sana. E kande la bacili esas en la intestino, lore li esas ya en la korpo, ma ne ja en la sango, ne en la organi.

La kompatinda baterii neyuste kalumniesas kom tante malicoza. Certe! Li esas ofte nia enemiki. Li ja devastis tota landi, peri sigis populi. Certe li esas nociva. Ma « utila, nociva » esas vana homala vorti. La bakterii ne questionas pri utileso o noco. Li existas, li volas vivar, vivar quale omna kreuri. Li ne egardas la homo. Li konservas su, li manjas, li propagas su, li ne egardas la konsequi por la homo. E ni vidas kun kreskanta astoneso, ke li asemblante sua miliardal forci efikas gigantatre. Li esas ti qui adportas nedicebla mizero a landi e populi, ma anke ti qui vinkas harda roko e chanjas ol a fertila glebo e humuso. Li chanjas omno putreskanta a fertila, li esas la ligilo qua en la eterna cirkulo di la vivo mediacas inter morto, destrukto e rivivesko. Multa planti, terpomi ed agrofrukti bezonas mem lia agiva kunefiko por la kresko. Li sorgas la netigo di la riveri, qui esas charjita en la urbi per sordidaji. La fermentaco di la vinagro, la acidigo di la lakto, la maturigo di la fromajo, la aromoza saporo di la butro esas lia verko. E li exekutas anke altra astonante utila laboro. Sen lia kunhelpo la homala kulturo esus neposibla. Yes en ni, en nia intestino vivas bakterii vivace e vivofortege, sen ke ni savas e sentas lo. Milioni e miliardi de tala vivo-mendikeri prenas richa repasti de la peceti di la homala nutro. Li ne nocas ni. Ni tante bone vivas kun li, ke ni ne volas, mem ne povas indijar li. Nia celulostato engajis li, por ke li moligez, solvebligez la shelo di la celuloso, la ligna parti di la vejetala nutrivi, en qua laboro la korpala celuli falias.

Omna ica bacili, anke la intestinala bakterii efikas exter la pordi di la vivo. Se li trovas per desfortunoza acidento eniro, se li eniras la sango, li desaparas sen traco e la homo nulo sentas, pro ke la celulo-stato nihiligis la kanaliaro. Ma existas bakterii qui pozita en stranjera mondo probas konservar su. Ici esas nia enemiki pri qui ni parolis. Li defensas su per sua viruso, vomas morto e periso e vivas per la abundo di la albuminoida materii, quin ofras a li la disfalanta korpala celuli. Li advere vivas en maxim granda ditreso. Ja la temperaturo de 37° esas fatala por li. Extere en la libera aero ne existas tanta varmegeso. Nur poka

bacili rezistas longe a tala temperaturo. Ultre, la febro igas lia situeso nesuportebla. Pluse li atakesas grave da la protektanta suki di la korpo ed urjesas da la fervoro di la leukociti tale ke li dezirus, nultempe enirir la homala korpo. Quale li perisis, ni konoceskis per la naraco di la milito.

Ma on objecionas : se li esas tala, se nia celulo-stato povas protektar su kontre la enemika invaderi, pro quo do homi mortas de infektiva morbi e de venenizita sango? Pro quo existas perisigiva epidemii e tanta mizero e desespero pos la kruela furio?

To eventas, pro ke la korpala celuli ne satisfacas sua devo, ne povas satisfacar ol, pro ke la korpo febleskis pro ditreso, indijo, pasinta maladesi, ma mem plu multe pro la luliva efiko di la kulturo.

Ni ne obliviez, ke vivar esas kombatar, e ke ne ni, ma la celulo-stato devas kombatar, e ke de lua forco e povo dependas la suceso di la kombato. La homo tro multe fidas cadie ad altri, a la mediki. Li explorez quale morbi ed epidemii penetras en la homaro, e li barez la voyi. Kun quala suceso la mediki esas agiva, ton docas la historio di la epidemii. Se la kolero e pesto frapas remarkeble an la pordi di nia imperio, qua sucias to? Sensucie ni kushas ni por dormar.

Ma ne nur epidemii esas importanta por ni, la homala korpo devas sempre kombatar, se lu relateskas kun la bakterii, e bakterii existas omnaloke. Igar li omna nenociva esas neposibla e nultempe esos posibla. E la bacili ne sempre egardas paragrafi e preskripti. Do la celulo-stato ne povas evitar la milito.

Ma ni esas responsiva, ke lu esez pronta por la kombato ed apta vinkar en la instanto di la danjero. La kulturo ne prontigas la celulo-stato por ta kombato. La skopo di la kulturo, di nia fiereso, di la verko di nia cerebro, esas igar omno agreabla, evitante peno e laboro. Ol esas la enemiko di la kreema movema celulo-stato.

Vole o nevole ni devas itere serchar la kontakto kun la naturo, por konservar nia celuli kom vivofortega e pronta por la kombato.

Ad extere, aden la naturo! Ad extere an la fluvio di la vivo. Nia celuli postulas kriante laboro, forta ago, taski, agiveso. Li volus vivar, vivar! Nu! on lasez li vivar! Nam morgadie esos milito en la celulo-stato! Vivez la vivo!

Trad. Dº Hermann.

INFANTO SEN CEREBRO

En recenta memorando Sⁱ L. Edinger e B. Fischer [1] raportas kazo unika di infanto tote privacita de encefalo, qua vivis 3 yari e 9 monati. On konocas la kazo di hundo, a qua Goltz extirpis la cerebro, e qua vivis ankore 3 yari. Lu esis multe studiata. Lu povis movar, irar e mem klimar. Lu dormis e vigilis alternante; lu nutris su, ma nur kande on kontaktigis la muzelo kun la manjajo, nam la hundo ne plus havis vidado, flarado e gustado. Lu facis anke normale sua exkrementi [2].

Ma nultempe on povis observar la stando di homa ento privacita de cerebro. On ja observabis nove-naskinti sen cerebro; ma ne suficante, nam li vivis nur kelka dii. En la nova « subjekto », l'autopsio revelis totala manko di la **neencefalo*; la cerebrala misferi esis degenerinta a *cisti kun dina parieti; nula nervala fibro kontenanta myelo konektis li a la **paleencefalo* [3]. Kontraste olca esis perfekte developita en omna sua parti, e korespondis a ta di duyara infanto.

La infanto ne cesis dormar; lua brakii esis kontraktita e preske senmova; lu nultempe uzis sua manui. Depos l'evo di un yaro, la infanto kriis sencese; ma suficis presar sur lua kapo por tacigar lu. Nula reakto psikala, nula relato intelektala esis posibla.

Ta infanto havis do multe min granda fakultati kam la hundo di Goltz. Ico pruvas frapante, quante la funcioni di la *neencefalo* divenas importanta che la supra mamiferi e la homo. Infanto privacita de *neencefalo* esas plu nepotenta kam fisho o rano, qua ne havus la korespondanta parti dil encefalo.

Segun *Revue scientifique* (Paris, 24 jan. 1914). L. C.

LA MEDIATA TRADUKO

Propoƶo por utiluƶo di la linguo internaciona.

Nia kozo eniras nova stadio. La mondolinguo perfektigesis talagrade, ke on povis decidar la komenco di granda periodo di stabileso. De nun ni esperas progresi e sucesi ne nur pri perfekteso ma anke pri propagado e difuzo.

1. *Pflüger's Archiv*, t. 152, p. 535 (1913); *Die Naturwissenschaften*, t. 1, p. 871 (1913).

2. N. B.: *exkremento* diferas de *feko* per ke ol signifikas egale la exkrementi liquida e solida, e *feko* nur ici.

3. La *paleencefalo* sola existas che la fishi, e suficas por direktar la vivala funcioni. Che la amfibii, repteri, uceli e mamiferi, la *neencefalo* esas gradoze developita, kun sua *cirkonvolucioni.

Or omna samideani savas, ke la maxim granda obstaklo dil propagado inter serioza homi[1] esas la manko di *okaẓioni di praktikala apliko*, pro la tro mikra difuzeso dil LI. Ni ne volas trompar la publiko en Esp-ala maniero fanfaronante pri difuzeso qua ne existas e qua atingesos erste pos longa tempo e granda esforci. En sua diskursi februare en Kopenhago Ostwald dicis : la linguo esas pronta quale treno, qua stacas kun vagoni, lokomotivo, e la vaporo presata ; mankas nur, ke on eniros. Certe, ma lo sama eventis pri altra progresi, telefonilo, stenografo, e c.; anke ici esis pronta por la praktikala uzo ; tamen la publiko komencis nur tre lente uzar oli. La maxim forta impulso al endukto di tala progresi sempre esis l' experienco dil praktikala uzebleso. Mankis nur komence l' *okaẓiono* di experienco ; quale telefonar, se ta kun qua me volas parolar ne havas telefonilo en sua domo? Precize la sama situeso nun esas pri LI.

Oportas do serchar e montrar okazioni di apliko di mondolinguo, *nedependanta del difuẓeso*. Ula mikra afero en mea mestiero montris a me tala okaziono e sugestis a me la sequanta ideo, quan me prizentas a la medito di nia fervoroza propageri.

Germanino de hike (Köln), mariajita kun Bohemulo, turnis su a me en urjanta proceso, en qua el mustis demandar la helpo di sua bomatro, qua habitas en Bohemia e komprenas nula vorto Germana. Or mea klientino povis advere kelke parolar, ma ne skribar la Bohema linguo ; ed elua spozo lore esis enkarcerigita por inquesto e ne darfis expediar stranjerlinguala letro. Quale helpar? Komprenende me pensis a la mondolinguo. Me tradukis la Germana letro di mea klientino ad Ido e sendis la tradukuro a Bohema samideano, qua ritradukis ol a la Bohema linguo. La Bohema letro bone komprenesis da la bomatro, ed anke mea klientino, qua retrorecevis ol plu tarde, esis tre surprizata pri la fidela riprodukto di sua letro.

Semblas a me, ke ca metodo di *mediata traduko* (unesme ad Ido, pose ad altra linguo o lingui) esas bona moyeno por utiluzar la LI., satisfacante granda bezono dil publiko, precipue dil komercisti, ma anke dil teknikisti, ciencisti ed altra rondi.

Ica bezono esas : recevar rapide *bona traduki* a stranjera *naturala* lingui. Bona tradukuro devas esar exakta, ma anke bone stilizita. Or on savas quante desfacila esas obtenar tala tradukuri; en granda urbi ya existas specala tradukerii, ma maxim ofte ici furnisas nur tradukuri a la granda lingui D, E, F., e c.; tradukuri

1. Nultempe ni serchos nia adepti inter la blindi e kredemi!

a la mikra lingui quale Hol., Cheka, Rum, e c. esas tre desfacile obtenebla.[1] Pluse ofte la tradukeri ne esas kapabla skribar la korekta *stilo* dil stranjera linguo. Tradukante la idiotismi di sua linguo li produktas miskompreni.

Ica desavantaji esas evitebla per la mediata traduko. Nam la intertradukuro (en Ido) sendesas ad Idana *samlandano di la sendario*, qua ritradukas la Ido-texto a sua propra naturala (« matrala ») linguo. Do la sendario recevas tradukuro ne en miskomprenebla, ridinda stilo, ma *en la kustumala formi di sua linguo.*

E quale exekutar la kozo? Nu, se exemple Germano (ne-Idisto) volas skribar letro a Franco qua ne savas la D., lu skribez sua letro en D. libere, per la kustumata expresili, e sendez ol ad irga Germana Idisto. Ica tradukos la letro ad Ido e sendos la tradukuro (plu utile kun la originalo, pro la signaturo) ad irga Franca Idisto. Ica ritradukos la Ido-texto a la F. e sendos la F. letro (plu bone : omna tri texti ensemble) a la F. sendario. Tote same komprenende inter irga altralinguani. La procedo esos kelke plu simpla, se un de la du, sive la sendanto sive la sendario, esos Idisto, nom en ta kazo un de la du tradukuri esos superflua. Ica procedo aplikesos precipue se Idisto volas korespondar kun altralinguano qua ne savas la LI. Ma maxim frequa e maxim efikiva esos la apliko inter ne-Idista diverslinguani.

Komprenende nur ta samideani darfus asumar tala traduki, qui fakte savas tradukar bone e korekte ; forsan on povus postular atesto di kapableso, grantenda dal Akademio. Altralatere la tradukeri darfus demandar honorario po sua laboro, adminime naturale la spensi dil expedio. Probable ni bezonus balde specala organizo dil mediata tradukado ; provizore la kozo esus bona tasko por nia agenti.

Ma me ja audas l' objecioni dil skeptiki, ke mea procedo esas chera e prolixa e ke la duopla traduko favoras la insinuo di erori mem plu multe kam la direta.

Kontre to me questionas : quala ya esis la tilnuna procedo di traduko inter naturala lingui? Se la tradukero volas riproduktar fidele la senco dil originalo, lu ya mustas unesme prizentar la pura logikala senco di singla frazo, liberigita de la nacionala idiotismi, ed *erste de ca klara pensi lu ritradukas* a la altra linguo. Do anke l' anciena metodo fakte esas nedireta, mediata! Or omna tradukero savas, quante penoza e desfacila esas ofte, tenar

1. Komparez la fakto naracita en : *Ido e la Finsen-Instituto* (VII, 105). [Red.]

la pensi en la mento, precipue en longa periodi, teknikala e ciencala expliki, e c. Kontre to la nova metodo havas du granda avantaji : la pura logikala senidiotisma pensi ne bezonas merkesar penoze ma fixigesas sur papero ; samtempe on havas sekura moyeno di konstanta kontrolo e rektifiko di erori e neprecizaji. Do la nova metodo omnakaze garantias *plu preciza* tradukuro.

Cetere me ne mem kredas ke la tota laboro dil duopla traduko esas plu granda kam la laboro dil sudicanta « direta » traduko segun la anciena metodo. On ya savas quante facila esas tradukar de od a la LI., se on komparas lo a la traduko de una ad altra linguo naturala ! Multe plu facila esas la traduko de la LI. a la propra linguo (da la duesma Idista tradukero). Esus interesiva facar kelka experimenti, exemple lor nia kongreso en Luxemburg, pri la tempo spensata dal tradukeri segun la nova e segun l' anciena metodo.

Fakte la sistemo di mediata traduko ja ofte aplikesis da nia samideani, exemple kande artikli ek *Progreso*, maxim ofte tradukita ek irga naturala linguo, ritradukesis ad altra lingui. Ma me opinionas, ke on povus explotar ica ideo sistemale, e ganar granda profiti precipue de lua apliko a la komercala korespondado.

Se mea pensi esas justa, apertesas vasta feldo di agado por nia fervoroza propageri, ja de longe despitanta pro la tro poka okaziono praktikar nia linguo. Precipue li povos refutar maxim efikive la objecioni dil seriozi e skeptiki qui til nun sempre questionis : pro quo lernar nova linguo, se ni ne havos okaziono uzar ol ? Li respondos : vu povas utiluzar la LI. mem sen lernar ol, per nia traduko-kontori, qui furnisas tradukuri ad irga lingui, preciza ed en bona stilo. E se la skeptiko komencos uzar la servi di nia traduko-kontori, certe lua dubi pri la praktikala uzebleso desaparos.

Dro A. Peipers.

Remarko. — Ni devas memorigar da nia samideani, ke ja de longe *Kontoro di traduki* esas organizita da la sekretario dil *Uniono* (vid. *Progreso*, IV, 473), ke ol funcionas e facis ja multa servi (vid. ex. *Progreso*, VI, 200 : *Paris* ; e VII, 105 : *Ido e la Finsen-Instituto*). Ol povos evidente kreskar segun la bezoni e demandi. Ni do instigas nia samideani maxim kapabla adherar ad ol, respondante a l'advoko ja publikigita hike (IV, 473) :

« Ni invitas omna samideani qui volas partoprenar nia praktikala laborado per traduki, komunikar a la sekretario dil *Uniono* lia kompleta adreso, kun la indiko di la lingui quin li savas, di lia fakala kompetenteso, e di la speco di traduki (de linguo naturala ad Ido, o de Ido a linguo naturala) quan li esas kapabla furnisar. » [Red.]

LINGUALA QUESTIONI

Pri la nomi di la literi.

Por la enunco di la singla literi dil alfabeto on uzis en la LI. til nun generale la simpla moyeno, adjuntar ula vokalo a la rispektiva konsonanto, e tale on recevis tote uniforma alfabeto, en qua suficis konocar la intersequo di la literi ed adjuntar ad omni ta vokalo. Exemple Esp-o uzas la vokalo *o* ed Ido la litero *e*. Tale ni havas la du alfabeti:

Esp-o: *a, bo, co, cho, do, e, fo, go, ho, hho, i, jo, jho, ko, lo, mo, no, po, ro, so, sho, to, u, uo, vo, ʒo.*

Ido: *a, be, ce, che, de, e, fe, ge, he, i, je, ke, le, me, ne, o, pe, que, re, se, she, te, u, ve, we, xe, ye, ʒe.*

Ta simpla sistemo havas la grava detrimento, ke ol juste ne realigas la postulo ad omna alfabeto t. e. l' akustikala klareso e sekura distingebleso. Pro to, Sº Dr Liesche (VII, 91) e Sº A. Dudouy (VII, 218) propozas altra nomi specale di la konsonanti. Ma anke ta propozi, quankam fondita sur la bona principo di absoluta klareso e distingebleso ne ja realigas la postuli di la praktiko. Nam la diversa konsonantal grupi: vel *ef, el, em, en, er,* vel *ke, pe, te, se, she, ce, che, ve,* vel *go, bo, do, ʒo, jo,* vel *wu, quu* ne esas klare distingebla en espelo exemple en diktado od en telefonado, ed anke en teknikala bokala demonstri on esos sempre koaktata facar specala lango-gimnastiko por komprenigar la singla konsonanti dal askoltanti. Pro to anke la duesma artiklo aludita propozas kelka emendi en la sistemo da Dr Liesche. Ma anke to ne solvas la questiono en kontentiganta maniero.

La sola vere praktikala moyeno totale supresar omna praktikala detrimenti dil pronunco di la literi, precipue dil konsonanti, esas la adopto di specala nomo por singla litero. To esas tote naturala e ciencala metodo, nam por facar to, ni bezonas nur imitar l' exemplo di kelka nacionala (o naturala) lingui, o generaligar en la alfabeto to quon on facis en omna lingui pri kelka literi.

Ni do procedez segun nia kustumala metodi egardante la principo di maxima internacioneso.

Ni regardez unesme la Greka alfabeto, qua kontenas nomi por omna literi, e ni quik vidas, ke kelki de ta nomi ja divenis internaciona precipue en la teknikala cienci e mem en la praktikala ed ordinara vivo:

Greka alfabeto: *alfa, beta, gamma, delta, epsilon, ʒeta, eta, theta, iota, kappa, lambda, mü, nü, xi, omikron, piro, sigma, tau, fi, khi, psi, omega.*

Certe omna lekteri di *Progreso* konocas la nomi: *alfa*, *beta* (de to venas nia DEFIRS: *alfabeto*); *gamma*, *delta*, *mü*, *pi*, *sigma* uzesas specale en matematiko, ed *alfa* ed *omega* en diversa ciencala e praktikala domeni por indikar la komenco e la fino.

Simila alfabeton anke havas la Hebrea ed altra parenta lingui:

Hebrea alfabeto: *alef*, *bet*, *gimel*, *dalet*, *he*, *waf*, *cain*, *khet*, *thet*, *yot*, *kaf*, *lamed*, *mem*, *nun*, *samekh*, *ain*, *pe*, *cade*, *qof*, *resh*, *sin*, *shin*, *tau*.

Anke nia Europana lingui havas tala specala nomi, un o dusilaba o karakteriziva adjektivi, ne por omna, ma adminime por singla literi.

En *Germana* ni trovas: *jot* (*j*), *ipsilon* (*y*), *cet* (*ʒ*).
En *Angla*: *double-v* (*w*), *ʒed* (*ʒ*).
En *Franca*: *double vé* (*w*), *i grec* (*y*), *ʒed* (*ʒ*).
En *Italiana*: *effe* (*f*), *aka* (*h*), *i lunga* (*j*), *elle* (*l*), *eme* (*m*), *ene* (*n*), *ere* (*r*), *ese* (*s*), *ʒeta* (*ʒ* = *c*).

Simila nomin havas anke la *Hispana*: *equis* (*x*), *i griega* (*y*), *ceta* (*ʒ*), e anke la *Rusa* linguo: *i krakoe* od *i bref* (*u*), *iatie*, *fita*, e c.

La justa metodo atingar praktikala solvo esas do selektar ek la existanta alfabeti ta nomi di literi, qui esas ja internaciona, e se mankas ica, on selektez inter la altri le maxim praktikala segun akustikala vidpunto. Se en la vokali *a*, *e* ed *o* on volas evitar la intermixebleso kun la vorteti *a* (*ad*), *e* (*ed*), *o* (*od*), on povas tre bone adoptar nomi anke por ta vokali, exemple ek la Greka alfabeto. La memoro a la singla nomi esas tre facila, pro ke omni ya konocas la intersequo di la singla literi dil alfabeto.

Segun ica expliki la yena alfabeto semblas praktikala e facila:

Internaciona alfabeto:

a (*alfa*)	g *gama*	n *nun*	t *tau*
b *beta*	h *oha*	o (*omega*)	u *u*
c *cade*	i *i*	p *pi*	v *ve*
ch *ech*[1]	j *jota*	q *ku*	w *waf*
d *delta*	k *kapa*	r *ere*	x *ixi*
e (*epsilon*)	l *lamed*	s *sigma*	y *igrek*
f *ife*	m *mem*	sh *shu*[1]	z *ʒete*

Se exemple en matematiko on uzas la Greka literi on nur bezonas adjuntar la vorto « Greka »: *alfa greka* (α), *beta greka* (β), *delta greka* (δ) e c., quale on ofte facas en nacionala lingui.

Segun ta metodo on probez espelar kelka vorti komparante la espelo per la tilnuna nomi, ed on quik remarkos la absoluta kla-

1. On mem povus eliminar nomi por *ch* e *sh*, se on uzas la nomi di la simpla literi *ch* = *cade oha*, *sh* = *sigma oha*; ma *ech* e *shu* esas plu kurta ed indikas direte la digramo.

reso e distingebleso. La klareso venas precipue de to, ke multa nomi esas dusilaba, dum ke unsilaba nomi ne posibligas tala klareso.

Se ni espelas exemple la vorto *gratitudo* per *gama, ere, alfa, tau, i, tau, u, delta, omega*, la nomo *Szentkereszty* per *sigma, zeta, epsilon, nun, tau, kapa, epsilon, ere, epsilon, sigma, zete, tau, igrek*, certe ta espelo esas plu klara e distingebla kam la tilnuna: *ge, re, a, te, i, te, u, de, o* ed *se, ze, e, ne, te, ke, e, re, e, se, ze, te, ye*, o ta di Esp-o: *go, ro, a, to, i, to, u, do, o* ed *so, zo, e, no, to, ko, e, ro, e, so, zo, to, yo*.

Fr. SCHNEEBERGER.

Nomi di la konsonanti.

(VII, 91). Sº Dro LIESCHE propozas chanjar la tilnuna nomi dil konsonanti. La motivo: obtenar plu klara e distingebla nomi di ta konsonanti, qui esas konfundebla en l' audado. Il atingas ta skopo inventante nova nomi por ula parto di konsonanti.

Ma ta voyo di arbitrialeso semblas esar ne sequinda; prefere on tendencez a plu granda internacioneso.

Existas ya internacione uzata alfabeto fondita sur la Latina-Franca bazo.

Lu esas exkluzive uzata en la cienci e tekniko e divenis tre konocata en Rusia per la skoli.

La nomi dil konsonanti: *b, c, d, f, g, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, x, z*, esas nekontesteble tre internaciona.

Nur *h, j, w, y* e la du digrami *sh* e *ch* ne havas nomi, quin on povus aceptar sen plusa konsideri.

h esas konocata sub du nomi: *ha* e *hash*. Ma *hash* uzesas en la cienci ed esas konocata da Rusi: do lu semblas preferinda ad *ha*.

j nomesas F. *ji*, D. *jot* (yot); en R. la signo por ta sono nomesas *je*: semblas, ke pro l' uniformeso kun *b, c, d*, e c. on devus preferar *je*.

Por *w* on certe ne trovus plu bona nomo, kam la propozita da Dro Liesche *wu*.

y en la cienci e per to en Rusia esas konocata sub la F. nomo *igrek*. En Germania on nomizas lu *ypsilon*.

La noma *igrek* esas sat internaciona por adoptesar en Ido, malgre la longeso, ma lu esas adoptebla nur sub la formo: *yigrek*; se ta nomo ne esas aceptebla, on adoptez la plu kurta *ye*.

Por l' Idala digrami *sh* e *ch* on propozis la nomi *she, che*. Li esus aceptinda, se la nomo *sha* por *sh* ne esus plu naturala por la Rusi e forsan anke por la Germani, qui nomizas sua trigramo *sch*: *esceha*. Pluse evitesus la posibla konfundi di *sh* kun *j* unalatere e kun *ch* altralatere.

La litero por la sono *ch* nomesas en R. *che*, do ta nomo esas aceptebla anke por l' Idala digramo *ch*.

Ni havus do la sequanta nomi por la konsonanti e la du digrami:
be, ce, de, ge, je, pe, te, ve, che, ʒet[1];
ef, el, em, en, er, es;
ka, sha, hash;
ix, yigrek;
wu, qu (= *ku*).

La maxim granda parto di ta nomi esas preske tote internaciona; or, se li suficas por ta nacioni, li espereble suficos por la bezoni di Idisti. La timo pri posibla konfundi semblas esar nejusta: precipue espelante on povas distingar, ex.: *b* de *p* e *d* de *t*, nam on enuncas ordinare la nomi di *p* e *t* quale *ppe* e *tte*. E se ulu pro la nesuficanta atenco mispronuncas *t* od altra sono en Ido, lore esus maxim racionala: rekomendar a lu lernar pronuncar korekte Ido, e ne propozar chanjar arbitrie la internaciona nomi dil soni, nam la granda majoritato esas tote kontenta pri li.

A. Laan (Reval).

Pri la nomi di la konsonanti.

(VII, 91, 218). Forsan esus bona nomizar *ku* la litero *q* (quale en F.I. exemple)[2]. Ta modo posedus anke l' avantajo memorigar la neceseso di la vokalo *u* pos la konsonanto *q*. Ma kad pro lo on devus chanjar granda parto di l'alfabetal nomizado? La sistemo per qua on donus a singla konsonanto lua internaciona nomo esas certe tre atencinda; ma on ne obliviez, ke tale la tota nomizado esus plu desfacile merkebla por omni kam la nuna tante simpla. Konseque me ne prizas olta.

La fakto, ke ula konsonanti povas espelate konfundesar aude esas multe plu grava; ma on konocas la moyeno quan on uzas similakaze dum la telefonado per vivanta lingui, e qua esas uzebla en Ido; ex.: « Me ne komprenas kad *m* o *n*? — *M*, tri gambi; o kontree *n*, du gambi. — Ka *d* o *t*? — *D* (exemple :) delico; o kontree *t* (exemple:) teatro. — Ka *f* o *v*? — *F*, fundamento; o kontree *v*, vertijo », e c... Cetere kusturnale ta expliki esas superflua.

On objecionos, ke ca sistemo esas perdo di tempo e di energio por *kelki*; me respondos, ke la nomizado segun l' internacioneso proxime, do ne simetra, esus simila perdo por *omni*.

Dro A. Cotte.

Pri l'akumulo di konsonanti.

Nia lernolibri preskriptas, ke en la kompozado di vorti on evitez l' akumulo di konsonanti, interpozante vokalo (generale *o*)

1. *ʒed* mispronuncesus da Germani, Rusi ed Estoni kom *ʒet*.
2. La nomo dil digramo *qu* esus *kue* (kp. *she, che*).

inter la du elementi (radiki) juntenda. Exemple, on darfas dicar *skrib-tablo* o *skribo-tablo*; ma on ne povas dicar *manj-tablo*, on devas dicar *manjo-tablo*. Til nun on fidis a la gusto di singlu por dicernar la kazi en qui la vokalo esas necesa. Ma la gusto tre diferas de un naciono ad altra, ed anke la *kapableso* pronuncar akumuluri di konsonanti. Pro to on demandis ja plurfoye defino dil « akumulo di konsonanti ». Sen propozar regulo tro preciza o tro strikta, on povas dicar, ke generale *du* konsonanti sucedanta esas facile pronuncebla (ecepte, tamen, se li esas la sama konsonanto rispektive *vocoʒa* e *senvoca*, exemple *dt*, *gk*, *bp*....). Do l' akumulo di konsonanti eventas nur kande *tri* konsonanti inter sucedas (N B : *y* esas konsonanto, e ni ja alegis implicite ca regulo, kritikante *inkuyplumo*). Exemple, *manjtablo* kontenas 3 konsonanti *njt*, e pro to ol esas mala [1]. Ica regulo (pure empirikala) havas anke ecepti : existas kombinuri de 3 o mem 4 konsonanti, qui esas facile pronuncebla, li esas [2] : *kspl*, *kspr*, *kstr* (*explotar*, *expresar*, *extrema*) ; generale, la kombinuri qui kontenas *s* ye la duesma loko e liquida (*l*, *r*) ye la quaresma. Pro to anke Ido admisas vorti komencanta per *spl*, *str* (*splito*, *stranja*). Ma on ne povas admisar kombinuro de 4 konsonanti, qua kontenas du *s* (*ksts*, quale en Esp. *ekscii*), nek kombinuri de 5 o 6 konsonanti, qui aparas ofte en R. e mem en D. (*Marktplatʒ*, *Marktstrasse* ; *Weltsprache*, *Hilfssprache*).

Generale, on povas dicar, ke Ido admisas omna kombinuri di di konsonanti qui aparas en la lingui G. e L., e konseque en le Romanala : e co esas naturala, pro ke la vortaro esas majoritate Greko-Latina, e pro ke la cetera vorti devas konformesar fonetike a ta majoritato pro motivi di analogeso e harmonio. Cetere la G. e L. konsideresas kom tre eufonioza. On devis adoptar justa mezo inter la Nordala lingui, qui konocas preske nula limito pri l' akumulo di konsonanti (videz la R.), e la lingui di Extrem-Oriento, qui preske ne toleras mem junto di du konsonanti (on savas, ke la Chiniani tradukas *kristus* per *kilisitusi* !) Volapük anke, pro egardo a la Chiniani, kripligis omna radiki e havis kom regulo (implicita) alternar vokali e konsonanti, quo produktas impreso plata, monotona, puerala e ridinda (*potananam*, *vamamafel*). La justa mezo, itere, semblas bone reprezentata da la lingui G. e. L., qui esas la precipua fonti di nia vortaro, same kam dil Europana kulturo (on pensez nur a vorti quale *mikroskop*,

1. La Franci kustumas eskamotar la konsonanto *n*, nazaligante la antea vokalo : *vent*, *pont* kontenas reale nur 1 konsonanto ed 1 vokalo. Li povas ya pronuncar *ponctuel* ; ma li ne povas pronuncar korekte *punkto* ; o li eskamotas la *k*, o li eskamotas la *n* per nazaligo.

2. Kompreneble, *x* e *c* devas kontesar kom du literi (*ks*, *ts*).

telegraf, *lokomotiv*, *elektroteknik*, por konciar, ke ni ne povas havar altra vortaro, e konseque altra fonetikala modelo [1].

Ica, ca e sa.

Me aprobas komplete la artiklo da Sº A. Dudouy pri *Ica*, *ca* e *sa* en Nº 76 di *Progreso*. Multa Angle-parolanti pronuncas *ca* quale *sa*, pro ke li ne povas pronuncar la kombinuro *ts* en la komenco di vorti.

B. Mackensen.

Ta, ita, ca, ica.

En la remarko VII, 150, trovesas ulo qua meritas partikulara atenco. On remarkigas sub 1. ke la sola pronomo admisata kom antecedento dil pronomo relativa esas *ta*, e sub 2 on rekomendas uzar prefere la formo *ita* en kazo di *qua* explikanta.

Semblas a me ke adoptar ca uzo ne nure okazione o prefere, ma tote fixigite, oportune plufortigus la distingo, per komo, inter *qua* determinanta e *qua* explikanta.

Do, aprobante ca remarko, me propozas ke la formo *ta* tote restriktesez a la funciono di antecedento dil pronomo relativa, konseque ke kom demonstrativon indikanta fora objekto on uzez sole la formo *ita*.

Tale ni dicos, pri l' exempli VII, 149: 1. Me preferas ta qua laboras, kam ta qua esas ociema. — 2. Me preferas ica, qua laboras, kam ita, qua esas ociema.

Pluse me propozas aplikar anke samforma splito [2] di *ca* e *ica*, tale ke *ica* signifikez, quale ja la remarko citita dicas, la proximeso emfazita, kontre ke la pronomon *ca* ni uzez kande ne existas opozita desproximeso. Altravorte la formon *ca* ni uzez en kazi ube nur un objekto demonstresas. Exemple: Me amas ca dicipulo, qua laboras. — Ca procedo korespondos a la franca uzo, ube on dicas simple: *cet élève*, kande on vizas nure una, kontre ke: *cet élève-ci* e *cet élève-là*, kande on distingas du qui esas en diferanta disti.

Paul de Janko.

1. Remarko sugestita da Dro O. Liesche: Tale on komprenas, ke la Germanala radiki quin Ido fakte kontenas, harmonias tre bone kun la ceteri (ex.: *hundo*, *trauro*, *vorto*, *verko*, *blinda*, *varma*, *dankar*, *vartar*, mem *vintro*, *hungro* e *dursto*) ma altra D. radiki tote ne konvenas fonetike, ultre la motivo di min granda internacioneso (*shmiri*, *shranko*, *shviti*, *shpruci*, *shtrumpo*, e c., Esperantaji). — La konsidero dil eufonio devas certe subordinesar al internacioneso, ma ol devas anke egardesar, ne nur pro estetikala motivo (quankam ne esas tote indiferenta, por la difuzado di la Ll., ke ol sonas bele o male), ma por prezervar lua uneso e stabileso: nam linguo desfacile pronuncebla da kelka populi fatale koruptesus da li.

2. Probable: divido, distingo [Red.].

Tri, tres, dre.

Ula samideano skribis a me: « Vice *tres* o *tris*, quin on propozas (VII, 214-217) por remplasar *tri*, me preferus *dre* (D. *drei*, Ned. *drie*, E. *three*, I. *tre*, e c.). *Dre* esas plu kurta, plu lejera kam *tres* o *tris*. Kamparez *tresacent*, **dreacent**; tresesma, **dreesma**; *un, du, tres, quar...* **un, du, dre, quar...**; *esas tres personi dea*, **esas dre personi dea**; *en un yaro bisextila esas tresacent e sisadek e sis dii,...* **esas dreacent e sisadek e sis dii**! *sis e tres esas non*, **sis e dre esas non.** *Dre* finas per vokalo e ne per la sisanta *s*, qua abundas en Ido. Me kontis kom stenografero la frequeso dil fonetikal literi en diversa lingui: en F. e D. la maxim frequa inter la konsonanti esas *r*, en Ned. *t*, en Ido *s*. Konseque oportas evitar ica sono. Anke oportas diminutar la Romanal karaktero di la LI. Yen oportuna okaziono ».

Me volunte transmisas ta propozo, quan me judikas kom egardinda en l' eventuala selekto. Me adjuntas, ke *dre* konvenas tam bone en la nuna sistemo *dreacent* kam en l'antea *drecent*; do ol genitos nula desfacilajo, irge quan de la du sistemi on konservos fine pos experimento.

A. Dudouy.

Tris, six.

(VII, 217). Vice *tres* por la nuna *tri* on adoptez *tris* por konservar la karakteriziva *i* sono.

Por distingar *tris* de *sis* oportas chanjar *sis* a *six*. *Six* esas E.F. ortografio e la *x*-sono aparas en D. E. La obstaklo, qua olim impedis adoptar *six*, nun ya desaparis. Pluse *six* semblas esar preferinda anke del eufonial vidpunto, nam existas granda nombro di vorti, qui finas per *-sis* o *-cis*.

A. Laan (Reval).

Sufixo *-is*.

Me propozas, formacar derivuri de nomi, qui indikas ago, ex· *farad-(ay)-isar*, per la sufixo *-isar*, ne per *-iϛar* ja okupita. On evitus per to, donar a *-iϛar* duesma senco. Pluse, faradizar havas necese altra signifiko kam faradisar, pro ke « farad » esas elektrala unajo internaciona.

Fine, me remarkas, ke anke en D. on skribas derivuri quale *pasteurisieren*, *chaptalisieren*, *röntgenisieren* e c. per *s*.

Kad ne esus rekomendinda anke skribar *orientisar* vice *orientiϛar*?

Dr° Riedel.

Remarko. — On devas atencar: 1e ke en la naturala lingui la sufixo qua skribesas *-is* pronuncesas *-iϛ*, do esas reale identa a nia sufixo *-iϛ*, quo genitus hezito ed embaraseso; 2e ke ofte ni chanjis la finali di ula radiki ad *-is* por evitar falsa semblo di la sufixo *-iϛ*: ica presorgo divenus vana per l'adopto di *-is*; 3e ke on ne donas duesma senco a la sufixo *-iϛ*, adoptante kelka (ne multa!)

verbi finanta per *-izar*, cetere tre internaciona e bone dicernebla, pro ke li kontenas propra nomi. Kad *farad-izar* povas esar vere bisenca? Kad on ne dicos prefere : charjar per 1, 2, 3,... *n* farad? — Vice *orientizar*, altru propozis (plu bone) *orientacar*.

Akuzativo kun netransitiva verbi.

(VII, 102 : *Gramatikala enigmato*). A la remarko pg 103 me deziras adjuntar, ke semblas a me tote indiferenta kad on nomizas kom akuzativo o kom formo di atributo la formo F. *que*, qua korespondas en Ido la formo : *quon*. L'utileso di omna du resas la sama. Pluse me remarkigas, ke la sama rezoni kam pri *divenar*, valoras anke por la verbo *esar*, konseque ke on devos anke uzar ta formo kun ica, malgre ke to semblos a multi kom mem plu stranja kam l'akuzativo kun divenar. Fakte se me devas dicar : *Quon divenas aquo per varmigo?*, me devos anke dicar : *Quon esos pos varmigo la nuna aquo?* Respondo : *Ol esos vaporo*. La sama formo uzesas anke en F. : *Que sera l'eau après avoir été chauffée?* e qua shokesas da la vorto « akuzativo » povas parolar anke en Ido pri formo di atributo, nam ne la nomizo importas ma l'expreso klara e preciza. Esas anke remarkinda, ke en ca kazo on ne povos remplasar ca formo per la prepoziciono *ad*.

PAUL DE JANKO.

Aparta.

(VII. 154.) Me deziras atencigar, ke segun la expliki publikigita pg 154 on ne povas aprobar ula uzo di ca vorto, quan on renkontras plurfoye. Segun ca defino « aparta » signifikas ulo separita, do ne komprenenda en la cetera asertajo, ma ol nule devas signifikar emfazo. Do so me dicas exemple : *Aparte E. omna indogermana lingui havas genri*, co povas nur signifikar, ke E. devas separesar de la cetera lingui pri qui me asertas ulo. Konseque lo signifikas, ke E ne havas genro. Komprenende se nia linguo satisfacas l'unasenceso, la vorto « aparte » konservos ca senco anke se on pozas ol ye la fino di la frazo : « Omna indogermana lingui havas genri, aparte E. ». Tamen en ca fasono on ofte ne juste uzas ta vorto en tote altra senco, por expresar ideo vicina a « precipue », ideo quan on expresas en D. per : namentlich, besonders, en F. per particulièrement. Co esas cirkume la kontreajo di l'unesma ideo. Videz l'exemplo (VI. pg 601) : « En la maxim multa lingui, E.F. aparte, *literaturo* havas la senco quan ni atribuas ad ol en Ido ». Hike l'autoro evidente ne volis dicar, ke on devas caregarde klasigar E. e F. separite de la cetera lingui, en qua kazo en E. e F. literature ne havus la vizata senco, ma tote kontree ke E. e E. havas precize, tre certe, precipue, ta qualeso. Hike la vortopa traduko di D. *besonders*, F. *particulièrement* esus aplikebla, nam vere on povas

dicar ke generale multa lingui, ed inter ca multa lingui partikulare E. e F, havas ta qualeso. Me ne exploras nune kad la mencionita D. e F. vorti sempre povas tradukesar per « partikulare », ma se co ne esas fakto, ni bezonos specala vorto por la koncernata koncepti, nam « aparte » certe ne expresas li nemiskompreneble: ol expresas mem lia kontreajo.

PAUL DE JANKO.

Remarko. — Certe *aparte* ne povas havar la senco unesme aludita, nome ta di *ecepte* o *exter*: nam *aparte* esas adverbo, ne prepoziciono. Same ol ne povas havar la senco dil adverbo *partikulare*, quale ni dicis. Omno to rezultas de la principo di unasenceso.

For.

(VII, 45). Me komprenas la relativeso di la nociono di *for* nur koncerne la grandeso di la disto qua advokas l' ideo di foreso: en Liliput, Versailles esas relative fora de Paris! Ma por Liliputano, tale kam por ni, *irar fore* ne esas *departar*, *eskartar su de*, *forirar* (Idala nuna senco), same *flugar fore* ne esas *departar*, *eskartar su de ula loko*, *flugante* (Ido *forflugar*).

On voluntez remarkar ke, segun la nuna kustumo, heredita sen modifiko de Esp., kande *for* esas prefixigita, ol indikas sempre *eskarto*, *departo*, *chanjo di loko*: *forirar*, *fortranar*, *forflugar*, *forfugar*, e c., expresas F. *s'en aller*, *entrainer*, *s'envoler*, *s'enfuir*, e c.; ma, kande *for* sequas la verbo, ol signifikas foreso: *irar fore*, *tranar fore*, e c., egalesas F. *aller loin*, *trainer loin*, e c. Do, en la nuna stando, la loko okupata da *for* determinas lua senco; tamen me ne kredas, ke la relativeso povus dependar de ta cirkonstanco.

Por ulu qua komencas studiar Ido e ja lernis ke *fore* signifikas D. *weit*, E. *far*, F. *loin*, la frazo: « *cadie l' aviacero ne forflugos pro la sturmo, ma morge lu flugos fore, se la vetero ridivenabos bela* » konstitucas vera logogrifo, quan lu povos dechifrar erste pos konoceskir la konvenciono, absolute arbitriala, qua chanjas la senco di *for* segun lua lokizeso. Tale kam D. distingas *fort-* (*weg-*) *springen* de *weit springen*, E. *away* de *far* e F. (simile I., S.) *s'envoler* de *voler loin*, same oportas, ke Ido ne havez unika radiko por la du kazi.

Ma ni havas precize la bona prepoziciono *de*, a qua la rolo di *for* en *forirar*, e c., konvenas tre bone; nam *de* indikas ya la departo-punto: *deirar*, *detranar*, *deflugar*, esas formacuri a qui nulo kontre-regula povas esar reprochata. Lia uzo esas do konciliebla kun la stabileso ed esas esperebla ke, pos la klozo di ca, li suplantos oficiale la kompozaji per *for*, qui pekas kontre la logiko e kontre la monosenceso.

M. G.

Remarko. — Ni devas memorigar la sequanta decidi dil Akademio pri ca temo :

« 823. On repulsas la prefixo *veg-* propozita vice *for* (IV, 411). » On remarkigis, ke *de-* suficas kom prefixo (V, 723).

« 1110. On repulsas la supreso di *for* » (VI, 213).

Pri la sufixo *-ul*.

De diversa remarki recevita e de tote fundamentala exameno dil questiono rezultas, ke la sufixo *-ul* indikante nur la sexuo maskula, ma ne la konservo o perdo (per kastreso) dil povo genitar, la enti maskula kastrita ne darfas nomesar *ex... uli*. Ni do pregas l' amiki konsiderar kom erora, e konseque nihila, l' artiklo aparinta en la *Langue Auxiliaire* (XVII, 20) e recensita en *Progreso* (VII, 175) pri ta punto. Nur la participo *kastrita* expresas juste la ideo, o, kande lu existas (ex.: *kapono*), la vorto specala nomanta kastrito.

L. de Beaufront.

Mumpso.

(VI, 603 ; VII, 206). Me atencigas, ke D. *Feifeln* esas arkaika e preske neplus uzata. On uzas prefere *Mumps*, tale ke *mumpso* [de] esus plu internaciona kam *oreliono* [fis]. Se la formo propozata semblas fonetikale tro desfacila al Romanali, on adoptez simple *mumso*.

K. A. Janotta.

Preludo.

(VII, 157) Ca vorto esas anke en R. *prelyudiya* e la verbo *prelyudirovaty*. Kad esas utila chanjar **preludo** a *preludio*, ton ni povas vidar ek komparo dil sis-lingua traduki :

E. *prelude*, *to prelude*.
F. *prélude*, *préluder*.
I. *preludio*, *preludere*.
R. *prelyudiya*, *prelud-irovaty*.
S. Port. *preludio*, *preludiar*.

Me remarkigas, ke la radiko *prelud-* sustenesas la du foyi da E. F (125 m. + 50 m.), *preludi-* sustenesas la du foyi da Port. S. (22 m. + 45 m.) ; I (38 m.) e R (100 m.) sustenas un foyo *prelud*, altra foyo *preludi*, do I R esas kontenda kom dividata per du (19 m. e 50 m.). Lore la radiko *prelud* sustenesas da 125 + 50 + 50 + 19 milion = 244 milion, e la radiko *preludi* nur da 45 + 22 + 50 + 19 milion = 196 milion. Esas evidenta, ke maxim internaciona esas **preludo**.

N. Yushmanov.

Propra di.

Ni omna savas, ke la maxim granda deskonkordo regnas en nia lingui pri l' uzo dil prepozicioni por la (nedireta) komple-

menti dil verbi, dil nomi, dil adjektivi, e c. Pro to nia guidanto pri la punto devas esar, ne la vorto uzata da ta lingui kom prepoziciono, ma nur la logiko segun l' ideo expresenda.

Or, en Ido (quale en altra lingui) la posedo indikesas per *di*. Exemple : *ta libro esas di Petro,* quo evidente equivalas : *ta libro esas proprajo* di *Petro*. Cetere, mem en la Franca, qua tre ofte indikas la posedo per *à*, on uzas *de* por ta nociono : C'est le propre des grandes âmes de pratiquer le pardon (*esas proprajo dil granda anmi praktikar la pardono*). Ma, uzinte *de* (di) en ica frazo, la Franca uzos *a* en la sequanta tote samidea : « Il est propre *aux* grandes âmes, e c. ».

Ni sorgos ne imitar lu, ma ni dicos : *esas propra dil granda anmi praktikar la pardono*. Ni do, quale en l' Italiana ed altra lingui, sempre uzos la prepoziciono *di* pos l' adjektivo *propra*. Ni do dicos : « la raciono esas propra *di* la homo » tote same kam ni dicus : « la raciono esas la proprajo *di* la homo », pro ke tre logike Ido indikas la posedo per *di*. Or, hike, tre certe me parolas pri posedo o posedajo.

L. de Beaufront.

Reporto.

(VI. 693 ; VII, 101). La rektifiko VII. pg 101 esas nejusta, same la expliki publikigita VI. 603, qui kontenas kelka neexakteso. *Reporto* ne esas la difero inter la preco di kompro e vendo, ma se on transportas l'operaco de un liquidaco a la sequanta (generale de 15 dii, ne til la fino dil sequanta monato), unesme ulu pagas la difero inter du preci, ne la preci di kompro e di vendo, nam ca du preci esas evidente la sama, pro ke l'unu vendis e l'altru kompris samtempe ye termino, ma la difero di la kursi lor la vendo-e-kompro e lor la termino. Ca diferon pagas od la komprinto od la vendinto, segun ke la kurso falis od acensis, ma ca pago ankore ne esas la reporto; ultre ca pago la komprinto mustas pagar ula sumo qua ne dependas de la falo od acenso di la kursi, ma de la tota preco ; ca sumo nomizesas *reporto*, en tante ke la *komprinto* mustas pagar ol, e co esas la regulo generala. Existas kelkafoye, pasable rare, tempo-periodi kande (pri determinita valor-paperi), ne la komprinto ma la *vendinto* mustas pagar por la transporto di l'operaco, e lore on nomizas ca pagenda sumo *diporto*, F. *déport*, qua anke esas nedependanta de la difero di kursi. On vidas do, ke *diporto* esas la kontreajo di *reporto*, e ke omna du vorti esas necesa.

Paul de Janko.

Juras-ala.

Sº P. Vincent propozas l' adjektivo *jurasala* e konseque la radiko *juras* por la tereno nomata F. *jurassique*. Ica radiko esas necesa, nam ta tereno trovesas en mult altra regioni kam la Juramontaro, ed on bezonas distingar, exemple, la animali o planti

Jurana (di Jura) e la animali o planti *juras-ala* (dil tereno od epoko *jurasala*). La tereno ipsa povus nomizesar *Juraso*, analoge a *liaso*, *triaso*, ec.

Siluriana.

Sº P. VINCENT remarkigas da ni, ke la nomo dil tereno *siluriana* ne derivas de la nomo di animalo *siluro*, o konseque devas havar la formo internaciona *siluriana*, ne la formo derivita *silur-ala*.

Vinkulo.

D. *Vinkulierung*, S. *vinculación*. *Vinkulo* che valori (valor-paperi) esas noto per qua ta valori exkluzesas de cirkulado e atribuesas a determinita persono. Li enskribesas kun lua nomo, pro ke lu esas unika legitima kreditero. Per *vinkulo* obligesas asekurerio, ke ol informez kreditero, se lua debero ne pagos kontributo (premio) po asekuro di edifico hipotekizita.

F. VEJMELKA.

Remarko. — Ico semblas esar la difero quan on expresas en F. per *titre nominatif* e *titre au porteur*. Por diskutar utile tala propozi, on bezonas : 1e konocar la traduko di la vorti en la precipua lingui ; 2e studiar sisteme e komplete la fako a qua li apartenas. Ico esas nia konstanta metodo, quan l' experienco sempre plu konfirmas.

Mexikia, Mexiko.

Kad esas permisata questionar pro quo la Akademio adoptis la vorto *Mexikia* (decido 1354) vice *Mexiko*, qua esas tote internaciona, dum ke nula linguo uzas *Mexikia*? Ni havas *Chili*, *Peru*, *Portugal*, *Siam*, *Tibet*, *Tirol*, e c., qui ne finas per la kustumala « ia », do ni povus anke havar *Mexiko*. La motivo ke « o » esas la finalo di la populi (anke en « ano ») ne semblas suficanta por deformar nomo di lando.

C. T. STRAUSS.

Respondo. — On adoptis *Mexikia* : 1e pro l' analogeso kun la maxim multa nomi di landi, qui finas per *-ia* [1] ; 2e por povar distingar lando *Mexikia* de urbo *Mexiko*, e konseque la *Mexikiani* de la *Mexikani*, distingo evidente tre utila e mem necesa (komp. *Luxemburgia* e *Luxemburg*).

Pluralo di vorti stranjera ad Ido.

(VII, 102). Esas eroro ke la nomi di mezur-unaji e di moneti sempre akompanesas da nombro. Exemplo : « Ni povas pagar vua cheko ; kad vu deziras franki o mark-i ? »

PAUL DE JANKO.

1. Okazione, on astonesis, ke ni aplikis ica finalo mem a *Japonia*. Ma co esas precize la formo Rusa di ca nomo, e pro ke ol esas konforma a l' analogeso, ol esas preferinda. L' analogeso esas kelkafoye preferinda al internacioneso, aparte en ica kazo, pro ke ol esas kondiciono di la « maxima facileso », suprega principo e skopo di la LI.

Elipsi.

La elipso: « *for me tala intenco* » ne esas klara. Quankam Germano, me bezonis jenive longa tempo, por divinar la justa senco: « *fern ist mir eine solche Absicht* ». La kauzo semblas esar, ke « *for me* » ne esas felica traduko di « *fern ist mir* ». Pro ke la senco esas : « tala intenco esas fora a me », me dicus per inversigo ed elipso : « fora a me tala intenco ! » Simile me dicus : « fora a me postular reguli ! »

La citita elipsi memorigas altra nacionala elipsi quale ex. :

Danko a Deo : D. *Gott sei Dank*, E. *Thanks to the Lord*, F. *Grâce à Dieu.*

Graco di Deo a me : D. *Gott sei mir gnädig*, E. *Have mercy upon me, o Lord.*

(*graco di Deo a tu*, D. *Gnade Dir Gott* !)

Pro Deo, pro amo a Deo : D. *Um Gotteswillen*, E. *For the Lord's sake*, F. *Pour l'amour de Dieu.*

Pro me esez D. *Meinetwegen*, E. *For my part*, F. *Pour ma part.*

Dr Riedel.

Remarki. — L'elipso ne esas en *for me*, qua esas tote korekta, ma en l'omiso di *esas*; altre on devus dicar : *fora de me, fore de me.* — *Danko a Deo* esas certe korekta; ma Sº de Beaufront indikis plu justa traduko : *Deo dankesez* ! — *Gott sei mir gnädig* devas tradukesar simile per : *Deo favorez* o *helpez* o *kompatez me. Pro me* ne signifikas F. *pour ma part*, ma : *à cause de moi.* La justa traduko esus : *mea-parte, mea-latere*, o simple : *pri me, relate me.*

Repliko. — La desfacilajo ne konsistas en l' elipso, ma en la signifiko di *for*, qua kom prepoziciono signifikas D. *fern, weit*, kom sufixo : D. *weg.*

Me ne komprenas pro quo la expresuri « Deo dankesez e c. » esas plu justa kam « Danko a Deo, e c. », se ica expresuri esas anke korekta. Semblas a me, ke la desfacilajo pronuncar laute ed audar bone *...ez*, devus preferigar « Danko a Deo e c. », qui kom klami esas plu impresiva e qui anke korespondas a plu internaciona kustumo.

R.

Kelko pri la grafik-arto.

Pro ke la Akademio per lua decido 1309 formacis la derivado *plastika, plastiko, plastik-arto,* me supozas, ke on same procedos pri la radiko *grafik*, qua vorto signifikas til nun segun la Germana-Ido vortolibri « koncernanta la grafik-arto ». En la recenso pri *Grafistikal-a Buletino* en *Progreso* (nº 76), la senco di la vorto *grafika* definesas : figuro lineala reprezentanta irga fenomeno (fizikala, meteorologiala od ekonomiala; ex. la kurso di la Borso).

Segun la koncepto dominacanta en Germania ta defino konvenas precize a la vorto *diagramo*. Do la vorto *grafika* esus disponebla por senco kontrea a *plastika*, segun mea deziro expresita en la *Graf. Bul.*, ed anke segun la koncepto Germana. La domeno grafik-artala embracus do la desegnado, piktado, skribado, imprimado, fotografado, e c., mem la stampado, se on produktas per co figuro qua reprezentas ne la naturala saliaji e depresaji di la modelo, ma nur lua formo perspektiva. Bona exemplo por la limito inter *plastika* e *grafika* esas la reprezento di montari sur mapi. Ex. stereoramo (topografiala reliefmapo) evidente esas plastika.

Me deziris en la *Graf. Bul.* la admiso di la dezinenco *-grafiko* vice *-grafio* por domeni grafik-artala por expresar ensemble la produktado dil imprimebla plako e la imprimo di ol.

Kom la una motivo me alegis la du signifiki di la vorto D. *Heliographie* qua esas deskriptado di la suno, ma anke produktado di imprimebla plaki por fotografado. Ma me cedas en ca kazo, nam me povis remarkar, ke on sat bone distingis la du signifiki di *-grafio* per establiso di diversa derivo-principo : on havas ex. la radiko *etnografio*, de qua on povas derivar *etnografiala*, *etnografiuro*, ed apud qua on povas havar la radiko *etnografo*. Kontree on havas ex. la radiko *litografar*, de qua on povas derivar *litografala*, *litografisto*, *litografuro*[1].

La altra recenta motivo esas, ke la Germani dicernas la produktado dil imprimebla plaki de la imprimado di oli. Ex. D. *Lithograph* (litografisto, qua produktas la plako) esas nule D. *Steindrucker* (imprimisto, qua imprimas ta plako). Or on dicas litograuro por la papera imprimuro, ma D. *lithographische Platte*, *Stein* por la plako imprimenda.

Mea deziro admisar la dezinenco *-grafiko* neplus esas satisfacebla pro la senco di *grafiko*; la propozo en la recenso pri la *Graf. Bul.* prenar *-arto* por expresar la domeno esas poke praktikala. Semblas a me esar lo maxim bona dicar ex. litografar por la domeno, ma admisar la dezinenci *-tipar* e *-primar*. Yen konciza deskripto por pruvar la justeso di co.

Existas tri principi di la produktado di grafiki. Li esas : 1° *xilografado* (reliefa imprim-maniero), 2e *kalkografado* (kava imprim-maniero), 3e *litografado* (plana imprim-maniero).

1. Me remarkigas, ke la Akademio adoptis *heliograbar* por la ideo : produktar imprimuro di qua la plako obtenesis per kunhelpo fotografala. Dicar *-grabar* semblas a me esar ne exakta, nam ta arto nule implikas grabar, qua signifikas : exkavar ula loki ek la plako per specala stili. Ma on korodas o « galvanizas » la plako. Adminime on devus dicar : *heliografar*, forsan (plu precize) *heliotipar*. Ico motivizesas per ca artiklo pluse infre.

Xilografar esas etimologiale : grabar en ligna plako. (La vorto *xilo* signifikas *ligno* en G.) La xilografero transportas la desegnuro sur preparita ligna plako ed exkavas per specala stili e kulteli la *senkolora* loki tale ke la desegnita punti e streki restas sur la ligno kom reliefo. De la xilografuro on povas imprimar restriktita quanto de imprimuri per ordinara presilo. La *farbiẓita* cilindri dil imprim-presilo *farbiẓas* nur la alta loki[1].

Kalkografar esas etimologiale : grabar en kupra plako. La nomo venas de la G. ube Chalkographie signifikas D. *Kupferstich*, E. *copper engraving*, F. *gravure en taille-douce*. La kalkografero transportas la desegnuro sur preparita kupra plako ed exkavas per specala stili la figuro ipsa (ne la senkolora loki) diverse profunde segun quante il intencas nuancizar la rispektiva loko sur la posa imprimuro. Ica kalkografuro imprimesas per specala mashino. La exkavuri di la plako plenigesas per *farbo*, kontre ke la plana loki netigesas ante omna imprim-stroko. Nur la exkavuri di la plako furnisas la imprimuro.

Litografar esas etimologiale : desegnar per grasoza *farbo* sur petro. (G. *lito* signifikas *petro*). Ica petro absorbas avide vel aquo vel graso. Por imprimar la litografita plako on bezonas anke tote specala mashino qua havas cilindri por *farbiẓar* e plusa cilindri por humidigar. Ante omna imprim-stroko la humidigo-cilindri indutas la plako per aquo. La desegnuro grasoza repulsas la aquo. dum ke la ne-*farbiẓita* loki retenas ol. Seque la *farbiẓo*-cilindri indutas la plako per grasoza *farbo* olqua repulsesas da la nede-segnita loki. Seque eventas imprimo. Do ca imprim-maniero repozas sur la enemikeso di graso ed aquo. La petro esas tote plana.

Quankam la petro esas la ideala plako por la litografado, on serchis e trovis surogato en la zinko ed aluminio. Til ula grado ca materiali absorbas graso se oli preparesas. On uzas la nomo litografar anke en ta kazi. Advere on distingas ta aparta manieri ofte per la vorti D. *Zinkographie* ed D. *Algraphie* (*Aluminiumgraphie*), ma ica vorti en ta senco esas konfundebla kun la nociono : reliefa imprimado sur zinka od aluminia plako.

Same on povas kalkografar ne nur sur kupra, ma anke sur stala plako. La maniero esas tote la sama, ma on uzas por ol la G. nomo Siderographie = D. *Stahlstich*, E. *steel engraving*, F. *gravure sur acier*. On povus kalkografar mem sur altra metali, ma li esis sive tro mola por la imprimado, sive tro harda por la grabado. Pro to on kalkografas sur stalo ankore nur tre rare.

On ne nur grabas la kalkografuri, ma anke (e prezente prefere) korodas la plaki. Advere, la imprimmaniero restas tote la sama. On korodas mem la zinka plaki litografala, ma ne profunde e nur

1. Ni opinionas, ke on uzas hike ne juste *farbo* vice (*imprim-*)*inko* [Red.]

por intensigar la absorbiveso di la senkolora loki por aquo. Same existas en la litografado ula grabo-maniero, ma ol esas identa nek kun xilografado nek kun kalkografado.

Pro omna ca motivi me propozas admisar la quaza prefixi *xilo-*, *kalko-* e *lito-* por expresar la tri principi di reliefa, kava e plana imprimado, sen egardar la G. etimologio, t. e. sen egardar la substanco di la plako. Konseque ex. D. *Heliogravure* povas esar sive xilografuro sive kalkografuro sive litografuro. Nam ol esas imprimebla nur sur la rispektiva specala mashini.

Per la vorto *litografuro* on vizas sive la plako sive la imprimuro. Ja ta exemplo suficas segun me por demandar la dezinenco *-tipar* (ex. *lito-tipar*) por expresar la produktado di la plako; e *primar*[2] (ex. lito-primar) por expresar la multopligado di ol. De co konsequus la derivuri: lito-tipisto, lito-tipuro, lito-primisto, lito-primuro. Dicar litografal imprimisto, imprimilo (D. *Steindruckpresse*, E. *litho press*, *stone printing press*, F. *presse pour lithographie*) esus ne-praktikala per la tekniko, pro ke tro longa. Koncernante la dezirata dezinenco *-tipar*, me referas a *stereotipar*, D. *Autotypie* (E. *halfton etching*, F. *autotypie*), D. *Melotypie* (produktado di komposturo o plaki di muzik-noti), qui nule implikas la imprimo.

On povus pluse subdividar la nociono *lito-tipar* per *lito-desegnar* (kande on desegnas nemediate sur la petro), *lito-grabar*, *lito-korodar*, e c.

Koncernante la substanco di la plako, on povus dicar *stono-grafar*, *zinko-grafar*, *kupro-grafar*, *stalo-grafar*, *ligno-grafar*, *plumbo-grafar*, *aluminio-grafar*, mem *gelatino-grafar* (en la heliotipado) ed komprenende pluse: *kupro-grabar*, *stalo-korodar*, e c.

Aparta e maxim konocata speco di reliefa imprimado esas *tipografar*. On ne produktas plako, ma konstruktas imprimebla « formo » ek tipi. Li esas bloketi metala, vitra, ligna, kauchuka, e c., qui portas la imaji di literi, cifri, ornamenti, vinyeti, streki, punti, e c. A ca punto esas remarkigenda, ke la vorto D. *Stenotypie* havas du signifiki: 1e produktado di stenografala imprimuro; 2e tiposkribar per mashino.

Cetere, la nocioni *tipo* en teknikala senco (tipografado) e *tipo* en nia lexiki semblas a me esar tre diferanta. On havas la literi en du formi (ex. B e *B*). La du formi esas *tipi* en tipografala senco, ma B esas la D. *Typus* de *B*, se on konceptas la etimologiala signifiko. Do D. *Typus* esas ulo altra kam D. *Type*, ed on devus distingar le du per *tipuso* e *tipo*. Plusa exemplo: existas ex. la formi s e *s*, od a e *a*. Anke hike s e a esas la D. *Typus* de

2. Vice *-imprimar* por evitar trublanta signifiki, ex. lito-imprimar, kalko-imprimar.

s e *a*. Ica baroka formi servas en la tipografado por plu-vivacigar la aspekto di la komposturo od anke por esar moyeno a la kompostisto por plu-kurtigar o plu-longigar la vorti, e por tale obtenar bela proporciono di la linei.

R. GIESE.

Remarki. — Se *diagramo* esas internaciona en la senco (tilnuna) di *grafiko*, ol esos adoptenda, e la radiko *grafik* divenos libera por la senco supere definita, qua semblas tre importanta, precipue kontraste a *plastik*. Ol esos utila anke kontraste a *fonetiko*. Exemple en la diskuti pri la LI. on opozas tre ofte F. *grafisme* e *phonétisme*, t. e. la *skribala* e la *vocala* (audala) formo di vorto. On povus uzar en ica senco *grafiko* e *fonetiko*.

Pri la grandesala gradi.

En Nº 76, p. 238, Sº COUTURAT juste kritikas la principo adoptata da nia samideani en la *Grafistala Buletino* por la selekto di la termini necesa por traktar la diversa gradi di imprimala tipi. On devas ne expresar grandesala gradi per nomi, pro ke ici, mem maxim internaciona, nur esas arbitriala. Ka ni anke havez nomi por la gradi en chapeli e boti? Evidente no! Do ni konsiderez la problemo pri la gradi en imprimala tipi.

La mestiero dividesas generale inter la uzanti di du diversa sistemi: la Angla-Amerikana e la Didot. La unesma regnas en Amerika (tote en la nordo, e grandaparte sude), en la kolonii di Usa, en Britania e lua kolonii. La duesma regnas en omna landi en Europa (exter Britania), e lia kolonii. Do la du sistemi havas tre granda feldo, ed esas desfacila decidar, qua ek li esas maxim internaciona.

La du sistemi ne esas uzebla kune, pro ke la Didot-punto, la bazo dil sistemo, esas 0,001 mm. plu granda kam la Angla-Amerikana punto. Vere la difero ne esas multa, ma la mezuri devas esar extreme justa en la imprim-arto. Altra desfacilajo esas, ke la tipi segun la Didot-sistemo esas plu alta kam la altri, do li diferas relate du importanta dimensioni.

Cetere la sistemi esas simila, ma la du havas kom unajo *punto*, qua esas la dekduimo de la unajo por longa mezuri: Didot, *Didot*; Angla-Amerikana, *Pica* od *em*.

En ica simileso ni havas la bazo por vere internaciona aranjuro til ke, se ultempe, la imprimerii adoptos un normo. La sistemi esas tote simila, e la difero en la normi nur mikra: cirkume 0,013 mm. inter *Didot* e *Pica*. Tale ni povas uzar la korpo-numeri tre facile por la du, indikante nur, kande esas necesa, ke la sistemo esas Didot o la altra. Ca lasta ne esus ofte necesa, nam se on kompostus pagino segun la du sistemi ed uzus la sama mezuri, la proporcioni di la du esus tote sama, ma la Angla-Americana pagino esus kelke plu mikra.

La anciena nomi por la diversa gradi anke en Britania ed Amerika esas arkaika e lia uzo diminutas omnadie ; en Britania ca chanjo eventis ya dum la lasta dekekin yari, e la punto-sistemo nun penetris aden omna imprimerii.

Ni ne charjez do nia linguo per « mortinta » termini, o se li esas absolute necesa, adoptez li nur por reprezentar la anciena korpi ! SYDNEY J. HOLMES.

Pri l' abreviuri.

Me sustenas la propozo da Sº A. DUDOUY, uzar l' apostrofo kom specala signo dil abreviuri. Ma me deziras memorigar, ke vivanta lingui havas e fixa e nefixa abreviuri. Por le fixa ni bezonas kompleta tabelo, por le nefixa ni bezonas kurta regulo, ma ne tabelo. En l' unesma klaso me pozas exemple *S'o, e c'* e metrala nomi, en la duesma fakala abreviuri e tala. Kom regulo dil abreviuri me propozas la sequanta : *Abreviez nemediate avan la duesma vokalo ;* exemple : adreso = *adr'*, septembro = *sept'*, merkurdio = *merk'*, sundio = *sund'*, profesoro = *prof'*.

En *Progreso* Nº 71, pag' 542, L. C. skribis : « Nur por *miria-* (rare necesa) on uzus M, por distingar ol de m (*mili-*) ». Konseque on devos skribar Miriametro = **Mm** ne **mm**, qua indikas milimetro. Bone. Ma en tipotelegrafado on ne uzas mayuskuli nur minuskuli, konseque on ne povas tipotelegrafar *Mm* nur *mm*, t. e. *miriametro* = *milimetro*. Forsan on povas skribar **mrm** por *miriametro*.

K.-L. LARSÉN.

Pri la kronometrago.

Pro ke on recente objecionis a nia sistemo de nombronomi la bezoni di la kronometrago, qua postulus nomi monosilaba, Sº prof. L. VON PFAUNDLER skribis a ni la sequanto, qua certe interesos nia lekteri (26.4.14) :

« Me questionis mea hika kolego di astronomio. Il dicas, ke singla observanto havas sua propra maniero. Kelki kontas nur la nombri 1.... 9, e pos un serio li enuncas la deki ; pos 60 sekundi, la minuto. La milauta kontado generale ne esas komoda, pro ke ol igas min facila l' audado di la pendulfrapi (tiktako). On kontas prefere mentale, e lore on ne sentas bezono di abreviuri. On aquiras balde tanta habileso e sekureso, ke sen irga parolo on nultempe perdas la sekundo, e tote automate pos 59 on rikomencas per 0. La kontado da helpanto uzesas nur da komencanti. Habila observisto sentas la lauta kontado nur kom impedilo. Mea kolego savas nulo pri l' abreviuri uzata ; li ne esas necesa por experta observeri. — Segun mea propra savo, la maxim exakta observi facesas sempre per elektral enskribado sur movanta bendo : la sekundi enskribesas per pendulo, e la tempi observata per specala signi elektromagnetala. Lore la questiono pri abreviita kontado evidente desaparas ».

Ni ja dicis (p. 42), ke kande on volas kontar rapide ed uniforme, suficas kontar tale : 1, 2, 3, ... 9, 10; 1, 2, 3... 9, 20; 1, 2, 3, ... 9, 30; e c. E co esas tre suficanta, pro la monosilabeso di la simpla nombri (til 10). Trans 10 (en la decimala sistemo) la nombri esas necese *kompoẓita*, do neplus povas esar monosilaba.

Esperantulo.

Esas vere kurajiganta por ni vidar, quante inteligente e habile la Esp-isti profitas nia kritiki. Exemple Lia Moshto Boirac judikas nun necesa justifikar Esp. pri un detalo frequa en nia komparenda texti: la famoza *Chiuj tiuj, kiuj*. Segun lu, « la vere bona Esp. ne nur ne postulas, ma mem *tote abomenas* ta *kakofonioẓa kombinuro* (*malbelsonan kunigon*) » ; il asertas mem, ke « nultempe Dro Zamenhof uzis ol » (la sola e suprega normo di la fideluloj). Ed il explikas doktorale (o plu juste, rektorale), ke en la maxim multa kazi *chiuj kiuj* plene suficas; on devas uzar *tiuj* nur en la kazi en qui la senco postulas vera demonstrativo. Pluse il donas subtila konsili pri la pronunco di *chiuj kiuj* : forta acento sur *chi*, febla acento sur *ti*, e pauzo (komo !) inter la du. « Tale desaparas omna kakofonio (*malbonsoneco*). »

Bone ! ni aceptas « respektplene » (1) ta bonega expliki di la vice-Maestro. Ma ni retenas de li, unesme, ca konfeso : ke la tri vorti *chiuj tiuj kiuj* kompozas « kakofonio abomininda » ! Ma, se on supresas un de la tri, la kakofonio esas reduktita (quaze a la du triimi), ma esas nule supresita ! Pluse, segun la expliki di Lia Moshto ipsa, la tri vorti esas kelkafoye necesa kune, exemple : « Forigu *chiujn tiujn* (*chi*) *librojn*, *kiujn* oni metis sur *tiun* (*chi*) *tablon* ». Yen frazo tote naturala, qua esas absolute korekta, mem segun la doco di Lia Moshto e la uzado di la Maestro 2. Do la « kakofonio abomininda » ne esas sempre evitebla. Fine, se akumulo de finali *aj*, *oj*, *uj*, esas kakofonioza (segun la konfeso ipsa di Lia Moshto), tala akumuli eventas ne nur en la kazo di *chiuj kiuj* o di *tiuj kiuj*, ma en mult altra okazioni, reale, omnafoye kande on uzas la pluralo ! (On ja dicis humuroze, ke Esp. esas linguo tolerebla nur en la singularo !) Exemple, nur un frazo da la Maestro ipsa : « *vi kaj viaj filoj kaj viaj filinoj kaj viaj servantoj kaj viaj servantinoj* » (remarkez, ke la sama frazo povus esar en l' akuzativo, e lore postulus un *n* pos singla *j* ! Voluntez rilektar ol tale, laute !) 3. Yen frazo absolute naturala, en qua

1. Vorto evidente plu kurta e plu eufonioza kam la Idala *respektoẓe!*

2. Komparez ica frazo autentika e recenta da ta Maestro : « Se vi observos *chiujn chi tiujn ordonojn*, *kiujn* mi ordonas al vi plenumi... », e la konocata expresuro : *kia ajn*, do : *kiaj ajn* e mem *kiajn ajn* !

3. Komparez, ek la sama texto : « *lau chiuj liaj vojoj... chiujn tiujn popolojn...* »

omna vorti esas necesa, e nula esas supresebla; quale do Lia Moshto povos emendar lua « abomininda kakofonio » ?

Do, de la expliki ipsa di la kompetentega Moshto ni darfas konkluzar, ke Esp. esas ofte, tre ofte koaktata aceptar « kakofonio » mem plu « abomininda » kam ta quan Lu agnoskas e pretendas emendar. Yen la grosa *pavo dil urso* quan S^o^ Boirac, per grava, solena, « oficiala » manuo, jetas sur la nazo di D^ro^ Zamenhof ! Sincera danki e gratuli !

Ico pruvas, ke la chefi di Esp. perfekte koncias la « fundamentala » defekti di la « kara linguo », ma ne volas, o ne povas (pro sua tro habila e duopla taktiko) emendar li. L'unika remedio di la *kakofonio* tale konfesita esas... la chanjo di la signo dil pluralo, la supreso di la desfortunoza **-j** [1]. Ma lore on falas necese en Ido... od en *Adjuvilo !* Kruela alternativo !

Tamen ni ne volus senkurajigar Lia Moshto; Lu donis adminime bona exemplo, diskutante nia kritiki en l'*Oficiala Gazeto* ipsa. Advere, por esar tote ciencala e loyala, la distutado devus esar kontredicala, do apertita al Idisti ipsa : ma on ne darfas postular tanto de Lia Moshto, qua til nun ne trovis la tempo rektifikar la *falsa nombri* publikigita da la sama jurnalo sub Lua alta autoritato, malgre nia legala sumno ! On povas anke remarkar, ke Lia Moshto bezonis nur sep yari por agnoskar la « kakofonio », e por deskovrar, ke *chiuj tiuj kiuj* ne esas konforma al uzado Zamenhofala (ico suficas por exkuzar ni) ! Kun tala lenteso, la diskutado ed emendado di omna defekti di Esp. povos durar plura yarcenti... Malgre omno, ni instigas... ni parolez plu respektoze : ni pregas humile Lia Moshto durigar sua ciencoza kritiki, qui furnisas a ni tante bona e precoza argumenti.

Ankore kelka flori koliita en la gardeni di Esperantuyo. Quale on dicas *plajo* en la santa linguo ? Esas neutila serchar, se on ne havas la « spirito di Esp. » : ... *sablo-marbordo* ! Tre bela e simpla expresuro, e tote justa... se ne existus anke *plaji de stoni* !

On parolas pri *dormchambregoj* (*rmch !*) quale se Esp. ne havus la simpla derivajo *dormejo !*

Sub la plumo dil « blankbarbulo », jendarmo di la Fundamento : « la komedio... ne postulas tro *multnombran* personaron ». Quon signifikas *multnombra* ? Evidente, qua havas *multa nombri !* Yen la logiko di ta homi, qui sencese fanfaronas pri la « logiko » di lia linguo ! On devas evidente dicar, o : *grandanombra personaro*, o : *multa personi*. Remarkez, ke li povus profitar nia kritiki e

1. Ke D^ro^ Zamenhof nultempe sentis ta kakofonio, esas tre explikebla : en lua konfuza pronuncado, *belaj homoj* divenas ulo simila a : *belä homö*; omnakaze, la *j* ne plus esas audebla ! Ma lore, quon divenas l'argumento di la fideluloj, ke ol esas necesega por l' uniformeso (tam en l' adjektivi kam en la substantivi) e por klare « separar la vorti » (! opiniono di Antido) ?

facar ica emendeto sen irge violacar la Fundamento e sen ke ni povus plendar pri plajio, nam ico esas nur detalo di uzado. Ma no! ta homi esas neremediebla; li preferas sempre plu fushar sua linguo per blinda, hazardal *uzado*, e mokar la « logiko », kam askoltar e sequar olu, mem kande li povus sen irga impedo o detrimento! Yen la saja e kompetenta « pastori », quin la « populo Esp-ista » sequas kredeme ed a qui ol konfidas blinde la « natural evoluciono » di sua linguo!

Esar venenagita dicesas *venenighi* (divenar veneno); *reflektesar* (en spegulo) dicesas *spegulighi* (divenar spegulo). Yen la linguo « kapabla expresar omna nuanci di la pensado »!

Kion signifikas *praulo?* Serchez bone! Asemblez la prefixo *pra-* (nia *prim-*) e la sufixo *-ul* (qua signifikas nulo, od eventuale *homo*), e vi obtenas logogrifo qua semblas signifikar, sive la prima homi, sive l'antiqui, sive simple nia pre-avi. Admirinda elastikeso dil Esp. kompozaji!

Sekureso dicesas en Esp. *senriskeco!* Altraparte, *audacar* tradukesas per: *maltime riski!* Ma lore *senriska* signifikas, lore *sekura*, lore *ne audacoza!* Quanta klareso e precizeso!

La membri di la *Deka* (dekesma kongreso) esas nomata *Dekanoj*. Do li omna esas... dekani! Sempre nova logogrifi, konforma a la « spirito di Esp. »!

Sempre la supersigni.

Inter la « komercala apliki », pri qui l' Esp-isti tante fanfaronas por pruvar la « praktikaleso » di lia linguo, existas ula « *Sapo l'Esperanto* » (remarkez ica artiklo nekorekta!) « *por malmakuli la shtofojn* ». La papera envelopilo portas yena surskriburo[1]:

« Maniero por *gin uzi.

« *Solvigi la sapon en malvarma aŭ varmeta akvo kaj trempi en tiu *solvajo la *stofojn purigotajn. Froti ilin malforte kaj poste ẓorge ilin lavi.

« *La Sapo Esperanto, kiel *gia nomo, estas universala. *Gi taŭgas por *ciuj uẓoj kaj estas preciẓe montrita por malmakuli la *stofojn, kiuj ne povas *lavigi per varma akvo ».

On vidas, ke on simple supresis *omna supersigni* (ecepte la supersigno di la *u*, qua esas minim utila, ma... qua existas en l' imprimerii!) Ica reklamo esas do nova pruvo, ke *on ne povas imprimar korekte Esp°!*

Ico esas tante plu frapanta, ke en la titulo (ne imprimita, ma *klishita!*) on skribis korekte *shtofojn* kun *s* chapelizita. La lektanto mustos do questionar su, quale e pro quo la *shtofoj* di la titulo divenas *stofoj* en la texto. (N.B.: *stofo* havas en Esp. altra senco kam *shtofo*, segun la *Fundamento* netushebla!)

1. Ni riproduktas ol literale, nur adjuntante steleti avan la vorti en qui mankas supersigni.

Pluse, per ta procedo on tote konfundas la du sufixi *ig* e *igh*: on imprimas *lavigi* vice *lavighi*! Do on neglijas tote simple la difero dil aktivo e dil pasivo! Ma... on komprenas malgre omno!

Cetere la stilo di ca reklamo egalvaloras lua ortografio. Pro quo *solvigi? Solvar* esas transitiva; do Sº A. *solvas* la sapono en l' aquo; se on dicas, ke Sº B. *solvigas* ol, ico mustas signifikar, ke lu imperas a Sº A. *solvar* ol! Ma quik pose lu operacas ipse, nam lu *trempas* e ne *trempigas!*

« *En tiu solvajo* »! Solecismo! La kozo trempata ne esas en l' aquo, do existas movo, do... on devis uzar l' akuzativo: « *en tùm solvajhon* ».

« *Estas preciẓe montrita* » esas pura idiotismo (F.) nekomprenebla da la stranjeri, por dicar: « *esas destinita* od *apta* ».

« *Malmakuli* »: bela exemplo di Esperantulo, same kam *purigi*. Ni dicas *desmakuliẓar* e *netigar*.

« *Lavighi* », mem juste skribita, esas pura Esperantajo: ni dicas multe plu klare: *lavesar*.

Ni ne bezonas remarkigar, ke la nomo ipsa *Sapo* esas ridinda, e manifestas la linguistikala nekompetenteso dil autoro di Esp.: omnu savas, ke la vera radiko esas *sapon*, qua aparas exemple en F. *saponification*. Kontree, la radiko *sap* esas necesa ed internaciona por la nociono F. *saper* (Ido *sapar*). Yen do duopla kulpo grosiera, quan tamen Esp. *nultempe* povos emendar pro la *Fundamento netushebla!*

Rezume, ica texto pruvas unfoyo pluse, ke Esperanto ne valoras (*taùgas!*) mem por redaktar la maxim simpla reklamo,... e ke *ol ne mem esas imprimebla* korekte! Yen la linguo apta al komerco, a la tekniko... « *kaj al chiuj eblaj uẓoj*! » Yen la linguo « *universala*... kiel ghia nomo »! Ni respondos kun Zamenhof ipsa: « Por ke linguo esez universala, ne suficas donar ad ol ica nomo ». L' unesma e maxim evidenta kondiciono esas, ke ol esez *universale* imprimebla!

La Hebreisti en Oj-aj-ujo.

En katalogi dil Esp-a librerio de Moskva on vidas, ke existas lernolibro di Esp-o en ...« *antikve-hebrea.* » Nu, ka me bezonas dicar, ke ca adjektivo kontenas du shaminda idiotismi e pluse pekas kontre logiko e cienco?

En Rusia la Judi evitas sua nomo *jidi* (Judi), pro ke lu semblas a li tre ofensiva et li nomizas su *evrei*, tale ke en R. ta vorto signifikas tam Judi kam Hebrei...

Anke l'adjektivo *evreyskiy* esas dusenca, e por precizigar la senco « Hebrea » on mustas adjuntar adjektivo « antiqua » o segun la maniero D. R. mem adverbo « antique », do on dicas *drevne-evreyskiy*. Nu, nia adversi sklavatre kopias ica vorto!

Ma quale on expresus la idei di D. : *hebräisch*, *neuhebräisch* [1] ed *althebräisch* ? Ka la linguo pronta por omno dicos *nove-antikve-hebrea* e *malnove-antikve-hebrea* ? Omnakaze suficas komparar Latina, Nov-Latina ed antiqua od arkaika Latina por remarkar, quante poke ciencoza esas l' Esp-ala termini.

N. Yushmanov.

Statistiko dil Indo-Europana lingui.

Ni uzas til nun la statistiko I,295. Ma dum tanta yari la nombri certe chanjis e pro to esus bona donar ula nova statistiko. Me povas komunikar nur la statistiko, quan me trovas en la broshuro *Fremde Sprachen und ihre Erlernung* (Toussaint e Langenscheidt) :

Angla	125 milion	Franca	50 milion	Rusa	100 milion
Germana	90 »	Hispana	45 »	Polona	15 »
Holandana	9 »	Italiana	38 »	Cheka	9 »
Sueda	8 »	Portugalana	22 »		124 milion
Dana	5 »	Rumaniana	10 »		
	237 milion		165 milion	(Mankas multa slava lingui).	

Ico esas la Romanala, Germanala e Slava populi ; restas Greka : 4 milion. Entote : 530 milion.

N. Yushmanov.

KRONIKO

Ne disipez energio !

La tasko di nia movado esas rekrutar la publiko por nia linguo. « Komprenende ! Triviala verajo ! » on forsan replikos a me. Tamen la strikta konkluzo ek to ne semblas same komprenenda ad ula samideani. Ica simpla konkluzo esas, ke ni mustas parolar ad la publiko per linguo quan lu komprenas. Ta linguo esas la nacionala linguo e ne ja nia linguo internaciona Ido ; en ica kazo nia propagado esus superflua.

La asumo e satisfaco di tala tasko esas la skopo di nia nacionala revui ; e tamen kelki klamas : « oli esas superflua, ne disipez energio ! ».

Voluntez meditar : nur mikra nombro di nia samideani ipsa til nun plene konocas nia problemo, olua specifiva ed aparta questioni. Me ne aludas sole la problemo pure linguala ; on tro multe neglijis til nun la expliko di la problemo praktikala e sociala. Nam evidente la fina skopo di nia movado esas la solvo

1. Ica linguo esas restaurajo dil mortinta Hebrea, e la lernolibro di Esp-o povas existar nur en ica linguo.

di problemo sociala, e la linguo ipsa esas la teknikala moyeno por ta skopo, quale la fervoyo ne esas skopo por su ipsa.

Qua esas la opiniono e la kompreno di la sociala latero di nia problemo en nia propra rangi ed en la publiko? Grandaparte ol esas ankore tre konfuza e neklara od, adminime che multi, tro exkluziva e tro doktrinala. La maxim multi vizas prefere la prospero di sua propra interesi ed ideali, la propulso di ula «... -ismo », quan li adheras. To esas bona interne di la rondo di lia saminteresati, ma repugniva por omna altri, qui ne adheras ta specala ideo o mem kombatas ol. Pro to la propagado di la LI. per tala specala idei ne esas konvenanta por la granda publiko, por la granda jurnali, por la generala socio. Same, o mem plu multe kondamninda esas la tendenco, elevar la movado por la linguo internaciona a propra specala «... -ismo », qua florifas en Esperanto, ma de qui anke nia adheranti ne ja liberigis su omni.

Nia skopo esas la realigo di nova kulturala faktoro kun la sola skopo integra « sparar energio nun spensata per la diverseso di la lingui e faciligar omna ed omnaspeca relati internaciona ». Ica skopo mustas konservesar pura, libera e nedependanta de irga specala idei, ideali, partisi, tendenci; forsan ne por singlu, qua agadas prefere en ula rondo restriktanta ed exkluzanta su por un ek tala specalaji, ma omnakaze por nia generala organizuri internaciona e nacionala.

Por difuzar la justa kompreno di ta generala kulturala skopo di nia movado, por klarigar, explikar e developar pluse ta skopo koram la publiko e koram nia adheranti ipsa, precipue novica, ni bezonas en la singla landi serioza propago-jurnali, qui grandaparte mustas esar skribita en la rispektiva linguo nacionala, qui kontenas Ido-texti nur kom specimeno e facila exercilo por la novici, e qui kontenas nur kom necesa adjuntajo informi aferala e societala.

Ni havas ne nur cienco linguala pri la maxim bona sintezo di la linguo, ni anke havas cienco ekonomiala pri la sociala skopo di la linguo. Ica lasta cienco mustas ankore developesar e matureskar en la okuli di nia adheranti ed en la okuli di la publiko, t. e. di la granda jurnali, di la guvernerii, di la deputati, t. e. prefere che la importanta influivi di la vivo publika. Ici, parte ja interesita, tamen maxim ofte ankore tre skeptika, esas acesebla nur per la nacionala lingui. La temi hike traktenda instruktive esas sennombra; oli koncernas tre multa praktikala e reala fakti e kondicioni di la vivo sociala.

Se on restriktus la oficiala edituri di nia nacionala organizuri sole ad informeti e raporteti societala, on abandonus la grava tasko edukar ni ipsa e la publiko ad la justa kompreno di nia movado, e vice to ni sole prosperigus to, quon la Germani

nomizis « Vereinsmeierei » (en Ido forsan : « societismacho »). Nia tasko ne darfas vizar nur, kolektar mili, o dekamili, o mem centamili en tala societi exkluziva ed exkluzita de la cetera mondo; nam per to ni nule povos « permear » la civilizeso, quale pruvas tre granda organizuri nacionala ed internaciona, qui vivadas ed agadas, mem tre forte, nur por su ed interne su ipsa sen granda extera influo. Nia societi sempre nur mustos esar societi di relative poki por la difuzado ed aplikado di la linguo internaciona inter la ceteri, la multi. Ja nun ni experiencas kelkafoye kun astoneso, ke nia Ido esas bone konocata en serioza rondi, exter nia societi. En la nuna tempo ni regretas forsan, ke ta homi ne sustenas nia movado per direta adhero. Ma por la futuro to esas tre esperigiva signo, ke nia skopo ne restas inkluzita en nia societi (irge quante granda future), ma efikas ad-extere e kaptas la mondo. Certe ni debas adminime parte la dicita kelka komencala sucesi en ta relato ad la difuzado di instruktiva ed explikiva artikli en nacionala linguo, vel kom separato, vel en ula nia jurnalo, quankam hike singla kazo ne esas kontrolebla.

Nultempe nia societi (me dicas itere : irge quante granda future) povos embracar la tota mondo; ma nia linguo ed olua justa kompreno linguala, sociala, ekonomiala povos embracar la tota mondo civilizita. Ni ne povas indijar la nacionala lingui, per qui ni mustas atingar e kaptar la homi.

Kontre to on predikas quaza « propagado per la ago », t. e. propagado per nura praktikala apliko di la linguo. Ma la linguo aplikita konvenas nur por la interesiti, ne por la interesoti ankore dubema. Same kam me persone ne povas sucesoze propagar Ido, simple parolante en Ido ad la homi neiniciita e ne komprenanta, ni nur tre rare povas rekrutar redaktisti, ciencisti, altra homi influiva, instruktita od ne, sendante ad li simple libro o jurnalo skribita nur en Ido. Li ne komprenas, o, quo esas sama praktike, li imaginas ne komprenar ta linguo stranjera e ne lektas ol. Nam sen ulagrada iniciado ed orientizo la « quika komprenebleso » esas iluziono por la maxim multi, e che altri ta komprenebleso esas tre lakunoza. E to ne kontentigas la homi precize serioza.

Kelkafoye on rekomendas por la propagado libri dulingua, en internaciona e nacionala linguo, per quo on forsan sucesos plu ofte. Ma ta remedio ne semblas a me konvenanta generale ed omnube. Unesme ol montras la kontreajo di to quon la linguo internaciona vizas: sparo di energio. Duesme ol prokuras nur kelka kompreno « pasiva », sen atencigar pri la specala propraji di la LI. Precize la konsequantaji tante importanta por la facila praktikado « aktiva » e por la logikaleso di la linguo semblas kom absurdaji e desfacilaji, pro ke li ofte ne esas « naturala » e ne povas esar mem internaciona pro la « autonomeso » necesa di la linguo. Mem kelka nia adheranti ne ja tote komprenas la prin-

cipo di la maximo di internacioneso, t. e. la optimo koncilieblа kun la absoluta konsequanteso ed autonomeso di la linguo, e li opinionas mustar emendar la linguo per ula singla formo vere plu internaciona, ma lezanta la principi maxim internaciona di la tota linguo. Precize la probo-texti kun traduki sembligas la linguo plu facila, kam ol esas, ed iluzionigas, ke on mustas lernar preske nulo. Pose sequas la desiluziono e la desinteresesko. La probo-texti kun traduki esas ne kareebla, ma nur spareme kom demonstriva specimeno por la interesoti, kom instruktiva e dociva specimeno por la novici.

Pro omna to ni ne povos renuncar la nacionala jurnali kun nacionallingua texti pri nia problemo. On dicis : « La Idisti di la tota mondo lektez sempre nur Ido en lia jurnali ». Ma en la mondo existas multe plu granda nombro de altra homi, kam Idisti, anke homi qui nultempe divenos « Idisti » e tamen aplikos ultempe kom kozo tote triviala la linguo internaciona. Esas nur rekomendinda precize por la Idisti, se li konsideras la LI. ne sempre de la vidpunto di « Idisti » (od altraspeca « ... *isti* »). E por to la generala diversmulta artikli explikiva ed instruktiva, pri questioni linguala, sociala ekonomiala irge relatanta la LI. utilesos anke ad la Idisti.

La autoro di ica linei facis en la pasinta tempo kelka febla probi en ta direciono per artikli publikigita en *Die Weltsprache*. Il joyas recevir kelka agnoski pri la utileso di ta demarshi, precize ek tala nia societi, qui propagadas la LI. en la senco generala, quan il expozis hike, ma il regretas trovir til nun preske nula sequanti, adminime en Germania.

Espereble ica reflekti instigos altri, helpar en la sama voyo. Nam singlu necese exhaustesas e facile retrofalas en la exkluziveso ed unlatereso, quin il ipsa volas evitar.

O. Liesche.

Luxemburg.

La kongreso-komitato asemblis su la 16 mayo en salono dil urbala palaco. 17 membri asistis. La subkomitati formacesis.

Ye 21 kloki S^o^ Populus, de Verdun, diskursis pri neceseso, posibleso e selekto di internaciona linguo. Quankam nur la membri dil societo *Progreso* esabis persone invitata, cirkume 100 audanti rekrutesis per simpla anunco dil diskurso en diversa jurnali. Unanima aplaudo montris a la diskursinto, ke lu sucesis ganar omna audanti por nia idealo. S^o^ Populus havis la bona penso adportar interesiva broshuri, qui disdonesis inter la prezenta personi, nome : Franca guidlibreto, listo dil Idista grupi e libri, *le Bluff espérantiste*, *Qu'est-ce que l'Esperanto*, e komplementala dokumenti.

La Komitato dil kongreso asemblis su la 23 mayo en la salono dil injeniori. Asistis 14 personi. On adoptis la programo dil kon-

greso ; ol sendesos ad la diskursanti ed a la komitatani ne prezenta. Propagala marki e karto editesos. Sioro profesoro Blanc, konocata artisto, konsentis afable desegnar la ornamenti dil kongreso-karto, dil marki e dil karto. La festala komitato komisesis preparar koncerto, e c. La komitato turistala aranjos la exkursi en la urbo e la lando. Ni esperas balda adhero dil kongresani, pro ke ni bezonas savar lia nombro, precipue por faciligar la labori dil lojo-komitato.

Milano.

Invitita dal Direktero dil « *Istituto Stenografico* » a diskursar pri la problemo di la LI., me quik aceptis tal invito, e la 24 aprilo, ye 21 kloki, koram cento de personi (la salono kontenas nur ta nombro) me diskursis dum cirkume du hori. Un semano ante me, en la sama loko, la sama personi qui askoltis me, askoltabis diskurso da Dro Angelo Filippetti, socialista Esp-isto, qua parolabis pri e por Espo, *linguo vivanta di populo vivanta*. La Espo-diskurso havis nur sentimental importo (ton dicis a me plura personi), nam Dro Pilippetti, quankam tre inteligenta viro, esas Esp-isto erste de nelonga tempo e ne konocas la tota questiono.

Me do havis la tasko traktar la sequanta punti : 1e Neceseso e posibleso di helpanta LI.; 2e Neposibleso adoptar por tala skopo irga mortinta linguo od irga nacional idiomo vivanta; 3e Volapük, Esperanto, Ido; 4e Supereso di Ido kom definitiva solvo dil problemo. Texti komparenda.

Ye la fino di mea diskurso, e precipue kande me lektis la du o tri texti komparenda en la du dialekti, la publiko unanime aprobis Ido ed aplaudis me, kontre ke lu manifestis laute desaprobo di Espo, tale ke, kande me esis lektanta *Chiuj tiuj kiuj opinionas* pos lektir *Omna ti qui opinionas...*, on klameskis *Basta ! Basta !* (Suficas !), quo tre klare signifikis, ke on esis tote konvinkita pri la supereso di Ido.

Nur kelka Esp-isti furiozeskis, e ye la fino konstatinte la suceso di Ido, ula Sioro Istriano dicis laute, ke la publiko ne esas kompetenta por judikar inter la du dialekti. Me respondis, anke laute, ke lo esas stranja maniero traktar la audantaro quale se ol esus amaso de idioti, qui ne mem savas distingar inter la gruno di porko e la melodioza kanto di naktigalo.

Ma nun venos la kolmo di la kozi, qua montras un plusa foyo, quante la fanatiki esas digna de tala nomo. On provokis me a publika kontreparolado, quan me quik aceptis. Ma la Esp-isti ne mem kurajis publikigar en irga jurnalo lia bruisoza defio. Ye la fixigita kloko me trovesis en la loko destinita, t. e. en la Komonala Skoli (via Fratelli Ruffini). Me esperis trovor ibe la publiko, ma vice olu me trovis nur deko de Esp-isti. Me lore protestis dicante, ke esas vere stranja agomaniero, pos tante bruisoza pro-

voko koaktar me aceptar simpla interdisputacho tote neutila kun personi ja konvinkita pri Espo.

Malgre ta stranja aranjo, me e Bonino deklaris ni pronta respondar ad irga objeciono.

Ni interdiskutis de 11 til 12 1/2 kloki, sen rezolvir irgo, komprenende. Ton ni ja previdabis. Certe la kozi irabus tote altre, se la kontreparolado eventabus koram neutra ed inteligenta publiko, quale mea diskurso en la *Istituto Stenografico*. Yen nun la granda argumenti di la Esp-isti :

1e Ne esas vera, ke la diakritika literi esas obstaklo. Cetere li impozesas dal principo « un litero un sono », e c. Me respondis : Se la chapelizita literi ne esas obstaklo, pro quo lore via Maestro konsilis adoptar 2a ortografio, qua pekas kontre la famoza principo ? Pro quo on inventis pose quar o kin altra remediachi ? Ex. : *gôjo-ghojo-gôjo-g' ojo-g.ojo*. Pro quo, exemple, la revuo *Università Popolare* publikigas via lecioni pri Espo kun la remediacho di *h* ? Nula respondo !

2e A mea questiono : « Pro quo la Esp-isti nultempe insertis texti komparenda en lia jurnali ? » on respondis tre naive : « Pro ke la Idisti esas tote nedigna de ta honoro ». A ta stranja respondo, me rideskis e replikis : « Lore pro quo vi invitis me, qua esas Idisto, ad ica kontreparolado ? ». Lore on respondis, ke li aludas nur ula Idisti. Kompatinda !

3e Pro ke me montris e pruvis, per mea praktikal exempli, la granda povreso, neprecizeso e defektozeso di Espo, adverso volis lektar *la Voyo*, quale se la tota richeso e precizeso e belsoneso di LI. esus distingebla nur per simpla peco. Mealatere me invitis li askoltar ne un sola texto ma plura texti komparenda. Ma li ne povis (o ne volis) askoltar e chanjis la temo. Li lore atakis la Delegitaro, e repetis la kustumala kalumnii e personal ataki kun la rituala adoremeso ad lia deo Zamenhof.

Kontre ta argumentachi me laute ed energioze protestis, dicante ke li esas olda e vulgara mentii ja centfoye refutita da nia jurnali e precipue da *Progreso*.

Rezume, mea diskurso, koram ne multa ma serioza ed inteligenta personi, obtenis sua plena skopo e konseque bona suceso ; la kontreparolado inter me e kelka Esp-isti havis, segun me, nur ica suceso, ke ol klare e mem plu evidente montris la febleso da la Esp-isti, lia blindeso e fanatikeso. Ol fine konvinkis me mem plu bone kam antee, quante neutila esas diskutar kun ta personi, kande la neutra senpartisa publiko mankas, e ke multe preferinda esas sparar nia energio por altra multe plu fekunda laboro.

P. Lusana.

Opiniono pri Ido.

Okazione di edito di la verkaro dil famoza astronomo Dana Tyge Brahe, So Dro Paul Heegaard publikigis en *National*

Tidende (Köbenhavn, 23.4.14) recenso, de qua ni extraktas la sequanta linei (tradukita da Dⁱᵒ Mönster) :

« Pos kurta expliko pri la edito facita da la Dana societo por linguo e literaturo, sequas sat longa, interesiva historiala prizentado ed valorigo di la ciencala verko di Tyge Brahe sub la titulo : *Prolegomena Editoris*. Esas forsan naturala, ke ol skribesis en Latina ; ma lo esas regretinda. En la tempo di Tyge Brahe, la Latina certe esis la internaciona helpolinguo, qua unionis omni en la « ciencala republiko » ; ma la tempi chanjis. La lekteri quin interesas konocar la ecelanta introduco di Dʳᵒ Dreyer, e qui povas ultre lektar la Latina senpene, esas certe kontebla. Pro to ica introducos agas en tre intuicebla maniero kom exemplo di ta energio-disipo, quan on facas a la ciencala laboro-forteso per ke ne existas internaciona helpolinguo generale difuzita ed agnoskita. Existas ya ta linguo ipsa, qua posedas la kondicioni por povar divenar tala : *Ido*, la linguo tante ofte mencionita dum la lasta tempo ; ma ante ke ta linguo povos divenar generale difuzita ed agnoskita, on mustas vinkar unesme la konocata homala inerteso. Konsiderante la sana, naturala kresko, quan Ido havis dum la lasta yari, on povas forsan esperar, ke on finos la lasta tomo di la verkaro di Tyge Brahe per « *posskriburo da l' editero* », olquan povos juar plu multa lekteri kam la dicita *Prolegomena* ».

La Ponto.

Pro ke ni informis olim nia lekteri pri la nasko e la programo di *La Ponto*, ni devas anke informar li, ke ca societo mustis dissolvesar, pos ke Sᵒ prof. Ostwald cesis esar lua prezidanto e subvencionar ol. Ni ne konocas la intima kauzi di ca fiasko. Ma la generala kauzi esas videbla, e suficas por explikar ol. De longe ni opinionis, ke ta entraprezo *ne povis sucesar*, e ni avertis pri lo diskrete nia amiki (e la Komitato dil *Uniono*). Unesme, ta grandioza plano di universala *Informeyo* balde degenerabis, esabis restriktata a pure materiala questiono, l' uniformigo di la formati. Duesme, pri ca questiono ipsa on ne konsultabis la ciencisti e teknikisti kompetenta, e selektabis arbitrie ula formati, qui esis nek komoda nek internaciona; tale on shokis nenecese la kustumi e la interesti di la maxim multi. Triesme, la fondo e la propagado di *La Ponto* esis nule internaciona : vice formacar societo *internaciona*, ed invitar ol pose solvar la problemo per ciencala metodo, exploro ed interkonsento, on propozis de la komenco solvuro tote pronta e definitiva, ed on esforcis rekrutar adheri ad olu. Fakte, la societo esis nule internaciona, ma nur Germana, e havis kelka sucesi nur en Germania. Ma co ipsa donis ad ol karaktero regretinda : ol semblis divenar entraprezo komercala, e quaza trusto di la Germana editisti ; e lore divenis evidenta, ke, mem

se ol sucesus en Germania, ol ne povus sucesar en la cetera landi[1]. Kelki de nia samideani kredis oportuna partoprenar e helpar ta entraprezo ; li esis ya tote libera. Ma li kredis anke per to favorar nedirete Ido, e ni devis avertar li pri lia eroro. La evento pruvas nun, ke ni esis justa. Ni devas sempre memorar, ke l' ideo di la LI. esas nedependanta, e devas ligesar a nul altra idealo, a nula *interna* (od *extera*) *ideo*. (Rilektez la mesajo da S° prezidanto PFAUNDLER : *Progreso*, II, 258-59.) Ol esas ya per su skopo sat alta e sat granda, por ke on ne asociez o subordinez ol ad altra. Se uli facis por *La Ponto* jeneroza ma vana sakrifiki, quin li regretas nun, co nule koncernas nek obligas Ido, ed ol nule esas responsiva pri lo. Se li volas evitar regretinda « disipo di energio », li konsakrez sua *tota* energio ad Ido : nur tale li esos certa, ne perdar sua esforci. Ni ne facas grandioza plani e fanfaronema promisi ; ni ne anuncas nek pretendas revolucionor la mondo. Ma ni havas skopo fixa, definita e praktikala, ni laboras konstante por ol ; gradope, pazope, ma sencese e certe, ni proximeskas ad ol. Ni *realigas* la vera LI. di la futuro ; irgo quo eventos future o mem morge, ni esas certa, ke nia laboro ne esos perdita.

BIBLIOGRAFIO

LIBRI

Dansk-Ido Ordbog, da Ch. HANSEN e H. CLAUSEN (Fredericia, 1914). Preco ; 75 Öre. — Ica libro de 50 pagini du-kolona kontenas lexiko Dana-Ido suficanta por la uzado di Ido en la ordinara vivo. L' autori pruvis bona konoco di nia linguo, e manifestis granda sorgemeso en la kompozo di ca lexiko, esforcante definar e distingar klare la senco ed uzo di la diversa vorti. La verko esas revizita ed aprobita dal Akademio. Ni esperas, ke ol facos bona servi a nia Dana samideani, vartante plu kompleta vortolibro, qua ne povas facesar rapide, e qua mem ne igos neutila ca lexiko praktikala.

Orientala trezoro, *Araba, Turka, Persiana proverbi, sentenci, rakonti, legendi*, tradukita ek Serbo-Kroata linguo ad Ido da D^ro I. HERMANN (Sueda Ido-biblioteko, n° 3 ; Uppsala ; preco 25 öre). — Yen la 3ª kayero di ca biblioteko : ol esas interesanta per ke ol esas extraktita de verko poke konocata, *Orientala trezoro* (1896) da KAPETANOVICH, urbestro di Sarayevo, quan D^ro HERMANN persone konocis. Altra fakto interesanta esas, ke lu komencabis olim facar ta traduko... ad Volapük. Ek la unesma

1. P. S. : Ni informesas, ke on esforcas rikonstitucar la societo sub altra nomo. Ma la listo di la nomi nur konfirmas nia aserto, ke ca societo esas Germana, e nule internaciona.

tomo il extraktis 34 proverbi e sentenci pri la homini [1]; ek la duesma, 20 rakonti e legendi. Omni havas Orientala koloro e saporo, quankam la pensi havas ofte universala valoro : exemple, quale la tradukinto remarkigas, du rakonti multe similesas du baladi da SCHILLER : *La grui di Ibykus* e *La iro ad la fer-martelo*. La nomo dil tradukero suficas por rekomendar a nia samideani ca broshuro, qua havas cetere la *Visto ed aprobo* dil Akademio.

JURNALI

La Langue auxiliaire (mayo). — *Kad ni esas enemiki di la Latina ?* da L. DE BEAUFRONT. Ni sempre kombatis la Latina *kom LI.*, e montris, ke por plear ica rolo ol devus divenar linguo artificala tote simila ad Ido. Ma ni nule esas enemiki di la Latina, segun quante ol esas e restas la bazo di nia lingui e di nia kulturo. Segun quante ol vivas ankore en nia lingui, ol furnisis la materio di Ido, e konseque Ido povas konsideresar kom la *Latina moderna e populara*. Ol nule nocas nek konkurencas la Latina studii ; kontree, ol favoras lia restauro. — *Decidi dil Akademio :* nova vorti adoptita, kun defini ed expliki. — *La rejo dil dezerto*, da BALZAC, trad. SONNIER ; belega e *patetika novelo : historio di Franca soldato qua amansis pantero dum la kampanio en Egiptia. — *Nekrologo*. — *Suplemento*.

Die Weltsprache (mayo). — *W. Ostwald en Dania* ; raporto pro la tri diskursi di nia honor-prezidanto en Kopenhago ; trad. G. MÖNSTER. — *La Germana elementi en la LI.*, da Dro F. FELDMANN : tre interesanta e sorgoza studio, por refutar nacionala prejudiki ed objecioni kontre la LI. Certe on ne darfas postular, ke la LI. kontenez *pure* D. radiki, nam tala radiki ne povas aceptesar, se li konkurencas kun radiki plu internaciona. Do la maxim multa D. radiki adoptita esas internaciona, t. e. komuna a D. e ad altra lingui. Detaloza komparo dil vortari Esp. ed Ido, kun enumero di la D. vorti supresita en Esp. e adjuntita ad Ido, pruvas, ke la du lingui havas preske la sama procento de D. radiki (ma ti di Ido esas plu internaciona : komparez *hungr*, *durst*, a *bedaur*, *dung*) [2]. — *Adversi dil LI.*, da Dro G. BENDER ; refuto di libro da Dro G. BAUMANN pri *Origino ed evoluciono di la linguo*,

1. L' autoro pregas ni emendar imprim-eroro : pag. 7, no 5, vice *Blinda spozino*, on lektez : *Blindala spozino* (t. e. spozino di blindo). — Pag. 31, lin. 2, on lektez *un* vice *on*.

2. Kelka eroreti, preske neevitebla en tala laboro : Ido havas *sono* e *tono*, ma ne kun la sama senco ; Ido *vestono* ne esas sinonima di Esp. (Ido) *vesto* ; *gustar* e *kustar* nule esas sinonima (Esp. anke havas *gusto* e *kosti*) ; Ido havas *bindar* (Esp. *bindi*) ; vice Esp. *plachi* Ido havas *plezar* ; Ido havas *fisho* (ma *peskar*) ; Ido havas *verko* (ma *kompozar* : esas absurda dicar : *verki verkon !*) Esp. havas *fasti*, *maski*, same kam Ido. Simila

qua facas mala objecioni kontre Volapük ed Esp. kom « selekturi subjektale arbitriala ». L' autoro montras, ke ca judiko...* sumaria ne povas aplikesar ad Ido. — *Martala vento*, trad. Sno Lafay. — *Qua esis la dupo ?* da Dro Hermann. — *Negrala rakonti*, trad. O. Roos. — *Uzo di en*, da L. Couturat. — *Ido en la dogmatiko* : *La valor-judiko*, probo di traduko di filozofiala peco tre desfacila, da Fr. Schneeberger. — « *Omna singla* ». — *Esp. neadmisita en la primara skoli*. Kompreneble, *Germ. Esp.* sorgas tacar la motivo qua vizas Ido. — *Letrobuxo* : la redaktisto di *Germ. Esp.* anuncas sua intenco studiar plu profunde Ido. Il konfesas do, ke til nun il kritikis o kombatis ol sen konocar olu ! — *Humuraji*. — *Shakludo*. — *Monatala konkurso*. — *Germana Ido-Federuro* : lua komitato kunsidos dum la kongreso en Luxemburg.

The Auxiliary Language (aprilo). — *Praktikala propozo*, da So Holmes : on ofras la servi di nia linguo e di nia organizuro ad omnu por qua la diverseso di lingui esas obstaklo en irga fako di agado. On ne povas plu bone pruvar la praktikal utileso di la LI., e di Ido aparte. — *Nova testo pri la boneso di Ido*, da kolonelo H. K. Gordon : naraco di lua experienci en la domeno di la LI. : il lernis plura lingui Europana ed Orientala, il esas diplomizita Esp-isto, ma il agnoskas la supereso di Ido, e l' utileso di *Progreso* « en qua me lektas tre grava ed interesanta ciencala artikli da stranjera autori de omna landi ». — *Magiala piktisto* : rakonto o legendo Chiniana. — *Angulo dil studianto* : *To come to*, da L. C. — *Nova horizonti* : recenso remarkinda pro lua yusteso e korekteso. — *Noti ed informi*. — *Respondi o korespondanti*. — *Suplemento*.

The Auxiliary Language (mayo). — *Cerebrala surmenado*, da S. Holmes : omnafoye kande aparas nova invento, la konservemi plendas, ke on diminutas la laboro necesa ; e fakte omna progreso konsistas en sparado di energio ; ma por aplikar l' energio sparata ad altra skopi plu utila. Tale la LI. sparas la laboro vane spensata nun por lernar (nesuficante !) plura lingui stranjera. — *Britana Idista Societo* : asemblos su la 1-ma junio. — *La rolo di Ido en la Mondo-problemi*, da R. Harding ; artiklo qua forsan ecitos diskutado. La justa doktrino semblas a ni esar ica : On darfas *uzar* la LI. por *omna* skopi posibla ; ma on darfas *ligar* ol a nula skopo aparta, a nula « interna ideo », opiniono o sistemo. Pri la jurnali Idista, on devas distingar la jurnali pure *propagala*, qui devas esar neutra pri la doktrini, e la jurnali

e kompleta exploro ja facesis da So de Beaufront en *L' Espérantiste*, agosto-sept. 1908 : *L'allemand dans le système Ido*. Ni ne bezonas rekomendar ica important artiklo al atenco di nia samideani.

specala ad irga partiso o tendenco (katolika, socialista, monista, ec.), qui evidente darfas libere propagar sua opinioni per Ido, *sub la kondiciono* predicita. — *Internaciona kongreso di Ido.* — *Ido e stenografado* : adapto dil Pitman stenografo-sistemo ad Ido, da Sº W. Heath (56, Church street, Stoke Newington, London N.). — *Kolegi.* — *Suplemento.*

L'Idisto katolika (mayo). — *Linguala expliki* : *radiki chanjita*, da A. Dudouy. Bonega rezumo, klara e metodoza, di la chanji decidita dal Akademio (pri la vortaro) dum l'unesma periodo di stabileso. Li esas ordinita en 9 o 10 serii segun lia analogeso, ed akompanata da remarki qui kune justifikas li ed igas li facile memorebla. Ni rekomendas ica rezumo quaze sinoptika ad omna nia samideani qui volos lernar rapide e sekure ta ne multa chanji. — *L'acentizita literi*, da A. Dudouy. Refuto di la sempra fanfaronado dil Esp-isti, ke la supersigni nule jenas l'imprimado. En lia katolika revuo, qua evas 11 yari e havas specal imprimerio, *on ne povas imprimar korekte mem 32 pagini*! On koaktesas uzar minuskuli vice mayuskuli, romana literi vice kursiva, e c. quo produktas groteska efekto, simila a ta di ula prospekti komercala imprimita en stranjera linguo. « Kad l' Esp-isti povas esperar, ke la mondo konsentos facar kustoza spensi por abutar a tal groteska rezultajo? » — *Katekismo* : 16-ma leciono. — *La limiti di nia cienco*, da Th. Moreux, trad. L. de Beaufront[1]. — *Bela penso.* — *La pastoreyo*, da Töpffer (sequo). — *Suplemento.*

Internacionisto (mayo). — *Pri nia organizuro.* — *Germana samideani, atencez!* On kunvokas la membri di la *Germana laboristal federuro* ad Leipzig ye la 12-ma julio. — *Interesiva fakti* (pri liber-pensado). — *Religio ed eklezio e lia nociveso por la homarala kulturo*[2]. — *La kongreso di Luxemburg.* — *Pri nia formati*[3]. — *Vendebla literaturo di Ido* : on konsilas editar broshuri bilingua, en Ido e nacionala linguo. — *Ek la movado di Ido.* On sugestas facar la 2-ma Ido-kongreso en Praha en 1915. — *Joko.* — *Letrobuxo.* — *Adresi di Idisti*[4].

1. Ni remarkas l'adjektivo *sensacionala* uzata kun la senco familiara ed internaciona dil vorto F. *sensationnel* (nek *sentala*, nek *sentimentala*).

2. On uzis « vorto di deo » vice « parolo di deo »; nam la biblo kontenas plu kam un vorto. — On uzis *igar* vice *lasar* en la frazo : « la povri ne igez persuadar su... » Ica eroro venas de la D. idiotismo qua uzas, inverse, *lassen* (*lasar*) vice *igar*.

3. La posh-formato, qua konvenas a mikra broshuri, ne povas konvenar a nia jurnali e revui, nek ad importanta libri. Nur pro to esas neposibla adoptar *un* su-dicanta « mondo-formato ».

4. Ni pregas insiste redaktar *omna adresi* (Germana o ne) segun l'internaciona sistemo, adoptita kom regulo dal Akademio, nome : skribar la nomo dil urbo *laste*, e ne *unesme*, quo esas nelogikala ed ofte konfuzigan ta (vid. *Adresizo internaciona*, en *Progreso*, VII, 162).

Ido, *Dansk Verdenssprogs-tidende* (aprilo). — *Wilhelm Ostwald*, da G. Forchhammer : raporto pri la tri diskursi quin nia honor-prezidanto facis en Kopenhago, e pri lua generala agado e pensado. — *Ido a ne-Idisti*, da O. Jespersen : tre interesanta e grava raporto pri la experienci quin nia kolego facis, sendante sua *Finala diskurso* (*Progreso*, VII, 1) a linguisti de diversa nacioni ; il citas pluri de lia respondi. Omni komprenis quik e senpene lua diskurso, exter du o tri vorti o sufixi. Unu expresis la konvinkeso, ke « Ido esas plu bona kam Esp. » e adjuntis : « Ne semblas a me, ke la LI. riskas disfalar aden dialekti : existas faktoro aganta kontre to, nome, ke ta linguo lernesos e praktikesos sempre *koncie* ». (Tre justa !) « Lo esencala semblas a me esar ja facita : on sentas la bezono di LI., ed on savas, ke ta bezono povas satisfacesar; on ne retroturnos ». Fine, Angla linguisto respondis per kelka linei *en Ido*, tote korekta (ecepte *vi* vice *vu*), sen vidir ula gramatiko, e lektinte nur la *Finala diskurso*. Il multe aprobis la deklaro, ke Ido ne vizas la poezio e l' alta literaturo. Sume on vidas, ke Ido impozas su al atenco e simpatio di la linguisti e ciencisti, multe plu kam Esp. ultempe sucesis. — *De la labor-agro*. On facas Ido-kurso semanala en la Dana pacala societo *Pax*, a 24 pueri. Studenti formacis anke *Ido-klubo* en Kopenhago.

Grafikistala Buletino (mayo). — *Insistanta avizo* : la buletino sendesos de nun nur al aboninti. On exekutos ol plu bone per * opalografilo. — *La traiti di la tipo-vizajo*. (Ni konsilas dicar, ne *vizajo*, ma *facio* di tipo; e por distingar la traiti, dicar *dika*, *dina traito*, o simple *dikajo*, *dinajo*). — *Pri la grandesala gradi*, da S. Holmes. Nia samideano opinionas, quale ni, ke la grandesala gradi distingesos plu bone e plu simple per *nombri* (di qui l' uzado sempre plu difuzesas) kam per nomi arkaika ed obsoleta, qui ne mem korespondas inter la diversa lingui. La du sistemi (Didot e Amerikana) nun uzata esas analoga, e diferas nur per la grandeso (di la *normo*[1], nomata *cicero* (12 punti). La redaktisto aprobas ica opiniono e propozas nun *poento*. (Ni ne vidas l' utileso deformar la vorto *punto*, di qua la bisenceso ne esos plu jenanta en la LI. kam exemple en la F. Se ta bisenceso esas vere timenda, on povus adoptar *grado*). Pluse il definas tre bone l' *alteso* e la *larjeso* di la tipo. Ma por la larjeso (dimensiono de sinistro a dextre) il propozas *zeto* (D.E. *set*), qua semblas neutila. Simile, il propozas E. *body* vice *korpo*; ma *korpo* suficas, ed esas nur la traduko di *body*. On devas rezistar a la tendenco multigar sen neceseso la teknikala termini pro la motivo, ke li havas specala senco en singla fako. — *La parti di tipo*. (Vice *nicho* on devas uzar *nocho*. Nek *barbo* nek *pulpo* esas klara e justa; la ter-

1. On ne povas uzar, vice *normo*, *standardo*, qua havas tote altra senco.

mino *taluso* esas la sola justa. La « korpo » di tipo, t. e. la blo keto qua portas la facio, devas nomesar, ne *torso*, ma *trunko* o *shafto*. *Kapo*, *pedo*, *shultro*, esas metafori tre naturala e tre klara, do admisebla.)

Laboro (Madrid, marto-aprilo). — *Nia portreti* : *H. Peus*. — *La hirundi* (probo di poeziala traduko). — *Kantez, matreto* ! (fino), da P. Lusana. — *Jaccopo, legendo* (fino). — *Kurso kompleta di LI. segun la nova sistemo Rieu-Vernet-Galant*. — *Vi ne esez oblivema* ! — *Diversaji*. — Ica N° kontenas la *Suplemento* di la du monati.

Ido-propagilo (15 mayo). — *Pro quo omni devas lernar ed uzar la LI.*, da O. Legrand. — *La chaso pri la heliki*, da E. Foucher. — *Statistiko dil tradukuri en I.-P.*, da Yushmanov. — *Aforismi* (Araba). — *La remisti di la mez-epokala galeri*, da E. Fournier. — *Formulo dil hominal beleso* [1]. — *Por la trompita spozuli*. — *Himno a l' okulo*, da Mantegazza, trad. Raiteri. — *Nova suceso en Italia* (diskurso da S° Lusana en Milano). — *La maxim antiqua habitanto di Anglia*, da Senigallia. — *La Chiniani*. — *Tibetana funeri*. — *George Stephenson* (fino). — *La ebria Ukrainano* (por la debutanti), da Yushmanov.

Revue positiviste internationale (Paris, 1 aprilo 1913) insertis granda raporto da S° Froument : *Pri la linguo universala*, prizentita a l'Asocio generala dil agenti di la posto Franca e adoptita da ol por la kongreso internaciona dil agenti di posto, telegrafo e telefono. L'autoro pozas kom principo l'axiomo da Jespersen, ed aplikas ol a la judiko di la diversa L I., precipue di Esp. ed Ido, quin il preferas a la ceteri, pro ke li havas sistemo kompleta di derivado. Il konstatas, ke Ido havas plu multa radiki kam Esp. (quon il konsideras kom detrimento), ma ke ca radiki esas plu internaciona (quo esas avantajo) ; ke Ido havas alfabeto plu internaciona (granda avantajo, quankam l'Esp-isti alegas multa remediachi, exemple la digrami *ch*, *sh*, *gh*, *jh*...) [2]. L'autoro evitas la disputi « bizantina » pri la derivado, ed asertas, ke la du lingui havas derivado multe plu bona kam irga linguo naturala [3]. Il expozas la rispektiva difuzeso di la du lingui, e remarkas, ke la neegaleso explikesas per la difero di lia evo. Il konkluzas, ke Ido havas kelka avantaji ye Esp., e ke Esp. esas plu difuzita kam

1. On ne povas dicar, ke torako *mezuras* 87 cm. Co esas idiotismo ; on devas dicar : *havas periferio de* 87 cm. — « Se el pezas *pluse* o *minuse* » : on devas dicar : « *plu o min multe* ».

2. Ma li uzas li nultempe, e mem reprochas akre a ni uzar li en nia komparenda texti: quanta sincereso !

3. Yes, ma *praktike* Esp. nule aplikas la *bona principi* di sua derivado, qua divenas tam kaosatra kam en irga linguo naturala,... per l'*uzado*.

Ido. Il esperas, ke per lia reciproka kritiko la du lingui proximeskos ed uneskos [1], e konsilas, vartante, *lernar la du*, nam li esas ja tante próxima, ke lia adepti interkomprenas tre facile, e ta qua savas l'una lernas l'altra tre rapide e sen irga peno. (Il atestas lo segun sua propra experienco.) Il mencionas fine l'*Internaciona Ligo di Esp-ista postoficisti* e lua jurnaleto [2].

Prometheus (ciencal-industriala revuo, Leipzig, 2 mayo). — *Linguala ekonomio e linguala sintezo*, da O. Liesche. En omna teknikala domeni dominacas l' ekonomial ideo di sparado e di maxim bona utiligo di la materii ed energii. E ta ideo realigesas maxim ofte per sintezo, t. e. per konstrukto di nova instrumenti od organi « artificala ». Tale eventas pri la linguo. L' uzado e lernado di multa diversa lingui esas grandega disipado, kande una suficus. Pro to de longe aparis l' ideo di linguo « sintezala », t. e. artificala; ol evolucionis de la unesma utopiatra projeti, simila a la « petro filozofala », til la moderna projeti tote praktikala e maxim ekonomiala, fondita sur la principo di maxima facileso e di maxima internacioneso. On augmentis la « koeficiento di utileso » di la LI., same kam di la vapormashino, per progresiva perfektigi, qui abutis a la konstituco di Ido. Nulu darfas deklarar kom « neposibla » kozo qua existas e funcionas; e nulu darfas enuncar kompetenta judiko pri la LI. sen konocar e studiar Ido.

Monat-Rosen, organo di la *Societo di la Suisiana studenti* (Gossau, 15 aprilo). — *Por la LI. helpanta*, da Latinido, honormembro di la dicita societo (artiklo de 9 pagini). L'autoro esis Volapükisto, pose Esp-isto, nun Idisto, e deklaras, ke on ne plus povos chanjar, on povos admaxime plubonigar Ido pri kelka acesora punti. Il rezumas tre precize la historio di la LI. e ta di Ido; bone informita, il citas tre exakte la maxim importanta dokumenti, expozas klare la defekti di Esp. e la metodo per qua la fanatiki esforcas paliatar li, per tacita prunti de Ido : Esp. mustos mortar, od aceptar la reformi, do divenar Ido. L'autoro manifestas sua simpatio a la Latino, ma agnoskas, ke ol ne plus povas plear la rolo di LI. Il montras, quale e pro quo Ido esas grandaparte Latina o Romanala, e salutas ol per la nomo *Latinido*.

Dresdner Studentisches Taschenbuch (1914) kontenas artiklo 6-pagina da Oskar Löbl pri *Ido*. Historio di la *Delegitaro*; organizeso dil *Uniono*; specimeno di Ido (prefaco da Ostwald por

1. Ma on devas ne obliviar, ke Ido naskis de la kritiko e de la reformo di Esp. komparata a la cetera projeti : do Ido havas nula motivo proximeskar ad Esp., dum ke Esp. havas bona motivi proximeskar ad Ido.

2. Ma por satisfacar lua deziro di koncilio ed uniono, ta jurnalo devus admisar Ido e l'Idisti paralele ed egalyure.

la verko da Colding) kun D. traduko interlinea; menciono di *Progreso* e di nia D. lernolibri; anunco dil Ido-grupo de Dresden.

La Santé de la famille (Paris, januaro) publikiginte advoko da l' *abstenera fervoyisti Idista* (sekretario: H. Lutz), quik ula fanatiko (aprilo) sentis la bezono « protestar » e qualifikar Ido kom « plajiuro di Esp. » — En mayo aparis bona repliko da nia samideanino S. Lafay, sekretario di la F. seciono dil Idista absteneri; el respondis, ke nun Esp. *imitas* segun posibleso sua asertita plajiuro; ke Ido esas la quintesenco dil Europana lingui, e povas uzesar *por omna relati*; el citis un sama frazo en Esp. ed en Ido, por komparo, ed invitis omna kamaradi adherar a la nova societo.

Le Caducée (Vincennes, marto, aprilo) — *Evoluciono di la LI.*, da A. Richard (sequo e fino). L'autoro expozas tre exakte e segun la dokumenti la historio di la *Delegitaro* e di Ido, la relati di la *Delegitaro* kun l' Esp-ista chefi, la fondo dil *Uniono*. Fine, texto komparenda en Volapük, Esp. ed Ido. — *Kurso pri Ido*; 3ª leciono: prefixi e sufixi; pronomi demonstrativa; Ido-texto tradukenda, kun lexiketo. — Rezume, bonega propagado, tam teoriala kam praktikala.

Schweizer Lehrerzeitung (16 mayo) kontenas artiklo *en Ido*: *Ek Manila, Filipin-insuli*, en qua on raportas la stando di a skoli ed ta lando. « La sekretario dil *Uniono por unesala linguo Filipinala* en la insularo favoras Ido, ed opinionas, ke ol esas plu exakta kam la Hispana o la Angla ». — Interesanta atesto!

Colonia (Paris, aprilo) insertis l' artiklo da Th. Kaneff: *Komerco di Bulgaria en 1912*, tradukita de Ido ad la F. ed extraktita de *Progreso*. — Ol kontenas anke anunco pri la LI. Ido.

Edelweiss (Grenoble, 10 mayo) konsakris un pagino ad *Ido*, artiklo da F. Sonnier, qua rezumas la historio di nia linguo e lua qualesi, e finas per texto en Ido. La fanatiki « protestis », kompreneble (quale se ni ne havus la yuro propagar libere nia linguo, same kam li la lia!), ed on anuncas komparo di texti en Esp. e Ido. Ni expektas kun fido ca probo, nam ol povas nur esar favoroza ad Ido.

Votes for Women (London, 24 aprilo) insertis letro da nia samideano R. Harding pri *La linguo dil egaleso di sexui*, rekomendanta Ido kom la sola linguo qua havas simetra e senpartisa sistemo di genri. « Ido ne esas submisita ad irga opiniono o doktrino, ma ol esas submisita a la komuna raciono »: ol indikas la sexui, kande lo esas necesa; ed en cetera kazi ol indikas nula sexuo.

Tours-Typo (Tours, 23 mayo) insertis artiklo da H. Peus : *La sparado organizita*, extraktita de *Internacionisto* e tradkita ad F. da G. Bourgary (kun menciono di la linguo *Ido*).

The Providence Sunday Journal (10 mayo) raportis longe la diskurso quam prof. Koopman facis en la *Sphinx-club* di Providence pri la LI. e Ido. Il expozis la kaoso di Babel; montris tre bone pro qua la Angla, aparte, ne povas plear la rolo di LI. : « nia sistemo di vokali esas quaze ecentrika... Se la Angla adoptesus, ol devus tale chanjar, ke ni qui parolas ol mustus lernar ol nove... » Historio di Volapük, di Esp., di la *Delegitaro* ; internacioneso dil Idala radikaro ; organizuro (Akademio, *Progreso*). Precipua qualesi ed avantaji di Ido ; simpleso di la gramatiko ; skiso dil sistemo di derivado. Por skribar e parolar korekte, sufikas konocar la reguli ; la uzado nule valoras kom normo.

Luxemburger Wort (12 mayo), **Luxemburger Zeitung** (12 mayo) anuncas, ke la asemblo di la *Germana Ido-Federuro* eventos en Luxemburg dum nia kongreso. — **Escher Tageblatt** (13 mayo), **Die neue Zeit** (*Les Temps nouveaux*, Luxemburg, 14 mayo) insertis la sama artiklo.

Der arme Teufel (Esch, Luxemburgia, 10 mayo) insertis anunco pri nia Ido-kongreso, e pri la D. lernolibro da D^ro^ Schrag.

El Obrero (Calanas, 14 marto) insertis artiklo : *Quante kustas la militi*, tradukita de *Internaciona Socialisto*, kun la menciono, ke ol esas debata ad Ido-revuo. — Kande nia amiki citas o tradukas artikli ek nia revui (aparte ek *Progreso*), li devas nultempe obliviar la menciono di la revuo *e di la linguo Ido* : altre tala citi havas evidente nula valoro por nia propagado.

Illustreret Tidende (Kopenhago, 3 mayo). — *Ido-kurso*, da D^lo^ G. Mönster, 6^a^ leciono ; la nombro-nomi e lia derivaji ; la prepozicioni e la konjuncioni.

Illustreret Tidende (10 mayo). — *Ido-kurso*, da G. Mönster : 7-ma leciono : *Fragmento*, da N. Finsen ; reguli pri la nomi propra e geografiala [1], la tituli [2], e c.

Illustreret Tidende (17 mayo). — *Ido-kurso* : 8-ma leciono ; *Parolado a la futuro*, da prof. H. Höffding, en Ido e Dana. Rezumo di la vortifado : gramatikala finali, listo di la prefixi.

Illustreret Tidende (Kopenhago, 24 mayo). — *Ido-kurso*, 9-ma leciono da G. Mönster : *Giordano Bruno*, en Ido e Dana. — *Sufixi*.

1. N. B. : *Australia* ne egalesas *Oceania*, ol esas nur parto di olca, nome, la maxim granda insulo (o la 3-ma kontinento).

2. Segun nia reguli (principo di unasenceso), esas neutila dicar : *siniorino rejino* ; on devas prefere dicar : *siniorino rejo*, o *sinioro rejino*.

L' Indépendance belge (27 aprilo). — *Lecioni pri la L. I.*, da kom. LEMAIRE : La konjugado; la personal pronomi [1].

L'Indépendance belge (11, 18 mayo). — *Lecioni pri la LI.*, da Kom. Ch. LEMAIRE. *Quo esas la tempo?* filozofiala diserto pri ca nociono.

Der Kompass (Curityba, Parana, Brazilia, 4 aprilo) kontenas en 1-ma pagino granda artiklo pri *La Mondolinguo*, kun l' adreso di nia devota samideano Fr. SCHADEN e la menciono di la *Braziliana federuro*.

Shkola dlya Vsekh (*Skolo por Omni*, Peterburg, 2 apr.) publikigis Ido-anunco da KAPUSTYANSKIY.

Milovarennoye Delo (*La Saponifado*, Moskva, 28 marto, 3 apr., 11 apr.) insertis, en la 3 numeri, la sama anunco.

DIVERSAJI

Nova argumento por la L.I.

La jurnalo *Vie Parisienne* adjuntas ica detalo a l' informi qui naracas, quale la municipo Parisana penis por recevar la Dana suvereni :

« Pro ke la rejo ed « ilua » rejino (quale on dicas en lia lando) akompanesis da reprezentanti di diversa municipi Dana, on opinionis saja donar a nia municipal administranti kelka lecioni pri la Dana linguo ; ma li lernis ne multe rapide... On esis kontenta per regulizar lo spensenda (til 800 franki) ed on esforcis trovar quar interpretonti. Fine on deskovris la quar tre dezirita interpretisti ed on prizentis li a nia administranti.

« Certe lo ne esas tre stranja, ma interesiva esas savar, ke ta tre honesta homi kustume praktikas la yena profesioni :

1e aboyero en cinemo ;
2e profesoro di violin-arto ;
3e koquistulo ;
4e policisto.

« Pose, adaptante su a la cirkonstanci, la municipo grantis a singla de li kompleta vestaro kun « reflektoza » chapelo ».

Kad ne esabus plu bona, se la du municipi lernabus Ido dum kelka hori ?

J. G.

La genro dil substantivi en l' Araba humuro.

L' Arabi havas anekdoto, qua apogas su precipue sur la genro dil substantivi. Me tradukas ol del originalo, pro ke ol interesas la samideani qui okupis su pri la questiono dil genro :

3. La pronomo *lu* valoras por la 3 genri, do darfas uzesar por persono o per kozo, se nur rezultas nula ambigueso.

« Homino, qua su-dicis profeto, esis venigit ad Al-Wathiq[1]. Il questionis : « Quon tu dicos pri Mohamed ? » El respondis : « Mohamed esis profeto ». Al-Wâthiq replikis : « Ma il dicis : ne esos profeto pos me ». El replikis : « Tamen il ne dicis : ne esos profetino pos me ».

N. Yushmanov.

Rato injenioza.

Nia enemiko la rato trovesas omnaloke, mem en la mineyi. La ministi, quale on savas, lumizas su per oleo-lampi ; singla laboristo kunportas do boteleto de oleo por riplenigar sua lampo segun bezono.

Kande me laboris en la karbon-mineyi di La Mure, me tre astonesis konstatar freque la desaparo di mea provizuro de oleo. Unesme me konjektis joko da mea kamaradi. Do me chanjis la loko di mea fialo e pozis ol sur la sulo, inter karbon-fragmenti, por ke ol ne renversesez.

Ma ye la morgo mea botelo esis itere vakua. Perplexa, me volis klarigar la fakto. Me plenigis ol, ripozis ol en la sama loko, e postenizis me ne fore.

Pos vortir un horquarimo, me vidis grosega rato venar ad mea botelo, e per sua denti ektirar la stopilo. Me pensis : « Yen la kulpozo ! Ma quale lu absorbas mea oleo ? » Me recevis quik la expliko, nam quik pos deprenir la stopilo, la rato turnis su, enduktis sua kaudo en la botelo, ektiris ol e lekis ol.

Stuporanta, me ne mem pensis fugigar lu, ed iris a mea flakono erste kande la rato forirabis. Neutila esas dicar, ka ol esis vakua.

Raffin.

(Ek *Edelweiss*, Grenoble, 10 mayo 1914).

Samideani, preparez vua partopreno a la kongreso pri la LI. en Luxemburg.

La kongreso por la LI. Ido definitive eventos la 6, 7, 8 septembro 1614 en Luxemburg. L' organizuro diferos esencale de la kongresi qui til nun eventis sub la nomo kongreso por la LI., ube la ofte nepreparita e seninteresa diskuti sufokesis en multa bruisoza festaji. Certe, ni bone komprenas l' entuziasmo dil mondo-linguano, kande por la unesma foyo lu esas testo dil posibleso komprenigar su facilege per artificala idiomo da stranjerlinguani quin lu renkontris quale surdamuto. Ma ica entuziasmo ne darfas exajeresar tale ke per to on perdez omna serioza, ciencal e kritikal mento, enirante extazal stando, kande stacas avan ni ti qui

1. Al-Wâthiq esis un del Abbasida kalifi. La nomo esas transskribita per la transskribo quan me ultempe propozos en *Progreso : th* esas la sono di E. *th* en *think*, *q* esas specal Araba sono, kelke harda *k*.

esas tre meritoza pri la ideala verko. Agnoskante tote la geniala laboro ni tamen ne darfas exajerar homala meriti, ni ne darfas institucar idoli, ube nur serioza explorado povas duktar a la skopo; ni ne darfas konfuzigar la regardo per bruisoza festi e surfacal entuziasmo.

Tale la unesma granda rendevuo dil Idisti en Luxemburg portos la stampuro di serioza, konciencoza e sakrifikema laboro.

Ni bone savas, ke la nombro di la kongresani forsan ne atingos ta di la antea mondolingual kongresi. Ma to anke ne esas nia skopo. Ni tamen savas, ke en Luxemburg kunvenos elito qua, mem se ol esos nur la dekima parto di ta organizuri, superpasos li dekople per la valoro dil laboro e l' influo dil mondolingual movado en la granda populmaso.

Omnu qua en Luxemburg partoprenos la kongreso ja de komenco savas, ke lu per to kunlaboras a la kreado e praktikala enduktado di la LI., qua mustas konquestar la terglobo konseque lua interna qualesi, lua vivo-povo e la kapableso developar su. Lu kunlaboros a la granda verko ed unionos su mentale kun la granda movado qua avancas senhalte sur solida ciencoza fundamento, penetrata de praktikala mento.

Tri dii plenigita da interesiva laboro asemblos ni en Luxemburg, ed omna partoprenanto adportos kun kontenteso en sua patral lando l' impresi quin la laborado di sua cirkumajo faciligas e helpas fruktifar.

Apude, la deziro vidor novaji e belaji satisfacesos. Nia Luxemburgiana amiki depos monati diligente laboras por preparar a lia gasti tre agreabla ed atraktiva restado en lia landeto marveloze bela e regretinde ne sat konocata. Exkursi komuna ed extreme chipa por la partoprenanti en la maxim bela punti dil lando furnisos l' okaziono admirar la pitoreska e romantika belaji di la chefurbo e la lando. Ica exkursi eventos parte posdimeze, pos la diskursi, en la urbo e la cirkumaji, parte la 9 e 10 sept. en la mikra Luxemburgiana Suisia « Mullerthal », l' Ardeni e la statal balnerio « Mondorf ». *Turistal guidlibreto en Ido sendesos gratuite kun la kongreso-karto ad omna kongresani qui sendos l' adhero (5 fr. = 4 mark) por la kongreso nur a la sekretario-kasisto dil kongreso, S^o* HEVER, *avenuo Baumbusch, 75, Luxemburg.*

Voluntala subvencioni e kontributi por l' organizo dil kongreso (sendenda a S^o HEVER) aceptesos kun grandega danko de omna amiki di la LI., qui forsan esos impedata partoprenar la kongreso, ma deziras, ke nia verko bonege sucesez.

Le Gérant : L. COUTURAT.

PARIS. — IMP. CHAIX (SUCC. B), 11, BOULEVARD SAINT-MICHEL. — 2323-14.

PROGRESO

Nº 79. Julio 1914.

KONTENAJO

Decidi dil Akademio 385
Biblioteko di Stockholm por pueri e yuni, da V.-P. Mundi-Petersen 388
Progresi di la Franca lokomotivi, segun Tribot-Laspière. 392
Quante profunde on povas plunjar ? da J. de Ljustina 396
Linguala questioni : *Pronomi* **lu, lo; Ekonomio, ekonomiko; Kloko ; Vel;** *Pronuncado di* **e, o;** *Nomi di la konsonanti; La komplementalo* ; **Impriminko; Samideano; Chanjar, kambiar; Fontenplumo; Gramatikal formaco; Korespondario; Muliero, magdo; Mumpso; Never; Oxo; Pirotekno; Siriaka; Sonoza, sensona; Sive; Titulo, rubriko ;** *Abreviuri; Genri di Rusa familio-nomi;* **Skultar, grabar, cizelar, skrapar; Filo, drato;** *Sintaxo di ula funcioni;* **Krayono, stilo, burino;** *La tipi kom signi; Nombri decimala; Eufonial vokalo dil kompoẓita vorti; Pri nia sufixi; Konservema reẓonachi; Esperantulo* 398
Kroniko : *Acionieri dil Untiono; Kruco; A la Dana Esp-isti*; Aarhus; Bern; London: Luxemburgia; Pertuis; *Esp-ismo e spekulado; Espo verko di puero*. 425
Bibliografio : Libri : *Luxemburg e Luxemburgia; Die Weltsprache Ido*, da Peus . . 432
Jurnali : *La Langue auxiliaire; Die Weltsprache; La Belga Sonorilo; The Auxiliary Language; Internacionisto; L'Idisto katolika; Mondo; Ido-propagilo; Ido; Grafikistala Buletino; Idealisto; Pioniro; Pioner; Stenidano; Das monistiche Jahrhundert; La Gaẓette de Lausanne; L'Indépendance belge; Illustreret Tidende; Turisten; Revue int. de l'Enseignement; Revue scientifique; La Patrie; Le Réveil d'Indre-et-Loire; Edelweiss; L'Homme libre; La Libre Parole; Brioni Insel-Zeitung; Mittewochenblatt; El Paso Herald; The Cosmopolitan Student; Progress; Le Travailleur esp-iste; La Ondo de Esperanto* 433
Diversaji : *La reformo dil kalendario; Origino dil absinto*. 444
Korespondo : *Loyaleso di Dro Zamenhof; Respondo di ciencisto; Komuna voyajo a la kongreso; Aviẓo* 445
Apendico : Dro Zamenhof e la Delegitaro. . . . . p. 1-16

DECIDI DIL AKADEMIO

(*5 mayo 1914*)

1404. On repulsas *acendento* (III, 70).

1405. On decidas unanime, ke **ancestro** inkluzas la gepatri [1].

1406. On adoptas **Aryana** kun mayuskulo, e prefere kam *Ariana* (kom nomo di raso) (V, 484, 676).

1407. On adoptas **Bako** kom nomo di deo.

1408. On adoptas la radiko **Bak-** por la derivaji di la nomo *Bacchus*, ex. *Bak-ala*, *Bak-ano* (III, 328 ; IV, 289).

1409. On adoptas **blezar** (III, 136).

1410. On adoptas **disonancar**, vice *disonar* propozita (III, 389).

1411. On adoptas **elefantiazo**, ne *-ẓio* (III, 390).

1. Do equivalas *acendento* propozita e repulsita.

1412. On adoptas unanime **finto** (V, 484, 676; VI, 78) [1].

1413. On repulsas *fiƶiokrato* [2] (V, 484).

1414. On ajornas decido pri *foronomio* (III, 263).

1415. On adoptas **fulko**, ne *fuliko* (V, 484, 676).

1416. On adoptas **ganso-marcho** (V, 621).

1417. On adoptas **grimar** (III, 330).

1418. On adoptas **kolono** por la grosa intestino (IV, 294; V, 346, 428, 625; VI, 117).

1419. On adoptas **Chili**, ne *Chile* [3].

1420. On repulsas nova diskuto pri *eltro* repulsita (decido 738).

1421. On repulsas *stormo* vice **sturmo**.

1422. On repulsas nova diskuto pri **susurar** = F. *chuchoter* [4] (IV, 600; VI, 211: decido 1069).

1423. On repulsas la supreso di **tauro** (VI, 434, 490).

1424. On aprobas la expresuri : *kombato di tauri, kombatar la tauri*.

1425. On adoptas la sequanta vorti : **Iguano** (V, 88, 339, 421), **ikneumono** (insekto : V, 88), **ikono** (V, 485), **iktiosauro** (IV, 79), **ileono** (V, 339), **imbecila** (VI, 243), **imortelo** (planto e floro : V, 88), **influxo** (IV, 200), **infuzorio** (III, 330), **inhibar** (III, 604), **inkandecar, -o** (III, 75), **inkubac-ar, -o** (III, 263), **intestat** (V, 279), **intradoso** (IV, 335), **involukro** (III, 604; VI, 74, 239), **iruptar** (V, 622), **izobara** (III, 263), **izodinama** (III, 263), **izogama** (III, 604), **izomera** (III, 604), **izoplera** (III, 264), **izoterma** (III, 264).

Jansen-ismo, -isto (V, 280), **jaro** (III, 138), **jigo** (III, 673), **jineto** (IV, 79), **jiravolto** (IV, 579), **julepo** (IV, 200).

Kabano (FIS. : D. *Hütte*, E. *cabin*, F. *cabane*, *hutte*, I. *capanna*, *tugurio*, S. *cabana*, *choƶa*), **kaftano** (V, 339), **kalamino** (III, 604), **kalamito** (III, 604), **kalenturo** (VI, 74, 136, 240), **kalmaro** (V, 420), **kalorio** (V, 420), **kalvario** (V, 420), **kampanulo** (III, 138), **kampesh-ligno** (III, 264), **kanoo** (V, 675), **kantarelo** (V, 88, 154), **kantileno** (V, 339), + **kapo-kaulo** (V, 339), **kaponiero** (VI, 74, 240), **karabo** (VI, 74, 136, 240), **karakalo** (VI, 74, 240), **karbonario** (VI, 74, 240), **karcinomo** (VI, 74, 240), **kardamomo** (V, 420), **kareno**

1. On povas formacar la verbo *fintar* (facar finto).

2. *Fiƶiokratiisto* existas e suficas.

3. Ica decido respondas a questiono pozita interne dil Akademio.

4. On propozabis *lispar* por la senco *chuchoter*. Do on konservas **susurar** por ta senco.

(IV, 200), **karico** (VI, 74, 240), **kariko** (VI, 74, 240), **karlino** (VI, 74, 136, 240), **karmezina** (III, 264), **karnivora** (IV, 290), **karonado** (VI, 74, 240), **kartero** (IV, 335), **kartomancio** (V, 339), **kartuziano** (V, 420), **kashmiro** (III, 330; ni havas nun *Kashmir* por la lando), **kasio** (IV, 79), **katalpo** (VI, 74, 240), **kategorika** (V, 280), **katoptriko** (V, 278), **kazimiro** (III, 330), **kazuaro** (III, 139).

Kilsono (III, 139), **kiroptero** (VI, 74, 240), **klamido** (III, 605), **klano** (III, 264), **klavikulo** (III, 139), **klipero** (IV, 335), **kluzo** (IV, 448), **koadjutoro** (IV, 80), **kola-nuco** (V, 420), **koleoptero** (IV, 201), **kolino** (V, 675), **kolkotaro** (V, 88), **koluziono** (V, 88), **komodoro** (V, 339), **komplica** (III, 264), **kondominio** (VI, 343, 486), **konduktoro** (IV, 335), **konestablo** (III, 264), **konfervo** (V, 420), **kongro** (III, 264), **konklavo** (III, 265), **konkologio** (IV, 579), **konsoldo** (VI, 75, 240), **konsonancar** (III, 391), **konversion-ar, -o** (D. *Schwenkung, schwenken*, E. *conversion*, F. *conversion* (faire une), I. *conversione*, S. *conversion* : militala termino), **kopaivo** (III, 265), **koriandro** (III, 391 ; V, 154), **koribanto** (V, 339), **korinto** (III, 605), **kormorano** (III, 265), **kornalino** (III, 265), **korpuskulo** (III, 265), **koteno** (III, 266), **kotiledono** (III, 266), **kotiliono** (danso : III, 266).

Kredenco (III, 266), **krepono** (III, 330), **kriko** (III, 76), **krinolino** (III, 330), **krioforo** (V, 485), **kriometro** (V, 485), **krioskopo** (V, 485), **kriptogamo** (III, 330), **kriptograf-ar, -ado** (V, 622), **krismo** (III, 140), **kristalino** (III, 330), **kronglaso** e **flintglaso** (III, 603, 605), **krotalo** (III, 330), **krotono** (III, 330), **krucifero** (III, 331), **krumo** (V, 675 ; VI, 140, 240), **krupiero** (III, 331), **krustaceo** (V, 154, 339, 421), **kubebo** (III, 391 ; V, 154), **kukurbitaceo** (III, 331), **kulato** (III, 331), **kulebrino** (III, 266), **kuneiforma** (III, 605), **kuperoso** (V, 675), **kupulo** (III, 605), **kuracao** (III, 331), **kurbet-o, -ar** (V, 622, 740 ; VI, 76), **kurkuliono** (III, 266), **kurkumo** (III, 391), **kurlio** (V, 154), **kursoro** (IV, 579), **kuskuto** (III, 331), **kutio** (III, 331).

Rektifiko. — La decidi 1216 et 1402 (adopto di serio de nova vorti) ne esis *unanima*, pro ke un akademiano demandis ajorno til exploro di ta vorti da fakala komitati. Ma l'Akademio, konsultita pri ta propozo di ajorno, repulsis ol unanime, minus la voco di la propozanto.

La sekretario,
L. COUTURAT.

BIBLIOTEKO DI STOCKHOLM POR PUERI E YUNI

da Siorino doktoro fil. Valfrid Palmgren Mundi-Petersen

Depos 1911 existas en Stockholm biblioteko por pueri, aranjita segun l' Amerikana modelo. On recevis moyeni por lua fondo turnante su a kelka richi, qui komprenis, ke esas tre dezirinda donar ad la pueri e yunaro di Stockholm posibleso di studio e salubra amuzo, same kam en la Anglo-Saxona landi, en qui obtenesis tante bona rezultaji. La konsequo di dicita demando esis, ke pos miyarala preparanta laboro on povis inaugurar, ye la 3 decembro 1911, la biblioteko di Stockholm por pueri e yuni. La biblioteko esas situita en la centro dil urbo, en un ek la maxim frequentata stradi, Drottninggatan nº 65 (strado di la rejino); ed en proximeso di plura licei, komonala e privata skoli de diversa speci. La biblioteko lokacis lokaro tre oportuna ed atraktiva; lu kontenas vestibulo, kontoro ube on prestas la libri, lekto-salono spacoza e lumoza, e fine tre jentila laveyo.

Ta lasta havas granda importo, nam ol posibligas, severe mantenar la bibliotekala postulo pri neta manui, kande on uzas la libri. La libraro, kontenanta 3.000 tomi, kompozesis kun la maxim granda sorgo; lu kontenas libri por studio e distrakto, konvenanta a la pueri same kam a la yuni di omna evi.

On trovas en la libraro diversa manuali, literaturo por studio di omna skolala materii ne ofrita per la skolo-libri, e tamen importanta por la generala developo dil yunaro, mem en domeni ne studiata en la skoli.

Fine on trovas amuziva lektajo por diversa evi. Ultre, la libraro kontenas ampla nombro de la maxim bela e maxim bona libri ilustrita. La biblioteko havas personaro femina, specale instruktita, tre kapabla helpar e docar pri omno quo koncernas la studii dil yunaro e la selekto de libri generale.

La chefo e la tri unesma helperi esas nominita definitive e salariita; ma ultre, parto dil reguloza laboro dil biblioteko facesas da voluntala ne-salariata laboranti, qui tale obtenas instruktado ed experienco, samtempe kam li progresigas la developo dil biblioteko.

Existas tre praktikala kartokatalogo pri la tota kontenajo dil biblioteko. Lu esas aranjita quale enciklopedio; la pueri trovas omna posibla informi en ol, pro ke on insertis en ol ne nur nomi di autori e tituli di libri, ma anke granda nombro di tem-indiki,

diverse grupigita. On insertas en la katalogo integra libri, chapitri di libri, artikli di revui e simila, traktanta la diversa temi.

Partikulare remarkinda esas la facileso, per qua pueri de preske omna evi lernas uzar la katalogo, e la plezuro quan donas ad li olua uzo.

Omna libri esas pozita sur « tabuli apertita ». En Stockholm ni experiencis la samo kam en Amerika relate l'uzo di apertita tabuli. Kompreneble ni perdis kelka libri, ma tam olia valoro kam olia nombro esis mikra. Ma la valoro dil apentita tabuli konstatesis. Oli augmentas la deziro pri lektar e l' intereso por la libri e la biblioteko; oli familiarigas la yunaro kun libri e donas a la biblioteko karaktero di hemeso, quan on ne povas sat alte prizar. La maxim granda sorgo esas aplikata ne nur pri la selekto di literaturo e pri omno relatanta la bibliotekala tekniko, ma anke pri l' aranjo e l' extera garnisuro dil biblioteko.

Sen exajerar, ou darfas asertar, ke oportas serchar fore en la mondo ante trovar ulo plù gustoza, klara e hemala kam la biblioteko por pueri e yunaro di Stockholm.

La tota biblioteko esas indutita per varma e kalma griza-violea koloro, qua bonege saliigas la bela moblaro ek polisita birko, same kam la bela riprodukturi di tabeli da famoza piktisti. On nultempe indijas flori nek verdajo an la fenestri, sur la tabli e sur la tabuli. Kande uldie nia famoza skultisto, Christian Eriksson, vizitis la biblioteko, il esis tante charmata da ol, ke il donacis ad ol, kurtatempe pose, du delikata mikra reliefi. L' una reprezentis drinkanta bovyuno; la duesma la gnomo e la princino dil poemo di Fröding « *Olda gnomo* ».

La biblioteko esas apertata omna semanala dio de 3 til 8 kloki; sundie de 1 til 4 kloki. Ja en decembro 1911 (to esas l'unesma laborala monato dil biblioteko) on vidis quante ta institucuro esis bonveninta. Pueri e yunaro aparis quik en tanta nombro, ke li formacis serio omnadie, kande la biblioteko apertesis. La mezvalora nombro dil viziteri esis 175 omnadie; to esas plu kam 5000 monate.

Existas nula evo-minimo en la Stockholm-ana biblioteko por pueri e yunaro. Lu recevas joyoze la mikreti, qui, kun gaya ed importanta mieno, regardas la ilustrita libri; lu recevas tam volunte la pueruli e puerini qui deziras rakonto-libri, kam ti qui deziras perfektigar su en la diversa skolala faki; e lu helpas kun la maxim granda sorgo ed intereso l' adulti a trovar materio por diserturi e diskursi. Ma ultre ofrar libri ed instrukto pri uzar oli,

la biblioteko esas tranquila ed agreabla refujeyo por ta infanti, di qui la hemala relati ne donas la kalmeso e paco necesa por studii di puero.

Pri la publiko dil biblioteko, on devas mencionar la joyoza fakto, ke la pueri qui frequentas ol apartenas ad omna klasi dil socio ed apartenas en preske egala nombro a la licei ed a la primara skoli.

Kun granda suceso on uzis ilustrita afishi kom moyeno igar l' infanti lektar valoroza literaturo. Lor l' aperto dil biblioteko, la afishala tabelo koncernis urbo Stockholm. Pos ta tempo la tabelo prizentis multa diversa temi, qui altagrade vekigis l' intereso dil yunaro. Kelka temi, exemple pri aernavigado, polala explori, la Balkanala stati, e c. tante interesis la yuna lekteri, ke on ne havis sat multa libri por satisfacar la demandi, ed obligesis furnisar plura exempleri di ta verki. En la biblioteko trovesas specala libro-tabulo, rezervata a la libri a qui referas l' ilustrita afisho. Ica libri kolektesas ek diversa secioni dil biblioteko por esar direte acesebla a la pueri en ne-mediata proximeso dil afisho-tabelo. On vidas quik per la rezervata tabulo, ka la temo dil ilustrita afisho aquiris l' intereso dil yunaro. Se yes, la dicita libro-tabulo esas ordinare vakua.

La biblioteko por infanti e yunaro di Stockholm esas gratuite disponebla da omna pueri habitanta Stockholm. Del gepatri on demandas nula kauciono, ma nur ke li permisas a sua filii uzar la biblioteko. Nam on ne deziras, ke la pueri frequentez ol sen tala aprobo. Omno quon devas facar la gepatri, esas signatar deklaro pri lo. Pluse omna puero kapabla skribar e deziranta pruntar libri devas signatar formulo, per qua lu obligas su obediar ula reguli por uzar la biblioteko. Tala obligo dil puero havas komprenende nul altra signifiko kam morala : vekigar en lu la sentimento di responsiveso relate la fido quan montras la biblioteko ad la yunaro pro qua ol existas.

Fine la biblioteko uzas, simile kam l' Amerikana biblioteki por pueri, libromarko, quan on disdonas kun singla libro. Sur la libro-marko esas imprimita ico :

« Libro povas esar fonto di omno bona por tu, helpante tu en tua studii e laboro ; vekigante en tu pensi, qui povas facar ek tu habila homo ; direktante tua kordio vers bona vokeso en la vivo e helpar tu a developar tua talenti, same kam fortigar tua inklineso por ica vokeso. Libro povas donar a tu multa joyoza hori, multa distrakto ; lu povas helpar tu esar felica. Bona e gaya libro

esas kamarado, qua nultempe fatigas tu, nultempe divenas nepacienta a tu, nek tua en emiko.

« Quale tu devas kompense montrar amikeso e gratitudo a la libro ? Per estimar e prizar lu ; per ne misuzar ma retrodonar lu tam neta, kande tu parlektis lu, kam lu esis kande tu recevis lu.

« Pro to tu devas ne prenar lu per desneta manui e ne permisar, ke lu humideskas pro pluvo o nivo. Tu devas nek desegnar nek skribar en lu ; same tu ne darfas faldar lua pagin-anguli.

« Ne manjez, kande tu lektas ; la libro ganas facile graso-makuli, e lo aspektas lede. Uzez la libri por lektado e por nul altro ; e tu vidos, ke la libro esas bona e fidela amiko, qua sempre esos profito e plezuro por tu ».

Sume on povas dicar, ke la libri dil biblioteko til nun ne recevis intencita domajo. La pueri quik kustumeskis regardar sua manui, ante tushar la libri, same kam sorgar ipsa pri netigar oli, se necesa.

Kande la biblioteko apertesis, ne mankis a lu profeti di mala auguro, qui predicis, ke la granda libereso donita a la pueri efektigos misuzo di libri e dil moblaro. Kun tante plu granda joyo on povas konstatar, pos du yari, ke ta profeti esis ne-justa. La pueri komprenis prizar la libereso donita ; li esas extreme sorgoza pri la libri. Nek la libri nek la cetera materialo dil biblioteko montras traco esir uzata omnadie dum du yari da centi de infanti. La biblioteko konsideras ico kom joyiganta pruvo dil justeso di du ek la principi, segun qui lu organizis sua agado : l'importo di la fido e di l' estetikala sentimento por l' edukado.

Dum sua kurta agado la biblioteko montris su kom grava institucuro dil sociala vivo di Stockholm. E la subvenciono yarala de 2.000 kron, quan la urbo aprobis ja pos l' unesma labor-yaro, darfas certe konsideresar kom expresuro dil fido quan on havas en lua profitoza agado.

Esus desfacila imaginar plu atraktiva aspekto kam vespero en la biblioteko por pueri e yunaro en Stockholm kun lua richeso di lumo, folio-planti, murala imaji e libri. E meze di ca splendideso, pueri omnube. On vidas li an la tabli e tabuli ; asemblita cirkum la katalogo o la bibliotekisti. Kelkafoye, se nul altra plaso esas trovebla, li stacas lektante an la tabulo ; sidas an la fenestri, inter la folio-planti, la libro jacanta sur la genui. On trovas pueri de omna evi ed omna speco kapo an kapo, omni tre interesata. On vidas okuli radianta de joyo pro ula amuziva libro o bela imajo ; vizaji havanta expreso di atenco persistanta ed expektado,

di timo e chagreno di joyo e kontenteso; unvorte di omna sentimenti quin povas vekigar libro, o quin povas sugestar laboro pri ulo kontentiganta o desagreabla : esperi, decepti, o feliceso pri rezultajo ganita.

Se ni nur povus havar suficanta nombro de biblioteki, tala kam ta hike deskriptita, en qui la yunaro asemblus su por studiar e distraktar su; se ni povus atraktar la yunaro hike per la maxim bona literaturo dil mondo, lore ni aquirus bona moyeno por deturnar ne mikra parto dil yunaro de la cinematografili. Olci havas, por uzar minim forta expresuro, nur dubebla valoro; e ni posedas oli en plu granda nombro, kam biblioteki por pueri. Por la pueri e la yunaro, di qui la kordio esas maxim sentema ad omno bona e mala, ni aquiras tale intelektala valoro, qua, ofrante salubra spiritala nutrivo, kontributas forte desaparigar la kolportala literaturo e protektar la yunaro kontre multa danjeri.

Oportas memorar, ke la pueri, la yunaro, esas la tota futuro; li esas la realigo di nia maxim kara esperi, di nia maxim bela revi. Qua ganas la infanti, ad ita apartenas la futuro.

Ek *Kvindernes Blad*, Köbenhavn, 21 e 28 februaro 1914.

trad. Gunvar Mönster.

PROGRESI DI LA FRANCA LOKOMOTIVI

Quale omna homala inventuri, la lokomotivo subisas necesa e konstanta progreso. Esas interesanta konstatar lua evoluciono de pos 1900. Ta progreso havas plura kauzi : la augmento di la trafiko sur la precipua fervoyala linei; l'augmento di la komforto, qua havas kom konsequo l'augmento dil pezo di la vagoni. Yen quale on povas evaluar statistikale la « komforto ». On nomizas « mortinta pezo », po singla voyajero, la pezo di la parto di vagono, qua transportas lu; altravorte, la quociento dil pezo dil tota vagono per la nombro di la plasi. Nu, en 15 yari, la « mortinta pezo » po singla voyajero pasis, por la 1ª klaso, de 550 kg. a 950 kg.; por la 2ª klaso, de 200 a 375 kg.; por la 3ª klaso, de 150 a 300 kg. Ico signifikas, ke la komforto di la 3ª klaso esas nun plu granda kam la komforto di la 2ª klaso ante 15 yari. Konseque, la pezo mezvalora di esprestreno, qua esis 200 tuni en 1900, divenis nun 300, 350, mem 400 tuni. Simila progreso eventis pri la varo-treni : la utila kargajo di singla vagono pasis de 10 a 20 tuni; la totala kargajo di treno pasis de 800 a 1.200 tuni. Do por la du speci de treni on bezonas plu forta lokomotivi.

Altra faktoro : la rapideso. Ma de 15 yari la rapideso *maxima* ne kreskis multe : ol esas sempre inter 100 e 120 kilometri en un horo. To quo kreskis esas precipue la rapideso *meŷvalora*, qua augmentis de 25/100. Or ico anke postulas plu forta lokomotivi, qui povas mantenar sua rapideso mem sur longa rampi. On povas obtenar ta rezulto per mekanikala procedo. Exemple, la parkuro de Paris a Dijon kontenas du parti, l' una pasable plata de Paris ad Laroche, l' altra acensanta de Laroche til Dijon, kontenanta longa rampo de 40 kilometri. On chanjas la lokomotivi en Laroche; li havas exakte la sama tipo e strukturo, ma l' unesmi havas roto-diametro de 2 metri, e la duesmi roto-diametro de 1,85 m. Ica mikra difero suficas por augmentar la tiro-forco di la duesma lokomotivo. (Ta chanjo di lokomotivo equivalas la chanjo di multipliko, qua uzesas on omna automobili ed en la bicikli perfektigita).

Ma on devas uzar altra procedi por augmentar la *povo* di vapor-mashino, nedependante de la *mekanismo* qua transmisas ta povo a la roti e konseque a la treno. Ta povo pasis de 1.000 a 1.500 kaval-povi : ol atingas mem 1.800 kaval-povi en recenta tipi. On augmentis la surfaco di la fairuyo : la greti havas nun larjeso de 1 metro, e longeso de 3 m. til 3,50 m. La konsumado di karbono atingas 2 tuni po un horo : on imaginez la konstanta ed urjanta laborado di la fairisto, qua devas alimentar sencese ta glutanta monstro. La konsumado di aquo esas proporcionala : ol atingas 8.000 litri (8 m^3) en un horo. Pro to precipue la lokomotivi mustas, sive chanjesar, sive haltar por riprovizar su per aquo : quankam on augmentis la kapaceso di la tendri, e konseque lia pezo. Ante 15 yari, un tendro kontenis 15 m^3 de aquo e 3 tuni de karbono. Nun, ol kontenas cirkume 24 m^3 de aquo e 6 tuni de karbono. Ol pezas, vakua, cirkume 30 tuni, e charjita, cirkume 60.

On devis anke augmentar la kapaceso di la kaldiero. Ma pro ke la seciono di la lokomotivi (same kam di la vagoni) esas limitizita da la profil-normo adoptita ye l' origino (e regretinde tro streta), qua determinas la eskarto di la voyi, la larjeso ed alteso di la ponti, tuneli, e c., on povas augmentar la volumeno di la kaldiero preske nur segun la longeso e l' alteso. Pri l' alteso, omnu savas, ke la kaldieri moderna atingas preske la somito di la lokomotivo, e reduktas la kameno a tre kurta tubo. Restas do nur la longeso libera. Por augmentar la longeso, on devis progresive augmentar la nombro di l' axi; tante plu ke on devas obediar ica regulo : la pezo suportenda da singla axo devas esar admaxime 18 tuni. Konseque, lokomotivo de 72 tuni devas

havar adminime 4 axi; de 90 tuni, 5 axi. Pro ke la nombro e dispozeso di la roti determinas grandaparte la tipo di la mashini, on kustumeskis indikar singla tipo (segun Amerikana modo) per tri nombri : l'unesma esas ta di l'axi *portanta* avana; la duesma, ta di l'axi *movanta*; la triesma, ta di l'axi *portanta* dopa. (On nomizas *portanta* omna axi, qui ne esas movanta; e *movanta* omna axi kuplita kun la bielo di la pistono, qui konseque recevas e transmisas l'impulso di la vaporo). Quante plu granda esas la nombro di la movanta axi, tante plu granda esas l'adheremeso di la mashino a la voyo, de qua lua tiro-povo dependas parte. Pro to on pasis de la tipo *Atlantic*, qua havis 2 movanta axi, a la tipi sequanta :

Ten-Wheel (dek-roti) . . . . . 2—3—0.
Pacific . . . . . 2—3—1.
Prairie . . . . . 1—3—1.

Ico signifikas, ke la tipo *Pacific*, exemple, havas 2 axi portanta avane, 3 axi movanta (kuplita) ed 1 axo portanta dope. Tala esas la tipo di la lokomotivi dil espres-treni. (On povus remarkar, ke la tendri subisis analoga evoluciono : li havis unesme 2 axi, pose 3, e nun 4 axi.)

La longeso kreskanta di la lokomotivi havas grava detrimento : ol impedas li sequar korekte la kurveso di la voyi (quankam ica kurveso esas generale mikra, precipue sur la chefa e rapida linei : la kurveso-radio ne devas esar min granda kam 500 m. Ma en landi kelke montoza on ne povas sempre obediar ta regulo). Pro to on igis nedependanta la du avana axi, qui, solidara inter su, formacas vagoneto o « truko » libere ocilanta cirke vertikal axo fixe ligita a la framo di la lokomotivo : to esas *bogio* [1]. Ol povas tale sequar la kurveso di la voyo, formacante angulo kun l'ensemblo di la cetera roti. Preske omna lokomotivi havas nun *bogio* avane.

Ma co ne suficas sempre, kande la lokomotivo esas tre longa, exemple por la lokomotivi di varo-treni, qui havas ofte 4 axi movanta kuplita : nam exter la bogio, la cetera roti esas solidara e fixe ligita a la framo rigida. Pro to on imaginis la lokomotivo *artikiẓita* (sistemo Mallet), qua esas suportata da du nedependanta « charioti » libere ocilanta. Tale la lokomotivo esas sus-

1. Simile la granda vagoni di espres-treni esas quaze longa fera trabi suspendita sur 2 *bogii* libere ocilanta, qui formacas l'angulo ecesa en la kurvaji di la voyo.

pendita sur du truki, simile a la longa person-vagoni. Singla truko havas exemple 3 axi solidara (6 roti kuplita), impulsata da aparta cilindri. La lokomotivo esas quaze duopla : ol havas un kaldiero, ma du « vapor-mashini ». On iris mem plu fore en Amerika : on konstruktis od imaginis lokomotivo *tote artikizita*, t. e. en qua la kaldiero ipsa esus dividita en du korpi artikizita ye la mezo. To esus reale duopla lokomotivo ! [1]

Altra lokomotivi havas un bogio avane ed un bogio dope. Ico esas aplikata precipue a la tendro-lokomotivi, qui servas la suburbala linei. Tala esas exemple la lokomotivi di la kompanio *Nord*, qui servas la fervoyo *Petite Ceinture* en Paris. Li esas de la tipo 2—3—2.

Restas indikenda la *fizikala* procedi, per qui on augmentis la povo di la lokomotivi. Li esas du : la **kompundigo*, e la *supervarmigo* di la vaporo.

Konocate, on nomizas **kompunda* vapor-mashino en qua la vaporo trapasas sucedante du cilindri, l'unesma mikra, ye alta preso, la duesma plu granda, ye basa preso. Ico divenis posibla, pro ke on havas nun kaldieri, qui furnisas vaporo ye alta preso. La vaporo laboras *destensante* su, t. e. per expanso e reciproka diminuto di preso. Ma por plu bone utiligar la *destenso*, qua facesas nur nekomplete en un cilindro, on eventigas ol en du cilindri, quaze en du gradi. La sama quanto de vaporo qua laboris en l'unesma sur un pistono, laboras en la duesma sur altra pistono (dum sequanta stroko), e pro to la duesma cilindro mustas esar plu kapaca kam l'unesma. E pro ke la piston-stroko esas egala, nur la diametro di la cilindri diferas. Generale, on povas *deskompundigar* segunvole la mashino, t. e. sendar la vaporo direte e samtempe en la du cilindri (do sub alta preso) por furnisar granda esforco, ex. por startar la treno. En l'ordinara lokomotivi, la du cilindri (di singla latero) esas apudpozita, e lia bieli « atakas » la sam arboro, tale ke lia agi kombinas ed adicionas su sur la sama rotaro. Ma en la lokomotivi dil sistemo Mallet, qui esas kompunda, la mikra cilindri movas la dopa rotaro, e la grosa cilindri movas l'avana rotaro. La kompunda sistemo efektigas samtempe augmento di povo e sparado di kombusteblo (po egala efekto) : nam ol utiligas plu komplete l'energio furnisita da la kombusto dil karbono al aquo dil kaldiero.

L'altra procedo esas la *supervarmigo*. En l'anciena lokomotivi la vaporo ekiranta la kaldiero esis *saturita*, pro ke ol esis en

1. Videz nia artikleto : *Maxim granda lokomotivo* (*Progreso*, V, 61).

kontakto kun l'aquo, e mem forportis aqua guteti formacanta nebulo. Konseque ol parte kondensesis en la tubi ed en la cilindri, e tale on perdis evaluebla quanto de energio (til 25/100 de la vaporo produktita). Pro to on imaginis *supervarmigar* la vaporo, por *sikigar* ol, eskartante ol de la punto di satureso, e samtempe augmentar lua energio (nam segun la principo di Carnot la energio disponebla, la *rendimento* di la mashino, esas tante plu granda, ke l'eskarto dil extrema temperaturi esas plu granda). Por to, on koaktas la vaporo pasar tra tubi U-forma, kontenata en la supra fumo-tubi di la kaldiero (en qui cirkulas la « fumuro », t. e. la gasi varmega venanta de la kombusto en la fairuyo). Tale la vaporo esas *supervarmigata*, exemple de 200° til 300°. On konstatis, ke ca procedo efektigas sparado de 16/100 de karbono e de 21/100 de aquo. Omna lokomotivi recente konstruktita havas *supervarmigilo*. Existas 1.200 tala lokomotivi en Francio e 16.000 en tota Europo.

On devis necese explorar la questiono, kad la *supervarmigo* esas kombinebla kun la *kompundigo*, quan on aplikis ad omna mashini konstruktita de 1900 a 1910. La kompanio P. L. M.[1] e la Statala (Franca) fervoyi facas nun experimento pri to : li cirkuligas lokomotivi exakte simila, del tipo *Pacific*, qui omna havas supervarmigilo ; ma l'uni esas kompunda, e l'altri havas simpla expanso (tamen li havas anke *quar* cilindri, por ke la funcionado esez komparebla). Semblas, til nun, ke la kompundigo esas plu avantajoza kam la simpla expanso.

Segun injenioro J. Tribot-Laspière, en *La science et la vie* (Paris, julio 1913).

L. Couturat.

QUANTE PROFUNDE ON POVAS PLUNJAR ?

Profundaji de kinadek metri judikesis til nun kom limito, til qua homi povis penetrar l'aquo, e decensar tante profunde konsideresis ja kom extreme danjeroza. Nam che la plunjeri aden profundaji eventas la sama fenomeno, kam che la *kason-laboreri : kande li venas de alta preso a l'ordinara, montras su paralizo ed asfixio, e kelkafoye ica kason-morbo abutas a la morto.

Du dui de Angla medicinisti, Hill e Greenwood, de *London Hospital medical school*, e Haldane e Rees, qui havas ofico en la navaro, konstatis, ke on povas plunjar multe plu profunde, kam on povis til nun supozar. Fakte, li plunjis ipse en profundaji

1. « Paris-Lyon-Mediteraneo ».

de plu kam sisadek metri an la rivo di Skotia, sen ke irga neagreabla fenomeni aparis. Li exekutis la plunjo kelke altre, kam la profesionala plunjisti kustumas facar, e li advenis ad ica nova plunjo-maniero per teoriala reflekto.

Li exploris la questiono, en quo la kason-morbo precize konsistas, per experimenti pri animali, ed abutis a yena rezultajo : quante plu granda esas la preso sub qua homo od animalo aspiras l' aero, tante plu l' aero solvesas en la sango.

L' alta preso en su ipsa perturbas nek la respirado, nek la cirkulado dil sango, anke ol ne domajas la tisui. Ma se la preso rapide diminutas, exemple, kande on rapide emersas, o subite livas la kasono, lore l' aero solvita en la sango subite libereskas. L'oxo advere esas nenociva, quale ante multa yari pruvis l'experimenti di Wienana ciencisto Gärtner, ma la * nitro, qua ye quar kinimi kompozas l' aero, restas gaso-bulatre en la sangovaskuli. Do a la nitro atribuesas la fenomeni di la kason-morbo.

La quar mencionita medicinisti unesme expozis en kaldroni experiment-animali a preso qua korespondas a la preso de 60 til 70 metri sub la maro-surfaco. Kande on diminutis la preso kelkope, l' experiment-animali restis tote sana.

La medicinisti facis la sama experimento pri su ipsa, e kande li experiencis, ke li detrimentesis dal alta preso tam poke kam l' experiment-animali, li decidis praktike aplikar la nova konoco en la vesto di plunjisto. En l' experimenti en la laboratorio aparis, ke la « krizala zono », dum qua la nitro-buli separesas en la cirkulado dil sango, jacas en la fino dil experimento. La danjero ne esas dum la transiro de la tre forta preso a la mezeforta, ma en la lasta triimo di la kelkopa preso-destenso, dum ke la rapida augmento di la preso esas tote sendanjera.

La medicinisti povis decensar an la rivo di Skotia, dum l' extreme kurta tempo de du minuti, aden profundajo de 210 Angla pedi (63 metri) sen subisar irga perturbo. Li restis longatempe en la profundajo, acensis pose pasable rapide til 20 metri sub la surfaco, por povar, de hike, tote lente emersar. Arivinta a la surfaco dil aquo, li sentis su libera de irga jeno.

Ica nova aquirajo dil tekniko di la profunda plunjado, til nun konsiderata kom neposibla, povas divenor extreme valoroza por levar sinkinta navi. On nur pensez, quanta navi kun konsiderinda trezori jacas en la profundaji sur la marfundo, navi, qui esos serchenda nur ye kelka metri sub la tilnuna extrema limito di plunjo en la profundajo.

Ek la Germana. trad. J. de Ljustina.

LINGUALA QUESTIONI [1].

Pri la pronomi *lu*, *lo*.

La Belga Sonorilo (mayo) questionas, kad la decido 948 (VI, 161) nihiligas tote o parte la decido 513 (IV, 435). Ni dicis *erore*, en noto, ke la decido 948 nihiligas la decido 513; por bone komprenar la du decidi, on devas rilektar la propozi quin li referas.

L' unesma (decido 513) referas la propozo (II, 3) uzar *lu* por la personi e *lo* por la kozi; altravorte, uzar *lu* kom pronomo maskula-femina (kune), e *lo* kom pronomo neutra (kozala) vice *ol*. Ica propozo esas *e restas* repulsita tote ed integre [2]. Do la decido 67 (III, 386) duras valorar, qua adoptis *lu* kom pronomo personala *sengenra*, konseque valoranta egale *por la tri genri*.

La duesma (decido 948) adoptis *lo* kom pronomo indikanta kozo nedeterminita, t. e. fakto; ol esas komentita en VI, 238; on montris, ko *lo* esas exter la tri genri, do nule remplasas *il*, *el*, *ol*, ma pleas altra rolo. De to on nule povas inferar, sive ke *lu* aplikesas nur a la personi, sive ke *lu* ne darfas aplikesar a la personi. La decido pri *lo* evidente chanjas nulo en la decido pri *lu*.

Cetere, ca expliko esas preske superflua, nam ni ja dicis (VI, 238): « La decido 948 ne nihiligas la decido 513, quale ni dicis (p. 161), ma la decido 622 ». E la noto indikas, ke l' Akademio votis « nova diskuto » pri ca decido, quo equivalis nihiligar olu. Do omno esas korekta, ed on bezonas pozar nula nova questiono al Akademio pri ca temo.

L. C.

Ekonomio, ekonomiko.

Un de nia kunlaboranti igas ni remarkar, ke la vorto *ekonomiko*, ja plurfoye uzita, ne aparas en nia (anciena) vortolibri. Ico esas obliviq. *Ekonomio* esas D. *Haushaltung*, *Wirtschaft*, t. e. la administrado financala di domo, societo o stato. *Ekonomiko* esas D. *Wirtschaftslehre*, t. e. la *cienco* o *teorio* dil ekonomio; e la ciencisti qui okupas su pri ta teorio nomesas *ekonomikisti*. Do

1. Ni recevis longa artiklo da Dro Max Talmey : *Pri la derivo di vorti de kompoziita radiki* (VII, 209), quan ni ne povas insertar icafoye pro l'abundo di la materii. — Ni devas avertar nia korespondanti, ke ni mustas sempre plu strikte aplikar la regulo pri la klozo di la diskuti *pos sis monati*, por evitar ke nia revuo esez inundata da senfina diskuti pri omnaspeca temi [Red.].

2. Ca decido repulsis *un* propozo *integra*; on ne darfas separar un parto de ol, ed interpretar ol tale : « On repulsas *lu* por la personi », do on ne plus darfas uzar *lu* por la personi. Kontree, on ne darfas *restriktar* l' uzado di *lu* a la personi.

por dicernar *ekonomio* ed *ekonomiko*, ed uzar li juste, on questionez su, kad on intencas parolar pri praktikal agado, l'agado di *ekonomo*, o pri teoriala cienco, quan studias l'*ekonomikisti*. (On savas anke, ke *ekonomio* nule signifikas *sparemeso*, nek *ekonomiala* equivalas *sparema*). On komprenas do, ke la vorto *ekonomio* esas necesa, e havas altra senco kam *ekonomiko*. On parolas pri ekonomio hemala (menajala), urbala, rurala, nacionala o statala. On povas parolar metafore pri l'*ekonomio* di organismo, konsiderante lua gani (nutrado) e spensi (perdi di materio e di energio).

Kloko.

Du samideani sendis a ni artikli, quin ni ne povas insertar, pro ke li implikas kritiko di la decido 446 dil Akademio. Ma ni tre volunte respondas a la questiono quan li kontenas.

On rezonas tale : « *Un kloko* signifikas un tempo-punto », do *du kloki*, *tri kloki*, e c. havas analoga senco, e ne povas signifikar *un* instanto preciza. Ed on konkluzas, ke on ne povas uzar *kloki* plurale en l'indiko di la hori. Nam altre on havus bisenca frazi quale : « Il povos arivar ye *du* diversa *kloki* : o ye *tri kloki*, o ye *sis kloki* ».

Ico esas misinterpreto di la decido 446 : ol adoptis explicite *kloko*, *kloki* nur por la konto ed enunco di la hori : *kloko* signifikas do propre : *horo* pasinta de l'antea noktomezo (o dimezo). Do ol darfas e devas havar pluralo. Ma on ne darfas uzar ol kun la senco di tempo-punto (instanto) ; e konseque on devas ne dicar : « *Qua kloko esas ?* » ma : « *Qua tempo esas ?* [1] ». L'uzo di *kloko* en tala frazi esas nur erora kustumo, qua ne rezultis de la decido dil Akademio e ne dependas de ol, e quan ni konseque darfas emendar sen plusa decido, tam frue kam on konstatas, ke ol esas nekonciliebla kun la dicita decido.

L. C.

Vel.

Ni recevis plura artikli pri *vel*, l'uni kritikanta ca decido dil Akademio (1060), l'altri demandanta o propozanta expliki. Ni ne darfas insertar l'unesmi, e ni judikas neutila insertar la duesmi :

1. Expresuro konforma al Angla uzado, qua esas tre logikala. En F. anke on uzas *temps* en ica senco, precipue en la tekniko : *Connaissance des temps ; équation du temps ; temps sidéral, temps solaire vrai* o *moyen*. — Kun *kloko* on povus dicar nur : « *Quanta [kloki esas ?* » same kam on questionas : « Ye quanta kilometri ni esas de Paris ? » On ne povas uzar ordinala nombro (ex. : *quantesma horo* o *kloko*) pro la motivi expozita olim en la diskuto (III, 26-28, 218, 353, 703-4 ; IV, 378). On anke ne povas uzar *kloko* sub formo di adverbo, *kloke* ; nam ica propozo (III, 26) esis explicite repulsata da la decido (IV, 378), qua referas nur la propozo (III, 353).

nam ica decido semblas a ni formale nihila, pro ke la propozo facesis interne dil Akademio, ma nultempe prizentesis a la publika diskuto en *Progreso*. Ico esas tante plu regretinda, ke on interpretas ed uzas *vel* tre diverse; on povas mem dicar, ke en la rara kazi en qui on uzis *vel* til nun, on sempre uzis ol nejuste, t. e. kontre lua defino. Ni notis ja du tala kazi (N° 77, p. 320, *Errata* : p. 203 e p. 248). Ni trovas en Idista jurnalo nova exemplo : « *vel* en jorno, *vel* en nokto » : evidente, existas nula kazo en qua existas *jorno* e *nokto* kune ! Konseque, ni propozis al Akademio nihiligar ica decido, o plu juste agnoskar lua nihileso. Vartante la decido dil Akademio, ni konsilas a nia samideani ne plus uzar ica vorto, e ne plus disipar sua tempo ed injenio diskutante lua senco e lua justa uzo.

L. C.

La pronuncado di *e*, *o* en Ido.

La vokali *e*, *o* pronuncesas kun du nuanci di sono en la lingui nacionala. Lore li emisesas kun nuanco klozita, quale en F. *dès*, *dos*; lore kun nuanco apertita, quale en F. *dès*, *dot*. Kad Ido admisas ta du nuanci por singla dil vokali supere indikita? Yes, certe, nam to esas naturala e quaze neevitebla. Pro to, pri *e*, *o* en nia gramatiko explicite dicesas, ke li darfas pronuncesar kun la du nuanci di ta vokali en la F. vorti citita. Cetere, se on decretabus nur un nuanco por singla de ta vokali, la dekreto certe restabus kozo mortinta; nam preske nulu sucesus aplikar konstante ad olu la sama nuanco.

Ma, kad permisesas donar a li lore la nuanco klozita, lore la nuanco apertita, en identa kazi? Ankore yes, nam ni devas ne krear neutila *obligi* en linguo che qua postulesas la maxim granda simpleso e facileso konciliebla kun la just expreso dil pensi. Nur un kozo esas *obliga* pri ta vokali : ke li esez por l' orelo, quale por l' okulo, tre klare dicernebla ica de ita, ed anke del vokalo *a*.

Tamen esas nekontestebla, ke, sen regardar ico kom obliga, on povus avantajoze, ne nur por bona dicerno, ma anke por harmonioz uniformeso, kustumeskar inter ni ye identa trakto dil identa kazi. Me do serchadis en nia lingui, segun la principo dil maxim mult uzanti, quamode ni povus procedar pri la vokali *e*, *o*, sequante sempre un e sama regulo di pronunco. Yen to quon me trovis :

1ª **e, o** havus la nuanco apertita (*dès*, *dot* F.) en silabo klozita, to esas finanta per konsonanto. Ex. : *èd*, *èl*, *pèr*, *nèk*, *yèn*, *tamèn*, *pèndar*, *mèntala*, *èskartar*, *gèstar*, *amèz*, *tirèz*, e c.; *òd*, *òl*, *pòr*, *dòp*, *fòr*, *fòrta*, *òn*, *lònga*, *ólda*, *kôlda*, *pòntifiko*, *pòstala*, *jòrnala*, e c.

2ª **e, o** havus la nuanco klozita (*dé*, *dos* F.) en silabo apertita, to esas finanta per vokalo. Ex. : *é*, *lé*, *né*, *mé*, *dé*, *sé*, *béla*,

véra, débar, élévar, krémô, e c.; *nô, ló, pô, móla, mókar, módlar, móró, nómô, hónóró, patrónó, siórô* [1], *nóbéla, mémóré*, e c.

Remarko. Pro ke *e, o* finala (to esas *lasta* litero di vorto) konstitucas per su sola (*teo*), o kun sua konsonanto (*ne, poto*) silabo apertita, konsequas de to, ke sempre, sen ul ecepto, li havus la nuanco klozita (*dé, dos* F.).

Exempli di intermixata *e, o* apertita o klozita : *fénèstró, pèlmélô, ôfté, ôfènsô, ômlétô, ômbró, ôndo, môntó, mèntó, bóparèntésó, apôstólô, kôntréa, énèrgio, énèrgétiko, énèrgiózô, ènkarcérigó, èntérigó, rèktóró, rétóró, révôluciónó, rèspônsô, trèmpar, trémar, vèntó, vénó, môndó, frôntó* [2], e c.

Motivi. Pro ke en Ido ni havas la yuro apertar o klozar la soni traktata, ni certe havas anke la yuro apertar o klozar li sempre en la kazi identa. E mem kande on reflektas pri la kozo, on trovas ed opinionas, ke esas tre preferinda apertar *e, o* konstante en la sama kazo, o kontree klozar li sempre en altra, kam lore apertar e lore klozar li en kazo identa, quo donas impreso di desordino, di necerteso, ed esas o povas esar jenanta mem per la parolanto. Altraparte, por l' audanti, kad ne esas kelke stranja e trublanta konstatar, ke Petro apertas la sono, precize en la kazo ube Paulo klozas lu? o ke Petro ipsa unfoye klozas l' *o* di *nome*, ed apertas lu la foyo sequanta?

Quale Ido havas ortografio tote fixigita, segun principo simpla e konstanta, semblas, ke esas dezirinda, ke lu havez anke sua pronuncado fixigita segun principo simpla e konstanta.

Altra motivo inspiras me : la timo audor Idisti donar konstante (quale ul Esperantisti) la nuanco apertita al vokalo *e*, exemple, pronuncante *vèrè*, vice *véré*, e tale desfaciligante la dicerno inter *vere* e *vera*. Nam de *vèrè* a *vera* la disto esas tre certe min granda kam de *véré* a *vera*. O, altrasupoze, audar li pronuncar *rèjô*, vice *réjô*, quo tre proximigas la vorto a *reja*.

Konkluze : Se ni sequus (e pri co ni havas de nun la maxim kompleta yuro) la regulo quan me propozas, la pronuncado di Ido ganus pri certeso e dicernebleso facila, sen perdar ulo pri eufonio [3].

L. DE BEAUFRONT.

1. L' Italiana, tante eufonioza, pronuncas *nómé, hónóré, padróne, signóre.*

2. Ica du lasta vorti suficus por sugestar al eruditi la penso, ke me ne guidesas dal Italiana; nam en ta linguo on prononcas *móndó, frónté*, quale on pronuncas *djórnale, djórnó, krèma, nó*, la vorti qui, segun nia propozo, pronuncesas *jòrnala, jòrnó, krémo, nó.* Ni anke ne bezonas remarkigar, ke la Franca guidas ni mem min kam l' Italiana.

3. Forsan on questionos pri *a.* Me opinionas, ke pri ta vokalo ni devas evitar tam tro apertar kam tro klozar lu. Tro apertita (exemple en *la*) ol havas graveso desagreabla. Tro klozita (aparte kande ol esas finala) lu esas tro sika, poke dicernebla, e ne min desagreabla. Ni donez a lu nuanco nek tro apertita, nek tro klozita, to esas meza nuanco.

Nomi di la konsonanti.

Ek omna tilnuna propozi ta di Sº Schneeberger (VII, 344) semblas a me maxim egardinda. Me objecionas la koincido di *mem* e *nun* kun la vorti di la vulgara linguo. La fizikisto kustumas dicar: la maso *m* (*mem!*) esas proporcionala ad la pezo; la kemisto dicas: en la maso *m* (*mem!*) trovesas *n* (*nun!*) molekuli.

Pluse esas konsiderinda, ke la matematiko ofte por distingo uzas la Greka literi apul la latina, exemple δ apud *d*, τ apud *t*, ξ, η, ζ apud *x*, *y*, *z*, e c.

En la trigonometrio on nomizas la lateri di triangulo per *a*, *b*, *c*, la anguli per α, β, γ. En la fiziko on distingas la preso P de la preso « krizala » Π, e c.

On sempre mustus, segun Sº Schneeberger, adjuntar « Greka », quo esus tre jenanta, exemple:

$$a : \sin \alpha = b : \sin \beta = c : \sin \gamma$$

Omnu qua asistis multa kursi di supra matematiko savas quante granda esas la jeno, se la docero bezonas ultree altra distingi e mustas adjuntar ad la nomi di la literi « granda », o « mikra », o « gotika », o « fraktura ». La uzo di duopla alfabeto (Latina e Greka) evitis ica nekomodajo adminime en la kazi maxim frequa.

Tamen por la praktikala vivo la propozo da Sº Schneeberger semblas tre bona, precipue por la espelado di nomi desfacile komprenebla, ex. en la telefonado.

On vidas, ke la problemo hazarde e regretinde diskutata erste nun esas, quankam nur extere teknikala, tamen importanta e ne facile solvebla en omna konsequi.

Liesche.

La komplementalo.

La rezoni e propozi da Sº Dudouy (VII, 294) esas ecelanta justifiko di to quon ni nomizas til nun en Ido *akuzativo*. Sº Dudouy juste atencigas, ke ta kazo gramatikala ne esas identa kun la *akuzativo* di la antiqua lingui e kun la *akuzativo* rudimenta di la moderna lingui. Pro to « nulo obligas ni nomar ol *akuzativo* », tre bone! nam ni havas *akuzativo* tam poke kam *genitivo* e *dativo* e mem *nominativo*. Ni konocas nur *subjekto* (substantivo o pronomo) eventuale kun adjektivi ed artiklo, *verbo* eventuale kun adverbi, e la *komplementi* di la verbo. Ni distingas *komplemento direta* karakterizita nur per olua pozeso dop la verbo, ed un o plura *komplementi nedireta* karakterizita per prepozicioni. La prepozicioni *di* ed *ad* esas nur du singla kazi, korespondanta ad *genitivo* e *dativo*, same kam exemple la prepoziciono *per* korespondas ad *ablativo* latina. Vice dicar, ke ni havas nula kazi gramatikala, ni anke povus dicar, ke ni havas tam multa *kazi* kam

prepoẕicioni, o ke nia linguo expresas omna kazi per prepozicioni [1].

Sº Dudouy distingas *komplemento* ed *atributo*. Ma semblas a me, ke ica distingo esas indikita anke nur da la anciena gramatiki e ne plus necesa en Ido. *Me facas to, me opinionas to, me semblas to, me esas to, me divenas to.* En omna ica kazi *to* esas (o povas konsideresar kom) *direta komplemento* di la verbo relatanta. Anke la dicita distingo semblas « fantomo dil gramatiko latina ».

Se ni parolas en omna ta kazi nur pri *komplemento* di la verbo, ni facile trovas apta nomo por nia formi kun la finalo *-a*. Ica nomo esus *komplementalo*. Ni uzas specala *komplementalo* kun la finalo *-n* nur en ta kazi, en qui la *direta komplemento* di verbo povas « misprenesar kom subjekto ».

Generale me adjuntas, ke la konsideri lastatempe inspirita da Sº Dudouy esas tre importanta. Li duktas ni ad la subtilaji di nia linguo e montras klare, ke nia linguo havas ja nun ed aquiros sempre e plu multe « autonomeso » nedependanta de la hazardala historiala defekti di la nacionala lingui. La linguo pokope atingos ta grado inheranta de logikaleso e « filozofieso » qua semblas posibla en linguo homala. Tale nia « naturala ed internaciona » solvo di linguo universala anke realigas la revo quan la anciena filozofi aspiris per solvo « artificala ed arbitriala ».

Tamen koram la publiko e koram la oficiala filologio ni devas esar kelke prudenta pri tala subtilaji e delikataji di la linguo. Ni ipse bezonis kelka tempo por kompreneskar oli. Altri facile povus judikar nia linguo (quon aludas anke Sº Dudouy) kom la « verko di laiki » (*Sütterlin*), qui ne komprenas mem la difero inter la *atributo nominativa* e la *komplemento akuẕativa!*

Liesche.

N.B. — Ica artiklo skribesis ante la konoco di la remarki da Sº de Janko (VII, 351). Tante plu remarkinda semblas a me la koincido di la opinioni.

Impriminko.

(VII, 314) *Impriminko* o mem simple *inko* por la senco di D. *Farbe* (anke en la Estona e la Polona lingui) esas ne aceptebla en L.I.

1. Inko esas fluidajo koloroza por skribar per plumo, dume la (imprim-) farbo nule esas fluidajo aquatra, ma maxim ofte pasto plu o min solida. Aparte to esas asertebla pri la plu bona sorti dil farbo por ilustruri.

1. La komplemento nedireta povas relatar anke substantivo (subjekto o komplemento direta), ex. la prepoziciono *di*, od adjektivo expresanta mezuro (*alta de*).

2. Tre importanta esas anke ta cirkonstanco, ke omna sorti di inki preparesas per aquo plus ula koloroza materio, dume preske omna farbi, irge kad li esas destinita por imprimado, indutado o piktado (per oleo-farbi) preparesas per oleo.

Konseque *inko* e (imprim-) *farbo* esas nocioni tre diferanta e pro to ne konfundenda en Ido.

O. Laan.

Respondo. — La plu o min granda fluideso ne esas tam importanta kam la *koloro*. Or *farbo* implikas koloro, e generale (vulgara, ma komoda distingo) on distingas la *kolori* de la *nigro*. On imprimas ya la ilustruri (kolorizita) per *farbi*, ma on imprimas la texto per *inko* (generale nigra). On ne uzas inko nur por skribar per plumo; on uzas ex. *Chinia-inko* por aquarelo, per pinseli. Altraparte on alegas nejuste, ke l' imprim-inko esas solvita per oleo. Nam existas ne nur *oleo-farbi*, ma anke *aquo-farbi* (por aquarelo e guacho); do la naturo dil solvanto ne povas distingar *farbo* de *inko*. Me repetas, ke on devas konsultar omna precipua lingui ante decidar ica punto. Ma, a priori, l' inko per qua on imprimas esas plu simila al inko per qua on skribas kam a la farbi quin uzas la piktisti ed indutisti.

Samideano.

(VII, 283). De l' antea artiklo uli inferis, ke *samideano* esas nejusta, e ke on devas dicar: *samideisto*. Certe *samideisto* esas justa e legitima; ma *samideano* anke, nam *-an* signifikas (en larja senco): *qua apartenas ad*. Cetere on devas sempre atencar l'analogeso, qua esas la praktikala guidfilo di nia linguo. Or on dicas, e devas dicar: *samurbano*, *samlandano*, *sampatriano*, mem *samlinguano* e *samreligiano*. Esas do tote naturala e necesa dicar, analoge, *samideano*.

Chanjar, kambiar.

(VII, 203). A ta artiklo ni devas juntar ica konsilo: on darfas nultempe uzar *interchanjar* vice *kambiar* pro la diverseso ipsa di la du nocioni *chanjar* e *kambiar* (ibe definita); nek vice *permutar*. Pro plu forta motivo esas absurda dicar *interkambiar*, nam la ideo di reciprokeso (quan *inter* expresas) esas ja implikita en la nociono *kambiar*: « *Kambio* sempre implikas du kozi *e du personi*. »

Fontenplumo, inkuyplumo.

(VII, 286). *Inkuyplumo* semblas aprioria, ne eufonioza e ne mem tote logikal, pro ke ne la *plumo*, ma la *plumiero* kontenas l' inko.

Fontenplumo esas bona metaforo e havas quika komprenebleso por 120 milion homi.

I. Bakonyi.

Remarko. — Ol esas mem quik komprenebla da plu multi, nome da omni qui konocas la kozo, nam la metaforo esas tre natural e klara.

Gramatikal formaco vice *nemediata derivo*.

Nia gramatiki uzas la termino *nemediata derivo* por la altero di radiko per gramatikal finali e *mediata derivo* por la altero per afixi. Me opinionas, ke ca termini esas nebona, od adminime misduktiva. Li sugestas, ke traktesas pri simila procedi, e ke li sequas la sama skopo, ma nur l' unu direte l' altru mediate. Minime en Ido ni darfas uzar tala nepreciza termini, kande Sº Couturat en *Studio pri la derivado* diferigis tante bone la derivo de la gramatikal altero. Me propozas uzar por la altero per afixi simple : *derivo*, e por la gramatikal altero : *gramatikal formaco*.

Formaco e *derivo* diferas sat forte. La du expresas alteri, ma formaco esas plu surfacala, formala, kontre ke derivo esas plu esencala ed expresas la nasko di ulo nova (quale che la kemial alteri), do lu esas justa nur se traktesas pri altero, qua produktas nova nociono e ne che la gramatikal altero, ube la nociono alteras nur la formo (quale che la fizikal alteri dil materio).

Dro barono S. de Szentkereszty.

Korespondario.

Me questionas, kad la formo *korespondario* ne esas plu korekta kam *korespondero*, ofte uzata, kande on volas parolar pri ta ad qua on skribas.

Segun la decido 1143, la sufixo *-ario* adoptesas por indikar persono ad qua ula ago esas direktata od ula kozo esas destinata. Or ta kun qua on korespondas, to esas ad qua on sendas letro, segun la decido aludita, esas *korespondario* same kam *sendario*.

Henry Devannes.

Respondo. — *Korespondario* ne esas « plu korekta » kam *korespondero*, nam ta kun qua vu korespondas korespondas anke kun vu, do esas *korespondero*; ca vorto esas do plu direta e plu natural kam *korespondario*.

Muliero, magdo.

Certe omni, qui unesme opinionis, ke homulo e homino esas stranja, kustumeskis ja ica tre bona aranjo e prizas ol. Por kritikanti on ne obliviez mencionar, ke l'acento falas sur la karakterizanta silabo, e por la « naturalisti » on alegez E. *woman*.

Ica vorti esas certe tre utila por la generala nomizo di la du sexui di homo, ube on ne vizas la evo e familial stando ed li kontributas al supereso di Ido relate la nacional lingui, qui ne posedas tala generala vorti. Ma Ido ne darfas esar plu povra ye altra

latero, nome en vorti por plu strikta e tote vulgara nocioni interne di homulo e homino. E same kam ni havas tre juste vorto por adulta homulo, nome : viro, ni bezonas simetre tala por adulta homino. On propozis ja *muliero*. Ma on devas atencar, quala sencon on atribuez ad ol. Me propozas, ke ol signifikez adulta homino mariajita, e ke por adulta homino celiba on aceptez altra vorto. Se on distingas *siorino* mariajita e celiba, nome *damo* e *damʒelo*, multe plu on devas distingar la vulgara adulta homino mariajita e celiba. Ica distingo esas tante vulgara, ke on ne darfas omisar ol pro troa simpleso. Ne esus justa uzar *damʒelo* por adulta homino celiba, same kam on ne uzas *sioro* vice *viro* ed on ne uzas *damo* vice *muliero*. *Puerino* anke ne esas bona, ol expresas adolecanta homino. Me propozas do por la senco adulta homino celiba: *magdo*, qua esas arkaika formo ed avo di la nuna vorti di D. Lu havas nun advere plue la senco di servistino, ma en la poeziala linguo on uzas ol anke kun la senco vizata. Mankante altra karakteroza radiko, lu esos forsan la maxim bona.

Ica propozo ne implikas chanjo, do on povus aceptar ol mem dum la stabileso.

Dr barono S. de Szentkereszty.

Mumpso.

(VII, 353). Ni sorgez alterar minime posible la nacional radiki enduktante li en Ido : konseque ni forjetez la radiko *mums*. Ultre to ni atencez, ke *oreliono* esas tre facile merkebla por omni pro la precipua simptomo di ta morbo, t. e. pro l'influro di la regiono viciva a *l'oreli* (parotido, ganglioni). Cetere, adminime en E., se on ne adjuntas la vorto *parotide*, *mumps* ne esas unasenca.

Dro A. Cotte.

Remarko. — Ni intencis facar simila remarko : *oreliono* e *parotidito* esas preferinda a *mumpso* pro lia mnemonikal avantajo : *oreliono* memorigas *orelo* (vorto quan omna Idisti devas konocar), e *parotidito* esas quaza derivajo di *parotido* (vorto quan Ido necese havos) per la quaza-sufixo *-it*, qua indikas l'inflami. Do tam *oreliono* (kom vulgara vorto) kam *parotidito* (kom ciencala vorto) esas preferinda a *mumpso*.

L. C.

Se *mumpso* divenus *mumso*, lu ne plus komprenesos mem da Angli, e co esas la fato di irga mutilita radiko.

Dro D. Popescu.

Never.

Kontre la adopto di *never* (VII, 287, v. anke 206) me deziras protestar tre insiste. La vorto kreus multa kolizioni pro la simileso a *nevera* : vorti tam freque bezonata ne darfas esar tro simila ; en telefono ed anke exter ol on ne povos distingar « il parolas

never » e « ...nevere » (nam in *ne-vere* on tre ofte pro kontrasto acentizos *ne*); e se on pronuncas rapide sen pauzo « ne vere eloquenta » e « never eloquenta », la danjero di misaudo esas tre granda. On darfas naturale formacar la vorto *versimila* (quo ne esas exakte la sama kozo kam *probabla*) ma *ne-versimila* miskomprenesos kom *never-simila*, e c.

Duesme esas « nevera », ke « on * never uzos l' adjektivo *nevera* » : pro quo on ne dicus exemple : « pro sua *nevera* asisto en kunsidi il havas nula influo en nia uniono? » Me ne hezitus uzar tala kombini (sua *nultempa* asisto), nam tala formacuri esas precize un ek la belaji di nia linguo. Anke « la *nevereso* (*nultempeso*) di tala eventi » devus esar posibla formacuro.

Nultempe semblas a me, quale a Sº Couturat, tote suficanta : ol permisas ta lenta ed emfazoza pronunco qua harmonias tante bone kun la expresenda ideo.

Otto Jespersen.

Oxo.

La koincido di *oxo* (kemiala elemento) kun *oxo* (propozita por *bovulo kastrita*, VII, 288) esas mem plu jenanta kam la koincido di *boro* (kemial elemento) kun *boro* (de *borar*). Nam en la kazo di *oxo* ni havus un sama radiko substantiva (nomala) kun du diversa signifiki, dum ke en la kazo di *boro* la verbala karaktero dil una signifiko igas preske neposibla ula konflikto, mem artificale konstruktita.

Omnakaze la du koincidi esas mikra defekti en la linguo, defekti plu principala kam praktikala, pro ke oli lezas la supra postulo di la unasenceso. Por evitar la konflikto me vidas nur la sequanta moyeno: dicar *oxeo* por *bovulo kastrita* (malgre ke *oxo* esus plu bona) ed *borio* por la elemento (malgre ke *boro* esas la formo internaciona, anke en la derivuro (kemiala) *borato*): *oxo* restus la kemiala elemento e *boro* restus *borar* substantivigita.

Sº Bakonyi opinionas, ke forsan on povas indijar *oxo* kom elemento en la vulgara linguo, konservante la internaciona ed historiala *oxigeno*. Ma skribante recente kelka texti kemiala, parte strikte ciencala, parte vulgare komprenebla, me itere konvinkesis, quante desfacila esas establisar ula limito arbitriala inter la linguo ciencala e la linguo vulgara. Or *oxigeno* esas neuzebla por konsequanta nomenklaturo kemiala egardante la kombinuri. Konseque on duktesas ad uzar *oxo* ne nur en la kombinuri, ma anke izolite.

Cetere esas dezirinda, ke nia linguo liberigez su de la eroro historiala ad qua la nomo *oxigeno* debas sua nasko. Ta eroro genitis multa miskompreni en la historio di la kemio, ol genitas ankore miskompreni che la novici e laiki.

Vulgarigar ula cienco ne esas laborar per la nocioni konfuza ed ambigua e defektoza pro historiala erori. Okazione di diskurso koram kemiisti me atencigis, ke la konsequanta propozi da Ost-

WALD por la kemiala nomenklaturo havas konsiderinda valoro didaktikal, pro ke li faciligas multa expliki donata ad novici od laiki; nam li habile evitas la sempra miskompreni, quin la docero mustas itere kombatar che sua dicipuli meze inteligenta, t. e. che la majoritato. Pro to on maxime bone vulgarigas ula cienco per la uzo di la maxim klara, maxim komprenebla e maxim dicernebla termini, quin la cienco ipsa kreis til nun. Por la kemio la propozi da OSTWALD superesas evidente la tilnuna nomenklaturo di la kemiisti. Pro lia simpleso e konsequanteso ta propozi esas maxim apta mem por la linguo vulgara, segun quante ol traktas kemiala specalaji.

LIESCHE.

***Pirotekniko* vice *pirotekno*.**

Pro ke ni havas *tekniko*, me propozas chanjar *pirotekno* a *pirotekniko*, plu internaciona e plu facile rekonocebla kam *pirotekno*, qua esas plu kurta nur per un silabo.

Dr RIEDEL.

Remarko. — L' analogeso esas nur semblanta; nam per *pirotekno* ni komprenas, ne ula *tekniko* od *arto* generale, ma un F. *feu d'artifice*. *Pirotekniko* povus signifikar nur l' arto, e lore, quale on dicus *pirotekno? Pirotekniko!* Ed on devus dicar anke *pirotekniko*. On vidas, ke questionesas pri plu kam un silabo pluse.

***Siriaka, Siriana*.**

(VII, 50, 162). Ica du termini esas absolute necesa por la linguistiko. Nur un exemplo: en quanta lingui esas kompozita lexiko quan me nomizus « *Sirian*-Araba-Germana »?

Evidente on respondos: en *3* lingui. Ma lo esas eroro: ne en 3, ma en 2 lingui, nam la Sirian-Araba esas *una* linguo (= l' Araba dialekto di Siria, D. *Syrisch-arabisch*). Kontree, se me dicos « **Siriak*-Araba-Germana », esos justa, ke la lexiko esas *tri*-lingua, nam la *Siriaka esas aparta linguo. Mem se ni adjuntus *antiqua* a *Siriana*, ni ganus nulo, nam « antiqua-Sirian-Araba-Germana » esas komprenebla anke kom *du* lingui (antiqua Sirian-Araba e Germana). Evidente on devas adoptar **Siriaka** tam por la linguo dil antiqua Siriana Kristani (= antiqua *Siriaka), kam por la linguo di lia decendanti (qui habitas la cirkumaji di lago Urmia en Persia). = moderna *Siriaka, explorita da Prof. NÖLDEKE. Kontree, **Siriana** esas utila por nomizo di un de l' Araba dialekti; simile al *Sirian-Araba* on dicos *Egiptian-Araba*, *Marokan-Araba*, *Palestin-Araba*, e c.

N. YUSHMANOV.

***Sonoza, sensona*.**

Ula nia samideani kustumeskis uzar l'adjektivo *sonoza* por qualifikar la konsonanti *b*, *d* *g*, *v*, *z*, *j*, e *sensona* por *p*, *t*, *k*, *f*, *s*, *sh*.

Tamen la konsonanti skribita esas *literi* e la konsonanti pronuncata esas... *soni* (generale). Do, exemple, *b* esas... *sonoza sono* e *p* esas *sensona sono*; to esas: *sono qua havas sono*; *sono sen sono*. Oportas uzar ul altra termino, ex. **vocoza** segun D. *stimmhaft* e **senvoca** segun D. *stimmlos*.

Omna termini ta-speca esos infalible ula metafori plu o min injenioza, do on ne devas timar la konvencionaleso di *voco* en la propozata termini.

N. YUSHMANOV.

Remarko. — La justa termino esas ya *voco*, e pro to ula Franca fonetikisto (prof. VERRIER) propozis ica audacoza neologismi: *voisé* e *invoisé* (t. e. precize: *vocoza* e *senvoca*).

Sive.

Sive havas en Ido du senci; yen tipa exempli:

1. *Me drinkos, sive biro, sive vino.*

2. *Sive vu parolos, sive vu tacos, vu esos blamata.*

En l'unesma kazo, *sive* equivalas *o* (*me drinkos biro o vino*); ol signifikas nur alternativo; ol preiras nomo; ol tradukas F. *soit*, E. *either... or*.

En la duesma, *sive* equivalas *o se* (*se vu parolos, o se vu tacos, vu esos blamata*); ol signifikas alternativo e kondiciono; ol preiras propoziciono subordinita; ol tradukas F. *soit que*, E. *whether... or*.

On povas rezumar tale la difero: *sive* 1 esas konjunciono di koordino, *sive* 2 esas konjunciono di subordino.

Yen, cherpita de la lasta numero di *Progreso* (aprilo), un exemplo por singla kazo;

1. « Hundi kloroformizita unesmafoye prizentas nultempe leukocitifo, sive dum la kloroformizo, sive en la morga o posa dii. » (p. 255).

2. « Sive ca kulpo esas da Lia Moshto ipsa, sive ol esas da la redaktisto dil jurnalo, ol montras... » (p. 222).

Cetere omna lo esas konforma al gramatiko e vortaro, qui docas: *sive* = *soit* o *soit que*.

Ma lo esas tote kontrea a nia principi, al unasenceso. Esas kontrelogika, ke *sive* equivalas lore *o*, lore *o se*; ke ol povas implikar kondiciono o ne; ke ol esas segunvole koordiniva o subordiniva.

L'ipsa gramatiko docas (§ 86, remarko): « Importas sorgoze distingar la konjuncioni koordiniva de le subordiniva, e nome *nam* de *pro ke*. » La konfundo en *sive* semblas ne min grava.

Pluse, *me drinkos sive biro, sive vino*, esas tote analoga kam:

me drinkos nek biro, nek vino
me drinkos e biro, e vino
me drinkos o biro, o vino.

Evidente esus kulpo dicar : *Nek vu parolos, nek vu tacos, vn esos blamata*, por signifikar : *Nek se vu parolos, nek se vu tacos, vu esos blamata* ; e c... Do esas kulpo (se on mantenas l' unesma senco di *sive*) dicar : *Sive vu parolos, sive tu tacos...*

Apud la legitima frazo : *La ministro aceptesis quale rejo*, me memoras lektir la konstrukturo : *Il aceptesis, quale il esus rejo.* To esas evidenta kulpo, ed oportas dicar : *quale se il esus.* Nam l'unasenceso interdiktas havar samtempe *quale* = *same kam* e *quale* = *same kam se.* Ma ol ne min interdiktas *sive* = *o* e *sive* = *o se.*

Konsequo di ta kulpo esas, ke la gramatiko rangizas *soit que* inter la konjuncioni di koordino ! (§82).

F. distingas *soit* e *soit que* (hike *que* = *si* [*se*]). Mem E., qua ofte supresas *ke* e konfundas *pos* e *pos ke*, *ante* ed *ante ke*, distingas sorgoze 1 *either ...or*, 2 *whether ... or.*

La konfundo di la du senci en un vorto venas de Esp-o, qua uzas *chu... chu*, en la du kazi. Ido ja emendis la vorto a plu bona formo *sive* ; restas precizigenda lua korekta uzo.

Pri *sive* valoras anke la praktikal argumento alegita da la Red. di *Progreso* pri *yen* (VII, 208) : « Oportas ke ta malado drinkez, sive la drinkajo quan la mediko preskriptis e quan on komendis del apotekisto | esas pronta, sive no. » Kande on komencas lektar tala frazo, til la streko vertikala, on necese kredas, ke *sive* signifikas simple *o* : « ke il drinkez, sive la drinkajo... sive altro ». Erste kande on atingas la verbo, on remarkas, ke on miskomprenis *sive*, ed on devas preske lektar itere por emendar sua kompreno. Ica vera dusenceso sufficas por necesigar e justifikar chanjo.

Por emendar ta dusenceso, on povas selektar inter du sistemi : A. *Sive* konservos l'unesma senco ; por la duesma, on uzos *sive se*. B. *Sive* havos la duesma senco ; por l'unesma on saciesos per *od... od* (o segun okaziono *vel... vel*).

La du sistemi esas teorie bona. Kontre l' unesma (A), me renkontris objeciono (III, 690) : « *Sive* ne admisas pos su *se* o *ke*, pro ke ol esas sempre konjunciono (same kam *od*) ; or *ke* adjuntesas nur a prepoziciono por chanjar ol en konjunciono. » Malgre la semblo, ta argumento esas erora. On povas adjuntar *se* a konjunciono ; ex. : *quale se, nek se, e se, o se.* L'expliko gramatikala esas, ke du propozicioni subordinita simila (*se vu parolos* ; *se vu tacos*) povas koordinesar inter su per un de la konjuncioni *ed, od, vel, nek, sive.* Tale on havas konjunciono di koordino akompanata da konjunciono di subordino (sistemo A). Ma evidente on povas fuzar la du ad una, quale on agis por *same kam* = *quale* (sistemo B).

Por la sistemo B pledas energioze l' etimologio. L. *sive* esas nulo altra kam *od se* (*si-ve*). Advere L. *sive* extensesis a signifikar simple *o*, per elipso dil verbo, same kam *ecce* (*yen ke*) exten-

sesis a signifikar *yen*. Ma esas neadmisebla transportar tala elipso en Ido, ed interprenar tale : *Me drinkos, sive (me havos) biro, sive (me havos) vino.*

Tamen ta etimologial motivo ne esas absolute obliganta ; Ido povas adoptar vorto kun lua maxim evolucioninta senco, same kam lu ofte adoptas la maxim evolucioninta formo.

Por la sistemo A on povas alegar, ke la vivanta lingui, adminime F. ed E., adoptis precize ta evolucioninta senco por la konjunciono korespondanta a L. *sive* : *soit, either.*

Pluse omna *iterebla* konjuncioni : *ed... ed, nek... nek, od... od, vel... vel, lore... lore*, esas koordiniva ; *sive... sive*, se on donus ad ol la funciono subordiniva, konstitucus ecepto unika exter la serio.

Pluse la sistemo A esas plu kompleta. Exter ol, on devus saciesar en la kazo 1 per la konstrukturo : *me drinkos (o) biro o vino*, qua semblas min expresiva kam : *me drinkos, sive biro, sive vino.* Stranja kozo ! *Sive... sive* semblas nulo altra kam *od... od.* Ma pro instinto heredita del vivanta lingui, on preferas uzar *od* en komenco dil prepoziciono, e *sive* en la mezo. Ex. on preferas dicar : *O me drinkos biro, o me drinkos vino*, kam : *Sive me drinkos biro, sive me drinkos vino* : ma inverse on preferas : *Me drinkos sive biro, sive vino*, kam : *Me drinkos o biro, o vino.*

On komparez anke : *Hundi kloroformizita prizentas nultempe leukocitifo dum la kloroformizo, od en la morga o posa dii*, kun la supere citita frazo.

Ta lasta exemplo ofras plusa motivo por la sistemo A : kande un membro dil alternativo kontenas en su ipsa sekundara alternativo, esas komoda havar *sive* apud *od* : *sive en la morga o posa dii.*

Se on ne havus *sive* apud *od*, on esus tentata, en kazo di alternativo sekundara, rekursar a *vel*, mem se l' alternativo ne esus inkluziva. Ex. : « *Irge qua tu esas, vel granda famoza o minvaloranta advokato, vel engrosisto o butikisto...* » (VII, 139). *Vel* ne konvenas hike, nam *esar advokato* exkluzas l' altra hipotezo *esar engrosisto.* La justa konstrukturo esas : *Irge qua tu esas, sive granda famoza o min valoranta advokato, sive engrosisto o butikisto.* En la sistemo B, on povus dicar nur : *Irge qua tu esas, o granda famoza o min valoranta advokato, od engrosisto o butikisto.* En ta lasta konstrukturo, la hierarkio dil alternativi desaparas ; la frazo semblas kontenar quar hipotezi egala inter su.

Me ne volas expresar plu explicite mea prefero inter la du sistemi ; ma me opinionas, ke on tote devas selektar inter li.

A. Dudouy.

Remarko. — Segun mea (personal) opiniono, *sive* havas esence nur la 2ª senco, etimologiala, di *od se* ; e se on uzas (e darfas

uzar) ol kelkafoye vice simpla *od*, ico venas de elipso, exemple, en la lasta frazo citita : « sive *tu esas* granda..., sive *tu esas* engrosisto... » Cetere l'Akademio repulsis atribuar a *sive* la senco di *vel* (decido 1061 : VI, 211).

Titulo, rubriko.

Rubriko esas *generala* titulo (quan olim on imprimis *rede*, L. *rubrê*). Ex. en *Progreso* la rubriki esas : *Linguala quest.*, *Kroniko*, *Bibliografio*, *Diversaji*, sub qui singla artiklo havas sua *titulo*.

Abreviuri.

(VII, 151). Aprobante l' argumento favore di l' apostrofo kom indikilo di abrevio, me deziras adjuntar ke existas kazi en qui l' apostrofo ed anke irga altra indikilo esas kareebla, nome kande l' abreviuro ne esas pronuncebla kom vorto.

Exempli : *pg* = pagino, *nr* = numero, *dr* = doktoro. (L' Unio-no en lua dissendaji ja uzas : *sr* por sioro) [1].

Co esas la sistemo markizita kom 3-esma ye *Progr* VI pg 540; exemplin ek D. ed E. videz ibe.

On povas do anke che ni aprobar ke en tala kazi on darfas omi-sar l' apostrofo, quale on ja darfas omisar ol en kazo di elizionita *a* (bona = bon' = bon). Casorta abreviuri esos le maxim komoda en uzo.

P. DE JANKO.

La genri di la Rusa familio-nomi.

La Rusa (ed altra Slava) familio-nomi kun finali *-ov*, *-ev*, *-in*, *-iy*, *-oy* esas nur *maskulala* formi; existas *feminala* formi, qui povas esar formacita ek irga familionomo maskula kun la dicita finali ; exemple,

MASKULALA :	FEMINALA :
Pôpov [2]	*Popôva*
Zinôvyev	*Zinôvyeva*
Kuzmin	*Kuzminá*
Kapustyánskiy	*Kapustyanskaya*
Tolstôy	*Tolstáya* ec.

Esus bona, se on selektus ula uniformigiva remedio por la internaciona uzado. Segun me esus maxim racionoza uzar en internaciona relati nur la maskulala formi, quale agas ja la pas-portala sistemo di West-Europa, la lerneyi e cetera institucuri en omna ne-Slava landi; ultre la jurnali sempre skribis ne pri *Tar-novskaya* (Sino), ma pri *Tarnovskiy* [3], qua esas maskulala formo.

1. Ico nule konstitucas oficiala uzo o sanciono [RED.].
2. La cirkonflexo indikas l'acento.
3. O *Tarnowsky* en D. F. transskribo.

Nur por la Rus adresi on devus facar ecepto, nam la vorti *Siorino* e *Damẓelo* ne esas konocata da la R. postisti ed ofte restas nur la F. vorti *Madame* e *Mademoiselle* por sekurigar la livro di lo sendata...

(On expektas opinioni dil gesamideani, qui interesas su pri la questiono dil propra nomi relate L. I.).

N. YUSHMANOV.

Remarko. — Ni havas en Ido ca principo, ke la propra nomi devas esar nevariebla : e co esas evidente necesa, nam nomo esas signo di individuo o di familio, e devas restar sempre identa a su : mem un litero chanjita facas ek ol altra nomo ; ex en F. *Leroi* e *Leroy*, *Lefebvre* e *Lefébure* esas diversa nomi, ed on bezonus judicio por darfar chanjar un litero en ta nomi. Ido ne povas adoptar la kustumo di la Slava lingui ; ne nur por la komprenebleso vulgara (en la jurnali ex.) qua postulas, ke la spozo di S-ulo Tarnovskiy esez S-ino Tarnovskiy [1] ; ma mem por la civila standa e la legal akti, quo esas multe plu grava. Yen exemplo : ekistas Poloni qui adoptis la nacionaleso Franca, do esas Franci, submisata a la Franca legi. Ula de li, S-ulo MALUSKY, spozinigas Francino ; elca divenas, segun la Franca lego ed en la Franca akti, S-ino MALUSKY, ...e ne S-ino MALUSKA ! Elia filii (filiuli e filiini) portos anke la nomo MALUSKY en la akti di la civila standa. — Kompreneble, ico ne koncernas l' adresi : ni sempre dicis, ke li devas redaktesar en formo komprenebla da la postisti, do sequar exakte la nacionala kustumi.

Skultar, grabar, cizelar, skrapar.

Grabar esas trasar linei kava sur metala plako. *Cizelar* esas skultar metalo o simila materio. Grabar esas « graṅka », cizelar, « plastika ». On cizelas juveli, armi, ornamenti. Yen la signifiko di la du vorti segun la autori di nia Ido-vortari.

Me precizigas ca defini per plura detali : Cizeluro esas imajo exkavita od alte o profunde ; ol esas nemediate definebla. Graburo esas imajo exkavita sive alte sive profunde ; ol esas ne-mediate e nefacile definebla nur per la somiti di la altaji o per la fundo di la kavaji, ma mediate e facile definebla per la imprimo. Cizeluro ne esas imprimebla pro ke la imajo cizelita esas figuro ipsa ; kontree la imajo di graburo devas genitar figuro erste pos imprimo. Pro to on ne povas dicar, ke graburo konstitucas figuro. La kauzo di la nefacila nemediata defino di graburo esas : 1e la profundaji (grabita parti) di alta graburo rispektive la plataji (negrabita parti) di profunda graburo ne apartenas a la figuro impri-

1. On dicas e lektas sempre *komtino Tolstoy*, ne *komtino Tolstaya*, qua ne komprenesus da la maxim multi.

menda, do ne esas egardenda en la defino-probo, kontree a profundaji ed altaji di cizeluro konstitucas kune la figuro: 2e la plu alta parti di la altaji di alta graburo rispektive la plu profunda parti di la profundaji di profunda graburo servas por pluintensigar la preso e konseque plu obskurigar ta parti sur alta imprimuro, rispektive por agregar plu multa inko e konseque anke plu obskurigar ta parti en profunda imprimuro.

Skultar semblas esar: produktar statuo en perfekte korpala naturaleso[1]. On povas ex. cizelar kapo (vizajo) homala segun la perspektivo, ma on skultas ol donante ad ol la reala formo. On cizelas perspektiva figuro *sur* bloko, on gliptas reala figuro *sur* bloko, ma on skultas reala figuro *de* bloko, t. e. on transformas la bloko a ta figuro korpala.

On *skrapas* patinizita plako rispektive papero per exkorio rispektive skracho. Yen du manieri di skrapado:

1e On patinizas vitra plako per pastatra imprim-inko. Sur ca fundo on skrapas la desegnuro, for-skrachante la patino. Seque on fotokopias ica skrapuro adsur lumsentiva zinka plako.

2e Existas papero kun patino konsistanta ek kreto ed ultre havanta farba rasturo. De ta papero on skrapas skrachante per stilo sive exkoriante per kultelo. On skrachas la streki, ma exkorias la surfaci. Ica skrapuro transkopiesas adsur metala plako por korodesar.

Pro ke skrapar povas eventar sive per skracho sive per exkorio, on devas dicar plu precize: exkoriar inka makulo de skribajo[2].

Kande on exkorias plu profunde kam la patino, on ne plus skrachas, ma *skuras*. Ex. on skuras oxidoza plako por polisar ol.

R. Giese.

Filo, drato.

Me komplete konsentas kun l' artiklo: VII, 286. Se on komendus fil-broshita kayeri de Germana bindisto, il certe ne venus al ideo livrar kayeri broshita per metalfili. Il severe distingas inter D. *Faden-, Garn-Heftmaschine*, E. *thread-stitching machine*, F. *machine à coudre les livres au moyen du fil de lin*, e D. *Draht-Heftmaschine*, E. *wire stitching machine*, F. *brocheuse à fil métallique*. Segun lua koncepto, D. *Draht* esas nule D. *Faden*, pro ke la funcioni di la du mashini ed anke la rezultajo esas tre diversa. Se il fakte uzus la vorto *metalfilbroshmashino* (cetere: quante longa vorto!), quale il devus nomar la altra mashinspeco, qua broshas per fili lina, silka, kotona, e c.? Me propozas adoptar la vorto *drato* e restriktar la senco di la vorto *filo*.

R. Giese.

1. Plu klare: en vera *reliefo* [Red.]

2. Me dubas, kad on aceptos (adminime en la vulgara uzado) altra vorto kam *skrapar* por ica kazo [Red.]

Remarko. — Ke la funcioni di la du mashini e la rezultajo semblas « tre diversa », co dependas de gusto subjektala; nam fakte la du mashini havas la sama funciono, *broshar*, e la rezultajo esas la sama : *broshuro*. Quanta lektanti remarkas, kad la broshuro esas broshita per filo ordinara o metala? — On sempre rekomendas ne formacar tro longa kompozaji, t. e. praktike, ne kombinar plu kam du radiki : do on devas dicar simple : *broshmashino per metalfilo*. Simile, se on deziras kayeri broshita per metalfilo (forsan plu juste: per metala agrafi o kramponi), on devas evidente dicar ol precize, altre on esus responsiva pri l'ambigueso ed eventuala eroro. On memorez bone, ke on esas nultempe obligata formacar ed uzar kompozajo, se ol esas tro longa, o neklara, o havas irg. altra detrimento; nam kompozajo esas nur abreviuro di expresuro kompleta ed adequata, quan on devas prefere uzar en kazo di dubo.

Sintaxo di ula funcioni.

La sintaxo di vorti quale *grabar*, *ciẓelar*, *mordar*, *skribar*, *imprimar*, *gilochar*, *hachar*, *segar*, *suflar*, e c., ne ja esas determinita en nia vortari. Ex. on grabas figuro aden plako, grabizante la plako; on mordas peco de plako per tenalio, mordizante la plako; on suflas polvo de tablo, suflizante la tablo. Me deziras ke on sancionez ta sintaxo.

Se on ne povas konsentar a co, me questionas, kad on devas dicar : grabar plako per engrabo, mordar plako per demordo, suflar tablo per for-suflo?

Me preferas la sintaxo per la sufixo *-iẓ*. On ya povas tamen dicar ex. en-skribar, sur-skribar; ek-segar, de-segar; ek-suflar, for-suflar, se oportas, e vizar tale nur la rezultajo (ne la traktita objekto).

Kad on darfas dicar : *indutar farbo* sur muro, *indutiẓante* ol per farbo?

R. Giese.

Remarko. — Semblas a ni neoportuna komplikar la sintaxo di tanta verbi per distingi tote neutila praktike. Ni dicas e propozas dicor : *grabar plako*, e *grabar figuro sur plako*. On *indutas* muro per farbo, *aplikante*[1] la farbo sur la muro. Por la cetera verbi, on *mordas* la plako same kam peco di plako; se on *suflas* polvo de tablo, on *suflas sur* la tablo. Esas tote neutila inkombrar su per neutila prefixi quale : *en-grabar*, *de-mordar*, *for-suflar* : on sempre grabas *en* ulo, mordas *de* ulo, e kande on suflas, on sempre eskartas, « forigas » l' objekto suflata. Tala trouzo di prefixi esas traito partikulara di la D., do on nek devas nek povas imitar ol

1. On remarkez la senco preciza, materiala, dil verbo *aplikar*, quan on uzas ofte laxe kom sinonimo di *uzar*, ex. por tradukar D. *anwenden*.

en la LI. Ofte anke, quale R.G. dicas juste, ta prefixi indikas nur la rezultajo dil ago. Por tradukar tala idiotismi, on videz nia kompleta vortolibro (balde aparonta).

Respondo. — Tre justa: « esas tote neutila inkombrar su per neutila prefixi... » Pro ke me bone perceptas lo, me persistas propozar la uzo di la sufixo *-iĵ*. Nam « suflar polvo » equivalas « forsuflar polvo », « suflizar tablo » equivalas « suflar ulo for (forsuflar ulo de) la tablo » od anke, segun la cirkonstanci, samtempe « eksuflar polvo ek tablo » (ex. ek la tirkesto di ol). Du avantaji existas do, kande on uzas la sufixo *-iĵ*; 1e on ne bezonas dicar: « suflez la polvo de *ed* ek la tablo », nam esas komprenenda ke on devas suflar la polvo anke *ek* la tablo, se anke en la tirkesto jacas polvo; 2e on povas omisar la vorti « ulo ek » o « polvo for »: on ne bezonas dicar: « suflez la polvo for la tablo », ma suficas « suflizez la tablo », ed on quik komprenas, ke on devas forsuflar la forsuflendo.

« Mordar plako » signifikas « separar ol de altra objekto » ed equivalas « de-mordar ». « Mordizar plako » equivalas « mordar ulo de plako » e tale superfluigas la vorti « ulo de ». On ne plu bone sucesus dicante « mordar de plako », « suflar for tablo », nam la manko dil akuzatival objekto igus male komprenebla la frazo.

Se on ne sancionos ica sintaxo, on lasos kauzo por la necesesko di multa nova vorti, ex. anke por D. *auftragen* (inko), E. *to ink up*, *to roll*, F. *toucher*, *encrer*.

Remarko. — Segun la konsideri di la *Remarko* pri *Filo*, *drato*, esas sempre plu klara dicar: *suflar polvo de* od *ek tablo* kam dicar: suflizar tablo; nam on povas suflizar ex. vitroplako, ne por forpulsar polvo, ma por humidigar olta per nebulo. — Me dubas, kad ulu komprenos *mordar plako* kom « separar ol »; ni havas ya la verbo *tranchar*, qua esas justa en ica kazo. Ofte on sentas la bezono di specala afixo (en verbo), kande on ne uzas la justa verbo (o kande ol mankas tote, quo eventas kelkafoye en la vivanta lingui). — F. *encrer* tradukesas tre korekte per *inkiĵar*, ico admisas nula dubo, e nule koncernas la nuna questiono, qua esas pri l' uzo di *-iĵ* kun verbal radiki.

Krayono, stilo, burino.

Segun me, *krayono* esas grafikifilo pinta qua sekrecas sika farbo dum la krayonago. Ol kontenas grafito, pastelo, D. *Rötel* (*sanguino*), mem konsistas ek ardezo.

Stilo semblas esar D. *Graviernadel*, E. *pointer*, *engraving needle*, F. *échoppe*, *pointe*, *aiguille à gravure*. On skrachas per ol.

Or existas D. *Stichel*, *Flachstichel*, E. *graver*, *burine*. *flat style*, F. *burin*, *poinçon*, *ciseau*, *ciselet*. On manipulas ta instrumento

adavane en la sinso *de* su. Ol havas sat larja extremajo (ne pinta quale stilo). Per ol on for-tranchas kresto, bavuri, pluse on grabas, cizelas, mem puncas per ol. Me propozas la vorto *burino*.

R. Giese.

Remarko. — Kad *cizelilo* ne suficas? O *grabo-kultelo?*

Respondo. — Stilo esas quaza krayono qua *ne* sekrecas farbo. Burino esas nula kultelo, do ne havas tranchivo longesala, ma larjesala an l' una extremajo. Ica tranchivo povas esar ronda od plata. Segun mea savo nur la ronda burino esas apta kom cizelilo.

R. G.

La tipi kom signi.

Apud la ornamenti, vinyeti, on havas anke D. *Schrift*, E. *type*, *letters*, F. *caractères*, *lettres*, I. *caratteri*, *lettere*, R. *shrift*, S. *letras* kom expresuro por ta ensemblo di tipi qui kompostita reprezentas linguala senco; ex. konsonanti, vokali, cifri, komo, parentezo, e c. Me propozas la vorto *shrifto* por ca nociono. Ol esas tro utila anke por la kaligrafado, ube on ne uzas tipi; on povas parolar pri *shrifti* gotika, kursiva e vizas per to nur la formo. Pluse on parolas pri *shrift*-karaktero, *shrift*-tipi, ornamento-tipi, e c. La nociono *shrifto* esas klasifikebla en 1e *literi*, 2e *cifri*, 3e *punturi*.

La literi.

Litero esas segun me la signo por konsonanto o vokalo. La *y* ex. esas konsonanto en la vorti yuna, yakto, ma vokalo en la D. *Yttrium*, *Ysop*, *Ypsilon* (nomo por *y*).

La cifri.

Oli esas segun me la nomo por la signi 1, 2, 3, 0, e c., ma ne por I, V, IX, X, C, e c., qui esas literi ed uzesas por expresar la Romana nombri; same on expresas la Araba nombri per la cifri (1, 2, 3, 0, e c.).

Apud la *ordinara* cifri existas *fracionala* e *procentala* cifri. La fracionala cifri esas mikra e stacas sur un extremajo di la shultro di la tipo, sive supre sive infre. Por formacar fraciono, on kompozas un supra ed un infra tala cifro ed interpozas obliqua streko. La supra fracionala cifri uzesas anke en *Progreso* por indikar la not-referi. La procentala cifri anke esas mikra, ma stacas precize sur la mezo di la shultro de avane til dope. Li servas por expresar la decimala o centezimala parti di procento dop la komo. Ica du speci di cifri esas embracebla anke per la vorto *cifreto*. (On formacas fraciono anke per horizontala streko, sub e sur qua on pozas la cifri. Me ne rekomendas nomizar ta cifri « fracionala », ma *mikra cifri*, risp. *mikra cifri substrekizita* [se la streko esas angisita]).

Me deziras ke on bone distingez la nocioni *fraciono* e *procento*, nam altrakaze la kompostisti bezonas aparta vorti por D. *Bruchziffer*, E. *fractions*, F. *fractions*.

La punturi.

Existas tipi gramatikala: (.) punto, (,) komo, (:) bi-punto, (;) punto-komo, (!) komo-punto (anke klamo-signo, ma ne klamo-punto), (?) ondo-punto (anke question-signo, ma ne question-punto), (') apostrofo, () parentezo, [ ] krampono. Til nun on uzas por la ensemblo di ta signi la vorto *puntizuro* ed on parolas pri *puntizado*, kande on pozas punto, komo, e c., dop vorto. Ma evidente on ne nur puntizas, ma anke komizas, bi-puntizas, punto-komizas frazo. Do dicar generale puntizar, esas ne preciza. La nomi nacionala por ta ensemblo esas: D. *Interpunktion*, *Punktur*, E. *points*, F. (*signes de*) *ponctuation*. Me propozas adoptar la vorto *punturo* e derivar de ol *punturizar*, *klamo-punturo*, *question-punturo*.

On havas kom plusa punturo la *cito-hoketi*. Ta vorto tote ne plezas a me. En Francia on havas signi tala « » e nomizas li F. *guillemet*; en Germania on uzas komi tale „ “ o ‚ ‘ e nomizas li D. *Anführungszeichen*, *Gänsefüsschen*; en Anglia on uzas apostrofi e komi tale “ ” e nomizas li E. *sign of quotation*, *quote*, *inverted comma*. Pro ke on citas per omna ca tri manieri, on bezonas adminime vorto por la Franca signi, por qua me propozas *gilmeto*. Forsan on anke povas admisar: *cito-hokizar Germane*, *France*, *Angle*.

La nociono D. *Akkolade*, *Klammer*, E. *accolade*, *brace*, F. *accolade* tradukesis til nun per *embracilo*. Plu preciza esus la vorto *akolado*, nam on embracas anke, partikulare formuli matematikala, per granda parentezi o kramponi, qui takaze pleas la rolo di embracili, ma nule esas *akoladi*.

Remarki. — La vorto *shrifto* (exter lua mala formo fonetikala) semblas neutila, nam D. *Schrift* signifikas nulo altra kam *skriburo* o *skrib-formo*. Co esas tante plu versimila, ke on propozas *shrifto* anke por kaligrafado (manu-skribado). Omnakaze on povas uzar, sive *karakteri* o *signi*, se on volas embracar en un nociono generala la literi, la cifri e la « punturi », sive *liter-formo*, *-speco*, se on volas distingar la diversa speci di *skriburo* (gotika, kursiva, e c.).

La *cifri* povas esar Araba o Romana; on ne darfas parolar pri « Romana nombri »; la nombri havas nula naciono. Advere la Romana cifri esas literi (mayuskula), e pro to la distingo esas plu teoriala kam praktikala.

Pri la mikra *cifri* (cifreti), on uzas li sive kom *exponenti* (an la supro di la granda cifri o di la literi, ex. a^3), sive kom *indici* (an

l' infro: a_2). Ni ja explikis, ke logikale e matematikale la procenti devas enuncesar sub formo di fracioni.

La kustumo di la matematikisti esas skribar la fracioni kun horizontala streko, tale: $\frac{2}{3}$. Nur por la ordinara texti, e por la komodeso di la kompostado, ni konsilas uzar la streko inklinita: 2/3 (uzata da prof. PEANO en lua simbolaro), tante plu ke ol permisas uzar cifri ordinara (granda) vice le mikra.

Pri la *puntizado*, esas nula logikala detrimento indikar per ta vorto omna signi, quankam li ne esas « punti »; *punturo* havus cetere la sama defekto. Logikale, on devus dicar: *separo-signi*, o *sintaxo-signi*; ma tala expresuri ne esus komoda.

Pri la *cito-hoketi*, ca vorto semblas preferinda, precize pro ke ol indikas la rolo di ta signi malgre ed exter lia nacionala diverseso. F. *guillemet* esas tam « nacionala » kam D. *Gänsefüsschen* (literale: ganso-pedeti!) e kom Franci ni nule deziras induktar *gilmeto* en la LI. Ti qui bezonas distingar la *formi* di ca signo dicos simple (quale propozas l' autoro): citohoketi Angla, Franca o Germana. La kozo importanta esas ke (quale ni ja dicis), kande on uzas la citohoketi *Franca* (« guillemets »), on ne pozez li altre kam on kustumas en Francia, nam ico genitas konfuzeso netolerebla.

Embracilo semblas suficanta por D.E.F. *accolade*, nam lua rolo esas « embracar » *plura* linei, kontre ke la parentezi e kramponi « embracas » o plu juste inkluzas nur un lineo o parto di lineo.

L. C.

Respondo. — Me repetas: « On parolas anke pri *shrift-karaktero* ». Ex. la shrifto D. *Behrens* qua ne apartenas ad una de la pura stili Romana e Gotika, ma reprezentas mediata stilo o plu juste nula stilo, havas duopla karaktero, t. e, se on uzas la gotikatra mayuskuli e le longa *s*, la karaktero di la *shrifto* esas gotika, en inversa kazo la karaktero esas Romana. Do *shrifto* e *karaktero* esas distingenda. Simple dicar *signi*, ne esas preciza, pro ke existas signi qui ne embracesas da la nomo *shrifto*, ex. quadrato, kubo, jacanta kruco, bequadro, muzikala klefo, kalendariala signi (luno, planeti, zodiakala signi, signi por la dii, e c.) e. t. p. *Liter-formo*, *-speco* anke ne esas aplikebla, nam la nociono *shrifto* embracas anke la cifri e punturi, di qui la formo esas adaptita a la literi.

Koncernante la signi por la nombri, me nun saciesas dicar *Araba cifro*, quan on povas formacar sive ek specifika chifruro (3) sive ek litera vorto (tri). *Romana cifro* esas formacebla sive ek litera chifruro (III), sive ek anke litera vorto (tri)[1].

1. Me ne komprenas quale on povas parolar pri *cifri*, kande on skribas nombro *per literi*. Od on skribas ol *per literi*, od on skribas ol *per cifri* (Araba, Romana, od altraspeca). [RED.]

La kompostisto bone distingas *cifreto* di qua la shultro esas tam vasta kam la vizajo[1] di la eventuale apuda cifro ordinara (granda), dum ke olua vizajo esas mikra, de *mikra cifro* di qua la shultro tote okupesas da la vizajo. Do on ne povas kompozar cifreto e mikra cifro sen kompliko teknikala, pro ke la metal-bloketi esas diverse granda. On povas dicar: *fracionala cifreti* (^{2} od $_3 = 2/3$), *mikra cifri fracionala* (^{2} od $_3 = \frac{2}{3}$); *procentala cifreti* (0,22)[2]. Dicar *exponento* rispektive *indico* praktikale ne sempre esas justa, nam li povas ofte esar sive mikra cifri sive cifreti fracionala.

La remarko pri *cito-hoketi* sugestis a me, ke ne esas korekta dicar *hoketi* en la konekto kun la vorto *Germana* (cito-hoketizar Germane); kom plu korekta me propozas *cito-signo* o *cito-punturo*, nam apud tipi gotika on tre ofte ne pozas hoketi, ma streketi (komi).

Ofte me vidis, ke on embracas du linei per parentezo o krampono. Icon me obliviis dicar en mea artiklo. Do me persistas propozar *akolado*.

R. Giese

Pri la nombri decimala.

(VII, 163). Ankore un o du remarki. On devas *ne* skribar, ex.: fr. 20.—; suficas skribar : fr. 20[3]. Ca uzo di streko por indikar la manko di decimala cifri venas de la landi qui ne havas decimala sistemo di moneti, e konseque skribas : 1/— por signifikar : 1 sh. o penny. Ma en la decimala nombrifado, l' unika signo di manko di unaji di ula grado esas o (zero). La streko (—) esas l' algebrala signo di sustraciono, e ne darfas uzesar en altra senco (kun nombri). Exemple, on devas ne uzar ol vice la vorto *til*, ex. on devas skribar : « de 4 til 7 kloki », ne « de 4 — 7 kloki », quo signifikas nulo (algebrale, 4 — 7 = — 3 !)

En ula landi on uzas por la decimali plu mikra cifri kam por la integra parto ; ico esas tote neutila, e mem, kande on reflektas, absurda. On semblas havar ica naiva penso, ke por reprezentar plu mikra unaji on bezonas plu mikra cifri. Ma co esas miskonocar la principo ipsa di la decimala sistemo, nome, ke la valoro di singla cifro dependas de lua rango. Por expresar 10, 100, 1000,

1. *Vizajo?* Prefere *facio*. [Red.]

2. La kustumo uzar plu mikra cifri por la decimali esas idiotismo ne justifikebla tam da la logiko kam da l' internacioneso, do kondâmninda kom neutila komplikajo. Videz la sequanta artiklo. [Red.]

3. O admaxime : 20,00, se on volas evitar erori en kalkulo, kande on devas adicionar tala nombro kun nombri decimala.

on ne uzas cifro 1 sempre plu granda; on juntas ad ol un zero, du zeri,... por reprezentar la plasi vakua, la unaji qui mankas. La samo valoras por la decimal unaji, quin suficas skribar: 0,1; 0,01; 0,001;... Ne la grandeso di la cifri, ma nur la komo indikas, ke li esas decimali.

Omno to esas quaza *idiotismi* di skribado, quin on devas exkluzar de la LI. logikala, quale la cetera idiotismi.

Eufonial vokalo dil kompozita vorti.

« Kompozita vorti formacesas per junto di du radiki (ube, se l'eufonio lo postulas, on provizas l'unesma kompozanto per finala vokalo) » dicas la gramatiko kompleta. Ma qua esez ica vokalo? En la maxim multa kazi certe la *o*, t. e. la finalo di substantivo, ma kad en omna kompozuri? Semblas ke ne. Exemple, se on ne trovas sat fluanta e facila la propozita *inkuyplumo* (VII, 287), on povas juste uzar *inkuyaplumo*, qua esas cetere plu fluanta kam *inkuyoplumo*. Certe trovesus ankore multa simila kompozuri, ube l' adjektival vokalo *a* esos la justa, od anke justa. Ma en ica kazi on sempre povos desjuntar la kompozanti sen nocar al senco dil kompozuro, ex.: *inkuyaplumo* = *inkuya plumo* (t. e. plumo « qua esas » inkuyo). Do on povas dicar, ke traktesas hike pri pseudokompozita vorti, qui esas nur formala (skribal e parolal) junto di adjektivo kun altra vortospeco.

Ni lektas en la kompleta gramatiko: « La relato di la du parti en la kompozita vorti ne esas antee fixigita, ma variebla » (juste: nefixigita, konvencionita). On devus kompletigar ica defino tale: « li esas do karakterizata per ico, ke li havas diferanta senco de la simpla adjektival relato di lia elementi (ex.: *vapornavo* ne equivalas vapora navo). Ma existas ultre ica vera kompozita vorti plura quaze pseudokompozuri, qui esas nur junto formala (skribal o parolala) di vorti, qui esas en adjektival relato. Li equivalas komprenende la simpla adjektival apudpozo di lia elementi (ex.: *inkuyaplumo* = inkuya plumo). Do same kam ni exkluzas la simpla adjektival (gramatikal) relato ek la derivado, ni devas lu exkluzar anke ek la samnatural kompozado. Ico pri la logikal defino dil kompozuri.

La sequanta propozata fonetikal regulo ne devas kontenar ica distingo: « Kompozita vorti formacesas per junto di du radiki (ube, se l' eufonio lo postulas, l' unesma kompozanto provizesas per la konvenanta finala vokalo, t. e. che substantivi e verbi *o*, che adjektivi ed adverbi « derivata » *a*). La gramatikal speco ne havas tre granda importo en kompozuro, ube ya la vorto perdas lua nedependo: tote en la vera, e parte en la pseudo-kompozo. Do on povas uzar *a* anke por la ne tre diferanta « derivata » adverbal kompozanto. Fakte on povus inverse kun la sama yaro

dicar *altremaniere* vice *altramaniere*. Mem se on ne aceptas ica propozi, on devas omnakaze precizigar la regulo, qua povas nun interpretesar tale, ke on esas libera pri la vokalo uzenda.

Dro barono S. de Szentkereszty.

Pri nia sufixi.

On savas, ke la fanatiki sempre objecionis a nia « nova » sufixi, ke li esus nekomprenebla e neuzebla da la vulgara menti, ke li inkombrus e komplikus nia linguo « superlogika ». Ni ja ofte refutis ta nesincera kritikachi inspirita nur dal interesto e dal odio. Nun ula reklamo Angla falas sub nia okuli :

Are you Ætna-izȝed ?

Ico esas reklamo por *Ætna*, kompanio di asekuro pri la vivo; on invitas la lektero facar kontrato kun *Ætna*, e tale *Ætna-izȝar* su. Do on uzas tote libere nia sufixo *-izȝ* (N.B. : repulsita dal Esp-ista Akademio kom tro ciencala, e rezervenda a la tekniko!) por fabrikar nova vorto; e ca vorto nule esas « teknikala », ol aparas en reklamo evidente populara; do ol esas tre klara, e quik komprenebla da omni. Yen fakta pruvo di la valoro dil Esp-ista argumentachi! Reale, nula sufixo esas plu uzata, plu konocata, plu familiara kam *-izȝ;* ma suficas, ke ol esas Idala, por ke la fanatiki abominez ol e judikez ol neutila o tro « subtila »! Ta homi esas kapabla negar la suno ye preciza dimezo!

Konservema rezonachi.

Sempre pri la supersigni! La Fundamentisti abominas Antido, pro ke il audacis propozar (tre modeste) reformo *pure ortografiala*. Vane il alegas (sub formo diskreta di questiono a la *Lingva Komitato*), ke reformo dil « alfabeto Zamenhofa » ne esas reformo di la *linguo*, e demandas, ke on aceptez jurnali o libri skribita « en pure Zamenhofa lingvo » ma « per reformita alfabeto ». La Fundamentisti (qui konstante fanfaronas pri lia « vivanta linguo ») demonstras a lu, ke Esp. *nule esas analoga a linguo naturala* ; ke ol « pleas tote altra rolo » ; ke lua chefa bazo ne esas la parola, ma la skriba uzado [1]; do ke la ortografio esas esencala parto di la linguo, de qua dependas lua aspekto. Bone! tre bone! ma... se l' aspekto esas tante importanta en la LI., pro quo Esp. havas aspekto tante stranja, leda e precipue *ne* internaciona? E kad ni ne esas justa, restaurante l' ortografio *internaciona* en la linguo *internaciona ?*

Ula Esp-ista imprimisto ne shamas kontestar la nekomodeso di la supersigni por l' imprimado. Ma lua propra expliki refutas lu. Lu alegas exemple, ke on povas juntar a la mayuskuli *super-*

1. Ton ni dicis ja en 1903 en la *Histoire de la Langue universelle*, p. 563.

signo suplementa (F. *accent postiche*) ; ma lu sorgas ne dicar, ke ca remediacho (F. *parangonage*) konstitucas *suplementa laboro* tante grava, ke l' imprimisti *pagigas ol aparte* ; e ke ofte ta supersigni libera glitas o falas. Il citas altra remediachi egale bona : existas tipi kun kapo fendita por recevar la supersigni (!) ; altraloke, « habila » kompostisti povas ipse « fabrikar segun bezono » la signizita literi « per la helpo di limilo » ! Kad on vidas ta « habila » kompostisti obligata ye omna instanto interruptar sua laborado por donar un limil-stroko a la tipi ? Ed on sorgas ne adjuntar, ke tala tipi, domajita e mutilita, ne plus povas servar decante por kompostar texti di altra linguo, o, se tamen on uzas li, donas a li tre mala aspekto. Vere, la « malada spiriti » ne esas ti qui exkluzas omna supersigni, ma ti qui inventas tala remediachi prefere kam admisar reformo qua supresas radikale omna ta detrimenti.

Fine, pri la mashinskribado, on audacas respondar simple : « Quanta Esp-isti existas, qui bezonas skribmashino ? » Ed on insistas pri ca astonanta argumento : « Nur iti uzos Esp., qui havas konstante relati exterlande ed uzante [uzas ?] skribmashino omnadie. — Nu, quanta li esos ? — Bagatela nombro ! » On kredas revar, lektante tala absurdaji ! On konfesas do, ke Esp. ne esas LI. *moderna* e *praktikala*, destinata a la komercisti qui havas internaciona relati e qui uzas skribmashini ! Ma lore, a qui ? Probable a la sovaji, od a la rurani di qui la horizonto mentala ne transiras la limiti di lia agri ! Yen a qua ridinda koncepto di la LI. abutas (logike !) ta fanatiki dil « interna ideo » ! Prefere kam reformar sua « kara lingvo », li turnas la dorso a la progreso, a la praktikala vivo, a la tota tekniko moderna ! Yes, kompatinda Esperanto, qua falis en tala manui ed en tala menti ! Li ne darfas mokar la « studchambrulojn » (ni dicus plu klare : *chambrostudianti*) : nam li ipsa vere inkluzas su, ne en chambro, ma en *musotruo*[1] !

Esperantulo.

A nia lasta artiklo samtitula (p. 362) ni devas juntar utila remarko. Lia Moshto Boirac asertis, ke « nultempe Zamenhof uzis » la kombinuro (*kakofonioʒa* segun il ipsa) di la tri vorti *chiuj tiuj kiuj*. Or ni trovas en la diskurso di Dro Zamenhof al U.E.A. en Barcelona (7 sept. 1909) ica frazo (tre remarkinda anke pro sua kontenajo) :

« U.E.A. unuigas do ne chiujn esperantistojn, sed chiujn « esperantismanojn », t. e. *chiujn tiujn homojn, kiuj* konsideras ne nur Esperanton en ghia ekstera lingva formo, sed ankan ghian internan ideon ».

1. Aludo al artiklo memorinda da prof. Jespersen : *Penseti pri vivo e morto* (*Progreso*, I, 627), qua questionis, ube esas la *musotruo* di Espo.

Kad Lia Moshto esas kontenta ? Se la tri famoza vorti formacas « abomininda kakofonio », quon Lu pensas pri la sucedo di *quar* simila vorti ? Ni esperas, ke Lu aceptos volunte ca humila kontributo a Lua ciencoza labori, e ke Lu degnos insertar ica rektifiko... same kam Lu insertis omna nia antea rektifiki pri Lua faktal... erori.

En « fidelula » jurnalo (Cheka), qua abominas Ido e kalumnias l'Idisti, segun la nobla kustuma taktiko, ni vidas plurfoye uzata la verbo *dekovri*. En « pura Zamenhofa linguo » on devas dicar : *malkovri* ; en Ido, *deskovri*. Ma ta « fideluloj » koncias, ke *malkovri* esas ridinda, e li ne audacas « pruntar » *deskovri*. Simbolo di la hipokrita posturo di ta semblanta « fideluloj » : li savas tre bone, ke Ido esas plu bona kam Esp. ; ma li ne kurajas adoptar ol sincere.

En la sama jurnalo on trovas : *disharmonio*. Co povas signifikar nur : harmonio disa, dispersita. Ma ...« on komprenas malgre omno », ke co intencas signifikar *desharmonio*. Nova exemplo di *mala* e shamoza imito di Ido ! [1].

Cetere ta homi qui defensas tante akre lia « kara lingvo » ne mem savas ol : « chiu estos *venghata*, kiu ne obeos », dicas la « Beroun' aj esperantistoj ». Li volas dicar : *punata* (punisata) ; do li ne mem savas dicernar *venjar* e *punisar* ! Ico montras la klareso e precizeso di la menti qui praktikas Esp., e la « neremediebla kaoso » quan genitas la senregula « uzado ».

Altra exemplo tre karakteriziva : en l'*Oficiala Gazeto* ipsa, on uzas *kune* la sequanta nomi di landi : *Bohemlando, Franclando, Germanlando, Hispanlando, Hungarlando, Norveglando, Ruslando, Svislando...* [2] ma : *Britujo, Bulgarujo, Italujo...* e *Austrio !* E apude, en vicina artiklo, on trovas la « Fundamentala » nomi : *Francujo, Germanujo, Rusujo, Svisujo...* tamen kun *Austrio !* Yen la « kaoso » *oficiale* agnoskita e sancionita. Dro Zamenhof darfas esar fiera pri la konkordo di sua « fideluloj », pri lia respekto a la *Fundamento*, e pri la bela frukti di la « libera evoluciono » !

Okazione di evoluciono, on savas, ke So H. Sentis, reformisto qua obstinas « restar fidela », publikigas folieto *Esperanta evoluo*,

1. Cetere, kad la Maestro ipsa ne admisis ulloke *disligi* vice *malligi* (t. e. Idala *desligar*) ? Tante esas vera, ke la prefixo *des-* esas plu internaciona kam *mal-*, ed impozas su naturale, nekoncie, mem a ti qui kustumas olca !

2. Admirez la beleso e komodeso di ta *lando* senfine repetata en enumero ! Yen tamen a qua groteska rezulto on abutas, prefere kam tolerar la Fundamentala sufixo *-ujo*. Ed on audacas enuncar en la *Esp. Literatura Asocio* la sequanta questiono : « Chu chiuj kolegoj aprobas la sufikson *uj* che la landoj : Anglujo k. t. p. ? Autau kelkaj jaroj iuj ne povis al ghi alkutimighi ». (Admirez la belsoneso di ca frazo, aparte remarkinda che « literaturisti » !) Ho « sincera Fundamentisti » !

en qua il riskas kelka timida neologismi (*kelkiam !*) Nu, kad on savas quale on judikas ica kurajoza taktiko en la maxim fidela revuo ? « L' autoro semble esforcas evolucionigar Esp. ; ma pri to me ne esas tre certa, nam *il ne skribas en Esp., e me ne komprenas lua linguo* ». Bela rekompenso por ta « fideleso » ...o mi-fideleso !

Ni ne questionas, kad ita « nekompreno » esas sincera o ne. Ma ni remarkas, ke ta sama fanatiki, qui ne povas « komprenar » l' Esp. kelkete « evolucionanta » di Sº Sentis, konstante e laute predikas la « libera evoluciono »... Kun quanta sincereso ?

KRONIKO

Acionieri dil Uniono por la Linguo internaciona.

Ultre la suskripti ja publikigita en Progreso ni indikas la sequanta nova acionieri (on nomas nur ti qui anke sendis la pekunio al kasisto) :

Sumo til 30 aprilo 1914 : 163 acioni po fr. 25 = fr. 4075. Nova acionieri : A. Schrag, en Bern (2) ; H. Quint, en Wien (4 : duesma suskripto).

Sumo til 15 junio 1914 : 169 acioni po fr. 25 = fr. 4225.

Omna samideani qui volas helpar la laboro dil Uniono, esas pregata suskriptar un o plura acioni po fr. 25 ; on expektas anke, ke grupi o societi respondos a nia prego.

Suskriptili esas recevebla del sekretario dil Uniono en Lüsslingen (Suisia) ; suskripti e pekunio esas sendenda al kasisto dil Uniono :

Anton Waltisbühl.
Bahnhofstr. 46, Zürich (Suisia).

Kruco.

Societo internaciona dil katoliki abstenera.

On organizas sub la nomo *Kruco* seciono Idista dil Federuro internaciona *Crux*. Ta societo esas samtempe adheranta al *Uniono sacerdotal Idista*. Lua organo esas *L'Idisto katolika*. Turnar su a Sº E. Philippe, 21, rue de Valenciennes, Saint-Amand (Nord, Francia) od a Sº kanoniko Jules Gross, sekretario di *Crux*, en Martigny-ville (Valais, Suisia).

A la Dana Esperantisti.

Existas ofte inter vi la maxim stranja imagini pri la motivi pro qui parto de via samideani adheris a la chanjita formo di Esperanto, qua nomesas Ido. On parolas pri trahizo a la afero di la

LI., pri celata odio, e me ne savas quo: nur ne pri la du sola reala motivi : 1. la defekti di Esperanto ; 2. la avantaji di Ido.

Pri me, me povas nur dicar, ke pasable frue me atencis ula defekti en Esperanto, tam per docar ol, kam per uzar ol praktikale kom redaktero di Esperanto-jurnalo [1]. A to juntesis la obliqua tendenco quan la movado prenis per ke la Esp-isti (sempre plu multe) komencis konsiderar lia emblemo e flago kom simbolo *nacionala*, skribis Esperantala kanti *nacionala* (!), komencis parolar pri la Esp-isti kom *naciono* (!), ya mem intencis krear Esp-istala *stato* (!!), *omno en la maxim kruda kontrasto a la ideo di la helpo-linguo* [2]. Tamen komence, kande Ido aparis, me havis plura skrupuli pri livar Esperanto, ol esis ya la maxim bona sistemo aparinta til lore. On ya konocas to quon on posedas;... ed Ido lore ne esis tam perfekta, kam ol divenis plu tarde.

Tamen Ido evidente posedis altra qualesi, kam la cetera sistemi, qualesi qui atraktis. Hike esis sistemo, hike esis ideo, ne nur manii, quale en la cetera sistemi qui konkurencis Espo. Quante plu me okupis me pri Ido, tante plu me perceptis, ke la linguo (sen repulsar lo vere bona e geniala en Espo) signifikis remarkinda progreso, e semtempe me vidis, ke Espo havas mem plu granda defekti kam me imaginis til lore. Me anke pokope komprenis plu klare la kauzo di la defekti : la ne-chanjebla « Fundamento » kun lua tro streta limiti, e pluse, ke la afero di la helpo-linguo divenis ligita ad altra stranjera idei. Me mustis decidar inter adherar a la nova Esperanto (Ido) o livar la tota afero. Me ne plus esis Esperantisto, me ne fidis « la interna ideo », me ne plus povis laborar por linguo qua ne plus esis nur helpo-linguo, ma « linguo vivanta » parolata da « naciono vivanta ». Cakaze ol ya divenis konkurencanto di mea patro-linguo, la Dana, e lore me ne plus deziris kun-agar. Irge quante me admiris Sº Zamenhof, me ne povis pozar homo super la kozo. Me havis nula alternativo.

La Esp-isti kelkafoye konfesas, ke Espo bezonas kelka chanji, ma asertas : 1-me, ke ol ne bezonas tam granda chanji, kam Ido enduktis ; 2-me, ke la chanji facesos erste kande la stati aceptabos la linguo.

A la unesma punto me dicos : Studiez serioze Ido ed observez, ka la chanji facita esas superflua. Me darfas garantiar, ke fine vi astonesos e dicos : Ube ni havis nia okuli ?

A la duesma punto me respondos : En qua altra afero on agus tale ? Kande homo ofris a la mondo inventuro, konfesante ke ol

1. Ico refutas perfekte la nesincera argumento, ke Ido esas verko di kelka « teoriisti en chambro » ! [Red.].

2. Hike anke on ne povos rekuzar l'atesto di ex-Esp-isto pri ca fakti, quin on qualifikas kom « abomininda kalumnio » ! [Red.].

ne esas tam bona kam ol devus esar, asertante ke ol povos emendesar plu tarde? Kad lu ne ajornus ofrar a la mondo la inventuro, til ke ol divenos tam perfekta kam lu povis igar ol? La helpo-linguo havas sat multa obstakli vinkenda, sen ke on bezonas igar la voyo plu desfacila per mantenar formo ne-perfekta e min uzebla. Por konvinkar la mondo pri la posibleso di helpo-linguo, la maxim perfekta helpo-linguo *ne* esas *tro bona*.

H. WIEHE.

Kunfondinto ed unesma prezidanto di la Esp-ista societo (28 aprilo 1906).

Aarhus.

Sº SVEINBJÖRNSSON, agento dil Uniono, editis tri diversa postkarti kun vidaji de Aarhus e texto *en Ido* rekomendanta nia linguo : « *Lernez la L.I.* », e c. — Bona propago-moyeno, quan ni rekomendas a nia samideani kom imitinda.

Bern.

La firmo TOBLER (*Suisiana lakto-chokolado*) editis nova serio de 12 reklam-marki en Ido, imaji kolorizita reprezentanta la portreto di Wagner e lua 11 verki.

London.

La *Kongreso internaciona di la P. T. T.*[1] eventis en London; la 25 junio, ol diskutis la questiono di la LI. e adoptis la konkluzi di la raporto da Sº FROUMENT, quan ni ja analizis (p. 378 : *Revue positiviste internationale*). Pluse ol rezolvis, ke l' *Asocio internaciona dil P. T. T.* adheros a l' *Asocio por fondo di kontoro di LI.* La postisti agnoskis unanime la granda utileso di LI., tante plu ke li ipsa, en lia kongreso, devas tradukar la diskursi en D.E.F.I. quo esas extreme jenanta e tedanta. — Ica exakta informo refutas la informi fantaziala quin ula jurnali donis, segun sua kustumo : exemple, ke la kongreso expresis la deziro di « kunfuzo » di Esp. ed Ido, e mem nominis komisitaro por realigar ta kunfuzo !

Luxemburgia.

Luxemburger Zeitung e *Luxemburger Wort* dil 13 junio, *Nova tempi* (D. e F.) dil 14 ed *Escher Tageblatt* dil 16 junio insertis artiklo pri la Ido-kongreso. Li anuncas la diskursi, la generala yarala asemblo dil Germana Idisti en Luxemburg e la komuna voyajo de Paris ad Luxemburg preparata da *Emancipanta Stelo*. La semanala socialista jurnalo *Der Arme Teufel* (La povra diablo) ja de du monati havas en omna numero anunco en Ido pri nia

1. Abreviuro di : *Posto, Telegrafo e Telefono.*

kongreso ed en D. pri lernili prokurebla da *Ido-editerio*. Ta jurnalo dufoye sendesis a la 7000 elekteri dil kantono Esch, tale ke multa personi informesis pri Ido.

Luxemburger Wort (13 e 14 junio) informas pri la socieio di Luxemburgiana Idista Yunuli nomizita *Yunaro*, seciono dil socieio *Progreso*. En la lasta generala asemblo elektesis kom komitatani siori : Nik. Elvinger, 1-ma prezidero; Emil Thill, 2-ma prezidero; Ernst Platz, sekretario; J.-P. Reiser, kasisto; Paul Molitor, asesoro. Probable la membri dil socieio *Yunaro* esos guideri por la exterlanda membri dil internaciona kongreso Idista en septembro.

Pertuis (Vaucluse).

La 3 junio, S° D^ro^ Cotte, fervoroz Idisto, facis en l'*Athénée* (ciencala socieio) diskurso pri la LI. e pri Ido. Il disdonis al asistanti propagili e komparenda texti *ante* la diskurso, tale ke l'audanti povis sequar plu facile lua expliki e lekti. Il sucesis interesar li, e ganar kelka serioza ed erudita personi a nia ideo.

Esperantismo e spekulado.

Yen l' epilogo di la « grandiozega entraprezo » quan ni anuncis sub ica titulo (*Progreso*, VI, 92) ; ol esas *Averto* quarlinea insertita modeste en la lasta pagino, inter diversa anunci, da la tre loyala *Ondo* (junio 1914) :

« Ni avertas, ke on ne sendez pekunio a la projetita Parkurbo en München. La ex-sekretario di ta entraprezo, S° D., nun opinionas, ke l' afero *ne* esas fidinda ».

Yen omno ! On povabus remarkar lo plu frue, ed avertar pri lo plu haste, nam la *Münchner Post* de la 8 jan. 1913 ja kontenis informo ed expliko suficante klara por edifikar irga inteligenta e honesta homo. Ma la verajo bezonas *un yaro e duimo* por penetrar l' Esp-ista menti e por atingar l' Esp-ista populo, severe inkluzita da sua pontifiki en Chiniana murego ! *Dum un yaro e duimo*, la naiva « fideluloj » povis sendar sua pekunio, entuziasmigita da la flamoza exhorti di la reklamisto : « to esas *via devo, via santa devo...*; por *avanpulsar nia santa afero !... centro di Esperantismo... chefurbo di Esperantuyo...* »

Nur un questiono, forsan nediskreta : kad on retrodonos la sumi suskriptita ? Probable simile kam la *Presa Esp-ista Socieio* retropagis la suskripti ad la famoza *Vortarego*... per olda librachi quin on ne plus povis vendar ! Ico esas la kustumo dil Esp-ista komercistachi.

Ma on devas admirar precipue la senjeneso di l' « ex-sekretario », tre anciena e famoza Esp-isto, qua brilis en la kongresi, e quan la diktatoro honorizis per la flatema titulo « mea amiko », rezervita a ti qui helpis ed obediis lu. Yen homo qua dum plura

monati (oktobro 1912 — jan. 1913) inundis *La Revuo* per sua reklamado por la Parkurbo (sub la alta patroneso di la diktatoro), qua spensis sua tota eloquenteso por ol, qua *garantiis* avan la santa populo la seriozeso dil afero per la maxim lauta e solena atesti[1]; e nun, suficas a lu demisionar kom sekretario di l' afero, ed « opinionar », ke ol ne esas fidinda ! Kad lu rimborsos la dupi di la lotrio *nelegala* e *fraudoza*, quan il tante ardoroze rekomendis ?

Omnakaze, ca fiasko, agnoskita (vere tarde) da la reklamisto ipsa, montras bone a quo servas l' *Esperantismo*, quan la habila chefi sencese predikas. On audacis asertar, ke ol igas la komercisti plu honesta ; ma la fakto pruvas, ke ol favoras precipue la eskrokeri.

Esperanto verko di puero.

En sua inaugural diskurso dil 4-ma kongreso Esp-ista (Dresden, 1908) Dro Zamenhof dicis texte ico :

« Pasis ja precize *triadek yari* de l' instanto en qua *Esperanto* unesme aparis avan mikra rondo de amiki ; pasis ja *duadek e un yari* de l' instanto en qua *Esperanto* unesme aparis publike avan la mondo ».

On vidas do, ke por Zamenhof ipsa la projeto quan il konocigis da sua kamaradi en 1878 esas identa a la projeto quan il publikigis erste en 1887, e ke il indikas la du per la sama nomo : *Esperanto*. Ta du fakti esas segun lu nur du dati, du etapi di la *sama linguo*. Segun lua opiniono ed atesto, « Esperanto » ja existis en 1878 : or en 1878 Zamenhof *evis nur 18 yari*[2], ed esis ankore en la gimnazio. Il ipsa naracas en la famoza *Letero pri la deveno di Esp.* :

« En la yaro 1878 la linguo esis ja plu o min pronta, quankam inter la lora « *lingwe universala* » e la nuna Esp. esis ankore granda difero ».

Il komunikis ol a sua kamaradi (ne *kolegi*, quale il dicas) :

« La 5-an de decembro 1878 ni omna kune festis la santigo (*sic !*) di la linguo. Dum ica festo esis paroli (diskursi ?) en la nova linguo, e ni entuziasme kantis la (?) himno, di qua la komencal vorti esis :

« *Malamikete de las nacjes*
Kado, kado, jam temp' esta !
La tot' homoze in familje
Komunigare so deba »[3].

1. « Ne dicez do... ke ta entraprezo esas nur ula nerealigebla revo, ula utopio ! *No e no, milfoye no !* Vi vidas ipse, ke *la urbo esas ja konstruktata !* »

2. Zamenhof naskis ye la 15 decembro 1859.

3. On rikonocas en ta « himno » la pensi e preske la paroli di *L'Espero*, himno « nacionala » dil Esp-isti. Hike anke la Maestro nule chanjis.

Certe existas remarkebla difero inter ica linguo ed Esperanto; ma ca difero konsistas multe min en la sistemo gramatikala kam en la selekto di la radiki (*kad* vice *fal*) e precipue di l' afixi (*-ete* vice *-eco*; *-oŝe* vice *-aro*[1]) e finali gramatikala (*-e* vice *-o*, *-o* vice *-u*, *-a* vice *-as*) : ico esas simpla permuto extera dil elementi; la sistemo esas esence la sama. (Remarkez la *-s* kom signo dil pluralo, aplikita mem al artiklo!)

On povas do asertar, ke la fundamentala traiti di Esperanto existis ja en la projeto di 1878, e pro to Zamenhof ipsa fixigis ye ta dato l' unesma « aparo » di sua linguo. Ni darfas do dicar, ke ta *sistemo* esas la verko di yuna gimnaziano, qua havis nula nociono pri linguistiko, ma nur skolala konoco di la lingui D.E.F., kun L. e G., e qua revis pri ol dum sua tota puereso. Ico nule diminutas la personala merito di Zamenhof, kontree: ma co signifikas, ke lua sistemo esis frukto di puerala revi e di empiriko, ne di reflekto erudita e di cienco. Co grande honorizas lua *genio*; ma co multe diminutas la valoro di lua *verko*.

Advere il « kovis » ankore sua sistemo inter 1878 e 1887, e (segun lua aserto) submisis ol a la probo di la praktiko. Ma on memorez: 1e ke nur materiala obstakli tardigis l' aparo di lua unesma libro til 1887[2]; 2e ke kom studento di medicino il ne havis l' okaziono e la tempo facar linguistikala studii, ed aquirar l' eruditeso quan il ne havis kom gimnaziano; 3e ke dum ta tempo il parolis a nulu pri sua linguo, docis ol a nulu, do ne vere *praktikis* ol, ma nur uzis ol por traduki e por... poeziaji, qui pruvis *nulo* pri la apteso di la linguo a la cienco e tekniko; 4e ke malgre ta « nonyara probado » tante laudita il lasis en sua definitiva verko ta grosiera kulpo (*ian*, *tian*... vice *iam*, *tiam*...) quan il mustis emendar de l' unesma yaro di *publika* probado[3].

On darfas do inferar, ke dum ta 9 yari il chanjis nur extera detali di sua sistemo, ma ne la sistemo ipsa. Cetere on savas, ke omna inventinto preske ne povas chanjar sua unesma intuici, e « restas fidela » a li mem malgre surfacala chanji ed acesora plubonigi. Do Zamenhof restis sempre, vole o nevole, la *kaptito* di sua puerala projeto[4]. Ni havas pruvo di co en la quar versi sup-

1. Remarkez l' arbitrialeso di ta du sufixi *-et* e *-oŝ*, qui trovis nun sua propra e justa senco ed uzo, l' una en Esp., l' altra en Ido. Tala detali bone pruvas, ke Zamenhof havis nula klara ideo pri la principi di sua linguo, e precipue pri l' *internacioneso*. Il kompozis sua linguo preske arbitriale, *Volapükatre*.

2. Dum du o tri yari adminime il serchis vane editisto, segun lua naraco.

3. *Dua Libro*. Videz *Progreso*, IV, 667.

4. Ico explikas anke pro quo Zamenhof ne adheris a Volapük, quankam l' *interna ideo* obligis lu adherar ad irga L.I. praktikata e « vivanta »! La motivo esas ke, kande Volapük aparis (1880), Zamenhof havis

ere citita. Li kontenas ja la radiki *nacj*, *est*, *familj*, quin on ritrovas en Esperanto (e mem kun plu bona formo por l'acento : *familjo* esas pura Ido, kompare ad Esp. *familio !*) Or qua audacus asertar, ke se Zamenhof esabus min yuna e plu instruktita, il ne remarkabus, ke la vera radiki ne esas *naci*, *est*, ma *nacion*, *es ?* ke la maxim justa ed internaciona prefixo di kontreeso ne esas *mal-* (quan il konservis de sua projeto de 1878), ma *des- ?* E tale pluse. Rezume, nulu povas asertar, ke se Zamenhof esabus plu matura e plu erudita pri linguistiko, il ne kompozabus linguo plu perfekta e plu moderna, plu konforma a la ciencala e praktikala postuli, unvorte... *Ido !*

Omnakaze ni konstatas, ke, quankam la projeto de 1878 diferas de Esp. *plu kam Ido*, Zamenhof ne hezitis donar ad ol la nomo *Esperanto*, ed agnoskar la fundamental *identeso* di la du sistemi ; same kam en 1894 il donis ankore la sama nomo a sua projeto di Esp. reformita, qua diferis de Esp. primitiva *multe plu kam Ido*. Pro quo il refuzis do a la sola Ido la nomo *Esperanto ?*

Ni konstatas anke, ke il sempre havis l' ideo fixa di ula *fundamento* : ja en 1888, il konsideris sua unesma lernolibro kom *fundamento* di la nova linguo [1] ; e fakte lua unesma gramatiko (tante povra e meskina, e ridinda per kelka detali) apartenas nun a la *Fundamento* netushebla.

Fine, ni remarkas, ke il havis sempre l' *interna ideo*, l' ideo di internaciona paco e frateso ; ma ke il konfundis sempre ta ideo (certe nobla e respektinda, mem se ol semblas kelke kimeratra) kun *sua* linguala verko, irge quante neperfekta ol esis, e ja en 1878 volis « *santigar* » sua puerala projeto. Se, pro irga extera cirkonstanci, il povabus publikigar sua projeto de 1878, ol certe esus nun (se ol vivabus, t. e. trovabus fervoroza adepti inter lua kamaradi) la *Fundamento* santa e netushebla. Ma se Zamenhof emendis ol pose, e selektis altra *Fundamento*, co pruvas : 1e ke on povis sen sakrilejo emendar itere la projeto ankore tre rudimenta de 1887, quale agis Ido ; 2e ke l' *interna ideo* esas nule ligita ad aparta formo di la linguo, quale ni sempre asertis, e ke, same kam il ligis ol sucedante al Espo de 1878 ed al Espo de 1887, on povas ligar ol al Ido de 1907. Ico suficas por refutar la fana-

ja sua sistemo pronta, e ne volis renuncar ol... quale So de Beaufront renuncis sua *Adjuvanto* kande il konoceskis Espo. Anke il ne vartis la falio di Volapük por publikigar sua sistemo : nam en 1887 Volapük esis en plena suceso e progreso. Do il « trahizis » l' interna ideo, e havas nula exkuzo, exter sua « propramo » od « ambicio » di autoro (por retrosendar ad il la jentila aserti per qui lua sektani sempre kalumnias l' Idisti !).

1. « Ta komuna *fundamento*... devas esar mea unesma broshuro..., *qua kontenas la tota gramatiko di la linguo e sat granda nombro de vorti*... » (*Dua Libro*). V. *Progreso*, V, p. 418, e p. 358, n. 1.

tiki qui asertas, ke Esp° sola povas enkarnigar lia « interna ideo », e ke la Idisti bezonis fabrikar altra linguo por expresar lia « basa idei »; quale se existus irga relato inter la qualeso di L.I. *kom linguo* e la sentimenti qui inspiras lua autoro! Ico esas pura kalumnio ad omna altra autori di L.I., qui, inspirita da la sama penso, produktis verki plu o min neperfekta. Ma on savas ya, quale l' Esp-isti komprenas e skribas la historio!

BIBLIOGRAFIO

LIBRI

Luxemburg e Luxemburgia, *Guidlibro por la turisti editata da* Touring-Club luxembourgeois *e da* Mondolingual societo Progreso, Luxemburg, *okaʒione di la kongreso por la L.I. Ido.* — Bela broshuro de 16 pagini, tote en Ido [1], kun ilustruri charmiva, un mapo di Luxemburg ed un mapo di Luxemburgia. Ol debesas a nia devota samideano H. Meier. Nia samideani devas quik komendar ol [2], o prefere adherar a la kongreso; nam kande li vidos ica libreto, li ne plus povos rezistar la deziro irar ad Luxemburg.

Die Weltsprache Ido : La mondolinguo, da H. Peus (N° 1 di *Bilingua Biblioteko* en Ido e D. 32 pag.; che l'autoro, Dessau, 1914). — Yen la plano di ca bonega propagilo. Titulo: *La LI. existas; la homi beʒonas nur lernar ol!* — Neceseso di mondolinguo; Valoro di la lerno di la stranjera lingui; Naturala linguo kom mondolinguo; Artificala linguo; Esenco ed idealo di la linguo generale; Bonaji di Ido; Historio dil mondolinguo; Kelka testi por la mondolinguo (omno en D. e Ido). Sequas (nur en D.): *Generala reguli*; *La derivado*, fondita sur la principo di unasenceso: un ideo, un expresuro; *La cetera gramatiko*: Exempli di la selekto dil Ido-vorti ek la nacionala lingui (tre utila por montrar, aparte a Germani, la vera internacioneso di nia radiki); Listo alfabetala di la gramatikala vorti. — Sur la kovrilo: anunci por l' Uniono, la *Germana Ido-federuro* e la *Laboristala federuro*. — Ico esas modelo di propagala broshuro, ol kontenas sub konciza e frapanta formo la maxim bona e forta argumenti por la LI. e por Ido. Ol meritas tradukesar od imitesar en la cetera lingui [3].

1. Mem la reklami esas grandaparte en Ido.

2. Preco: 50 centimi, che Sr Hever, 75, avenue Baumbusch, Luxemburg.

3. Linguala remarki: P. 11, alineo 3, *Erste* semblas uzata vice *nur*. — P. 17, alineo 2: « Tolstoi *ne plus* konoceskis Ido; » stranja idiotismo D., vice: Tolstoï *ne ja* konoceskis Ido. La kauzo semblas esar en ica penso: Tolstoï *ne plus* vivis kande Ido aparis, il *ne plus* existis por konocar Ido.

JURNALI

La Langue auxiliaire (junio). — *Quale Ido esas filio dil Latina*, da L. de Beaufront. Ido esas ya filio di la Latina, ne quale ta projeti (quin ni kustumas qualifikar *Latinachi*), qui departas de la Latina por simpligar e modernigar ol, e qui abutas nur a Latino barbara e kripla; ma pro ke, cherpante ek la *moderna* lingui ipsa la vortaro internaciona, ol konservas e profitas omno quo restas vivanta ed utila de l' antiqua Latino, kun gramatiko autonoma. Mem kande on simpligis e regulizis la Latina maxime posible, restas ankore du grava defekti : 1. la *plursenceso* di multa radiki, quin on devus reduktar a l' *unasenceso*; 2. la manko di vorti por multa moderna nocioni; on devus pruntar ta vorti de la moderna lingui. E kande omno to esus facita, on havus... simple Ido. Ido esas linguo Latinida, ma la *maxim evolucioninta* (ex. : ol ne dicas *edere*, ma *manjar*). — *Tant mieux, tant pis; Voici, voilà.* — *Mariajofobio*, da Dro Hermann. — *Senakherib siejas Jerusalem*, trad. Yushmanov. — *Extraktajo de Letri Persiana*, da Montesquieu, trad. Burglé. — *La kolonelo Imper-vorto*, trad. J. Choblet. — *L' evo di la hani*, trad. A. Richard. — *Walsana dialekto* (humurajo), da A. Richard. — *Suplemento.*

Die Weltsprache (junio). — *Ad Luxemburg!* da F. Schneeberger. — *Kongresala diskursaro.* — *Luxemburg e Luxemburgia.* — *Promenado cirkum Luxemburg*, da H. Meier. — *Komuna voyajo a la kongreso en Luxemburg*, da Dro A. Peipers. — *Linguala expliki*, da A. Dudouy (ek l' *Idisto katolika*) : vere sinoptika tabelo di la chanji decidita dal Akademio, e qua ofras samtempe lia klara expliko e justifiko. Ni rekomendas ad omna nia samideani rilektar, meditar e konservar olu. — *Ido a ne-Idisti*, da O. Jespersen : respondi recevita de ciencisti e linguisti qui ne konocis Ido. — *Sturm und Drang:* diskuto. — *Ne disipez energio*, da J. Barral : respondo al artiklo samtitula da H. Peus (*Progreso* No 76, p. 225). Nia central organo devas esar neutra inter la nacioni e la partisi; ma co ne impedas e mem postulas, ke singla naciono e partiso havez sua propra ed aparta organo, por propagar Ido en sua specala domeno e de sua vidpunto. (Tre justa : precize pro ke Ido havas nula « interna ideo », ti qui volas (e da[illegible]ar ol por irga « interna ideo », t. e. aparta tendenco, devas havar organo specala e nedependanta.) — *Diversaji. Shakludo. Monatala konkurso. Oficiala parto.* — *Suplemento.*

La Belga Sonorilo (31 mayo). — *Pri la pronomo personala « lu »* (questiono a qua ni respondas altraparte). — *Decidi dil Akademio.* — *Nomi di nombri*; on propozas monosilabi por la 99 unesma nombri, segun la sistemo (bone konocata ed ofte aplikita en la lingui a priori) : *ba, be, bi, bo, bu, bam, bem, bim, bom, bum.*

— *Nia kongreso en Luxemburg.* — *Lecioni pri la LI.* : *Quo esas la tempo?* — *L' enliẓo*, da V. Hugo, trad. L. Neuens[1]. — *Por la historio di Esp. en Belgia*, da J. Jamin; interesanta historial artiklo, qua rektifikas utile la fanfaronado dt ula fanatiki. Se on kredus li, Espº ne existis ante li! — *Shaki.* — *Kurta deskripto pri Dania*[2]. — *Business.* — *Aviẓo.*

The Auxiliary Language (junio). — *Linguo sen idealo* ! da Blanka Stelo : respondo a ridinda reprocho di nia adversi. — *Qua venas ad Luxemburg* ? da J. W. Baxter : utila informi pri la kusto dil voyajo. — *Episkopo Wilkins*, da Omega. — *La maxim kolda kolonio di la tero.* — *La civitano dil futuro*, da H. Wells. — *Por kontentigar la infanto.* — *Suplemento.*

Internacionisto (junio). — *Mondolinguo-korespondo.* On instigas la samideani riproduktar en altra jurnali l' artikli di nia jurnali, *kun la menciono di Ido.* — *La mondolinguo existas* : ni devas vinkigar ol direte, praktikante ol. — *Serioẓa e gaya aferi*, da F. Sator. — *Sociala kondicioni e tendenci en Usa*, da Dyer [3]. — *Interesiva fakti* [4]. — *Joki.* — *Internacionisto-kaso.* — *Letrobuxo* [5].

L' Idisto katolika (junio). — *Duesma letro a « l'Ami du clergé »*, da A. Dudouy : bonega pledo por Ido, plena de fakti e dokumenti. Kad ol sucesos vinkar la prejudiko di vizata jurnalo? Ol citas ica memorinda konfeso di *Espero katolika* ipsa : « ... *seniluẓionigita li omna quik pos nia kongresi* [di katolika Esp-isti] *forkuras de ni, experiencinte, ke ni povas nur babilar, expresar deẓiri e facar*

1. Existas inter ni regulo konsentita, ne enduktar nova vorto sen akompanar ol per traduko o defino, e markizar ol per steleto. Ico esis tante plu necesa en la nuna kazo, ke la vorto *enlizer* esas nur F. Cetere ta neologismo ne semblas utila, nam on povis tradukar : *sablodrono*, o *ensabligo*. Nia kunfrato semblas regretar altraloke kelka chanji qui povas provizore jenar la adepti, precipue la novici; ma on povas dicar la samo pri la neologismi enduktata sen la dicita presorgi. Lu ipsa tradukis en noto *rentiro*, quankam ol esas de longe adoptita e trovesas ja en la *Suplementi* di nia vortolibri. — *Grosa fingro* signifikas probable *polexo* (adoptita).

2. On ne povas similigar la nomi dil urbi, qui esas tote stranjera nomi (*Kristiania*, *Fredericia*) a la nomi dil landi, por qui Ido devis adoptar formo internaciona. Altre uli esus tentata dicar : *Pariẓia*, *Londonia!* Ni lasez la Esp-isti deformar ridinde la nomi dil urbi : *Bulonjo che l' Maro* (!), e *Karloregho* vice *Charleroi!*

3. *Kontrolar* vice *direktar* esas Angla idiotismo extreme frequa.

4. « Dr. M. *postulis* a duelo Dr. K. » (*provokis* a duelo). — « Dr. R. *rekuẓis* duelar » (*refuẓis*). — « *Privacar* la voyajanti » (probable : *mortigar*).

5. « Saxona kamero » : *chambro* ! Chambro di parlamento ne esas « kamero obskura » !

nulo (pose anke blufar e fanfaronar). La monti parturas, naskas ridinda muso. La tasko abutas a granda fiasko[1]. » — *Linguala expliki*: la geografiala nomi. Tre bona ed utila komento di la decidi dil Akademio. Ma on ne devas parolar pri finalo *-a* en la propra nomi quale *Anna, Maria*: ta nomi simple konservas sua naturala formo integra. — *Katekismo*: 17-ma leciono. — *La regioni nekonocata en la moderna fiziko*, da Moreux, trad. L. de Beaufront. — *Internaciona kongreso di liturgiisti*. — *Nova vorti recente adoptita dal Akademio* (fino di ca listo tre utila e sorgoze kompozita). — *La pastoreyo* (sequo), da Töpffer, trad. Dro Rattier. — *Suplemento*.

L' Idisto katolika (julio). — *Nekrologaro*. — *Nova membri*. — *Kongresala diskursaro*. — *Letro de Roma*, da kanoniko J. Gross, pri la kongreso di la *Federuro internaciona katolika kontre l'alkoholismo*. — *Respondo dil Sinioro papo*. — *Kruco* (vid. *Kroniko*). — *Linguala expliki*: pri la nombri, da A. Dudouy. — *Katekismo*: 18a leciono. — *La lakrimi*, da H. Devannes. — *Meze di l'agri*, da H. Devannes. — *Vorti recente adoptita dal Akademio*. — *La Pastoreyo* (sequo), trad. Dro Rattier. — *Suplemento*.

Mondo (15 mayo). — *La LI. e la skolo*, da G. A. Larsson, III. On ja ofte propozis reduktar la linguala studii. Ma tala redukto mustas efikar favoro di ula nacionala linguo e plu o min granda supreso di la ceteri. To esas nociva, nam tale on divenas dependanta de un specala nacionala kulturo. On ja nun povas vidar exempli pri lo. Esas anke atencinda, ke la rezulto dil linguala instrukto dil skoli generale ne esas brilanta, tam pri parolala kam pri skribala savo. La kauzo esas la granda desfacileso bone lernar stranjera nacionala linguo. Se on komencus, en la skoli, docar helpolinguo facila, praktikale konstruktita, omna dicipuli balde proprigus ol a su komplete. Ico genitus intereso anke por plusa studio di altra lingui. Ed omnakaze la dicipuli posedus, fininte sua studii, suficanta habileso por komprenar e komprenigar omna altralinguani. — *La kongreso mondolinguala en Luxemburg*. — *La autoritati esas plu erudita kam suspektas la Espisti*. On raportas la *verajo* pri Espo en la Saxona skoli, pri la esforci dil Sueda Espisti faliigar la senpartisa propozo da urbestro Lindhagen ed altri en la Sueda parlamento (1912), pri la « konverto » di So Wavrinsky, pri la sucesi di Ido en Hungaria, ed atencigas fine la nuna deklaro dil Espisti, ke l'autoritati ne povas e ne darfas « kaptar » Espo e l'institucuri Espista. La « vivanta linguo di vivanta populo » certe balde esos sekreta linguo dil vivinta

1. *Espero katolika* sempre refuzis insertar nia rektifiki maxim legitima (V, 397). On vidas, ke ni nule respondas a lu per simila ostracismo, e ke ni insertas tre volunte lua precoza e fidinda aserti. [Red.]

sekte homarana. E ni Idisti esperas, ke « l'autoritati sempre esos plu erudita kam suspektas la Espisti »! — *Por exerco e plezuro.* Recenso di kayeri 2 e 3. Rekomendo uzar li kom propagili. (On observez l'aktuala kontenajo !) — *La elementi dil shak-ludo*, da G. A. Larsson[1]. — *Suedia*, poemeto, da S. L. — *Milito-hundi.* — *Apendico.* Advoko di 16 Sueda Idisti en Stockholm pri la kongreso en Luxemburg. Omnu qua povas irar adibe, lo devas. On propozas sendar Sº P. Ahlberg kom oficiala reprezentanto dil S. I. F. ed exhortas la Sueda Idisti pekuniale sustenar tala sendo. Lo anke esus oportuna quankam mikra homajo a Sº Ahlberg pro lua extreme zeloza e sakrifikema laboro por la mondolinguala ideo en Suedia. (Kontributi esas sendenda a Dro Liljedahl, 7 Sturegatan, Stockholm, Suedia, ante la 1. julio).

Ido-Propagilo (15 junio). — *La lakrimi*, da H. Devannes[2]. — *La kapo dil arkitekto*[3]. — *Retrospektiva experimento.* — *Alkoholo e stomako*, da Yushmanov. — *Energioza lukto kontre l'alkoholo.* — *Ido en la komerco*, da Fr. Milter. — *Vilajo en Bretonia*, segun Legouvé. — *Rurana naiveso*, da Foucher. — *Honoro a la heroi !* da Masera. — *A la fora amikino.* — *L'intruzemo*, segun La Bruyère. — *La sal-mineyo di Wieliczka*, segun Figuier. — *Humuroza rakonteti.* — *La senreflekto*, segun La Bruyère[4]. — *L'amo a la naskolando*, segun Chateaubriand. — *La olda blindo*, da Lamartine. — *Por bone vivar*, segun A. Dumas[5]. — *Honorizanta milito*, da V. Turletti. — *Fiziologio dil plezuro*, segun Mantegazza[6]. — *Extraktaji*, ek La Bruyère.

Ido, *Dansk Verdenssprags-tidende* (mayo). — Numero aparte interesanta. Portreto di prof. Otto Jespersen, qua recente konsentis esar honor-prezidanto di la *Dana Ido-federuro.* — *Nia honor-prezidanto*, da W. Thalbitzer : kurta rezumo di la kariero dil eminenta linguisto. — *Dana Esperantisti !* da H. Wiehe; bonega artiklo, quan ni insertas en la *Kroniko.* — *Stenido*, da J. Honoré. — *Libri e jurnali.* — *Advoko*[7] *a Dana Idisti.* — *Studio di Ido.*

1. Ni uzus prefere *kombat-agro* kam *kombato-feldo*. *Feldo* esas rezervenda a la fiziko (feldo elektrala, magnetala).

2. Ankore un nejusta uzo di *vel*: lakrimi ne povas esar samtempe « di sufrado » e « di feliceso granda »,

3. On adoptis *Konstantinoplo*, ne *Konstantinopel* (VI, 418 : decido 1193).

4. On uzis *kalzegi* erore vice *bracho*.

5. *Envidiar* vice *dezirar* (o *bezonar*) esas galicismo. *Kushar* vice *kushar su*.

6. On uzis erore dufoye *su unionigas* vice *su unionas*.

7. Ne *Apelo*, qua havas nur judiciala senco.

Grafikistala Buletino (junio). — *La traiti di la tipo-viʒajo.* (On povas tre bone uzar *traiti acensanta* e *decensanta*). — *Regalo, kaso, kesto, buxo* (*Kaso* havas nur financala senco e povas signifikar nula speco de moblo. On povas selektar inter *kesto* e *buxo*; olca esas prefere klozita, olta ne). — *Farbo, inko.* (Ni nultempe vidis E. *colour*, F. *couleur* uzesar por *imprim-inko.* Ne suficas, ke D. *Farbe* tradukesas *generale* per ta vorti; oportas konsultar l' internacioneso, e savar quale ta *koʒo* nomesas en la cetera lingui. Or E. *ink*, F. *encre* suficus por preferigar *inko* a *farbo*, se olca ne apogesas da altra lingui kam D. Rezume, on ne povas facar utila taboro e decido sen konocar la D.E.F.I.R.S. expresuri di *la sama ideo*). — *Skribar, imprimar, stampar, estampar.* (On distingas tre juste *stampar* ed *estampar.* On demandas vorto por la « kompostisti di manu-stampili ». Nu, kad ica expresuro ne suficas, e kad on darfas sempre postular nova vorto, simpla o kompozita, por nociono tante komplexa ?) — *Mayuskuleto, inicialo* (*Inicialo* semblas bona, tam pro la senco kam pro l' internacioneso). — *La parti di tipo* (on preferas *rumpo* a *torso*, pro ke on atribuas erore a *rumpo* la senco di *torso*: *rumpo* esas F. *croupion*, ex. la rudimento di kaudo dil uceli. Venus de Milo havas ne nur torso, ma ultre kapo e gambi. *Facio* esas multe plu bona kam *viʒajo* en ta metafora e teknikala senco. *Signumo* semblas neutila duoplajo di *signo.* Saliajo qua korespondas a *falco* e plenigas ol semblas esar *listelo*, ne *falcalo*, qua havus nula senco). — *Standardo.* — *Grado vice punteo o poento.*

Idealisto (kayero 31)[1]. — *Kontributo al teorio di la linguala instrukto*, da G. Forchhammer : tre importanta artiklo e verketo. — *La linguo en la skolo* (fino), da N. Skarvig, trad. Laustsen. — *Quale docar Ido en la skolo*, da Popescu e Kapustyanskiy. — *Idealo*, da Carlyle, trad. Strunke. — *La Libro*, da Damiron, trad. Ferrand. — *Aforismi e proverbi.*

Pioniro (kayero 9). — *La fonto di Buna en Hercegovina*, da J. de Ljustina. — *Stranja exkuʒo*, da Hebel, trad. Berkold. — *Rejala konsilisto*, trad. Kostrovskiy. — *Richa Marko*, trad. Barchukov. — *Sano e dementi*[2], trad. Haydukov. — *Ciencoʒa filio*, trad. Gramenickiy. — Ica revuo insertas multa folkloraji, precipue de la populi di Est-Europa ; ed ol invitas l' Idisti sendar a lu omna speca folkloraji tradukita (sempre en prozo). Ico esas tre bona penso, qua devas interesar nia samideani.

1. Aparas neperiodale; red. A. Kapustyanskiy, Armavir; adm. P. Unde-Popov, Birsk (Rusia). Singla kayero : 40 centimi.

2. On uzis pasable stranje la vorto *paroko* por... Mohamedista sacerdoto. — On dicas : « Lu exhortis e *persuadis* li ». Ma la naraco montras, ke lu nule *persuadis* li : lu nur esforcis persuadar li.

Pioner (Rusa jurnalo monatala editata da A. KAPUSTYANSKIY, Armavir [1]) esas la tradukuro di **Pioniro** (redaktata tote en Ido). — Ica Nº 1 kontenas: *Nia tasko*, da Rusa Ido-pioniri. — *Ido en* Rusia, da A. MARKAROV : historio dil Ido-movado en Rusia. — *Klefo a Pioniro nº 7* ; Kad il esas trahizero ? Du gansi. La Imeretiana asno, trad. (en R.) da M. BUYVID. — On anuncas nia kongreso, e la guidlibro *Luxemburg e Luxemburgia*.

Stenidano (mayo). — *La maxim bela fervoyo di la mondo.* — *Homo kun duima cerebro.* — *Anekdoto pri Liebig.* — *Quale Ido povas utilesar.* — *Aeroplan-telefono, nova inventuro.* — *Memorajo yunala di miliardiero.* — *Pri insulo Malta*, segun letro da samideano I. TABOUL. — *Humuraji.* — *Aviżo*: ca Nº finas la 3ª yaro di ca interesanta revueto.

Das monistische Jahrhundert (6 junio). — *Importanta latero dil problemo di la LI.*, da Aug. FOREL. L' autoro montras tre bone, ke la LI. povas havar nur l' alfabeto Latina, la maxim internaciona, specale en la scienco, *sen ula supersigni.* Ma il deziras igar ol strikte fonetikala; il kritikas Esp., qua admisas literi simpla por duopla soni (*c, ch, gh*) [2], ed il abutas ad alfabeto simila a ta di Ido, e diferanta nur per la sequanta literi : **c** = *sh*; **q** = *y* (Ido); **w** = *th* (Angla); **x** = *x* Hispana, t. e. *kh*; **y** = *ü*. — On vidas, ke l' autoro ne asistis e partoprenis la longa diskuti dil Komitato di la Delegitaro pri ca temo; nam olca examenis projeti tote simila a la lua, e repulsis li [3]. Nam la questiono ne esas tante simpla; ol ne esas nur inventar alfabeto fonetikala, *sen suciar pri la vortaro.* Co esus forsan posibla en linguo *a priori*; ma pro ke nia linguo adoptas (o plu juste : konservas) la vortaro *internacicna*, ol devas anke konservar (maxim posible) lia *aspekto* internaciona, t. e. lia *ortografio.* Kande on konsideras tale la problemo, on konvinkesas, ke on mustas konservar la *c* kun la sono *ts*, la *x* kun la sono *ks*, la *q* kun la sono *k*, la *w* kun lua sono Angla (*u* konsonanta), la *y* kom *i* konsonanta; e ke on ne povas chanjar *arbitrie* la sono *internaciona* di ta literi sen tote mutilar la vorti internaciona ed igar li nerikonocebla. La problemo dil alfabeto ne povas separesar de la problemo di la *tota* LI., ed olca esas solvita maxim bone en Ido. — La sama Nº kontenas un pagino en Ido e D. pri *Etiko e religio.*

1. Yarabono : 4 fr. (kun *Pioniro*) ; 1 numero : 15 kopek = 60 centimi.

2. On vidas per ico, quante la fanatiki darfas fanfaronar pri sua « fonetikal alfabeto »!

3. Videz *Compte-rendu des travaux du Comité*, p. 21-23. Ta diskuto abutis a la decido konocata, qua adoptis la du digrami **ch**, **sh**, kun lia ordinara Angla sono.

La Gazette de Lausanne (4 junio) recensis favoroze la libro da Dro Neuens : *Traité de médecine naturelle.* Ma per regretinda eroro ol asertis, ke ca verko esas en F. *ed en Esperanto!* Ica eroro venas, de ke la libro portas nula indiko di linguo sur sua kovrilo, e mem en sua internajo. Ico devas esar leciono por omna nia amiki : omnafoye kande li publikigas irgo en Ido, li indikez tre klare, sur la titulo o la kovrilo : **Verko en Ido**, ...e mem du foyi prefere kam una. Altre lia intenco di propagado esas tote deceptita, e lia laboro esas perdita por Ido [1].

L'Indépendance belge (1 junio). — *Lecioni pri la LI.*, da kom. Lemaire. Teorio di la konjugado; quale on povas formacar omna tempi dil verbo per la verbo *esar* e la tri participi [2].

Illustreret Tidende (7 junio). — *Ido-kurso*, da G. Mönster: 10-ma leciono; *Biblioteki por pueri e yunaro en Unionita Stati.* — *Sufixi.*

Illustreret Tidende (14 junio). — *Ido-kurso*, da G. Mönster : 11-ma leciono : Biblioteko por pueri, texto Idala kun Dana traduko.

Turisten (revuo por la stranjeri e turisti, Aarhus) editis broshuro bele ilustrita, okazione dil kongreso internaciona dil jurnalisti en Aarhus, en qua So Sveinbjörnsson insertis deskripto di urbo Aarhus e cirkumajo *en Ido.* La prefaco anke esas *en Ido*, ed expozas l' utileso di la LI. por la jurnalaro : « Erste per komuna helpolinguo la jurnalisto posedeskos neestimebla [3] inquestala ed informala moyeni ».

Revue internationale de l'Enseignement (Paris, 15 junio) insertis la *Finala diskurso* da prof. O. Jespersen (*Progreso*, VII, 1) tradukita en F. da L. Couturat sub la titulo : *Ido e la LI.* Nia samideani ja konocas ta bonega pledo por la LI. e por Ido. Ni ne bezonas remarkigar l' importo di lua inserto en revuo tre serioza e tre estimata, lektata da omna Franca profesori.

Revue scientifique (Paris, 13 junio) recensis tre exakte la 2-ma edituro di *Weltsprache und Wissenschaft*, da profi Couturat, Jespersen, Lorenz, Ostwald e Pfaundler, indikante la konte-

1. Li povas mem demandar de ni la presto di klishuro di la stelo IDO qua ornas nia oficiala lernolibri, ma nur kande li donas omna garantii di linguala korekteso.

2. L' imperfekto ne povas konsideresar kom tempo absoluta e nedependanta, ol esas tempo relativa; ol anke expresas ofte l' *aspekto*, t. e. la duro o nefiniteso dil ago. Komp. la kurso di prof. Meillet (*Progreso*, IV, 386.)

3. Plu justa : *neevaluebla.*

najo di singla chapitri e mencionante explicite, ke la libro vizas establisar la supereso di *Ido*.

La Patrie (Paris, 24 junio). — *De Esperanto ad Ido : kad LI. esas posibla ?* Sub ica titulo on publikigis interviuvo tre interesanta di Sº prof. MEILLET, la reputata linguisto. Pro komprenebla motivi il evitis expresar prefero inter Esp. ed Ido e deklaris, ke il volas restar nedependanta e ne prenar partiso. Ma il enuncis plu explicite sua opiniono favoroza a la LI. ipsa. « Me esas un de la poka linguisti qui konsideras serioze la esforci facata por l' establiso di LI. e kredas posibla solvar ta disfacila problemo. De la pura vidpunto linguistikala, existas nula grava impedo. *Esp.* od *Ido*, universaligante la vortaro e reduktante a la maxima simpleso la sintaxal reguli, solvis la problemo. La desfacilesi komencas en la periodo di aplikado ». La nura obstakli, quin la profesoro previdas, konsistas en la nacionala proprami e jaluzesi, tante akuta nuntempe. « Pri me, me vidos kun kelka kontenteso l' establiso di LI... En un sama jorno eventas, ke me lektas Bulgariana, Rusa, Dana e Polona. Nu ! to esas laboro extreme fatiganta [1]... Kad vu vidas, quante me profitus linguo quale Ido, qua skribesus egale da mea kunfrati Bulgariana, Rusa, Dana e Polona ? [2]... Rezume, me nule esas, kom linguisto, enemiko di la kreo di LI. e me kredas ol posibla, adminime teorie. Ma me esas pasable skeptika pri lua chanci di suceso e pri lua difuzo tra la mondo, pro la nekonciliebla rivalesi qui dividas, nun plu kam ultempe, la granda rasi Europana ». — Nia samideani aceptos kun gratitudo l' atesto favoroza di Sº Meillet *kom linguisto* ; ma li esas min « skeptika » kam il pri la *praktikala* realigo ; nam li havas « la fido qua transportas la monti. » Li savas, ke la LI. *existas*, e povas *quik servar* : or ol ofras tanta avantajo ad omna populi, ke li mustos pokope renuncar sua blinda e stulta prejudiki por adoptar olu. Suficas, ke ta prejudiki ne plus povas alegar por su pseudo-ciencal argumenti e l' autoritato di la « linguisti ».

Le Réveil d'Indre-et-Loire (Tours, 18 junio). — *La Proletario e la LI.*, bonega artiklo (respondanta a la fanfaroni di la fanatiki) : on rekomendas Esp. a la kongresi, ma existas plura Esperanti en qui on ne povas interkomprenar : ex. l' una dicas *superakvego* ube l' altra dicas *inundo!* La vera LI. esas Ido ; on rezumas lua ori-

1. Quon dicos do la simpla homi, qui ne havas la lingual eruditeso di la profesoro ?

2. Se tale parolas linguisto, qua savas preske omna Europana lingui e konsakris sua vivo a ta studio, quante plu forte e juste plendos la simpla homi, o mem la ciencisti di la cetera faki, qui havas tote diversa profesionala laboro ?

gino e historio; pos sucedanta perfektigi Ido atingis stabileso komparebla a ta di la lingui vivanta. On mencionas fine *Emancipanta Stelo* e rekomendas ol a la laboristi.

Edelweiss (Grenoble, 10 junio) konsakris un tota pagino a *La L.I.*, t. e. a komparo inter Esp. ed Ido : nome, l' admirinda texto da Zamenhof (traduko dil *Deuteronomo*, en *La Revuo*, julio 1913) kun la traduko en Ido ed en F. On invitas omna lekteri judikar qua esas la plu bona de la du lingui [1]. Lia respondo ne esas dubebla !

L'Homme libre (Paris, 20 mayo). — *Idologio* (sic !) da Ch. Müller. Artiklo humuroza, ma simpatioza ad Ido, qua citas la Ido-texto ek la cirkulero di la *Societo Franca Idista*, kun lua F. traduko, ed aprobas nia ideo, ma blamas la konkurenco di Ido ed Esp. L' autoro evidente savas nulo pri l' origino e la kauzo di ca konkurenco, pri qua nur la « habila » Esp. chefi esas responsiva.

La Libre Parole (Paris, 23 mayo). — *Ido*, da Jean Drault : artiklo jokema, en qua on citas nia nova propagili, e mokas Esp. pri lua senmezura (e senskrupula) fanfaronado e pri lua defekti. — La fanatiki koaktis ni a konkurenco avan la publiko ; nu, li havos ol, tam longe kam li repulsos nia propozi e kondicioni di paco. Li esez bone avertita, ke li ne sucesos trompar la publiko e la statal autoritati per lia mentii e kalumnii.

Brioni Insel-Zeitung. — *La maxim proxima progreso di la kulturo*, da prof. de Pfaundler. L'autoro explikas, ke pri internaciona komunikili la *tekniko* atingis per radiotelegrafado ja la maxim alta grado, e ke plusa progreso en ta domeno esas exkluzita; ma por ne haltigar progreso en nia komunikili esas ankore nur un voyo apertita, e ta voyo esas en la linguala domeno. Lernar la su-dicanta moderna mondolingui esas perdo di tempo, e por evitar ta perdo, esas plu racionoza, se la civilizita homaro unigas su en la kreo ed uzado di internaciona linguo. Olim homi, semblante saja, deklaris kom absolute neposibla la instituco dil universala posto, pose ta dil fervoyi e dil telegrafado; same esas cadie sat multa homi, qui deklaras LI. kom utopio. Altraparte esas, advere min multa, ma plu inteligenta homi, qui konoceskis, ke progreso en la penso-komuniko esas posibla nur sur la voyo di LI. Ta previdanta e kurajoza homi, netrublita da moko, e konvinkita pri la finala vinko, kreis pos kelka faliinta experimenti, LI. vere uzebla e ja probita. A la objecioni, ke tala linguo

1. Ca texto esas citita integre en nia F. broshuro : *Qu'est-ce que l' Esperanto ?*

ne povos mantenesar, pro ke ol en diversa loki perdos sua uneso per pokopa chanji, l'autoro respondas, ke la linguala interkomuniko ne interruptesos, se LI. ja enduktita chanjos pokope. La D. esas cadie altra, kam lor la trubaduri o mem lor Goethe; tamen la Germani nultempe cesis komprenar ol. Ido esas facile lernebla en poka semani tante, ke on povas uzar ol, e havas ja multa adepti en la tota mondo.

Mittewochenblatt (suplemento di *Hildesheimsche Zeitung*, 20 mayo). — *Pri la movado di la L.I.*, da Frohns. Okazione di Espala lernolibro, nia samideano expozas l'utileso di la L.I., lua konstanta progreso tra Volapük ed Esp., la defekti di olca, emendita en Ido, kun komparenda texti (*Chiuj rajtoj rizervataj por chiuj landoj kaj lingvoj !*)

El Paso Herald (15 mayo) raportas pri la diskurso facita da nia amiko Tamura Hilworth en la Literaturala societo dil unesma « Congregational church » : il expozis la progreso facita dum multa yari da la problemo di la L.I., tra Volapük ed Esp., e montris, ke Ido esas « maxim proxima a la definitiva formo di la L.I. », qua devos oficiale adoptesar da la guvernerii e docesar en la publika skoli. Il mencionis fine l'*Asocio por fondo di kontoro di la L.I.*

The Cosmopolitan Student (organo di *Corda fratres*, Ann Arbor, junio) insertis *Mondo-savado e mondo-servado*, da E. Mac Pike, en Ido ed en E. L'autoro expozas la neceseso di la LI. por la dissemado e kambiado di utila informi e konoci inter omna studenti e studianti di la tero. L'internaciona federuro di la studenti devas favorar ta ideo adoptante Ido.

Progress (marto). — *Cosmolingui artificial e lor perspectivi* ; on citas opinioni da prof. Brugmann, qui bezonas kontrolo e diskuto. Ta linguisto ne semblas bone informita pri la kozostando ; il ne savas, ke la vera *Neutral* reformita esas ...Ido. — *Impartialitet* : *Confession del cristian evangelic.* — *On scribe al redactor* ; rektifiko da nia amiko Ahlberg. Sº Rosenberger asertas, ke *sioro* existas en nula linguo Europana : kad il ne konocas E. *sir* e F. *sieur* (*mon-sieur*), venanta de L. *senior*, same kam I. *signore*, S. *senor* ? [1] Kad *Reform-Neutral* ipsa ne uzas *signor* ? Do quon signifikas ta meskina shikani ? — *Progress e Domni.* — *Bibliografio.*

Le Travailleur espérantiste (Paris, marto) insertabis artiklo da yuna Suisiano, qua « por lumizar la kamaradi » kombatis perfide

1. Komp. l'artiklo pri *sioro* e *sinioro* en *Progreso*, I, 217.

Ido per la kustumala rakontachi. Ni sendis ad ol rektifiko kurta, vizanta nur la maxim grosiera neveraji (exemple, ke Ostwald e Jespersen abandonis Ido!). La jurnalo *promisis* insertar ol, e... (aprilo) nur mencionis nia rektifiko, ne mem citante ek ol un integra frazo[1]. Ni insistis che la redaktisto, alegante nia yuro di respondo, e postulante integra inserto. La redaktisto respondis a ni nur per ridinda pretexti: nia jurnalo esas mikra, ol ne esas destinita a polemiko, la questiono ne plus interesas ni, e c. (Or la dicita artiklo plenigis la tota unesma pagino, ed esis polemiko probable « interesanta »... por la redaktisto). Ni povus kondamnigar ta kompatinda homo da la tribunali; ma to ne igus lu plu inteligenta nek plu honesta. Suficar a ni konstatar, ke la loyaleso dil Esp-ista « laboristi » egalvaloras ta dil Esp-ista « borgezi ».

La Ondo de Esperanto. — On memoras (VI, 416), ke prof. R. Brandt promisis a ni prizentar a ca jurnalo rektifiko pri la maxim grosa neveraji di la pseudo-*Historio di Ido*. Mem il voluntis tradukar ipse nia rektifiko en Esp. Ni recevis de la *lora* redaktisto (Sº K., l' autori di la dicita libro) postokarto di *La Ondo* kun ica vorti: « Vua rektifiko aparos en proxima Nº » (*sic!*) dato: 27. 11. 1913. Ne vidante ol aparar, ni skribis a la dicita redaktisto por memorigar lua promiso. Ni recevis letro (16. 3. 1914) de *altra* redaktisto, Sº S., qua deklaris, ke il ne konocas la promiso di Sº K., ma ke ol obligis nur lu persone, e nule la nova redaktisto di *La Ondo*[2]. La letro, pasable longa, kontenis multa shikani (ex. pro quo me ne skribis e signatis ipse la rektifiko) e rakontachi (pri la vizito di Sº S. a l' Idisti en Mitau). Me respondis *en Esperanto*, por refutar la vana pretexti di la « nova » redaktisto: jurnalo povus facile eskapar omna obligo ed eludar omna promiso, chanjante sua redaktisto ye singla numero! Me konkluzis: « Me ne volas respondar a la restajo di vua letro, qua nule koncernas me; me konstatas nur ek ol, ke vu ipsa konfesas prizentir vu a nia amiki kom *Turka Esp-isto*, quo esas bela specimeno di Esp-ista loyaleso »[3]

Me recevis ankore respondo (25. 3. 14) refuzanta e plena de stulta shikani. Lore me informis prof. Brandt pri la loyaleso di lua Esp-ista amiki; il intervenis itere ed obtenis fine l' inserto di sua rek-

1. On opozis a ni ca argumento astonanta: la nevera aserto pri Ostwald e Jespersen trovesis en ula Angla jurnalo, do ad ica devis direktesar nia rektifiko. Ni respondis: « Kad suficas, ke irga mentio aparis en irga jurnalo, por ke vu darfez repetar ol senskrupule e senpunise? »

2. Por judikar la loyaleso di ca expliko, oportas savar, ke *La Ondo* esas signatita da *tri* redaktisti, de qui singlu prenas *alterne* la titulo di *chef*-redaktisto « responda » (respondanta, o responsiva?)

3. Videz *Progreso*, VI, 547, 614.

tifiko nur per la minaco abandonar *La Ondo*. Ol aparis en la nº di mayo: la redaktisto deklaras, ke la polemiko esas finita... e quik pose lu riapertas ol per la maxim shaminda maniero. Ni dementiis lua kalumnii, ni *defiis* pruvar li [1]; lu ne respondas a ta defio, lu mem simulas aceptar nia dementio,... e quik pose lu repetas la sama kalumnio sub formo kelke chanjita! Ta homi aplikas ya bonege la proverbo quan li audacas citar: « Kalumniez, kalumniez, restos sempre kelko! » On komprenas, ke ni ne sequas li en la fangeyo ube li celas su. Suficas, ke li povis alegar *nulo* por pruvar o justifikar sua *unesma* mentii, e tale konfesis sua nesincereso. Evidente li povas inventar senfine nova mentii! Ni respondos a li nur per la maxim alta desestimo, e la maxim profunda kompato por lia dupi. Yes, quale li ne shamas dicar : *la verajo triumfos*; ma lore Esperanto e l' l' Esp-isti mustos dronar en la fango amasigita da li! Ni adjuntas nur ica remarko : Yen la homi, di qui Dro Zamenhof esas nun la kaptito! (Videz sube).

DIVERSAJI

La reformo dil kalendario.

La *Kongreso internaciona por la reformo dil kalendario* kunsidis en Liège (27-29 mayo), e votis unanime la sequanta deziri :

1. La kongreso... konsiderante la multeso dil kalendarii nun uzata e la necesesi di la vivo moderna, enuncas la deziro, ke nova kalendario universala adoptesez da la civila povi e religial autoritati.

2. La kongreso enuncas la deziro, ke la nova kalendario esez perpetua, fixigante nevariebla konkordo inter la dii e la dati dil yaro.

3. La kongreso, pos konoceskir l' opinioni e dokumenti komunikita a lu, konstatas, ke existas nul obstaklo absoluta, de la religial vidpunto, kontre la sendatigo di un dio en l' ordinara yari e du dii en la yari bisextila.

4. La kongreso enuncas la deziro, ke la yaro kompozesez ek 364 dii datizita (formacanta 52 semani integra) plus un komplementa dio en la ordinara yari e du komplementa dii en la yari bisextila.

5. La divido dil yaro en 12 monati devas konservesar.

1. Sº prof. Brandt ne povis tradukar en Esp. nia verbo *defiar*: il tradukis : « ni postulas...» Ico esas falsa senco : se me *defias* ulu prenar la luno per la denti, me nule *postulas* lo! Do l' eminenta filologo pruvis, *per la fakto ipsa*, ke Esp. ne esas kapabla expresar omna idei (ni ne mem dicas : omna nuanci di la penso!)

6. La kongreso enuncas la deziro, ke la Paskofesto esez fixigita ye un de l' unesma sundii di aprilo.

Origino dil absinto,

segun saja Marokano.

Generalo Lyautey, « rezidanto generala » di Maroko, recente interdiktis la fabrikado e vendado dil absint-liquoro en la tota Maroko Franca, kun puniso per amendo de 300 til 3000 fr. e 5 monati til 3 yari de karcero. Kompreneble, ca dekreto multe desplezis a la komercistachi di ta veneno. E, segun la taktiko di omna explotisti, vice protestar direte ye la nomo di sua « santa » interesti lezita, li kredis habila instigar la Marokani ipsa facar protesto, e jurar: « Ni restos fidela... al absinto! » Ma la populo, min stulta kam altra « populi vivanta », refuzis sequar ta mala dukteri; ed ula olda Marokano respondis a li per ica apologo:

« L' absinto esas inventuro dil Maledikito. Sur lua radiki il varsis sango di pavono; kande la folii kreskis, il arozis li per sango di simio; pose il trempis la branchi en sango di urso; fine al suko di la planto il mixis sango di porko.

« Tale, kande fidelo drinkas absinto, ye l' unesma glasedo lu sentas apetito ed erektas su, fiera quale pavono; ye la duesma glasedo, lu gestadas ed ecitesas quale simio; ye la triesma, lu divenas disputema e maligna quale urso; ye la quaresma, lu bruteskas e rulas sur la sulo quale porko en fango.

« Allah protektez Sidi Lyautey! il esas justa ».

Yen la homi a qui ni kredas necesa adportar la « bonfaci » dil « Europana civilizeso ».

(Segun *La Démocratie*, 9 junio 1914).

KORESPONDO

Loyaleso di Dro Zamenhof.

On vidis (VI, 559), ke Dro Zamenhof permisis a su publikigar (segun demando di redaktisto di *La Ondo*) un letro da me, sen mea permiso, procedo quan il ipsa agnoskas kom nekorekta. Ica *personal* e difamema atako donis ad me *nekontestebla* yuro di respondo, segun la legi di omna civilizita landi e di la simpla loyaleso (« Omna akuzato havas la yuro defensar su », esas axiomo di yurocienco). Ma Dro Zamenhof havas tam konfuza nocioni pri yuro kam pri linguistiko. Me skribis ad il (2 dec. 1913) invitante il insertigar da *La Ondo* mea respondo, *kompoŝita de*

deklari da Zamenhof ipsa (citita parte hike: VI, 560, noto 4; 563), dicante: « La questiono ne plus esas pri la loyaleso di ta jurnalo, *ma pri la vua*... Se vu refuzos a me ca rektifiko,... me darfos dicar, ke vu ne plus havas mem la kurajo riproduktar vua propra deklari, e me konsideros me kom yurizita *per vua propra exemplo* publikigar *integre* omna letri quin me recevis de vu, por konocigar da la publiko la tota historiala verajo, quan vu sorgis revelar nur parte ».

« Pluse, vu akuzis ni « mutilar la senco » di vua letri : me *defias* vu donar mem un pruvo di ca aserto, citar mem un loko alterita o mutilita da ni. Se vu ne respondos a ta defio, ni darfos retrosendar a vu la epiteto *kalumniero*, quan vu aplikis nejuste a ni, e memorigar, ke nur vua sektani uzis plurfoye kontre ni la *falsigo di la texti*, quale ni pruvis ».

Dro Zamenhof respondis nulo a ta sumno direktata a lua *loyaleso*. Me do insistis per letro de 8 jan. 1914, deklarante, ke lua konduto preskriptos la mea, ke me havas la devo konocigar la tota verajo da lua kompatinda dupi; ke me komunikos omna dokumenti al *Asocio por fondo di kontoro por la LI.*, por ke la statal autoritati e la historio judikez inter ni : « Li vidos, ke *ne me* pavoras la lumo e la verajo ».

Fine me recevis letro de ula So S... redaktisto di *La Ondo*, dicanta ke Dro Zamenhof expresis la « deziro », ke on insertez mea rektifiko, ma... ke on ne insertos ol. Lore me skribis 3-mafoye a Dro Zamenhof (30 marto 1914), dicante, ke me konsideras il kom responsiva pri la redaktisti di *La Ondo* : ke il certe povas obtenar l' inserto di mea rektifiko, se il expresas ferma *volo*, e ne simpla *deziro*. « Se vu ne obtenos ol..., me darfos konstatar ico : kande redaktisto di *La Ondo* demandas, ke Dro Zamenhof *livrez a lu letro privata*, Dro Zamenhof hastas obediar; ma kande Dro Zamenhof demandas, ke la redaktisto di *La Ondo* insertez rektifiko yurizita..., la redaktisto restas obstine surda. On povas do dicar, tote vere, ke Dro Zamenhof *obedias* la maxim desestiminda jurnalisti dil Esperantismo, ma ke li ne obedias lu ».

Rezume, Dro Zamenhof ne plus saciesas deklarar superbe (pos sua longa korespondado kun ni), ke il « ne konocas ni »; il ne shamas federar su a nia infama kalumnieri, furnisar a li perfida armi e divenar lia sklavo. Quale me dicis a lu, lua konduto yurizas me publikigar omna dokumenti plu o min « konfidencala » quin ni recevis de lu, sive private, sive por la Komitato di la Delegitaro. Me expozos per li la relati di Zamenhof kun la Delegitaro, pri qui la fanatiki persistas dissemar e repetar omnaspeca rakontachi por kombatar perfide Ido e la Idisti; e lore la publiko vidos, kad Zamenhof havis la yuro rinegar ni,... o prefere sua propra deklari, sua solena e repetita promisi, e sua tota pasinto.

L. C.

Respondo di ciencisto.

Ni sendis a Sº Ch. Richet la Nº 76 (aprilo), atencigante da lu l' artiklo *Anafilaxio nedireta* (p. 255) e la defio qua akompanis ol (p. 256, noto 1). Ni recevis de l' eminenta ciencisto letro (31. 5. 14) qua, ne mem respondante a la defio, deklaras, ke la questiono nule esas pri la maxim bona LI., e ke konseque il ne povas aprobar Ido, mem se ol esus supera ad Esp. Cetere ta famoza pacifisto ne perdas l' espero di koncilio, ne pri la principi, ma pri la personi; nam « *esas multe plu questiono pri personi kam pri principi* ».

Ni savis ja bone, ke *por la chefi Esp-ista* la questiono esis sempre nur *personala*. Ma ni esas tre kontenta recevar ta konfeso de ulu, qua esas evidente lia fidel e docila eko. Ni konstatas do, ke ta ciencisto rekuzas su pri la *linguala* questiono (qua esas la *sola* e *tota* questiono *por ni*), e konseque lua aprobo ne plu valoras por Esp. kam por Ido;... od ol devus valorar unesme por Volapük! Ni astonesas nur pri co, ke ta pacifisto esperas obtenar plu facile koncilio pri la *personi* kam pri la *principi*.

Komuna voyajo a la kongreso.

Omna samideani asentos, ke esus rekomendinda profitar la voyajo a la kongreso maxim multe posible. Por to me propozas aranjar komuna voyaji a la kongreso. Advere me ne kredas, ke ni obtenos plu chipa preci sur la fervoyi. Ma la komuneso donos a ni altra profiti. Precipue per tala komuna voyaji nia samideani havos kelka okaziono *exercar su ante la kongreso en la konversado en Ido*. Kande ni arivos en Luxemburg, ni ya volas povar konversar e babilar facile, sen meditar pri singla vorto, quale la samideani qui havas nultempe okaziono parolar un vorto Ido. Per la fluanta e facila konversado maxim efikive demonstresos la granda perfekteso di nia linguo. Me ofte experiencis, ke mem poka hori suficas por aquirar kelka habileso en la konversado. Do ni uzez ica okaziono por preparar ni por la kongreso!

Pluse esas atencenda, ke ne nur Luxemburg ipsa esas bela urbo (e Luxemburgia bela lando), ma anke kelka regioni tra qui on voyajas a Luxemburg; precipue la vali di Rhein e Mosel. Or la maxim multa kongresonti ek Suedia, Dania, Nord-Germania e mem Rusia pasos ica voyo. Do on povus bone aranjar komuna voyajo de Köln (centrala punto di importanta fervoyi) tra Koblenz, Trier, a Luxemburg. La samideani qui venas de plu sudala regioni povus voyajar ensemble de Mainz til Koblenz, e renkontrar ibe la « karavano » de Nord-Esto. Mem ni povus facar granda parto dil voyajo per batelo, quo esas certe multe plu amuziva ed interesiva kam per fervoyo.

Do me pregas omna kongresonti venonta de Nordo e Nord-Esto tra Köln, komunikar a me maxim balde posible lia adreso e lia decido, kad li partoprenos la komuna voyajo.

Yen mea provizora projeto : departo de Köln ye la 5 septembro, matine 8 kl. 30; de Bonn til Koblenz per batelo sur Rhein; de Koblenz itere per fervoyo tra la valo di Mosel; arivo 6 kl. 14 [1] en Luxemburg; preco cirkume 11 Mark.

Plu kurte e plu chipe, ma multe min interesive ed amuzive ni povus voyajar direte tra la Eifel-montaro, nur per fervoyo; departo de Köln 1 kl. 25; arivo en Luxemburg 6 kl. 14, preco cirkume 8 Mark.

Pro ke probable la maxim multi restos en Köln dum la nokto del 4 til la 5 septembro, me supozas, ke li preferos la unesma projeto. Cetere, se li arivos ne tro tarde ye la 4, li povus vizitar la Expozo di la mestierala federuro; prospekto pri ica sendesos gratuite a ti qui deziras lo. Do la partoprenonti avizez me anke, ka li restos en Köln dum la nokto dil 4-5 e ka li deziras vizitar la expozo.

Dro A. Peipers,
advokato, 13 am Römerturm, Köln, Germania.

Samideani !

Venez omni ad Luxemburg !

Laborala dii : 6-8 septembro; Exkurso-dii : 9-10 septembro.
Sendez quik vua adhero (kun 1 respondo-kupono) a :
So M. J. Hever, *75, avenuo Baumbusch, Luxemburg.*
La karto di kongresano kustas 5 franki. Vu recevos kun ol la bela *Guidlibro ilustrita* pri *Luxemburg e Luxemburgia* (v. p. 432).

AVIZO

Ni konsilas a nia samideani obediar strikte la reguli di la posto internaciona en lia korespondi, precipue kun la central oficisti dil *Uniono*. La Suisiana postisti semblas divenir tre severa : recente li plurfoye impozis grava supertaxo (mem 1 franko) a paketi de imprimaji, qui kontenis kelka vorti *manuskribita* o *mashinskribita*. La oficisti dil *Uniono* ne povas plu longe charjar nia budjeto per tala extra spensi, ed esos obligata de nun **refuzar omna sendajo submisita a supertaxo.**

1. Supozeble, *vespere*, t. e. ye 18 kl. 14 ; yen l' avantajo di la 24 kloki ! [Red.].

Le Gérant : L. Couturat.

PARIS. — IMPRIMERIE CHAIX (SUCCURSALE B), 11, BOULEVARD SAINT-MICHEL. — 2846-14.

7ª Yaro, 8ª Nº. Agosto 1914. Nº 80.

PROGRESO

Oficiala organo di l'*Uniono por la Linguo Internaciona*,
konsakrata ad la propagado, libera
diskutado e konstanta perfektigado di la

LINGUO INTERNACIONA

PARIS
LIBRAIRIE CH. DELAGRAVE
15, RUE SOUFFLOT, 15
—
1914

Progreso aparas la 15-ma di omna monato, en kayero de 32 pagini adminime. *La aboni departas de l' 1ma januaro e de l' 1ma julio.*

	Francio.	Exter Francio.
Preco di l'abono : 1 yaro	6 fr.	7 fr.
— — 6 monati	3 »	3 50

por l' aboni recevata *direte* : 1-e, da l' administranto, Bois-le-Roi (Seine-et-Marne); 2-e, da **Ido-Editerio**, Lüsslingen (Solothurn, Suiso); 3-e, da Sº Fr. Fasse, Waitzstrasse 24, Charlottenburg; 4-e, da Sº Guilbert Pitman, 34, Coombe Road, Croydon, Anglio; 5-e, da Sº Ant. Waltisbühl, 46, Bahnhofstrasse, Zürich, Suiso; 6-e, da Dlo G. Mönster, Osterbrogade 54 B 4, Kopenhago; 7-e, da Sº A. Den Hengst, 21, Delistraat, Haag (La Haye); 8-e, da Sº P. Ahlberg, 37, Surbrunnsgatan, Stockholm; 9-e, da Sº P. Marcilla, calle Leon, 9, 2º, Madrid; 10-e, da Sº Ward Nichols, 1306, Fitzwater street, Philadelphia (Pa., U. S. A.), 11-e, da Sº Jan Roze, Liteynaya 16, Mitau (Rusio).

Preco di l' abono por la komerco, e di singla yaro-serio pasinta : **10** fr., (un numero aparta : **1** fr. che Imprimerio Chaix, 11, boulevard Saint-Michel, Paris 5e). — **Nº 7 e 13 esas exhaustita.**

REGULARO

1. Omna letro devas kontenar (*ultre sua dato*) la *kompleta adreso* di la sendanto e lua numero di adhero a l'*Uniono*.

2. La redakterio absolute ne povas enirar en *privata* diskutado pri linguala questioni, e konseque ne respondas a *privata* letri pri tala temi.

3. L'artikli destinata a *Progreso* devas esar materiale separita de la privata letri. Singla questiono devas traktesar sur aparta folio e sub aparta titulo, kun preciza refero a l'antea artikli traktinta la sama temo.

4. *Progreso* insertas nur needitita artikli. Ol povas furnisar aparta imprimuro di singla artiklo, po la preco di fabriko, se l' autori demandas lo ante l' aparo di l' artiklo.

5. Omna manuskripto por imprimo devas skribesar nur sur un latero di l' papero, kun marjino sat larja e linei eskartita (ne sur postal karto). Ol devas esar tre facile lektebla, o prefere tiposkribita. (Nia Germana korespondanti esas pregata uzar la Romana literi e ne le Gotika [*Fraktur*]).

6. La redakterio aceptas nula artiklo en nacionala linguo, nek asumas la tasko tradukar tala artiklo en Ido. Ol ne esas obligata aceptar artikli en altra linguo artificala kam Ido.

7. Nula artiklo esos insertata, qua postulos por imprimesar altra tipi kam la literi di l' Angla-Romana alfabeto.

8. La redakterio ne esas obligata aceptar artikli expozanta o diskutanta altra linguala sistemo kam la sistemo Ido.

9. La redakterio havas la yuro konsiderar l' artikli recevita kom serioza e definitiva, e konseque refuzar la textala emendi sendita pose da l' autori. Ol ne esas obligata sendar imprimprobi a l' autori.

10. On insertos nula manuskripto, ed on respondos a nula letro, qua ne satisfacos la superdicita kondicioni.

11. La artikli ed informi devas arivar ante la 1-ma di singla monato por insertesar en la sequanta numero.

12. La redakterio ne responsas pri la manuskripti ne insertita.

PROGRESO

Nº 80. Agosto 1914.

KONTENAJO

La hundo pensata di Mannheim 449
Skisuro pri la Japoniana linguo, da N. YUSHMANOV 456
La submara tunelo inter Francia ed Anglia 459
Forest, inventinto dil exploz-motoro 464
Berta von Suttner, da L. DE PFAUNDLER 466
Dramato funde di la maro, da HENRY DEVANNES 467
Linguala questioni : *Pri la nomi di la literi; Helpilo por espelar; Demonstrativi; Diftongi;* **Ui; Pri la nova vorti propoẓita;** **Tante plu; En tante ke; Aparte; Argalo; Dieto; Efiko, efekto; Filo o drato; Fontenplumo; For; Mekana; Nune, nure; Oxo; Preludio; Recepcionar; Tri, tres, dre; sis, six; Ultre, pluse; Duople granda kam; Dimezo, mezodio, mezojorno;** *Vortordino; Pri la dati; Statistiko dil Indo-Europana lingui; Pri la derivo di vorti de kompoẓita radiki.* 469
Kroniko : *Pri nia Kongreso; Programo di la Kongreso; Luxemburg; Tours.* 497
Bibliografio : LIBRI : *Tobler-Chokolado; Esperanto oder Ido* da PEUS ; *La kulturala nociveso di konfesiono ed ekleẓio*, da PEUS 500
JURNALI : *La Langue auxiliaire; Die Weltsprache; The Auxiliary Language; Mondo; Kombato; L'Informilo; Grafikistala Buletino; Pioner; Das monistiche Jahrhundert; Ido, langue auxiliaire internationale; La Libre pensée internationale; La Ligue de la Croix; Causeries; Lehrerẓeitung; Anthropos; Touring-Club Luxembourgeois; Bulletin officiel du syndicat des médecins de Marseille; International Notes and Queries; Progress.* 501
Diversaji : *L'inventinti di cinematografilo; Apliko di la motoro Diesel a la lokomotivo; Proceso di la sigareto; Kuraco di akumulatori sulfatiẓita; Sinonimi ed eufemismi* . 507
Recerita verki : *An elementary Grammar of Ido*, by F. H. P. KNIGHT and C. E. PRYER; Dro *Zamenhof e la Delegitaro*, Dro Zamenhof reformisto, da Dor L. Couturat. 512

LA HUNDO PENSANTA DI MANNHEIM [1].

Nia lekteri certe ne obliviis *la ciencoẓa kavali di Elberfeld* (VI, 274). Nun aparas simila « fenomeno » plu astonanta, e forsan plu pruviva. Lu esas hundo, Skota * teriero, nomata ROLF, evanta nun 3 yari, qua apartenas a Sno MŒCKEL, de Mannheim. Ta damo esas spozo di advokato, e matro di quar filii. Lua familio esas tre estiminda, ed on povas suspektar che ol nula sharlataneso, nam la posedo di la marveloza hundo efektigis ad ol nur desagreablaji en la societo di Mannheim. Ta damo esas artisto (amatora piktisto) ; de 7 yari, pro infirmeso, el mustas restar mi-kushita sur longa stulo. On donacis ad el ROLF, evanta kelka semani, en la

1. Segun artiklo da Dro W. MACKENZIE en *Archives de Psychologie* (decembro 1913).

printempo di 1911. El posedas anke hundino de la sama raso, JELA, qua lernas l' aritmetiko, e komencas «parolar »; e katino, DAISY, qua savas ja facar la sequanta kalkuli :

$$(17 + 4) : 7 - 1 = 2.$$
$$3 \times 3 - 5 = 4.$$

e kalkular la triesma potenco (kubo) di mikra nombri (sept'-okt. 1913). Ica detali esas interesanta, nam li semblas indikar, ke l' astonanta prodaji di Rolf debesas min a lua partikulara doti kam a la habileso di lua edukerino.

Yen quale Rolf revelis sua talenti nekonocata. Uldie (decembro 1911) S^no^ Mœckel reprimandis sua filiino, qua ne savis facar tre simpla kalkulo (N. B. : la hundo kustumis asistar la lecioni donita al infanti). Por shamigar l' infanto, el dicis jokante : « Rolf ipsa esus kapabla facar ta adiciono ». Lore la hundo regardis el fixe ed intense. El duris : « Me parias, ke tu savas quante esas 2 plus 2 ». La hundo levis la sinistra pedo (avana) e facis quar frapi sur la brakio di la mastrino. Ico esis la revelo di lua kapablesi. De lore, S^no^ Mœckel instruktis lu, unesme pri l'aritmetiko, exakte quale sua filii. El uzis la sama metodo kam S^o^ Krall por sua kavali, sen konocar la labori di S^o^ Krall (di qua la verko aparis erste en 1912). La sola difero esas ica : la kavali di Elberfeld frapas la unaji per la dextra pedo e la deki per la sinistra; ma ROLF frapas nur per la sinistra, e konseque frapis nur uni, mem por nombri plu alta kam 20, quo esis kelke tedanta. S^o^ Krall konsilis, ke lu frapez unesme la nombro dil deki, e, pos kurta pauzo, la nombro dil uni; ex. : 17 per : 1,7. La hundo quik komprenis e adoptis ica procedo plu komoda.

Ma, diverse kam la kavali di Elberfeld, Rolf ne restis inkluzita en l' aritmetiko, quankam lu povas facar kalkuli simila, e tre rapide. Exemple, lu facas la kalkulo :

$$[(8 \times 12) - 6] : 10 = 9$$

plu rapide kam la questionanto (S^o^ MACKENZIE)[1]. S^o^ Mœckel komencis per korespondigar nombri a la vorti maxim uzata (same kam ula *pazigrafii*, qui numerizas omna vorti !). Ma tale la konversi ne iris tre fore. En *septembro 1912* el penseskis, ke on povus reprezentar per nombri la literi ipsa, e ne la vorti ; ed el sugestis to a sua hundo, qua komprenis quik, ed establisis *spontane* sua alfabeto. La mastrino montris a lu sucedante la literi, e

[1] Amuzanta fakto : S^no^ Mœckel deskovris, ke lua filii igis Rolf helpar li e facar lia kalkul-taski !

la hundo ipsa indikis per frapi la nombro quan lu selektis por korespondar konvencione a singla litero. E lo maxim astonanta esas, ke en ta distributo di nombri a la literi lu nultempe eroris (atribuante sama nombro a du literi)[1], e ke lu sempre restis fidela a ta korespondo unfoye establisita, sen erorar. Yen lua alfabeto :

a	b	c	d	e, ei	f	g	h	i	k	l	m
4	7	24	9	10	1	11	12	13	14	5	8

n	o	p	q	r	s	t	u	v	w	x	z
6	2	15	25	3	16	17	18	20	19	21	23[2]

Kompreneble, lua ortografio esas pure fonetikala, e konforma a la pronuncado di Mannheim, e mem di la lokala dialekto, quan la infanti parolas. Konseque, lu konfundas konstante la konsonanti vocoza e senvoca (*g* e *k*, *d* e *t*, *b* e *p*, e c.[3]). Pluse, lu adoptis stenografala procedo, nome, uzar la literi ipsa por reprezentar la silabo per qua on nomas li, ex. k = *ka*, l = *el*, g = *ge*, e c. Inverse, lu uzas ofte du literi por reprezentar la sono komplexa di un litero, ex. *ds* vice *z* (D. *z* = *ts*), *ks* vice *x*. Exter ica « kulpi » tre racionala, lu facas nula eroro di ortografio *relate la dialekto parolata cirkum lu*, quale on vidos per l' exempli[4].

La konversado kun Rolf esas pasable facila e kontinua ; lu ne havas kaprici, quale la kavali di Elberfeld ; lu esas sempre komplezema, ed on ne bezonas ecitar lu quale la kavali, per promisi qui interesas lua friandeso ; lu anke ne havas periodi di konfuza respondi (di fushado o divagado) ; lu « esas sempre racionoza », dicas Sº Mackenzie. Ma lu fatigesas multe, e dicas lo. Lua spirital esforco expresesas per sospiri, ociti, anhelado, e kelkafoye mem per nazal hemoragio. Esas do timenda, ke on surmenos la kompatinda hundo, nun kande lua famo komencas difuzesar, e

1. On remarkos anke, ke lu uzis (sen sequar l' ordino nombrala) omna nombri de 1 til 25, ecepte 22.

2. On serchis qua esis la motivo di ca distributo : en kelka parti la nombri sequas l' ordino di la literi (de *d* a *k*, de *s* a *z*) ; ma en altra kazi semblas ke la hundo adoptis mikra nombri por la literi (soni) frequa (ex. *f*, *o*, *r*) ed inverse granda nombri por literi rara (*c*, *q*), kompreneble, *en la Germana*.

3. Same kam Eichhorn, paroko di Bamberg, en sua projeto di L.I., 1886 (v. *Histoire de la Langue universelle*, p. 295) e Carpophorophilus, en 1754 (*Les nouvelles Langues internationales*, p. 23).

4. Tre interesanta fakto : la hundo tradukas fonetikale mem la vorti quin lu *lektas* : exemple on prizentis a lu (15.7.13) vizitkarto kun la nomo Anton Krüthering ; il lektis (t. e. tradukis per frapi) ; *andon gridring*, t. e. la pronunco di ca nomo da... Mannheim-ano.

ke lua mastri fine restriktos od interdiktos la viziti ed experimenti.

Nun ni expozos la experimenti quin Dro Mackenzie ipsa facis e raportis. Kande il vidis unesmafoye la hundo, il invitis lu dicar ulo unesme; ed il recevis ica questiono:

w r d u = *wer du* (qua tu esas?)

Dro M. explikis, ke il amas la animali e pro to venis vizitar Rolf. Quik ica respondis:

l i b h d l o l d i r r = lieb hat Lol dir (Lol amas tu).

Lol esas la familiara deformuro di Rolf; on remarkez la gramatikal kulpo *dir* (dativo) vice *dich* (akuzativo), e l' ortografial kulpo *dirr*. Li exkluzas la hipotezo di respondo sugestata (mem nekoncie) da la personi prezenta.

Pos reprimando da sua mastrino, Rolf dicas:

l o l f ei n = *Lol fein* (Lol jentila).

Dro M. prizentas a lu naztuko parfumizita e questionas: « Quo esas to? » Respondo di Rolf:

ei n d u g = *ein Tuch* (naztuko).

Il prizentas altra naztuko ne parfumizita, quan on queris ek la armoro, e questionas pri la difero (pensanta a la parfumo, qua supozeble impresas maxime la hundo). Rolf respondas:

g r i b l d = *grippelt* (krumplita).

Ico anke exkluzas la hipotezo di sugesto, nam la respondo nule esis ta quan on expektis, e multe surprizis l' asistanti, qui apene komprenis ol.

Questiono: « Quon facas Rolf? » Respondo:

a r b ei d n = *arbeiten* (laborar).

« Ka tu laboras volunte? » Respondo: « No. » — « Pro quo tu laboras do? » — « *Mus* » (*ich muss* = me mustas). — « Pro quo tu mustas? Quo eventus, se tu ne laborus? » — « *Hib* » (*Hiebe*: frapi). La hundo nultempe frapesas, on obtenas omno de lu per dolca procedi; ma lua mimiko manifestas, ke lu volis facar joko (Ofte lua respondi esas humuroza). On insistas do por savar la vera motivo. Lu fine respondas: « *mudr lib hr aug* » (*Mutter lieb, Herr auch*; matro kara, mastrulo anke).

« Quo plezas a tu super omno? » — « *laks sn* » (*Lachs essen*; manjar salmono). Ed exter la manjaji? « *bildr* » (*Bilder*: imaji). E fakte on facas granda plezuro a Rolf (same kam a la kavali di Elberfeld) montrante a lu imaji, precipue kun vivaca kolori. Rudimento di estetikal gusto!

En duesma intervido (od interviuvo, se on preferas), Dro Mackenzie questionis unesme la hundo, kad lu rikonocas il. Rolf respondis: « *magnsi* » (Mackenzie). Or nultempe on pronuncis ta nomo avan la hundo, on dicas sempre *Herr Doktor*; ma on mon-

tris a la hundo la vizitkarto dil doktoro. « Quon tu savas pluse pri me ? » — « *gnua* » (*Genua*, nomo dil urbo quan Dro M. habitas).

Lore Dro M. facis l' experimento « krucala », quan on indikis kom decidigiva, e quan on ne povis facar pri la kavali di Elberfeld[1]. On facis diversa desegni sur quar kartoni egala e opaka, quin on inkluzis en kuverti egala e opaka. Ta prepari facesas sen la prezenteso di Rolf. Lore un persono iras en altra chambro, intermixas la kuverti e adportas li. On enduktas la hundo; Dro M. prenas un kuverto hazarde, tiras de ol la kartono, vidante nur la reverso, e tale ke omna personi prezenta vidas nur la reverso; nur la hundo povas vidar l' averso; on questionas lu, quon lu vidas. Pos insistir, e promisir a lu montrar imaji, lu respondas : « *rod blau eg* » (*rot blau Ecke* : quadrato reda blua)..., e co esis fakte la figuro desegnita sur la kartono. On gratulas la hundo, ma lu dicas spontane : « *bildr gbn* » (*Bilder geben* : donar imaji) por memorigar la promiso facita a lu.

Lore on montras a lu lua portreto : « Quo esas to ? » — « *Lol* ». — « E co ? » (imajo di basoto). — « *dgl* » (*Teckel* : basoto). — « E tu, ka tu esas basoto ? » — « *hund* ». — « Qua esas la difero ? — « *andr fus* (*ander Fuss* : altra pedo, o pedi). On prizentas imajo di kavali; respondo : « *kul* » (*Gaul* : kavalo). E Rolf adjuntas spontane : « *andr bild* » (altra imajo !)

« Quin tu preferas, la siorini o la sioruli ? » — « *medl* » (*Mädel*, dialektala formo di *Mädchen*, yunini). — « Pro quo ? » — « *f ei n h r g l e d r* » (*fein Haar Kleider* ; bela hari e vesti). — « Ma tua mastrulo anke havas bela hari » (So Mœckel havas abundanta hararo e barbo). Respondo : « *hosn* » (*Hosen*, pantalono). On montras imajo di hundo dormanta : « *hund faul* » (hundo indolenta).

Pos ta vizito, Siorino M. komplimentis sua hundo ed instigis lu esor tam jentila « morge ». Lore Rolf dicis (sempre per pedofrapeti) : « *lol spil sondag* » (« Lol ludas sundie », t. e. vakancas, ne laboras). Tre astonata, on questionas lu, per quo lu savas, ke morge esas sundio. Respondo : « *von klndr* » (*von Kalender;* de kalendario). — « Ma quo indikas a tu la sundio ? » — « *rod dsal* » (*rote Zahl* : cifro reda).

Lor la triesma intervido, Rolf dicas spontane : « *lib magdr magnsi* ». On ne komprenas la duesma vorto, ed on questionas la hundo, kad ol esas korekta; lore lu emendas sua eroro, remplasigante *ma* per *do*, tale : *lib dogdr magnsi* (kara doktoro Mackenzie). On komprenas facile, ke pensante la nomo *magnsi* lu « skribis » erore *mag* vice *dog* : ico similesas la erori quin ni facas skribante. Lore

1. Vid. *Progreso*, VI, 278.

on pregas Rolf lektar sur jurnalo ca titulo: « *Der Herbst zieht ins Land* », e repetar ol. Lu tradukas ol tale :

dr hrbst dsid in land

Ico esas perfekta specimeno di lua fonetikal ortografio: lu ne repetas la *literi* quin lu jus vidis, ma la *soni*; do lu lektis pronuncante mentale, lu audis en su la frazo. — « Quo esas autuno ? » — « *dseid wn abl gbd* » (*Zeit wenn Appel gebt*: la tempo en qua esas pomi). Ankore ca respondo esis tote ne expektata, mem da la mastrino, qua konjektis, ke la respondo esos: « sezono ». Ma la hundo donis *konkreta* defino vice la (ne kompleta) defino per la *genero*, quan la homi preferas.

On iteris l' experimento per la imaji sur kartoni, kun la sama presorgi. Ye un foyo, la hundo respondas: « *blau strn wisd* » (*blau Stern, wüst:* blua stelo, leda). Exter omna dicita presorgi, la lasta vorto suficus por pruvar, ke la respondo esis spontana e ne sugestita: ca epiteto semblas expozar precipue la despito di la hundo, quan ta experimenti tedas e molestas. — On montras altra imajo : « *fogl baum* » (*Vogel, Baum*; ucelo, arboro). — Fine on montras triesma imajo (sempre ne vidata dal asistanti), qua esas hazarde la quadrato ja montrita; respondo: « *blau rod wirfl gnug.* » (blua reda kubo; sat!) Du traiti interesanta: la hundo ne repetis sua antea respondo, e lu adjuntis spontane : *sat*! por expozar, ke lu esas... saturita da l'experimenti.

Altra experimenti pruvis, ke Rolf savas kontar tre rapide ed exakte la flori di buketo (quin la homi ne povis kontar sen eroro per la simpla vido), e mem evaluar exakte la sumo di diversa moneti, en *Mark* e *Pfennig*; fine lu extraktas la 3ª radiko dil nombro 343, ne skribita, nur audata.

Pos ta tri viziti (19, 20, 21 sept. 1913) Dr^o^ Mackenzie departis. La morga dio (22 sept.) Rolf « dicis » spontane a sua mastrino : « *lib dogdr komn lol heimw* » (lieb Doktor kommen, Lol Heimweh; kara doktoro venar, Lol regreto !). Ma yen la maxim stuporiganta fakto: la 23 sept., Rolf *skribis letro* a sua nova amiko; yen la texto: « *lib dogdr bald komn nimr gn mir bildr gbn aug ein fon dir fil grus dein Lol* » (kara doktoro balde venar, nultempe [for]irar; imaji donar a me, anke de tu. Multa saluti, tua Lolun). Nultempe lu skribabis tam longa texto; e co esis tote spontana de lu; lu persequis un de la filiini di S^no^ Mœckel por frapadar sur lua brakio, til ke el prizentis a lu la kartono sur qua lu kustumas frapar; e lu « frapis » la tota « letro » sen la prezenteso di sua mastrino. Ico ankore semblas exkluzar la hipotezo di irga sugesto. Co semblus nekredebla, se on ne savas, ke Rolf ja recevabis *letri* e « respondabis » a li per kurta danki.

Altra fakti montras, ke la hundo uzas spontane la « linguo » por expresar sua propra pensi. Exemple, vidante sua mastrino finar pikturo, lu dicis : « *hus frdig bilt fein* » (domo pronta, imajo bela).

Lua mastrino* laboris tarde en la nokto per skribmashino. Ye 3 kloki Rolf ekiris sua nisho kun mieno nekontenta e venis frapar sur la brakio di la mastrino ica frazo : « *g bd lol wil dungl hbn* » (*geh Bett, Lol will Dunkel haben*: irez a lito. Lol volas havar obskureso). E kande la mastrino... obediis, lu manifestis sua kontenteso.

Uldie (11. 9. 13) kande la mastrino retrovenis pos absenteso de 7 semani, Rolf manifestis sua joyo per aboyi e salti, quale omna hundi, ma pose expresis la deziro « dicar » kelko, e frapis la vorto : *gliklig* (*glücklich* : felica).

En altra dio (13. 9. 13) la mastrino audas bruiso en la koqueyo, e surprizas Rolf avan plado vakua. Omnu konocas la mimiko expresiva di hundo tale surprizata en « flagranta delikto ». Ma Rolf juntas ad ol spontane ca vorti : « *lol gdld* » (*Lol gedeld*: Lol furtis). — « Quon tu furtis ? » — « *brod* » (pano).

La 15 sept. 13, S^no^ Mœckel ploras pos la departo di sua filiino ad la pensioneyo, de quo el retrovenos erste ye Pasko. Rolf karezas la mastrino, e subite frapas : « *mudr nit weinn lol w* » (*Mutter nicht weinen, Lol weh*: matro ne plorar, Lol doloras). Hike anke la sentimento di Rolf ne esas dubinda; nur lua expreso per vorti esas nova ed astonanta.

Fine, incidento plu gaya: on tondis Rolf, e pose lua kompanino Jela; ed on konstatis, ke Jela havas multa paraziti. Rolf remarkas ol, e frapas : « *lol fil flo, ila filr* » (*Lol viel Floh, Jela vieler*: Lol multa pulci, Jela plu multa). Ica frazo ne esas nur amuzanta, ol esas tre interesanta per la barbarismo qua finas ol; la komparativo di D. *viel* esas *mehr*; vice ol Rolf formacis *regulo*ʒ*a* komparativo : *vieler*! Do lu aplikas (quale l' infanto) instintala logiko a la linguo : lu regulozigas la Germana !

Ni ne eniros la diskutado di ca fenomeni, e di omna psikologiala questioni quin li sugestas. Ni lasas ta tasko a la lekteri quin li interesos. Ni volas nur respondar, kun S^o^ Mackenzie, ad ica triviala objeciono : « Ja existis milioni de hundi, de kavali, e c. ; quale do esas posibla, ke nur tre poki, e tre recente, donis signi di inteligenteso e povis komunikar kun la homi ? » La respondo esas facila : « Pro ke poka anke esis til nun la personi kapabla konsakrar su al edukado di ta animali ed establisar komunikilo inter su e li ». Certe Rolf esas hundo inteligenta; lu havas (mem en sua portreto) regardo preske komala. Ma lu ne esas marvelo o quaze monstro en sua speco. On ja dicis, ke lua mastrino obtenis rezultaji simila, se ne egala, kun altra hundo e kun un kato. Do a hefa kauzo di la « marvelo » semblas esar en S^no^ Mœckel. El semblas esar persono tote normala, nule revema o mistika, prefere pozitiva e praktikala, ma tre sentema ed intuicema (kom artisto) e tre simpatioza al animali. E co povis suficar por establisar la « komunikado ».

Omnu savas, quante la supra animali (precipue la hundi) sentas bone la simpatio di la homi e respondas ad ol; quante li komprenas omna gesti e mem paroli di lia mastri; quante lia intelektal e sentimentala fakultati developesas per la « amikala » relati kun homi inteligenta ed afecionoza. Or importas savar, ke Rolf vivas en konstanta e familiara relati kun la tota familio Mœckel, aparte kun la infanti, di qui la mento esas plu proxima a lu; ke lu partoprenas lia ludi, audas omna lia konversi; fine, ke on kustumas parolar a lu quale a persono. On konsiderez pluse, quante bona e sekura esas la memorado di la hundi, lia atenco sempre vigilanta pri omno quo eventas cirkum li o facesas koram li. Kad esas do nekredebla, ke hundo tale edukita povis remarkar la precipua vorti en la paroli di sua mastri, e lernar lia senco, same kam omna hundi lernas la senco di kelka signi ed imperi? Esas nedubebla, ke la hundi audas ed askoltas nia paroli, e komprenas li, adminime parte e konfuze: exemple, li savas tre bone, ke on parolas pri li e naracas lia agi. To quon Rolf havas pluse esas nur la kapableso uzar la sama vorti por expresar sua penso: ma co esas simple afero di konvenciono, di korespondo inter la literi ed irga signi; *ed ico maxime manifestas lua inteligenteso.* Ma co esas explikebla, unlatere per la dicerniveso quan la hundi generale manifestas, altralatere, per lia astonanta memorpovo. Ni arivas do, pri la hundo pensanta, a la sama konkluzo kam pri Heleń Keller: la linguo esas nulo misterioza, e nule dependas de irg aparta e marveloza fakultato. Ol konsistas simple en korespondo konvencionala inter nia idei ed *irga* speco o serio de signi. Por « komprenar » ta signi, suficas havar la idei e memorar exakte lia korespondo. Do omna linguo esas institucuro *arbitrial* ed *artificala*... e la LI. formacesas nula ecepto inter la lingui.

L. Couturat.

SKISURO PRI LA JAPONIANA LINGUO

La Japoniana linguo apartenas a la *polisilaba [1] lingui, tamen malgre la nuna standi di la linguistiko, on ne ja povas definar ica linguo en genealogiala relato.

Maxim proxima ad ica linguo esas la linguo dil habiteri di insuli Riu-Kiu, qua segun famoza Japoniisto Chamberlan esas

1. *Plursilaba* ne konvenas por ica ideo: *plursilaba* povas esar vorto, ma ne aparta grupo de lingui, pro ke omna linguo havas... plura silabi entote. *Polisilaba*, opoze a *monosilaba*, signifikas: qua havas vorti *anke* plursilaba, ne *nura* unsilaba!

dialekto di la Japoniana linguo, quankam ica du lingui esas ne tre simila e mem la Japoniani qui deziras parolar kun la insulani, mustas uzar specala tradukeri! De altra lingui la maxim simil a Jap. esas la Koreana. Anke on supozis la parenteso di la Japoniana kun la Malaya, ma ca teorio ne ja esas pruvita : l' analoga fenomeni en ica lingui ne esas sat multa por konkluzar lia parenteso. La chefa traito di la Japoniana esas lua aglutiniveso, qua kun altra gramatikala partikularaji igis l'exploreri rangizar ol en la Ural-Altayana grupo, qua kontenas anke la lingui Mongoliana, Tunguza, Turka-Tatara ed altra aglutinanta lingui.

La fonetiko dil Japoniana esas tre simpla. La silabi konsistas maxim ofte nur de un konsonanto ed un vokalo, pro ke ca linguo evitas desfacila akumuli di konsonanti; ica akumuli simpligesas per pozo di vokalo inter la desfacila konsonanti. Ica linguo ne havas *l*, pro to on substitucas *r* a *l* en la stranjera prunto-vorti. La interpozata vokalo esas oftege *u* kurta (ne *w*!). La pruntaji del Europana lingui, plu multe del Angla e minmulte del Portugalan e Holandana, apartenas a definita kategorii : li esas ciencala vorti, teknikala, komercala e sportala, anke Europana moneti e mezuri. La Europana ciencala vorti ne esas tam frequa kam ex. G. o L. vorti en la R. ciencala : tamen lia nombro esas certe ne mikra, e me citos kom exemplo : *anchimoni*, *arukôru* (alkoholo), *baiburu* (Biblo), *bif'steki* [1], *bis'ketto* (bisquito), *dokku*, *furanku*, *gasu*, *gondoru* (gondolo), *g'ramu*, *inki*, *irumineishon* (iluminado), *kataru*, *kor'setto*, *mar'ku*, *meitoru* (metro), *nikkeru* (nikelo), *ponpu* (pumpilo), *panorama*, *parafuin*, *pan* (pano), *pen* (plumo), *pesto*, *pinsetto*, *pottaas'*, *p'rattofuômi* (platformo), *pep'ton*, *pep'shin*, *raten* (L.), *renzu* (lenso), *sôda*, *s'teishon* (staciono), *s'toraiki* (striko), *saradu* (salado), *soppu* (supo), *shabon* (sapono), *s'trikinine*, *wanirasô* (vanilo), e c.

La geografiala nomenklaturo esas simila a la nia : *Amerika*, *Afurika*, *Ajiya*, *Yoroppa*, *Osutoraria*; *Rumania*, *Roshia*, *Serubia*, *Itarî*, *Furansu*, *Sueden* e c. *Berurin*, *Rondon*, *Roma* e c. La « habiteri » formacesas per adjunto di *-jin*, ex. *Amerikajin*, *Furansujin* e c.

La gramatiko di la Japoniana esas tre simpla : on ne dicernas la gramatikala genro (quale en Ido, E. ed multa altra lingui) e kande ta dicerno esas necesa, on adjuntas *otoko* (homulo), *onna* (homino), *otokono* (maskula), *onnano* (femina); on havas anke la prefixi *o-*

1. Me transskribas per apostrofo la kurta *u*, qua skribesas en la alfabeto *Romajikai* per *u* kun Esp-atra signo.

(maskula), *me-* (femina) ; ex. : *meushi* (bovino), *oushi* (bovulo) ; *inu* (hundo), *meinu* (hundino) e c. La deklinado facesas per la pospozicioni [1] : *yama wa* = monto, *yama no* = di monto, *yamà ni* a monto, *yama (w)o* monto(n) ; pluralo mankas a la Japoniana : on komprenas ol de la kuntexto od en kazo di extrema bezono on repetas la « plurala » vorto o mem adjuntas ula vorto signifikanta ensemblo e generale supleanta la mankanta pluraleso.

L' adjektivi esas precipue la genitivi di la substantivi, ex. *Nippon no* Japoniana, *kami no* deala, *gin no* arjenta, *kin no* ora e c. Anke existas original adjektivi, ex. *takai* alta, *kireina* bela.

On povas formacar substantivo de adjektivo, adjuntante la pospoziciono *mi* o *sa*, ex. *takasa* de *taka-i* ; *umami* saporo, de *umai* saporoza.

La verbo en la Japoniana havas konjugado per aglutinaji qui indikas nur la tempo, *-mas'* por prezento, *-mashita* por preterito, *-mashô* por futuro e *-mashita deshô* por pasinta futuro, ube *mas'* e *des'* esas helpiva verbi.

La sintaxo dil Japoniana diferas de la nia : on pozas avane la sekundara parto e dope la chefa parto, ex. *taihen hayaku hashiru uma* = tre rapide kuras kavalo. La questiono enuncesas per la partiklo *ka* (koincido kun nia *ka !*), ex. *katsudôshashin mo goʒai-mas' ka ?* = kad on havas cinemo-teatro ?

La skribo-linguo di Japonia ne esas tam facila kam la gramatiko ! Unesme, on havas multa vorti ed expresuri qui esas restriktata nur a la skriba uzo ; duesme, on skribas per la hieroglifi, quin on pruntis de la Chiniani cirkum 400 yari pos Kristo. Ica hieroglifi esis enduktita ad Japonia sen irga chanji e mem ibe, quale en Chinia, la hieroglifi servis por expresi dil aparta nocioni.

Ma la Japoniana vortaro esas multe plu richa kam ta dil Chiniani, e la Japoniani konservis la Chiniana sistemo til kande li renkontris la filozofiala pure abstraktita nocioni, adportita, exemple, da Buddhismo, Konfucianismo, e c. Eventis, ke sama Chinana hieroglifi servas por expreso di la maxim diversa nocioni, qui expresesas en la Japoniana konversala per diversa vorti ! Inverse ofte la Japoniana indijis ula vorto e pruntis ol de ula Chiniana dialekto por helpar lektado di la korespondanta skriburo. Ma la Chiniana hieroglifi recevis che la Japoniani diversa lektado, pro ke la dialekti en Chinia multe diferas inter su. Tale la hieroglifo *jen* (homo)

1. Pospoziciono esas « des-prepoziciono » : ol ludas sama rolo, tamen pozesas ne avane, ma dope.

lektesas da la Japoniani *jin* [1] e *nin*. E por havar la hieroglifi por la Europana idei, la Japoniani mustas pruntar la Chiniana hieroglifi e la Chiniana... lektado, do esas komprenenda, ke la Japoniana linguo perpetue « Chinianeskas » vice « Europaneskar ». Por fluante lektar la omnadiala texti, suficas merkar cirkume... 6.000 hieroglifi. Certe existas che Japoniani la fonetikal alfabeti *kana*; la *katakana* alfabeto esas kontraktita formi dil maxim uzata hieroglifi, dum ke la *hiragana* esas stenografala figuri dil simila hieroglifi. Ica du alfabeti esas silabala, do tre konvenanta a la Japoniana linguo. Tamen vice olu on uzas maxim freque la skribo-sistemo *kanamajiri*, qua esas la supre-mencionita hieroglifi. La Latin alfabeto propagesis en Japonia da la specala socieo *Romajikai* (o *Romadzikway*), ma sen suceso.

Certe on havas ja multa imprimuri en l' alfabeto *Romajikai*, ex. Santa Skriburo, D. guidilo di la Japoniana linguo e vortolibri da Rennosuke Fujisawa, e c. mem un periodalo editesas en la Latin alfabeto.

Pro quo Japonia ne ja adoptis la simpla Latin alfabeto e duras uzar la desfacila ed abstruza *kanamajiri* ? On havas nun la skribomashini tam por *kanamajiri* kam por la Chiniana linguo ! Ya on bezonas multa yari por studiar mem ne omna signi ! Ta questiono esas tre misterioza ed analizita en l' artiklo *La skribo di la futuro* da Pietro Rivettar, quan me rezumas hike (VII, 250).

N. Yushmanov.
Studento-Orientalisto.

LA SUBMARA TUNELO INTER FRANCIA ED ANGLIA

L'anciena dubi pri ca afero chanjesas per moderna eventi : uldie ca tunelo esos vera fakto : ka ne esas adveninta la konvenanta tempo ?

Multa diskuti ja eventas en Anglia, e la esperi semblas multe plu favoroza : en Francia, la projeto renkontras sempre granda simpatio.

La historio di ca projeto esas yena :

Ja en 1800 on faceskis plani pri la direta komuniko inter Anglia e Francia. En ta yaro Sº Mathieu submisis ad imperiestro Napoleon I sua plano por konstruktar submara voyo : la veturi devis

1. Atencez, ke l' alfabeto *Romajikai*, t. e. Latina alfabeto adaptit a la Japonana linguo, esas quaze Idala : nur mankas *c*, *q*, *x*, *v*, *l*; *j* lektesas quale *dj*, en ula dialekti *dz*; *ch*, *sh* esas Idatra, ma en ula dialekti = *c*, *s*.

tranesar da kavali! Altra injeniori, Angla e Franca, propozis kelke vizionatra plani, exemple granda tubi kushenda sur la lito di la maro, transmara transporto-navi (paromi), e mem depozar artificala insuli en la stretajo por suportar ponto.

En 1866, la unesma vere praktikebla propozo aparis. Ol esis la verko di Sº W. Low, Angla injenioro, kun qua plu tarde Sº Thome de Gamond juntis sua esforci. Ca du siori konsideradis tre sorgoze omna detali di ca grava afero : tale ke, kande venos la tempo exekutar ol, on trovos maxim utila ed uzenda la rezulti di lia labori.

Lua plano esis borar putei en singla mar-rivi, apud Calais e Dover : lore perforar jemela tuneli tra la strato de « griza kreto » sub la marlito, kun transversa galerii por faciligar la aerizo, qua lore ofris granda desfacileso.

Inkluzante sur singla rivo 4 milii (6 kilometri) de voyi duktanta il la maro, la tota longeso evaluesis 22 milii (33 kilometri).

En 1866 experimentala bori facesis da Sir John Hawkshaw til profundeso de 540 *feet* (170 m.) sur singla rivo.

En 1867 Sº Thome de Gamond expozis sua modelo por ilustrar sua plani por la propozita tunelo en l' Expozeyo di Paris.

En aprilo 1867 imperiestro Napoleon III aceptis Siori Low, de Gamond, e Thomas (asociito di Low), qui esis proprieteri di karbon-mineyo en Anglia, ed expresis sua tre favoroza opiniono, anke sua volunto permisar a sua oficiala injeniori konsiderar e raportar la projeto. Balde la komitato anuncis, ke en lua opiniono la fizikala detali di la projeto aparis praktikebla ; ma ke omna membri ne povis konkordar pri la futura probabla revenuo e l' augmentota trafiko; e pro to li ne povis rekomendar a la guvernerio asumar la financala riski, en la kazo ke l' afero ne sucesus. On agnoskis la bezono restriktar la boraji a la « griza kreto » por evitar maxime posible la danjero di infiltro di aquo, e por faciligar la borado.

Tatempe on evaluis la kusto dil laboro ye 250.000.000 franki, e la tempo por parfacar ol ye 10 yari.

Balde pose la milito di 1870 desfelice eventis : e dum plura yari la projeto restis dormanta : pluse la militistala opiniono divenis plu enemikala.

En 1872 fondesis la « *Channel Tunnel* » kompanio, reprezentata da Sº barono d'Erlanger.

Cirke 1881 la fervoyala kompanio di *South Eastern and Chatham* itere interesis su pri l' afero; e nova geologiala exploro

facesis da Sir Edward Watkin, Sº Brady, profesoro Boyd Dawkins kun Sº Low. Itere favoroza raporto rezultis, ma la Britana guvernerio en 1884 per mikra kontre-voto refuzis sua sanciono a la propozo, e cesigis omna labori. Un rezultajo di ca bori esis la trovo di karbono en ta distrikto di Anglia.

Cadie la injenioral arto facis grandega progresi : ni havas anke la experienco di plura granda verki di simila karaktero : exemple la Mont Cenis, la Simplon, la subtera fervoyi en Paris e London : Rusia faceskas tra Kaukazo tunelo longa de 33 kilometri per sua propra spenso.

On devas facar nova evalui, qui montros sendube plusa sparo pri la kusto e tempo por konstruktar tala tunelo : e ne esas cadie ula dubo pri la komercala valoro di la projeto.

Uli pensas ke l'afero devus exekutesar da la Franca ed Britana guvernerii : altri, da privata entraprezo.

Irgakaze on mustas rikonsiderar la tota temo nove, segun la granda chanji qui eventis en la ciencala mondo, exemple, la augmentita atingodisto dil kanoni, la submara navi, la aeronavi, e. c.

La Franca fervoyi kuras aden altra landi trans la terala frontieri sen ula chanjo di voyolarjeso : e ne eventus por Anglia plu granda danjero havar tala submara tunelo, qua efektigus plu reala ed amikala uniono inter vicina landi, e faciligus la transmiso di nutrivi e trupi.

Altralatere uli pensas, ke per tala tunelo Britania cesus esar insulo, e ke la timo di posibla danjero duktus a militistala konskripto.

Dum la lasta dii la Franca Chambro di Komerco en London aludis tre favoroze la rivivigo di ca questiono.

La « *Channel Tunnel* » kompanio anke faceskas nova esforci por atencigar la publiko.

Sº Arthur Fell, MP, kunvokis altra parlamentani por diskutar serioze la propozo.

Tale on povas expektar ante nelonge definitiva decidi.

H. K. Gordon
(Folkestone).

A ca artiklo ni juntas kelka historial e teknikala detali pruntita de Sº prof. Daniel Bellet [1]. La teknikala studii esas ja kompleta; la geologio di la Kanalo esas tre bone konocata, ed ol esas

1. *Le Chemin de fer sous la Manche va-t-il enfin se faire?* en *Revue scientifique*, 6 junio 1914.

tre favoroza a la projeto. La Kanalo (tre poke profunda) esas nur recenta (en stilo geologiala); ye l' epoko miocena existis granda istmo inter Britania e Francia. Cetere la geologiala strati esas identa sur la du litori. La explori di Sⁱ Potier e de Lapparent determinis definitive la strato en qua la tunelo devos konstruktesar : ol esas la duesma strato dil *cenomaniana*, kompozita ek kreto; ca strato esas dika de 60 metri, de qui 43 esas nepermeebla; ol esas kontinua, e kavas nula dislokeso o fendeso. La tunelo devus esar tote kontenata en ol; ol kavus penti ne tro granda e lua maxim infra punto esus cirkum la mezo di la disto. Por evakuar la aquo on konstruktus galerio, qua departus de ta meza punto e havus inverse pento vers la du landi. Ibe ol abutus ad exhausto-putei ja parte konstruktita (ex. en Sangatte, apud la kabo *Blanc Nez* sur la Franca rivo). Ol juntesus a la tunelo per serio de koridori paralela ed inklinita; ol ne esus sub la tunelo, ma divergus de ol, departante de la meza punto. Ol utilesus mem por la konstruktado e por la transporto di la materii e di la laboristi ante la perforado. (On instalus en ol mikra fervoyo elektrala provizora, por e dum la laborado). Nam on perforos samtempe la diversa secioni, de qui singla korespondos ad un koridoro.

La tunelo ipsa esus duopla, por esar plu solida; singla voyo kurus en un galerio di qua la seciono cirkla havus diametro de metri 5,50 til 6. La du galerii distus per 15 metri, e komunikus, ye mikra intervali, per transversa koridori. La laboro esus plu longa, ma plu facila kam la perforado di Gotthard, di Simplon e di Lœtschberg, ed on asertas, ke ol ne renkontrus la sama obstakli e surprizi. Cetere existas ja simila galerii submara : la mineyi di stano e kupro en Kornwal, la mineyi di karbono di Cumberland extensas su ye plura kilometri sub maro profunda, e nultempe invadesis dal aquo. E la kompanio *South Eastern and Chatham Railway* ja exkavis, por sua explori, galerio de 2 kilometri sub la maro apud Dover, same kam en Sangatte on exkavis du putei.

Yen nun kelka detali historiala. En 1874 facesis konvenciono inter la guvernerii Britana e Franca, e ye la 30 mayo 1876 komisitaro de la du nacioni asemblis su por fixigar la detali di la konvenciono. En februaro 1875 fondesis explorala societo prezidata da la reputata ekonomikisto Michel Chevalier; ol obtenis la koncesiono dil fervoyo (sur la Franca latero) por 99 yari, facis en 1874-76 multa labori e studii paralela a la labori e studii dil Angla societo. Ol spensis tale plu kam 2 milion franki. Ol existas an-

kore ed esas pronta rikomencar la labori. La explori haltigesis da la Britana autoritati, en 1882, pro ke on agitis la publik opiniono per militala timi. Ta desquieteso esas nun desaparinta. Tamen on previdis ula aranji por tote satisfacar ol. La fervoyo, sur la du rivi, enirus la tunelo pos pasir sur viadukto alonge la rivo, tale ke ol povus facile destruktesar mem da floto enemika. Pluse, por tote kalmigar la pavoro pri invado, on konvencionis, ke la elektrala povo necesa por la movado dil treni esus sub la dependo di la Angli; mem la fluo produktata da la Franca elektriferio dependus de aparati situita sur la Angla rivo. Tale l' « insulani » havus kompleta sekureso.

On evaluas la tota kusto ye 400 milion franki; on employus 12.000 laboristi, on evakuus 4.000 tuni de exkavuri omnadie, ed on bezonus 4 o 5 yari. La ekonomiala latero di la problemo esas la maxim desfacila. Tamen on povas fidar a probablaji. La trafiko (tam di vari kam di personi) inter Francia ed Anglia konstante augmentas, e sempre plu rapide (segun parabolatra kurvo, kun saliaji korespondanta ad universal expozi en London o Paris). En 1850, on kontis apene 160.000 pasajanti (o plu juste : pasaji); en 1861, 244.000; en 1869, 370.000; en 1880, 562.000; en 1890, 729.000; en 1899 on atingis 1 milion; en 1905, 1.340.000, ed en 1912, 1.700.000. Advere ne omna ta 1.700.000 uzos la tunelo (on devas memorar, ke de la kontinento venas multa pasajeri ne-Franca qui ne pasas tra Francia); ma kompense on supozas, kun granda versimileso, ke la komodeso di voyajo plu rapida, plu agreabla e plu sekura augmentos quik o tre balde la nombro dil voyajanti. Nam esas lego dil trafiko (experimentita sur la urbala fervoyo di Paris), ke quante plu facila e rapida divenas la komunikili, tante plu multa personi uzas li[1]. Sº Sartiaux, chef-injenioro di la Franca fervoyal kompanio *Nord*, konjektas, ke la tunelo « atraktus » 90/100 de la voyajanti qui pasas nur tra Calais o Boulogne: 70/100 de ti qui pasas tra Dieppe-Newhaven; 50/100 de ti qui pasas tra Ostende, e 20/100 de ti qui uzas la Nederlandana linei. Ed il evaluas a 1.400.000 la nombro di la voyajanti dum l' unesma yaro. Ica evaluo esas tre moderata, e certe tro basa. On pensez nur al avantajo quan havus la Londonani e la Parisani, povante

1. Exemple, on kalkulis, ke la raporto dil nombro dil voyajanti inter Anglia e Francia a la nombro di la habitanti di la du landi esas 1/100; or la sama raporto esas 2/100 inter Germania e Francia; e 8/100 inter Francia, Belgia e Nederlando. On vidas tale l' avantajo di la *terala* komuniki relate le *navala*. Esas do evidenta, ke se Anglia e Francia komunikus per fervoyo, la trafiko esus quik *duopligata* adminime.

departar matine de un chef-urbo, arivar en l' altra cirkum la dimezo, departar vespere e retrovenar ad heme en la nokto. La vari durus generale transportesar per navi; tamen la vari precoza, delikata o perisiva uzus prefere la fervoyo. Or Anglia e Francia kambias ja multa luxal vari e multa nutrivi. E la trafiko di la vari sequus necese l' augmento di la personala trafiko. On devas anke adjuntar la trafiko postala.

L. C.

FOREST, INVENTINTO DIL EXPLOZ-MOTORO.

En aprilo 1914 mortis subite en Monaco Fernand Forest, l' inventinto dil exploz-motoro. Il partoprenis konkurso di motor-bateli sur l' admirinda rado di Monaco; il esis l' autoro dil unesma motor-batelo, *Gazelle*, konstruktita ante *triadek* yari, en 1884, e qua de lore ne cesabis navigar. On expozabis ta batelo (kom l' ancestro!) ye la honor-loko, ed on preparis su kronometragar ol oficiale sur disto de un milio. Il esis sur sua batelo, an la guvernilo. Il pensis probable a la longa tempo dum qua il luktabis ante atingar la cadiala suceso e triumfo. L' organismo di la oldo, debiligita da tanta yari de laborado e sufrado, ne povis suportar ta emoco, ed il sukombis ad * embolio [1].

Ta morto esis preske neremarkata; ol produktabus plu multa * sensaciono, se vice esar modesta e timida genio, lu esabus un de ta aferisti e senshama parvenisti, qui cirkumas su per reklamado e fanfaronado. Tamen Forest esis pri la mekaniko un de la spiriti maxim agema e maxim fekunda. Sencese, depos lua adoleco, il laboris, serchis ed inventis. Il esis l' iniciero o la prekursoro di multa novaji qui richigis pose mult altri, ma qui, veninte « tro frue » por la rutinema e blinda mondo, lasis lu sempre povra e nekonocata. Nur kelki savis pose deskovrar lua patenti ed explotar li por sua profito, kande li divenis publika proprajo.

Naskinta en Clermont-Ferrand en 1851, Forest debutis ye 15 yari en fabrikeyo di kulteli. En 1871, il venis ad Paris, eniris kom laboristo la fabrikeyo Cail, pose esis submastro che Thomassin, Noel e K-io. Pos lua « turo di Francia » (kustumo laboristala), il retrovenis ad Paris. En 1874, il konstruktis pedalaxuyo por bicikli, e de 1875 til 1881 du motori quin il ne patentizis. Ma il havis preske nula nociono ciencala por solvar ula problemi. Il sequis do la vesperala kursi dil *Conservatoire des Arts et Métiers*.

1. Obstrukto di sango-vaskulo da sango-koagulajo.

Ye la 13 junio 1881 il prenis unesma patento por gas-motoro vertikala, kun shibro rotacanta e koldig-aleti samcentra. Ye la 13 februaro 1882, il kreis duesma motoro, karakterizita da helico cirklala volvita cirkum la cilindro. En la sama yaro, il inventis cilindratra regul-valvo por variar la rapideso dil motori. Ye la 28 agosto 1883, il patentizis motoro vertikala kun du pistoni en la sama cilindro; ye la 13 januaro 1887, il perfektigas sua sistemo : la du pistoni movas en cilindro horizontala. La detali di ca motoro esas aparte interesanta :

1e Komando dil regulilo per kami kun variebla profilo;

2e Difuzilo realiganta plu bona mixado (di la gasi);

3e Acendilo magnetala;

4e Karburatoro kun alimentado konstanta ed automata.

En 1888, il patentizis motoro kun cilindri radianta (quale ti quin on uzas nun en aviacado); en la sama yaro, il prizentis * kompund-motoro kun marcho inversigebla e starto automata. Samtempe il inventis karburatoro por grava oleo, envelopita per varmiganta cirkulado.

En 1891, il konstruktas submara navo, ed abutas a sua maxim interesanta inventuro : motoro kun 4 vertikala cilindri, kun valvi komandata per kam-arbori, kun destenso prolongata, kun acendo per magnet-aparato e regulilo sur l' admiso. Ico esas la motoro klasika dil automobilo.

Unvorte, on debas a ta modesta laborist la motoro qua posibligis l' automobilismo, l' aernavigado e l' aviacado. E, quale on vidis, Forest aplikis anke sua inventuro a la navigado; il esas la patro di la motor-bateli.

Tala homo meritis rekoltar abunde glorio e richaji. Or il duris vivachar povra, kom simpla laboristo, dum ke altri ganis multa milioni explotante lua inventuri. Letro citita en l' artiklo quan ni analizas pruvas, ke il preferis abandonar sua pekunial interesto kam defensar ol per proceso. Fine, kande l' automobili kovris omna voyi di Europa, kelki memoris la homo a qua on debis ta nova industrio tante florifanta. En 1910, on nominis Forest kavaliero di la Honor-Legiono : la Franca akademio di cienci grantis ad il granda premio; la *Société lyonnaise des Inventeurs* demarshis por obtenar lego prolonganta per 5 yari un de lua patenti qua expiris la 22 decembro 1906; fine per kontrato kun quar granda firmi di automobili pri la lasta patento quan il ankore posedis, on obtenis por lu mikra pensiono, meskina rekompenso di tanta fekunda labori, por prezervar lua oldeso de la mizero.

E nun, quale dicas Ch. Faroux, ti qui refuzis a Forest vivanta la glorio e la richeso, ne falios erektar a la granda inventero statuo quan on inauguros pompoze per bela e vana diskursi.

Segun Claudius Condemine (*Revue lyonnaise des inventions*, aprilo 1914).

L. Couturat.

BERTA VON SUTTNER

Ye la 21 junio mortis en Wien la mondfamoza protektero di la paco e posedero di la Nobel-premio baronino Berta von Suttner evanta 72 yari pos maladeso de tri semani. La grandega prospero quan la movado por la paco atingis de 20 yari esas la merito di la nefatigebla jurnalala e organizanta laboremeso di ita ecelanta siorino. El sucesis ganar caro Nikolaus por la fondo di la konferi di paco en Haag, el ecitis sua amiko Alfred Nobel spensar 35 milioni por la paco-movado. Quale el sucesis plear tante granda rolo politikala? El ipsa naracis to en sua memoriali publikigita ante kelka yari en la « *Deutsche Verlagsanstalt* ».

La vivo di la mortinto esis kelke romanatra. Filiino di Austriana marshalo komto Kinsky, quan el perdis tre frue, e tre bone instruktita da sua patrino, el trovis eniro en la maxim alta rondi di la internaciona aristokrataro. El frequentis la korto di Napoleon III e komunikis kun imperiestro Wilhelm. Ankore tre yuna el fiancis su kun princo Adolf Wittgenstein. Ma ica mortis dum voyajo ad New-York, ube il intencis debutar kom tenoro, e lua korpo imersesis en la maro. Kelka yari plu tarde el esis koaktata pro financala cirkonstanci serchar moyeni ed asumis employo kom edukistino en la domo di la barono de Suttner, di qua la tri filiini esis edukenda. Ibe el konoceskis ed amoreskis la filiulo Artur Gundaker. Ma la familii di la amoranti kontreagis la mariajo. Berta iris ad Paris, ube el laboris kom sekretario di Alfred Nobel, la inventero di la dinamito. Ma la du amoranti sekrete mariajis su e pose voyajis aden Kaukazo ad la principino de Mingrelia, patrinala amikino, quan Berta konoceskis en Paris. La yuna spozulo ne trovinte Rusa employo, laboris kom injenioro, arkitekto, fine kom jurnalisto dum la Rusa-Turka milito. La spozino docis lingui e muziko e divenis anke autoro. El havis grandega suceso, nam lua verki pri naturo, humana vivo, lua noveli e romani trovis ne nur generala aplaudo, ma anke granda financala suceso. En 1885 la paro atingabis tanta famo, ke ol povis pos

nonyara restado retroirar en la hemo, ube intertempe la du familii esis konciliita pri la mariajo. La paro habitis de nun la Suttner domeno Harmannsdorf en infra-Austriana provinco. Ibe ol duris la literaturala laboro. Ma la siorino superesis la spozo per spirito, cienco e humoro, quo tamen ne nocis la reciproka relati. La du vivis quankam sen infanti en ideala mariajo til la morto dil spozulo en 1902. De Harmannsdorf siorino Berta ofte voyajis e komunikis kun famoza literaturisti, artisti e politikisti. Tale el anke konoceskis la movado por la paco, quan el rezolvis helpar. Por ta skopo el studiis la milito e lua konsequi. Esas stranja fakto, ke el, naskinta ek familio tota militistala, divenis fervoroza enemiko di la milito. En 1890 el skribis sua famoza romano : « *Die Waffen nieder* ! » (abase la armi !), qua esis imprimita en multa edituri e tradukita en omna kulturala lingui. Nur un romano atingis simila suceso, to esas la konocata romano « la kabano di onklo Tom » skribita anke da filantropa siorino por la supreso di la sklaveso en Amerika. Tamen Berta apene trovabis editisto ! Inter lua posa verki la romano « *Das Maschinenzeitalter* » (la ero di la mashini) havis la maxim granda suceso. La meritoza ne-obliviebla siorino mortis de maladeso di stomako (tumoro) sen granda dolori. Lua lasta paroli esis : « Me volas irar ad Durazzo sokursar la vunditi ! »

Perpetua gratitudoza memoro por ica filantropa siorino, qua ne lasis su trublar per moko e semblanta nesuceso en lua ideala skopo !

Extraktita ek *Grazer Tagespost* e tradukita da L. de Pfaundler.

DRAMATO FUNDE DI LA MARO.

L' imaginemeso di ula autori, ex. Jules Verne e kapitano Danrit, prizentis ofte rakonti mi-legendala, mi-ciencala ; mem uli divenis posiblaji quale ex. la submara navi e la direktebla aernavi. Jus eventis en Cherbourg ulo quo similesas ula dramati fingita da la superaludita autori. La tota jurnalaro di la regiono raportis pri ta evento [1].

1. Ula jurnali naracis per exajerita modo ica submara dramato. Dezirante prizentar a mea samideani de diversa landi raporto absolute vera en omna punti, me inquestis che la chefaro ipsa di la plunjisto Dorange, en la militai arsenalo di Cherbourg.

Ye jovdio 18ª di junio, shalupo di l' arsenalo iris ad-sur la rado por ke la navanaro di ta shalupo laborez ad forlevar torpedo qua dronesis dum experimenti. La kaporalo-plunjisto Dorange [1] komisesis por serchar la milital mashino en la profundaji di la rado. Il sucesis trovar olu e konstatis, ke olu haltigesis pro partale sinkir en la sablo. Il komencis agar lo necesa por dessinkar olu de la sablo, ma olu dronesabis ante ke lua moviva mashinajo exhaustabis sua rotaco-povo, nam subite la helico rotaceskis. La plunjisto surprizita ne havis tempo pozar su exter olua tusho, e la ali tranchis la tubo qua konduktis l' aero ad ilu ed anke ilua signalkordo, ma ne altra kordo quan il havis por ligar la torpedo e hisigar olu da ilua kamaradi. La kordo e la tubo tranchita intrikesis en la helico, qua pro ca intriko rihaltis.

La kaporalo-plunjisto Dorange sentis l' aquo qua penetras en sua kasko e pensis pri la terorigiva asfixio qua esas nun komenconta. Lore, kun remarkinda mento-pronteso e sangokalmeso, il klemis forte per un manuo l' extremajo di la kaskal tubo tranchita, impedante tale l' aquo enirar, e dum ke l' aero kontenata en ilua plunjo-vestaro permisas, ke ilu ankore kelke vivez, per l' altra manuo il duris ligar rapide an la torpedo la nura kordo ne-tranchita, e quik pose tiris ica kordo segun signo-stroki quale kustume plunjisto tiras signal-kordo. Samtempe il sizis la torpedo per sua gambi.

La navani di la shalupo ya dicernabis, ke ulo ne kustumala eventas. Anxioze li atence regardis la maro e duris manovrar l' aerpumpilo. Kande li recevis la signalo-stroki, quik li manovris la kordo e pos kurta tempo li havis avan li l' astoneganta vidajo quan prizentas torpedo sur qua plunjisto en ilua atencinda vestaro kavalkas kom stranja kavalkero.

La tempo urjis. On sucesis deprenar la kaporalo Dorange de ilua ne-ordinara kavalkajo, on embarkis ilu en la shalupo ube il esvanis, e hastoze on flegis ilu.

Kande ilua esvano cesis, on duris la laboro facenda. Kun forta emoco on konstatis, ke ye ula loko di la kordo per qua la homo e la torpedo jus forlevesis de la fundo di la maro, nur un torono ek tri esas sendomaja, la du altri esis anke tranchita.

Cherbourg, 2 julio 1914.

Henry Devannes.

1. La nomo di la plunjisto Dorange ja citesis en la jurnalaro, okazione di la katastrofo di la submara navo *Pluviose*, lor qua il remarkigis su.

LINGUALA QUESTIONI

Pri la nomi di la literi.

(VII, 344). Semblas a me, ke la konkluzi dil autoro nule esas konform a la principo di la maxim... didaktikal internacioneso. Nam, segun la nuna fonetiko qua docesas en alfabetali, la literi havas kom nomi la korespondanta soni, omnaloke sama. Pro quo do etimologiala enunco por la sama Idala literi o digrami? Se on persistus en tala voyo, lore on devus adoptar la Kirilal alfabeto, uzata da plumulta homi

Dr° D. Popescu.

Me opinionas, ke la internaciona alfabeto propozita (N° 78, p. 344) esas tro desfacila e mem jenanta en kelka detali.

Unesme, la nomi di la literi devas esar maxim simpla posible. Do li devas esar monosilaba. ed anke praktikala segun akustikala vidpunto, vizante « l' akustikala klareso e sekura distingebleso ».

Duesme, la Angla alfabeto esas monosilaba, ecepte *w*, e tote praktikala.

Me do propozas la sequanta alfabeto, qua esas facila, pasable internaciona e regulala, anke monosilaba, ecepte la nomo *epsilon*, quan on selektas pro klareso e distingebleso en espelado Ica alfabeto esas grandaparte simpligita formo dil Hispana alfabeto.

a	*a*	h	*he*	o	*o*	v	*ve*
b	*be*	i	*i*	p	*pe*	w	*wu*
c	*ce, (se)*	j	*je*	q	*ku*	x	*ex, (ekis)*
d	*de*	k	*ke*	r	*er*	y	*ye*
e	*epsilon, (eta)*	l	*el*	s	*es*	z	*zet*
f	*ef*	m	*em*	t	*te*		
g	*ge*	n	*en*	u	*u*		

Forsan on preferos *se*, kam *ce*, ed *ekis* kam *ex*. Ni nun espelez la sequanta vorti segun ica alfabeto :

Progreso : Pe, er, o, ge, er, epsilon, es, o.

Linguo: El, i, en, ge, u, o.

Alfabeto: A, el, ef, a, be, epsilon, te, o.

On povus kurtigar *epsilon* arbitriale, e nomizar ol exemple *epi*, od *epsi*, od uzar *eta*.

A. S. (Aberdeen).

Remarko. — Ica propozo semblas a me la maxim racionoza, *se on volas eskartar de l' absoluta regulozeso dil sistemo nun existanta* (V, 224). Du principi devas, segun me, dominacar, e determinar la finala solvo :

1e Absoluta *monosilabeso* di la nomi di la literi, por ne ruptar la ritmo dil espelado (komparez to quon ni dicis pri l'enunco sucedanta dil nombri : V, 41-42).

2e La nomi di la Latina literi (uzata en Ido) devas absolute distingesar de la nomi di la Greka literi (pro ke la du alfabeti uzesas samtempe en la cienci : videz p. 402).

Konseque, la nomo *epsilon* (o *eta*) por *e* devas absolute eskartesar, e rezervesar a la litero Greka. La nomo di *e* devas esar simple *e*, quale por la cetera vokali (*a, i, o, u*). La motivo por *epsilon* (distingar plu klare *e* de *a*) esas propra al Angla pronuncado. Nia Anglolingua samideani devos lernar la difero di *a* ed *e*, e pronuncar li tre distingebla [1].

Por la regulozeso esas preferinda uzar la sama vokalo (*e*) por omna literi, sive pose (*be*) sive antee (*ef*). Do esas neutila dicar *ʒet*, suficas *ʒe*. La du sola ecepti justifikebla esas *ku* (q), pro *ke* (k), e pro ke *que* esus plu juste la espelo di *qu*; e *wu*, plu distingebla de *ve* (quankam *we* esus tam klara). On devas adjuntar a ta listo la nomi dil digrami : *che* e *she*.

L. C.

Helpilo por espelar.

Tam longatempe kam ni ne darfas enduktar chanji, do adminime dum dek yari, ni ne povas satisfacar la demandi (VII, 91, 218, 290, 344-347) igar plu distingiva la nomi di la konsonanti, malgre ke la bezono di maxim granda klareso en espelo ja nune povas sentesar.

Ol mem ja en naturala lingui sentesis, partikulare en telefono kande on espelas propra nomo o nekonocata vorto. Pro co ja en praktiko on aplikas diversa metodi por komprenigar nedubeble literi enumerata.

Me informesis ke exemple en Dania on uzas por ca skopo determinita propra nomi por singla konsonanti. Se ni adoptos ca metodo, ni devos selektar nomi internacione konocata, por ke on povez facile merkar li. Ni povos anke honorizar, per adopto di lia nomo, kelka homi havanta granda meriti pri la linguo internaciona, ed en ca kazo ni devos ne omisar la nomo di Zamenhof apud ta di Beaufront.

En Germania on uzas (od adminime ante kelka tempo on uzis) la metodo rikomencar la alfabeto por singla litero e recitar ol til la litero indikenda. Exemplo : *Bach* : a, B, — A, — a, b, C, — a, b, c, d, e, f, g, H.

Ca metodo esas deskomoda kande on espelas nomo kontenanta literi ek la finala parto di la alfabeto. Pro to me propozas por la

1. Same, la Germanlinguani devos distingar *be* e *pe*, *je* e *she*. Por altra populi la distingo di *e* e *h* esos certe min facila o min klara. Singla populo havas specala desfacilajeto vinkenda.

kazo ke on volos adoptar ca metodo, plukurtigar ol tale ke on komencos sempre nure per la laste preirinta vokalo. Per co l'alfabeto dividesus a ca sequanta grupi :

a, b, c, d, — e, f, g, h, — i, j, k, l, m, n, — o, p, q, r, s, t, — u, v, w, x, y, z,

Exemplo : *Witz* : u, v, w, — i, — o, p, q, r, s, t, — u, v, w, x, y, z.

Restus ankore diskutenda e decidenda la questioni di detalo, quale on traktez la digrami *ch*, *sh*, e *qu*, e la sola litero *q* sen *u*.

Esos oportuna, ke altra samidealani savigez, kad en altra landi existas plusa altra e qua metodi uzata por espelar dum telefono, por ke l'akademio selektez ek ca metodi la maxim oportuna.

Paul de Janko.

Remarko. — Evidente, en partikulara kazi e bezoni, quale ta di la telefonado, on povas e darfas uzar irga procedeto oportuna, sen vartar decido dil Akademio nek mem konsultar ol (exakte same kam por la kronometrago on povas abreviar e kripligar la nombronomi sen irga skrupulo, kondicione ke on ne volez impozar ta abrevii e kripligi a la komuna linguo). Pro to ni insertas tala propozi, pro ke, mem se li ne povas egardesar dal Akademio, li povas sugestar utila procedeti en kazo di bezono.

Demonstrativi.

(VII, 349). La diskuti pri nia demonstrativi duktis P. de Janko a propozar la sequanta sistemo : singla de la 4 formi *ta*, *ita*, *ica*, *ca*, restriktesez a determinata funciono; *ta* kom antecedento (di *qua* determinanta), *ita* kom demonstrativo di foreso, *ica* kom demonstrativo di proximeso, *ca* kom generala demonstrativo (sen partikulara indiko di proximeso o di foreso).

Ta simetra tabelo esas certe injenioza e subtile donas distingita rolo a singla de la 4 formi nun existanta; ma ol genitas konsequi detrimentoza, quin oportas indikar.

1. Ol esas tro rigoroza, tro restriktiva. Se ol adoptesus, on ne plus povus uzar *qua*, sen questionar su, kad lu esas determinanta od explikanta; on ne povus uzar demonstrativo sen precizigar en sua mento, kad on intencas indikar proximeso o foreso, od abstraktar de la du. Certe la *posibleso* expresar ta nuanci esas precoza avantajo, e *ni ja posedas ol*; ma *l' obligo* expresar sempre ta subtilaji, la neposibleso parolar korekte sen atencar oli, esus pezoza kargajo. Certe, pos l' adopto di ta restriktiva reguli, ni ne plus povus emfazar, ke nia gramatiko esas plu simpla kam ta di irga vivanta linguo.

2. En ta sistemo *ta* nultempe uzesus kom demonstrativo, e restriktesus al funciono di antecedento. Ma tale on eskartus su del principo agnoskita kom la maxim internaciona, ed aplikita en

Ido, nome ke on uzez demonstrativo kom antecedento; on abutas a selektar l' antecedento exter la demonstrativi.

3. Pro simetreso, on opozas *ca*, generala demonstrativo, a *ta*, antecedento. Ma, se on admisas la du principi: 1. *Ido havos demonstrativo generala*, 2. *Ido uzos ula demonstrativo kom antecedento*, semblas konsequar, ke la demonstrativo generala, qua implikas nul partikulara indiko, nek di foreso, nek di proximeso, esas la maxim apta por plear la rolo di antecedento. Do adminime un de la 4 partikli esas tote superflua, ed enduktesas nur por kompletigar la simetreso dil tabelo.

4. Ma la maxim grava detrimento esas ke, kom demonstrativo generala, do por la kazo maxim frequa, on propozas la formo minim eufonioza, on selektas *ca!* To abutos neeviteble ad akumulo di konsonanti kontenanta du *s* (*sc* = *sts*), quin *Progreso* (VII, 348) indikis kom partikulare ne admisebla; l' unika exemplo citita ne falias ofrar ta desagreabla akumulo: « *Me amas ca dicipulo* ».

Kontraste, ma sen ula kompenso, singlafoye kande on bezonos demonstrativo di foreso, on devas uzar la formo longa *ita*, quan me demonstris (VII, 201, 3e) kom neutila, vice la kurta e tante agreabla *ta*: *Donez a me ita libro*, vice *Donez a me ta libro*

On ne obliviez, ke la *Konstanta Komisitaro* admisis la biformeso (certe ne naturala e ne facila) *ta* e *ita*, *ca* e *ica*, nur pro motivo di kurteso e di eufonio: « La komenca *i* povas esti forigata, se la bonsoneco ghin permesas. » (I, 10). Or la propozita sistemo konservas la desagreabla biformeso, supresas l' avantajo qua esis lua unika motivo, ed enduktas l' obligo en distingi, utila certe, ma subtila. Tala procedo hardigus e komplikus la linguo; se chanjo eventos, esas dezirinda ke ol eventez por igar Ido plu simpla, plu flexebla e plu fluanta.

Or ta rezultajo divenis posibla, de kande *sa* divenis libera. Se on substitucos *sa* a *ca* (VI, 481; VII, 200, 349), on desaparigos l' akumulo de konsonanti qua igis necesa la duopla formi *ica* e *ita*; on povos saciesar per du sola formi, kune eufonioza e kurta: *ta* por foreso, e *sa* por proximeso. Kom antecedento, ed anke kom generala demonstrativo, on preferos (quale til nun) *ta*.

Pri la partikulara punto dil demonstrativo generala, me atencigas kontredico pasable astonanta. La *Gramatiko Kompleta* (§ 20) explicite docas: « Kom demonstrativo generala, on uzas la formi kun *t*: (*i*)*ta*, (*i*)*ti*, (*i*)*to* ». Me ja montris ke ta regulo esas konforma a la logiko, e, cetere, l' uzado sequas ol: on dicas *pro to, to esas*, ne *pro co, co esas*. Ma la *Konstanta Komisitaro* formale decidis: « La formoj kun *c* servos kiel gheneralaj montriloj; la formoj kun *t* servos kiel korelativoj de la pronomoj relativaj ». (I, 10). Evidente on povas opozar la sama kritiki e ta regulo kam a P. de Janko, qua ripropozas ol. Sen vartar la decido pri *sa*, esas

dezirinda ke l' Akademio, por regulaligar ta punto, konfirmez la docado dil *Gramatiko Kompleta* ed abrogez la decido dil *Konstanta Komisitaro*.

A. Dudouy.

Remarko. — La semblanta kontredico venas de ke la konstanta Komisitaro chanjis sua unesma decido, quo esas enuncita en *Progreso* (II, 479, *Respondo*), advere en formo ne tre oficiala: « De la komenco on decidis, ke la demonstrativo por foreso (*ta, ti, to,...*) esos anke uzata kom generala demonstrativo (same kam *tiu* en Esp.) por ne multigar la formi kun *c*. E l' exemplo di D. ed E. justifikas ta *simpligo* »[1]. Do la sola justa regulo esas ta di la *Gramatiko kompleta*.

Diftongi.

La reflekto pri « *ui* » (videz mea artiklo) igis me remarkar, ke ni altraloke ja nune havas kareebla komplikigo quan on devos cesigar kande lo esos permisata.

En nia gramatiko on parolas (§ 2) pri diftongi *au*, *eu*, preskiptante, ke on pronuncez la du soni en un sola silabo, tamen distingante la du soni en singla de li. Ma semblas superfla subtilajo e desfaciliganta komplikigo postular de l'adepto ke lu distingez du diferanta pronunci di la duo *eu* en la du vorti *neutilajo* e *neutralajo*. Restas do la sola partikularajo di la « diftongo » *eu* (e same di *au*), ke en ol la vokalo *u* nultempe darfas acentizesa. Co suficas por nia linguo. Omno altra esas kareebla desfaciligo.

Paul de Janko.

Ui.

(VII. 282) En la interesanta artiklo « *Ai, ei, oi...* » pg 282 trovesas kelka detali quin me ne povas asentar. On dicas ibe ke « en la finalo *ui* (lingui, manui) la du vokali formacas un silabo pro l'acento sur l'antea silabo qua koaktas unionar *ui* en un sola emiso di voco ». Unesme la vorto *linguo* ne apartenas ad hike, nam en ol la *u* esas konsonanto, quale ja explicite dicas § 2 di la gramatiko, la sama konsonanto kam *w* en *westo*, *wisto* edc, e quan ni skribas *linguo* vice *lingwo* same kam *qua*, *qui*, *quo*, *aquo* vice *qwa*, *qwi*, *qwo*, *aqwo*, nure pro egardo a la ortografio internaciona. Do la vorto *lingui* esas tote aparta kazo.

Ma pri cetera caregarda vorti, exemple pri *manui*, me vidas en la acento preiranta nula koakto unionar sequanta du vokali en un silabo.

L'akademio adoptis la regulo ke en la finali *ua*, *uo*, *ui*, *ue* la *u* ne povas recevar l'acento, ma co nule implikas traktar la *u* altra-

1. Ja lore Sᵉ de Janko tendencis *komplikar* nia linguo, propozante *tri* demonstrativi (*sama loko*, e II, 524, 525).

maniere en *manui* kam en *manuo* o *manue* o *manuala*, o la *i* en *manui* altre kam en *lui* o *dui* o *duimeso*. Restas do la sola preskripto ke la *u* ne recevez acento en plursilaba vorti tam en la singulari *manuo*, *individuo*, *moruo*, *rendevuo*, edc, kam en la plurali *manui*, *individui*, *morui*, *rendevui*. Omna altra preskripti pri unigo di la soni aden un silabo edc esus superflua komplikigo, ed ultre co mem chanjo ne admisata dum la nuna periodo.

PAUL DE JANKO.

Pri nova vorti propozita.

(VII, 279). **Eglefino.** La specala vorto E. esas *Haddock* (E. *Peter's fish* = L. *Zeus faber*, tote altra speco); F. havas pluse: *aigrefin*, *églefin*, *Equelfin*, *Anon*, *morue de St. Pierre*, *morue noire*, *Hadock*, *Hadot*; la L. nomo esas *Gadus* (*Morrhua*) *æglefinus*. Kad *Hadoko* E. F. ne esas preferinda kam *Eglefino*?

+ **Kapro-salto.** Pluse I. *salto di montóne*. La fraxi uzata esas: D. *Bock springen;* E. *to play at leapfrog*; F. *jouer à saute-mouton*; I. *giuocare a saltamontone*; S. *jugar al caballito;* Port. *brincar às cabriolas*. Semblas ke la *mutono* FI. povus rivalesar ad la *kapro* D. e la *rano* E.; ma forsan la vorto esas tro longa.

J. G.

Tante plu.

(VII. 153, 291) O. L. deskovris e DUDOUY konfirmis, ke la formulo « tante plu... ke », segun la senco di la vorti, signifikas altro kam l'ideo ordinare vizata. Tamen ankore la formulo laste propozita, « tante plu... quante » semblas kontenar senco qua esas nure vicina ma ne identa a ta quan on ordinare vizas.

Se ni dicas : « La lumo esas tante plu granda quante la temperaturo esas alta », ca frazo komprenigas ke la plu o min granda alteso di la temperaturo determinas la pluo mingrandeso di la lumo, (1) altravorte ke per la alteso di la temperaturo on quaze mezuras la grandeso di la lumo. Esas posibla ke en ca kazo on fakte volas komprenigar precize ca ideo. Ma se ni analoge dicis til nune : « Lua donaco esas tante plu jeneroza ke il divenis povra », esas probabla ke ni ne intencis komprenigar tala mezuro di lua jenerozeso per la grado en qua il divenis povra, e konseque ni igus komprenar ne juste se ni dicus : « Lua donaco esas tante plu jeneroza quante il divenis povra », nam probable ni volas simple expresar en l'unesma parto di la frazo ula klamo quale juste dicis Dudouy VII. 291, ed en la duesma parto ni explikas co per ula fakto. Ni intencas do komprenigar : « Lua donaco esas plu jeneroza kam on povus supozar », e ton ni explikas per la fakto, ke il divenis povra.

(1) Lore on devas dicar, segun nia gramatiki : « quante *plu* alta esas la temperaturo ». [RED.]

Or, por enduktar expliko per ula fakto, la justa konjunciono esas *nam*. Ni dicos do por komprenigar ca relato : « Lua donaco esas tante plu jeneroza (= plu jeneroza kam on povas supozar), nam il divinis povra ».

Semblas ke ca ideon on havas en la maxim multa kazi en qui til nune on uzis « tante plu ... ke », vortope tradukante la F. formulo : « d'autant plus ... que ». Exempli ek la du artikli preirinta (VII. 153 e 291) : « Il esas tante plu granda (= plu granda kam on povas supozar), nam il stacas sur stulo ». — « Il esas tante plu felica (= plu felica kam on povas konjektar), nam il havas ankore sua matro ».

Inter la frazi VII. 291 edc trovesas kelki qui indikas vera kauzo di ula efiko, do en qui la konjunciono « pro ke » esas logikale aplikebla : « Mea filio laboris ca yare tante plu bone pro ke me donis ad il longa vakanco (kom preparo) ». — « Me esas tante plu richa kam vu pro ke me laboris dum ke vu restis ociema ».

Do ni vidas ke la formuli : 1. *tante plu ke*, — 2. *tante plu quante*, (1) — 3. *tante plu nam*, — e 4. *tante plu pro ke*, — havas singla sua unasenca signifiko e devas aplikesar sualoke por nemiskompreneble expresar l'ideo quan on vizas.

Fine me mencionas ke ante kelka tempo me renkontris en Germana jurnalo l'expreso : « *umsomehr da* » ; co esas vortopa traduko di « tante plu nam ». Do me ne propozas ulo altra kam ja existas en naturala linguo.

PAUL DE JANKO

En tante ke.

L'atencigo da O. L. pri la nejusteso di la formulo « tante plu ke » (VII. 153) igas ni komprenar ke anke la formulo « en tante ke » devas modifikesar. Ol esas vortopa traduko di la F. formulo « en tant que », en qua on ne atencis ke la F *que* havas du senci (inter plura altri), nome nia *ke* e nia *kam*, ica expresanta kompara inter egala o neegala kozi. Or semblas ke ica plu juste expresas l'ideo vizata en la formulo « en tant que ». Exempli : Ca princo esas vue kunfrato en tante kam il esas membro di l'uniono. — Il esas ciencisto en tante kam on povas konsiderar kom cienco l'okupeso pri la teorio di shako. — Il apogas nia afero en tante kam il abonis plura Idista jurnali. (Segun mea propozo ca frazo plue kam til nune distingesos de la ideo : Il apogas nia afero tante *ke* il abonis plura Idista jurnali).

PAUL DE JANKO

Remarko. — Me nultempe uzis nek vidis uzar *en tante ke*. F. *en tant que* tradukesas per *segun ke*, *segun quante*, ed ofte simple per *kom*. L'asocio *tante kam* esas nekorekta, on devas dicar, o *tante ke*, o *tam kam*.

(1) E : *tante plu... quante plu...* [RED.]

Aparte.

(VII, 352 Remarko). Certe *aparte* en la exemplo unesme aludita povas esar prepoziciono; on savas ya, ke adverbi povas uzesar kom prepozicioni, aparte ube l' originala adjektivo o verbo ligesas kun specala prepoziciono [1].

Cetere la gramatikala formo ne povas servar por determinar la senco, qua (segun la ecelanta principi da Couturat) devas determinesar nure per la radiko e restar la sama tra omna gramatikala formi.

Ke l'unasenceso demandas ne konfundar « partikulare » ed « aparte », pri co me tote konkordas kun la remarkero. Semblas mem ke mea artiklo ne havis altra skopo kam deskonsilar l' apliko di « aparte » kande la senco demandas « partikulare » od ulo simila.

Paul de Janko.

Remarko. — On ne povas atribuar ad *aparte* la senco di *exter, ecepte*, nam ol nule havas ol mem kom adverbo. L' expresuro « *aparte ube...* » esus extreme ambigua. Ol signifikas, kontree : « tote specale, precipue, en la kazi ube... ».

Argalo.

(VII, 279). Sº J. Guignon konsilas adoptar *marabuo* prefere kam *argalo*, nam :

1º Ne omna marabui esas *argala* : L. *Mycteria argala* esas nur un speco di la genero *Mycteria*, qua kontenas anke *M. amerikana*, *M. javanica*, *M. senegalensis*; omni nomesus *Marabui* kun korespondanta epiteti.

2º *Argalo* povus konfliktar kun L. *Musimon* (*Ovis*) *argali*, *Ovis Ammon*, qua esas speco di *muflono*. Esas do preferinda adoptar *marabuo* por la tota genero, same kam *muflono* por la tota genero.

Se on ne prizas *maràbuo* pro la diplaso dil acento, lore on adoptez *marabòo*, formo I., qua advere pronuncesas *marabù*.

Dieto.

Dieto = D. : *Diät*, *Krankenkost*; *Dieto* = D. : *Landtag*. (III, 138; VI, 51). « Kara amiko. Tu savas, ke me esas delegito e ke me devas asistor la *dieto* en urbo N. Tu anke savas, ke me esas malada e tu konocas la *dieto* quan la mediko preskriptis a me. Tu konocas la relati en urbo N. Ka tu kredas, ke me povos satisfacar ta *dieto* dum la *dieto*? Me stacas eventuale avan la alter-

1. « Aparte ube » esas elipso, equivalanta ad : « aparte la kazi ube », do ta kazi pozita aparte, t. e. ne inkluzita en la supra afirmo, ltravorte « exter la kazi ube... » : F. : à part les cas où... D. : abgesehen von den Fällen...

nativo : neglijar la dieto en urbo N. o la dieto preskriptita a me da mea mediko. »

Kad en ica advere fingita letro ne salias frapante la dusenceso di la vorto : *dieto?*

Dro Hermann.

Respondo. — Esas tre facila evitar ta dusenceso uzante la vorto *rejimo* en la medikala senco.

Efiko, efekto.

Segun So M. Gillain, on uzis nejuste *efiko* vice *efekto* en l'expresuro : « vapormashino simpl-efika » (VII, 275), nam lore mashino *duopl-efika* havus duopla *efiko* (F. *rendement*). On devas dicar : *simpl-efekta, duopl-efekta*, o forsan plu teknikale : *mono-, bi-admisa*. — Same on devus prefere dicar *mental efekto dil tabako* kam *mental efekto* (VII, 127). Komp. l'artiklo VII, 45.

Filo e drato.

(VII, 145, 286). Ni insiste pregas adoptar la vorto *drato*. Per lo ni sequas internaciona uzo, qua genitas mem nova vorti por objekti kun nur mikra diferi, se nur li freque uzesas. Ni adoptis *sivo* apud *kriblo*, qui esas objekti di la sama speco. Ni adoptis mem *emperialo* apud *ferdeko*, quankam omnibusi kun emperiali esas speco di veturi divenanta sempre min importanta. Se on objecionas, ke ul nacionala linguo ne distingas inter *filo* e *drato*, ni remarkas, ke ico pruvas nulo. Ni anke adoptis *devar* e *mustar*, quankam D. havas por la du vorti nun un vorto *müssen*. Decidiva devas esar la frequeso e praktikaleso e ne la sorgo trorichigar nia vortaro.

Eggert, Dr. Riedel, Scheffers.

Remarko. — Me tre astonesas saveskar, ke D. havas nur un vorto por *devar* e *mustar*. On adoptis *mustar* precize por expresar la (tre justa) difero di D. *sollen* e *müssen*. Esas vera, ke D. misuzas ofte sua *müssen* por expresar plu forte *devo*, e ni devas kombatar tala misuzo en la LI. : nam lore *mustar* perdus sua propra senco e divenus neutila.

Respondo. — Quankam ni eskartas ni kelke de la chefa questiono, ni remarkas, ke D. advere havas *sollen* e *müssen*, ma D. *müssen* havas nur un signifiko e ne, quale *devar* [= *sollen* e *müssen*], du senci.

E. R. S.

Fontenplumo.

(VII, 286). Me anke ne prizas ta stranja metaforo ; ma vice *inkuyo-plumo* (longa e poke harmonioza) me propozas *tanko-plumo*.

M. G.

For.

(VII, 45). La *Remarko* VII, 353, povabus adjuntar, ke la decidi koncernata nule deskonkordas kun mea propozo, kontree : pro ke, segun la decido 823, quan me ne savis, « *de-* suficas kom prefixo », esas kulpo ankore uzar *forflugar*, *forprenar*, e c. vice *deflugar*, *deprenar*, e c. M. G.

Mekana.

(VII, 46, 204-205, 287). La propozo pri *mekana* havas kom departo-punto lo ke *mekaniko* mustus signifikar exkluzive la cienco. Me opinionas ke co ne esas plu defensinda kam esus l' atribuo di *kemio* a la nura cienco e, konseque, la proskripto di *kemiisto* por nomizar ti qui, en la industriala laboratorii, facas praktikala serchi kemiala (on devus adoptar, exemple, *kemo* por la kemio industriala !).

La mekaniko povas esar definata kom « l' ensemblo di la legi pri la movo e l' equilibro di la forci », e tale on egardas, ke ta legi preexistis irga homala cienco o praktiko pri li. Konseque ta defino, *mekanikisto* esas irgu qua su okupas, teoriale o praktikale, pri ta legi e lia aplikeso. Tala generala termino esas utila, mem necesa, en ula nerara kazi : ex., en la frazo : « omna mekanikisti remarkigos da vu, ke vua ideo ne esas realigebla », *mekanikisto* nek volas, nek povas indikar exkluzive ciencisto.

Por plupreczigar la speco di profesiono mekanikala, on rekursas sen embaraseso ad un ek la multa epiteti quin la linguo disponas : (mekaniko)-ciencisto, docisto, profesoro, injenioro, laboristo, e c.

La derivaji de *mekana* certe karakterizesus da extrema konfuzeso e da ecese teoriala komplikiteso, di qui la serio VII, 204-205 donas unesma ideo. Cetere on ne atingus la skopo vizata : *mekanajisto*, esante irgu qua okupas su profesione pri *mekanaji*, darfus servar por nomizar mem la ciencisto docanta lo quon la Franci nomas « *mécanique appliquée* », nam ica cienco studias ya nesepareble la « movi eventanta sur preskriptita voyi » e la materiala bazo di ca movi, la mashini en lia kombinuri di organi. La restrikto di *mekanajisto* a la nura *praktikisto* rezultus do de arbitriala konvenciono.

Mekanismo, kom ensemblo de organi ligita mekanikale por definita skopo, ne esas kareebla en la tekniko : on reparas la *mekanismo* di mashino, di aparato; en lokomotivo on konsideras kaldiero, framo, cilindri, *mekanismo* e roti. Mekanismo esas chefa parto di mashino, ma ol ne konstitucas, quale ica, integrajo havanta « existo » nedependanta.

La ideala senco di *mekanismo*, quan on alegas, ne esas separebla, en la mento, de lua materiala suportanto; per stilfiguro on

pasas sen detrimento de l' una a l' altra, cetere oltà semblas esar nulo altra kam *funcionado*.

M. G.

Remarko. — Ni memorigas, ke la nuna senco di *mekanismo* (ne chanjita dal Akademio) esas : doktrino filozofiala segun qua omna materiala fenomeni esas explikebla mekanike (per la mekaniko). On ne povas chanjar *mekanismo* a *mekanikismo* : 1e pro la stabileso ; 2e pro ke *mekanikisto* divenus bisenca : ol signifikus kune ciencisto e filozofo. Ma on povas tre bone adjuntar a *mekanismo* duesma senco (definita p. 47-48), qua nultempe konfliktus praktike kun la senco filozofiala ; e lore la propozo di *mekana* divenus neutila, nam « *mekana* esus nulo altra kam *mekanismala* » (p. 48).

« *Nune, nure* ».

Si Devannes e Fournier (Cherbourg) remarkas e regretas l' uzado sistema di la formi nekorekta *nune, nure* (ex. p. 349, l. 13 e 29 ; p. 352, l. 2). — Li esas justa, nam la vorti *nun* e *nur*, esante adverbi primitiva e *per su*, ne bezonas l' adverbal finalo *-e*, qua igas li neutile longa e pozoza. Kontraste, en « Co esas *cirkume* la kontreajo... » (p. 351, l. 9 de infre), *cirkume* esas korekta, pro ke ol esas adverbo aplikita a *la kontreajo*. Komparez : « Me pagis a lu *cirkume* dek franki » : esus nejusta dicar : « Me pagis *cirkum* dek franki, » nam « dek franki » esas la komplemento *direta* di « pagis », e *cirkume* nur modifikas ol (igante ol min preciza) [1]. — Generale, la redaktisto di *Progreso* respektas la partikularaji di stilo di la kunlaboranti, kande li esas intencita e sistema, mem kande li semblas a lu nekorekta, ed il lasas l' autori responsiva pri li avan l'Idista publiko.

Oxo.

(VII, 287). So M. Gillain propozas, vice *oxo*, *bifo* (o *befo*) pro l' internaciona vorti *bifsteko, rosbifo*, qui venas de E. *beef* (bovulo kastrita) ; *bifo* esus E.F.I.S.

Preludio.

(VII, 157, 453). So Yushmanov obliviis D. en la statistiko pri la formo di ta vorto. En D. on dicas *Präludium, präludieren*. Segun ilua statistiko (VII, 366) existas 90 milion Germani. Do la radiko

1. On devas memorar, ke on adoptis *cirkum* vice *cirke* kom prepoziciono precize por povar distingar la prepoziciono *cirkum* de l' adverbo *cirkume*. « Ni drinkis *cirkume* dek glasi » (t. e. : « dek glasi cirkume » : *dek glasi* esas l' objeto direta). « Ni sidis *cirkum* dek glasi » (o : « cirkum la tablo » : hike *cirkum* esas prepoziciono, on ne povas sidar... la glasi o la tablo). Inverse : « Ni drinkis *cirkum* la tablo », ne « *cirkume* », quo implikus, ke ni drinkis (preske) la tablo.

preludi sustenesas da 286 milion homi, la radiko *prelud* nur da 244 milion, ed on mustas chanjar *preludo* a *preludio*.

K. A. Janotta.

Recepcionar.

(VII, 49). La defino quan me donis e quan me deziras enuncar altre por plu bona kompreneso, montras ke *recepcionar* ne esas simple *aceptar*.

Ol esas « l' *ensemblo de examenar la qualesi o defekti di furnisajo e de pose decidar pri lua acepto o refuzo* ».

En granda administrerii, tale kam en importanta societi industriala, on parolas normale pri oficisti, agenti *recepcionista* ; avizi, kunsidi, formalaji, protokoli, e c., *recepcionala*. Nomizar ta personi *aceptista*, genitus deplorinda joki e suspekti pri konkusiono!

M. G.

Tri, tres, dre; sis, six.

Kontre *tres* (VII, 350) on povas anke alegar, ke lua derivajo *tres-o* konfliktus kun la nuna *tres-o*.

Me opinionas kom detrimentoza chanjar *sis* a *six* (VII, 350). On juste preferis *kin* kam *kink*, *sep* kam *sept*, *ok* kam *okt*, malgre la naturaleso e l' internacioneso, por evitar nomi finanta per du konsonanti. La duopla konsonanto *x* ne esas plu admisebla.

Por evaluar la detrimento quan genitas duopla konsonanto en nomo di nombro, on konsiderez la serio kompleta di tala nomi : *un*, *du*, *tri...*, *non*, *dek*, *cent*, *mil*, *milion* Ecepte *cent*, nula komencas o finas per du konsonanti. Advere *tri* komencas per *tr*; ma on savas (VII, 348), ke *r* esas facile pronuncebla pos 2 o mem 3 konsonanti. Konsequas de to, ke, se on eceptas *cent*, omna posibla kombinuri di ta nomi inter su genitas nula pronuncal desfacileso. On probez la serii : *dekun*, *dekdu*, *dektri...*, *dudek*, *tridek*, *quardek...* *milun*, *mildu*, *miltri...*, *dumil*, *trimil*, *quarmil...*, e c.; on renkontros nul akumulo di konsonanti. Desfortunoze existas *cent!* Ta nomo, impozita dal internacioneso, havas formo maxim mala posible : ol komencas per duopla konsonanto *c*, e finas per du konsonanti *nt*. De ta sola nomo venas omna pronuncal desfacilaji di nia primitiva nombrifado : *centdu*, *centtri*, *centquar*, *siscent*, *sepcent*, *okcentnon*, e c. Nul altra nomo kam *cent* povas alegesar por justifikar, del eufonial vidpunto, le *a* ed *e* quin l' Akademio opinion s kom necesa enduktar en omna nia nombri kompozita. On vidas per lo, quante detrimentoza esas duopla konsonanto ye la komenco o fino di mem un sola nombro, e quante nesaja esus chanjar *sis* a *six*.

On respondos, ke precize per l' adopto di la *a* ed *e* l' obstaklo desaparis. Me replikas : no. Restas multa substantivi komencanta per du konsonanti, qui povos konfliktar kun la finanta *x* di *six*: *six centri*, *six krecenti*, *six sklavi*, *six skrubi*, *six spliti*, *six xilo-*

grafuri, *six zigzagi*, e mult altri. Ta sola motivo semblas a me suficanta.

Ma pluse, kad on esas absolute certa, ke, pos experimento, pos la fino dil duesma periodo di stabileso, on konservos sen ula modifiko le *a* ed *e* recente adoptita? Esas prudenta, kande on retushas la nombri, egardar ta posibleso, e propozar nur formi qui povos permanar en omna eventualajo.

Do me desaprobas la chanjo di *sis* a *six* : por evitar chanjo neutila, por evitar akumulo di konsonanti, por rezervar la futuro; e pro ke omni semblas konkordar pri la neceseso substitucar altra nomo a *tri*, me itere rekomendas *dre*.

A. Dudouy.

Ultre, pluse.

On questionas ni pri la difero di ca du vorti, e kad on povas uzar *ultre* kom adverbo same kam kom prepoziciono. *Ultre* esas prepoziciono, qua signifikas : adjunte ad... Exemple : « Ultre mea repasto me prenis kafeo. » Do *ultre* grande diferas de *plus*, qua indikas la kozo adjuntata. Advere de la matematikal vidpunto la difero ne esas grava, pro ke A + B = B + A (e mem ne sempre !). Ma en la komuna vivo l'ordino ne esas indiferenta, sive pro la tempo, sive pro l'importo relativa e tre neegala di l'adicionendi. Exemple l'antea frazo equivalas : « Me prenis mea repasto *plus* kafeo ». Esus ridinda dicar : « Me prenis kafeo *plus* mea repasto », kontre ke on povas dicar tre bone : « Me prenis kafeo *ultre* mea repasto ».

De to konsequas, ke on nultempe bezonas adverbigar *ultre* : la adverbo uzenda esas sempre *pluse*, qua anuncas l'adjunto di *altra* kozo a l'unesma o predicita. Exemple F. *en outre* devas sempre tradukesar per *pluse*. Do on ne bezonas desquietesar, kad *ultre* povas uzesar kom adverbo e tale divenar kelkafoye bisenca. Exemplo : « *Ultre* la festino eventis | gaya balo ». Ula kritikemi kredas, ke la frazo esas bisenca til la streko. No : nam en l'altra senco on devus dicar : « *Pluse*, la festino eventis... ». On havas nula ambigueso timenda, se on uzas la justa prepozicioni kun lia propra senco.

Duople granda kam.

Sr M. Gillain questionas, kad on darfas dicar : *unople plu granda*, o kad on devas dicar : *duople plu granda*, o *duople* tam *granda*.

L'unesma expresuro semblas a ni nejusta, nam *unople* semblas implikar l'egaleso. La triesma anke, nam *tam* anke implikas l'egaleso. Restas la duesma. Ma forsan on devus dicar, plu matematikale : *duople granda kam*... (F. dicas vulgare tre juste : *deux fois grand comme*...) ; nam se on uzus la substantivo, on devus parolar pri *duopla grandeso*. On devus dicar simile : *duime granda*

kam, e ne : *duople min granda kam* (quo esas evidente absurda, *duople* implikanta augmento, e *min* diminuto).

(N. B. : *kam* devas uzesar pos omna komparanta vorto, e ne nur pos *tam* : do ol konvenas a la kazi di duopleso e duimeso same kam a la kazi di egaleso).

Dimezo, mezodio, mezojorno.

On formacas en Ido kompozita vorti tale, ke on pozas la fundamenta parto, t. e. la determinata vorto, an la fino, e la determinanta (restriktanta) parto en la komenco. Nur en un kompozo on ne atencas ica regulo, en *dimezo*.

En D., t. e. en ta linguo, de qua on pruntis la regulo ed en qua maxim strikte on atencas ol, on dicas *Mitt-tag* (mezo-dio), same en I. on havas *mezzo-di* od *mezzo-giorno*, en E. *mid-day* e *mid-hour*, en F. *midi* ed en Latina *meri-dies*. Ni judikas ica kompozo plu logikala. Kande Idisto uzas la vorto *di-mezo*, lu opinionas certa (restriktita) parto dil jorno kontraste ad altra parti dil jorno, ex. a matino od vespero. De lo sequas, ke *jorno* esas la fundamenta (determinita) vorto e *mezo* la determinanta. Same en D. *Mitter-nacht* (mezo-nokto) esas parto dil nokto. Do logike on devas dicar *mezo-dio* vice *di-mezo* analoge a *mez-epoko* (mezevo). Certe anke di-mezo esas mezo di jorno, ma en kelke altra senco. Parolante pri *Tages-mitte* (jorno-mezo), la Germano uzas ica kompozo nur por expresar kontrasto ad irg altra speco di mezo, ex. a *Jahres-mitte* [yaro-mezo]. Logike anke la Idisto devis uzar la vorto *di-mezo* nur en ica senco. Quankam la mezo dil komuna jorno koincidas la mezo dil astronomiala dio, nulo obligas ni praktikar la vorto *mezo-dio* vice *mezo-jorno* en la komuna linguo. Nia expozi divenas aparte klara ye la vorto *mez-epoko*. [D. *Mittel-alter*, E. *middle-ages*, F. *moyen-âge*, I. *medio evo*]. En la historio on distinguas multa epoki, di qui singla havas lua mezo, existas do multa epokomezi, ma nur un mezepoko, qua esas la mezo di la tota historio konocata. Cetere nia propozo koincidas kum la maxima internacioneso quale ni demonstris.

Dr Riedel, O. Scheffers.

Remarko. — On nule pruvis, ke *di-mezo* esas nelogikala, e ke *mezo-dio* esas logikala, o plu logikala. *Mezodio* povus signifikar nur : *la dio dil mezo*, la dio meza (same kam *mezepoko* signifikas : *epoko meza*). On miskomprenis la « fundamenta » vorto : en *di-mezo*, *mezo* esas fundamenta, nam l' ideo esas : *mezo dil dio*. Ke on povas komprenar ol plu laxe, esas vera ; ma en ica kazo on devas uzar simple : *mezo dil dio* (o *jorno*) ; la kompozita vorto darfas e mem devas recevar plu preciza signifiko. L' exemplo di la vivanta lingui pruvas nulo,... ecepte ke li esas nereguloza

(quon ni savas de longe). Ol ne suficas por igar ni violacar nia generala regulo di kompozado, *generale* obediata da ta lingui ipsa. — Yes, *jornomezo* esas sinonima di *dimezo*, e povus egale uzesar ; ma on preferas *dimezo* kom plu kurta.

Respondo. — Segun nia generala gramatiko esas eroro dicar : « *Mezodio* povas signifikar *nur* la dio dil mezo od la dio-meza = la dio qua esas mezo ». La regulo, enuncita en ica perifrazo, ne existas en Ido. La gramatiko explicite inkulkas a la lernanto, ke la relato inter la chefa e la determiniva parto dil vorto povas esar *irga* relato. Do *mezodio* povas esar ta parto dil dio qua esas meze la komenco e la fino dil dio. Certe, en la nocion *dimezo*, *dio* esas la chefa konstitucanto, kontre ke *mezo* esas nur elemento di determiniva karaktero.

Se on volas defensar « dimezo » kom sole justa, on devas rezonar : existas multa *mezi*, un de li esas la dimezo, altra la epokomezo, la termezo, e c.

Ni esperas, ke la opozo di ica du defini justifikas nia propozo, qua havas ultre la avantajo, uzar la pensomaniero dil vivanta lingui, familiara a ni de nia yuneso.

Dr Riedel, O. Scheffers.

Respondo.— Segun nia generala reguli, *mezodio* esas e povas esar nur *dio*, ne parto di dio ; same kam *manjo-chambro* esas esence ed ante omno *chambro*. Se *mezodio* povus signifikar la meza *parto* dil dio, lore on povus anke dicar *manjo-domo* (la parto dil domo en qua on manjas). On miskomprenas la relato di la konstitucanti esencal ed acesora. Gurmando povus dicar : l' esencala esas por me *manjar*, do me dicos chambro-manjo vice manjo-chambro. L'esencal elemento povas esar nur parto di la determiniva, ex. *arbor-folio* : kad on devos dicar *foli-arboro*, pro ke l' arboro esas plu importanta kam folio e kontenas ol ? Fine por justifikar *dimezo* on nule bezonas konceptar altra *mezi* e komparar li. On povas ya parolar pri la *matinsuno* e la *vespersuno*, qui esas nur una suno. La monoteisti darfas ya parolar pri la *pacodeo*, la *kompatodeo*, la *gracodeo*, ec, qui esas nur un deo. L. C.

Dupliko. — Nia gramatiko kontenas nul regulo, generala o specala, qua postulus, ke *mezodio* povas esar nur dio, *manjodomo* nur domo, vice parto di dio o parto di domo. La sola regulo existanta (cf. § 161) esas, ke en kompozita vorti l' acesora elemento devas preirar l' esencala elemento. Pro to la signifiko di la vorti *manjochambro* e *chambromanjo* ne dependas de la arbitrio dil gurmando, ma de ica citita regulo. La samo valoras pri arborfolio e foliarboro. *Foliarboro* = foliajarboro, D. *Laubbaum*, E. *foliage-tree* esas la kontreajo di D. *Nadelbaum*, E. *needletree* (arboro kun agulatra folii quale la piceo). Pro la sama motivo on ne darfas

pretendar, ke l' esencal elemento povas esar nur parto dil determiniva. Probable en omna naturala lingui, tote certe adminime en D. ed E. ica enunco ne valoras. En granda gardenerio, on distingas la diversa parti per D. *Obstgarten*, E. *orchard, fruit-garden* (fruktiererio); D. *Kuchengarten*, E. *kitchengarden* (legumerio); D. *Blumengarten*, E. *flowergarden* (florerio) edc. La diversa part di urbo distingesas D. per *Villenstadt* (Ido ?), *Geschäftsstadt* (aferiera urbo) ec., la parti di balnerio per D. *Dampfbad* (vaporbalneyo), *Wellenbad* (ondoza balneyo), *Schwimmbad* (natobalneyo). En domo ta parto, qua kontenas la eskalero, nomesas D. *Treppenhaus* (eskalerdomo), ec. ec. Quale on vidas, esas konsequanto dil regulo en § 161, ke on konceptas multa gardeni, balneyi ed anke mezi, quin on komparas. D. Riedel, O. Scheffers.

Respondo. — Kande on parolas pri l' esencala elemento, on komprenas (o devas komprenar): l'elemento qua reprezentas l'esencala nociono, t. e. la nociono *chefa*, quan l' altra, *acesora*, nur determinas. Do *manjochambro* esas (esence ed ante omno chambro, e c. La exempli jus citita nule kontredicas ta regulo, li nur konfirmas olu. *Foliarboro* trovesas en nia lexiki, por indikar speco de arboro, e ne speco de folio; ol havas do senco tote diversa de *arborfolio*,... quo esis demonstrenda. L. C.

Vortordino.

(VII, 95, Respondo). « *Ne* nur *me* havas nulo objecionenda a ca artiklo, ma me plene asentas ol ». Ka ne esus plu justa : *Me ne* nur havas.... » ? Nam en la unesma vortordino on expektas la duesma propoziciono : « *ma anke altri asentas ol* »; esas do difero inter : *ne nur me havas*, ed *me ne nur havas*, quale inter « *tote ne* » e « *ne tote* ».

Dr^o Hermann.

Respondo. — En tala kazo, ube du propozicioni opozesas, *ne nur* e *ma anke* devas pozesar ye la komenco di la propoziciono. Do en *ne nur me havas*, on ne darfas asociar *nur* a *me*, ma prefere juntar ol a *ne* e separar ol de me (tale : *nenur... me*). On povas anke dicar : *me ne nur havas*, ma nur se la duesma propoziciono komencas anke per *me* (quan lore on darfas supresar). La difero esas do nule simila a ta di *ne tote* e *tote ne*. Rezume, same kam *ne* e *nur* singla aparte, *ne nur* (e *ma anke*) devas pozesar nemediate avan la parti di frazo quan li relatas, e qui konstitucas quaza alternativi. Ex. : « *Ne nur me hungras, ma mea kamaradi durstas. — Ne nur me, ma anke mea kamaradi hungras*[1]. — *Me*

1. Remarkez ke, kande la verbo esas komuna a la du parti, ol pozesas ye la fino. Do la komenco : *Ne nur me hungras...* igas previdar en la 2-ma parto altra verbo kam *hungrar*.

ne nur hungras, ma anke durstas. — Me dezíras ne nur manjar, ma anke drinkar. — Me dezíras drinkar ne nur aquo, ma anke vino ».

Pri la dati.

Pro l'uneso di nia linguo, kad ne esas bona cesigar la diversa modi enuncar la dati segun la prefero di singlu, ed indikar oficiale en *Progreso* la nura formo od formi korekta? Ca questiono ja pozesis (IV, 607; VI, 248). Sequante me prizentas exempli pri la diversa formi nun uzata en qui adminime la prepoziciono *ye* esas tre ofte tacita.

Me supozas, ke on volas parolar pri asemblo qua eventis dum la monato mayo e ye la dekekinesma dio di ca monato. Yen la diversa enunci quin on povus nun lektar :

L'asemblo eventis ye la 15 mayo.
L'asemblo eventis la 15 mayo.
L'asemblo eventis la 15 di mayo.
L'asemblo eventis la 15ª mayo.
L'asemblo eventis la 15 maye.

On povus mem, per interkombinuri, skribar plusa formi.

Se on aplikas la principi di la gramatiko, esas nur la yena maniero enuncar korekte :

« L'asemblo eventis ye la 15ª (dio) di mayo ».

Nun kande la periodo di stabileso dekretesis, esas dezirinda, ke omnu savez per qua formi on devas enuncar la dati, e qua formin on devas evitar.

Henry Devannes.

Remarko. — Sen postular severa uniformeso, on povas regretar la tro granda diverseso. La quar unesma expresuri esas abreviuri di : « ye la 15-ma dio di mayo ». Ma la lasta, qua transformas nomo di monato ad adverbo, semblas stranja e nejustifikebla.

L. C.

Statistiko dil Indo-Europana lingui.

En *Progreso* nº 78, p. 366, esas statistiko di la nombro di la homi segun lia matrala linguo. Me volas parolar nur pri la Angla, e me mustas konstatar, ke la mencionata nombro (125 milion) esas tro mikra.

Usa havis segun la lasta konto (1910) 92 milion e segun la kustumala augmento[1] havas nun cirkume . . . . . 100 milion
Britania . . . . . 42 —
Kanada. . . . . 6 —
Australia kun Nov-Zelando . . . . . 5 —
153 milion

1. Ma on devas remarkar, ke por la cetera landi e lingui on uzas statistiki evanta anke kelka yari, e pri qui on *ne* kalkulas la « kustumala augmento ». [Red.]

La habitanti en India, Burma, Sud-Afrika e la altra kolonii di qui la matrala linguo esas la Angla augmentas la nombro por plura milioni. On povas do dicar, ke l' Angla esas la matrala linguo di cirkume 160 milion, ed on devus prenar ta nombro kom bazo di la internacioneso dt nia radiki.

C. T. Strauss.
(Leipzig).

Remarko. — On ne povas kontar kom apartenanta al Angla (kom matrala linguo) omna habitanti di omna Angla kolonii. Exemple en Kanada multa habitanti havas la Franca kom matrala linguo.

Pri la derivo di vorti de kompozita radiki.

(VII, 209). Existas che kelka Idisti necerteso relate la derivo di vorto de kompozita vorto, o plu bone de kompozita radiko, li dubas, kad ol facesez per sufixo o nemediate. Un kauzo esas la nesuficanteso dil oficiala regulo. Ol dicas (*Gram. Compl.* par Ido, § 164, p. 69) : « On est dispensé d'employer dans les composés les affixes qui seraient nécessaires dans les dérivés ». Ca regulo esas nesuficanta o neklara, nam ol semblus facar segunvola l'uzo o l'omiso di sufixo en donita kazo. Exemple on darfus dicar en donita kazo *interstata* tam bone kam *interstatala*. To ne esas justa, en donita kazo nur *interstata* o nur *interstatala* esas admisebla, ma ne la du.

La neklareso di la oficiala regulo esas evidenta, on konoceskis ol de longe ed on diskutis la questiono, ma sen solvar ol o sen furnisar a lernero komprenebla normo. Anke recente tre extensita artiklo e du mikra artikli aparis (*Progr.* pp. 209-218) traktanta la temo tre detaloze. Ma pos lektir li la lernero ne esas plu saja e forsan plu konfuza kam antee, savante mem mine, kande lu uzez od omisez sufixo en formacar vorto de kompozita radiko. Se la oficiala regulo ne existus e se diskuti ne konfuzigus lu, lu aplikus la reguli di derivado e la defini di la sufixi e sequus la exempli di bona Idisti, exemple di la gramatiko oficiala, e lu tormacus korekta vorti.

La fakto esas, ke l'uzo o l'omiso di sufixo kun kompozita radiki esas tam nesegunvola en donita kazo kam kun simpla (nekompozita) radiki. La unesma kozo de necesa por klarigar la questiono esas konstatar expresite, ke l'uzo o l'omiso di sufixo por derivar vorto de kompozita radiko ne esas segunvola. Duesme oportas montrar, kande en donita kazo sufixo esas uzenda od omisenda. Por ca skopo me agos maxim bone per tradukar vortope la 82ª paragrafo di mea *Angla gramatiko di Ido* balde aparonta, ube per multa exempli e per praktikala regulo la afero esas explikita en maniero facile komprenebla por omna inteligenta lernero :

« Afixi ofte ne esas aplikebla a kompozita vorti, specale a ti qui esas kompozita kun prepoziciono, pro ke la relato qua esus indikata per l' afixo, ja esas expresata suficante per la kompozeso ipsa : *okulal doloro* = A. *eye pain*, ma nur *bluokula puerino* = *blue-eyed girl*; *orelal festeno* = *a feast for the ears*, ma nur *duorela bruiso* = *a noise heard in both ears*; *teral teleskopo* = *a terrestrial telescope*, ma nur *subtera voyo* = *underground way*; *lumoza karcero* = *bright prison*, ma *senluma groto* = *a grotto without light*; *nivoza monto* = *a snowy mountain*, ma *subniva glacio* = *a glacier under the snow*; *maral fluo* = *sea current*, ma *submara planti* = *plants under the sea*; *aquoza sulo* = *watery soil*, ma *superaqua aernavi* = *airships above the water*; *gardenal pordo* = *garden door*, ma *intergardena pordo* = *door between two gardens*; *statal komerco* = *State's commerce*, ma *interstata komerco* = *interstate commerce*; *nacionala linguo* = *national language*, ma *internaciona linguo* = *international language*; *fingrala ludo* = *finger play*, ma *longfingra manuo* = *longfingered hand*.

En exempli quale le sequanta kompozita vorti postulas afixo : *urbobankal direktisto* = *director of a city bank*; *primaval historio* = *ancestral history*; *maraquoza sulo* = *soil containing sea water*; *intergardenal pordo* = *door of an interposed garden*; *interstatal komerco* = *commerce of an intermediate State*.

Per la multa exempli citita supere la praktikal regulo, kande kompozita vorti recevez afixi, divenas evidenta. Se kompozita vorto esas substantivo, ol recevez sufixo aplikebla a substantivala radiko. Exemple en *maraquoza sulo* la adjektivo konsistas ek la substantivo *maraquo* e la sufixo *-oz*; en *intergardenala pordo*, ek la substantivo *intergardeno* e la sufixo *-al*; en *primaval historio*, ek la substantivo *primavo* e la sufixo *-al*. Altralatere, kontre ke *orelala festeno* esas korekta, *duorelala bruiso* ne esas korekta. Nam adjektivo *duorelala* ne povus explikesar kom konsistanta ek la sufixo *-al* e la substantivo *duorelo*. Se tala substantivo existas (entote), ol ne esas aplikebla en ca exemplo. Simila konsideró exkluzas *subnivoza glacio*, *superaquoza aernavi*, *longfingral manuo*, e c., kontre ke *nivoza monto*, *aquoza sulo*, *fingrala ludo*, e c. esas korekta.

La sama kompozita radiko kelkafoye admisos sufixo, kelkafoye ne, segun la signifiko quan ol havas en la frazo e en konformeso kun la supera regulo : *interstatal komerco* = *commerce of an intermediate State*, ma *interstata komerco* = *interstate commerce*; *intergardenal pordo* = *door of an interposed garden*, ma *intergardena pordo* = *door between* (two) *gardens*; *subaquoza planto* = *a plant containing deeper water* (plena de subaquo), ma *subaqua planto* = *a plant under the water* [1].

1. La justeso formacar la adjektivi *undiala*, *omnadiala*, esas questionebla. Se on konsideras li kom konstruktita ek la sufixo *-al* e la adjek-

La praktikala regulo e la formi hike donita esas konforma a la tilnuna uzado, esas oficiala. Exemple on sempre formacis la adjektivi *longhara*, *trifolia*, ne *longharoza*, *trifolioza*. Oportas nun pruvar teoriale, ke la formi mustas esar tala e ne altra, ke *longharoza*, *trifolioza* esas nekorekta. Per to me arivis a la duesma e precipua kauzo di la necerteso mencionita komence. Ol konsistas en, ke nula gramatiko fixigis la speco di kompozita radiko. Omna simpla radiko havas speco, ol esas sive verbala, sive substantivala, sive adjektivala. Me ne parolos pri radiki adverbala, prepozicionala, partikulala, li ne esas importanta. Nur en kelka rara kazi la speco di radiki shancelas inter esar substantivala ed esar adjektivala, exemple *dezert*, *invalid*, *katolik*, e c. (*Étude sur la dérivation*, pp. 20, 21). Anke en ca kazi la fixigo di la speco esas necesa pro kauzi pri qui me ne povas parolar hike. On ne povas derivar racionale vorti de radiki di qui on ne konocas la speco. Vorti esas derivata ne de vorti, ma de radiki; on adjuntas finalo od afixo a radiko, ne a vorto kompleta. Por aplikar do korekte la reguli di derivado esas necesa savar la speco di radiko. En simpla radiko ol esas sempre donita per la naturo ipsa di la radiko. La radiki *aqu*, *dom*, *tabl* esas substantivala, *alt*, *bon*, *grand* esas adjektivala, *am*, *nat*, *parol* esas verbala. La primara vorti formacebla apartenas a la sama speco di la radiko, o plu bone reprezentas, esas la speco di la radiko, e lia derivo facesas sempre nemediate : *aquo*, *domo*, *tablo* esas substantivi, *alta*, *bona*, *granda* esas adjektivi, *amar*, *natar*, *parolar* esas verbi. Altra vorti formacebla de la radiki esas sekundara e la derivo facesas rarfoye nemediate, multe plu ofte mediate per diversa sufixi. Exemple *aquo* esas primara, e sekundara vorti esas : *aqua* = qua esas aquo, esanta aquo; *aquoza* = plena de aquo; *aquala* = referanta aquo; *aquizar* = provizar per aquo, e c.; de la primara vorto *lumar* on obtenas le sekundara : *lumo*, *lumiva*, e c.

La reguli di derivado esas e mustas esar la sama en radiki kompozita kam en le simpla. Esas do necesa savar la speco di le unesma same kam di le duesma, e se on konocas ol, la derivo esas tam facila en iti kam en ici. Ma la speco di radiko kompozita tre ofte ne esas donita per la naturo ipsa di la radiko ed en to jacas la desfacileso di derivo de kompozita radiko. Quala esas la speco di la radiki *dumanu*, *redfingr*, *submar*, substantivala od adjektivala, altravorte qua esas la primara vorti formacebla de li? Nulloke on trovus respondo. La oficiala gramatiko atribuas a la

tivi *undia*, *omnadia*, li esas superflua. Nam cakaze la adjektivi *undiala*, *omnadiala* ne diferas signifiko de la adjektivi *undia*, *omnadia*. Li mustas do konsideresar kom konsistanta ek la sufixo *-al* e la substantivi *undio*, *omnadio*. Tala substantivi apene existas, quankam li esas korekte formacita (*Progr.* VI, pp. 597, 598; *Gramm. Compl.*, § 162, p. 73).

radiko la senco (speco) di la lasta parto (§ 160, pp. 66, 67) e dicas « qu'il faut disposer les éléments dans l'ordre inverse ». To esas bona por radiki quale *dormochambr*, *vapornav*, *cielblu*, *sabrobat*. Hike la speco esas ta di la lasta parto, la primara vorti di *dormochambr*, *vapornav* esas omnakaze substantivi, di *cielblu* adjektivo, di *sabrobat* verbo. Ma se ni atribuas la senco (speco) di la lasta parto a radiki quale *dumanu*, *multhar*, *kurbagamb*, *subter*, *submar*, *senfingr*, e c., ni obtenas primara substantivi qui havas nula o poka senco, o senco aplikebla nur rarkaze, ma ne omnakaze. Tamen ta radiki esas bona radiki. Li do havas speco (senco), nam de radiko senspeca (sensenca) on ne povas formacar vorti, exemple la radiki *permar*, *homtabl* esas sensencaji.

Quala do esas la speco di radiki kompozita? Por respondizar ca questiono me formuligos principo por kompozo yene : Irga du (plura) simpla radiki darfas kompozesar sub la sola kondiciono, ke la primara (nemediata) vorto havez bona senco, ke existez primara vorto di bona senco; exemple on darfas kompozar *sal* e *mar*, *sub* e *ter*, a la primara vorti *salmaro*, *subtera* esas atribuebla bona senco; ma on ne darfas kompozar *hom* e *tabl*, *per* e *mar*, ne existas primara vorti sencoza formacebla de la kompozita radiki. Inversigeso di la principo esas la yena adjuntajo : Ta esas la primara vorto (speco) di radiko kompozita, qua donas bona senco o la maxim bona senco, od a qua on povas simplamaniere atribuar bona senco. Exemple la radiki *multhar*, *senfingr* havas nula senco kom substantivi, ma kom adjektivi li povas havar bona senco, do lia speco esas adjektivala, lia primara (nemediata) vorti la adjektivi *multhara*, *senfingra*. Quala mustas esar la exakta signifiko di ca adjektivi ed altri quale *longhara*, *dufenestra*, e c. ni vidos plu infre.

La senco esas la sola kriterio en kompozado. Se on povas atribuar, en simpla maniero, senco a kompozajo, ol esas admisebla; se ne, ol esas neposibla.

Nun ni povas determinar la speco di omna radiko kompozita.

1. Se la lasta parto esas adjektivala, la radiko esas sempre adjektivala, sen ecepto : *sempreverd*, *surdamut*, *cielblu*, *petrohard* esas adjektivala. Se la primara adjektivo ne donas senco, la kompozajo esas neposibla : *tablsaj*, *domrapid* esas sensencaji.

2. Se la lasta parto esas verbala, la radiko ordinare esas verbala : *bonfac*, *bonstand*, *manuag*, *sabrobat*, *priparol* esas verbala, e la primara vorti esas verbi. Kelkafoye verbo ne havas bona senco, lore on examenez, kad primara substantivo donos bona senco. Ordinare en ca kazo anke substantivo ne havos bona senco, ed on examenez, kad primara adjektivo esas sencoza. Se to esas la kazo, la radiko esas konsiderenda kom adjektivala. Exemple verbo *segunvolar* ne havas bona senco, nek substantivo *segunvolo*, la radiko do esas adjektivala e la primara vorto esas

la adjektivo *segunvola*, di qua la exakta signifiko determinesos plu infre. Se anke a la primara adjektivo on ne povos atribuar senco, la kompozajo esas neposibla : *tablpens*, *bludon* esas sensencaji.

3. Se la lasta parto esas substantivala, la radiko ordinare esas substantivala, kaze ke la unesma parto esas od anke substantivala od verbala : *vapornav*, *pomarbor*, *lektolibr*, esas substantivala. Kelkafoye la senco di primara substantivo ne esus bona (on atencez, ke me dicas : lore nula, lore bona senco !), lore la radiko esas konsiderenda kom adjektivala, exemple *rozfingr* esas adjektivala. Kelkafoye existas primara substantivo di bona senco, ma ta senco ne esas intencata omnakaze; lore ube ta senco esas intencata, la radiko esas substantivala, ed ube la senco ne esas intencata, ol esas konsiderenda kom adjektivala. Exemple ube ni parolas pri okulo di strigo, la radiko *strigokul* esas substantivala, altraloke ol esas konsiderenda kom adjektivala.

Se la unesma parto esas adjektivala o nombrala, la radiko preske sempre esas adjektivala : exemple primara substantivi di la radiki *multhar*, *longhar*, *samgent*, *bonhumor*, *bluokul*, *trimanu*, *dufenestr* havus nula o poka senco, la primara vorti esas do adjektivi, di qui la exakta signifiko determinesos infre.

Se la unesma parto esas adverbala, prepozicionala, afixala, la radiko esas lore substantivala, lore adjektivala. Se existas primara substantivo di bona senco, ol esas substantivala, altramaniere adjektivala. La radiki *interakt*, *subtas*, *survest* furnisas la bonsenca primara substantivi *interakto*, *subtaso*, *survesto*, la exakta signifiko di qui determinesos infre. La radiki *subter*, *senfingr*, *internacion* esas adjektivala, nam primara substantivi havas nula o poka senco. La signifiko di lia primara adjektivi determinesos infre.

Kelkafoye primara substantivo di radiko kun unesma prepozicional parto havas bona senco, ma ta senco esas intencata nur en certa kazi. En ta kazi la radiko esas substantivala, altrakaze adjektivala. Tala radiki esas exemple *interstat*, *subaqu*. Ube on parolos pri *interstato*, *subaquo* (exakta signifiko donesos infre), la radiko esos substantivala, altraloke adjektivala.

On atencez, ke me ne facas distingo inter afixo ed altra radiko, konsiderante kom kompozita omna vorto konsistanta ek du (plura) elementi Idala.

Ni do montris, ke esas posibla trovar la speco (primara vorto) di omna radiko kompozita. Restas nun la determino di la exakta signifiko di la primara vorti. Ol mustas esar la maxim simpla rezultanta de la naturo ipsa di la elementi. La maxim simpla signifiko di la primara adjektivi *longhara*, *samgenta*, *bonhumora*, *bluokula*, *dufenestra* esas : havanta longa hari, sama gento, bona humoro, blua okulo (okuli), du fenestri. La maxim simpla signifiko di *segunvola* esas : esanta segun la volo. *Rozfingra*, *strigokula* equivalas D. « *rosenfingrig*, *eulenäugig* », G. ῥοδοδάκτυλος,

γλαυκωπις. La maxim naturala signifiko di *internaciona*, *senfingra*, *subtera* esas : relatanta du o plura nacioni, esanta sen fingri (fingro), jacanta sub la tero.

La maxim naturala signifiko di *interakto*, *subtaso*, *survesto* esas : akto, taso, vesto esanta inter, sub, sur. *Interstato* esas stato jacanta inter, *subaquo* esas aquo jacanta sube (D. *Tiefwasser*, *Unterwasser*).

Pos trovir la primara vorti la derivo di le sekundara esas facila. On nur bezonas aplikar la reguli di derivado. Kelkafoye la derivo esas nemediata, plu ofte ol facesas per sufixi. De la substantivo *interakto* on derivos : *interakta* = esanta interakto ; *interaktala* = relatanta interakto ; *interaktoza* = kontenanta interakto-(-i) ; e c.

On nultempe darfas derivar la sekundara adjektivo, formacita nemediate, de substantivo di qua la radiko esas kelkakaze adjektivala, exemple di *submaro* = maro esanta sube. Lua sekundara adjektivo *submara* = esanta submaro ne esas admisebla. La adjektivo signifikanta : esanta sub la maro, eventas multe plu ofte kam la extreme rara adjektivo : esanta submaro, *submara* do havos sempre un signifiko, e nula ambigueso eventos. (On ne konsiderez ca alineo kom superflua, kritikonti quik deskovrus ambigueso).

La formacuri donita, qui rezultas de la preirinta konsideri, esas konforma a la tilnuna uzado. On sempre dicis e la gramatiko oficiala preskriptas dicar : *longhara* = havanta longa hari, ne *longharoza*. Ma la konsideri regulizas la tota derivado de kompozita radiki, eskartas necerteso explikante, pro quo la formacuri mustas esar tala, ne altra, signifikar tale, ne altre. Nur en kelka poka kazi mea dedukti postulus altra formacuri kam le tilnuna. Li koncernas radiki kompozita ek unesma nombrala, e duesma substantivala parto (*unkorno*, *trimasto*). Ca formacuri postulas aparta detaloza diskuto. Me donos ol kun kritiko di artiklo di tre kapabla Idisto, qua traktis la derivado de kompozita radiki maxim detaloze til nun (A. Dudouy, *Progr.* VII, pp. 209-217).

Lu dicas : « L'adjektivi *samcentra*, *samtempa*, *sampatra* implikas la substantivi *samcentro*, e c. ». Tote ne ! Tala substantivi, kom primara, havas poka senco, la radiki esas adjektivala, e la adjektivi primara vorti.

Lu trovas l'adjektivo *samcentra* nekonciliebla kun *samgentana*. On tote ne povas komparar li. *Samcentra* esas primara adjektivo, kontre ke *samgentana* esas la sekundara adjektivo, derivita nemediate de la substantivo *samgentano* e signifikanta : esanta samgentano. On prenez nur la plu ofta sekundara adjektivo *samgentanala* = referanta samgentano, ed on vidos quik, ke *samcentra* ne esas komparebla ad *samgentanala*.

La adjektivo *bonvoloza* ne esas komparebla a *bonhumora*. La radiko *bonvol* esas verbala, *bonhumor* esas adjektivala. La primara

vorto di *bonvol* esas *bonvolar*, sekundara vorto esas la verbal substantivo *bonvolo*, e la verbal adjektivo *bonvola* = esanta bonvolo. Adjektivo di irga altra signifiko mustas formacesar per sufixo : *bonvoloza* = plena de bonvolo. La samo valoras pri la verbal radiki *bonodor*, *bonfac*, *bonven*, *bonviv*. Ma la radiko *bonhumor* esas adjektivala, t. e. la primara vorto esas adjektivo e lua maxim naturala signifiko esas : havanta (plena de) bona humoro.

La formacuro *samtempa* apud *samtempano* ne reprezentas « eskarto di nia principi pri nemediata derivado ». Substantivo *samtempo* ne havas bona senco, do la radiko esas adjektivala, la primara vorto esas adjektivo e lua maxim natural signifiko esas : havanta (eventanta en) la sama tempo. Formacuri quale *samtempano*, *samideano*, e c. povas explikesar yene. Advere li implikas substantivi *samtempo*, *samideo*, qui ne havas bona senco. Ma se on ligas tala substantivi kun sufixo substantivala, t. e. servanta por formacar substantivi, la kompozaji recevas bona senco. *-ano* esas tala sufixo, e la maxim naturala signifiko di la kompozaji en nia exempli esas : ulu qua apartenas a la sama tempo, la sama ideo. La sama expliko valoras pri substantivi formacita ek altra substantival sufixi, exemple *-iero*, e pokasenca substantivi. Per ligar ca sufixo kun la pokasenca substantivo *unhujo* on obtenas bonasenca kompozajo : ento karakterizata per un hufo. Simila expliko ne esas bona por adjektival sufixi, exemple *-ala*, *-oza*. Li postulas por ligeso bonsenca substantivo, pro ke la primara vorto di la sufixizita radiko ne esas substantivo, ma adjektivo (*longharoza*).

Esas justa, ke *unhufiero* de la vortolibri « ne konkordas kun l'exemplo dil Gramatiko *unokorno* ». La unesma formo esas korekta e la duesma devus esar *unkorniero*. Substantivi *unokorno*, *unhufo* havas poka senco, la radiki esas adjektivala, la primara vorti adjektivi signifikanta : havanta un hufo, un korno. La formo *unhufiero*, *unkorniero* signifikas : ento karakterizata per la qualeso *unhufa*, *unkorna*[1]. Se on ne amas ca expliko e pro to on demandas la tro longa formacuri *unhufesiero*, *unkornesiero*, on uzez la expliko donita supere por justigar la plu kurta formacuri.

Adjektivi signifikanta : relatanta samideano, samgentano, unhufiero, quarpediero, esas *samideanala*, *samgentanala*, *unhufierala*, *quarpedierala*.

Centyaroza di la « Suplemento » ne esas korekta, *centyara* di la gramatiko oficiala esas korekta. *Centyaroza* implikus substantivo *centyaro*, qua ne existas o havus stranja senco. La radiko esas adjektivala, la primara vorto la adjektivo *centyara* = havanta (evanta) cent yari.

Esas justa, ke *unasenca* esas plu bona formacuro kam *unasencala*. On forsan povas justigar la duesma explikante ol kom

1. Ica expliko ne esas admisebla en Ido : videz la *Remarko* [RED.].

konsistanta ek la sufixo *-al* e la substantivo *unasenco*. Ca substantivo havus kelka senco, tamen on plu bone exkluzus ol pro analogeso. En preske omna kazi radiki kompozita ek unesma adjektivala o nombrala e duesma substantivala parto ne furnisas substantivi di bona senco.

La adjektivo *longharoẓa* por signifikar : havanta longa hari, ne esas admisebla. Ol implikus substantivo *longharo*, qua ne existas. Por komprenigar plu bone ca eserto, oportas diskutar la relato inter du elementi di kompozita vorto. Ol esas variiva ed on ne expresas ol. Tamen existas en donita kazo nur un relato. Quale on trovas ol? Me respondas, on selektez la maxim bona senco inter plura posibla. Se la lasta parto di radiko esas substantivala, on formacos unesme nemediata substantivo, e se ol havos bona senco omnakaze aplikebla, la questiono esas solvita. De la radiko *vapornav* on formacos unesme la substantivo *vapornavo* e kom maxim bona relato on trovos : movata per ; en *vinglaso* : servanta por recevar ; en *agultruo* : kontenata en ; en *plumvildo* : havanta plumi ; en *naẓtuko* : servanta por ; en *interakto* : eventanta inter ; en *subtaso* : jacanta sube ; e c. Se ne existas aplikebla relato, la radiko povas esar nur adjektivala, la primara vorto nur adjektivo, por qua on serchos bona senco (relato). Se tala ne existas, la kompozajo esas neposibla. La radiki *longhar*, *samcentr*, *subter*, *internacion* kom substantivi havas nula o poka senco, la primara vorti esas do adjektivi kun la bona signifiki : havanta longa hari, sama centro, e c.

Ne esas « konsequo di eroro, ke *naẓtuko* esas tuko, kontre ke *longharo* ne esas haro ». Omno en kompozado dependas ye la senco. Por la elementi di *naẓtuko* existas bona relato (senco), ma ne por ti di *longharo*. La radiki *larjastrad*, *grandfenestr* (ca exempli esos plu efikiva kam *longhar*) ne donas bonasenca substantivi. La primara substantivi *larjastrado*, *grandfenestro* ne povus signifikar altro kam larja strado, granda fenestro. Nu se on volas expresar ca nocioni, on uzez la vorti *larja strado*, *granda fenestro*, ca expresmaniero esas multe plu klara kam *larjastrado*, *grandfenestro*. Mem en D. ube kompozado esas maxim ofta, on ne dicos : *Breitstrasse*, *Grossfenster*, ma *breite Strasse*, *grosses Fenster*. La samo valoras pri omna radiki kun unesma adjektival parto, ed anke kun unesma nombral parto.

Se substantivi quale *longharo*, *centyaro*, *quarkameno*, e c. ne esas permisebla, quale jus montrita, ne existas anke pluralo di ta substantivi, do on ne povas dicar, ke « en la pluralo la detrimento atingas sua maxímo ».

Radiki kun unesma nombrala parto esas adjektivala, pro ke primara substantivi preske sempre havas nula senco, exemple *unkorn*, *dumanu*, *triangul*, *trident*, *trifoli*, *trimast*, *centyar*, *milped*, e c. La primara adjektivi signifikas : havanta un korno,

tri masti, e c. Por expresar : ulo quo esas karakterizata per un korno, tri masti, on bezonas specala sufixo. *Trimasto* ne povas signifikar : navo karakterizata per (havanta) tri masti. Mem en la Angla e Germana on uzas sufixo, on ne dicas : « *a three-mast* », « *ein Dreimast* », ma « *a three-master* », « *ein Dreimaster* ». En Ido la apta sufixo esas *-iero*, e la serchata substantivi : *unkorniero*, *trianguliero*, *trimastiero*, *milpediero*, e c. La expliko di ca formacuri esas donita supere.

La vorti *centifolio*, *unikorno*, *uniforma* esas integra vorti, e forsan superflua, pro ke li esas sinonimi di la derivebla vorti *centfoliiero*, *unforma*.

Biciklo esas integra, ne existas vorto *ciklo* kom sinonimo di *roto*. Derivebla vorto esas *birotiero* = instrumento karakterizata perdu roti.

Bilingua, *bimanua*, *bipeda* esas primara adjektivi. Duopla punto esus preferebla a *bipunto*.

La prefixi *mono*, *bi*, *quadri* darfus sempre substitucesar [1] per la radiki *un*, *du*, *quar*. Li adoptesis nur pro ke en teknikal expresuri li esas plu internaciona. Por la nombro 3 on ne bezonas specala prefixo, pro ke la radiko *tri* esas tre internaciona. Prefixo *tris* o *tres* esus superflua e min internaciona.

Me admisus la vorti *triangulo*, *tripedo*, e forsan anke *bipunto* e poka altra vorti kom sinonimi di la derivebla vorti *trianguliero*, *tripediero* (duopla punto), pro ke li ofte uzesas e pro ke la konstrukto di ca vorti facesas sammaniere en vivanta lingui : E. *triangle*, *tripod* ; D. *Dreieck*, *Dreifuss*. La vorti esus konsiderenda kom integra.

Esas justa, ke « esus kontrelogika konservar a *lumiva* la senco di *lumiĝiva* ». La du tote ne esas identa. *Lumiva* equivalas : povanta lumar; *lumiĝiva* signifikas : povanta lumizar. La du adjektivi diferas same kam la du verbi.

Oportas nun determinar la signifiko di substantivi derivita nemediate de kompozita adjektivi. Ol esos sama kam en simpla adjektivi. *Alto*, *bono*, *kavo* signifikas : ulo esanta alta, e c. Ta *ulo* esas ofte persono, kelkafoye kozo. La samo valoras pri *longharo*, *bluokulo*, *internaciono* : ulo esanta longhara, e c. Me tote ne timas, ke on konfundos *senfingro* kun *sen fingro*, *redvango* kun *reda vango*. Importanta « conditio sine qua non » por internaciona linguo esas bona pronunco. *Senfingro* e *sen fingro* enuncesas tote diferente. Ibe la silabo *sen* havas absolute nula acento, hike ol havas acento tre sentebla. En *reda vango* la unesma parto havas ultre l' acento la litero *a* pluse. On pronuncez do bone la vorti, e la audero bone komprenos. Ultre la kuntexto helpos lu. Mem mine miskompreno esas timenda en lektado.

1. *Remplasesar*; on atencez la difero di *remplasar* e *substitucar* (III, 102) [RED.].

Existas nur un kazo, ube vera ambigueso povas eventar, ma ol esas tante rara, ke ol esas tote neglijebla. *Submaro* kom primara substantivo di la radiko *submar* signifikas : maro esanta sub ; kom sekundara substantivo dil adjektivo *submara* ol signifikas : ulo esanta submara (D. *etwas Unterseeisches*, kablo submara). La maxim bona remedio eskartar la ambigueso esas nultempe expresar unvorte la duesma tre rara nociono, tale ke *submaro* sempre havos un signifiko : maro esanta sub.

La nociono irgo esanta longhara, internacione esas expresenda per *lo longhara*, *lo internaciona* = D. *das Langharige*, *das Internacionale* (Aristotelesal substantivo).

Ante longe me postulis plurfoye en nia revuo (I, 563-4; II, 146-150; 475-6), ke la nemediata substantivo esez Aristotelesal substantivo, e ke la personigo facesez per la specala finalo *-u*. Se on aplikus mea lora postuli a la caartikla temo, on obtenus la substantivi *longharo*, *senfingro*, *internaciono* signifikanta irgo esanta longhara, e c. = D. *Langhariges*, *Fingerloses*, *Internationales* ; e la substantivi *longharu*, *senfingru*, *internacionu* signifikanta : persono longhara, e c. = D. *ein Langhariger*, *Internationaler*. *Senfingro* ne havus pluralo, tale ke *senfingri* esus la pluralo di *senfingru*. *Senfingru* diferus tre multe de *sen fingro*. e *senfingri* diferus de *sen fingri* per l' enunco e la kuntexto e en lektado per plusa elemento [1].

Esis necesa justigar multa tilnuna formacuri di kompozita radiki por pruvar, ke ne existas anarkio en la vortifado e por eskartar necerteso. On nultempe explikis komplete, pro ke multa kompozita derivaji mustas esar tala e ne altra. Me penis explikar li kondamnante nur poka tilnuna vorti (*unkorno*, *trimasto*). Se ulu povas ofrar plu simpla expliko, me joyos multe ed aceptos ol volunte. Lu inkluzez omnaspeca radiki ed ilustrez la kazi per multa exempli. Lu ne selektez exempli qui pro fitar la kazi nur acidentale genitos nekorekta uzado, quale la exempli *blindo*, *virgo* (*Gramm. Compl.* § 111, p. 43) produktis la nejustigebla tilnuna kustumo konsiderar preske omna adjektivo nemediate substantivigita kom signifikanta persono.

Dr Max Talmey.

1. N. B. : La propozo hike memorigita esis repulsata dal Akademio pos tre longa diskutado (decido 482 : IV, 380). On ne vidas quon povus signifikar la substantivi neutra *longharo*, *senfingro* ; e la substantivo *internaciono* povus signifikar : naciono inter (la ceteri), do esas multe plu klara dicar *internacionajo* = ulo internaciona. Do existas nula praktikala bisenceso, se on ne fabrikas artificala exempli. Se *senfingri* povas dicernesar de *sen fingri*, *senfingro* (homo) povas tam bone dicernesar de *sen fingro*. E, quale ni dicis (p. 217-8), on darfas uzar por plua klareso ; *senfingra homo*. [Red.].

2. Ni pregas rilektar l' artiklo *Senhara*, *senharo* (p. 217-218).

Remarki. — Por klarigar ica temo, importas distingar plura klasi de kompozita vorti :

1e Ti di la tipo : *submara, internaciona*, en qui mankas nula elemento; nulu (adminime nula kompetenta Idisto) diskutas li [2]. Simile, *interakto, subtaso* havas senco tote klara por ti qui ne serchas vana shikani; nam se on volas parolar pri *akto inter* (du altra) o pri *taso sub* (altra), nocioni cetere neutila e preske sensenca, suficas dicar : *intera akto, suba taso*. On ne obliviez, ke du vorti esas sempre plu klara kam una (kompozita). Do *submaro* esas evitenda, kom neklara; ma se on uzus ol, ol signifikus *submara* (navo o ento), e ne *suba maro*. Cetere, on nultempe bezonas *suba maro* (maro sub altra maro?), ma nur *infra* o *profunda aquo*.

2e Ti di la tipo : *blu-okula, long-hara*, e c. En tala kompozaji on ne povas parolar pri elemento precipua o determinata; la du elementi esas ne subordinita, ma koordinita, ed on povus preske permutar li kelkafoye, ex. *okul-blua*. Lia senco esas tote klara sen irga sufixo. Vane on objecionas, ke on povas substantivigar li. Unesme, on preske nultempe havas okaziono o deziro substantivigar li : *bluokula*, e c. esas esence adjektiva. Duesme, mem se on substantivigas li, eventos nula bisenceso, se on sorgas egardar ica regulo di komuna raciono : *Nultempe formacez kompozajo por expresar ideo qua povas expresar tam kurte per la simpla elementi*. Dro Talmey bone montris, ke on ne darfas dicar *redvango* vice *reda vango, grandurbo* vice *granda urbo* [1]. Do on povas sen ula detrimento dicar *Redpelo* por F. *Peau-Rouge*, nam *peau rouge* dicesus *reda pelo*.

3e Ti di la tipo (analoga al antea) : nombro + substantivo : *triangulo, trimasto, centyaro, milpedo*. Nu, ici anke ne esas bisenca; *centyaro* ne povas esar sinonima di *yarcento*; ol esas la substantivo di *centyara* = qua havas cent yari, e konseque tradukas F. *centenaire* (sive homo, sive altra ento, ex. querko). Se on volas indikar ne ambigue qua speco de ento, on devas simple nomar ol : *centyara homo, centyara querko*. Evidente (*remarko generala e tre importanta*) on ne povas postular, ke kompozita vorto expresez omno; e se kompozajo ne suficas por expresar la penso, *on ne uzez ol*. Nultempe on esas obligata uzar kompozita vorto !

On ne darfas dicar, ke *unkorniero* esas ento karakterizata per la qualeso *unkorna* : ico apartenas a la logiko Esperantala, e duktus ad ico : ento bela = *beliero* ! Se *unkorna* esas suficanta, *unkorno* anke esas tala. E *tripedo, trimasto* anke esas bona e suficanta. Ma on adoptis *unikorno*, pro ke ol esas specala animalo, ne irga animalo havanta un korno (ex. rinocero); *uniforma*, pro ke ca vorto nule esas sinonima di *un-forma*; *centifolio* nule signifikas :

1. Kulpo quan facas ofte nia Germana samideani.

qua havas cent folii, ma speco di planto; e simile on ne dicas *milpedo*, ma *miriapodo*. *Bipunto* esas ensemblo di *du* punti superpozita, do plu preciza kam *du-punto* o *duopla punto*. Rezume omna *reala* bisencesi esas evitita.

Cetere, quale ni ja dicis, la prefixi *mono-*, *bi-*, *quadri-*,... esas tre utila, nam li signifikas precize : *havanta un, du, quar*... On devas dicar, ne *du-pedo*, *quar-pedo*, ma *bi-pedo*, *quadri-pedo*. Pri *tri*, ni dicis, ke ol esas nechanjebla *kom prefixo* (p. 217); se on volus chanjar un vorto, ol esus la *nombro-nomo*. Do ni nule propozis « prefixo » *tris* o *tres*.

Fine, on ne povas dicar, ke la derivado en Ido dependas de la *speco* (gramatikala) di la radiko, nam, kontree, ni emendis ica defekto di Esp. : la derivado dependas nur de la *senco* di la radiko. Omna subtila reguli propozita por ico semblas tote neutila. Esas anke nejusta asertar, ke por komprenar vorto derivita de « radiko kompozita » on devas serchar la senco di ca « radiko » : nam ofte ca « radiko » havas nula senco. Exemple *samtempano* havas tote klara senco, dum ke *samtemp* havas nula senco : nam quo esas *samtempo*? Nula speco de *tempo* ! Simile on devas dicar *omnadia*, ne *omnadiala* : nam quo esas *omnadio*? Nula *dio* ! Unvorte, tala vorti ne esas *derivita* de vorto antee *kompozita;* li naskas direte (e recevas sua senco nur) de la kompozo ipsa.

Existas nula nekonsequo inter *samtempa* e *samtempano* : du eventi esas *samtempa*, ne *samtempana*, pro ke li eventas *samtempe* (en la sama tempo). — Konkluzo : on devas analizar direte la kompozita vorti per la simpla komuna raciono, e ne serchar reguli subtila e neutila, qui nur komplikus ed obskurigus kozi simpla e klara per su.

KRONIKO

Pri nia kongreso.

La programo publikigita en kelka Idista jurnali esis pure previzora e problematra. Me propozis substitucar ad ol la sequanto, pro la yena motivi :

1° On devas facar publika asembli e diskursi; nam tala asembli esas maxim grava por la propagado, quale on experiencis en Bern.

2° On devas rezervar tempo a la kunsidi di la specala societi, qui esis invitata facar sua asembli dum la kongreso (quo esas cetere tre natural ed oportuna).

3° Se la membri dil *Uniono* asemblas su, li devas ya unesme deliberar pri l' aferi dil *Uniono*. Or l' *Uniono* havas du organi,

Akademio e Komitato, de qui singla devas facar sua raporto a l' Unionani por recevar pose lia opinioni, deziri e konsili.

4ª La kongreso esas la maxim bona okaziono por facar o adminime inaugurar la *exameni* (decidita principe ante du yari): nam ol asemblas tre oportune l'eventuala examenanti ed examenati. Pro to la *Societo Idista Franca* (yurizita dal Akademio) rezolvis facar sua exameni dum la kongreso. Oportis rezervar tempo a ta exameni ed a la raporto pri li.

5e Principe, en kongreso, nur la prezenti darfas havar la parolo, altre, la kongreso ne esas « vivanta », e ne penvaloras asistar la kongreso. Se l' Idisti asemblas su, to esas ya por deliberar pri sua propra e praktikal aferi, quon li ne povus facar altre, e ne por audar lektado di diskursi, quin li povus egale bone lektar heme en lia jurnali.

Konforme a ta motivi, la plano di la sequanta programo esas: rezervar la matino a la specal asembli ed a l' exameni; la posdimezo a la generala kunsidi di la kongreso; e la vespero a la publika asembli ed a la propagala diskursi, qui devas evidente facesar en nacionala lingui por atingar la publiko. Tale, semblas, ni utiligos maxim bone e praktikale la quar dii dum qui ni esos asemblita en Luxemburg.

Ica programo kompozesis tro tarde por insertesar en *Progreso* di julio; e pro ke la tempo urjis, ne povante vartar la *Progreso* di agosto, me insertis ol en la *Suplemento* di agosto, sub mea personala responsiveso. Segun lua texto ipsa, apartenos a la kongresani en lia unesma asemblo, fixigar la definitiva programo. La Komitato di la Kongreso aprobis ed adoptis principe ca programo, ecepte la jornordino di la trigenerala kunsidi, quan ol rezervas a la kongresani.[1]

PROGRAMO DI LA KONGRESO

Sundio 6, ye 9 kloki : Acepto di la kongresani da la Komitato. Nomino dil oficisti (prezidanto, sekretario, e c.). Fixigo dil definitiva programo (specala kunsidi). Aranjo dil exameni. Adopto di regularo.

11 kloki: Acepto dal urbal konsilistaro en l' urbodomo.

11 1/2 til 12 1/2: Militistala koncerto (Placo dil Armi).

14 kl. 20 til 18 kl. 47: Exkurso a Mondorf-les-Bains, statal balnerio (per specal treno).

21 kloki: Vidindaji di Luxemburgia, da Hever e Wolff.

1. On remarkos, ke la maxim multa diskursi anuncita sendistinge (segun quante lia autori esos prezenta) trovas sua maxim oportuna loko sive en la kongreso ipsa, sive en la kunsidi di la specala societi (ex. la LI. e la katoliki), sive en la publika asembli, kom propagala diskursi (ex.: Ido en voyajo).

Lundio 7, mardio 8, merkurdio 9 :

De 9 til 12 kloki : kunsidi di specala societi. Exameni.

De 14 til 17 kloki : Generala kunsidi di la Kongreso. Programo :

1. *Raporto pri la labori dil Akademio.* Senco e motivi di la stabileso. En qua sinso la linguo devas nun developesar e perfektigesar. — Lernolibri editita e editota : qua esas la lernolibri maxim utila? — Teknikala lexiki : quale kompozar e editar li. — Maxim bona manieri docar Ido, e lernar ol sen docanto.

2. *Raporto pri la labori dil Komitato* : quon lu facis, quon lu devas facar. — Agado e demarshi necesa en diversa cirkonstanci. — Maxim bona moyeni di propagado. — Maxim bona formo di nia propagili, nacional ed internaciona. Kad uniformeso necesa? — Propagado per la praktiko : en qua faki prefere? Tradukado per Ido.

3. *Raporto pri la exameni.* Proklamo di la diplomiziti. Remarki e konsili pri la linguala defekti e desfacilaji, ex. pri la pronuncado. — Diversa questioni neprevidita. — Aranjo di futura kongreso : dato, loko, formo.

De 17 til 19 kloki : Promenadi en la cirkumajo dil urbo ; vizito dil establisuro Champagne Mercier e Cie.

Lundio, Mardio, ye 21 kloki : *Diskursi publika en nacionala lingui*, por la propagado (seciono A dil provizora programo : Liesche, Schneeberger, Schrag, de Beaufront, Peus, e c.).

Merkurdio, ye 21 kloki : Final vespero : Koncerto. Propagal diskurso en Ido da So Dro Liljedahl : Maxim bela vidindaji di Suedia (kun projektal imaji).

Jovdio, 10 : Exkursi : 1. Mullerthal ; 2. Ardeni ; 3. Dudelange (fer-industrio). (Singlu selektos un de la tri).

Programo dil exameni di la Societo Idista Franca.

(*La Langue auxiliaire*, novembro 1912, p. 113-3).

I. — Atesto pri lernado.

Probo skribala. — Traduko ad Ido di dekeduo de frazi extraktita de la lernolibro uzata. Duro maxima : 3/4 horo, sur la surveyo di la docero e sen ula libro. La kandidato eliminesas, se lu ne recevas adminime la noto 6 (maximo : 10).

Probi parolala : 1. Lekto, 2. traduko de Ido (en la lernolibro uzata) ; singlu de la du probi, lekto e traduko, devas recevar adminime la noto 6 (ek 10), specale pri la pronuncado. — 3. Gramatiko : Kin o sis questioni elementala. Noto minima : 6.

Jurio (judikantaro) : la vice-prezidero di la S.I.F. ed un profesoro posedanta l' Atesto por docado (N.B. : on povus adoptar kom regulo generala : 2 profesori havanta l' *Atesto por docado*).

II. — **Atesto por docado.**

Probi skribala : 1. Traduko de F. (nacionala linguo) ad Ido di texto indikita da la jurio (Noto : de 0 til 20). — 2. Traduko de Ido a F. (nacionala linguo) di texto de la Duesma lektolibro (o di simila desfacileso) indikita da la jurio. (Noto : de 0 til 10). — Minimo obtenenda por la du probi kune : 22 (ek 30 maximo).

Singla texto havos cirkume 20 linei. On donos 2 hori por l' unesma, 1 horo por la duesma. On darfos uzar nula libro o noto.

Probi parolala : 1. Gramatiko : cirkume dek questioni lotriita ek la programo di gramatiko. — 2. Lekto. — 3. Traduko de Ido. — 4. Konverso.

Singla probo parolala duros 10 minuti admaxime. Ol recevas noto do 0 til 10. La 1-ma, 2-ma e 3-ma devas obtenar adminime 6; la 4-esma, 5. Do la minimo necesa por la probi parolala sume esas 23.

Jurio : la vice-prezidero di la S.I.F., la docero lokala, ed altra docero exter la loko. La vice-prezidero povas remplasigar su. (N.B : on povus adoptar kom regulo generala : 3 profesori havanta l' *Atesto por docado*).

Luxemburg.

Luxemburger Wort e *Luxemburger Zeitung* dil 7 julio, *Die Neue Zeit* dil 8 julio ed *Escher Tageblatt* dil 9 julio raportas pri artiklo ek la Angla Ido-jurnalo *The Auxiliary Language* (voyajo ad Luxemburg). Li informas pri la generala kunveno dil Franca Idisti en Luxemburg segun *La Langue Auxiliaire*, quan li citas. *Der Arme Teufel* dil 12 julio publikigas advoko dil internaciona laborista uniono *Emancipanta Stelo* pri la kongreso, kun signaturi dil centrala komitato e da la Luxemburgiana Idisti, H. Meier, J. Rodenbour e Lucie Wanghammer.

Tours.

La grupo *Progreso* aranjos balde granda propagala expozo di fotografuri di grupi de omna landi; ni pregas nia amiki stranjera e Franca sendar oli a R. Mardelle, 40, rue des Halles, Tours (Indre-et-Loire). On aceptas anke letri e artikli en Ido.

BIBLIOGRAFIO

LIBRI

Tobler-Chokolado; *Kakao, Chokolado e Suisiana chokolado-industrio*, rezumo di diskurso facita da Sº direktisto Th. Tobler la 27 marto 1914 en la *Bernana societo por komerco ed industrio*

en Bern (1 broshuro de 64 pag. kun ilustruri nigra e koloroza). — Ica broshuro elegante imprimita e luxoze ilustrita, tote en Ido, traktas temo qua interesas omni : la fabrikado dil chokolado. Kultivado dil kakaiero, rekoltado dil kakaograni, lia kemiala kompozeso, la sucedanta traktado di la grani per qua li divenas chokolado-tubuleti de omna speci (lakto-chokolado, pura o mixita kun mandeli, avelani, kafeo, mielo, vanilo, mem kun malto-bisquiti : sorto *Nimrod* [1]), la nutriveso dil chokolado, la dispozeso di la fabrikerio, l' aranjo di la laborado, la institucuri por la komforto di la laboristi, fine la komercala kondicioni di la Suisiana chokolad-fabrikado e la historio di la firmo Tobler yen la multa e diversa temi traktita en ica broshuro. Ni ne bezonas rekomendar ica broshuro al atenco di nia samideani ; ni savas ja, ke la firmo Tobler favoras Ido e popularigas ol per sua reklamo.

Esperanto oder Ido, da H. Peus (Nº 3 di la *Bilingua biblioteko*, 1 broshuro de 16 pagini). Ica broshuro, « exhorto ad omna Esp-ista laboristi », traktas la komparo di Esp. ed Ido en la konciza aforismatra stilo dil autoro. Yen la precipua tituli dil alinei, qui indikas la kontenajo : Naturala fundamento di la LI. ; Principo da Jespersen ; Maxim granda internacioneso ; Esperanto kreuro di un homo ; Ido rezultajo di kolektiva laboro ; Principo di monosenceso ; Mala principo (nome : derivar maxim multa vorti de minim multa radiki, sen egardar la logiko o la komodeso) ; Nemediata lektebleso ; Plu naturala alfabeto di Ido ; Grava kulpo di Esp. (la supersigni) ; Ido omnaloke quik imprimebla ; Ido plu facila kam Esp. ; Tre desagreabla ledajo en Esp. (le *aj*, *oj*, *uj*) ; Acentizo ; La du artikli ; Qua linguo vinkos ? La cheta difero ; Periodala stabileso. Ica libreto esas tre rekomendinda a ti qui deziras sincere informo e lumo pri la problemo di la LI.

La kulturala nociveso di konfesiono ed eklezio, da H. Peus (Nº 2 di la *Bilingua biblioteko* en Ido e D ; 1 broshuro de 32 pag.). Ica broshuro montras frapante, quante Ido esas plu konciza (kurta) kam la D. La 15 lasta pagini kontenas kompendio di la gramatiko e derivado di Ido (quale la Nº 1 dil sama *Biblioteko*).

JURNALI

La Langue auxiliaire (julio). — *Historio di nia linguo*, da O. Jespersen, F. traduko da L. de Beaufront. Nia samideani konocas l' importo di ca atesto, vera historiala dokumento, qua

1. Ni havas sub l' okuli paketo de *Tobler's Nimrod* kun surskriburo en Ido (sur un latero) ed en E. (sur l' altra) : « *Patentizita Suisiana chokolado kun malto-bisquiti. La solvuro dil universala nutral problemo, Linguo internaciona Ido* ».

suficas por refutar omna shaminda kalumnii difuzita kontre la *Delegitaro*. Esas do tre utila, ke ni havas nun lua F. traduko, por lumizar la publiko trompita [1]. — *Societo Idista Franca*, asemblo dil komitato (9 junio). L'asemblo generala di la S. I. F. eventos en Luxemburg dum la kongreso; on invitas do la membri di la S. I. F. asistar maxim multi a la kongreso. — *Pri bakar, koquar, rostar ed altra marveli di la koqueyo : babilado pri koqueyo e domo*, da Dro Hermann. — *Sentenci pri la homini, amoro, moriajo e galanteso*, da Chamfort, trad. Burglé. — *Suplemento*.

Die Weltsprache (julio). — *Ad la kongreso en Luxemburg*, da F. Schneeberger. On konsilas exercar su parolar ed audar Ido, o adminime lektar laute Ido e kustumeskar komprenar ol quik. Anke kande on kustumeskis praktikar ol, on judikas kom bona e bela multa detali quin on tentesis kritikar kom novico. — *Programo di la kongreso*. — *La mendikero*, skisuro ek la vivo, da M. J. Hever. — *Luxemburg e Luxemburgia* : tra l'anciena urbo Luxemburg; tra la lando Luxemburgia, da H. Meier. — *Animal-vivo en la maro profunda*, da P. Wegman. — *Quale me divenis Idisto*, da J. Roth (konfeso di ex. Esp-isto). — *Ido por la jurnalistaro* (en Aarhus, Dania). — *La nova terorigilo*, da J. Keller : refuto di ula objecioni nesincera di nia adversi. — *Lia honor-komitato* : atesti di du Franca deputati, patroni dil Esp.-kongreso, qui deklaras, ke li nule konocas Esp. ed esas favoroza nur al *ideo* di la LI. — *Shakludo*. — *Senpartisa judiki* (da Esp-isto konvertita ad Ido). — *Konkurso en Stenido*. — *Maestresar*. — *Oficiala parto* : *Ni unionez nia forci* ! da Waltisbühl. — *Suplemento*.

The Auxiliary Language (julio). — *La Latino kom mondolinguo*, da So J. Holmes. On montras tre bone, ke omna qualesi pro qui on propozas la Latino kom LI. apartenas ad Ido. — *Vizito en Luxemburg*, da J. Baxter. Nia samideano atestas, ke lua nesavo di la stranjera lingui impedis lu voyajar ad-extere, ma ke la konoco di Ido igis a lu tala voyaji ne nur posibla, ma tre agreabla. — *Pioniri di la Linguo internaciona* : personala impresi pri Volapük, da R. Harding. — *Morbi evitebla*, da Dro C. Marsh-Beadnell, trad. R. Hojes. — *Suplemento*.

Mondo (junio). — *Komuna voyajo a la kongreso*, da Dro A. Peipers. — *Sueda Ido-federuro*. — *La final kombato cirkum fortresi*, da J. de Ljustina. — *An la lumoza latero di la vivo*, divers

1. On povas demandar aparta imprimuro de Sr Mirot e de Guesnet, redaktero ed administrero di la revuo.

amuzant anekdoti [1], da P. Ahlberg. — *Pri maestri di shako*, da A. Haldin [2]. — *Ido en Dania.*

Kombato (Paris, julio). — *Unesma kongreso internaciona di Emancipanta Stelo* (Luxemburg, 6-8 sept.). On publikigas la programo di la questioni traktenda e demandas l' opinioni di la grupi e delegiti. — *Pri organizo e jurnalo.* — *Internaciona biblioteko sociala* : on rekomendas a la kamaradi suskriptar acioni por sustenar ica biblioteko, necesa a la progreso di nia linguo che la laborista klaso. — *Nia movado.* — *Verdandi*, internaciona abstenista organizuro, da A. Rindell. — *Progreso*, int. societo dil abstenista Idisti, seciono di *Em. Stelo*, da Fehlmann. — *Pri administrado.*

L' Informilo (Cherbourg, julio). — *La royal industrio en Bulgaria*, da Th. Kaneff. — *La nacionala flagi sur la milital navi*, da E. Fournier [3]. — *La povri*, da De Amicis, trad. P. Lusana. — *La kanto di la maro*, de H. Devannes. — *L' universal laboro*, da Flammarion, trad. Hastey.

Grafikistala Buletino (N° 5, julio). — *Pri la jurnalo ipsa.* — *Klasifiko dil imprimili.* (On uzas juste la distingo di *kalandrar* e *klemar*. Ma on ne povas bone distingar *turno-kalandrilo* e *rotaco-kalandrilo* : l' unesma esas simple *kalandrilo*, nam ica nociono implikas sempre *un* cilindro qua turnas. La vorto *balanciero* esas ja propozita de longe, ed enduktita en nia granda vortolibri.) — *Klasifiko di la spacieri* (Esas subtilajo e komplikajo neutila dicar *tipieri*, *spacieri*, vice *tipi*, *spaci*; e precipue propozar *lituro* por indikar precize to quon on nomas vulgare... *litero* ! Sama remarko pri *espaco*. On devas reaktar ta tendenco duopligar la vulgara vorti per altri teknikala). — *Tipografar*, *kaligrafar*, *stenografar*. (On propozas *tipografar* por imprimar *o skribar* per tipi. Ma por « skribar per tipi » on povas ya dicar *tiposkribar* ; do *tipografar* povas reduktesar al imprimado per tipi.) — *Pri la grandesala gradi.* On renuncas definitive donar a li specala nomi. Ma on propozas *puanto*, abominindo vorto, ed on facas a *grado*, *korpo* objecioni poke forta. Importas komprenar, ke singla teknikala

1. On uzas *populara* en senco qua esas plu juste ta di *familiara*. — *Pavimo* esar Esperantajo : Ido : *pavo* o *pavaro*. — Kande on uzas stranjera expresuro, quale *Christian science*, on devas skribar ol kursive od inter citohoketi.

2. « Un duima punto *mine* » : no : *minuse* (sustraciono !). « *Tante* minacata *kam* nun » : no ; *tam... kam.* On ne obliviez uzar mayuskuli por omna propra nomi, mem di landi e populi, anke en adjektival formo, segun nia reguli : *kubano* ne esas tam klara kam *Kubano.*

3. Ni dubas, kad on povas dicar pri navo, ke ol *remisas*, vice *eskalas* o simple *haltas.*

fako ne bezonas *e ne povas* havar sua *propra* termini, e ke la sama termini povas havar diversa senci en diversa faki : *grado* di termometro esas ya altro kam grado di eskalero, e c. On propozas *erekteso* vice alteso o dikeso : co esas neposibla, nam *erekto* esas ago, do *erekteso* ne povas indikar grandeso o dimensiono. On havas ya *longeso*, *larjeso* e *dikeso* (o *profundeso*) por la tri dimensioni : on povas selektar. — *Direktanta personi en imprimerio* (on ne obligesas expresar omnaspeca chefi per la sufixo *-estro*). — *Pre-imprimar*. — *Monotipo*, *politipo*, *logotipo*, *ligaturo*. — *Rektifikar*, *korektigar*. — *Avertisemento* (vorto nebela e neutila : on havas ja *anunco* e *reklamo*). — *Nomi di la konsonanti*.

Pioner (nº 2; korespondas a *Pioniro* nº 8 e 9). — *Orientala legendo*. — *Yusta judiciisto*. — *La Imeretiana asno*. — *La fonto di Buna en Hercegovina*. — *Stranja exkuzo*. — *Rejala konsilisto*.

Das monistische Jahrhundert (Leipzig) insertis importanta serio de artikli pri la LI. da nia prezidanto prof. R. Lorenz (9 agosto 1913) : *Mondolinguo od helpanta LI*. L' autoro refutas la konfuza nociono di mondolinguo, t. e. di un o plura lingui qui dominacus la tota mondo; ico esas utopio imperialista; il opozas ad ol l'ideo liberala di la *helpanta LI*., qua respektas la nedependo di omna nacioni e lingui. — (10 jan. 1914). *La selekto dil helpanta LI*. Ma qua linguon on devas selektar ? Ne la Latina, qua mustus divenar barbara por adaptesar a nia bezoni; nek irga moderna linguo, pro ke ol detrimentus grave la interesti di la cetera nacioni. La problemo esas nesolvebla sur ica voyo; linguo nacionala povus divenar « mondolinguo », nur se ol konquestus la tota mondo. — (16 mayo). *La problemo di la LI. artificala*. Restas do la solvo per LI. artificala. La naturala lingui esas submisebla a valorjudiki plu o min koncianta (ex. kande on deklaras absurda l'uzo di tri genri qui ne mem korespondas a la sexui naturala). De l'analizo di la lingui naskas tala valorjudiki, qui duktas ni a la sintezo (konstrukto di linguo artificala) per ke on konservas la bonaji ed eskartas la malaji o superfluaji. Qua esas la kriterio di ta selekto ? L'axiomo energetikala di Jespersen, qua signifikas reale : Obtenar la maxim granda efiko per la minima spenso di energio. Lore la solvo di la problemo esas una e determinita.

Das monistische Jahrhundert (4 julio) kontenas, segun la kustumo, 1 pagino en Ido e D. Cafoye on traktas la questiono : A qua konvenas diskursar sur la tombo di mortinto, a kleriko, o ad amiko ?

Ido, langue auxiliaire internationale, introdukto-leciono facita en la *Fakultato internaciona di Pedologio* (6. 11. 13), da Sº Chalon (extraktita de *Paedologium*, Bruxelles, 1913). — Ica leciono, inau-

gurinta la kurso pri Ido da Dⁱᵒ Guilliaume en la sama Fakultato, esas tre bona pledo por la LI. e por Ido. Ol expozas per exempli la regulozeso e la logikozeso di nia linguo. Ol montras specale lua pedagogial importo : ne omni esas apta lernar linguo stranjera. La lerno di Ido povos revelar ta apteso, ed introduktar la dicipulo a la lerno multe min facila di stranjera linguo. Pluse, quale dicis prof. Ostwald, la LI. esos por la skolani edukilo intelektala tre efikiva : ol docos a li la logiko, quan li ne povas lernar per la naturala lingui, tante nereguloza e senordina.

La Libre pensée internationale (Lausanne, 4 julio) insertis artiklo da F. Sonnier pri e por l'*Asocio por la fondo di kontoro di la LI.* rekomendanta ca institucuro a ti qui ne volas o ne povas adherar ad un linguo partikulara.

La Ligue de la Croix, *Réveil Suisse* (Bulle, 13 junio) insertis *Letro de Valais*, da kanoniko J. Gross, qua rekomendas la LI. sub lua du formi Esp. ed Ido : « li esas reale du dialekti di sama linguo », ed anuncas la formaco di *Kruco*, seciono di la societo internaciona *Crux*. Il expresas l'espero, ke la du lingui fine kunfuzesos. — Ni devas simple memorigar, ke Ido esas la verko di la *Delegitaro*, do rezultajo di unesma arbitro e « kunfuzo », e ke on ne povas sempre itere facar nova « kunfuzi » por plezar a kelka fanatiki. La *Delegitaro* facabis omna koncesi posibla al Esp-isti : la fakto ke ici refuzis ne povas esar motivo por plusa koncesi, tote kontree ! L'experienco montras, ke Ido primitiva esis nur tro proxima ad Esp. e devis eskartar su de ol por atingar sua definitiva formo (on pensez nur al prefixo *mal-* ed al sufixo *-igh.*) Nia devizo esas *progreso*, ne *regreso*.

(27 junio). — On insertis la *Pater en Ido*, kun expliki gramatikala.

Causeries (Fribourg, junio). — *Linguo helpanta : Ido*, da Idisto (*ex-Esperantisto*). On expozas tre bone la historio di la *Delegitaro* e di Ido ; on enuncas la precipua reguli di la gramatiko ; on mencionas la principo di internacioneso, e citas la *Pater* en Ido. Fine on indikas la precipua lernolibri en F. e *Pregi e konfeso* da Sᵒ de Beaufront.

Schweizer. Lehrerzeitung (4 julio). — *Ido en la Suisiana expozerio nacionala en Bern* : artiklo *en Ido*, qua anuncas, ke nia linguo okupas bona plaso en l'expozerio, kun nia lernolibri, verki e societi : *Uniono*, *Suisiana Ido-societo*, e *Stenido*.

Anthropos (1914). — *Sprogets Logik* da O. Jespersen esas recensita da la famoza linguisto Hugo Schuchardt. Ica recenso kontenas plura opinioni qui interesas la LI. La linguisti pure historiista profesas, ke la linguistiko havas nulo komuna kun la

logiko; ma la linguisti filozofa ne plus havas ta hororo ad la logiko. Certe la linguo esas origine pure afektala (interjecioni, simpla reflexi vocala); ma kun l'unesma propoziciono aparas la logiko; lo afektala e lo logikala intermixas su en la tota linguo. « Kande infanto dicas D. *biegte*, *liegte*, vice *bog*, *lag*, pro ke lu konocas *kriegte*, lu procedas nekoncie logikale; nekoncie logikala esas la gramatikala kreado per qua la kreola lingui [1] naskis en moderna tempo; sur koncie logikala bazo konstruktesas la lingui internaciona helpanta ». On remarkos ica proximigo di la LI. ad ula naturala lingui en qui la logiko (nekoncianta) dominacas. Altraloke l'autoro deklaras : « Me konsideras la Dana e l'Angla kom plu logikala kam l'antiqua lingui, e li divenis plu logikala nur per ke li liberigis su grandaparte de la balasto dil Aryana flexioni ». Do la lingui antiqua nule esas ideala de la logikala vidpunto (quale kredas la klasika filologi, admiranti di la Latina), e la progreso di la lingui konsistas « liberigar su de la flexioni ». On remarkos la konkordo di ca opiniono kun ta di prof. Meillet. Quon dicos pri to la fanatiki, qui tante laudas sua akuzativo ?

Touring-Club Luxembourgeois (aprilo-mayo) anuncis la Guid-libro ilustrita en Ido : *Luxemburg e Luxemburgia*, quan ol editas, kun la Ido-societo *Progreso*, por nia kongreso.

Bulletin officiel du syndicat des médecins de Marseille (mayo, junio). — *Por la LI. Ido*, 2 artikli da Dro A. Cotte. On expozas l'utileso di LI., la neceseso adoptar LI. artificala; la defekti di la precipua lingui (Volapük, Esp., Neutral); la historio di Ido. On refutas la precipua objecioni opozita ad olca : la manko di stabileso, la posibleso inventar sempre plu bona sistemi. On donas specimena texto komparenda en Esp. e Ido; on indikas l'internacioneso di nia radiki relate la precipua lingui, e fine la precipua lernolibri en F. Rezume, bona e kompleta propagal artikli, vere imitinda.

International Notes and Queries (decembro 1913). — *La ancestri* [2] *di George Washington*. — *Linguo internaciona* : on anuncas *The Auxiliary Language*. — Ica jurnalo cesos aparar. *The Cosmopolitan Student* apertos rubriko di interkomunikado.

Progress (mayo). — *Cosmolingui artificial e lor perspectivi* (fino). — *Monument de J. M. Schleyer, inventor de Volapük*. L'epigrafo di ca monumento esas en D. ed... en Volapük, quo

1. On devas savar, ke prof. Schuchardt okupis su multe pri la kreola lingui, qui esas fenomeno interesanta por la linguistiko.

2. Segun recenta decido dil Akademio, *ancestro* inkluzas la gepatri, avi e pre-avi.

esas pasable ridinda. Tamen existas ankore kelka « fidela » Volapükisti, qui asistis la festo e diskursis en Volapük! Simile, la fanatiki Zamenhofista erektis monumento ad Esp. Quon ico pruvas? Nur la naiva fido di la fanatiki! — *Sport.* — *Pacifism* [1]. — *Lud co -o final in Esperanto.* Ica « ludo » atingas nur Esp., e nule Ido, qua « respektas » la formo di la nacionala vorti. Do ol nule pruvas la konkluzo quan on inferas de ol [2].

DIVERSAJI

L' inventinti di cinematografilo.

La questiono dil origino dil cinematografilo esas vere aktuala; e quankam ol traktesis ja dufoye en *Progreso* (VII, 189, 318) semblas utila konocigar da nia lekteri plusa dokumenti e fakti.

Recente, okazione dil inauguro dil monumento a Marey, on asertis multafoye, ke il esis la (sola) inventinto dil cinematografilo. On devas facar importanta distingo: Marey inventis la fotografado *analizanta* dil movo per sua « kronofotografilo », qua povis kaptar 10 til 12 imaji en un sekundo sur filmo-bendo. Ma ica aparato ne furnisis la *sintezo* di la movado; cetere, ol esis ankore tro lenta (la cinematografili kaptas 16 imaji en un sekundo, cirkume 1000 en un minuto). Por obtenar ta sintezo, oportis projetar omna ta imaji kun la sama rapideso [3], e tamen tale, ke singla restas fixa dum la fraciono de sekundo dum qua ol aparas, e ke omni projetesez sucedante *exakte* ye la sama loko. Yen la problemo (esence mekanikala) quan frati Lumière solvis per lia *kadro unglizita*: ca kadro havas ungli, qui eniras la trui laterala di la filmo-bendo; ol esas mekanike konektita al obturilo, tale ke ol restas senmova kande l' obturilo esas apertita, ed avancas precize de la dimensiono di un imajo, kande l' obturilo esas klozita. Tala esas, principe, l' aparato quan li patentizis ye la 13 februaro 1895.

Nun, por pruvar l'originaleso dil invento di frati Lumière, sufikas alegar l' atesti di Marey ipsa, qua plurfoye agnoskis ol kun perfekta loyaleso. En 1897, en raporto a la *Ciencala Societi di Paris e departmenti*, il dicis:

1. Ni remarkas l' idiotismo : *avera loc* (eventos). On ne konstruktas linguo *internaciona* per tala idiotismi!

2. Esas remarkinda, ke nia adversi sempre kritikas nur Esp°, e pose inferas tacite konkluzi kontre Ido. Pro quo? Probable, pro ke Ido ne esas tam facile kritikebla!

3. Fakte, on projetas li kun plu granda rapideso, por obtenar plu granda kontinueso dil imajo; ma tale on alteras la ritmo di la movi, quo esas desagreabla e kelkafoye tote ridinda, ex. kande on reprezentas soldati marchanta; li marchas... kun l' aluro dil kuro.

« Mealatere me esforcis produktar la sintezo optikala dil movo... Sⁱ A. e L. Lumière la unesmi realigis ta speco di projektado per lia cinematografilo. »

En 1899, en la *Buletino di la Societo franca di fotografado*, il anuncis la sequanta opiniono :

« Edison trovis balde, en sua *kinetoskopo*, la solvo dil egaleso dil imaji per la perforado di la filmo. Pro lua detrimenti, la kinetoskopo balde suplantesis dal admirinda instrumento di Sⁱ Lumière, konocata sub la nomo *cinematografilo*, qua perfekte realigis la kronofotografilo projektanta. »

Fine, en raporto pri l' Expozo universala di 1900, Marey definis tale sua propra labori :

« En 1887-88, Marey augmentas la nombro dil imaji, uzante celuloida bendi, la filmo haltigesas da elektromagneto qua kompresas ol, e qua komendesas per movo solidara dil disko obturanta.

« En 1895, la cinematografilo di Sⁱ Lumière *donas fine la solvo serchita*, t. e. la projekto sur skreno di vivanta ceni videbla da multa personi e donanta la perfekta iluziono dil movado. »

Sº Janssen, la famoza astronomo, facis simil atesti en diskurso ad l' *Uniono dil Societi fotografala di Francia*, la 12 junio 1895. On savas, ke Janssen inventis en 1874 sua « revolvero » fotografanta, por observar la paso di Venus sur la suno, e kaptar imaji rapide sucedanta dil fenomeno. Pos mencionir, ke Marey aplikis la sama principo al analizo di la movi, Janssen deklaras, ke la *sintezo*, quan il propozas nomizar la fotografado vivanta, realigesis erste da frati Lumière en la sama yaro. Il adjuntas, ke la « imaji vivanta » obtenita da Muybridge e Edison povis spektesar nur da un persono singlafoye.

Konkluze, l' invento dil cinematografilo esis advere preparata (quale omna inventi) da serio de probi e partala inventi debata a multa serzheri: ma la vera *cinematografilo*, quan ni konocas nun e qua popularigis en omna landi la « vivanta fotografado », esas la verko di frati Lumière, de Lyon.

Segun *L'Avenir médical* (Lyon, julio 1914).

Apliko di la motoro Diesel a la lokomotivo.

La motoro Diesel ye olei densa, ja injenioze adaptita a la propulso di la navi, jus aplikesis, en Germania, a ta di lokomotivo di expres-treno; ica mashino esis probata sur la lineo de Berlin a Magdeburg.

Ol posedas un motoro impulsanta direte la kud-axo[1] ed un helpanta motoro por kompresar l' aero necesa a la starto ed a l' acenso di la rampi: lor la departi ica motoro e lua tanko fur-

1. Esus dezirinda ke F. *essieu* tradukesez per termino min generala.

nisas kompresita aero til kande la mashino esas atinginta horala rapideso de inter ok e dek kilometri; lore la chefa motoro sufícas dum iro normala.

Kelka teknikala detali semblos interesanta: la lokomotivo esas longa de 16,60 m', ol havas du movanta axi ed un quadrirota bogio an singla extremajo; ol pezas 85 tuni; la diametro di la granda roti esas 1,75 m', li povas facar 304 rotaci singlaminute e la rapideso horala povas atingar 100 kilometri.

La tota mekanismo esas envelopita e la mashino aspektas tala kam furgono.

La chefa motoro havas quar monoadmisa cilindri kun diametro de 380 mm' e strokolongeso de 550 mm', fixigita duope ye 90 gradi l' uni de l' altri e ye 45 gradi de la plano dil framo. Ol esas inversigebla[1].

La tota sistemo esas sorgoze equilibrita. L' alimento per kompresita aero esas certigita en omna posibla kazi. La mashinisto povas plasizar su an singla extremaji dil lokomotivo, ube lu trovas omna leveri e manuroti por la manovri. Ici esas simpla. La probi semblis kontentiganta. La mashino, jungita a treno reprezentanta lua maxima kargo, facis voyajo de Winterthur a Berlin ye mezvalora rapideso de 70 kilometri. Ol forte ecitis la kuriozeso di la teknikisti e samtempe ol itere pozigis la questiono, til qua grado la produktado dil specala kombusteblo quan ol bezonas, satisfacos la futura konsumado.

(Ek *La Gazette* di Bruxelles-Brussel.)[2]

trad. M. Gillain.

Proceso di la sigareto.

La tabako nocas omni, ma precipue la yuni, pro ke lia temperamento esas min forta e min fixigita. Ol produktas che li perdo di pezo, magresko e generala debileso, anke mentala debileso, qua povas kelkafoye divenar dementeso. La nikotino efektigas perturbi di la kordio e tre serioza nervala trubli. Per recenta experimenti pri 15 studenti submisata a 120 diversa probi, prof. Brush (de l' Universitato de Vermont) trovis, ke la fumado efektigas diminuto de plu kam 10/100 en mental agemeso. La sigareto aparis kam maxim nociva.

Dro Hamilton konstatis, ke l' uzado dil sigareto efektigas korpala febleso e mentala torporo qua duktas a morala degenero. L' efekto esas maxim granda che ti qui inhalas la fumuro, t. e. kontaktigas ol kun la mukozo bronkiala, nam olca tale absorbas

1. F. *réversible*, plu justa kam *renversebla*; forsan **reversebla* esus dezirinda.

2. Ortografii egale oficiala en Belgia, ma kad la duesma ne esas plu internaciona?

multe plu granda quanto de nikotino kam la mukozi bokal e nazala sola. La sango absorbas do plu multe e plu rapide la veneno. Or ta inhalo eventas precipue per la sigareto.

Segun Hudson Maxim, la sigareto, pro sua strukturo ipsa, produktas necese plu granda quanto de karb-oxo, qua esas konocate tre danjeroza veneno. On savas, ke la karb-oxo atakas la reda globuli dil sango ed « ocidas » li, igas li inerta e nefuncioniva. Ol produktas do tre rapide anemio; por kompensar la perdo de oxo, la kordio obligesas pulsar plu forte e plu rapide: co genitas palpiti e surmeno di la kordio, e konseque grava morbi di la kordio, qui duktas plu o min frue a la morto. Sualatere, la cerebro, ne suficante alimentata da la sango venenizita, febleskas e torporeskas.

Por diminutar la mala efekti dil tabako, on konsilas, ke la yuni abstenez ol adminime til kompleta adulteso, t. e. til 25 yari cirkume. Ma esas multe plu simpla e sekura abstenar tote. Cetere, existus nula fumeri, se li ne aquirus ta nauzeiganta kustumo en l' adoleco, precize por stulte imitachar la viri.

Segun Richard M. Winans, en *Physical Culture* (New-York, junio 1914).

Pomvino [1].

La vinifo konsistas esence en extraktar, ek la vitberi, suko quan on lasas naturale fermentacar. Ma on povas anke obtenar vino ek altra frukti, exemple ek fragi, frambi, pruni, morusi e generale ek omna beri; suficas, ke li kontenas sat multa sukro qua, transformita da la fermentaco ad alkoholo, sekurigos la konservo, e mem ta sukron on povas adjuntar aparte.

La vino obtenita per la fermentaco dil suko di pomi nomizesas *cidro*; ma ek ta suko on povas preparar vino qua, kande ol esas kelke anciena, povas per la gusto konfundesar kun la tante kantata e laudata Rheno-vino.

Yen la maniero procedar.

On selektas pomi matura e precipue maxim sana, on presas li ed on koquas la rekoltita suko til ke ol diminutas de la duimo per vaporesko. Ante ke la rikoldesko esas kompleta, kande la temperaturo atingas cirkume 38° C., on enduktas sat granda quanto de hefo por produktor forta fermentaco; duadek e quar hori pose on varsas la liquido en tre forta boteli, quin on stopas sorgoze. Pro ke la qualeso di la vini modifikesas pasable grande da la qualeso di la uzata fermento, vice uzar ordinara birohefo, on agos saje uzante hefo selektita quan on vendas che ula granda firmi.

Tale, ta koquita cidro, alkoholizita da la fermentaco, konstitucas deserala vino. Alfred A. Richard.

1. Remarko linguala: same kam *pomvino* ne esas *cidro*, *pirovino* ne esas identa a *pereo* (propozita: IV, 514). [Red.]

Kuraco di akumulatori sulfatizita.

La sulfatizo esas un di la maxim mala enemiki dil akumulatori. Kande ol eventas, la kapaceso di la baterio pokope reduktesas til ke ol divenas praktike neutila.

Interesiva metodo por rinovigar tala sulfatizita baterii deskriptesis da J.-O. Hamilton, de la Statal Kolegio di Kansas, ante tri yari proxime.

En la recenta asemblo dil Elektrokemiala Societo, du injeniori de Cornell Universitato raportis la suceso quan li recevis aplikante ta metodo al baterio di la kolegio, de kina-dek e du elementi.

La kapaceso di ca baterio esabis reduktata de sisadek til triadek « amper-hori » per la sulfatizo. On forprenis la acido ek la baterii e vice ol on varsis solvuro (ye dek po cent) di pura « natro-sulfato ». Lore la baterio charjesis dum kina-dek e tri hori. Pose la plaki esis forprenata, parlavata e retropozata.

Nu, quik pos envarsir la ordinara acida solvuro, on trovis, ke la kapaceso dil baterii augmentis til kinadek e ok « amper-hori », t. e. preske lua tota kalkulata kapaceso. La kusto dil rinovigo esis apene super kina-dek franki.

trad. O.-C. Roos.

Sinonimi ed eufemismi.

On astonesas kelkafoye, ke la stranjeri trovas nefacila la lingui nacionala, e lernas li nur per multa tempo e peno, Ma lo esas la kulpo di ta lingui, ed aparte di lia « richeso » de sinonimi. Exemple, yen la diversa sinonimi di *salario* en la F., segun raporto signatita da Sº Léon Bourgeois :

Salaire, por diopa laboristo; *paie*, por laboristi (pagata semanope); *gages*, por servisti; *appointements*, por employati; *traitement*, por oficisti; *prélèvements*, por patroni; *jetons de présence*, por administristi; *remise*, por financisti; *honoraires*, por legisti e mediki; *émoluments*, por kleriki; *cachet*, por aktori e muzikisti; *prêt*, por soldati; *solde*, por oficiri; *retraite*, por pensionati; *indemnité*, por parlamentani; e... *liste civile*, por chefo di stato. (Segun *Annales de Thérapeutique scientifique*, Paris, aprilo 1914).

Ica enumero esas ya amuzanta; ma ol esas anke instruktiva; nam qua esas la kauzo di tanta sinonimi ? Ol esas una : la tendenco al *eufemismo*; singlu afektacas desprizar la pekunio quan lu ganas, e ne volas nomizar ol sincere e krude *salario*. Pluse, singlu deziras nobligar sua mestiero ed anke sua salario, donante ad ol « honoroza » nomo (ex. : *honorario*). Do lu esforcas distingar sua mestiero del altri, donante a sua salario specala nomo qua velizas (supozite!) la kruda nociono di pekunio ganita per laboro. Ico esas evidente stulta e ridinda afektaco, nam nulo esas plu honoroza kam pekunio (vere) ganita per (honesta) laboro. Sº prof. Meillet dicis a ni uldie : « Existas por la lingui nula

kauzo di korupto plu timinda kam l' *eufemismo* ». Ni do kombatez ed exkluzez ol maxime posible de la LI.[1]

En junio aparis :

An elementary Grammar of Ido, *adapted and translated from the French of* L. de Beaufront by F. H. P. Knight and C. E. Pryer (Guilbert Pitman; preco : 1 penny). Ca broshuro de 32 pagini esas tradukuro (adaptita al Angla linguo) dil Franca *Premier Manuel*. Ni devas dankar la du Angla samideani qui entraprezis spontane ca laboro ed exekutis ol kun sorgo e zelo. Ni esperas, ke ol facos multa servi a nia Angla-linguana samideani, e helpos lia propagado. On povas komendar ica libreto anke che *Ido-Editerio* e che Sº J. W. Baxter, sekretario dil *Britana Idista Societo*, 47, Limes Grove, Lewisham-London S. E.

En julio aparis aparta imprimuro di **Histoire de notre langue**, da prof. Otto Jespersen, tradukita de Ido a F. da L. de Beaufront, e publikigita en *La Langue auxiliaire* di julio. Ti qui deziras ta broshuro por la propagado povas demandar ol de l' administrero o de la redaktero di *Langue auxiliaire* : Sº L. de Guesnet, 52, rue d'Hauteville, Paris (Xe); Sº F. Mirot, 2, rue de la Promenade, Asnières.

Ye la komenco di agosto aparis la broshuro anuncita en nia artiklo : *Loyaleso di Dro Zamenhof* (p. 446) :

Dro Zamenhof e la Delegitaro; *Dro Zamenhof reformisto :* kolekto de dokumenti needitita ed autentika, publikigita e komentita da Dro L. Couturat, sekretario dil Akademio di IDO. (Preco, 1 franko ; Imprimerio Chaix, Paris).

Ca broshuro kontenas : la letri sendita da Dro Zamenhof a Dro Couturat ed a la Komitato di la Delegitaro, ed indikanta la kondicioni en qui il esis pronta konsentar a reformi; *Sucedanta deklari di Dro Zamenhof*, montranta la variado di lua opiniono e posturo; Extraktajo del *Raporto di la sekretarii di la Delegitaro*, analizanta la *reformo-projeti* da Zamenhof *en 1906*; fine, extraktaji de 3 cirkuleri projetita da Dro Zamenhof (decembro 1907) e ne sendita, kontenanta lua lasta propozi di reformo. Omna ta dokumenti esas necesa por komprenar la konduto di la « Maestro » ad la *Delegitaro* e judikar lua subita rupto per l'ukazo di la 18 januaro 1908.

Ni ne povis (quale ni esperis) juntar lua unesma parto a la nº 97 (julio). Ni sendas la broshuro integra a nia aboninti kun ica nº 80.

Damzelo G. Mönster e Sº Sveinbjörnsson intencas kompozar kune *Guidlibreto Dana-Ido e Ido-Dana*. Li notifikas lia projeto por preventar duopla laboro, segun la konsilo quan ni konstante donas a la laboreri por Ido.

1. Komp. l' artikli pri *latrino* (III, 39), *Eufemismo* (IV, 469).

PARIS. — IMP. CHAIX (SUCC. B), 11, BOULEVARD SAINT-MICHEL. — 3129-14.

LISTO DI NIA PROPAGILI

F 1: Notre Programme (ek *Progreso*).
F 2: *Délégation pour l'adoption d'une langue auxiliaire internationale.* Historique (novembre 1909).
F 2 *bis*: L'Ido et l'Esperanto, suite de l'*Historique*.
F 3: Qu'est-ce que l'Ido? 4-pagina prospekto, kun specimeni di la franca vortolibri.
F 4: L'Ido langue internationale scientifique et technique.
M 5: Komparado (ek *Progreso*) en Ido e Esperanto.
D 6: Lernen Sie die int. Sprache! kun *Vergleich*.
E 6: Learn the Int. Language! kun *Comparison* (diskurso di Lincoln).
E 6*bis*: Learn the Int. Language! kun *Comparison* (evangelio da Sᵉ Johanes).
F 6: Apprenez la L. I.! kun *Comparaison* (Renan).
I 6: Imparate la L. I.! kun *Confronto* (De Amicis).
S 6: Aprended la L. I.! kun *Comparacion* (Cervantes).
D 7: Germana klefilo.
E 7: Angla klefo.
F 7: Franca klefo.
I 7: Italiana klefo.
R 7: Rusa klefo.
S 7: Hispana klefo.
Dan. 7: Dana klefo.
Fin. 7: Finna klefo.
Hol. 7: Holandana klefo.
Pol. 7: Polona klefo.
Sue. 7: Sueda klefo.
D 8: Katholiken! Lernet die int. Sprache Ido! (germana klefilo kun pregi).
F 8: Catholiques! Apprenez la L. I.! (franca klefo kun pregi).
M 9: Suplemento di Progreso, kontenanta: *Listo di la grupi, di la jurnali, di la lernolibri, Statuti di l'Uniono, Adherilo* e *Abonilo*.
D 10: Vorwort von Prof. Otto Jespersen (aparta imprimuro).
F 10: Préface de M. le Prof. O. Jespersen » »
F 11: L. Couturat: *Pour la Langue Internationale*.
I 11: L. Couturat: *Per la Lingua internazionale*.
F 12: Histoire de la Langue Universelle: *Préface et Table des matières* (aparta imprimuro).
M 13: Volapük, Esperanto, Ido (en Esp. ed Ido).
F 14: L'Ido devant la Science (20 pag.).
F 15: L'Esp. commercialisé (12 pag.).
F 16: Comment les Esp-istes écrivent l'histoire (8 pag.).
F 17: Les prof. Ostwald et Jespersen et l'Ido.
F 18: L'abbé Peltier et l'Ido.
F 19: Qu'est-ce que l'Esperanto? (16 pag.).
F 20: Le Bluff espérantiste (16 pag.).

Enveloppes de propagande, en français: 100 po fr. 2,50.
Cartes postales de propagande, en français, 3 nᵒˢ: 100 po fr. 1,50.

N. B. — *Por komendar ta propagili, suficas skribar la* nombro *dezirata de singla* avan *la simbolo qua reprezentas ol. Ex.:* 100 D 1, 50 D 6, 10 D 10. La literi D., E., F... indikas la linguo; M indikas *Ido* (Mondolinguo).

Histoire de la Langue universelle, par L. COUTURAT et L. LEAU. 1 vol. in-8°, XXXII + 576 p. Paris, Hachette, 2e tirage, 1907 (10 fr.)

Extraits de l'histoire de la Langue universelle, par *les mêmes* (*Volapük*, *Idiom neutral*, *Esperanto*), 1 brochure in-12, 84 pages. Paris, Hachette, 1904. (1 fr.)

Les Nouvelles Langues internationales (suite à l'*Histoire de la L. U.*) par *les mêmes*, 1 vol. in-8°, 112 pages, avec tableau synoptique des principales langues à posteriori (1907). Paris, Delagrave (2 fr. 50).

Conclusions du Rapport présenté au Comité de la Délégation par L. COUTURAT et L. LEAU, secrétaires du Comité. — **Compte rendu des travaux du Comité**, par les secrétaires. — Ces deux brochures chez M. COUTURAT (50 centimes l'exemplaire.)

Weltsprache und Wissenschaft : *Gedanken über die Einführung der int. Hilfssprache in die Wissenschaft*, von L. COUTURAT, O. JESPERSEN, R. LORENZ, W. OSTWALD, L. PFAUNDLER. Jena, Gustav Fischer (M. 2.)

La Langue internationale et la Science : *Considérations sur l'introduction de la LI. dans la science*, par L. COUTURAT, O JESPERSEN, R. LORENZ, W. OSTWALD et L. PFAUNDLER, trad. M. BOUBIER. Paris, Delagrave (1 fr.).

International Language and Science : *Considerations on the introduction of an Int. Lan. into Science*, by L. COUTURAT, O. JESPERSEN, R. LORENZ, W. OSTWALD e L. PFAUNDLER, trad. F. G DONNAN. London, Constable (2 sh., fr. 2.50).

Librairie CH. DELAGRAVE, 15, rue Soufflot, Paris.

Le Touriste Français en Allemagne

GRAMMAIRE (Formules, Vocabulaire) *VIE PRATIQUE (Renseignements)*

LA VIE EN PLEIN AIR

SUPPLÉMENT COMMERCIAL

par **F.-L. BÉNASSY** et **J.-E. ARNAUDET**, Agrégés de l'Université

Un volume in-16, relié toile . . . . . **3 fr.**

Le Touriste Français en Angleterre

GRAMMAIRE (Formules, Vocabulaire) *VIE PRATIQUE (Renseignements)*

LA VIE EN PLEIN AIR

SUPPLÉMENT COMMERCIAL

par **L.-W. CART** et **M. NICOLAS**, Agrégés de l'Université

Un volume in-16, relié toile . . . . . **3 fr.**

Le Touriste Français en Espagne et dans les pays de langue espagnole

GRAMMAIRE (Formules, Vocabulaire) *VIE PRATIQUE (Renseignements)*

LA VIE EN PLEIN AIR

SUPPLÉMENT COMMERCIAL

par **Jules LABORDE**, Agrégé de l'Université

volume in-16, relié toile . . . . . **3 fr. 50**

PARIS. — IMPRIMERIE CHAIX (SUCCURSALE B), 11, BOULEVARD SAINT-MICHEL. — 3130-14.